

שבוע פרשת בלק

(29 June – 05 July 14)

א' – ד' תמוז תשנ"ד

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוֹת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהָעֶרֶב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלִגְנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְרֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: יִבְרַכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּךָ: יֵשֹׁא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) באמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ שְׁמָעוּ אֵל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְךָ לְבִהְמֹתֶךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְתָרָה אִפֹּי בָכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתְּכֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ, אֱלֹהִים וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּנָפְיָם בְּגִדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַבִּגָּד, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּה בְּמוֹדָה מְצוּה לְהַתְּפִיל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמַתְחֵלָה לַיָּמִי הַחוֹדֵשׁ.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, הוֹשֵׁעַ - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתורו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומולאה" (או בראשיתיות "לה") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו וינחם בחרדו, במקום בולט - את חקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

ק"ג

בו יסופר נפלאות מציאות מצרים:

א הָלֹלוּהָ | הָלֹלוּ עַבְדֵי יְהוָה הָלֹלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמְזֶרְח־שָׁמַשׁ עַד־מְבוֹאֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְהוָה: ד רַם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגִבִּיהִי לַשָּׁבֶת: ו הַמְשַׁפִּילִי לְרֹאשׁוֹת בָּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעֲרָךְ
 ח לְמַאֲשָׁפֶת יָרִים אֲבִיוֹן: ט לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: י מוֹשִׁיבֵי | עֶקְרֵת הַכִּית
 יא־הַבְּנִים שְׂמֵחָה הָלֹלוּהָ:

ק"ד

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בָּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעוֹ: ב הִיִּתָּה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו:
 ג הֵימָּה רָאָה וַיֵּגַם הִירְדֵן יֹסֵב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כְּבְּנֵי־צֹאן: ה מֵה־לֶּךְ
 ו הֵימָּה כִּי תָגֹם הִירְדֵן תִּסָּב לְאַחֹר: ז הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כְּבְּנֵי־צֹאן: ח מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
 ט חוֹלֵי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: י הַהֶפְכִי הַצּוּר אֲנִים־מִים חֲלֹמִישׁ לְמַעֲיֵנו־מִים:

אגרות קודש

ב"ה, בדרי"ח תמוז, תשי"ח

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

במענה על הודעתו אשר נולד להם בן למזל טוב והכניסוהו לבריתו של אברהם אבינו ונקרא
 שמו בישראל יוסף יצחק שי,

הנה יה"ר מהשי"ת שכשם שהכניסוהו לברית כן יכניסוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים,
 ויגדלו ביחד עם זוגי תחי' מתוך הרחבה.

בברכה מזל טוב.

במש"כ ע"ד השם - פשיטא שאין להרהר כלל וכלל, שהרי הודיענו האריז"ל אשר "הקב"ה
 משים בפיו (של האב והאם) השם ההוא המוכרח אל הנשמה ההיא.. והשם הזה נרשם למעלה
 בכסה"כ" (שער הגלגולים הק' כג).

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיג, קיד ג
- (ג) מאמר ד"ה ואתה תצוה
יו"ד אדר ראשון, ה'תשמ"א ה
- (ד) מאמר ד"ה ברוך הגומל לחייבים טובות
י"ב תמוז, ה'תשכ"ז כג
- (ה) שיחת יום ה' פרשת פינחס,
י"ב תמוז, ה'תשכ"ז לה
- (ו) לקוטי שיחות – פרשת בלק
(בלה"ק) כרך יג עא
- (ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל עו
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בלק עז
- (ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת בלק עח
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בלק קיג
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת בלק קיד
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בלק קכב
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קכד
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בלק קכח
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בלק קמט
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת בלק קנה
- (יז) נביאים וכתובים
מלכים ב פרק טו, תהלים פרק קכא-קכב קנח
- (יח) משניות – מסכת בכורות
ביאור קהתי קס
- (יט) עין יעקב מסכת יומא קסט
- (כ) מסכת תענית עם ביאורים
מדף יח עד דף כד קע
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן קצח
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קצח
- (כג) תורה אור
אדמו"ר הזקן קצט
- (כד) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי ר
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" רא
- (כו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רב
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש"ב רב
- (כח) ספר המאמרים – קונטרסים חלק א'
אדמו"ר מוהר"י"צ רג
- (כט) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהר"י"צ רג
- (ל) אגרות קודש
אדמו"ר מוהר"י"צ רה
- (לא) פרקי אבות פרק ה רו
- (לב) חומש לקריאה בציבור רז
- (לג) לוח זמנים לשבוע פרשת בלק ריד
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש רטו
- דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי**

ביאור בדרך אפשר

1 במאמר זה מדובר אודות מהות תפקידו של משה רבינו בדורו וכמו כן של
2 נשיאי ישראל שבכל דור ודור שהם המשה רבינו/ שבכל דור ודור. מדובר
3 אודות עבודתם של בני ישראל הבאה מכוחם של הנשיאים בתקופות השונות
4 ובעיקר בחשכת הגלות. במאמר זה מדובר אודות חידוש נפלא הקשור דווקא
5 בעבודה הנדרשת מאיתנו בדורנו כעת.
6 מאמר זה מיוסד על מאמר דיבור
7 המתחיל "וקבל היהודים" שנאמר על
8 ידי כ"ק אדמו"ר הרי"צ בפורים קטן
9 בשנת ה'תרפ"ז, בזמן המשטר
10 הקומוניסטי בבית המועצות, תקופה
11 קצרה לפני מאסרו הידוע.
12 אודות הדלקת המנורה בבית המקדש
13 אומר הקדוש ברוך הוא למשה רבינו
14 ואתה תצוה את בני ישראל
15 ויקחו אליך שמן זית זך
16 פתית למאור להעלות נר
17 תמיד¹, וידועים הדייקים
18 פלשונו של פסוק זה² הדיוק הראשון
19 הוא דבכל הצוויים שבתורה
20 נאמר 'צו' את בני ישראל
21 וכיוצא בזה 'דבר אל בני ישראל'
22 'אמור להם' כלומר בדרך כלל בפניה
23 של הקדוש ברוך הוא אל משה רבינו
24 לא מופיעה המילה 'אתה', ואילו
25 כאן נאמר 'ואתה תצוה את
26 בני ישראל'. ולהוסיף,
27 הדייק במה שנאמר 'ואתה
28 תצוה' הוא לא רק בהלשון
29 כלומר השאלה איננה רק מכך שהתורה
30 מאריכה בלשונה אלא היא גם
31 בהתכן, הוספת המילה 'אתה'
32 מדגישה את חשיבותו של משה רבינו
33 הלשון 'ואתה תצוה' משמע
34 שמשה הוא המצוה, וצריך

בס"ד. שבת פרשת תצוה, יו"ד אדר-ראשון ה'תשמ"א*

1 ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן
2 זית זך פתית למאור להעלות נר תמיד¹,
3 וידועים הדייקים בזה² דבכל הצוויים שבתורה
4 נאמר צו את בני ישראל וכיוצא בזה, וכאן
5 נאמר ואתה תצוה את בני ישראל. ולהוסיף,
6 הדייק מה שנאמר ואתה תצוה הוא לא רק
7 בהלשון אלא גם בהתכן, הלשון ואתה תצוה
8 משמע שמשה הוא המצוה, וצריך להבין, הרי
9 משה הוא השליח למסר לישראל את צווי
10 הקב"ה, ולמה נאמר ואתה תצוה. גם צריך
11 להבין מה שנאמר ויקחו אליך, שיביאו השמן
12 למשה³ (אליך), דלכאורה, כיון שהעלאת הנרות
13 היתה על ידי אהרן, למה הצריך להביא את
14 השמן למשה. גם צריך להבין מה שנאמר שמן
15 גו' פתית למאור, דלכאורה הנה ליה למימר
16 שמן גו' להאיר. גם צריך להבין, דבפסוק
17 שלאחרי זה⁴ נאמר מערב עד בקר וכאן נאמר
18 להעלות נר תמיד.

19 (ב) ומבאר פבור קדושת מורי וחמי אדמו"ר
(במאמרו הידוע דבור המתחיל
20 וקבל היהודים⁵ שנאמר בפורים קטן תרפ"ז⁶),
21 דצווי (תצוה) הוא צותא וחבור⁷. וזהו ואתה

ביאור בדרך אפשר

35 להבין, הרי משה הוא רק השליח למסר לישראל את צווי
36 הקב"ה ואינו המצוה בעצמו, ולמה נאמר ואתה תצוה. גם
37 צריך להבין דיוק נוסף בלשון הכתוב מה שנאמר ויקחו אליך,
38 שמשמעות מילים אלה היא שיביאו השמן למשה³ ('אליך'),
39 דלכאורה, כיון שהעלאת
40 הנרות היתה על ידי
41 אהרן ולא על ידי משה, למה
42 הצריך להביא את השמן
43 למשה. גם צריך להבין מה
44 שנאמר 'שמן גו' פתית
45 למאור', מדוע התורה משתמשת
46 במילה "מאור" ולא במילה 'להאיר'
47 דלכאורה הנה ליה למימר
48 (=היה לו לומר) 'שמן גו'
49 'להאיר' שהרי תכליתה של הדלקת
50 השמן במנורה היא 'להאיר'. גם
51 צריך להבין, דבפסוק
52 שלאחרי זה⁴ נאמר אודות משך
53 זמן דליקת הנרות 'מערב עד בקר'
54 ואכן משך זמן דליקתם בבית המקדש
55 בכל יום אינו במשך היממה כולה
56 אלא מערב עד בקר ואילו כאן
57 נאמר 'להעלות נר תמיד'.
58 (ב) ומבאר פבור קדושת מורי
59 וחמי אדמו"ר (במאמרו
60 הידוע דבור המתחיל 'וקבל
61 היהודים'⁵ שנאמר בפורים
62 קטן תרפ"ז⁶), דמשמעותה
63 הפנימית של המילה 'צווי'
64 ('תצוה') הוא יצירת 'צותא'
65 וחבור⁷ בין המצוה לבין המצוה,
66 כלומר בין ישראל לקדוש ברוך הוא.
67 וזהו ההסבר מדוע הפסוק מדגיש את
68 חשיבותו של משה רבינו באמרו

(* יצא לאור בקונטרס* פורים קטן – תשנ"ב**), "לקראת יום ג' שהוכפל בו כי טוב, פורים קטן . . יום א' פ' כי תשא.
ה'תשנ"ב".

(1) ריש פרשתנו (תצוה). (2) אוה"ת פרשתנו (תצוה) ע' א'תקמא. ד"ה וקבל היהודים תרפ"ז ס"ג (סה"מ תרפ"ז ע' קיג.
ה'תשי"א ע' 182). (3) רמב"ן עה"פ. (4) פרשתנו כז, כא. (5) השייכות דהביאור בואתה תצוה גו' לוקבל היהודים גו' - ראה
לקמן ס"ט ואילך. (6) נדפס ב"התמים" חוברת ז לה, ג [שלו, ג] ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' קי ואילך. ה'תשי"א ע' 180 ואילך.
- ראה שם ס"ד. (7) כ"ה גם בתו"א פרשתנו פב, א (עה"פ ואתה תצוה). ובכ"מ. וראה בהנסמן בסה"מ מלוקט ח"ג ע' עב
הערה 55.

(* קונטרס זה חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק' לכאורה מאנשים נשים וסוף.**) על הדו"ח אודות הדפסת והפצת המאמר ענה כ"ק אדמו"ר
שליט"א: "ויה"ר שיפעל הפעולה הרצויה והזמ"ג וברי מזלי' כו'. אזכיר עה"צ".

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

1 וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי־יוֹן שְׁמִשָּׁה הוּא זֶה שִׁיּוּצָר אֶת
2 ה'צוּתָא, הוּא זֶה שְׁמִקְשָׁר וּמִחְבָּר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם אֹר אֵין
3 סוּף⁸. וְעַל יְדֵי שְׁמִשָּׁה מְשִׁפִּיעַ לְיִשְׂרָאֵל (כְּלוּמָר שְׁמִקְשָׁר
4 אוֹתָם עִם אֹר אֵין סוּף), עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן וְהוֹסְפָה
5 בְּדִרְגָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. [הַסִּיכָה לֵכך
6 שְׁלִמְרוֹת שְׁדִרְגָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ הִיא
7 לַמַּעֲלָה מֵהַעַם, שֶׁלֹּכַן הוּא זֶה שִׁבְכוּחוֹ
8 לַהֲשִׁיעַ לָהֶם, אֶךְ דּוּקָא עַל יָדָם נַעֲשִׂית
9 בּו רוממות יִתִּירָה, הִרִי זֶה נַעוֹץ בְּקֶשֶׁר
10 הַנִּשְׁמָתִי שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
11 דְּמִשָּׁה וְיִשְׂרָאֵל הֵם דְּגָמָת
12 רֹאשׁ וְרִגְלִי, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר⁹ עַל
13 יְדֵי מֹשֶׁה רַבִּינוּ 'שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף
14 רִגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנִכִּי בְּקֶרְבִּי',
15 דְּכָל יִשְׂרָאֵל הֵם בִּבְחִינַת
16 הַרְגָּלִים דְּמִשָּׁה, וּמִשָּׁה הוּא
17 הָרֹאשׁ שְׁלָהֶם. וְכְמוֹ שְׁבִגּוּף
18 אָדָם עִם הִיּוֹת שֶׁהָרֹאשׁ הוּא מַעַל
19 הַרְגָּלִים וְהוּא זֶה שִׁמְנָהִיגִם אֶךְ בִּיחָד עִם
20 זֶה הַרְגָּלִים מוֹלִיכִים אֶת הָרֹאשׁ
21 לְמִקּוֹם שֶׁהָרֹאשׁ מַצִּיד עֲצָמוֹ
22 אֵינוֹ יָכוֹל לְהִגִּיעַ לְשָׁם, כְּמוֹ
23 כֵּן הוּא בְּמִשָּׁה וְיִשְׂרָאֵל, שְׁעַל
24 יְדֵי יִשְׂרָאֵל (שֶׁהֵם הַרְגָּלִים
25 דְּמִשָּׁה) דּוּקָא עַל יָדָם מִתּוֹסָף
26 עֲלֵיו בְּמִשָּׁה. מֵהוּתָה שֶׁל עֲלִיהָ זֶה
27 שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ הַנִּגְרָמָת עַל יְדֵי הַשְּׁפַעְתּוֹ
28 עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רִמּוּזָה בִּלְשׁוֹן הַפֶּסֶק
29 דְּזִהוּ מַה שְׁנֶאֱמַר 'שֵׁשׁ מֵאוֹת
30 אֶלֶף רִגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנִכִּי
31 בְּקֶרְבִּי', שְׁעַל יְדֵי 'רִגְלֵי הָעָם'
32 כְּלוּמָר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם הַרְגָּלִים שֶׁל
33 מֹשֶׁה נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה הַגְּלִי
34 דְּ'אֲנִכִּי' בְּקֶרְבִּי שֶׁל מֹשֶׁה
35 הַמִּילָה 'אֲנִכִּי' רִמּוּזָה לְהַתְגַּלּוֹת עֲצֻמּוֹתוֹ
36 שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּנֶאֱמַר 'אֲנִכִּי ה'
37 אֱלֹהִים'¹⁰. וְזִהוּ 'וְאַתָּה תִּצְוֶה
38 אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ
39 שְׁמֹן זֵית גֹּו', דְּעַל יְדֵי שְׁמִשָּׁה 'יִצְוָה' בְּמִשְׁמַעוֹת שֶׁל 'צוּתָא'
40 וְיִקְשָׁר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם אֹר אֵין סוּף, עַל יְדֵי זֶה יִבְיֵאוּ בְּנֵי
41 יִשְׂרָאֵל שְׁמֹן זֵית לְמִשָּׁה ('וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ'), כְּלוּמָר שְׁיִוְסִיפוּ
42 תּוֹסְפוֹת אֹר בְּמִשָּׁה.

ביאור בדרך אפשר

43 (ג) וּלְבָאָר זֶה, מִקְדִּים בְּהַמְאָמַר¹¹ שְׁמִשָּׁה רַבִּינוּ נִקְרָא 'רַעֲיָא
44 מְהִימָנָא', דְּשִׁנֵּי פְרוּשִׁים בְּזֶה. פִּירוּשׁ אֶחָד הוּא 'רועה נֶאֱמַר'. רועה
45 נֶאֱמַר פִּירוּשׁוֹ שְׁאִינוֹ נֶאֱמַר רַק לְכַעֲלֵי הַצֶּאֱן אֲלֵא הוּא נֶאֱמַר לְצֶאֱן עֲצָמָם בִּכֵּךְ
46 שֶׁהוּא מוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ אֶפְּלוֹ עֲבוּר כִּבְשָׁה אֶחָת וְאִינוֹ מוֹכֵן לְהַחֲלִיפָהּ בְּאַחֶרֶת.
47 כְּמוֹ כֵּן מֹשֶׁה רַבִּינוּ שְׁהוּא רֹעֶה
48 נֶאֱמַר שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְהַפִּירוּשׁ הַשֵּׁנִי
49 הוּא 'רועה אֲמוּנָה' שֶׁמִּשְׁמַעוֹתוֹ הִיא,
50 כֶּשֶׁם שֶׁתִּפְקִידוֹ שֶׁל רועה צֶאֱן הוּא
51 לְהַאֲכִילָם בְּמַרְעָה טוֹב וּמוֹזִין, כֵּךְ יִשְׁנוּ
52 צוּרֵךְ לְהַאֲכִיל אֶת נִשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל
53 בְּמַרְעָה שֶׁל 'אֲמוּנָה' וְזוֹ עֲבוּדָתוֹ שֶׁל
54 מֹשֶׁה רַבִּינוּ שְׁהוּא זֵן וּמִפְּרִינָס
55 (=מְכַלְכֵּל) אֶת יִשְׂרָאֵל בְּעֶנְיָן
56 הָאֲמוּנָה. הַטַּעַם לִכֵּךְ שִׁישְׁנוּ צוּרֵךְ
57 בְּפַעּוּלָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ בְּלֵאֲכִילָה אֶת
58 נִשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל בְּ'אֲמוּנָה', בּוֹ בִּזְמַן
59 שֶׁלְכַאוּרָה הָאֲמוּנָה כִּבְר קִיַּמְתָּ בָּהֶם
60 שֶׁהִרִי הֵם קְבִלוּה בִירוּשָׁה מֵאֲבוֹתֵינוּ
61 אֲבֵרָהם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, הַסִּיכָה לִכֵּךְ הִיא
62 דְּהָאֲמוּנָה שִׁישְׁנָה בְּיִשְׂרָאֵל
63 מַצִּיד עֲצָמָם, שְׁיִשְׂרָאֵל הֵם
64 מֵאֲמִינִים בְּנֵי מֵאֲמִינִים¹², לֵאל
65 פַּעּוּלָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ אֲפִשָׁר
66 שֶׁתִּהְיֶה בִּבְחִינַת מְקִיף, וְזֶה
67 שְׁמִשָּׁה רֹעֶה וּמִפְּרִינָס
68 (=מְכַלְכֵּל) אֶת יִשְׂרָאֵל בְּעֶנְיָן
69 הָאֲמוּנָה, מִשְׁמַעוֹת הַדְּבַר הוּא
70 שְׁהָאֲמוּנָה תִּהְיֶה בְּפִנְיֻמִּיתוֹ.
71 הַסִּבָּרָה הַמוּשָׁגִים 'מְקִיף' ו'פְּנִימִיּוֹת':
72 הַקֶּשֶׁר בֵּין שְׁנֵי דְבָרִים יָכוֹל לִהְיוֹת
73 בְּאוֹפֶן 'פְּנִימִי' וּבְאוֹפֶן 'מְקִיף'. כֹּאשֶׁר
74 הָאָדָם בֹּא בְּמַגַּע עִם דְּבַר שְׁבִיכּוּלָתוֹ
75 לְהַפְּנִימוֹ, לְהַכִּילוֹ בְּתוֹכוֹ וּלְהַתְּאָחַד
76 עִימוֹ אִי קֶשֶׁר זֶה הֵינוּ 'פְּנִימִי'. מַה
77 שְׁאֵין כֵּן כֹּאשֶׁר הַדְּבַר נִשְׁאֵר מִחוּץ
78 לִיכּוּלָת הָאָדָם לְהַכִּילוֹ וְאִינוֹ מִתְּאָחַד
79 עִימוֹ, הוּא נִשְׁאֵר מִחוּצָה לוֹ. קֶשֶׁר זֶה
80 הֵינוּ בִּבְחִינַת 'מְקִיף'. קֶשֶׁר 'פְּנִימִי' בֹּא
81 לִידֵי בִטּוֹר בִּכֵּךְ שִׁמְצִיאוֹת הָאָדָם מִשְׁתַּנָּה בְּהַתָּאָם לְדַבֵּר עִימוֹ הוּא נִקְשֵׁר
82 וּמִתְּאָחַד. מַה שְׁאֵין כֵּן כֹּאשֶׁר הַקֶּשֶׁר הוּא בְּאוֹפֶן 'מְקִיף' מִצִּיאוֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם
83 נִשְׁאֵר כְּמוֹקְדֵם. דּוּגְמָה לְדַבֵּר: אָדָם הַשּׁוֹמֵעַ רַעֲיוֹן רִחוּתִי הַקְּשׁוֹר בִּסְבָּרָא
84 שְׁכִלִית עֲמוּקָה, כֹּאשֶׁר מְדוּבָר בִּסְבָּרָא אֲשֶׁר בִּיכּוּלָת הָאָדָם לְהַכִּילוֹ בְּשִׁכּוּלָה.

(8) כ"ה בסד"ה ואתה תצוה עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' רנו). ובכ"מ. ובד"ה זה תרפ"ז ס"ד בתחלתו (ועד"ז רסט"ו) "תקשר את בני ישראל" ואינו מוסיף "עם אוא"ס". ויש לומר, דבהמאמר מפרש שמשה מקשר את בני ישראל עצמם, כדלקמן סי"א. (9) בהעלותך יא, כא. (10) ראה בכ"ז בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ה. (11) סעיף ד. (12) שבת צז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְהָיָה לְהַסְבִּירָה לַעֲצֻמַּת הַיָּטֵב, אִי שֶׁכָּל הָאָדָם מֵתָאֲחָד עִימָהּ וְעַל יָדִי כִּי
2 מֵתַעֲדָן וְנִעֲשֶׂה קָרוֹב יוֹתֵר לְרוּחָנִיּוֹת. אֵךְ כֹּאשֶׁר אֵין הָאָדָם מְסוּגֵל לְהַכִּיל רַעֲיוֹן
3 זֶה בְּשִׁכְלוֹ, הִרִי לְמִרּוֹת שֶׁהוּא חֹשׁ שֶׁמְדוּבָר בְּדַבָּר עֲמוּק וְהוּא בְּהִתְפַּעֲלוֹת מִכֶּךָ,
4 מְכַל מְקוֹם הָרַעֲיוֹן נִשְׁאָר מִחוּץ לְשִׁכְלוֹ כִּי שֶׁהָאָדָם נִשְׁאָר מְגוּשֵׁם כְּמִקְדָּוֶם.
5 כְּמוֹ כֵּן כֹּאשֶׁר מְדוּבָר אֲדוּת הָאֻמוֹנָה
6 שֶׁל יְהוּדֵי בְּקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא. לְמִרּוֹת
7 שֶׁהָאֻמוֹנָה קִיָּמָה בְּאֶדְם אֵךְ יִתְכַּן
8 שְׂאִינָה מֵתָאֲחָדָת עִם מְצִיאוֹתָהּ הַגְּלוּיָהּ,
9 שִׁכְלוֹ וְרִגְשׁוֹתָיו. שִׁכְלוֹ וְרִגְשׁוֹתָיו אֵינֶם
10 מִשְׁתַּנִּים בְּעַקְבוֹת אֻמוֹנוֹת בִּה' אַחֵד,
11 אֻמוֹנָה זֹו לֹא מִתְקַבֵּלֶת אֲצִלָּם. אֹפֶן זֶה
12 שֶׁל אֻמוֹנָה הוּא בְּבַחֲנִית 'מִקִּיף'.
13 תְּפִקִּידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוֹ הוּא לְגִרּוֹם
14 לִכְךָ שֶׁהָאֻמוֹנָה תֵּאֵר בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
15 בְּאֹפֶן פְּנִימִי, שֶׁהָאֻמוֹנָה תִּתְאֲחָד עִם
16 מְצִיאוֹתָהּ הַגְּלוּיָהּ שֶׁל יְהוּדֵי וְתַחֲדוּר
17 וְתַתְּקַבֵּל בְּשִׁכְלוֹ וּבְרִגְשׁוֹתָיו וּבְכָל
18 פְּעוּלוֹתָיו עַד כִּדִּי כִּי שֶׁהֵם יִהְיוּ
19 מֵתָאֵימִים לְאֻמוֹנָתוֹ בִּה' אַחֵד. וְזֶהוּ
20 מָה שֶׁכָּתוּב בְּזֵהר¹³ "הֵיכָּל הָאֵל
21 אֲמוֹנָה דִּלְעִילָא יִתְּנֵן וְיִתְּפָרְנֵס
22 מִנִּיהָ עַל יָדֶךָ" (=אוֹתָהּ אֻמוֹנָה
23 עֲלִיּוֹנָה תִּהְיֶה נִיּוֹנָה וּמְכֻלְכֶּלֶת עַל יָדֶךָ,
24 כְּלוֹמֵר עַל יְדֵי מֹשֶׁה), דִּזֶּה
25 שֶׁמֹּשֶׁה זֶן וּמִפְרָנֵס אֶת
26 הָאֻמוֹנָה, מִשְׁמַעוֹת הַדֶּבֶר הוּא
27 שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמַגִּלָּה אוֹתָהּ
28 בְּפִנִּימִיּוֹת. וּמִמְשִׁיךְ בְּהַמְאָמֵר
29 שֶׁל כ"ק אֲדַמְרִי"צ, דִּזֶּה
30 שֶׁמֹּשֶׁה הוּא 'רַעֲיָא מְהִימְנָא',
31 הַפְּנוּנָה בְּזֵה הִיא לֹא רַק כְּלָפִי
32 מֹשֶׁה רַבִּינוֹ בְּדוּרוֹ אֵלָּא גַּם
33 לְאֲתַפְּשׁוּתָא דִּמֹּשֶׁה שֶׁבְּכָל דוֹר¹⁴ (=לְהַתְּפַשְׁטוֹת שֶׁל מֹשֶׁה שֶׁבְּכָל
34 דוֹר) אֲשֶׁר בְּכָל דוֹר וְדוֹר יִשְׁנֵם צִדִּיקִים שֶׁבָּהֶם מִתְּפַשְׁטָה וּמֵאִירָה נִשְׁמָתוֹ שֶׁל
35 מֹשֶׁה רַבִּינוֹ וְהֵם גַּם כֵּן בְּבַחֲנִית 'רַעֲיָא מְהִימְנָא', דִּרְאִשֵּׁי אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל
36 שֶׁבְּכָל דוֹר הֵם מְחַזְּקִים אֶת הָאֻמוֹנָה דִּישְׂרָאֵל (שֶׁבְּדוֹרָם),
37 שֶׁהָאֻמוֹנָה שֶׁלָּהֶם תִּהְיֶה בְּפִנִּימִיּוֹת. וּכְמוֹ מִרְדְּכִי¹⁵, שֶׁהִיָּה
38 הָאֲתַפְּשׁוּתָא דִּמֹּשֶׁה שֶׁבְּדוּרוֹ, כְּמֵאֲמֵר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹⁶
39 שֶׁמִּרְדְּכִי בְּדוּרוֹ כְּמֹשֶׁה בְּדוּרוֹ, עֲבֹדוֹתוֹ שֶׁל מִרְדְּכִי הִיָּתָה בְּכֶךָ שֶׁגַּם
40 בְּזֶמֶן גְּזֵרַת הַמֶּן, שֶׁלְּמִדַּת הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת אִזֵּי הִיָּה
41 קָשׁוּר עִם מְסִירוֹת נֶפֶשׁ, הִקְהִיל קְהִלּוֹת בְּרַבִּים לְחַזֵּק אֶת
42 אֲמוֹנָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּהִנֵּי וְלַעֲמֹד חִזְק בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה

1 וְהָיָה לְהַסְבִּירָה לַעֲצֻמַּת הַיָּטֵב, אִי שֶׁכָּל הָאָדָם מֵתָאֲחָד עִימָהּ וְעַל יָדִי כִּי
2 מֵתַעֲדָן וְנִעֲשֶׂה קָרוֹב יוֹתֵר לְרוּחָנִיּוֹת. אֵךְ כֹּאשֶׁר אֵין הָאָדָם מְסוּגֵל לְהַכִּיל רַעֲיוֹן
3 זֶה בְּשִׁכְלוֹ, הִרִי לְמִרּוֹת שֶׁהוּא חֹשׁ שֶׁמְדוּבָר בְּדַבָּר עֲמוּק וְהוּא בְּהִתְפַּעֲלוֹת מִכֶּךָ,
4 מְכַל מְקוֹם הָרַעֲיוֹן נִשְׁאָר מִחוּץ לְשִׁכְלוֹ כִּי שֶׁהָאָדָם נִשְׁאָר מְגוּשֵׁם כְּמִקְדָּוֶם.
5 כְּמוֹ כֵּן כֹּאשֶׁר מְדוּבָר אֲדוּת הָאֻמוֹנָה
6 שֶׁל יְהוּדֵי בְּקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא. לְמִרּוֹת
7 שֶׁהָאֻמוֹנָה קִיָּמָה בְּאֶדְם אֵךְ יִתְכַּן
8 שְׂאִינָה מֵתָאֲחָדָת עִם מְצִיאוֹתָהּ הַגְּלוּיָהּ,
9 שִׁכְלוֹ וְרִגְשׁוֹתָיו. שִׁכְלוֹ וְרִגְשׁוֹתָיו אֵינֶם
10 מִשְׁתַּנִּים בְּעַקְבוֹת אֻמוֹנוֹת בִּה' אַחֵד,
11 אֻמוֹנָה זֹו לֹא מִתְקַבֵּלֶת אֲצִלָּם. אֹפֶן זֶה
12 שֶׁל אֻמוֹנָה הוּא בְּבַחֲנִית 'מִקִּיף'.
13 תְּפִקִּידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוֹ הוּא לְגִרּוֹם
14 לִכְךָ שֶׁהָאֻמוֹנָה תֵּאֵר בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
15 בְּאֹפֶן פְּנִימִי, שֶׁהָאֻמוֹנָה תִּתְאֲחָד עִם
16 מְצִיאוֹתָהּ הַגְּלוּיָהּ שֶׁל יְהוּדֵי וְתַחֲדוּר
17 וְתַתְּקַבֵּל בְּשִׁכְלוֹ וּבְרִגְשׁוֹתָיו וּבְכָל
18 פְּעוּלוֹתָיו עַד כִּדִּי כִּי שֶׁהֵם יִהְיוּ
19 מֵתָאֵימִים לְאֻמוֹנָתוֹ בִּה' אַחֵד. וְזֶהוּ
20 מָה שֶׁכָּתוּב בְּזֵהר¹³ "הֵיכָּל הָאֵל
21 אֲמוֹנָה דִּלְעִילָא יִתְּנֵן וְיִתְּפָרְנֵס
22 מִנִּיהָ עַל יָדֶךָ" (=אוֹתָהּ אֻמוֹנָה
23 עֲלִיּוֹנָה תִּהְיֶה נִיּוֹנָה וּמְכֻלְכֶּלֶת עַל יָדֶךָ,
24 כְּלוֹמֵר עַל יְדֵי מֹשֶׁה), דִּזֶּה
25 שֶׁמֹּשֶׁה זֶן וּמִפְרָנֵס אֶת
26 הָאֻמוֹנָה, מִשְׁמַעוֹת הַדֶּבֶר הוּא
27 שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמַגִּלָּה אוֹתָהּ
28 בְּפִנִּימִיּוֹת. וּמִמְשִׁיךְ בְּהַמְאָמֵר
29 שֶׁל כ"ק אֲדַמְרִי"צ, דִּזֶּה
30 שֶׁמֹּשֶׁה הוּא 'רַעֲיָא מְהִימְנָא',
31 הַפְּנוּנָה בְּזֵה הִיא לֹא רַק כְּלָפִי
32 מֹשֶׁה רַבִּינוֹ בְּדוּרוֹ אֵלָּא גַּם
33 לְאֲתַפְּשׁוּתָא דִּמֹּשֶׁה שֶׁבְּכָל דוֹר¹⁴ (=לְהַתְּפַשְׁטוֹת שֶׁל מֹשֶׁה שֶׁבְּכָל
34 דוֹר) אֲשֶׁר בְּכָל דוֹר וְדוֹר יִשְׁנֵם צִדִּיקִים שֶׁבָּהֶם מִתְּפַשְׁטָה וּמֵאִירָה נִשְׁמָתוֹ שֶׁל
35 מֹשֶׁה רַבִּינוֹ וְהֵם גַּם כֵּן בְּבַחֲנִית 'רַעֲיָא מְהִימְנָא', דִּרְאִשֵּׁי אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל
36 שֶׁבְּכָל דוֹר הֵם מְחַזְּקִים אֶת הָאֻמוֹנָה דִּישְׂרָאֵל (שֶׁבְּדוֹרָם),
37 שֶׁהָאֻמוֹנָה שֶׁלָּהֶם תִּהְיֶה בְּפִנִּימִיּוֹת. וּכְמוֹ מִרְדְּכִי¹⁵, שֶׁהִיָּה
38 הָאֲתַפְּשׁוּתָא דִּמֹּשֶׁה שֶׁבְּדוּרוֹ, כְּמֵאֲמֵר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹⁶
39 שֶׁמִּרְדְּכִי בְּדוּרוֹ כְּמֹשֶׁה בְּדוּרוֹ, עֲבֹדוֹתוֹ שֶׁל מִרְדְּכִי הִיָּתָה בְּכֶךָ שֶׁגַּם
40 בְּזֶמֶן גְּזֵרַת הַמֶּן, שֶׁלְּמִדַּת הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת אִזֵּי הִיָּה
41 קָשׁוּר עִם מְסִירוֹת נֶפֶשׁ, הִקְהִיל קְהִלּוֹת בְּרַבִּים לְחַזֵּק אֶת
42 אֲמוֹנָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּהִנֵּי וְלַעֲמֹד חִזְק בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אדמו"ר הרי"צ. השייכות דהפירוש ב'כתית למאור' להמבאר
2 (בהמאמר) לפני זה שמשה [ואתפשוטא דיליה שבכל
3 דרא] זן ומפרנס את האמונה שתהיה בפנימיות.
4 (ד) והנה הבאור בפסוק "ואתה תצוה" בא (בהמאמר)
5 בהמשך להמבאר בתחלת
6 המאמר, דפירוש הפסוק שנאמר
7 במגילת אסתר "וקבל היהודים
8 את אשר החלו לעשות" 18
9 משמעותו הפשוטה של הפסוק היא
10 שהיהודים קבלו על עצמם את מצוות
11 חג הפורים לדורות הבאים כשם
12 שהחלו לעשות בשנה הראשונה. אך
13 משמעותו הפנימית של הפסוק הוא
14 שקבלו מה שהחלו בהזמן
15 דמתן תורה 19 כלומר הם קבלו על
16 עצמם לא רק את מצוות הפורים אלא
17 את כל התורה כולה, ובאופן יותר
18 נעלה מהצורה בה הם קבלו זאת במתן
19 תורה על הר סיני. דבמתן תורה
20 היתה רק ההתחלה (החלו
21 לעשות), ובימי אחשורוש
22 (בזמן גזירת המן) היתה
23 הקבלה השלימה, וקבל
24 היהודים. [נפירוש פנימי זה הוא
25 על דרך מאמר רבותינו ז"ל 20
26 על הפסוק 21 שנאמר גם כן
27 במגילת אסתר "קימו וקבלו
28 היהודים", דורשים על כך חז"ל
29 שהיהודים קימו בזמן אחשורוש מה
30 שקבלו כבר במתן תורה, דזה
31 שהקדימו את אמירת 'נעשה'
32 ל'נשמע' במתן תורה היתה
33 רק הקבלה של התורה אך קבלה
25
26 מקצת רוח ומעבדה קשה, על דרך זה הוא בכל גלות, שישנם כמה נסיונות בקיום התורה והמצוות, הנה
27 אז (בזמן גזרת המן) הנה העולם וההסתדר עוד יותר, ואף על פי כן, בזמן מתן תורה, פשהו ישראל
28 בתכלית העלוי, היתה רק ההתחלה (החלו לעשות), ובזמן גזרת המן, פשהו בתכלית השפלות, אז דוקא

- 34 זו יכלה להתערער, ובימי אחשורוש 22 קימו מה שקבלו 23
35 משמעות 'קיום' זה היא נתינת תוקף לקבלה שקיבלו על עצמם בתחילה].
36 ומדיק בהמאמר, שלכאורה הוא דבר פלא 24, דבמתן תורה
37 היו ישראל בתכלית העלוי, והיה אז אצלם גלוי אלקות
38 בדרגה הכי נעלית [דנוסף
39 לזה שגם קודם מתן תורה
40 היו גלויים רוחניים נעלים
41 ביותר, הגלוי האלוקי שהיה
42 ביציאת מצרים ובפרט
43 בקריעת ים סוף, הנה הגלוי
44 שהיה בשעת מתן תורה היה
45 גלוי נעלה עוד יותר] אשר מכל
46 זה מובן שבשעת מתן תורה היו ישראל
47 בתכלית המעלה, ולעומת זאת בימי
48 אחשורוש היו ישראל
49 בתכלית הירידה, דנוסף
50 להעולם וההסתדר של אור ה'
51 שקים בכל גלות [דכל גלות
52 הוא בדרגת גלות מצרים 25,
53 וכמו שבגלות מצרים כתיב 26
54 "ולא שמעו אל משה מקוצר
55 רוח ומעבודה קשה", על
56 דרך זה הוא בכל גלות,
57 שישנם כמה נסיונות בקיום
58 התורה והמצוות, הנה אז
59 (בזמן גזרת המן) היה
60 ההעלם וההסתדר עוד יותר,
61 ואף על פי כן, בזמן מתן
62 תורה, פשהו ישראל
63 בתכלית העלוי, היתה רק
64 ההתחלה (החלו לעשות),
65 ובזמן גזרת המן, פשהו
66 בתכלית השפלות, אז דוקא

(18) אסתר ט, כג. (19) כ"ה גם ברד"ה וקבל היהודים בתו"א מג"א צו, ג. ובכ"מ - נסמנו ברד"ה וקבל היהודים ה'תשי"א (סה"מ מלוטק ח"ג ע' סז הערה 4). (20) שבת פח, א. (21) אסתר ט, כז. (22) מהמשך הענינים בהמאמר ובתו"א שבהערה הבאה (וראה גם תו"א שם צט, רע"א. ובכ"מ) משמע, דזה שקבלוה בימי אחשורוש הוא בזמן הגזירה. ובפרש"י ד"ה בימי אחשורוש "מאהבת הנס שנעשה להם". ואולי יש לומר דשני ענינים בזה - ראה לקמן ס"ט. (23) כ"ה גם בתו"א מג"א צח, א דוקבל היהודים את אשר החלו לעשות הוא ע"ד "קיימו מה שקבלו" - אף שלכאורה הם שני ענינים שונים, ראה סה"מ מלוטק שם הערה 4. (24) הביאור בדיוק לשון זה - ראה ד"ה וקבל היהודים דפורים קטן ה'תשל"ח ס"א (סה"מ מלוטק ח"א ע' שיז). (25) ראה ב"ר פט"ז, ה "כל המלכיות נקראו על שם מצרים על שם שהם מצירות לישראל". (26) וארא ו, ט.

ביאור בדרך אפשר

37 שְׁהִיוּ בְּזֶמֶן מִתֵּן תּוֹרָה, וְלֹכַן אֵז דְּוָקָא הֵיְתָה הַקְּבֵלָה הַשְּׁלִימָה
38 שֶׁל הַתּוֹרָה, וְקָבַל הֵיְהוּדִים.

39 בסעיף הקודם למדנו שצריך להבין את הקשר בין העניינים השונים המבוארים
40 במאמר של כ"ק אדמו"ר הרי"צ, הפירוש הפנימי במילים 'כתית למאור'
41 ותפקידו של משה רבינו בתור 'רעיא מהימנא'.

42 וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהַפְּרוּשׁ
43 בְּכִתִּית לְמֵאוֹר, וְהוּא שֶׁעַל
44 יְדֵי מִצַּב שֶׁל 'כְּתִית' (בו האדם
45 נִשְׁכָּר וְנִדְכָּא) דווקא על ידי כך
46 מְגִיעִים לְהַתְגַּלּוּת 'הַמֵּאוֹר', הרי
47 היה ניתן לומר שעניין זה איננו קשור
48 עם הסברת תפקידו ועבודתו של משה
49 רבינו בתור 'רעיא מהימנא' אלא הוּא
50 בְּאוֹר עַל זֶה שֶׁבְּזֶמֶן הַגְּזֵרָה
51 דְּוָקָא בָּאוּ לְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ
52 בְּאוֹפֶן נִעְלָה בְּיוֹתֵר³⁰. כִּי
53 מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ הֵיא דְּבֵר הַנוֹבֵעַ
54 מִצַּד עֲצָם הַנִּשְׁמָה שֶׁכְּאֵמֹר
55 בסעיף ג' הֵיא דְּרָגָה כְּזוֹ בִּנְפֶשׁ
56 שֶׁלְּמַעְלָה מִגְּלוּי, אֲשֶׁר הֵיא נִקְרֵאת
57 בְּשֵׁם 'מֵאוֹר' (שֶׁמֶמְנוּ נִמְצָא
58 הָאוֹר), וְעַל יְדֵי שֶׁהִיוּ אֵז
59 בַּעֲקֻבּוֹת קוּשֵׁי הַגְּזִירָה בְּמִצַּב
60 דְּכִתִּית' (נִשְׁכָּר וְנִדְכָּא),
61 נִתְגַּלָּה עֲצָם הַנִּשְׁמָה, מֵאוֹר.
62 אֲבָל מִהֶמְשֵׁף וְסִדֵּר הָעֵנִינִים
63 בְּהַמְאָמֵר "וְקָבַל הֵיְהוּדִים"
64 שֶׁהַפְּרוּשׁ בְּכִתִּית לְמֵאוֹר בָּא
65 בַּמֵּאֵר דווקא לְאַחֲרֵי הָעֵנִין
66 דְּרַעֲיָא מִהֵימְנָא, מִכֵּן
67 מִשְׁמַע, דְּעֵנִין כְּתִית לְמֵאוֹר
68 שִׁיף גַּם תַּפְקִיד ה'רעיא מהימנא'
69 כְּלוֹמַר לְזֶה שְׁמִשָּׁה זֵן וּמִפְרִיגֵס
70 אֶת הָאֱמוּנָה שֶׁתְּהִיָּה
71 בְּפִנְיָמִיּוֹת.

ביאור בדרך אפשר

1 קָבַלוּ מָה שֶׁהַחֲלוּ בְּמִתֵּן תּוֹרָה. וּמִבְּאֵר בְּזֶה כ"ק אדמו"ר
2 הרי"צ, דְּבְּזֶמֶן הַגְּזֵרָה, הֵרִי דוּקָא אֵז הֵיְתָה קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת
3 שֶׁלָּהֶם בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ. [וּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁם הֵיְתָה גְּדוּלָּה בְּיוֹתֵר דְּנִסְכָּף
4 לְזֶה שֶׁהִיָּה לָהֶם מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ שְׁלֵא לְכַפֹּר חֹס וְשְׁלוֹם
5 [בְּמִבְּאֵר בְּתוֹרָה אוֹר²⁷,

6 שְׂבָאֵם הִיוּ מְמִירִים דָּתָם לֹא
7 הִיוּ עוֹשִׂים לָהֶם כְּלוֹם, כִּי
8 הַגְּזֵרָה הֵיְתָה רַק עַל הֵיְהוּדִים
9 וְלֹא עַל אֱלֹהֵי שְׂאִינִים 'יְהוּדִים' אֵלָא
10 'עֲבָרִים'. יְהוּדִים הֵם אֱלֹהֵי הַכּוֹפְרִים
11 בַּעֲבוּדָה זֹרָה, וְאַף עַל פִּי כֵּן לֹא
12 עָלְתָה עַל דַּעְתָּם מִחֻשְׁבֶּת חוּץ
13 כְּלוֹמַר מִחֻשְׁבָּה אוֹדוֹת הַמֵּרֶת הֵרֵת חֹס
14 [וְשְׁלוֹם], וְיִתִּירָה מוֹז מִסִּירוֹת נֶפֶשׁם
15 הֵיְתָה לֹא רַק עַל עֲצָם אֲמוֹנָתָם בְּה'
16 אֵלָא הֵיְתָה לָהֶם מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ
17 גַּם עַל קִיּוֹם הַתּוֹרָה
18 וּמִצְוֹת²⁸, וְעַד כִּי כֵּן
19 שֶׁהִקְהִילוּ קְהִלּוֹת בְּרַבִּים
20 לְלַמֵּד תּוֹרָה בְּמִסִּירוֹת
21 נֶפֶשׁ²⁹]. וְהַתְּעוּרָוֹת
22 הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁלָּהֶם הֵיְתָה
23 עַל יְדֵי מְרִדְכֵי הֵיְהוּדִי,
24 שְׂכָאֵמֹר הוּא הִיָּה מִשָּׁה שְׂבָדוּרוֹ.
25 וְעַל פִּי הַמֵּאוֹר אוֹדוֹת גְּדוּלָּה הַמַּעֲלָה
26 שְׁחִיתָה קִיּוֹמָת דוּקָא בַּעֲבוּדָת ה' בְּזֶמֶן
27 גְּזִירַת הַמֶּן כִּיּוֹן שְׁהִיא הֵיְתָה מִתּוֹךְ
28 מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ זֶהוּ הַהִסְבֵּר לִכֵּן
29 שֶׁוְקָבַל הֵיְהוּדִים אֶת אֲשֶׁר
30 הַחֲלוּ לַעֲשׂוֹת, דְּבִמִּתֵּן תּוֹרָה
31 הֵיְתָה רַק הַהִתְחַלָּה וּבְזֶמֶן
32 גְּזִירַת הַמֶּן הֵיְתָה הַקְּבֵלָה, כִּי
33 עַל יְדֵי שֶׁהִיָּה לָהֶם אֵז
34 מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּפִעוּל עַל תּוֹרָה
35 וּמִצְוֹת נִתְעַלּוּ (בְּעֵנִין זֶה)
36 לְמִדְרָגָה נִעְלִית יוֹתֵר מִקִּמּוֹ

קָבַלוּ מָה שֶׁהַחֲלוּ בְּמִתֵּן תּוֹרָה. וּמִבְּאֵר בְּזֶה,
דְּבְּזֶמֶן הַגְּזֵרָה, הֵיְתָה קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁלָּהֶם
בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ. [דְּנִסְכָּף לְזֶה שֶׁהִיָּה לָהֶם מִסִּירוֹת
נֶפֶשׁ שְׁלֵא לְכַפֹּר חֹס וְשְׁלוֹם] [בְּמִבְּאֵר בְּתוֹרָה
אוֹר²⁷, שְׂבָאֵם הִיוּ מְמִירִים דָּתָם לֹא הִיוּ עוֹשִׂים
לָהֶם כְּלוֹם, כִּי הַגְּזֵרָה הֵיְתָה רַק עַל הֵיְהוּדִים,
וְאַף עַל פִּי כֵּן לֹא עָלְתָה עַל דַּעְתָּם מִחֻשְׁבֶּת חוּץ
חֹס וְשְׁלוֹם], הֵיְתָה לָהֶם מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ גַּם עַל קִיּוֹם
הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת²⁸, וְעַד שֶׁהִקְהִילוּ קְהִלּוֹת בְּרַבִּים
לְלַמֵּד תּוֹרָה בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ²⁹]. וְהַתְּעוּרָוֹת
הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁלָּהֶם הֵיְתָה עַל יְדֵי מְרִדְכֵי
הֵיְהוּדִי, מִשָּׁה שְׂבָדוּרוֹ. וְזֶהוּ וְקָבַל הֵיְהוּדִים אֶת
אֲשֶׁר הַחֲלוּ לַעֲשׂוֹת, דְּבִמִּתֵּן תּוֹרָה הֵיְתָה רַק
הַהִתְחַלָּה וּבְזֶמֶן גְּזִירַת הַמֶּן הֵיְתָה הַקְּבֵלָה, כִּי עַל
יְדֵי שֶׁהִיָּה לָהֶם אֵז מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּפִעוּל עַל תּוֹרָה
וּמִצְוֹת נִתְעַלּוּ (בְּעֵנִין זֶה) לְמִדְרָגָה נִעְלִית יוֹתֵר
מִקִּמּוֹ שֶׁהִיוּ בְּזֶמֶן מִתֵּן תּוֹרָה, וְלֹכַן אֵז דְּוָקָא
הֵיְתָה הַקְּבֵלָה, וְקָבַל הֵיְהוּדִים.
וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהַפְּרוּשׁ בְּכִתִּית לְמֵאוֹר,
שֶׁעַל יְדֵי כְּתִית' (נִשְׁכָּר וְנִדְכָּא)
מְגִיעִים לְהַמְאֹר, הוּא בְּאוֹר עַל זֶה שֶׁבְּזֶמֶן
הַגְּזֵרָה דְּוָקָא בָּאוּ לְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּאוֹפֶן נִעְלָה
בְּיוֹתֵר³⁰. כִּי מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ הֵיא מִצַּד עֲצָם הַנִּשְׁמָה
שֶׁלְּמַעְלָה מִגְּלוּי, מֵאוֹר (שֶׁמֶמְנוּ נִמְצָא הָאוֹר),
וְעַל יְדֵי שֶׁהִיוּ אֵז בְּמִצַּב דְּכִתִּית' (נִשְׁכָּר וְנִדְכָּא),
נִתְגַּלָּה עֲצָם הַנִּשְׁמָה, מֵאוֹר. אֲבָל מִהֶמְשֵׁף וְסִדֵּר
הָעֵנִינִים בְּהַמְאָמֵר שֶׁהַפְּרוּשׁ בְּכִתִּית לְמֵאוֹר בָּא
לְאַחֲרֵי הָעֵנִין דְּרַעֲיָא מִהֵימְנָא, מִשְׁמַע, דְּעֵנִין
כְּתִית לְמֵאוֹר שִׁיף גַּם לְזֶה שְׁמִשָּׁה זֵן וּמִפְרִיגֵס אֶת
הָאֱמוּנָה שֶׁתְּהִיָּה בְּפִנְיָמִיּוֹת.

(27) מג"א צא, ב. צו, א. צט, ב. וראה גם במקומות שנשמנו בסה"מ מלוקט ח"ג ע' סח הערה 12. (28) שזהו חידוש גדול יותר, כי בנוגע לאמונה, גם קל שבקלים מוסר נפשו (תניא פ"ח. ובכ"מ). (29) שזהו חידוש גדול עוד יותר, כמוכן בפשטות. (30) ראה הערות הקודמות.

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

ונשמתו. הדבר יוכן בבהירות באמצעות הסיפור הבא: פעם, בהיות אדמו"ר
הצמח צדק ילד, ישב בחיקו של סבו, אדמו"ר הזקן וקרא "סבא, סבא!".
ויאמר לו סבו "איפה הוא סבא?" הצביע הילד על ראש הסבא. אמר הסבא:
"זהו הראש של סבא, אך היכן סבא?" הצביע הילד על ידיו של הסבא: "הנה
סבא". אמר הסבא: "אלה הן ידיו של
סבא, אך היכן סבא?" וכך חזר הדבר
על עצמו בצורות שונות. ירד הילד
מברכיו של סבו והסתתר מאחורי
הדלת. לפתע צעק "סבא! סבא!" פנה
אליו אדמו"ר הזקן "מה?" אמר הילד
"הנה, זהו סבא".
הסברת הדברים: מציאות האדם כוללת
את איברי גופו ואת נשמתו. האיברים
שונים זה מזה מן הקצה אל הקצה. כל
אחד מאיברי גוף האדם מוגדר
ב'תבנית' מסוימת השונה מזו של שאר
האיברים. לכל איבר יש את תפקידו
הפרטי המיוחד לו. לעומת זאת נשמת
האדם איננה איבר נוסף, היא מהותו
הפנימית של האדם הנמצאת בתוך
האיברים כולם. נשמת האדם איננה
קשורה ב'תבנית' כזו או אחרת של
איבר מסוים, באותה מידה שאיננה מוגדרת בתבנית של 'רגליים' כך גם איננה
מוגדרת בתבנית של 'ראש', היא למעלה מ'רגליים' והיא למעלה מ'ראש'. אך
ביחד עם זה היא הנשמה של ה'ראש' והיא הנשמה של ה'רגליים'. היא המהות
הפנימית של הרגליים ושל הידיים ושל כל אחד מאיברי האדם. כאמור
בסיפור, מצד אחד ה'סבא' איננו הראש ואיננו הידיים, אך ביחד עם זה ה'סבא'
זוהי נשמתו הנמצאת ומתגלה בתוך האיברים כולם. כל כולו של הסבא נמצא
בכל אחת משתי ידיו, ברגליו וכו'.

כמו כן, כאשר מדובר אודות הנפש האלוהית, ישנן מצד אחד הדרגות השונות
הקיימות בה שהם בדוגמת האיברים שלה וישנה 'עצם הנשמה' שמעבר
אליהן. 'עצם הנשמה' איננה דרגה נוספת, היא מעבר לכל הדרגות. הדרגות
השונות קשורות ב'תבניות' רוחניות שונות, חלק הנשמה שבגוף מוגבל
ב'תבנית' הקשורה בכוחותיו הגלויים של האדם, חלק הנשמה שלמעלה
מהגוף מוגדר אף הוא ב'תבנית' הקשורה ברוחניותם של עולמות עליונים,
לעומת זאת 'עצם הנשמה' מופשטת מכל 'תבנית' שהיא. אך ביחד עם זה
'עצם הנשמה' היא הנקודה הפנימית והיא בבחינת ה'נשמה' של הדרגות כולן.

וַיֵּשׁ לְוֹמֵר, דְּמַהְחִלּוּקִים וְהַבְּדִלִים שֶׁבִּין שְׁנֵי הַבְּאוּרִים
(הָעֵנִינִים) הַמַּסְבִּירִים אֶת הַטֶּעַם לְאֻמוֹנָתוֹ שֶׁל הַיְּהוּדִי, הוּא, דְּהֶאֱמֹנָה
הקיימת ב'הנשמה' המלכשת בגוף ה'בָּאָה' כתוצאה מ'ראית' ה'נשמה'
ש'למעלה', הרי הצורה בה קיימת אמונה זו בגוף היא בבחינת 'מקִיף'

1 (ה) בסעיף זה מבואר הקשר בין עבודתו של משה רבינו בהחדרת האמונה
2 בפנימיות לבין גילוי עצם הנשמה.
3 **וַיֵּשׁ לְבָאֵר זֶה עַל פִּי הַיְּדוּעַ³¹ דְּזֶה שֵׁיִשְׂרָאֵל מְאֻמֵּינִים**
4 **בְּאֵלּוֹת בְּאֻמוֹנָה פְּשׁוּטָה וְאֵין צְרִיכִים רְאִיּוֹת עַל זֶה הוּא**
5 **מַצֵּד שְׁנֵי טַעְמִים.**
6 הסברת הדברים האמורים לקמן:
7 כאמור בסעיף ג', בנשמה האלוהית
8 ישנן דרגות שונות, אשר עצם הנשמה
9 למעלה מכולן. ישנו חלק הנשמה
10 הקשור בגוף האדם ובכוחותיו
11 הגלויים. למעלה ממנו ישנו חלק
12 הנשמה שאינו נתפס כלל בגוף הגשמי.
13 אך עצם הנשמה היא למעלה מכל
14 הדרגות האמורות. ביתר ביאור: אודות
15 הנשמה האלוהית נאמר בספר התניא
16 שהיא חלק אלוהי ממעל ממש אך
17 ביחד עם כך נאמר עליה שהיא בבחינת
18 "אלוהות כפי שנעשה בבחינת נברא"
19 כלומר במהותה הפנימית היא חלק
20 אלוהי אך בחיצוניותה היא בעלת
21 'תבנית' של נברא בעל מציאות לעצמו.
22 הדרגות השונות הקיימות בנשמה
23 האלוהית, זו שבגוף וזו העליונה יותר, קשורות בחלק זה של הנשמה
24 האלוהית. הדרגה התחתונה ככולה במסך החומר של הגוף ולכן איננה רואה
25 כי אם את הגשמיות שסובבת אותה. לעומתה הדרגה העליונה יותר רואה את
26 אור ה' אשר אין מקום פנוי ממנו. אך עצם הנשמה זוהי פנימיותה של הנשמה
27 אשר היא ואלוהות הינם דבר אחד ממש.
28 אמונתו של יהודי נובעת משני טעמים. טעם אחד הוא **לְפִי שֶׁמְזַלְיָהּ**
29 **חַזִּי³² (=לפי שמזלם רואה).** 'מזל' הינו כינוי לחלק הנשמה שלמעלה
30 מהגוף, כלומר **דְּהֶנְשָׁמָה שְׁלִמְעָלָה רוּאָה אֱלֻקִּית** (וכאמור לקמן
31 בסעיף הבא ש'ראייה' גורמת להתאמתות חזקה **שְׁלִמְעָלָה** מזו הנגרמת על
32 ידי **שִׁכְל**), **וְזֶה פּוֹעֵל בְּהֶנְשָׁמָה שֶׁבִּגְּפוֹ הָאֻמוֹנָה בְּאֵלּוֹת.**
33 **וְעוֹד בְּאוֹר מִנִּין נּוֹבַעַת הָאֻמוֹנָה שֶׁל הַיְּהוּדִי, דְּשִׁרְשׁ הָאֻמוֹנָה הוּא**
34 **מִעֵצֶם הַנֶּשָׁמָה (שְׁלִמְעָלָה) גַּם מְזַלְיָהּ חַזִּי.** **דְּזֶה שֶׁעֵצֶם**
35 **הַנֶּשָׁמָה מְקַשֶּׁרֶת בְּאֵלּוֹת הִיא הַתְּקַשְׁרוֹת עֲצָמִית (שְׁאִינָה**
36 **תְּלוּיָה בְּסִבָּה חִיצוֹנִית, גַּם לֹא בְּעֵינֵן הָרְאִיָּה שְׁלִמְעָלָה מְשִׁכֵּל.**
37 כלומר זו התקשרות הקיימת בה מצד עצמה להיותה חלק אלוהי ממעל ממש,
38 כך שאלוהות זה היא והיא זו אלוהות).
39 הסברת הדברים האמורים לקמן:
40 כאשר מדובר אודות הקשר בין הדרגות השונות של הנשמה הרי זה על דרך
41 הקשר הקיים בין חלקי האדם אשר מהם מציאותו מורכבת, איברי גופו

(31) ראה המשך תער"ב ח"א פס"א (ע' קיד). וראה גם המשך הנ"ל ח"ב ע' א'קפב "האמונה כו' משום דמזל" חזי, דהנשמה כמו שהיא למעלה היא רואה כו', וכן ענין האמונה שמצד עצם הנשמה". (32) לשון הגמרא - מגילה ג, א.

שבת פרשת תצוה, יו"ד אדר-ראשון, ה'תשמ"א

ביאור בדרך אפשר	ביאור בדרך אפשר
43 המוכיח שיש קשר ביניהם, כי זה שמשנה זן ומפרנס את האמונה	1 כאמור בסעיף ג' בחינת מקיף פירושה שהאדם חש בה ומתפעל ממנה אך אין זה
44 שתהיה בפנימיות הוא על ידי שהוא מגלה את עצם	2 מתקבל בכוחותיו הגלויים, שכלו ורגשותיו וכל פעולותיו אינם משתנים בעקבות
45 הנשמה (שלמעלה ממזליה חזי), אשר כאמור בסעיף ד' עצם	3 אמונה זו. דכיון שרוחניותה של הנשמה שלמעלה היא קשורה
46 הנשמה לעומת הכוחות הגלויים נקראת בשם 'מאור' שלמעלה	4 ב'תבנית' כזו שלמעלה משייכות להתלבשות בגוף לכן פעלתה
47 מ'אור'. ומה שנאמר בפסוק	5 בהנשמה המלבשת בגוף איננה
48 "פתית למאור", ומבאר הרי	6 יכולה להתקבל ב'תבנית' המצומצמת
49 בהמאמר שבכדי להגיע	7 של הכוחות הגלויים ולכן היא
50 לה'מאור' הוא על ידי הענין	8 בבחינת מקיף. ובכדי
51 ד'כתית' שקיים דווקא בזמן	9 שהאמונה (בהנשמה
52 הגלות ולא בזמנו של משה רבינו	10 המלבשת בגוף) תהיה
53 במדבר אשר אז לא היה מצב של	11 בפנימיות כלומר שהאמונה תתקבל
54 'כתית', הביאור בכך הוא, כי	12 ותקלט גם בשכלו ורגשותיו של האדם
55 למרות שעצם הנשמה מתבטאת	13 ותחדור בכל פעולותיו, הוא דווקא
56 ביכולת להחדיר את האמונה בפנימיות	14 על ידי גלוי נקודה עמוקה יותר
57 אך עקר הגלוי והביטוי דעצם	15 בנשמה שהיא ההתקשרות עצמית
58 הנשמה ('מאור') הוא מתגלה	16 דעצם הנשמה. כי עצם
59 בענין המסירות נפש (שעקרו	17 הנשמה עם היותה מצד מהותה
60 הוא בזמן הגלות), פדלקמן.	18 למעלה מכל דרגה שהיא, אך דווקא
61 ו'הענין' הוא, הסברת הקשר בין	19 היא העצם (=העצמיות והפנימיות)
62 גלוי עצם הנשמה למסירות נפש, דזה	20 של הנשמה המלבשת בהגוף.
63 שהאמונה ד'ישראל' היא	21 ולכן, האמונה ד'הנשמה
64 באופן שהוא מוסר נפשו על	22 המלבשת בהגוף שקיימת בה
65 זה, הוא (בעקר) בהאמונה	23 מצד עצם הנשמה היא
66 שמצד עצם הנשמה. דכאשר	24 בפנימיותה.
67 מדובר אודות האמונה התחתונה	25 בסוף סעיף ד' למדנו שמוכרח להיות
68 יותר, הנובעת מצד זה שהוא	26 קשר בין פעולתו של משה רבינו בתור
69 רואה (מזליה חזי), הגם	27 'רועה אמונה' לבין מצב ה'שביירה'
70 שהיא בתוקף גדול [פידוע	28 הקיים בזמן הגלות, לכאורה מדובר
71 דההתאמתות שנגרמת מצד	29 בדברים הקשורים ברבדים שונים
72 הראיה, שהאדם לא רק הבין בשכלו	30 לחלוטין של הנפש. תפקידו של 'רועה
73 שכן הדבר אלא הוא גם ראה זאת	31 אמונה', להחדיר את האמונה
74 בעצמו היא התאמתות גדולה	32 בפנימיות, קשור ברובד הגלוי של
75 ב'יותר ³³]. מכל מקום, כיון	33 האדם. לעומת זאת ה'כתית' וה'שביירה'
76 שהאמונה שלו באופן הזה היא	34 שבזמן הגלות קשורים ב'עצם הנשמה'.
77 נובעת מצד סבה חיצונית (מצד	35 אך על פי מה שלמדנו בסעיף זה אשר
78 זה שרואה) ואינה קשורה	36 דווקא האמונה הנובעת מ'עצם
79 עם עצם מציאותו מציאותו של	37 הנשמה' קשורה בפנימיות האדם יובנו
80 האדם והאלוקות הינם שני דברים	38 הדברים.
81 נפרדים והקשר ביניהם נגרם על ידי	39 ועל פי זה יש לבאר קשר
82 שהם רואים זה את זה, לכן אינו	40 הענינים שבהמאמר "וקבל
83 מכרח שימסור נפשו על זה כיון שאיננו חש שעצם קיומו תלוי	41 היהודים", שביאור הענין ד'פתית' למאור שזו התגלותה של עצם
84 בקשר שלו עם אלוקות, ואם כן זה שבסופו של דבר האמונה	42 הנשמה בא בהמשך לביאור הענין ד'רעיא מהימנא' דבר

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **דִּישְׂרָאֵל הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁהוּא מוֹסֵר נַפְשׁוֹ עַל זֶה הוּא מִפְּנֵי**
 2 **שֶׁהִיא נּוֹבַעַת מַעֲצָם הַנִּשְׁמָה, אֲשֶׁר בְּרוּבֵד זֶה הָאֱמוּנָה בְּאֵלְקוּת הִיא**
 3 **הַעֲצָם שְׁלֹו מִבַּחֲנִית עֲצָם הַנִּשְׁמָה אֵין לֶה קִיּוֹם בְּלִי אֱלֻקוּת, אֱלֻקוּת זֶה**
 4 **הִיא וְהִיא זֶה אֱלֻקוּת, וְלֹכֵן אֱמוּנָה זֶה הִיא בְּאוֹפֶן כֹּזֵה שְׂאִי אֶפְשָׁר כָּלֵל**
 5 **שְׂיִכְפֹּר חֶסֶד וְשָׁלוֹם וּמִמִּילָא הוּא**
 6 מוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ.
 7 עַל פִּי הָאֱמוּנָה שֶׁתִּפְקִידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ
 8 הוּא לְגַלּוֹת אֶת הָאֱמוּנָה הַנּוֹבַעַת מַעֲצָם
 9 הַנִּשְׁמָה, יוֹבֵן בְּעוֹמֶק יוֹתֵר הַקֶּשֶׁר
 10 הַפְּנִימִי בֵּין מֹשֶׁה רַבִּינוּ עֲצָמוֹ לְבִין
 11 הַצְדִּיקִים בְּדוֹרוֹת שְׁלֹא חֲרִיוּ שֶׁהֵם
 12 בְּבַחֲנִית 'הַתַּפְשׁוּטוֹת שֶׁל', לְמִרוֹת
 13 שְׁצוּרַת עֲבוֹדָתָם שׁוֹנָה.
 14 **וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מַה**
 15 **שֶׁכָּתוּב בְּהַמָּאֵמֶר "וְקָבַל**
 16 **הַיְּהוּדִים" דִּזֶּה שְׁמִשָּׁה הוּא**
 17 **רַעֲיָא מְהִימְנָא' (כְּאֱמוּרָה בְּסַעֲיָף**
 18 **ג' שֶׁהוּא זֶן וּמִפְרָנֵס אֶת**
 19 **הָאֱמוּנָה) הוּא גַם בְּנוֹגֵעַ**
 20 **לְרוּעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּבֵל דּוֹר**
 21 **(שֶׁהֵם נִקְרָאִים בְּשֵׁם אֶתְפְּשׁוּטוֹתָא**
 22 **דְּמִשָּׁה שֶׁכָּבֵל דְּרָא) שֶׁהֵם**
 23 **מִחֲזִיקִים אֶת הָאֱמוּנָה**
 24 **דִּישְׂרָאֵל שְׂיַעֲמָדוּ בְּמִסִּירוֹת**
 25 **נַפְשׁ בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמַצּוּוֹת.**
 26 **דְּלִכְאֹרְהָ צוּרַת עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה**
 27 **רַבִּינוּ וְצוּרַת עֲבוֹדָתָם שֶׁל הַצְדִּיקִים**
 28 **שְׁלֹא חֲרִיוּ שׁוֹנָה, שְׁהִי זֶה שְׁמִשָּׁה**
 29 **זֶן וּמִפְרָנֵס אֶת הָאֱמוּנָה הוּא**
 30 **(בְּמִבּוֹאֵר בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת³⁴ עַל**
 31 **וְגַם בְּמִאֲמָר זֶה עֲצָמוֹ³⁵) עַל**
 32 **יְדֵי שְׂמִשָּׁפִיעַ לִישְׂרָאֵל דַּעַת**
 33 **בְּאֵלְקוּת תַּתְּהִיָּה לָהֶם הַבְּנָה בִּשְׁכָּל**
 34 **וְהַרְגָּשָׁה בְּלִב בְּאֱלֻקוּת, שְׁעַל יְדֵי**
 35 **זֶה בָּאָה הָאֱמוּנָה בְּפִנְיָמִיוֹת,**
 36 **זֹאת אֱמוּנָתָם שֶׁעִיקֵר הַתַּעֲסָקוֹת שֶׁל**
 37 **מֹשֶׁה רַבִּינוּ עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא בְּרוּבֵד**
 38 **שֶׁל הַכּוֹחוֹת הַגְּלוּיִים שֶׁלָּהֶם. וְלַעֲוֹמַת**
 39 **זֹאת זֶה שְׂרוּעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּבֵל**
 40 **דּוֹר מִחֲזִיקִים הָאֱמוּנָה**
 41 **(הַמִּבּוֹאֵר בְּמִאֲמָר זֶה³⁶) אֵין זֶה**
 42 **בְּכֵךְ שֶׁהֵם עוֹסְקִים בְּלִחְסִיבֵי אֶת הַדְּבָרִים בִּשְׁכָּל וְלִישְׁבֵּם בְּרַגְשׁ הַלֵּב אֲלֹא**
 43 **תִּפְקִידֵם הוּא שֶׁהָאֱמוּנָה דִּישְׂרָאֵל תַּתְּהִיָּה בְּאוֹפֶן דְּמִסִּירוֹת**
- נַפְשׁ, אֲשֶׁר מִסִּירוֹת נַפְשׁ קְשׁוּרָה עִם הַתַּעֲוִרוֹת עֲצָם הַנִּפְשׁ שֶׁלְמַעֲלָה
 מִהַכּוֹחוֹת הַגְּלוּיִים. וְעַל פִּי הַנֶּ"ל בְּסַעֲיָף ה' אֲשֶׁר גִּם הִיכּוֹלַת לְהַחֲדִיר אֶת
 הָאֱמוּנָה בְּכּוֹחוֹתָיו הַגְּלוּיִים שֶׁל הָאָדָם קְשׁוּרָה בְּגִלּוּי הָאֱמוּנָה הַנּוֹבַעַת מַעֲצָם
 הַנִּשְׁמָה, יֵשׁ לּוֹמֵר, שְׁעִיקֵר הָעֵנִין דְּרַעֲיָא מְהִימְנָא הוּא זֶה
 שֶׁהוּא זֶן וּמִפְרָנֵס אֶת
 הָאֱמוּנָה עֲצָמָה, כְּלוֹמֵר
 שֶׁהָאֱמוּנָה שֶׁאֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 תַּתְּהִיָּה לֹא רַק דְּרַגַּת הָאֱמוּנָה כְּמוֹ
 שֶׁהִיא מִצַּד הַגְּלוּיִים (כְּלוֹמֵר)
 מִצַּד זֶה שֶׁהַנִּשְׁמָה שְׁלִמְעֵלָה
 רוֹאָה אֱלֻקוּת) אֲלֹא שְׁתֵּאִיר בָּהֶם
 הָאֱמוּנָה שֶׁמִּצַּד עֲצָם הַנִּשְׁמָה.
 וְזֶה שֶׁבְּפִעוּל מִשָּׁה מְמִשִּׁיף אֶת
 הָאֱמוּנָה בְּפִנְיָמִיוֹת (כְּלוֹמֵר)
 הַתַּעֲסָקוֹת בְּלִחְדִּיר וְלִישֵׁב אֶת
 הַדְּבָרִים בְּדַעַת וְהַשְׁגָּה) הוּא
 תּוֹצֵאָה מִזֶּה שֶׁהוּא זֶן
 וּמִפְרָנֵס אֶת הָאֱמוּנָה עֲצָמָה
 (זֶה תּוֹצֵאָה שֶׁל הַמִּשְׁכָּת וְגִלּוּי
 הָאֱמוּנָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מִצַּד
 עֲצָם הַנִּשְׁמָה). וְכֵן"ל (סַעֲיָף
 ה'), דְּהַאֲפִשְׁרוֹת שְׁתּוּכֵל לְהִיּוֹת
 הַמִּשְׁכָּת הָאֱמוּנָה בְּפִנְיָמִיוֹת
 (כְּלוֹמֵר בְּדַעַת וּבְהַשְׁגָּת הַשְׁכָּל)
 הוּא עַל יְדֵי גִלּוּי הַהֶתְקַשְּׁרוֹת
 עֲצָמִית דְּעֲצָם הַנִּשְׁמָה.
 עַל פִּי הָאֱמוּנָה מוֹכֵן שְׂאֵין זֶה רַק שִׁישׁוֹ
 קֶשֶׁר בֵּין עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ לְבִין
 עֲבוֹדָתָם שֶׁל רוּעֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא חֲרִיוּ,
 אֲלֹא שֶׁעִיקֵר עֲבוֹדָתָם הִיא אַחַת, גִּלּוּי
 הָאֱמוּנָה הַנּוֹבַעַת מַעֲצָם הַנִּשְׁמָה. אֲצֵל
 מֹשֶׁה רַבִּינוּ בֹּא הַדְּבָר לִידֵי בִּטּוֹי
 בִּיכּוֹלּוֹת לְהַחֲדִיר אֶת הָאֱמוּנָה בְּכּוֹחוֹת
 הַנִּפְשׁ הַגְּלוּיִים, בְּדַעַת בְּמוֹת וּבִלְב.
 אֲצֵל רוּעֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא חֲרִיוּ הַתְּגַלּוּת
 שֶׁל הָאֱמוּנָה שֶׁבְּעֲצָם הַנִּשְׁמָה הַתַּבְּטָא
 בְּעֵינֵין הַמִּסִּירוֹת נַפְשׁ.
 וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לּוֹמֵר, דְּבִבְזָה
 שֶׁבְּהַדּוֹרוֹת שֶׁהֲצָרְכוּ לְמִסִּירוֹת
 נַפְשׁ בְּפִעוּל, חֲזָקוֹ רוּעֵי
 יִשְׂרָאֵל (שֶׁהֵם אֶתְפְּשׁוּטוֹתָא
 דְּמִשָּׁה) אֶת הָאֱמוּנָה דִּישְׂרָאֵל שֶׁתְּהִיָּה בְּמִסִּירוֹת נַפְשׁ, הִי
 בְּכֵן נִתְגַּלָּה הָעֵנִין דְּרַעֲיָא מְהִימְנָא (בְּעֵינֵין זֶה³⁷) עוֹד יוֹתֵר

(34) תו"א משפטים עה, ב. ובכ"מ. וראה גם תניא רפ"ב. (35) סעיף יא. (36) משא"כ בתו"א שם "וירדין ניצוצין מנשמת מרע"ה כו' ללמוד דעת את העם".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מבמשה עצמו. כי המשכת וגלוי האמונה כמו שהיא מצד
- 2 עצם הנשמה [שעל ידי משה ואתפשטותא דיליה שבכל
- 3 דרא], הרי למרות שהיא מתבטאת גם בעבודתו של משה בלמדו דעת את
- 4 העם, אך עקר התגלותה הוא מסירות נפש בפועל דבר שהיה
- 5 קיים דווקא בדורות שבזמן הגלות.
- 6 ז) במאמר של כ"ק אדמו"ר הרי"צ,
- 7 בתור דוגמא לרועי ישראל שעוררו את
- 8 המסירות נפש בבני ישראל, מוזכר
- 9 דווקא מרדכי היהודי. דבר זה נוגע
- 10 לדורנו אנו. והנה ידוע
- 11 שהמסירות נפש בפועל על
- 12 תורה ומצוות של כל ישראל
- 13 ולא רק של חלק מהעם, היתה
- 14 בפורים (בזמן גזירת המן).
- 15 שהרי לעומת זאת, המסירות נפש
- 16 דחננך (בזמן גזירת יון)
- 17 היתה (בעקר) במתניהו
- 18 ובניו, והמסירות נפש בזמן
- 19 גזרת המן היתה בכל
- 20 ישראל. ועל פי זה יש לבאר מה שמובא
- 21 בהמאמר 38 ממדרש 16 שמרדכי היה שקול בדורו
- 22 כמשה בדורו, דהגם שאתפשטותא דמשה הוא
- 23 בכל דור, מכל מקום איתא במדרש שמרדכי
- 24 (דוקא) היה שקול בדורו כמשה בדורו. ויש
- 25 לומר, שמהפעלות דמרדכי היהודי הוא שהוא
- 26 היה הרעיא מהימנא (בגלו) של כל ישראל
- 27 שבדורו. בדגמת משה רעיא מהימנא שהמשיך
- 28 דעת לכל ישראל שבדורו, כמובן גם מזה שדורו
- 29 של משה (כל אנשי דורו) נקרא דור דעה³⁹.
- 30 אלא שבמשה היה גלוי ענין זה (שהוא רעיא מהימנא דכל ישראל) על ידי
- 31 שהמשיך דעת לכל אנשי דורו, ובמרדכי היה גלוי ענין זה על ידי שגלה כח
- 32 המסירות נפש שבכל אנשי דורו. ויש לומר, דעל ידי שמביא בהמאמר מה
- 33 שכתוב במדרש שמרדכי בדורו היה שקול כמשה בדורו, על ידי זה פסק בעל
- 34 המאמר את הדין על עצמו⁴⁰, שהוא הרעיא מהימנא (בגלו) של כל אנשי
- 35 הדור.
- 36 ח) ועל פי זה יש לבאר קשר (וסדר) הענינים (בהמאמר) בבאור הפסוק
- 37 ואתה תצוה גו', שבתחלה מבאר את הפרוש דואתה תצוה את בני
- 38 ישראל, שמשה הוא מקשר ומחבר את בני ישראל (עם אור אין סוף) על ידי
- 39 בדגמת משה רעיא מהימנא

(37) ראה לקמן הערה 56. (38) סעיף ג. (39) ראה ויק"ר פ"ט, א. במדב"ר פי"ט, ג. וש"נ. (40) ע"ד הפירוש בלשון המשנה (אבות רפ"ג) "דין וחשבון" (דין ואח"כ חשבון) - ע"פ דברי המשנה (שם מט"ז) ש"נפרעין ממנו מדעתו ושלא מדעתו", שלאחרי שהאדם פוסק מדעתו דינו של חברו, פוסק דין לעצמו שלא מדעתו, כיון שע"פ "דין" זה עושים "חשבון" בנוגע למצבו הוא (ראה לקו"ש ח"ו ע' 283. וש"נ).

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בסעיפים הבאים יבואר שישנו עומק נוסף ואופן נוסף במושג 'כתית למאור',
והגילוי שלו הוא דווקא על ידי עבודתם של בני ישראל עצמם.
(ט) והנה הפתוב "וקבל היהודים את אשר החלו לעשות"
אשר כאמור מבטא את המעלה הנפלאה אליה הגיעו דווקא בזמן הגלות, הרי
פסוק זה מדבר (בפשטות)
בהזמן שלאחר הגלות, הגם דפורים
שהרי פסוק זה נאמר במגילת אסתר
לאחר ביטולה של גזירת המן. ויש
לומר, דמה שכתוב בהמאמר
של כ"ק אדמו"ר הר"צ דפרוש
הפסוק "וקבל היהודים את
אשר החלו לעשות" הוא
שבימי אחשורוש קבלו מה
שהחלו במתן תורה כיוון
שבתקופת אחשורוש התעלו היהודים
במעלה יתירה לגבי מעלתם שהייתה
בזמן מתן תורה, הרי פירוש זה הוא
גם לפי פשטות הכתוב
שכאמור ה"קבל גו'" היה
לאחרי הגם כלומר ההתעלות
היתירה שגרמה לשלימות קבלת
התורה, הייתה לא רק בזמן של צרה
וגזירה אלא גם בזמן של רוחה. ועל
פי זה, בזה שבימי אחשורוש
קבלו מה שהחלו במתן
תורה, שגי ענינים. ענין אחד
הוא הקבלה השלימה של התורה
שהיתה בזמן הגזירה אשר קבלה
זו הייתה על ידי המסירות נפש
שלהם (במפורש בהמאמר)
וכמו כן לעיל בסעיף ד'), וענין שני
הוא הקבלה השלימה של התורה
שהיתה לאחר הגם דפורים,
שהיא נעלית יותר גם
מהקבלה שהייתה בזמן הגזירה
(בדלקמן סעיף י'). למדנו לעיל
בסעיף ד' שההתעלות היתירה בזמן
אחשורוש כרוכה ב'שבירה' וב'כתית'
אשר גרמו להתגלותה של עצם הנשמה
כרמוז במילים 'כתית למאור'. מכך
שגם בזמן של הרווחה ניתן להגיע
להתעלות דומה, אם כן מוכרח הדבר
שגם אז קיים ענין של 'כתית'. ואכן

שהוא זן ומפרנס את האמונה, ולאחרי זה מבאר שגם
רועי ישראל שבכל דור (אתפשטותא דמשה) מחזקים את
האמונה דישארא וכמו מרדכי (משה שבדורו) שחזק את
אמונתם של ישראל לעמוד חזק בלמוד התורה וקיום
המצוות, ולאחרי זה מבאר
הפרוש ב'כתית למאור' הקשור
בזמן הגלות (שמילים אלו כתובות
בפסוק ואתה תצוה למרות
שהפסוק מדבר לכאורה במשה
עצמו ולא בצדיקים שלאחריו), כי
זה שמשה מגלה את בחינת
ה'מאור' דישארא (עצם
הנשמה), הוא לא כל כך בדורו
אלא בעקר על ידי אתפשטותא
דיליה שבזמן הגלות (כתית)
שעוררו בישארא כח
המסירות נפש שלהם, שעל
ידי זה הוא עקר גלוי עצם
הנשמה, מאור.
בתחילת המאמר למדנו שבפסוק ואתה
תצוה ישנם שני חלקים. המילים ואתה
תצוה את בני ישראל מדברות אודות
פעולתו של משה רבינו בבני ישראל.
ובמילים ויקחו אליך שמן זית זך וגו'
מדובר אודות היתרון והמעלה שבני
ישראל מוסיפים אצל משה רבינו.
וצריך להבין, דלפי באור
הנ"ל, הענין ד'כתית למאור'
שיך לחלקו הראשון של הפסוק,
למילים ואתה תצוה את בני
ישראל, כלומר לזה שמשה
ואתפשטותא דיליה שבכל
דור מקשרים ומחברים את
ישראל עם אור אין סוף,
ואולם בהכתוב נאמר כתית
למאור בהמשך לחלקו השני
של הפסוק, למילים ויקחו אליך
שמן זית זך, בו בזמן דענין
ויקחו אליך גו' (שישארא)
מביאים שמן למשה) הוא
שישארא מוסיפים תוספות
אור במשה (פמוכא לעיל
סעיף ב מהמאמר).

שהוא זן ומפרנס את האמונה, ולאחרי זה מבאר
שגם רועי ישראל שבכל דור (אתפשטותא
דמשה) מחזקים את האמונה דישארא וכמו
מרדכי (משה שבדורו) שחזק את אמונתם של
ישראל לעמוד חזק בלמוד התורה וקיום
המצוות, ולאחרי זה מבאר
למאור (שבפסוק ואתה תצוה שמדבר לכאורה
במשה עצמו), כי זה שמשה מגלה בחינת
המאור דישארא (עצם הנשמה), הוא בעקר על
ידי אתפשטותא דיליה שבזמן הגלות (כתית)
שעוררו בישארא כח המסירות נפש שלהם,
שעל ידי זה הוא נלקח גלוי עצם הנשמה, מאור.
וצריך להבין, דלפי באור הנ"ל, הענין ד'כתית
למאור שיך לואתה תצוה את בני
ישראל, לזה שמשה ואתפשטותא דיליה שבכל
דור מקשרים ומחברים את ישראל עם אור אין
סוף, ובהכתוב נאמר כתית למאור בהמשך
לויקחו אליך שמן זית זך, דענין ויקחו אליך גו'
(שישארא מביאים שמן למשה) הוא שישארא
מוסיפים תוספות אור במשה (פמוכא לעיל
סעיף ב מהמאמר).

(ט) והנה הפתוב וקבל היהודים את אשר החלו
לעשות מדבר (בפשטות) בהזמן
ללאחרי הגם דפורים. ויש לומר, דמה שכתוב
בהמאמר דפרוש וקבל היהודים את אשר החלו
לעשות הוא שבימי אחשורוש קבלו מה שהחלו
במתן תורה, הוא גם לפי פשטות הכתוב שוקבל
גו' היה לאחר הגם. ועל פי זה, בזה שבימי
אחשורוש קבלו מה שהחלו במתן תורה, שגי
ענינים. הקבלה שהיתה בזמן הגזירה על ידי
המסירות נפש שלהם (במפורש בהמאמר),
והקבלה שהיתה לאחר הגם דפורים, שהיא
נעלית יותר גם מהקבלה בזמן הגזירה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 יֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ לַעֲנִיין שֶׁל 'כְּתִית לְמֵאור',
2 אֲשֶׁר מִשְׁמַעוֹתָיו הֵיא שֶׁעַל יְדֵי הָעֲנָנִים דְּכְתִית' שְׁבוּזֵמֶן הַגְּלוּת
3 מְגִיעִים לְהֵמְאֹר, דְּשִׁנֵּי עֲנָנִים בְּזֶה הַקְּשֻׁרִים לִשְׁנֵי סוּגֵי
4 תְּקוּפּוֹת. עֲנִיין אֶחָד הוּא כְּשִׁישְׁרָאֵל נִמְצָאִים בְּמִצָּב שֶׁל 'כְּתִית'
5 מִצָּד זֶה שִׁישְׁנָם גְּזֻרוֹת עַל
6 קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת (כְּמוֹ)
7 שִׁהִיָּה בְּזֵמֶן אֲמִירַת הַמֶּאֱמָר
8 עַל יְדֵי כ"ק אֲדַמּוֹר הַרִי"צ בִּזְמַן
9 הַמִּשְׁטָר הַקּוֹמוֹנִיסְטִי בְּבֵרִית הַמוֹעֲצוֹת,
10 מִסְפָּר חֲדָשִׁים לִפְנֵי מֵאֶסֶר. וּבִמְהֵלָּךְ
11 הַהֲתוֹעֲדוֹת בַּה נֶאֱמַר הַמֵּאֱמָר וְכִמּוֹ כֵּן
12 בְּמֵאֱמָר עֲצֻמוֹ תִּבְעֵי אֲדַמּוֹר הַרִי"צ
13 מִסִּירוֹת (נֶפֶשׁ), וְעַל יְדֵי זֶה
14 מְגִיעִים לְהֵמְאֹר' עַל יְדֵי
15 הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ שְׁלֵהֶם. וְעוֹד
16 עֲנָנִים הַקִּיּוֹם בְּכְתִית לְמֵאֹר',
17 שֶׁגַּם כְּשִׁישְׁרָאֵל נִמְצָאִים
18 בְּמִצָּב שֶׁל הַרְחֵבָה, הַרְחֵבָה
19 בְּגִשְׁמִיּוֹת וְגַם הַרְחֵבָה
20 בְּרוֹחַנִיּוֹת, אֲלֵא שֶׁהֵם עֲדִין
21 נִמְצָאִים בְּגִלּוֹת⁴¹ וְעַל דֶּרֶךְ
22 הַמִּצָּב שֶׁאֵין הֵיכָל לְאַחֲרֵי הַגֵּס
23 דְּפוּרִים, שְׁלִיָּהוּדִים הֵיכָל
24 אוֹרָה וְשִׁמְחָה וְשִׁשׁוֹן וִיקָר⁴²,
25 בְּכָל הַמּוֹרֵבִים בְּפִשְׁטוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת
26 וְגַם בְּרוֹחַנִיּוֹת⁴³ וְיִתְדֵיהֶם מִזֶּה
27 שֶׁגַּם בֵּית הַמֶּן נִתֵּן
28 לְאַסְתֵּר⁴⁴, כְּלוֹמֵר שֶׁהִיָּה אֵז גַּם
29 הַמִּעֲלָה דְּאַתְהֶפְכָּא חֲשׂוֹכָא
30 לְנִהוּרָא (=הַתְּהַפְּכוֹת הַחוּשׁ לְאֹרֶךְ),
31 אֲלֵא שֶׁמֶכֶל מְקוֹם עֲדִין נִמְצָאִים
32 בְּגִלּוֹת וְכִלְשׁוֹן הַגְּמָרָא "אַפְתִּי
33 עֲבָדִי אַחֲשֹׁרוֹשׁ אֲנִי"⁴⁵ -
34 עֲדִין עֲבָדִי אַחֲשֹׁרוֹשׁ אֲנִי, הֵם
35 שְׁבוּרִים וְנִדְפָּאִים (כְּתִית)
36 מִעֲצֵם זֶה שֶׁהֵם בְּגִלּוֹת. וְגַם עַל
37 יְדֵי הַכְּתִית' וְהַלֵּב נִשְׁבֵּר
38 דִּישְׁרָאֵל הַגֵּרִים מִעֲצֵם זֶה
39 שְׁנִמְצָאִים בְּגִלּוֹת, מְגִיעִים
40 לְהַתְּגַלּוֹת הַמֵּאֹר.
- 1 יֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ
2 כְּתִית לְמֵאֹר, שֶׁעַל יְדֵי הָעֲנָנִים דְּכְתִית' שְׁבוּזֵמֶן
3 הַגְּלוּת מְגִיעִים לְהֵמְאֹר, דְּשִׁנֵּי עֲנָנִים בְּזֶה.
4 כְּשִׁישְׁרָאֵל נִמְצָאִים בְּמִצָּב שֶׁל כְּתִית מִצָּד זֶה
5 שִׁישְׁנָם גְּזֻרוֹת עַל קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת (כְּמוֹ)
6 שִׁהִיָּה בְּזֵמֶן אֲמִירַת הַמֶּאֱמָר, וְעַל יְדֵי זֶה
7 מְגִיעִים לְהֵמְאֹר עַל יְדֵי הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ שְׁלֵהֶם.
8 וְעוֹד עֲנָנִים בְּכְתִית לְמֵאֹר, שֶׁגַּם כְּשִׁישְׁרָאֵל
9 נִמְצָאִים בְּמִצָּב שֶׁל הַרְחֵבָה, הַרְחֵבָה בְּגִשְׁמִיּוֹת
10 וְגַם הַרְחֵבָה בְּרוֹחַנִיּוֹת, אֲלֵא שֶׁהֵם נִמְצָאִים
11 בְּגִלּוֹת⁴¹ וְעַל דֶּרֶךְ הַמִּצָּב שֶׁהִיָּה לְאַחֲרֵי הַגֵּס
12 דְּפוּרִים, שְׁלִיָּהוּדִים הֵיכָל אוֹרָה וְשִׁמְחָה וְשִׁשׁוֹן
13 וִיקָר⁴², בְּפִשְׁטוֹת וְגַם בְּרוֹחַנִיּוֹת⁴³ וְיִתְדֵיהֶם מִזֶּה
14 שֶׁגַּם בֵּית הַמֶּן נִתֵּן לְאַסְתֵּר⁴⁴, שֶׁהִיָּה אֵז גַּם
15 הַמִּעֲלָה דְּאַתְהֶפְכָּא, אֲלֵא שֶׁאַפְתִּי עֲבָדִי
16 אַחֲשֹׁרוֹשׁ אֲנִי⁴⁵, הֵם שְׁבוּרִים וְנִדְפָּאִים (כְּתִית)
17 מִזֶּה שֶׁהֵם בְּגִלּוֹת. וְעַל יְדֵי הַכְּתִית דִּישְׁרָאֵל מִזֶּה
18 שְׁנִמְצָאִים בְּגִלּוֹת, מְגִיעִים לְהֵמְאֹר.
19 וְהָעֲנָנִים הוּא, דְּזֶה שִׁישְׁרָאֵל הֵם שְׁבוּרִים מִזֶּה
20 שֶׁהֵם בְּגִלּוֹת (גַּם כְּשִׁישְׁרָאֵל לְהֵם הַרְחֵבָה
21 בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרוֹחַנִיּוֹת), הוּא, כִּי רְצוֹנוֹ הָאֲמִיתִי
22 שֶׁל כָּל אֶחָד מִישְׁרָאֵל הוּא שִׁהִיָּה גְּלוּי אֲלֵקוֹת,
23 וְעַד שִׁהִיָּה (גְּלוּי אֲלֵקוֹת) נִוְגֵעַ לְעֵצֵם מִצִּיאֹתוֹ,
24 וְלִכְּנֵן, זֶה שְׁבוּזֵמֶן הַגְּלוּת אֵין מֵאִיר גְּלוּי אֲלֵקוֹת
25 כְּמוֹ שֶׁהִיָּה בְּזֵמֶן הַכְּתִית וּבִכְפָּרֵט כְּשִׁמְתִּבּוֹנֵן בְּזֶה
26 שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴⁶ כָּל מִי שֶׁלֹּא נִבְּנָה בֵּית
27 הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו הָרִי זֶה כָּאֵלּוּ נִחְרַב בְּיָמָיו, הֵנָּה
28 מִזֶּה עֲצֻמוֹ אֵין עַר אֵינְגַּאנְצֵן צוֹטְרִיִּסְלֵט, כְּתִית.
29 וְגַם כְּשֶׁהוּא בְּדִרְגָּא נִעְלִית בְּיוֹתֵר שְׁמֵאִיר אֲצִלּוֹ
30 גְּלוּי אֲלֵקוֹת בְּדִגְמַת הַגְּלוּי שֶׁהִיָּה בְּזֵמֶן הַכְּתִית⁴⁷,
31 מִכָּל מְקוֹם, מִזֶּה שְׁבִכְלָלוֹת הָעוֹלָם אֵין מֵאִיר

(41) להעיר, דבפנים המאמר (סט"ו) מובא (רק) "זמן הגלות", ובה"קיצור" - "זמן הגלות והגזירה". (42) אסתר ח, טו.
(43) ראה מגילה טז, ב. (44) אסתר ח, א. (45) מגילה יד, א. (46) ראה ירושלמי יומא פ"א ה"א (ד, ב). מדרש תהלים עה"פ
קלז, ז. (47) להעיר מהידוע ש"לפני . . . רשב"י לא נחרב הבית כלל" (פלח הרמון שמות ע' ז בשם אדה"ז).

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אָצְלוּ הוּא גְלוֹי מִגְבֹּל. דְּכַשְמָאִיר גְלוֹי אֹר אֵין סוֹף הֶבְלִי
2 גְבוֹל הַבִּיטוּי לִכְך שְׁהִינוּ בְלִי גְבוֹל הוּא בִכְך שְׁהֶגְלוֹי הוּא בְּכָל מְקוֹם,
3 וּכְשִׁישְׁנוּ מְקוֹם אֶחָד (אָפְלוּ פִנָּה נִדְחָת) שְׁאֵין מְאִיר שֵׁם
4 גְלוֹי אֶלְקוּת, הוּא מִפְּנֵי שְׁהֶגְלוֹי (גַּם בְּהִמְקוֹם שְׁהוּא מְאִיר)
5 הוּא גְלוֹי מִגְבֹּל. [וְזֶהוּ הַבִּיאור
6 בְּמָה שְׁמוּבָא בְּמֵאמְרֵי אַדְמוֹר
7 הַזֶּקֶן] 48 דְּאִיתָא בְּתַקּוּנִים 49
8 (=שְׁמוּבָא בְּתִקּוּנֵי זוּהַר) שְׁאָפְלוּ
9 אִם הָיָה צָדִיק אֶחָד חוּזֵר
10 בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה בְּדוּרוֹ הָיָה
11 כָּא מְשִׁיחַ, הַקֶּשֶׁר בֵּין בִּיאַת מִשִּׁיחַ
12 לְתִשׁוּבָה שְׁלִימָה הוּא כִּי עַל יְדֵי
13 תִּשׁוּבָה שְׁלֵמָה מִמְּשִׁיכִים
14 וּמַגִּילִים גְלוֹי אֹר אֵין סוֹף הֶבְלִי
15 גְבוֹל, וְגְלוֹי זֶה הוּא בְּכָל
16 מְקוֹם. הַגְּאוּלָּה שְׁתִּיחָה בְּבִיאַת מִשִּׁיחַ
17 קְשׁוּרָה בְּגִלּוֹי אֹר אֵין סוֹף הֶבְלִי גְבוֹל
18 כִּיּוֹן שְׁבַגְאוּלָּה זֶה לֹא תִישָׁאֵר פִּינָה
19 בְּעוֹלָם שְׁלֵא תִיגְאֹל. וּמִזֶּה שְׁאֵין
20 מְאִיר אָצְלוּ גְלוֹי שֵׁם עֲצָמוֹת
21 אֹר אֵין סוֹף, הוּא נִשְׁכָּר
22 וְנִדְכָּא, 'כְּתִית'. [וְעַל דֶּרֶךְ
23 הַיְדוּעַ שְׁהִמְלִיחַ 'חוֹלָה'
24 בְּגִימְטְרִיא מ"ט, וּמִשְׁמַעוֹת הַדְּבַר
25 הוּא שְׁגָם כְּשִׁמְשִׁיג בְּנִפְשׁוֹ אֵת
26 הַגִּילּוֹי הַרוּחָנִי שֶׁל מ"ט שְׁעָרֵי
27 בִּינָה אֵלָא שְׁחָסֵר לוֹ הַגִּילּוֹי שֶׁל
28 שְׁעַר הַנּוֹרָא, הִרִי שְׁכָרוֹן לִיבֵי
29 הַנְּגֵרָם מִכָּךּ הוּא עַד כִּדִּי כִךְ שְׁהוּא
30 נִעֲשֶׂה חוֹלָה 50. וִידוּעַ שְׁמַעְלָתוֹ שֶׁל
31 שְׁעַר הַנּוֹרָא אֵינְנָה רַק בִּכְך שְׁמִדוּבֵר
32 בְּמִדְרַגָּה אַחַת לְמַעְלָה מִמ"ט הַשְּׁעָרִים,
33 אֵלָא הוּא קְשׁוּר בְּגִלּוֹי אֹר אֵין סוֹף
34 הֶבְלִי גְבוֹל]. תִּשְׁקוּה זֶה לְגִילּוֹי אֹר
35 אֵין סוֹף הֶבְלִי גְבוֹל הַקֶּשֶׁר בְּגִלּוֹי שֶׁל
36 עֲצָמוֹת ית' נִמְסָרָה לָנוּ עַל יְדֵי רְבוּתִינוּ
37 נִשְׁאִינוּ וִידוּעַ מָה שְׁכָתָב
38 הַצִּמְחָה צִדְקָה 51 שְׁהָיָה נִשְׁמַע
39 מִמּוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן
40 (אַדְמוֹר הַזֶּקֶן) שְׁהִיָּה אוֹמֵר
- בשעת דביקותו "איך וויל זע גאר ניסט איך וויל ניט דאין
גן עדן איך וויל ניט דאין עולם הבא כו' איך וויל מער
ניט אז דיך אליין" (=אינני רוצה דבר, אינני רוצה את הגן עדן שלך,
אינני רוצה את העולם-הבא שלך, אינני רוצה מלבד אותך בלבד). [למרות
שמי ישווה ומי ידמה לדרגתו של
אדמו"ר הזקן, אך על ידי שהיה
נשמע לשון זה מאדמו"ר
הזקן [דפרוש הביטוי 'היה
נשמע' הוא, שזה היה לא
רק בזמנים מיוחדים אלא
שזה היה דבר הרגיל בפיו של
אדמו"ר הזקן], ובפרט לאחר
שנתפרסם זה על ידי ה'צמח
צדק', נתן הפסח לכל אחד
ואחת מישראל שעקר רצונו
יהיה שיהיה גלוי העצמות של
ה', ועד כדי כך יהיה נוגע לו
הדבר, שפשאין מאיר גלוי זה,
ומכל שכן בזמן הגלות שאו
אין מאיר לא רק דרגת ההתגלות
שתהיה בביאת המשיח שהיא
ההתגלות של עצמות ה' ממש אלא לא
מאיר אפלו דרגת הגלוי היותר
תחתונה (אשר היא גלוי של אור
והארה בלבד של הקדוש ברוך הוא
ולא של עצמותו ממש) שהיה
בזמן הבית, הרי חושך זה גורם
ליהודי שהוא במצב דכתיית,
ומתוך כך הוא מבקש בתפילה ג'
פעמים בכל יום (או יותר)
אודות הגאולה [ותחזינה עינינו
בשובך לציון ברחמים",
שאז יהיה גלוי אלקות ועד
לגלוי העצמות. עד כאן הוסבר
שהסיבה לכך שיהודי הינו שבור
ר'כתיית' מעצם הימצאותו בגלות הרי
זה מפני שכל רצונו הוא בגלוי
אלקות. על פי זה יובן מדוע ה'כתיית'

(48) מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תג. (49) כ"ה במאמרי אדה"ז הקצרים שם. וראה זהר חדש ס"פ נח (כג, ד): דאי יחזרון בתשובה רישי כנישתא או חדא כנישתא יתכנס כל גלותא. (50) טעמה"צ להאריז"ל פ' וירא. לקו"ת ברכה צז, ב. המשך וככה תרל"ז פס"ג (ע' צט). (51) הובא בשרש מצות התפלה להצ"צ פ"מ (קלח, סע"א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ושכרון-לב הזה קשור בגילוי עצם הנשמה, כיוון שעצם הנשמה היא הסיבה
- 2 לכך שכל רצונו של היהודי הוא בגילוי אלוקות. וזהו הפירוש הפנימי של
- 3 'פתיית למאור', שעל ידי הענין ד'פתיית' הקיים מעצם זה
- 4 שנמצאים בגלות מגיעים להתגלות של ה'מאור', כי הסיבה
- 5 לזה שהרצון דכל אחד
- 6 מישראל הוא גלוי אלקות
- 7 ורצונו בגילוי אלוקות הוא עד כדי
- 8 כך שזה נוגע לעצם מציאותו
- 9 [שלכן] הוא נשבר ונדכא
- 10 (פתיית) מזה שבזמן הגלות
- 11 לא יש גלוי אלקות] הוא
- 12 מצד עצם הנשמה, מאור
- 13 שבנשמה, שהתקשרותה
- 14 באלקות היא התקשרות
- 15 עצמית כאמור 'התקשרות עצמית'
- 16 בין שני דברים פירושה קשר הקיים
- 17 ביניהם מצד עצם מציאותם, כלומר
- 18 שבעצם מציאותם הינם דבר אחד
- 19 ממש. כך גם התקשרותה של עצם
- 20 הנשמה באלוקות הרי זה כיוון שהיא
- 21 ואלוקות הם דבר אחד ממש, היא זה
- 22 אלוקות ואלוקות זה היא, דבר הבא
- 23 לידי ביטוי בכך שאינה יכולה לשאת
- 24 מצב בו האלוקות אינו בגילוי.
- 25 'יו"ד' בסעיף הקודם דובר אודות כך
- 26 שכשם שעצם הנשמה מתגלית על ידי
- 27 מסירות הנפש בתקופה בה ישנן גזירות
- 28 כך היא מתגלה גם בתקופת רוחה על
- 29 ידי ה'פתיית' ושיכרון הלב הנובע מעצם
- 30 ההימצאות בגלות. בסעיף זה יבואר
- 31 יתירה מזו, דרגת עצם הנשמה המתגלה
- 32 בכך היא נעלית עוד יותר מזו המתגלה
- 33 באמצעות מסירות הנפש בזמן
- 34 הגזירות. ויש לומר, שבפתיית
- 35 ודרגת ה'מאור' דהנשמה
- 36 המתגלית על ידי הענין
- 37 ד'פתיית' מעצם זה שנמצאים
- 38 בגלות, היא נעלית יותר
- 39 מבחינת ודרגת ה'מאור'
- 40 דהנשמה שמתגלית על ידי מסירות נפש.
- 41 ההבדל בין שתי הדרגות של עצם הנשמה, הוא עד כמה התגלותה של עצם
- 42 הנשמה קשורה באדם עצמו. ענין זה קשור בכל העניינים שהוזכרו בסעיפים
- 43 הקודמים.

- 44 והענין הוא, דמהטעמים על זה שבמתן תורה היתה רק
- 45 ההתחלה (החלו לעשות) ובימי אחשורוש היתה הקבלה
- 46 (וקבל היהודים) הוא, כי קבלת התורה שהיתה על ידי בני ישראל
- 47 במתן תורה לא היתה כל כך מצידם אלא בגלל הארה עליונה שהאירה
- 48 עליהם מלמעלה שהרי זה
- 49 שהקדימו נעשה' את אמירת 'נעשה'
- 50 ל'נשמע' במתן תורה היה
- 51 מפני שהקדוש ברוך הוא כפה
- 52 עליהם הר כגיגית⁵²,
- 53 ומשמעות כפייה זו היא שהאיר
- 54 עליהם גלוי אור של אהבה גדולה
- 55 מלמעלה⁵³ אשר לא יכלו לעמוד
- 56 בפניו, ולעומת זאת בימי
- 57 אחשורוש היתה הקבלה של
- 58 התורה מצד עצמם שהרי הם
- 59 מסרו את הנפש ברצונם. ויש
- 60 לומר, שגם כאשר מדובר אודות
- 61 האמונה שקיימת אצל יהודי מצד
- 62 טבעו, הרי שהאמונה דישראל
- 63 שנובעת מצד זה שהנשמה
- 64 שלמעלה רואה אלקות
- 65 (כאמור בסעיף ו') אמונה זו היא
- 66 אמונה שבאה מצד סבה
- 67 חיצונית, הנשמה רואה דבר שחזן
- 68 הימנה, אמונה לא נובעת מתוך
- 69 הנשמה עצמה) הוא על דרך
- 70 שהקדימו נעשה' ל'נשמע'
- 71 (במתן תורה) שהיה זה מצד
- 72 הגלוי דלמעלה⁵⁴ ולא מצד
- 73 עצמם. במתן תורה היה זה אור עליון
- 74 שהאיר עליהם מלמעלה בעמוד
- 75 למרגלות הר סיני, ובנשמה למעלה
- 76 זה הגילוי של אור ה' החופף עליה
- 77 כל הזמן, ולעומת זאת זה שבפנימי
- 78 אחשורוש היתה הקבלה
- 79 מצד עצמם, הוא, כי אז
- 80 נתגלה ההתקשרות באלקות
- 81 שקיימת ביהודי מצד עצמם
- 82 הנשמה, שכאמור בסעיף ו' זו
- 83 התקשרות עצמית שמצד עצם מציאותם. ובפרטיות יותר
- 84 יש לומר, שגם כאשר מדובר בגלוי עצמם הנשמה, הרי ישנם
- 85 בזה (דגמת) שני ענינים הנ"ל עד כמה התגלותה של עצם
- 86 הנשמה קשורה עם האדם עצמו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הסברת הדברים האמורים לקמן: כאמור בסעיף ה', הקשר בין נשמת האדם
2 לבין איברי גופו משמש כמשל לקשר בין עצם הנשמה לדרגות השונות שלה.
3 למדנו שנשמת האדם איננה איבר נוסף אלא היא המהות הפנימית של האדם
4 העומדת מאחורי האיברים כולם. הנשמה איננה שייכת לאיבר זה יותר מאיבר
5 אחר, היא ה'נשמה' של הידיים והיא
6 ה'נשמה' של הרגליים.
7 כאשר מבטים באיברים השונים בגוף
8 האדם, ניתן להגדיר את חשיבותו של
9 כל איבר בשתי צורות. ניתן לראות את
10 חשיבותו של כל איבר מצד התפקיד
11 המיוחד השייך דווקא אליו. אך ניתן
12 גם לראות את חשיבותו מצד היותו
13 חלק בלתי נפרד מהאדם כולו.
14 החשיבות הראשונה, הנובעת מתפקידו
15 המיוחד לו, היא קשורה בצורתו
16 הגלויה של האיבר בה הוא שונה
17 משאר האיברים. אולם מבחינת הנשמה
18 חשיבותו העיקרית של האיבר היא
19 היותו חלק בלתי נפרד מהאדם כולו,
20 מבלי הבט אם מדובר ביד או ברגל.
21 כמו כן כאשר מדובר אודות הנשמה
22 עצמה. ישנן כוחותיה הגלויים שהם
23 שכל ורגשותיו של האדם, וישנה עצם
24 הנשמה. מבחינת המהות הפנימית של
25 כוחות הנפש הרי מעלתו של כל כח
26 היא בכך שהוא חלק בלתי נפרד
27 מהנשמה כולה. אך מבחינת מציאותם הגלויה של הכוחות, לכל כח יש את
28 מהותו הפרטית המיוחדת אותו. לכל כח ישנה ה'תבנית' הרוחנית המיוחדת
29 אותו. מה שמייחד את כח השכל היא ה'תבנית' הרוחנית של שכל, באותה
30 מידה שמה שמייחד את כח החסד שבנפש זו ה'תבנית' הרוחנית של חסד.
31 'תבנית' זו המגדירה את יחודיותו של כל כח נקראת בשם ה'ציר' בו הוא
32 'מצוייר'. כאמור, עצם הנשמה הינה ה'נשמה' של כל חלקי הנפש ושל כל
33 הכוחות כולם. היא כשלעצמה איננה קשורה בתבנית זו או אחרת, מבחינתה
34 חשיבותו של כל כח היא מצד היותו חלק בלתי נפרד מהנשמה כולה. לגביה
35 ה'ציר' הפרטי של כל כח, אינו תופס מקום.
36 מציאותם הגלויה של כוחות הנפש הינה מוגבלת, לכן התגלותה של עצם
37 הנשמה כרוכה בהתבטלותם של הכוחות הגלויים ויציאתם מגדרם.
38 כיוון שהכוחות הגלויים הינם מציאותו הגלויה של האדם, אם כן כל זמן
39 שהתגלותה של עצם הנשמה כרוכה ביציאתם של הכוחות מגדרם, אין
40 התגלות זו קשורה כל כך עם האדם עצמו. על מנת שהתגלות זו תהיה קשורה
41 באמת עם האדם עצמו, יש צורך שהכוחות הגלויים יהיו שותפים בכך.
42 על פי זה יובן ההבדל בין התגלותה של עצם הנשמה בזמן הגזירה לעומת

1 **יֵשׁ לֹאמֹר, שְׁבִנוּגֶעַ לְכַחוֹת הַגְּלוּיִים הוּא כְּמוֹ**
2 **דְּבָר נוֹסֵף. וְכִמוֹ שְׂרֹאִים בְּפִעַל בְּכֶמָה אֲנָשִׁים,**
3 **שְׂבִהִיּוֹתָם בְּמָקוֹם שֶׁהָיוּ שָׁם גְּזוּרוֹת עַל תּוֹרָה**
4 **וּמִצְוֹת, הִיָּה לָהֶם מְסִירוֹת נֶפֶשׁ בְּפִעַל מִשְׁן**
5 **בְּמָה וְכֶמָה שָׁנִים, וְכִשְׁבָּאוּ אַחֵר כֶּף לְמַדִּינֹת**
6 **שְׂאֶפְשֵׁר לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת מִתּוֹךְ הִרְחָבָה,**
7 **אֵין נֶכֶר בָּהֶם (כָּל כֶּף) הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁהָיָה לָהֶם**
8 **מִקֵּדָם. כִּי זֶה שֶׁעָמְדוּ בַּמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ מִשְׁן בְּמָה**
9 **וְכֶמָה שָׁנִים הוּא לִפִּי שֶׁהָאִיר בָּהֶם גְּלוֹי עֲצָם**
10 **הַנֶּשְׁמָה שְׁלִמְעָלָה מִכַּחוֹת הַגְּלוּיִים וְלֹא נַעֲשָׂה**
11 **עַל יְדֵי זֶה שְׁנוֹי בַּכַּחוֹת הַגְּלוּיִים עֲצָמָם⁵⁵. [דִּזָּה**
12 **שֶׁעֲצָם הַנֶּשְׁמָה הִיא הָעֲצָם (גַּם) דְּכַחוֹת**
13 **הַגְּלוּיִים (כִּנֵּ"ל סְעִיף ה'), הוּא, שֶׁעֲצָם הַנֶּשְׁמָה**
14 **הוּא הָעֲצָם שֶׁלָּהֶם וְאֵין זֶה שִׁיף לְעִנְיָנָם שֶׁל**
15 **כַּחוֹת הַגְּלוּיִים עֲצָמָם, לְהַצִּיֹּר שְׁלָהֶם]. וְהַגְּלוֹי**
16 **דִּעְצָם הַנֶּשְׁמָה בָּזָה שֶׁהוּא נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּא מְזָה**
17 **שֶׁהוּא נִמְצָא בְּגִלּוֹת הוּא שֶׁגַם כַּחוֹת הַגְּלוּיִים**
18 **שְׁלוֹ (לְהַצִּיֹּר דְּכַחוֹת הַגְּלוּיִים) הֵם כְּמוֹ 'חֵד' עַם**
19 **שְׁנוֹי בַּכַּחוֹת הַגְּלוּיִים עֲצָמָם⁵⁵. [דִּזָּה שְׁלִמְדֵנוּ בִּסְעִיף ה' שֶׁעֲצָם**
20 **הַנֶּשְׁמָה הִיא הָעֲצָם וְהַפְּנִימִיּוֹת (שֶׁל כָּל דְּרוֹגַת הַנֶּפֶשׁ גַּם) דְּכַחוֹת**
21 **הַגְּלוּיִים (כִּנֵּ"ל סְעִיף ה') וְלִפִּי זֶה לְכַאוֹרָה הַתְּגַלּוּתוֹ אֵינְנָה זֹרָה לָהֶם,**
22 **אך הַעֲנִיין הוּא, שֶׁשִּׁיכּוֹתָם שֶׁל הַכַּחוֹת הַגְּלוּיִים לְעֲצָם הַנֶּשְׁמָה הִיא**
23 **בְּכֵךְ שֶׁהוּא הָעֲצָם שֶׁלָּהֶם כְּלוֹמֵר הוּא הַנְּקוּדָה הַפְּנִימִית שֶׁלָּהֶם מִצַּד**
24 **הַיּוֹתָם חֵלֶק בְּלֹאֵי נִפְרָד מִהַנֶּשְׁמָה כּוֹלָה וְאֵלֶם אֵין זֶה שִׁיף לְעִנְיָנָם**
25 **שֶׁל כַּחוֹת הַגְּלוּיִים עֲצָמָם, לְהַצִּיֹּר שְׁלָהֶם]. וְלַעֲוֹמַת זֹאת**
26 **כֹּאשֶׁר מְדוּבָר בַּמִּצְבָּ שֶׁל רוּחָה, רוּחָה גְּשֵׁמִית הַכּוֹרֶכָה בִּנְיָנוֹתָם שֶׁל כָּל**
27 **כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְכִמוֹ כֵּן רוּחָה רֹחֲנִית בְּעֹבְדוֹת ה', פְּתִיחַת הַמוֹרָח וְהַלֵּב, הַגּוֹרֵמַת**
28 **אֶת הַתְּגַלּוּתָם בְּמִלּוֹא עֲרֻצְמָתָם שֶׁל כָּל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ, וּבִיחָד עִם זֶה תִּשְׁקָתָה**
29 **שֶׁל עֲצָם הַנֶּשְׁמָה לְגַאוּלָּה מִמֶּלֶאכָה אֶת כָּל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ עַד כִּדִּי כֵךְ שֶׁאֵינָם**
30 **יְכוּלִים לִשְׂאֹת אֶת עֲצָם הַהִימָצְאוֹת בְּגִלּוֹת, הִרִי הַגְּלוֹי דִּעְצָם הַנֶּשְׁמָה**
31 **הַמִּתְבַּטֵּא בָּזָה שֶׁהוּא נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּא מִעֲצָם זֶה שֶׁהוּא נִמְצָא**
32 **בְּגִלּוֹת הִרִי גִלּוֹי זֶה הוּא שֶׁגַם כַּחוֹת הַגְּלוּיִים שְׁלוֹ (אֶרֶץ מִהוֹתָם**
33 **הַפְּנִימִית אֲלֵא גַם הַצִּיֹּר דְּכַחוֹת הַגְּלוּיִים) הֵם כְּמוֹ חֵד (=אֶחָד)**
34 **עַם הָעֲצָמָם⁵⁶.**

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הסברת הדברים האמורים לקמן: ההבדל בין האופנים האמורים בהתגלותה
 - 2 של עצם הנשמה קשור בדרגות שונות הקיימות בה. כאמור, הנשמה האלוהית
 - 3 היא "אלוקות כפי שנעשה בבחינת נברא". בדוגמת בן הנוצר מטיפת הזרע
 - 4 של אביו, הרי תחילה היא הייתה כלולה במוחו של האבא והייתה חלק בלתי
 - 5 נפרד ממנו, לאחר מכן היא ירדה
 - 6 ממוחו של האבא ונעשתה בעלת
 - 7 ממשות לעצמה. כמו כן מציאותה
 - 8 הגלויה של עצם הנשמה היא כזו שיש
 - 9 לה ממשות משל עצמה אלא שהיא
 - 10 דבוקה ומאוחדת לגמרי בקדוש ברוך
 - 11 הוא. אך מציאותה האמיתית בשורשה
 - 12 העליון היא כזו שאיננה דבר בפני
 - 13 עצמו אלא היא כלולה בקדוש ברוך
 - 14 הוא ממש. ויש לומר, דהסיבה
 - 15 לזה שעצם הנשמה כשלעצמה
 - 16 והציור דהכחות כשלעצמם הם
 - 17 (דגמת) שני ענינים נפרדים אשר
 - 18 התגלותו של האחד דורשת את
 - 19 התבטלותו של השני, הוא לפי
 - 20 שגם עצם הנשמה עם היותה
 - 21 למעלה מהתבנית המוגבלת של כוחות
 - 22 הנפש אך סוף סוף גם היא מגדרת
 - 23 בגדר ר'תבנית' מסוימת, והגדר
 - 24 וה'תבנית' שלה הוא עצם זה שהיא
 - 25 מוגדרת בכך שהיא למעלה
 - 26 מהציור דהכחות. אבל מצד
 - 27 עצם הנשמה כמו שהיא
 - 28 משרשת בהעצמות של ה', הרי
 - 29 כשם שהקדוש ברוך הוא איננו מוגדר
 - 30 ב'תבנית' כל שהיא, לא ב'תבנית'
 - 31 מוגבלת ואף לא ב'תבנית' של 'בלי
 - 32 גבול', שהרי כאשר דבר מסוים הוא
 - 33 דווקא 'בלי גבול' ואיננו שייך ל'גבול'
 - 34 הרי גם זו סוף סוף 'תבנית' והגדרה, ואדרבה הקדוש ברוך הוא מאחד ונושא
 - 35 בתוכו הכל, הן את מציאות ה'גבול' והן את מציאות ה'בלי גבול', כמו כן
- מבחינת דרגה זו של עצם הנשמה הרי ה'פשיטות דהנשמה' כלומר
- היותה 'מופשטת' ובלתי בעלת גבול והציור דהכחות שלה הם כולא
- חד⁵⁷ (=כולם אחד). ועל פי זה יש לומר, דבחינת ה'מאור
- דהנשמה' שמתגלית על ידי מסירות נפש היא דרגת עצם
- הנשמה כמו שהיא מגדרת
- עדיין בענין ה'פשיטות'
- שלמעלה מציור דכחות,
- ולעומת זאת בחינת ה'מאור
- דהנשמה' שמתגלית על ידי
- הענין ד'כתית' מעצם זה
- שנמצאים בגלות, הוא גלוי
- עצם הנשמה כמו שהיא
- משרשת בהעצמות.
- (יא) ויש לקשר זה עם
- המבאר בהמאמר⁵⁸ "וקבל
- היהודים" בפרוש הפתוב ואתה
- תצוה את בני ישראל ויקחו
- אליה שמן זית גוי', שהפירוש
- הפנימי של הפסוק הוא דלאחרי
- שמשה יצוה ויקשר את בני
- ישראל אזי יביאו ישראל
- למשה שמן זית גוי', כלומר
- שישראל על ידי עבודתם
- יוסיפו גלוי אור במדרגת
- משה. לכאורה היה ניתן לחשוב
- שהוספה זו איננה כרוכה בעבודה
- מיוחדת של בני ישראל אלא באה
- ממילא על ידי עצם זה שהם מקבלים
- את השפעתו של משה רבינו ואולם
- יש לומר מהביאורים בזה
- כיצד דבר זה קשור בעבודת
- האדם, דזה שמשה 'מצוה'
- ומקשר את בני ישראל, הוא,
- שהוא זן ומפרנס את האמונה, שהאמונה תהיה נוסף על
- כמו שהיא מצד דרגת הגלויים דהנשמה (מצד זה שהנשמה

(56) ועד"ז הוא בנוגע להמשכת האמונה בפנימיות (בדעת), דזה שהאמונה פועלת על הדעת הוא יתרון ועילוי לגבי ענין המס"נ. ויש לומר, דהמשכת האמונה בדעת, זה שנמשך בגילוי היא האמונה שמצד מזלי' חזי (מקיף דחי')*, אלא שהחיבור דהאמונה שלמעלה מדעת עם הדעת הוא ע"י המשכת עצם הנשמה [היינו שהגילוי דעצם הנשמה הוא רק נתינת כח לבחי' האמונה שמצד המקיף דחי' שתתחבר עם הדעת, ולא שמתגלית עצם הנשמה עצמה]. משא"כ זה שגילוי אלקות נוגע לעצם מציאותו, שלכן הוא נשבר ונדכא מזה שבזמן הגלות לא יש גילוי אלקות (ראה לעיל ס"ט) - הרי הגילוי דהתקשרות העצמית שמצד עצם הנשמה שמתגלית בזה שגילוי אלקות נוגע לעצם מציאותו הוא [נוסף על אופן דנתינת כח, גם] שהתקשרות העצמית עצמה מאירה בגילוי (בדוגמת הגילוי שלה בענין המס"נ), וגם גילוי זה (דעצם הנשמה עצמה) מתחבר עם הציור דכחות הגלויים. (57) ראה גם סה"מ מלוקט ח"ד ע' שעח. (58) סעיף ד - הובא לעיל ס"ב.

(* ראה סה"מ עת"ר ט"ע קנד. ובכ"מ.

ואתה תצוה את בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁלֹמֶעֱלָה רוּאָה אֱלֻקֹת) היא תהיה גם מַצֵּד עֵצִים הַנִּשְׁמָה. 2 [פעולתו של משה רבינו איננה רק לקשר את בני ישראל עם אור אין סוף של 3 הקדוש ברוך הוא אלא גם לקשר ולחבר אותם בינם לבין עצמם וְיֵשׁ לֹמֶר, 4 דְּזָהוּ מַה שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', דְּלִשׁוֹן 5 הפסוק 'וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' ללא שמוכר בו עם מי 6 נעשית ה'צוואה' והחיבור שלהם הרי 7 מִכָּךְ מִשְׁמַע שְׁמִשָּׁה 'מִצְוָה' 8 (מִקְשָׁר וּמִחִבָּר) אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם כְּלֹמֶר מֵאַחֲדָם 9 בינם לבין עצמם, פעולה זו גם היא 10 קשורה בהתגלותה של עצם הנשמה 11 כִּי מַצֵּד עֵצִים הַנִּשְׁמָה, כֵּל יִשְׂרָאֵל הֵם חֲדָה⁵⁹. 12 וְעַל יְדֵי הָעֲבוּדָה דִּישְׁרָאֵל 13 (אֲחֵרִי שְׁנִמְשָׁךְ בִּישְׂרָאֵל גְּלוּיִים 14 הַנִּשְׁמָה עַל יְדֵי מִשָּׁה), שְׁגָם כָּחוֹת הַגְּלוּיִים 15 שְׁלָהֶם (וְצִיּוֹר דְּהַכָּחוֹת) יִהְיוּ מֵתֵאִימִים לְעֵצִים 16 הַנִּשְׁמָה, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן וְהוֹסְפָה 17 בְּכַחֲנִית עֵצִים הַנִּשְׁמָה שְׁנִמְשָׁכָה וְנִתְגַּלְתָּה בָּהֶם 18 עַל יְדֵי מִשָּׁה (וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ), כִּי עַל יְדֵי זֶה 19 מִתְגַּלֶּה בָּהּ שְׂרָשָׁה הָאֱמֵתִי כְּמוֹ שֶׁהִיא מִשְׁרָשֶׁת 20 בְּהֶעֱצָמוֹת. 21 [וְלִהְעִיר, שְׁעַל יְדֵי זֶה נִתּוּסָף גַּם בְּהֶאֱחָדוֹת 22 דִּישְׁרָאֵל. שֶׁהֶאֱחָדוֹת דִּישְׁרָאֵל עַל 23 יְדֵי עֵצִים הַנִּשְׁמָה וְנִתְגַּלְתָּה בָּהֶם 24 תְּחִילָה עַל יְדֵי מִשָּׁה (וְיִקְחוּ 25 אֵלֶיךָ), כִּי עַל יְדֵי זֶה מִתְגַּלֶּה 26 בָּהּ שְׂרָשָׁה הָאֱמֵתִי כְּמוֹ שֶׁהִיא 27 מִשְׁרָשֶׁת בְּהֶעֱצָמוֹת. 28 [וְלִהְעִיר, שְׁעַל יְדֵי זֶה נִתּוּסָף 29 גַּם בְּהֶאֱחָדוֹת דִּישְׁרָאֵל. כִּיוֵּן 30 שֶׁהֶאֱחָדוֹת דִּישְׁרָאֵל הִנְגַּרְמֹת עַל 31 יְדֵי עֵצִים הַנִּשְׁמָה שְׁמִתְגַּלִּית בָּהֶם 32 אֲשֶׁר הִתְגַּלּוֹת זוֹ דּוֹרֶשֶׁת אֶת 33 הַהִתְבַּטְלוֹת שֶׁל גּוֹפֵם וְכוּחוֹתֶיהָ 34 הַגְּלוּיִים, כִּיוֵּן שֶׁמִּבְּחִינָתָם יֵשׁ הַבְּדֵל 35 בֵּין יְהוּדִי אֶחָד לַיהוּדִי אֲחֵר, לִכֵּן הִיא 36 אֲחָדוֹת זוֹ נִחְשָׁבֶת כְּמוֹ דָּבָר 37 שֶׁנּוֹסֵף עַל מִצִּיאָתָם הַגְּלוּיָה שֶׁל 38 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁלְּעֲצָמָהּ. [וְלִכֵּן, דָּבָר 39 זֶה בָּא לִידֵי בִטּוֹי בִּכְךָ שֶׁאֲחָדוֹת זוֹ 40 הִיא עַל יְדֵי שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים
- ומחשיבים את נַפְשָׁם כְּעָקָר וְאֵת גּוֹפָם כְּטַפֵּל⁶⁰ באופן זה קשה לראות 43 את שייכותו של יהודי אחד ליהודי אחר גם בדברים השייכים לגופו ומציאותו 44 הפרטית. וְאֵלֶם עַל יְדֵי גְלוּי עֵצִים הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מִשְׁרָשֶׁת 45 בְּהֶעֱצָמוֹת, שְׁכֵאמֹר עַל יְדֵי זֶה גַּם הַצִּיּוֹר דְּכָחוֹת הַגְּלוּיִים 46 הוּא 'חֲדָה' עִם הָעֵצִים, אֲזִי גַם 47 הָאֲחָדוֹת דִּישְׁרָאֵל הִיא לֹא רַק 48 בעצם נפשם אלא בְּכָל הָעֲנִינִים 49 שְׁלָהֶם, גַּם בְּעֲנִינֵים הַשִּׁיכִים 50 לְהַגּוּף]. 51 בתחילת המאמר בסעיף א' הוזכר 52 הדיוק בפסוק 'וְאַתָּה תִּצְוֶה' בִּכְךָ 53 שנאמר בו שנרות המנורה צריכים 54 להיות 'נר תמיד' למרות שזמן הדלקתם 55 בבית המקדש איננו במשך כל היממה 56 אלא דווקא מערב עד בוקר. על כך 57 מבואר במאמר 'וקבל היהודים' של 58 כ"ק אדמו"ר הרי"צ שזהו קשור 59 במשמעותם הרוחנית של הנרות, אשר 60 הנרות הנים הנשמות ככתוב 'נר ה' נשמת אדם'. 61 וְעַל פִּי זֶה יוֹכֵן מַה שֶׁכָּתוּב 62 בְּהַמָּאֵמָר⁶¹ 'וקבל היהודים', 63 דְּעַל יְדֵי שִׁישְׁרָאֵל מוֹסִיפִים 64 (עַל יְדֵי עֲבוּדָתָם) בְּמִדְרַגַּת 65 מִשָּׁה, עַל יְדֵי זֶה דּוּקָא יִהְיֶה 66 גַּר תָּמִיד, דְּלִכְאוּרָה, זֶה 67 שֶׁהִנֵּר דִּישְׁמָה כְּלֹמֶר אֲזִי 68 הַנִּשְׁמָה (הַנִּשְׁמָה לִנְר כְּכָתוּב "נֵר⁶² הַיּוֹד' נִשְׁמַת אָדָם"⁶³) הוּא 69 יִצְלִיחַ לְהֵאִיר תָּמִיד (כְּלֹמֶר לִמְרוֹת 70 הַעֲלִיּוֹת וְהִירִידוֹת בָּהֶם נִתֵּן הָאָדָם, אֲזִי 71 הַנִּשְׁמָה יֵאִיר בְּאוֹפֶן שְׁוֶה בְּכָל 72 הַמִּצְוִים הַמִּשְׁתַּנִּים, בְּלִי שְׁנוּי), 73 הוּא לֹא בְּכוּחוֹ שֶׁל הָאָדָם עֲצָמוֹ אֲלֹא 74 דּוּקָא עַל יְדֵי גְלוּי עֵצִים 75 הַנִּשְׁמָה שְׁנִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלֶּה עַל 76 יְדֵי מִשָּׁה (שׁוֹ עֲבוּדָתוֹ כְּאִמֹּר 77 'וְאַתָּה תִּצְוֶה'), כִּיוֵּן שֶׁלְּעוֹמֶת 78 מִצִּיאָתוֹ הַגְּלוּיָה שֶׁל הָאָדָם הִנְתּוּנָה 79 תַּחַת שִׁנְיִינִים תְּמִידִים הִרִי דְּבִעֲצָם 80 הַנִּשְׁמָה אֵין שִׁיף שְׁנוּי, וְאֵלֶם 81 בְּהַמָּאֵמָר אוֹמֵר שֶׁהַעֲנִין דְּנֵר

(59) וראה המשך תערובת ח"א פס"א, שברא"י ישנם חילוקי דרגות, וזה שהאמונה היא בכלל ישראל בשוה הוא לפי ששרשה הוא התקשרות העצמית שמצד עצם הנשמה (שלמעלה ממזלי' חזי'). (60) ראה תניא פרק לב. (61) סעיף ד. (62) משלי כ, כז. (63) ראה בהמאמר סט"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

46 נֶאֱמַר בְּכָתוּב בְּהַמְשֵׁךְ לַיִּיקָחוּ אֱלִיךְ גו', כִּי בְּמִשְׁמַעוֹת שֶׁל
47 'כְּתִית לְמֵאוֹר' נִכְלָל לֹא רַק ה'כְּתִית' הַקִּיּוֹם בּוֹמֵן שֶׁל גִּיּוּרָה אֲלֵא גַם זֶה
48 שִׁישְׁרָאֵל הֵם שְׁבוּרִים וְנִדְכָּאִים ('כְּתִית') מַעֲצָם זֶה שֶׁהֵם
49 בְּגִלוֹת, דְּעֵנִין זֶה הוּא עַל יְדֵי עֲבוֹדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם פּוֹעֲלִים
50 שְׁגָם כַּחוֹת הַגְּלוּיִים שֶׁלָּהֶם
51 יִהְיוּ מִתְאַיִּמִּים לַעֲצֵם הַנִּשְׁמָה,
52 וּבְחִינַת ה'מֵאוֹר דְּהַנִּשְׁמָה'
53 שְׁמִתְגַּלִּית עַל יְדֵי זֶה הִיא עֲצָם
54 הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מְשַׁרְשֶׁת
55 בְּהַעֲצָמוֹת, וְכִיּוֹן שׁוֹה קִשּׁוֹר
56 בְּעֲבוֹדָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִכְן נֶאֱמַר
57 'כְּתִית לְמֵאוֹר' בְּהַמְשֵׁךְ
58 לַיִּיקָחוּ אֱלִיךְ גו'.
59 (יב) בְּסֵעִף זֶה מְבֹאֵר שְׁגָם הַעֲבוּדָה
60 הַבָּאָה מִצִּידוֹם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם
61 נַעֲשִׂית עַל יְדֵי נִתְנִית כַּח מִשְׁמַח רַבִּינוּ,
62 וְכִמוּ כֵן בְּדוּרֵינוּ אֲנוּ עַל יְדֵי נִתְנִית כַּח
63 מְנַשִּׂיא דוּרֵינוּ.
64 וְהִגָּה הַמִּילִים 'יִיקָחוּ אֱלִיךְ' הַקְּשׁוּרוֹת
65 בְּתַקִּידוֹם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם גַּם הֵן
66 שִׁיכוֹת לְמִילִים 'וְאֵתָה תִּצְוָה' הַקְּשׁוּרוֹת
67 בְּעֲבוֹדָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ שֶׁהִרְיָ
68 הַפְּרוֹשׁ (בְּפִשְׁטוֹת) עַל פִּי פִּשְׁטוֹ
69 שֶׁל מִקְרָא) בְּפִסּוֹק 'וְאֵתָה תִּצְוָה
70 אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִיקָחוּ אֱלִיךְ
71 גו', הוּא שְׁמִשְׁה יִצְוָה אֶת בְּנֵי
72 יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם יִיקָחוּ אֱלִיךְ גו'.
73 וּמִזְדָּה מוֹכֵן שֶׁכֵּן גַּם בְּפִנִּימִיּוֹת
74 הָעֵנִינִים, דְּזֶה שְׁמִשְׁה 'מִצְוָה'
75 וּמִקְשֵׁר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא
76 לֹא רַק בְּאוֹפֵן כּוֹחַ שְׁלֹאחַר מִכֵּן הֵם
77 צְרִיכִים לַעֲבוֹד אֶת עֲבוֹדָתָם לְבַד לֵאלֹא
78 כּוֹחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ אֲלֵא זֶה בְּאִפְּן
79 שֶׁהוּא מְמַשֵּׁיף מִשְׁפִּיעַ וְנוֹתֵן לָהֶם
80 נְתִינַת כֹּחַ גַּם עַל עֲבוֹדָתָם הַבָּאָה
81 לֵאחֲרֵי מִכֵּן הַרְמוּזָה בְּמִילִים 'וְיִיקָחוּ
82 אֱלִיךְ גו', וְכִמוּ כֵן הוּא בְּנוֹגֵעַ
83 לְמִשְׁה שְׁבִדוּרָנוּ, כְּבוֹד קִדְשָׁת
84 מוֹרִי וְחִמִּי אֲדָמוֹר נְשִׂיא
85 דוּרָנוּ, שֶׁעֲבוֹדָתוֹ לַעֲזוּר
86 וּלְגִלוֹת אֶת הָאֱמוּנָה שֶׁבְּכָל
87 אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שְׁמַצֵּד עֲצָם
88 הַנִּשְׁמָה הִיא בְּאִפְּן שְׁהוּא נּוֹתֵן

1 תְּמִיד' הוּא דוּקָא קִשּׁוֹר בְּפִעוּלָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי שִׁישְׁרָאֵל
2 מוֹסִיפִים בְּמִדְרַגַּת מִשְׁה, 'וְיִיקָחוּ אֱלִיךְ' וְיֵשׁ לֹמֵר,
3 שֶׁבְּהַגְלוֹי דְּעֵצָם הַנִּשְׁמָה הַנַּעֲשִׂה בְּדֶרֶךְ וּבִצּוּרָה שֶׁל 'מִלְמַעְלָה
4 לְמִטָּה' כְּלוֹמֵר לֹא מִצִּידוֹ שֶׁל הָאָדָם אֲלֵא עַל יְדֵי 'וְאֵתָה תִּצְוָה' כְּלוֹמֵר
5 עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבִּינוּ, אֲכֵן יֵשׁ חִלּוּק
6 וְהַבְּדֵל בֵּין תְּקוּפָה רִחוּנִית שֶׁל 'עֲרֵב'
7 וּבֵין כּוֹחַ שֶׁל 'בִּקְר'. שְׁעֵקֶר
8 הַגְּלוּי שֶׁלָּהּ שֶׁל עֲצָם הַנִּשְׁמָה
9 כְּשֶׁלַּעֲצָמָה הוּא דוּקָא בְּשִׁישְׁנָם
10 הַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים כְּלוֹמֵר דְּבָרִים
11 הַמַּעֲלִימִים וּמַסְתִּירִים עַל מִצִּיאוֹת ה'
12 וּמַנְסִים לְמַנוּעַ מִיהוּדִי לְמַלֵּא אֶת רִצּוֹן
13 ה' (זו תְּקוּפָה שֶׁל חוֹשֶׁךְ 'עֲרֵב')
14 שְׁעַל יְדֵי זֶה מִתְעוֹרֵר וּמִתְגַּלֵּה
15 כֹּחַ הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ, אֲךָ כֹּאשֶׁר
16 מְגִיעָה תְּקוּפָה שֶׁל 'בּוֹקֵר' נַעֲלָמָה
17 הַתְּגַלּוֹתָה שֶׁל עֲצָם הַנִּשְׁמָה וְכִמוּ
18 שְׁנִתְבָּאֵר לְעִיל (סֵעִיף יו"ד),
19 שְׁגָם אֵלֶּה שְׁבוֹמֵן הַגְּזֵרָה (זִמֵּן)
20 שֶׁל 'עֲרֵב' עֲמָדוֹ בְּמִסִּירוֹת
21 נֶפֶשׁ, כְּשֶׁבָּאוּ לְמָקוֹם שְׁאִפְשֵׁר
22 לַעֲסֹק בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת מִתּוֹךְ
23 הַרְחֵבָה (מִצַּב שֶׁל 'בִּקְר'), אֵין
24 נֶכֶר בֵּהֶם הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ
25 שֶׁהִיָּה לָהֶם מִקְדָּם. וְאֵם כֵּן,
26 אֲמִתִּית הָעֵנִין (=הַעֲנִין הָאֱמִיתִי)
27 דְּגֵר תְּמִיד' (שְׁאִין שִׁיף בּוֹ
28 שְׁנוּי וּמִמְשִׁיךְ לְהֵאֵיר גַּם בְּתִקּוּפָה שֶׁל
29 'בּוֹקֵר') הוּא עַל יְדֵי עֲבוֹדָתָם
30 שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַעֲבוּדָה הַמוֹטֵלָה
31 עֲלֵיהֶם הִיא לְגִרוֹם לִכְן שְׁגָם כַּחוֹת
32 הַגְּלוּיִים יִהְיוּ חַד (=אֶחָד) עִם
33 עֲצָם הַנִּשְׁמָה, שׁוֹז הַחוּסְפָה הַבָּאָה
34 עַל יָדָם 'וְיִיקָחוּ אֱלִיךְ'.
35 עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵמוּרִים יוֹבֵן הַמּוֹחֵךְ
36 בְּסֵעִיף ח' שֶׁלְכֹאֲרָה הַמִּילִים 'כְּתִית
37 לְמֵאוֹר' הַקְּשׁוּרוֹת בְּגִילוֹי ה'מֵאוֹר'
38 שֶׁבְּנִשְׁמָה הִיוּ צְרִיכוֹת לְהִיכְתֹּב בְּחִלְקוֹ
39 הַרְאָשׁוֹן שֶׁל הַפִּסּוֹק 'וְאֵתָה תִּצְוָה'
40 הַמְדַּבֵּר עַל עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ,
41 מְדוּעַ אֵם כֵּן הֵן מוֹפִיעוֹת בְּחִלְקוֹ הַשְּׁנִי
42 שֶׁל הַפִּסּוֹק הַמְדַּבֵּר עַל עֲבוֹדָתָם שֶׁל בְּנֵי
43 יִשְׂרָאֵל.
44 וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר אֶת זֶה
45 שֶׁהַעֲנִיין שֶׁל 'כְּתִית לְמֵאוֹר'

אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שְׁמַצֵּד עֲצָם הַנִּשְׁמָה הִיא בְּאִפְּן שְׁאִחֵר כֶּף יַעֲבֹדוּתָם בְּכַח

ביאור בדרך אפשר

הגלויה של האדם כך גם בכל העולם
 יהיה גלוי אלקות גם מצד
 המטה. ויהיה אז הבאת
 השמן והדלקת הנרות (ויקחו)
 אליך שמן גוי להעלות נר
 תמיד) גם בגשמיות, כלומר
 הדלקת המנורה בבית המקדש
 השלישי, בגאולה האמתית
 והשלמה על ידי משיח
 צדקנו, בקרוב ממש.

עצמם, ועד שיהיו נר תמיד שאין שיף בו שנוי
 גם מצד פחות הגלויים.
 ועל ידי זה זוכים בקרוב ממש לגאולה
 האמתית והשלמה, שאז יהיה גלוי אלקות
 גם מצד המטה. ויהיה אז הבאת השמן והדלקת
 הנרות (ויקחו אליך שמן גוי להעלות נר תמיד)
 גם בגשמיות, בבית המקדש השלישי, בגאולה
 האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו, בקרוב
 ממש.

1 להם כח שאחר כך יעבדו
 2 עבודתם בכה עצמם, והכח
 3 שניתן על ידו הוא עד כדי כך שהם
 4 יצליחו שיהיו נר תמיד שאין
 5 שיף בו שנוי גם מצד פחות
 6 הגלויים.
 7 ועל ידי זה זוכים בקרוב
 8 ממש לגאולה האמתית
 9 והשלמה, שאז כשם שהתגלוה
 10 של אור הנשמה הוא גם מצד מציאותו
 9

אגרות קודש

ב"ה, ד' תמוז, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מכ"א סיון,

ובמ"ש אודות השיחה בעת קריאת התורה, לפלא שצריך לשאול בכגון זה מעבר לים, ומוכן
 שפלא עוד יותר גדול מה שיש מזלזלים בזה ומביאים ראיות משונות, לאחרי שידועים דברי כ"ק
 אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע ונדפס ג"כ בקובץ מכתבים שלו, ובראשו יאיר נתיב לכ"ק מו"ח אדמו"ר,
 ומועתק שם דברי אביו כ"ק אדמו"ר - זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וז"ל: ברור הדבר אשר השומע קריאת התורה כהלכתה, הנה מלבד זאת אשר מקיים מצות
 השם, הנה עצם ענין הכבוד שמכבד את התורה על ידי זה התורה מעוררת רחמים עליו ועל אנשי ביתו
 ברוחניות ובגשמיות עכ"ל. ופתח הדברים שם: יזהרו על נפשם שלא לדבר ולשווח בעת קריאת התורה
 וכו'.

במ"ש אודות ההתועדות ומה שיש לתקן בזה, הנה מובן שאינו ענין כלל, אשר כל דבר קטן
 וגדול יהי בדרך קבלת עול גזירה וחוקה, והרי אפילו הקב"ה בורא העולם השפיע חלק מתורתו
 באופן שתהי מובנת ע"פ שכל עאכו"כ שמאחד לחבירו בתוככי בני" צ"ל גם הבנה, ובפרט כשהמדובר
 בהשייכים לחב"ד, שבאם אפילו העובר דרך חנות בשם ריחו קולט, עאכו"כ השווה כמה זמן וכמה
 שנים, ולפעמים גם באופנים שהי קשור במס"נ שעי"ז הרי נחקקים הענינים ובפנימיות, וקרוב לודאי
 שבאם זקני אנ"ש היו משתדלים להסביר הענינים והדרישות מתקבלים היו ובנקל הרבה יותר מאשר
 משערים זה מראש והרי הובטחנו דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב ובפרט שזכות הרבים
 מסייעתם וביחוד בכפר חב"ד שתפקידו כאמור זה כ"פ להיות דוגמא חי למושב חבד"י, וק"ל, ומוכן
 שכל האמור הוא ג"כ בהנוגע לשיעורים הנלמדים ברבים וכו'.

ברכה לבשו"ט בכל האמור.

ביאור בדרך אפשר

41 שְׁהִיָּה חֲבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים וַיֵּצֵא, וְסִימָנָהּ⁴ וְכָל הַחַיִּים, 42
42 רָאשֵׁי-תַבּוֹת חוֹלָה שְׁתַּרְפָּא יִסּוּרִין אֲסִיר שֶׁהִשְׁתַּחֲרָר יָם יוֹרֵי הַיָּם
43 לְאַחַר שְׁחֻזּוֹ לִיבֶשֶׁה מְדַבֵּר הוֹלֵכִי מְדַבְּרוֹת שֶׁהִגִּיעוּ לִמְחֻזּוֹ חֲפָצִים, יוֹדוּךָ
44 סֵלָה⁵, הָרִי אַרְבַּעַה אֵלֶּה שְׁחִיבִים לְבֹרֶךְ הַגּוֹמֵל נְרוּמִים בְּמִלָּה "חַיִּים"

45 שְׁבִמִּילִים "וְכָל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֵלָה"
46 בְּבִרְכַּת הוֹדָאָה שְׁבִתְפִּילַת שְׁמוֹנָה
47 עֲשֶׂרָה, וְהַטַּעַם שְׁחִיבִים לְהוֹדוֹת לָהּ
48 הוּא לְפִי שְׁהִיָּה בְּמִקּוֹם וּמַצֵּב
49 שֶׁל סִכְנָה, וְנִיצוּלוֹ מִמֶּנָּה, 50
50 וְלֹא עוֹד אֵלָּא שְׁהִנְצָלָה
51 הִיָּתָה בְּאוֹפֶן נָסִי, כְּמוֹכֵן
52 מִמָּה שְׁכַתוֹב⁶ בְּפֶרֶק קוֹ בְּתַהֲלִים
53 הַעוֹסֵק בְּהוֹדָאָה לָהּ שֶׁל אַרְבַּעַה סוּגִים
54 אֵלֶּי יוֹדוּ לָהּ חֲסִדוֹ (כִּינּוֹן
55 שְׁהִתְחַסֵּד הִיָּה בְּאוֹפֶן שֶׁל)
56 וְנִפְלְאוֹתָיו לְבָנֵי אָדָם בְּדֶרֶךְ פֶּלֶא
57 גֵּם.

58 וְלִכְאוּרָה צָרִיף לְהַבִּין, לָמָּה
59 עָשָׂה ה' כָּכָה שֶׁיִּבְאֹו תַחֲלָה
60 לְמַצֵּב שֶׁל סִכְנָה, וְאַחֲרֵיכֵן
61 יִבְטֹל הַקֶּבֶץ אֶת הַסִּכְנָה
62 בְּאוֹפֶן שֶׁל נִפְלְאוֹת וְגַם, אֵף
63 שֶׁלֹּא עֲבִיד קוֹדֶשׁ-בְּרִיךְ-הוּא
64 נִיָּסָא לְמַגְנָא⁷ אֵף שֶׁאֵין הַקְדוּשׁ
65 בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה נֵס לְחִינָם (אֵלֶּי רַק
66 כֹּאשֶׁר אֵין מוֹצֵא אַחֵר) וּמִדּוּעַ עָשָׂה
67 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִלְּכַתְחִילָה שֶׁהָאֵדָם
68 יִהְיֶה בְּמַצֵּב כּוֹזָה שְׁכָדִי לְצֵאת מִמֶּנּוּ
69 יִהְיֶה צוּרֶךְ בִּנְסָ?

70 וְעַל-כֵּן בְּרַחֲמֵי הַכֹּהֵן צָרִיף לֹמַר,
71 שֶׁיִּשְׁנֹו עִילוּי יִתְרוֹן מִיּוֹחַד
72 שֶׁנִּפְעַל דּוֹקָא עַל-יְדֵי-זֶה
73 שֶׁתַּחֲלָה נִכְנָסוּ אַרְבַּעַה הַנִּלְוִי
74 (שְׁמִרְמִזִּים בְּרָאשֵׁי-תַבּוֹת
75 דְּחַיִּים) לְמַעֲמֵד וּמַצֵּב שֶׁל
76 סִכְנָה סִכְנַת-חַיִּים, וְאַחֲרֵיכֵן
77 בְּטֵלָה הַסִּכְנָה, בְּדֶרֶךְ נֵס, שְׁאֵז

זֶה שֶׁתַּחֲלָה נִכְנָסוּ אַרְבַּעַה הַנִּלְוִי (שְׁמִרְמִזִּים בְּרָאשֵׁי-תַבּוֹת דְּחַיִּים) לְמַעֲמֵד
וּמַצֵּב שֶׁל סִכְנָה, וְאַחֲרֵיכֵן בְּטֵלָה הַסִּכְנָה, שְׁאֵז מִתַּגְלָה חֲסִדוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו שֶׁל

ביאור בדרך אפשר

1 נוסח ברכת הגומל לאלה שחייבים להודות (כפי שיפורט להלן):
2 בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל לְחַיִּים טוֹבוֹת שְׁגִמְלָנִי טוֹב¹, וּמִדִּיק בְּעַל
3 הַגְּאוּלָּה וְהַשְׁמָחָה הַרְבִּי הַרִי"צ, חוֹתֵנוּ שֶׁל הַרְבִּי בְּמַאֲמָרוֹ דְּבוּרֵי-
4 הַמַּתְחִיל זֶה הַפּוֹתַח בְּמִילִים אֵלֶּי, "בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל", שְׁאֵמְרוּ בִּי"ג תַּמּוּז

5 יוֹם גְּאוּלָּתוֹ מִמַּאסְרוֹ בְּרוּסִיָּה
6 הַסּוֹבִיִּטִית, בִּשְׁנַת תַּרפ"ו לְפָנֵי
7 אַרְבַּעִין שָׁנִין², תְּקוּפָה בַּעֲלַת
8 מִשְׁמַעוֹת מִיּוֹחַדָּת, כְּפִי שֶׁחֲכַמֵּינוּ ז"ל
9 לְמַדּוֹ מִהַפְּסוּקִים "וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר
10 אַרְבַּעִים שָׁנָה", "וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לֵב
11 לְדַעַת עֵינִים לְרֹאוֹת וְאָזְנִים לְשִׁמּוֹעַ עַד
12 הַיּוֹם הַזֶּה" שֶׁאֵין אָדָם עוֹמֵד עַל דַּעַת
13 רַבּוֹ עַד אַרְבַּעִים שָׁנָה", וְעַל כֵּן שׁוֹאֵל
14 הַרְבִּי הַרִי"צ בְּמַאמָּר הַנִּלְוִי דְּצָרִיף
15 לְהַבִּין, לָמָּה נִשְׁתַּנָּה נוסח
16 בְּרַכָּה זֶה בְּרַכַּת הַגּוֹמֵל מִבְּרַכַּת
17 הַגֵּם שְׁאוּמֵר בְּרוּךְ שֶׁעָשָׂה לִי
18 גֵּם, וְהִנֵּה צָרִיף לְהִיָּתוֹת נוסח
19 הַבְּרַכָּה שֶׁל בְּרַכַּת הַגּוֹמֵל, בְּדוּמָה
20 לְכֵן בְּרוּךְ שֶׁעָשָׂה לִי אִישִׁית
21 טוֹב וְלֹמַה קִּבְּעוּ חֲכָמִים נוסח כְּלָלִי
22 "בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל לְחַיִּים טוֹבוֹת"?

23 וּמִמִּשְׁיָף הַרְבִּי הַרִי"צ בְּמַאֲמָר:
24 וְהִנֵּה יְדוּעַ דִּירִידָת הַנִּשְׁמָה
25 מִלְּמַעְלָה בְּגוּף הַגִּשְׁמִי בְּעוֹלָם הוּא
26 הַגֵּם שֶׁהִיא יְרִידָה גְּדוּלָּה
27 בְּמַאֲד, מִמִּקּוֹם גְּבוּה בִּיּוֹתָר לְמִקּוֹם
28 נְמוּךְ בִּיּוֹתָר הִנֵּה יְרִידָה זֶה צוּרֶךְ
29 עֲלִיָּה וְכוּ', בְּכָל זֹאת הִירִידָה הוּוֹ
30 כְּדֹאִית כִּי בְּסוּפּוֹ שֶׁל דְּבַר הִיא מְבִיאָה
31 לְעִלְיָה גְּדוּלָּה, לְמַצֵּב נַעֲלָה יוֹתֵר
32 מֵאֲשֶׁר קוֹדֵם הִירִידָה.
33 וְיֵשׁ לְבָאֵר הַמִּשְׁיָף וְקִישׁוֹר
34 הָעֵנִינִים בְּמַאֲמָר. דִּהְנֵה,
35 הַחַיִּים דְּבְּרַכַּת הַגּוֹמֵל הוּא
36 כְּדֹאִית כְּפִי שְׁמוּבָא בְּגִמְרָא³
37 אַרְבַּעַה צָרִיכִין לְהוֹדוֹת לְבֹרֶךְ
38 הַגּוֹמֵל (כְּשִׁינְצִיאֵין מִן הַסִּכְנָה),
39 יוֹרְדֵי הַיָּם, הוֹלְכֵי מְדַבְּרוֹת,
40 מִי שֶׁהִיָּה חוֹלָה וְנִתְרַפָּא, וּמִי

בס"ד. י"ב תמוז, ה'תשכ"ז (הנחה בלתי מוגה)

1 בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל לְחַיִּים טוֹבוֹת שְׁגִמְלָנִי טוֹב¹,
2 וּמִדִּיק בְּעַל הַגְּאוּלָּה וְהַשְׁמָחָה בְּמַאֲמָרוֹ
3 דְּבוּרֵי-הַמַּתְחִיל זֶה שְׁאֵמְרוּ בִּי"ג תַּמּוּז לְפָנֵי
4 אַרְבַּעִין שָׁנִין², דְּצָרִיף לְהַבִּין, לָמָּה נִשְׁתַּנָּה נוסח
5 בְּרַכָּה זֶה מִבְּרַכַּת הַגֵּם שְׁאוּמֵר בְּרוּךְ שֶׁעָשָׂה לִי
6 גֵּם, וְהִנֵּה צָרִיף לְהִיָּתוֹת נוסח הַבְּרַכָּה בְּרוּךְ שֶׁעָשָׂה
7 לִי טוֹב. וּמִמִּשְׁיָף בְּמַאֲמָר: וְהִנֵּה יְדוּעַ דִּירִידָת
8 הַנִּשְׁמָה בְּגוּף הַגֵּם שֶׁהִיא יְרִידָה גְּדוּלָּה בְּמַאֲד,
9 הִנֵּה יְרִידָה זֶה צוּרֶךְ עֲלִיָּה וְכוּ'.

10 וְיֵשׁ לְבָאֵר הַמִּשְׁיָף וְקִישׁוֹר הָעֵנִינִים בְּמַאֲמָר.
11 דִּהְנֵה, הַחַיִּים דְּבְּרַכַּת הַגּוֹמֵל הוּא כְּדֹאִית
12 בְּגִמְרָא³ אַרְבַּעַה צָרִיכִין לְהוֹדוֹת (כְּשִׁינְצִיאֵין מִן
13 הַסִּכְנָה), יוֹרְדֵי הַיָּם, הוֹלְכֵי מְדַבְּרוֹת, מִי שֶׁהִיָּה
14 חוֹלָה וְנִתְרַפָּא, וּמִי שֶׁהִיָּה חֲבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים
15 וַיֵּצֵא, וְסִימָנָהּ⁴ וְכָל הַחַיִּים, רָאשֵׁי-תַבּוֹת חוֹלָה
16 יִסּוּרִין יָם מְדַבֵּר, יוֹדוּךָ סֵלָה⁵, לְפִי שֶׁהִיָּה בְּמִקּוֹם
17 וּמַצֵּב שֶׁל סִכְנָה, וְנִיצוּלוֹ מִמֶּנָּה, וְלֹא עוֹד אֵלָּא
18 שְׁהִנְצָלָה הִיָּתָה בְּאוֹפֶן נָסִי, כְּמוֹכֵן מִמָּה
19 שְׁכַתוֹב⁶ יוֹדוּ לָהּ חֲסִדוֹ (כִּינּוֹן שְׁהִתְחַסֵּד הִיָּה
20 בְּאוֹפֶן שֶׁל) וְנִפְלְאוֹתָיו לְבָנֵי אָדָם. וְלִכְאוּרָה
21 צָרִיף לְהַבִּין, לָמָּה עָשָׂה ה' כָּכָה שֶׁיִּבְאֹו תַחֲלָה
22 לְמַצֵּב שֶׁל סִכְנָה, וְאַחֲרֵיכֵן יִבְטֹל הַקֶּבֶץ אֶת
23 הַסִּכְנָה בְּאוֹפֶן שֶׁל נִפְלְאוֹת וְגַם, אֵף שֶׁלֹּא עֲבִיד
24 קוֹדֶשׁ-בְּרִיךְ-הוּא נִיָּסָא לְמַגְנָא⁷. וְעַל-כֵּן
25 צָרִיף לֹמַר, שֶׁיִּשְׁנֹו עִילוּי שְׁנִפְעַל דּוֹקָא עַל-יְדֵי-
26 זֶה שֶׁתַּחֲלָה נִכְנָסוּ אַרְבַּעַה הַנִּלְוִי (שְׁמִרְמִזִּים בְּרָאשֵׁי-תַבּוֹת דְּחַיִּים) לְמַעֲמֵד
27 וּמַצֵּב שֶׁל סִכְנָה, וְאַחֲרֵיכֵן בְּטֵלָה הַסִּכְנָה, שְׁאֵז מִתַּגְלָה חֲסִדוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו שֶׁל

(1) ראה ברכות נד, ב. טושו"ע או"ח סרי"ט ס"ב. סידור אדה"ז במקומו. סדר ברכת הנהנין לאדה"ז פיי"ג ס"ב. (2) תרפ"ו. נדפס בקונטרס יד - סה"מ קונטרסים ח"א קפג, א ואילך (ואח"כ בסה"מ תרפ"ו ס"ע רח ואילך). י"ל בהוצאה שלישית (בתאריך ג' תמוז) ליי"ב תמוז שנה זו. וראה גם ד"ה זה דש"פ פנחס (סה"מ קונטרסים שם קפד, ב. תרפ"ז ע' ריא). (3) ברכות שם (ובפרש"י). (4) טושו"ע או"ח שם ס"א. (5) תפלת העמידה. (6) תהלים קז, ח. טו. כא. לא. (7) ראה דרשות הר"ן דרוש ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מתגלה חסדו ונפלאותיו של הקב"ה ומתפרסם בפרהסיא, כולל גם המלאכים¹⁰, שאף המלאכים נבראו באמצעות הדיבור של
2 בפרסום, במעמד עשרה מישראל, שהרי צריך לאודווי קמי הקדוש ברוך הוא כמו שכתוב¹¹ בדבר הוי' שמים נעשו
3 עשרה⁸ להודות (לברך ברכת הגומל) בפני עשרה, וכך הנס מתפרסם. וברוח פיו כל צבאם, הרי שצבא השמים נברא "בדבר הוי'", הדיבור
4 וכדי לבאר זאת, את היתרון שנפעל דווקא על ידי שתחילה יש מצב העליון, ואם כן הנשמות ששורשם במחשבה הם למעלה מהמלאכים
5 של סכנה מקשר במאמר ענין ששורשם בדיבור אלא עוד זאת,
6 זה של ברכת הגומל עם ענין ששורשם במחשבה, הנינו¹²,
7 הדומה לו, ואדרבה, ענין ששורשם במחשבה גופא, במחשבה
8 שאינו רק ענין דומה אלא שהוא העליונה עצמה שיש בה כמה
9 עיקר ושורש הענין, של עלייה דרגות, הרי הם נשמות ישראל
10 מתוך ירידה, הצלה מתוך סכנה שזהו בתכלית העילוי, בדרגה הגבוהה
11 פללות הענין דירידת הנשמה פללות הענין דירידת הנשמה בגוף, שהיא ביותר במחשבה, ועד שהנשמות
12 בגוף, שהיא ירידה גדולה מושרשות בעצמותו יתברך מהותו ועצמותו של הקדוש ברוך הוא
13 במאד, ואף-על-פי-כן למרות מהותו ועצמותו של הקדוש ברוך הוא
14 שהיא ירידה גדולה ביותר ולכאורה בעצמו, למעלה מכל חילוקי הדרגות,
15 הירידה היא סתירה לעלייה הרי היא כולל גם בחינת הדיבור ובחינת
16 צורך עליה. המחשבה. ונשמה זו, נשמה שנתת בי טהורה היא¹³,
17 (ב) והענין בזה, כפי שמבאר בדבור-המתחיל הנשמה שמקורה ושושה גבוה
18 הרבי הרי"צ, בעל הגאולה של י"ב-יג תמוז בדבור-המתחיל במאמר
19 הפותח במילים ברוך הגומל לחיבים טובות (השני) שאמרו ביום השבת-קודש (שאז ברוך
20 ברכת הגומל), דהנה נודע דירידת הנשמה בגוף כמו שהיא למעלה קודם בואה בגוף הרי שרשה
21 מבחינת המחשבה, וכמאמר ישראל עלו במחשבה⁹, והינו, שלא זו בלבד ששורש
22 הנשמות הוא ממחשבה שלמעלה מהדבור, ונשמה זו, נשמה שנתת בי טהורה היא¹³,
23 נמשכת ויורדת בהשתלשלות המדרגות, דבראתה יצרתה ונפתתה עד לעולם העשיה,
24 שזוהי ירידה עצומה, מאיגרא רמה לבירא עמיקתא¹⁴, מגג גבוה לבור נמוך
25 דברך ארוכה ביותר, כי מהדרגה הגבוהה ביותר בה הנשמה מושרשת ועד לדרגה הנמוכה ביותר
26 שאלה היא ירידה יש פער גדול מאד שנמשל לדרך ארוכה ועד לאופן דאין-ערוף, הפער והמרחק הוא
27 עד כדי כך שאין כל יחס והשוואה בין הדרגה הגבוהה ביותר לדרגה הנמוכה ביותר אלא מדובר בפער עצום ונהרי
28 כל¹⁵ הדרכים בחזקת סכנה¹⁶ חכמינו ז"ל אמרו (לענין תפילה

הקדמה הא' (8) ברכות שם. 9) ב"ר פ"א, ד. 10) ראה תו"א יתרו עא, א. סה"מ תרנ"ד ע' רסו. ובכ"מ. 11) תהלים לג, ו.
12) ראה לקו"ת שה"ש יט, ב. סה"מ תרנ"ד שם. 13) ברכת "אלקי נשמה". 14) לשון חז"ל - חגיגה ה, ב. 15) ע"פ לשון חז"ל - ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד. קה"ר פ"כ, ב. 16) ראה לקו"ת אחרי כה, ג. סה"מ תרצ"ב ע' קמת.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 כדי כך שאין למטה הימנו ומתלבשת בגוף, בירא עמיקתא,
45 הנמשל לבור עמוק, כדי להמחיש את גודל הירידה, ועל-אחת-פמה-
46 וכמה אם ב'סדר השתלשלות' עצמו הפער בין הדרגות הכי עליונות לדרגות
47 הכי תחתונות הוא גדול ועצום, קל-וחומר שזוהי ירידה גדולה ביותר
48 לגבי למעלה מסדר
49 השתלשלות והמרחק בין ה"בירא
50 עמיקתא" של העולם הזה והגוף
51 הגשמי לדרגות העליונות של שורש
52 הנשמה הוא עוד יותר גדול ועצום,
53 אלא עוד זאת, בנוסף לכך שעצם
54 הירידה היא גדולה ועצומה שישנה
55 הירידה במצבה של הנשמה גם
56 מצד פעולת היצר הרע כו',
57 שהיא דווקא כשהנשמה נמצאת למטה
58 וב'לשון הכתוב (בקאפיטל
59 הפרק ק"ז בתהילים) שבו מדובר
60 אודות הארבעה שצריכין
61 (להודות) אוילים מדרך
62 פשעם ומעונותיהם יתענו²⁰,
63 שזוהי ענין התגברות הקלפה
64 כוחות הטומאה והסטרא-אחרא
65 המכסים על הקדושה כשם שהקליפה
66 מכסה על הפרי, והינו, שאף-על-
67 פי שמצד סדר השתלשלות,
68 שבו כל דרגה ניצבת במקומה לפי סדר
69 מסודר מקום הקליפות הוא
70 למטה מן הקדושה ובאין-
71 ערוף, והקליפה היא למטה
72 מהקדושה במרחק עצום, ללא כל
73 השוואה, הנה למעשה, הירידה יכולה
74 להיות כל כך גדולה ועצומה עד אשר
75 לא זו בלבד שהקליפה אינה
76 למטה מהקדושה, אלא היא
77 עולה ומתערכת עם הטוב,
78 שזוהי ענין תערוכות טוב ורע
79 ועבודת האדם היא לברור ולהפריד את
80 הטוב מהרע ולחזור ולהעלותו
81 לקדושה. וכמבואר בשיחה
82 הידועה של הרבי הרי"צ בעל הגאולה והשמחה²¹, שהחל
83 מחטא עץ הדעת, אין ענין בעולם שאין בו תערוכת טוב
84 ורע²² ושום דבר בעולם הזה הוא לא טוב גמור. וזוהי פעולת היצר
85 הרע, שאינו מסתפק במה שנותנים לו ומשפיעים לו מלמעלה
86 מצד הקדושה כדי צורך קיומו וחייתו (כמבואר בארובה

1 קצרה כאשר האדם נמצא במקום סכנה) שכל הדרכים (מחוץ למקום יישוב)
2 הם בחזקת סכנה, ועל משקל זה נאמר כאן, כדי להדגיש את גודל הירידה
3 של הנשמה משורשה ומקורה ועד ההתלבשות בגוף גשמי בעולם הזה, שהיא
4 דרך ארוכה, וממילא מסוכנת, כי מאחר ש"כל הדרכים בחזקת סכנה" יש
5 חשש שהאדם לא ימלא את שליחות
6 הנשמה שלו כראוי.
7 וממשיך הרבי הרי"צ במאמר,
8 ומפרט את הסכנה שבירידת הנשמה
9 בגוף, דהנה אמרו רבותינו
10 ז"ל¹⁷ בגמרא יצרו של אדם
11 מתגבר עליו בכל יום ומבקש
12 המיתו, ברוחניות, שנאמר¹⁸
13 צופה רשע לצדיק ומבקש
14 להמיתו וכו', (וזה לשון הגמרא:
15 אמר רב יצחק יצרו של אדם מתחדש
16 עליו בכל יום שנאמר רק רע כל היום.
17 ואמר רבי שמעון בן לוי יצרו של אדם
18 מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו
19 שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש
20 להמיתו, ואלמלא הקדוש-ברוך-הוא
21 עוזרו אין יכול לו שנאמר אלוקים לא
22 יעובדו בידו) ועוד אמרו חכמינו ז"ל
23 בגמרא יצר-הרע כו' יושב בין
24 ב' מפתחי הלב וכו'¹⁹ (וזה
25 לשון הגמרא: "אמר רב יצר הרע דומה
26 לזכוב ויושב בין שני מפתחי הלב,
27 שנאמר וזכובי מות יביאש יביע שמן
28 ורוקח").
29 והענין הוא, שבה באמצעות
30 מאמרי חכמינו ז"ל אלו מבאר
31 גודל הירידה של הנשמה מלמעלה
32 למטה בפרטיות יותר, שלא זו
33 בלבד שישנה הירידה
34 בקדושה גופא, בסדר השתלשלות
35 הדרגות בקדושה עצמה ובאופן
36 של אין-ערוף ללא יחס והשוואה
37 בין ה"למעלה" וה"למטה", מצד
38 פללות ענין סדר
39 ההשתלשלות של ירידת האור האלוני מדרגה לדרגה על-ידי כמה
40 ענינים של צמצומים בעוצמת ההארה ופרסאות שמבדילות ומהוות
41 כיוסיו על הארת האור האלוני כמו מסך ווילון (כתרגום אונקלוס על הפסוק
42 "והבדילה הפרוכת" – "פרסא") ומסכים המבדילים ומעלימים, עד
43 שהנשמה באה לעולם הנה התחתון שהוא עולם תחתון ונמוך עד

(17 קידושין ל, ב. 18) תהלים לו, לב. 19) ברכות סא, א. 20) תהלים קז, יז. 21) ראה ספר השיחות תרפ"ה ע' 84. 22) ראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"ב ע' תשד. סה"מ תרס"ב ע' ש ואילך. תרצ"ב ע' קעו. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

1 בפירוש הרמ"ז²³ בענין ביעור חמץ, אלא צופה רשע
2 לצדיק ומבקש להמיתו, לקבל תוספת חיות מצד הקדושה, מעבר
3 למידה ההכרחית המוקצבת לו מלכתחילה ועל-ידי-זה בהתגברות
4 הקליפה והיצר הרע יכול האדם לבא לירידה עצומה. וכפי
5 שמבאר במאמר²⁴, שהיצר-
6 הרע בטבעו הוא יקר וחביב
7 בעיני עצמו ואוהב את עצמו
8 במאד כו', ולא מיבעי לא די
9 בכך דכל אשר יש לו הוא רק
10 בשביל עצמו בלבד ואינו
11 מעוניין לתת משלו לאחרים הנה
12 עוד זאת, שמקנא וחומד גם
13 מה שיש לאחרים ואינו שייך לו,
14 וגוזל וחומס את חברו,
15 וידיהם של ארבי הקדושה -
16 רחמנא-ליצלן - דמים
17 מלאו²⁵, דמים תרתי משמע
18 דמים במשמעות כפולה, הן דם
19 כפשוטו והן דמים במובן של ממון,
20 והפגיעה של היצר הרע היא בשני
21 התחומים [והינו], שהתחלה
22 בזה בדרך שבה היצר הרע מכשיל
23 את האדם היא באופן של התר,
24 דברים שמוותרים על-פי התורה
25 שאומר שלי שלי²⁶, ואינו
26 צריך ליתן משלו לאחרים,
27 ולמרות שלמעשה הדבר מותר ושל
28 הוא אכן שלו, זו גישה פסולה, כי
29 לאמיתו של דבר אדם חייב לתת משלו
30 לאחרים ואחר-כך הולך מדחי
31 אל דחי רחמנא-ליצלן, ויורד
32 ירידה אחר ירידה ולא מסתפק בשלו
33 בלבד ומתחיל לחמוד לעצמו
34 גם מה שיש לאחרים, ועד
35 שרוצה ליטול לקחת משלהם
36 באופן האסור, ועד שאינו
37 מסתפק ברוצון וחמדה בלבד,
38 אלא הוא נוטל זאת את מה
39 ששייך לאחרים ביד חזקה, בכוח
40 ובחוק, ועד שכדי שיוכל
41 ליטול מהזולת באין מפריע,
42 מבלי שימנעו זאת ממנו הרי הוא
43 משתדל בדרכים שונות, אסורות

ביאור בדרך אפשר

44 לחלוטין, שלא תהיה מציאותו של הזולת כלל] ובסך הכול זו
45 ירידה גדולה ועצומה ביחס למצבה של הנשמה מלכתחילה.
46 וכללות ענין הירידה הרוחנית של הנשמה מדרגה גבוהה ביותר לדרגה
47 נמוכה ביותר נחלקת לד' הסוגים דחולה ים יסורים ומדבר,
48 כמבואר במאמר²⁷ של הרבי
49 הרי"צ ענינים של כל אחד מארבעת
50 הסוגים בעבודה הרוחנית של כל
51 אדם, ומזה נשתלשלו ד'
52 ענינים אלו גם בגשמיות שהרי
53 הגשמיות כולה באה ומשתלשלת
54 מהרוחניות.
55 וכיון שירידת הנשמה למטה
56 היא ירידה עצומה, הנה אף
57 שירידה זו היא צורך עליה,
58 מכל-מקום נשאלת השאלה
59 מהו הצורך בכל זה, ולמה
60 בסופו של דבר הירידה כדאית והלא
61 מוטב שמלכתחילה לא תהיה
62 ירידה כלל שהרי הירידה היא,
63 כאמור "ירידה עצומה" וגם מסוכנת?
64 ועל-כרחי בהכרח צריך לומר,
65 שהירידה הגדולה והעצומה
66 והמסוכנת בכל זאת כדאית כי היא
67 צורך עליה גדולה ועצומה,
68 למעלה הרבה יותר מהמקום
69 הנעלה מאד שבו היתה הנשמה
70 קודם וירידתה למטה ומשם
71 ירדה, ולכן בסופו של דבר הירידה
72 כדאית ומשתלמת שעילוי זה
73 בנשמה למקום גבוה בהרבה מהמקום
74 שממנו ירדה נעשה על-ידי-זה
75 שעומד האדם העובר את ה'
76 במלחמת היצר ומנצחו,
77 ויוצא מכל ד' הסוגים דחולה
78 ים יסורים ומדבר כפי שהם
79 ברוחניות היינו שאמנם הירידה
80 גדולה ומסוכנת, אבל דווקא הכניסה
81 למקום הסכנה והיציאה ממנו היא
82 המביאה את העילוי הגדול.
83 וכן הוא גם בנוגע לד' ענינים
84 אלו בגשמיות, שכאשר ישנה
85 בגשמיות אלו ענינים אלו

(23 לזהר (רע"מ) ח"ב מ, ב. הובא בסה"מ תרצ"ב ע' תמא. תש"ד ע' 86. ועוד. (24 סה"מ תרפ"ז ע' רט. ע' ריד. (25 ישע"י א, טו. (26 אבות פ"ה מ"י. (27 סד"ה ברוך הגומל הב'.

43 שום תוקף, איך ייתכן שיצליחו לפגוע בטוב ולגרום עירוב הטוב והרע. ?
 44 אף הענין הוא, דהנה מבאר בתניא³⁰ בפירוש הפסוק³¹
 45 שאמר יצחק אבינו לעשו ועשה לי מטעמים, לשון רבים, שיש שני
 46 מיני נחת-רוח לפניו יתברך, א' מביטול הסטרא-אחרא
 47 לגמרי ואתהפכא ממיררו
 48 למתקא והפיכה, של הקליפות
 49 והסטרא אחרא, ממיררות למתקות.
 50 והשנית, כד אתהפכא
 51 הסטרא-אחרא כאשר יש כפייה
 52 והכנעה של הסטרא-אחרא בעודה
 53 בתקפה וגבורתה ומגביה
 54 עצמה וכו'. אף כדי שיוכל
 55 להיות ה'נחת רוח' של הקדוש
 56 ברוך הוא מהענין דאתהפכא
 57 ואתהפכא, בשני האופנים האמורים
 58 - כפייה של הרע כפי שהוא בתוקפו
 59 והפיכת הרע לטוב צריך להיות
 60 תחילה מציאות הסטרא-
 61 אחרא והתגבורתה כו', כדי
 62 שתהיה אפשרות להכניע אותה ולהפוך
 63 אותה לקדושה וענין זה של
 64 מציאות הסטרא-אחרא נעשה (לא)
 65 על-ידי שם הוי', שענינו מידת
 66 החסד, ההשפעה והגילוי אלא על-
 67 ידי שם אלקים, שהוא שם
 68 מדת הגבורה והעצמות³²,
 69 החל מהעצמות הראשון באור
 70 האלוקי האין-סופי, שעל-ידי-זה
 71 נעשה האפשרות לענין
 72 שבירת הכלים, כמבואר בקבלה
 73 וחסידות שבעולם התורה היו אורות
 74 מרובים בכלים מועטים, והדבר גרם
 75 'שבירה' של הכלים מיעוט הירח,
 76 ועד לחטא עין-הדעת שכל
 77 הדברים הללו שהם צמצום האור
 78 האלוקי, ופעולות של העלם והסתרה על
 79 האלקות והגבלה על מידת האור
 80 המאיר בעולם נמשכות משם אלקים,
 81 מידת הגבורה והעצמות (פמבאר
 82 במאמרי י"ב-י"ג תמוז דשנת
 83 תרצ"א³³). וזהו גם מה
 84 שכתוב בבריאת העולם (קודם עבודת האדם הגורמת נחת-רוח

1 הירידה למעמד ומצב של סכנה, באחד מארבעת האופנים הללו
 2 כפשוטו (וכפי שהיה אצל הרבי הרי"צ שהיה בסכנה ובמאסר בפועל)
 3 ואחר-כך ויצעקו (או ויצעקו) בהתאם לשתי הלשונות בפרק קו
 4 בתהלים) אל הוי', שעל-ידי-זה הודות לתפילה והזעקה אל ה'
 5 נעשה ביטול הסכנה והאדם
 6 ניצל באופן דנפלאותיו לבני
 7 אדם, בדרך נס ופלא אי נעשה
 8 הענין דהודו להוי' כי טוב כי
 9 לעולם חסדו²⁹, הודאה לה' על
 10 הנס שזהו תוכן ברכת הגומל
 11 במעמד עשרה מישאל, במעמד
 12 באופן נעלה יותר מפקמו
 13 שהיה לפני כל הענין ונמצא
 14 שדווקא הסכנה שמצד עצמה היא ענין
 15 של ירידה, הביאה לעליה של תוספת
 16 הודאה לה'.
 17 ג) אמנם עדין צריך להבין פנוגע
 18 פנוגע לכללות ענין הירידה
 19 של הנשמה מלמעלה למטה, דכין
 20 שפעמך ומצב הקליפות
 21 כסולם הדרגות הוא למטה
 22 מהקדושה הנמצאת במעמד ומצב
 23 גבוה ונעלה, אם-כן ביצד
 24 יכולים לפעול ערוב הרע
 25 בטוב, ועד כדי כך שצופה
 26 רשע צד הקליפות והסטרא-אחרא
 27 לצדיק צד הקדושה ומבקש
 28 להמיתו, כמובא לעיל מדברי
 29 הגמרא שהכתוב מדבר על היצר הרע
 30 המבקש להכשיל את האדם ולהביא
 31 עליו מוות רוחני ובאופן שמה
 32 יכולים לבא לידי סכנה רוחנית
 33 אמתית (שלבן צריכים לברך
 34 ברכת הגומל), הרי זה כל ענין
 35 היצר הרע והקליפות ענין שאין לו
 36 תוקף וכח כלל לגבי צד הקדושה,
 37 ויתירה מזה, שפעמך ומצב
 38 אין לו מציאות אמתית כלל
 39 וכל קיומו הוא כדי שתהיה בחירה
 40 חופשית לבחור בין הטוב להיפך הטוב
 41 וכדי שהאדם יבחר בטוב ויתגבר על
 42 היצר הרע, וכיוון שבעצם הקליפות נחותות מהקדושה ומצד עצמן אין בהן

(28 תהלים שם, ו. כח (יג. יט). (29 תהלים שם, א. 30) פכ"ז. (31 תולדות כז, ד. 32) תניא שעהיוה"א רפ"ו. (33) ד"ה על כן יאמרו המושלים דש"פ חו"ב תרצ"א (סה"מ קונטרסים ח"א קצב, א ואילך. סה"מ תרצ"א ע' שיט ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 למעלה וממשיכה גילוי אלוקות מלמעלה למטה) בראשית ברא
2 אֱלֹקִים³⁴, שם אֱלֹקִים דִּקְאָ שְׁהוּא עֲנִין הַצְמָצוּם וְהַעֲלָם
3 כו' ובתחילת הבריאה לא נזכר שם הוי' שהוא מידת הגילוי וההשפעה.
4 וְכִידוּעַ גַּם מֵאֲמַר הַפַּעַל-שֵׁם-טוֹב³⁵ שְׁלֹכַן פְּתִיב³⁶ בתחילת
5 סיפור הבריאה ויאמר אֱלֹקִים יהי
6 אור ויהי אור, ולא ויהי
7 כן³⁷, כמו בְּשֵׁאֲרַ הַמֵּאֲמָרוֹת
8 דְּשִׁשֶׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית שְׁבָהּ
9 נאמר דבר ה' ואחר כך כתוב "ויהי
10 כן", היינו שדבר ה' התבצע בפועל,
11 כִּיֹּן שְׁלֹא נִבְרָא בְּפִועַל אוֹתוֹ
12 הָאֹר שְׁעָלִיו נִאֲמַר יְהִי אֹר,
13 אֲלֹא אֹר אַחֲרֵי³⁸, מוגבל
14 ומצומצם ביחס לאור שאליה הייתה
15 הכוונה בדבר ה' "יהי אור", אור מוגבל
16 שְׁנִמְשָׁךְ עַל-יְדֵי הַצְמָצוּם של
17 האור הלא מוגבל והארת אור מוגבל
18 בלבד. וְעַל-יְדֵי צְמָצוּם זֶה
19 דְּשֵׁם אֱלֹקִים נַעֲשֶׂה לאחר מכן,
20 על ידי צמצומים רבים נוספים שוֹרֵשׁ
21 להתהוות קליפות ולטרא-אחרא
22 ויניקה מצד הקדושה לצד הקליפה
23 כו', עַד שְׁכֹחַ לְהִיּוֹת
24 מְצִיאוֹת שֶׁל הָעֵלָם וְהַסְתֵּר
25 עַל קְדוּשָׁה וְזֹאת לְמִרּוֹת שֶׁאֵין מִצַּד
26 עֲצָמָם אֵין לְקַלִּיפוֹת וּלְטֵרָא-אֲחֵרָא
27 מְצִיאוֹת אֲמִיתִית, כְּמִבּוֹרָא לַעֲלִי.
28 אַף עַל-פִּי-זֶה לאחר שהוסבר
29 ששורש ומקור הקליפות הוא מההעלם
30 וההסתרה ששורשו בשם אלוקים, בצד
31 הקדושה, יוֹקֵשָׁה לְאִידֶךָ גִּיסָא,
32 כִּיֹּדַעַת יִכְלִים לְבַטֵּל הָעֵלָם
33 וְהַסְתֵּר זֶה, מֵאַחֲרֵי שֵׁיִשׁ לוֹ
34 שוֹרֵשׁ בְּשֵׁם אֱלֹקִים, שְׁהוּא
35 מִזֵּי הַשְּׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים³⁹ של
36 הקדוש ברוך הוא שעל-פי ההלכה
37 "אינם נמחקים" ואין יכול האדם
38 להתגבר על הקליפות ולבטל את
39 ההעלם וההסתרה?
40 אַף הָעֲנִין הוּא, דְּהִנֵּה פְּתִיב⁴⁰ וְיִדְעָתָּ הַיּוֹם וְהַשְּׁבֵת אֶל
41 לְבַבְךָ כִּי הִנֵּי הוּא הָאֱלֹקִים (וּלְהַעֲרִי, שְׁפָסוּק זֶה נִאֲמַר
- בשנת הארבעים, לאחר כל הענינים שעברו בני ישראל
במשך הארבעים שנה וכפי שנזכר לעיל, המאמר נאמר במלואות
ארבעים שנה לחג הגאולה י"ב-ג תמוז), ואיתא מובא על זה
בזהר⁴¹, דהוי' ואֱלֹקִים כּוֹלָא חַד, כלומר, לפי פשוטו הכתוב אומר
שה' הוא האלוקים האמיתי והמשמעות
הפנימית היא שהכתוב מלמדנו כי
בעצם "הוי'", מידת הגילוי וההשפעה,
ו"אלוקים", מידת הצמצום וההעלם,
הם לא שני דברים סותרים אלא הכול
אחד וְכִמְבָּרָא בְּאַרְבָּעָה בְּדַבְרוֹ-
הַמִּתְחִיל כְּמִאֲמַר הַחֲסִידוֹת הַפּוֹתַח
בַּפְּסוּק וְיִדְעָתָּ⁴², מאת הרבי הרש"ב
נ"ע משנת תרנ"ז, שְׁאֵף שְׁהִי' עֲנִינוֹ
עֲנִינוֹ גִּילּוֹי, וְאֱלֹקִים עֲנִינוֹ
הָעֵלָם, שְׁלֹכַן שֵׁם הִנֵּי הוּא
מְקוֹר הָאוֹרוֹת, וְשֵׁם אֱלֹקִים
הוּא מְקוֹר הַכִּלִּים⁴³, כְּמִבּוֹרָא
בְּקַבְלָה וַחֲסִידוֹת שֶׁהָאֹר הָאֱלֹקִי בֹא
לְעוֹלָמוֹת וּלְנִבְרָאִים עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת
ה"אוֹרוֹת", היינו ההארה, השפעה
והגילוי, ב"כלים" שהם ההגבלה
וה'ציוּר' של האור האלוקי ואם כן
לכאורה נראה שהם שני דברים שונים
ואף סותרים זה לזה מְכַל-מְקוֹם
בְּאֲמִיתִית הָעֲנִין, בעצם,
בפנימיות הדברים הרי כּוֹלָא חַד
כי גם הגילוי וגם הצמצום נועדו
לאותה מטרה ובעצם הם משלימים זה
את זה, כפי שהולך ומבאר.
וְטַעַם הַדְּבָר, הסיבה לכך שבעצם
הצמצום וההעלם אינו סתירה לענין
הגילוי הוא כִּי הַצְמָצוּם
וְהַגְּבוּרָה דְּשֵׁם אֱלֹקִים אֵינוֹ
צְמָצוּם לְשֵׁם צְמָצוּם, וְהַגְּבוּרָה
לְשֵׁם גְּבוּרָה, אֲלֹא כְּמִטְרָה זֹהָ
לְמִטְרָה של הגילוי בְּדוּגְמַת
הַגְּבוּרָה דְּעוֹנֵשִׁי הַתּוֹרָה,
שֶׁאֵמֵן הֵם מְמִידַת הַגְּבוּרָה, הִיפֵךְ
מידת החסד, ובכל זאת בעצם הם עניין
של חסד שְׁכִינּוֹן שֶׁהַתּוֹרָה כּוֹלָה הִיא תּוֹרַת חֶסֶד, הִנֵּה גַם
הָעוֹנֵשִׁים שֶׁבָּה עֲנִינָם הוּא חֶסֶד, וְכִמְבָּרָא

(34 בראשית א, א. 35) ראה כתר שם טוב סימן רמז. וראה גם אג"ק ח"ט ע' קיג. 36) בראשית א, ג. 37) ראה ספר הבהיר סימן קצ. רמב"ן עה"פ. 38) ראה גם ספר הבהיר שם. 39) שבועות לה, א. 40) ואתחנן ד, לט. 41) ח"א יב, סע"א. ח"ב כו, ב. קסא, א. 42) תרנ"ז (סה"מ תרנ"ז ס"ע מה ואילך). וראה גם ד"ה הנ"ל תרצ"ב (סה"מ תרצ"ב ע' רמד ואילך). ד"ה מה טובו תרח"ץ (סה"מ תרח"ץ ס"ע רעא ואילך). 43) ראה תו"א יתרו סט, ד. לקו"ת בלק עג, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

41 ביניכם? יצר הרע יש ביניכם? מיד הודו לו להקדוש ברוך הוא....", ולא
 42 הִיָּה יָכוֹל לְהִיּוֹת הַנֶּחֱת רִיחַ דָּאֲתַפְּסִיא וְאֲתַהֲפֹכָא, פִּנְ"ל
 43 שבא דווקא על ידי התגברות על הסטרא-אחרא. וְלִכְן הוֹצֵרָה לְהִיּוֹת
 44 הַהִתְהוּוּת מִשֵּׁם הָרוּי עַל-יְדֵי הַגְּבוּרָה וְהַצְמָצוּם דְּשֵׁם
 45 אֱלֹקִים, לְשׁוֹן רַבִּים⁴⁷, שְׁמֹנֶה
 46 מכך שהקדוש ברוך הוא נקרא בשם
 47 בלשון רבים, "אלקים", יָכוֹל לְהִיּוֹת
 48 לְמִטָּה בֵּין בְּנֵי אָדָם, נְתִינַת מְקוֹם
 49 לְטָעוֹת כו', כאילו יש שתי רשויות
 50 חסידיות, וגם האפשרות לטעות הזו
 51 נובעת מהצמצום על-דֶרֶךְ מִאֲמָר
 52 רְבוּתִינוּ וְ"ל⁴⁸ במדרש על הכתוב
 53 "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" כְּתוּב
 54 וְהִרְוָה לְטָעוֹת יִטְעָה, כדברי
 55 המדרש: "בשעה שהיה משה כותב את
 56 התורה היה כותב מעשה כל יום ויום,
 57 כיון שהגיע לפסוק הזה שנאמר ויאמר
 58 אלוקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו,
 59 אמר [משה רבנו] לפניו: ריבון העולם
 60 מה אתה נותן פיתחון פה למינים,
 61 אתמהא? אמר לו [הקדוש ברוך הוא
 62 למשה]: כתוב והרועה לטעות
 63 יטעה". וְעַד דְּאִיתָא בְּסִפְרִים⁴⁹
 64 (בְּשֵׁם הַזֵּהר⁵⁰) שְׁאֵלָקִים
 65 בְּגִימְטְרִיא הַטָּבַע, וְהָרִי טָבַע
 66 הוּא מְלִשׁוֹן⁵¹ טָבַעוּ שְׁקָעוּ וְכוּסוּ
 67 בְּאֶרֶץ שְׁעָרֶיהָ⁵², הֵינּוּ, שְׂפַחַת
 68 הַמְּהִיָּה, כַּח הַפּוֹעֵל שֶׁל הַבוּרָא
 69 בְּנִפְעָל בְּנִבְרָא, הוּא בְּאֻפִּין שֶׁל
 70 טְבִיעָה (פֶּאֶרְטִיוֹנֶקֶען טְבִיעוּ
 71 וְשִׁקוּעוּ) בְּנִבְרָא, שְׂאִין רוֹאִים
 72 אוֹתוֹ, אֵת הַכּוֹחַ הַמְּהוּוֹה וְרוֹאִים
 73 רַק אֵת מְצִיאוֹת הַנִּבְרָא וְכָל זֶה
 74 מְדַגֵּשׁ עַד כִּמָּה הַצְמָצוּם הוּא אֲכַן
 75 הָעֵלֶם וְהַסְתָּר עַל הָאוֹר הָאֱלֹקִי. אָף
 76 בְּכָל זֹאת אֵין זֶה סְתִירָה וְנִיגוּד לַעֲנִין הַגִּילוי, כִּי הַפְּנוּנָה הִיא, שְׂבִיבָה
 77 גּוֹפָא בְּהָעֵלֶם עֲצֻמוּ יִהְיֶה נֶכֶד הָעֲנִין דְּהָרוּי הוּא הָאֱלֹקִים, וְבַעֲצֵם
 78 הַהִסְתָּר הוּא חֵלֶק מִהַגִּילוי וְהַשְׁפָּעָה, כִּי מִטְּרֵחוֹ הִיא לְגִלּוֹת אֵת הַפְּנוּנָה
 79 שְׂבִיבָה עֵלֶם וְהַסְתָּר, שֶׁהוּא בְּשִׁבְלִי לְהַפּוֹךְ אֵת הַיֵּשׁ וּמְצִיאוֹת
 80 שֶׁל הַנִּבְרָאִים לְאֵין, וְלַעֲשׂוֹתוֹ קְלִי רָאוּי לְאֱלֹקוֹתוֹ? תִּבְרָךְ,

1 וּמִאֲמָר רְבוּתִינוּ וְ"ל⁴⁴ על הפסוק האמור לענין עונש מלקות "ונקלה
 2 אחיך לעניןך" שאם תוך כדי ההכאה הלוכה התבזה, מפסיקים את המלקות
 3 כִּי פִּינּוֹן שְׂנֵקְלָה, אֲחִיךָ הוּא וְיֵשׁ לְרַחֵם עָלֶיךָ, וְנִמְצָא שְׁבִתוֹךְ הָעוֹנֵשׁ
 4 עֲצֻמוֹ הָבָא מִמִּידַת הַגְּבוּרָה, נוֹהֲגִים בָּאָדָם בְּמִידַת הַחֶסֶד. וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה
 5 בְּנוֹגֵעַ עֲנִין הַהִתְהוּוּת שֶׁל
 6 הַבְּרִיאָה שְׂעַל-יְדֵי שֵׁם אֱלֹקִים, 1 רְבוּתִינוּ וְ"ל⁴⁴ פִּינּוֹן שְׂנֵקְלָה, אֲחִיךָ הוּא. וְעַל-
 7 מִידַת הַגְּבוּרָה, שְׂאֲמִיתִית 2 דֶּרֶךְ-זֶה בְּנוֹגֵעַ עֲנִין הַהִתְהוּוּת שְׂעַל-יְדֵי שֵׁם
 8 הַהִתְהוּוּת הִיא מִשֵּׁם הָרוּי, 3 אֱלֹקִים, שְׂאֲמִיתִית הַהִתְהוּוּת הִיא מִשֵּׁם הָרוּי,
 9 מִידַת הַחֶסֶד וְהַגִּילוי, שְׂהָרוּ 4 שְׂהָרוּ שְׂפִירוּשׁ שֵׁם הָרוּי הוּא גַם מְלִשׁוֹן מְהִיָּה⁴⁵,
 10 שְׂפִירוּשׁ שֵׁם הָרוּי הוּא גַם 5 אֶלָּא שְׂעַל-יְדֵי שֵׁם הָרוּי לְבַדּוֹ לֹא הִיָּתָה יָכוֹלָה
 11 מְלִשׁוֹן מְהִיָּה⁴⁵, אֶלָּא שְׂעַל- 6 לְהִיּוֹת (בְּכִיכּוֹל) הַתְּהוּוּת מְצִיאוֹת הָעוֹלָמוֹת
 12 יְדֵי שֵׁם הָרוּי לְבַדּוֹ אֵילוֹ הִיָּה 7 בְּכַחֲנִית גְּבוּל, וּבְמִילָא לֹא הִיָּתָה יָכוֹלָה לְהִיּוֹת
 13 גִּילּוֹי לֹלָא צִמְצוּם לֹא הִיָּתָה 8 פְּלִלוֹת הָעֲבוּדָה דְּתוֹרָה וּמְצוֹת שְׂצָרִיכָה לְהִיּוֹת
 14 יָכוֹלָה לְהִיּוֹת (בְּכִיכּוֹל), כִּי 9 בְּמַעֲמַד וּמְצָב דְּלִמְצָרִים יִרְדָּתָם כו' וְיִצְרֵה-הָרַע
 15 בְּאֵמַת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כָּל יָכוֹל, 10 יֵשׁ בִּינִיכָם⁴⁶, וְלֹא הִיָּה יָכוֹל לְהִיּוֹת הַנֶּחֱת רִיחַ
 16 וְהַהִתְהוּוּת יָכוֹלָה לְהִיּוֹת בְּכָל אֻפִּין 11 דָּאֲתַפְּסִיא וְאֲתַהֲפֹכָא, פִּנְ"ל. וְלִכְן הוֹצֵרָה לְהִיּוֹת
 17 שִׁירְצָה, אֶלָּא שׁוֹ הָדָר שְׁבָה בְּחֹר 12 הַהִתְהוּוּת מִשֵּׁם הָרוּי עַל-יְדֵי הַגְּבוּרָה וְהַצְמָצוּם
 18 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁתַּהִיָּה (הַבְּרִיאָה) 13 דְּשֵׁם אֱלֹקִים, לְשׁוֹן רַבִּים⁴⁷, שְׁמֹנֶה יָכוֹל לְהִיּוֹת
 19 הַתְּהוּוּת מְצִיאוֹת הָעוֹלָמוֹת 14 לְמִטָּה נְתִינַת מְקוֹם לְטָעוֹת כו', עַל-דֶּרֶךְ מִאֲמָר
 20 בְּכַחֲנִית גְּבוּל, כִּי מִאֹר אֱלֹקִי בִּלִּי 15 רְבוּתִינוּ וְ"ל⁴⁸ כְּתוּב וְהִרְוָה לְטָעוֹת יִטְעָה, וְעַד
 21 גְּבוּל לֹא יְכוּלִים הַהִתְהוּוּת נִבְרָאִים 16 דְּאִיתָא בְּסִפְרִים⁴⁹ (בְּשֵׁם הַזֵּהר⁵⁰) שְׁאֵלָקִים
 22 מִגְּבוּלִים וּבְמִילָא לֹא הִיָּתָה 17 בְּגִימְטְרִיא הַטָּבַע, וְהָרִי טָבַע הוּא מְלִשׁוֹן⁵¹
 23 יָכוֹלָה לְהִיּוֹת פְּלִלוֹת הָעֲבוּדָה 18 טָבַעוּ בְּאֶרֶץ שְׁעָרֶיהָ⁵², הֵינּוּ, שְׂפַחַת הַמְּהִיָּה, כַּח
 24 דְּתוֹרָה וּמְצוֹת שְׂצָרִיכָה 19 הַפּוֹעֵל בְּנִפְעָל, הוּא בְּאֻפִּין שֶׁל טְבִיעָה
 25 לְהִיּוֹת בְּמַעֲמַד וּמְצָב 20 (פֶּאֶרְטִיוֹנֶקֶען) בְּנִבְרָא, שְׂאִין רוֹאִים אוֹתוֹ,
 26 דְּלִמְצָרִים יִרְדָּתָם כו' וְיִצְרֵה- 21 וְרוֹאִים רַק אֵת מְצִיאוֹת הַנִּבְרָא. אָף הַפְּנוּנָה הִיא,
 27 הָרַע יֵשׁ בִּינִיכָם⁴⁶, כדברי 22 שְׂבִיבָה גּוֹפָא יִהְיֶה נֶכֶד הָעֲנִין דְּהָרוּי הוּא הָאֱלֹקִים,
 28 הַגְּמָרָא: "בשעה שעלה משה למרום, 23 לְגִלּוֹת אֵת הַפְּנוּנָה שְׂבִיבָה עֵלֶם וְהַסְתָּר, שֶׁהוּא
 29 אִמְרוּ מִלֵּאכֵי הַשֶּׁרֶת לִפְנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ 24 בְּשִׁבְלִי לְהַפּוֹךְ אֵת הַיֵּשׁ וּמְצִיאוֹת לְאֵין,
 30 הוּא: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, מִה לִּילּוֹד אִשָּׁה 25 וְלַעֲשׂוֹתוֹ קְלִי לְאֱלֹקוֹתוֹ? תִּבְרָךְ, שְׁתַּהִיָּה דִּיכָּה לֹא
 31 בִּינִינוּ? אָמַר לָהֶן: לְקַבֵּל תּוֹרָה בֹּא. 26 וְכֵן אֵין זֶה סְתִירָה וְנִיגוּד לַעֲנִין הַגִּילוי, כִּי הַפְּנוּנָה הִיא, שְׂבִיבָה
 32 אִמְרוּ לִפְנֵינוּ: חֲמוּדָה גְּנוּוָה שְׁנִגּוּוָה לֶךְ 27 גּוֹפָא בְּהָעֵלֶם עֲצֻמוּ יִהְיֶה נֶכֶד הָעֲנִין דְּהָרוּי הוּא הָאֱלֹקִים, וְבַעֲצֵם
 33 תִּשְׁעָ מֵאוֹת וּשְׁבַעִים וָאַרְבַּע דּוּרוֹת 28 הַהִסְתָּר הוּא חֵלֶק מִהַגִּילוי וְהַשְׁפָּעָה, כִּי מִטְּרֵחוֹ הִיא לְגִלּוֹת אֵת הַפְּנוּנָה
 34 קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, אֵתָּה מִבְּקֵשׁ 29 שְׂבִיבָה עֵלֶם וְהַסְתָּר, שֶׁהוּא בְּשִׁבְלִי לְהַפּוֹךְ אֵת הַיֵּשׁ וּמְצִיאוֹת לְאֵין,
 35 לִיתְנָה לְבִשְׁר וְדָם, מִה אֲנוּשׁ כִּי תִזְכְּרוּ 30 שֶׁל הַנִּבְרָאִים לְאֵין, וְלַעֲשׂוֹתוֹ קְלִי רָאוּי לְאֱלֹקוֹתוֹ? תִּבְרָךְ,

(44) מכות כג, א. חינוך מצוה תקצה. (45) פרדס שער א (עשר ולא תשע) פ"ט. תניא שעהיוה"א רפ"ד. וראה זח"ג רנז, סע"ב (ברע"מ). (46) ראה שבת פח, סע"א ואילך. (47) ראה פרש"י וישלח לה, ז. סהמ"צ להצ"צ ה, ב. ובכ"מ. (48) ב"ר פ"ח, ח. (49) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פ"ב. ר"ח שער התשובה פ"ד ו"ה והמרגיל (קכא, ב). תניא שעהיוה"א רפ"א. (50) כ"ה בשל"ה פט, א ("דאיתא בזהרר"); קפט, א ("ומרומו בזהרר"). (51) איכה ב, ט. (52) ראה סה"מ תרע"ח ע' פט. תרח"ץ ע' קסז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁתִּיהָ דִּירָה לוֹ יִתְבָּרַךְ מְקוֹם רֹאיוֹ לְהַתְגַּלּוֹת וְהַשְׂרָאָה הַשְׂכִּינָה
2 בְּתַחְתּוֹנִים⁵³, בְּעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן שָׁאִין לְמִטָּה הֵימָנוּ,
3 בְּמַעְמַד וּמַצֵּב דְּלִמְצָרִים יִרְדָּתָם כּו' וַיִּצְרֵהֶרַע יֵשׁ בִּינִיכָם
4 וּדְוֹקָא בְּתוֹךְ הַהֶעֱלָם וְהַהֶסְתֵּר הַזֶּה יִהְיֶה גִלְיוֹ אֱלוֹקוֹת.
5 (ה) וּבְעֶנְיָן זֶה גּוֹפֵא (שְׁצִירִים) עֲצֻמוֹ
6 (שְׁצִירִים) לְהַתְגַּבֵּר עַל הַקְּלִיפּוֹת
7 לְגַלּוֹת אֶת כּוֹנֵן הַהֶעֱלָם
8 וְהַהֶסְתֵּר דְּשֵׁם אֱלֹקִים וְכִיצַד
9 בְּעֵצָה הוּא נֹעֵד בְּשִׁבְלֵי הַגִּלְיוֹ (יֵשׁ
10 ב' אֹפְנִים, עַל-יְדֵי עֲבוּדָת
11 הַבְּרִירִים עֲבוּדָת הָאָדָם לְהַפְרִיד
12 הַטּוֹב מֵהָרַע וְלַהֲגַבֵּר אֶת הַטּוֹב
13 לְקַדּוּשָׁה וְעַל-יְדֵי עֲבוּדָת
14 הַנְּסִינּוֹת כֹּאשֶׁר אָדָם עֹמֵד בְּפִי
15 נִסְיוֹן וּמַצְלִיחַ לְהַתְגַּבֵּר, כִּפִּי שֶׁמִּשְׁמִיךְ
16 וּמַבְאֵר.
17 וַיּוֹכֵן עַל-פִּי הַמְּבֹאֵר
18 בְּלִקְוֵי תוֹרָה' לְרַבְּנוּ הַזֶּקֶן מֵאֲמֹר
19 דְּבוּרֵי-הַמִּתְחִיל הַפּוֹתַח בַּפֶּסֶק
20 אַחֲרֵי הַיּוֹי' אֱלֹקִים תִּלְכוּ,
21 וּבִיאֹרֵי⁵⁴, וְהַמֵּאֲמֵר הַמְּבֹאֵר אוֹתוֹ
22 בְּפִירוּשׁ הַכְּתוּב⁵⁵ כִּי מִנְּסָה
23 הַיּוֹי' אֱלֹקִים אֶתְכֶם לְדַעַת
24 גּו', וּבְאֵרוֹכָה יוֹתֵר בְּמֵאֲמָרִים
25 שְׁלֹאֲחֵרִי-יָזָה מֵאֲמֵרֵי חֲסִידוֹת שֶׁל
26 רַבְתֵּינוּ נִשְׁאִינוּ בְּדִוּרוֹת הַבָּאִים (וְגַם
27 בְּדִבְרֵי-הַמִּתְחִיל וַיִּדְעָתָ מִשְׁנֵת
28 תַּרְנִי"ז הַנִּי"ל⁵⁶) שְׁבָהֶם נִתְבָּאֲרָה
29 מַעֲלַת עֲבוּדָת הַנְּסִינּוֹת,
30 וְהִתְרִיחַ הַגְּדוֹל שֶׁהִיא פּוֹעֵלֶת בְּאֵדָם
31 שְׁמִיזָה מוֹכֵן, שְׁעִיקָר עֲנֵן
32 יִרְדָּת הַנְּשִׁמָּה בְּגוֹף הוּא
33 בְּשִׁבְלֵי עֲבוּדָת הַנְּסִינּוֹת,
34 לְעַמּוֹד בְּפִי נִסְיוֹן וְלַהֲתַגְבֵּר עָלָיו כִּי
35 עֲבוּדָת הַבְּרִירִים שֶׁהִיא, כֹּאמֹר,
36 הַפְּרִדַּת הַטּוֹב מֵהָרַע וְהַעֲלָאוֹת לְקַדּוּשָׁה
37 הַיּוֹי' כְּלָלוּתָהּ בְּדֶרֶךְ כֹּלל הוּא
38 בְּדְבָרִים הַמּוֹתָרִים בְּאִכִּילָה אוֹ
39 הִנָּא אַחֲרָת שֶׁהֵם מְקַלִּיפֵת נֹגְהָ
40 הַקְּלִיפָה שֶׁמְעוֹרֵב בָּהּ טוֹב וְלֹכֵן נִקְרָאת
41 "נוֹגָה", לְשׁוֹן אוֹר, וְהִיא שׁוֹרֵשׁ הַחַיּוּת
42 שֶׁל הַדְּבָרִים הַמּוֹתָרִים וְאֵם-כֵּן אִם הַנִּשְׁמָה עוֹסֶקֶת בְּעִיקָר בְּעֲבוּדָת
- הַבְּרִירִים' שֶׁהִיא עַל-יְדֵי מִגַּע עִם הַדְּבָרִים הַמּוֹתָרִים נִשְׁאָר עֲדֵינָן חֶלֶק
הָעוֹלָם כֹּל הַדְּבָרִים הָאֲסוּרִים בְּאִכִּילָה אוֹ בְּהִנָּא שְׁשׁוֹרֵשׁ הַחַיּוּת שֶׁלֹּהֶם הוּא
מֵהַקְּלִיפּוֹת שֶׁאֵין בָּהֶם טוֹב כֹּלל שְׁאִינוּ מְבֹרָר, וְאִי אֶפְשָׁר לְכַרְרוֹ
עַל יְדֵי הַשִּׁמּוּשׁ בּוֹ לְשֵׁם עֲבוּדָת ה' כִּי אִם בְּאֹפֶן שֶׁל דְּחִיָּה וְהַתְּרַחֲקוֹת
מִמֶּנּוּ שֶׁהִי מְדוּבָר בְּדְבָרִים אֲסוּרִים,
וְהִירָאִין זֶה תְּכִלִּית הַכּוֹנֵן שֶׁל
בְּרִיאַת הָעוֹלָם כִּפִּי שֶׁהִיא מִצַּד
עֲנֵן הַחֶסֶד, שְׁצִירָה לְהִיּוֹת
בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדְּחָ⁵⁷
וְלֹא יִישָׂא שׁוֹם דְּבַר בְּבִרְיָה שֶׁלֹּא
יִתְבַּרֵּר וְיִהְיֶה מִחוּץ לְחֻסּוֹם הַקְּדוּשָׁה
אַלֵּא הַכּוֹל יִתְבַּרֵּר וְיִתְעַלֶּה, גַּם הַדְּבָרִים
הָאֲסוּרִים. אֵךְ עַל זֶה כִּדִּי שְׁגָם
הַדְּבָרִים הָאֲסוּרִים יַעֲלוּ לְקַדּוּשָׁה יִשְׁנֹו
הָעֲנֵן דְּעֲבוּדָת הַנְּסִינּוֹת,
שְׁעַל-יְדֵי-יָזָה כֹּאשֶׁר אָדָם עֹמֵד
בִּנְסִיוֹן וּמִתְגַּבֵּר עַל הַדְּבַר שֶׁמּוֹנֵעַ
וּמַעֲכָב מֵעֲבוּדָת ה' מִתְּהַפֵּף הַדְּבַר
הַמְּסִתִּיר עַל עֲבוּדָת ה' שְׁמִיזָה
כֹּא הַנְּסִיוֹן⁵⁸, וְהוֹפֵךְ לְטוֹב
וְקַדּוּשָׁה עַל-דֶּרֶךְ זְדוּנוֹת נַעֲשׂוֹ
לוֹ כְּזִכְיוֹת⁵⁹, כֹּאמֹר חֲכָמֵינוּ ז"ל
שֶׁהַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה מֵאֲהַבַת ה', הַחֲטָאִים
שֶׁעָשָׂה בְּמוֹד, הֵם עֲצָמָם נִהְפָּכִים
לְהִיּוֹת לוֹ זְכוּיוֹת, וְהַסִּיכָה לֵכָךְ הִיא
כִּינּוֹן שְׁעַל-יְדֹו עַל יְדֵי הַנִּסְיוֹן
נִתְעַלֶּה הָאָדָם (מִנְּסָה) לְשׁוֹן
הַפֶּסֶק "כִּי מִנְּסָה ה' אֱלוֹקִים אֶתְכֶם"
מִתְפָּרֵשׁ לֹא רַק מִלְשׁוֹן נִסְיוֹן אֲלֵא גַם
מִלְשׁוֹן נֶס וְהִתְרַמָּה, כְּלִשׁוֹן הַפֶּסֶק
"אִרְיִים נִסִּי עַל הַהִרִים" בְּעִלְיוֹ
וְהִתְרַחֲקוֹ גְּדוֹל שֶׁלֹּא בְּעֶרְךָ לֵלֵא יֵחַס
וְהַשְׁוִיָּה יוֹתֵר מֵאֶשֶׁר עַל-יְדֵי
עֲבוּדָת הַבְּרִירִים, כְּמִבְּאֵר
בְּכֻמָּה מְקוֹמוֹת⁶⁰ בְּתוֹרַת
הַחֲסִידוֹת שְׁפָאֶשֶׁר עוֹסְקִים
בְּעֲבוּדָת הַבְּרִירִים, שְׁעִיקָרָה
כֹּאמֹר בְּמַגַּע עִם הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים
הַמּוֹתָרִים אֲזִי הָעֲבוּדָה בְּלִימּוֹד
הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת הִיא
אֲמָנָם בְּאֹפֶן דּוֹאֲהֶבֶת אֶת
הַיּוֹי' אֱלֹקִיךָ בְּכָל לְכָבֶךָ וּבְכָל
נִפְשֶׁךָ⁶¹, אֲבָל עֲדֵינָן אֵין זֶה בְּאֹפֶן דְּבָכָל

ואילך. (53) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (54) פ' ראה יט, ב ואילך.
כא, ב ואילך. (55) פ' ראה יג, ד. (56) סה"מ תרנ"ז ע' נב ואילך. (57) ע"פ לשון הכתוב - שמואל-ב יד, יד. (58) ראה ד"ה
אחרי בדרך מצוותיך קפה, ב ואילך. (59) יומא פו, ב. (60) ראה סה"מ עטר"ת ע' שיב. (61) ואתחנן ו, ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

נמרוד [שהפיל את אברהם לכבשן האש] נוצח, אני משלו. וכשניצל אברהם, 44
 אמרו להרן: משל מי אתה? אמר להם הרן: משל אברהם אני. השליכוהו 45
 לכבשן האש ונשרף...⁶², אלא אברהם אבינו הלך מלכתחילה על- 46
 מנת שפכשן האש ישרפנו, אף כיון שטבע העולם לא 47
 עיכבו, מלעבוד את עבודתו ולא 48
 העלים והסתיר על עבודתו 49
 במילוי תפקיד נשמתו 50
 בעלמא דין, בעולם הזה, הנה 51
 זה גופא המסירות נפש עצמו פעל 52
 ביטול הטבע (שהאש לא 53
 שרפה אותו וניצל בנס למעלה 54
 מהטבע), על-ידי זה שנתגלה 55
 בתוך טבע העולם שהאש שורפת 56
 בחינת אור אין-סוף הבלתי 57
 פעל-גבול שלמעלה מהגבלת 58
 הטבע ובפועל האש לא שרפה. 59
 והינו, שנתגלה בשם אלקים, 60
 בגימטריא הטבע, שענינו 61
 צמצום והגבלה, שהוא בעצם 62
 כולא חד כולו אחד עם שם 63
 הוי', שענינו אור וגילוי 64
 (כמבואר בארופה בדבור- 65
 המתחיל וידעת ה' 66 משנת 66
 תרנ"ו). וגילוי זה של אור אין סוף 67
 הבל-גבול בתוך העולם המוגבל הוא 68
 (לא על-ידי עבודה הקשורה 69
 עם סדר השתלשלות של ירידת 70
 האור האלוני בצורה הדרגתית, האור 71
 המדוד והמוגבל שזוהי עבודת 72
 הפרורים, כמבואר לעיל אלא) 73
 על-ידי עבודת הנסיונות 74
 דוקא שהיא למעלה מהגבלה. 75
 (ו) ועל-דרך זה יובן גם בענין 76
 ארבעה צריכין להודות, 77
 שסימנם וכל החיים, "חיים" 78
 ראשית חיבות חולה ים וסורין 79
 מדבר, שהם נמצאים במצמד 80
 ומצב של סכנה ממש, סכנה 81
 מוחשית, סכנת נפשות⁶⁷ (ועל- 82
 דרך זה מי שהיה מעונה 83

באופן דבכל מאד⁶², עבודה באופן של מסירות נפש ללא גבול, 1
 המשמעות הפנימית של "מאד" ודוקא על-ידי עבודת הנסיונות 2
 באים לעבודה דבכל מאד, "מאד", בלי גבול למעלה ממדידה 3
 והגבלה⁶³ כפי שממשיך ומבאר. 4
 והענין בזה, שבעבודת 5
 הנסיונות צריך לשבור ולבטל 6
 את ההעלם וההסתר 7
 שבנסיון, כאשר אדם עומד בפני 8
 ניסיון בעניני תורה ומצוות עליו לדעת 9
 שיש לו את הכוחות הדרושים כדי 10
 להתגבר ולעמוד בניסיון, והניסיון נובע 11
 מהעלם והסתר על האמת ותפקידו הוא 12
 לבטל את ההעלם וההסתר ולגלות את 13
 האמת דאמיתית ענין הנסיון 14
 הוא בדוגמת הנסיונות 15
 דאברהם אבינו (דכתיב ביה⁶⁴ 16
 שכתוב בו והאלקים נסה את 17
 אברהם), שעבד עבודתו מילא 18
 את תפקידו ושליחותו בעולם 19
 להקריא ולהכריז לפרסם אודות 20
 אחדות הוי' בעולם⁶⁵, ועד 21
 שאפילו ענין המסירת-נפש 22
 גם כאשר לשם כך היה צריך למסור 23
 את חייו לא עיכבו (עם האט 24
 אים ניט אפגעשטעלט לא עזר 25
 בעדו), אלא המשיך בפרסום אחדות 26
 ה' בעולם גם כשהדבר סיכן את חייו 27
 בפועל וכמו בשעה שהשליכו 28
 אותו בכבשן האש, אף שידע 29
 שפיון שעל-פי טבע אש 30
 שורפת, אזי תשרפנו האש 31
 חס-ושלום (שהרי אברהם 32
 לא הלך לכבשן האש על- 33
 מנת שיעשה לו נס שפכשן 34
 האש לא יפעל פעולתו בדרך 35
 הטבע, שאז היה זה באופן 36
 בלתי רצוי, וכמו בהרן⁶⁵, 37
 אחיו של אברהם אבינו, שהלך לכבשן 38
 האש על מנת להניצל כדברי חכמינו 39
 ז"ל שהובאו בפירוש רש"י על התורה 40
 (בסוף פרשת נח): "... והרן יושב 41
 ואומר בלבו, אם אברהם נוצח [ננצח, 42
 לא נשרף בכבשן האש] אני משלו, ואם 43

(62 ראה תו"א מקץ לט, גר. 63) וירא כב, א. 64) ראה סוטה יו"ד, סע"א ואילך. 65) ראה פרש"י נח יא, כח. 66) סה"מ תרנ"ז ע' נג. 67) ראה סדר ברכת הנהנין לאדה"ז שבערה 1.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כִּכְבְּלִי בְּרֹזֶל⁶⁸ שָׁגם זו סכנת-חיים), שְׁמָגִיעַ וְנוֹגַע עַד הָעֵצִים
2 שְׁלֹו. וְהִינוּ, שְׁבִדְרָךְ הַטֹּבֵעַ אֵינוֹ רוֹאֶה פִּיצֵד יִנָּצַל, אֲלֵא
3 הַדֶּרֶךְ הַיְחִידָה לְהִינָצֵל מֵהַסִּכָּנָה הַמוֹחֶשֶׁת הִיא בְּדֶרֶךְ גָּס, וְהָרִי אֵין
4 סוֹמְכִין עַל הַגָּס⁶⁹, וְאִם צִרִיךְ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַתְּלִי בֹו בְּדֶרֶךְ הַטֹּבֵעַ
5 וְאַף-עַל-פִּי-כֵן יֵשׁ אֲצִלוֹ
6 הָעֲנִין דְּוִיצְעָקוֹ (וְכֵן וִיזְעָקוֹ) 1 כִּכְבְּלִי בְּרֹזֶל⁶⁸), שְׁמָגִיעַ עַד הָעֵצִים שְׁלֹו. וְהִינוּ,
7 אֶל הָרִי, מִתּוֹךְ אֲמוֹנָה שְׁלֵמוֹת 2 שְׁבִדְרָךְ הַטֹּבֵעַ אֵינוֹ רוֹאֶה פִּיצֵד יִנָּצַל, אֲלֵא בְּדֶרֶךְ
8 הַמִּצַּב הַמְּסוּכֵן, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִצִּיל 3 גָּס, וְהָרִי אֵין סוֹמְכִין עַל הַגָּס⁶⁹, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן
9 אוֹתוֹ הִנֵּה עַל-יְדֵי-זֶה בִּכּוֹחַ 4 יֵשׁ אֲצִלוֹ הָעֲנִין דְּוִיצְעָקוֹ (וְכֵן וִיזְעָקוֹ) אֶל הָרִי,
10 הַצֶּעֱקָה אֶל ה' נַעֲשֶׂה אֲצִלוֹ 5 הִנֵּה עַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה אֲצִלוֹ עִלּוּי גְּדוֹל בְּיֹתֵר, בְּמַעֲמָדוֹ
11 עִלּוּי גְּדוֹל בְּיֹתֵר, בְּמַעֲמָדוֹ 6 עַד לְתַכְלִית הָעֲלִיָּה, עַל-דֶּרֶךְ הָעִלּוּי שְׁנַעֲשֶׂה
12 וּמִצָּבוֹ הַרוֹחִי, עַד לְתַכְלִית 7 עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת הַנְּסִיוֹנוֹת, שְׁזוּהִי עֵיקַר הַכּוֹנֵנָה
13 הָעֲלִיָּה, עַל-דֶּרֶךְ הָעִלּוּי 8 שְׁבִשְׁבִיל זֶה הָיָה כְּדָאִי כָּלְלוֹת עֲנִין יְרִידַת
14 שְׁנַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת 9 הַנְּשִׁמָּה לְמִטָּה, שֶׁהִיא יְרִידָה עֲצוּמָה, עַד לְבִירָא
15 הַנְּסִיוֹנוֹת, שְׁכַמְבּוֹאֵר לַעֲלֵי זוּהִי 10 עֲמִיקָתָא, וְהַתְּכָלִית בְּזֶה הִיא כְּדִי לְבַטֵּל אֶת
16 עֲבוֹדָה שְׁלֵמָה מִהַמְּגַבְלוֹת שֶׁל 11 הַבִּירָא עֲמִיקָתָא, וְלַעֲשׂוֹת מִהַבּוֹר דִּירָה לֹו
17 הָעוֹלָם שְׁזוּהִי הַהֲתַעֲלוֹת הַזֶּה 12 יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ הָאֵיגְרָא רָמָה, וְעוֹד יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר
18 שְׁנַפְעֵלַת עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הַנְּסִיוֹנוֹת, 13 הָאֵיגְרָא רָמָה (דָּאֵם לֹא כֵן, לֹא הָיָה צוֹרֶךְ בְּכָל
19 וּבְדוּמָה לֹוֹ עַל יְדֵי הַזֶּעֱקָה לַה' שֶׁל 14 עֲנִין הַיְרִידָה), בִּיּוֹן שְׁדוּקָא עַל-יְדֵי הָעֲבוֹדָה
20 הָאֲרַבְעָה הָאֲמוּרִים, כְּשֶׁהֵם נִמְצָאִים 15 דְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגָּשְׁמִי נַעֲשִׂית
21 בְּסִכָּנָה עֵיקַר הַכּוֹנֵנָה שְׁבִשְׁבִיל 16 הַדִּירָה לַעֲצֻמוֹתוֹ⁷⁰, וְעַד לְאִשְׁתַּאֲבָא בְּגוֹפָא
22 זֶה הָיָה כְּדָאִי כָּלְלוֹת עֲנִין 17 דְּמִלְכָּא⁷¹.
23 יְרִידַת הַנְּשִׁמָּה לְמִטָּה, שֶׁהִיא 18 וְזֶהוּ גַם קִישׁוֹר הָעֲנִין דְּאַרְבַּעָה צְרִיכִין לְהוֹדוֹת
24 יְרִידָה עֲצוּמָה, מְדוּרָה עֲלִיוֹנָה 19 עִם מָה שְׁכָתוֹב בְּהַתְּחַלַּת הַמְּזֻמּוֹר⁷², הוֹדוּ
20 לַה' כִּי טוֹב כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדוֹ, יֹאמְרוּ גְּאוּלֵּי הָרִי, 20 לַה' כִּי טוֹב כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדוֹ, יֹאמְרוּ גְּאוּלֵּי הָרִי,
21 אֲשֶׁר גָּאֵלָם מִיַּד צָר וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּצְרָח 21 אֲשֶׁר גָּאֵלָם מִיַּד צָר וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּצְרָח
22 וּמִמִּצְרָח מִצְּפוֹן וּמִמִּצְרָח מִצְּפוֹן 22 וּמִמִּצְרָח מִצְּפוֹן וּמִמִּצְרָח מִצְּפוֹן
23 לִירִידָה דְּכָל ד' הַסּוֹגִים דְּחוּלָה יָם יְסוֹרִין מִדְּבָר, 23 לִירִידָה דְּכָל ד' הַסּוֹגִים דְּחוּלָה יָם יְסוֹרִין מִדְּבָר,
24 שֶׁהַתְּחַלְתָּהּ הִיא מִכְּלָלוֹת עֲנִין יְרִידַת הַנְּשִׁמָּה 24 שֶׁהַתְּחַלְתָּהּ הִיא מִכְּלָלוֹת עֲנִין יְרִידַת הַנְּשִׁמָּה
25 בְּגוֹף, שְׁתַּכְלִיתָהּ הִיא צוֹרֶךְ עֲלִיָּה, לְהִיּוֹת לֹו 25 בְּגוֹף, שְׁתַּכְלִיתָהּ הִיא צוֹרֶךְ עֲלִיָּה, לְהִיּוֹת לֹו
26 יִתְבָּרֵךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים, שְׁתַּכְלִיתָהּ הַשְּׁלָמוֹת בְּזֶה 26 יִתְבָּרֵךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים, שְׁתַּכְלִיתָהּ הַשְּׁלָמוֹת בְּזֶה
27 תַּהֲיָה כְּאֲשֶׁר יוֹדוּ לַה' גְּאוּלֵּי ה', אֲשֶׁר גָּאֵלָם מִיַּד 27 תַּהֲיָה כְּאֲשֶׁר יוֹדוּ לַה' גְּאוּלֵּי ה', אֲשֶׁר גָּאֵלָם מִיַּד
28 צָר וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּצְרָח וּמִמִּצְרָח מִצְּפוֹן 28 צָר וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּצְרָח וּמִמִּצְרָח מִצְּפוֹן
29 וּמִמִּצְרָח מִצְּפוֹן, עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ, בִּיּוֹן שְׁאֵז יְקוּיָם 29 וּמִמִּצְרָח מִצְּפוֹן, עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ, בִּיּוֹן שְׁאֵז יְקוּיָם
30 הַיְעוֹד⁷³ אֶת רוּחַ הַטּוֹמָאָה אֲעֲבִיר מִן הָאֲרֶץ, 30 הַיְעוֹד⁷³ אֶת רוּחַ הַטּוֹמָאָה אֲעֲבִיר מִן הָאֲרֶץ,
31 הַזֶּה הַגָּשְׁמִי עִם כָּל הַהַעֲלָמוֹת וְהַחֲסִתִּים שֶׁבּוֹ נַעֲשִׂית הַדִּירָה 31 הַזֶּה הַגָּשְׁמִי עִם כָּל הַהַעֲלָמוֹת וְהַחֲסִתִּים שֶׁבּוֹ נַעֲשִׂית הַדִּירָה
32 יִתְבָּרֵךְ, מִקּוֹם רֹאשִׁי לְהַשְׂרָא 32 יִתְבָּרֵךְ, מִקּוֹם רֹאשִׁי לְהַשְׂרָא
33 הַשְּׁכִינָה כְּמוֹ הָאֵיגְרָא רָמָה 33 הַשְּׁכִינָה כְּמוֹ הָאֵיגְרָא רָמָה
34 שֶׁמִּמֶּנּוּ בָּאָה וִירָדָה הַנְּשִׁמָּה, וְעוֹד 34 שֶׁמִּמֶּנּוּ בָּאָה וִירָדָה הַנְּשִׁמָּה, וְעוֹד
35 יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הָאֵיגְרָא רָמָה 35 יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הָאֵיגְרָא רָמָה
36 (דָּאֵם לֹא כֵן, כִּי אִם הָעֲלִיָּה הִיא 36 (דָּאֵם לֹא כֵן, כִּי אִם הָעֲלִיָּה הִיא
37 רַק עַד לְמִקּוֹם שֶׁבּוֹ הִיתָה הַנְּשִׁמָּה לְפָנֵי 37 רַק עַד לְמִקּוֹם שֶׁבּוֹ הִיתָה הַנְּשִׁמָּה לְפָנֵי
38 הַיְרִידָה וְלֹא יוֹתֵר לֹא הָיָה צוֹרֶךְ 38 הַיְרִידָה וְלֹא יוֹתֵר לֹא הָיָה צוֹרֶךְ
39 בְּכָל עֲנִין הַיְרִידָה), בִּיּוֹן 39 בְּכָל עֲנִין הַיְרִידָה), בִּיּוֹן
40 שְׁדוּקָא עַל-יְדֵי הָעֲבוֹדָה 40 שְׁדוּקָא עַל-יְדֵי הָעֲבוֹדָה
41 דְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּעוֹלָם 41 דְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּעוֹלָם
42 הַזֶּה הַגָּשְׁמִי עִם כָּל הַהַעֲלָמוֹת וְהַחֲסִתִּים שֶׁבּוֹ נַעֲשִׂית הַדִּירָה 42 הַזֶּה הַגָּשְׁמִי עִם כָּל הַהַעֲלָמוֹת וְהַחֲסִתִּים שֶׁבּוֹ נַעֲשִׂית הַדִּירָה

(68) סדר ברכת הנהנין שם. (69) ראה פסחים סד, ב. זח"א קיא, ב. קיב, ב. רל, ב. (70) ראה המשך תרס"ו ע' ג. ובכ"מ.

(71) זח"א ריז, ב. וראה תו"א יתרו עא, א. סה"מ תרנ"ד ע' רבע. (72) תהלים קז, א-ג. (73) זכרי' יג, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 העבודה הרוחנית של האדם, ועד למניעות ועיפובים שמצד
43 ה' לעומת-זה, הקליפות והסטר-אחרא שאינם מניחים לא
44 מאפשרים לעשות לו יתברך דירה בתחתונים, והעבודה של
45 האדם היא להתגבר על כל ההעלמות וההסתרים כו',
46 ולעסוק בתורה ומצות, למרות
47 הקשיים והמניעות, שעל-ידי-זה
48 נעשים מאשרים ומבורכים
49 בכל טוב (כפי שמסים
50 במאמר²⁷).
51 ז) וזהו גם כללות הענין
52 די"ב תמוז חג הגאולה של הרבי
53 הרי"צ שאז היתה הגאולה
54 מכל המונעים ומעכבים
55 ה' לעומת-זה' שהיו אצל בעל
56 הגאולה והשמחה, והוא ענין
57 גילוי שם הו' שלמעלה מהגבלות
58 בסדר השתלשלות המוגבל,
59 שישנו בכל דור ודור על-ידי
60 האותות ומופתים שנעשים
61 לצדיקים, כמבאר ב'שער
62 היחוד והאמונה'⁸⁰ שבספר
63 התיאור לבנו הזקן בפירוש מאמר
64 רבתינו ז"ל⁸¹ בתחלה עלה
65 במחשבה העליונה, של הקדוש
66 ברוך הוא לברוא את העולם
67 במדת הדין, ראה שאין
68 העולם מתקיים שתף עמו
69 מדת הרחמים, דהינו התגלות
70 אלקות על-ידי צדיקים
71 ואותות ומופתים שבתורה
72 שהיא כאמור גילוי שם הוי' בעולם.

1 כידוע⁷⁴ בתורת החסידות המושל והדוגמא בזה מדידת המלך,
2 שתחלה צריכים לנקותה שתהיה נקיה בתכלית, וטהורה
3 וקדושה כו' ומה מובן בנמשל – כאשר העולם נטהר לחלוטין מרוח
4 הטומאה, אזי הוא 'דירה' למלך, הקדוש ברוך הוא, בשלמות.
5 וכל זה נעשה על-ידי
6 העבודה במשך שית אלפי
7 שנין דהוי עלמא⁷⁵, כמאמר
8 חכמינו ז"ל שהעולם הזה (במתכונתו
9 הנוכחית) נועד להתקיים ששת אלפים
10 שנה בירידת הנשמה בגוף,
11 ובאופן שצופה רשע לצדיק
12 גו' ועומד נגדו וכאשר הנשמה
13 יורדת לעולם היא צריכה להתגבר על
14 המניעות והעיכובים מצד הקליפה,
15 כמבאר לעיל, בכל ד' האופנים
16 דחולה ים יסורין מדבר, כפי
17 שמבאר במאמר ענינם והסכנה
18 שבכל אחד מהם בעבודה
19 הרוחנית, ומקדים שהסיבה
20 לזה והגורם למצבי סכנה רוחנית
21 היא טרדת הפרנסה בצוק
22 העתים כו' [שלא כן יש בזה
23 ביציאה ממצבים אלה הענין
24 דברוך הגומל לחייבים טובות
25 שגמלני טוב, כדאיתא
26 ב'מאור עינים'⁷⁶ שיש
27 הבעל-שם-טוב לומר מזמור
28 זה "הודו לה' כי טוב, יאמרו גאולי
29 ה'" בערב שבת במנחה⁷⁷,
30 להודות לה' על כל מה שעבר על
31 האדם במשך השבוע, וכמבאר
32 במקום אחר⁷⁸ טעם הדבר,
33 לפי שבערב שבת אחר חצות
34 שאז מתחיל ענין השבת⁷⁹,
35 צריכים להודות על ההצלה
36 מכל הסכנות הן בגשמיות והן
37 ברוחניות שישנן בהתעסקות
38 בעובדין דחול בעולם הזה
39 המתחנן במשך ימות החול,
40 ועל-דרך-זה בנוגע לכל
41 ההעלמות וההסתרים על

בכל טוב (כפי שמסים במאמר²⁷).

24 ז) וזהו גם כללות הענין די"ב תמוז שאז היתה הגאולה מכל המונעים
25 ומעכבים ה' לעומת-זה' שהיו אצל בעל הגאולה והשמחה, והוא
26 ענין גילוי שם הו' בסדר השתלשלות, שישנו בכל דור ודור על-ידי האותות
27 ומופתים שנעשים לצדיקים, כמבאר ב'שער היחוד והאמונה'⁸⁰ בפירוש
28 מאמר רבתינו ז"ל⁸¹ בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין,
29 ראה שאין העולם מתקיים שתף עמו מדת הרחמים, דהינו התגלות אלקות
30 על-ידי צדיקים ואותות ומופתים שבתורה.

24 ז) וזהו גם כללות הענין די"ב תמוז שאז היתה הגאולה מכל המונעים
25 ומעכבים ה' לעומת-זה' שהיו אצל בעל הגאולה והשמחה, והוא
26 ענין גילוי שם הו' בסדר השתלשלות, שישנו בכל דור ודור על-ידי האותות
27 ומופתים שנעשים לצדיקים, כמבאר ב'שער היחוד והאמונה'⁸⁰ בפירוש
28 מאמר רבתינו ז"ל⁸¹ בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין,
29 ראה שאין העולם מתקיים שתף עמו מדת הרחמים, דהינו התגלות אלקות
30 על-ידי צדיקים ואותות ומופתים שבתורה.

(74 לקו"ת בלק ע. ג. ר"ה לא, א. סנהדרין צז, א. 76) ס"פ בשלח. (77 עטרת צבי לזח"ב קסח, ב. 78) ראה שער הכולל פ"ז ס"ב. (79) ראה פ"ח שער השבת פ"ג. ועוד. (80) רפ"ה. (81) פרש"י בראשית א, א (ד"ה ברא אלקים).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר זֶה גַם עִם מָה שֶׁכְּתוּב בְּתִהְיֶיךָ מִזְמֹר פ"ח
- 2 (שְׁזָהוּ הַקְּאִפִּיטָל שֶׁל בַּעַל הַגְּאוּלָּה וְהַשְׁמָחָה שֶׁמִּתְחִיל
- 3 בִּי"ב תַּמּוּז זֶה⁸² בַּהֲתַאֵם לִמְנַחַג לְיֹמֶר בְּכָל שָׁנָה אֶת הַפָּרָק הַמֵּתָאִים
- 4 לַמִּסְפָּר שְׁנוֹתָיו (לְמַשֵּׁל, כְּשֶׁמִּגִּיעִים לְגִיל י"ג לְהִתְחִיל בְּאִמְרֵת פָּרָק י"ד), עַל
- 5 פִּי מִסְפָּר שְׁנוֹתָיו מִשְׁנֵת לִידְתּוֹ בִּי"ב
- 6 תַּמּוּז ת"מ), וּבִמְזֹמֹר זֶה, פָּרָק פ"ח,
- 7 נֶאֱמַר הַיּוֹי' אֱלֹהֵי יִשְׁוּעָתִי⁸³,
- 8 וְאִתָּא מִכָּא ב' מִדְּרָשׁ תִּהְיֶיךָ,
- 9 עַל פֶּסוּק זֶה אֲמָרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל
- 10 לִפְנֵי הַקֶּבֶ"ה, אֵין לִי יִשְׁוּעָה
- 11 אֲלֹא בָךְ וְאֵין עֵינֵי מִיחְלֹת
- 12 אֲלֹא לָךְ, אֲמַר לָךְ הַקֶּבֶ"ה,
- 13 הוֹאִיל וְכָךְ הוּא, מֵאַחֵר יִשְׂרָאֵל
- 14 מֵאִמְנִינִים שִׁישׁוּעָתָם תְּבוּא רַק
- 15 מִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּמִיִּחְלִים רַק לֹ
- 16 אֲנִי מוֹשִׁיעֶךָ, שְׁנֶאֱמַר⁸⁴
- 17 יִשְׂרָאֵל נוֹשַׁע בְּהוֹי' תִּשְׁוּעָתָה
- 18 עוֹלָמִים. וּמִסָּפִים הַפֶּסוּק בְּתִהְיֶיךָ
- 19 (לְכָאֵר הָאוֹפֵן שָׁבוּ נַעֲשֶׂה
- 20 הַדְּבָר), וְאֲנִי אֵלֶיךָ הַיּוֹי'
- 21 שְׁוֹעָתִי וּבִבְקָר תִּפְלִיתִי
- 22 תִּקְדֶּמְךָ⁸⁵, וּב' מִדְּרָשׁ תִּהְיֶיךָ
- 23 שָׁם, מִלֶּאֱךָ שֶׁהוּא מְמוּנָה עַל
- 24 הַתִּפְלָה מִמֶּתִין עַד שֶׁתִּתְּפַלֵּל
- 25 כְּנֶסֶת אַחֲרוֹנָה (הַמִּנְיָן
- 26 הָאַחֲרוֹן) שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְנוֹטֵל
- 27 כָּל הַתִּפְּלוֹת שֶׁל כָּל הַמִּנְיָנִים בִּיחַד
- 28 וְעוֹשֶׂה אוֹתָן עֲטָרָה כְּתוּ
- 29 וְנוֹתְנָה בְּרָאשׁוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה,
- 30 שְׁנֶאֱמַר⁸⁶ בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ
- 31 צִדִּיק, חֵי הָעוֹלָמִים.
- 32 וְזֶה גַם מָה שֶׁכְּתוּב בְּמִזְמֹר
- 33 דָּאֲרַבְעָה צְרִיכִין לְהוֹדוֹת:
- 34 וַיִּצְעֲקוּ אֶל הַיּוֹי', וְעַל-יְדֵי-זֶה
- 35 נַעֲשִׂית הַיִּשְׁוּעָה כו', בְּדוּמָה
- 36 לְדַבְּרֵי הַפֶּסוּק הָאֶמּוֹר בְּתִהְיֶיךָ
- 37 שֶׁהַתִּפְּלָה לֹא וְהַהֲכָרָה שֶׁהִישׁוּעָה הִיא
- 38 רַק מִמֶּנּוּ הִיא הַמְּבִיאָה אֶת הַיִּשְׁוּעָה.

וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר זֶה גַם עִם מָה שֶׁכְּתוּב בְּתִהְיֶיךָ מִזְמֹר פ"ח (שְׁזָהוּ הַקְּאִפִּיטָל שֶׁל בַּעַל הַגְּאוּלָּה וְהַשְׁמָחָה שֶׁמִּתְחִיל בִּי"ב תַּמּוּז זֶה⁸² בַּהֲתַאֵם לִמְנַחַג לְיֹמֶר בְּכָל שָׁנָה אֶת הַפָּרָק הַמֵּתָאִים לַמִּסְפָּר שְׁנוֹתָיו (לְמַשֵּׁל, כְּשֶׁמִּגִּיעִים לְגִיל י"ג לְהִתְחִיל בְּאִמְרֵת פָּרָק י"ד), עַל פִּי מִסְפָּר שְׁנוֹתָיו מִשְׁנֵת לִידְתּוֹ בִּי"ב תַּמּוּז ת"מ), וּבִמְזֹמֹר זֶה, פָּרָק פ"ח, נֶאֱמַר הַיּוֹי' אֱלֹהֵי יִשְׁוּעָתִי⁸³, וְאִתָּא מִכָּא ב' מִדְּרָשׁ תִּהְיֶיךָ, עַל פֶּסוּק זֶה אֲמָרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקֶּבֶ"ה, אֵין לִי יִשְׁוּעָה אֲלֹא בָךְ וְאֵין עֵינֵי מִיחְלֹת אֲלֹא לָךְ, אֲמַר לָךְ הַקֶּבֶ"ה, הוֹאִיל וְכָךְ הוּא, מֵאַחֵר יִשְׂרָאֵל מֵאִמְנִינִים שִׁישׁוּעָתָם תְּבוּא רַק מִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּמִיִּחְלִים רַק לֹ אֲנִי מוֹשִׁיעֶךָ, שְׁנֶאֱמַר⁸⁴ יִשְׂרָאֵל נוֹשַׁע בְּהוֹי' תִּשְׁוּעָתָה עוֹלָמִים. וּמִסָּפִים הַפֶּסוּק בְּתִהְיֶיךָ (לְכָאֵר הָאוֹפֵן שָׁבוּ נַעֲשֶׂה הַדְּבָר), וְאֲנִי אֵלֶיךָ הַיּוֹי' שְׁוֹעָתִי וּבִבְקָר תִּפְלִיתִי תִקְדֶּמְךָ⁸⁵, וּב' מִדְּרָשׁ תִּהְיֶיךָ שָׁם, מִלֶּאֱךָ שֶׁהוּא מְמוּנָה עַל הַתִּפְּלָה מִמֶּתִין עַד שֶׁתִּתְּפַלֵּל כְּנֶסֶת אַחֲרוֹנָה (הַמִּנְיָן הָאַחֲרוֹן) שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְנוֹטֵל כָּל הַתִּפְּלוֹת וְעוֹשֶׂה אוֹתָן עֲטָרָה וְנוֹתְנָה בְּרָאשׁוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, שְׁנֶאֱמַר⁸⁶ בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צִדִּיק, חֵי הָעוֹלָמִים. וְזֶה גַם מָה שֶׁכְּתוּב בְּמִזְמֹר דָּאֲרַבְעָה צְרִיכִין לְהוֹדוֹת: וַיִּצְעֲקוּ אֶל הַיּוֹי', וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂית הַיִּשְׁוּעָה כו'.

וְזֶהוּ בְּרוּךְ הַגּוֹמֵל לְחַיִּבִּים טוֹבוֹת שְׁגָמְלָנִי טוֹב, כְּפִי שֶׁהָיָה אֲצִל בַּעַל הַשְׁמָחָה וְהַגְּאוּלָּה בְּשַׁעֲתוֹ, וְעַתָּה לְאַחַר אֲרַבְעִין שָׁנִין, קָאִי אֵינִישׁ אֲדַעְתִּיהָ דְּרַבִּיָּה (כְּדֹאִיתָא בְּגִמְרָא⁸⁷), שְׁמִיגִיעִים לְעֶצֶם פְּנִימִיּוֹת כְּוִנָּתוֹ, וּבִפְּרָט בְּנוֹגַע לְמָה שֶׁכְּתוּב בְּמִכְתָּב⁸⁸ בְּנוֹגַע לְעִנְיָן הַגְּאוּלָּה: "לְקוֹבְעוֹ לְיֹם הַתְּנוּעָדוֹת וְהַתְּעוּרוֹת לְחִיּוּק הַתּוֹרָה וְהִיִּהְדוּת בְּכָל אֶתֶר וְאַתֶּר", שְׁעַל-יְדֵי-זֶה מִתְאַחֲדִים עִם הַגְּאוּלָּה שֶׁל נְשִׂיא הַדּוֹר, שְׁפוּעָלָת אֲצִל כָּל אֶחָד גְּאוּלָּה פְּרָטִית, וְגְּאוּלָּה זֹו הַגְּאוּלָּה הַפְּרִטִית שֶׁל כָּל אֶחָד שֶׁמְקוּשֵׁר לְנְשִׂיא הַדּוֹר הִיא הַכְּנָה קְרוֹבָה לְמַעֲמָד וּמַצֵּב דְּאֶשֶׁר גָּאֵלִם מִיַּד צוֹר וּמַאֲרָצוֹת קְבָצִים מְמֻזְרָח וּמַמְעָרָב מַצְפּוֹן וּמִקְּדִים, בְּגְּאוּלָּה הָאֲמִיתִית וְהַשְּׁלֵמָה עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ בְּקִרְוֹב מְמֻשׁ.

(82) ראה סה"מ י"א ניסן ח"א ע' 1 ואילך. וש"נ. (83) פסוק ב. (84) ישע' מה, יז. (85) פסוק יד. (86) משלי יו"ד, ו. (87) ע"ז ה, ב. (88) אגרות-קודש שלו ח"ב ע' פא.

בס"ד. שיחת יום ה' פ' פינחס, י"ב תמוז, ה'תשכ"ז.

בלתי מוגה

- א. פותחין בדבר מלכות¹ - בדברי רבינו נשיאנו, בעל הגאולה והשמחה (ובפרט בעמדנו ביום שמחתו וגאולתו), בחג הגאולה י"ב תמוז הראשון לבואו לארזה"ב על מנת להשתקע (לאחרי ביקורו שם מקודם לכן), בשנת ת"ש - שאז היתה הקביעות של י"ב-י"ג תמוז כמו בשנה זו, ביום ה' וביום ו' פ' פינחס - שאמר בהתחלת ההתוועדות²:
- כאשר אומרים "לחיים" - מכוונים גם ברכה עבור בני הבית. רבינו הזקן הדריך את החסידים, שכאשר נמצאים במסיבה ואומרים ברכת "לחיים" עבור משפחת החסידים ובני ביתם, יאמרו "לחיים" לכלל ישראל בכל מקום שהם.
- זו היתה התחלת ההתוועדות של י"ב תמוז, אשר ע"פ דברי בעל הגאולה עצמו, הרי זה לא רק יום חג גאולתו הוא, אלא גם "יום חג גאולת עוסקי הרבצת התורה", "את מחבבי תורתנו הק'", ועד "את אשר בשם ישראל יכונה", כמ"ש במכתבו לחגיגת י"ב תמוז הראשונה בשנת תרפ"ח³.
- ומזה מובן, שזוהי הוראה עבור כל אלו שהשתתפו באותה התוועדות, וגם עבור המשתתפים בכל התוועדות של חסידים בכלל, והתוועדות של י"ב תמוז בפרט.
- ב. ענין זה קשור גם עם סיפור בעל הגאולה והשמחה בהמשך אותה התוועדות בנוגע לבר-מצוה שלו: ובהקדים - שענין הבר-מצוה קשור גם עם גאולה ויציאה לחופש, כי כיון שהיציאה ר"אקדמי' טעניא⁴, וכדברי הגמרא במסכת סנהדרין⁵: "מאימתי יצר הרע שולט באדם משעת יצירה או משעת יציאה (כשיוצא ממעי אמו) כו'", ואילו היצ"ט מתחיל פעולתו בגלוי ביום הבר-מצוה, שלכן נאמר בזהר⁶ על יום הבר-מצוה: "אני היום ילידתיך"⁷, הרי עד יום הבר-מצוה נמצא יהודי ב"בית-האסורים" אצל היצ"ה ר".
- ובכן: בנוגע לבר-מצוה - מספר בעל השמחה והגאולה בהתוועדות הנ"ל⁸ - ה' סדר מסודר בבית הרב, היינו, אצל נשיא חב"ד, שהיו מציעים להבר-מצוה שישאל דבר-מה.
- וכפי שמספר שם, שכך ה' כאשר אדמו"ר האמצעי נעשה בר-מצוה, שבסעודת-המצוה אמר לו רבינו הזקן שישאל דבר-מה. ועד"ז כאשר הצמח-צדק נעשה בר-מצוה - שה' זה בחיי רבינו הזקן ובמסיבה שישב בראשה - אמר לו רבינו הזקן שישאל דבר-מה. וכן ה' בשעת הבר-מצוה של הנשיא שה' ממלא מקומו של הצ"צ - אדמו"ר מהר"ש, וכן בבר-מצוה של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, וכן בבר-מצוה של בעל הגאולה, ב"ג תמוז תרנ"ג, שאביו אמר לו שישאל דבר-מה ("פרעג עפעס").
- ושאל אצלו: כתוב בסידור "נכון לומר קודם התפלה הריני מקבל עלי מצות-עשה של ואהבת לרעך כמוך". ולכאורה, מהי השייכות של קיום מצוה זו לענין התפלה? - ואם הענין של אהבת ישראל צריך להיות תיכף בבוקר, היו צריכים לקבוע זאת יחד עם ברכות השחר, בהתחלת היום.
- והשיב לו אביו, כ"ק אדנ"ע: אב שיש לו הרבה ילדים, הנה עיקר התענוג שלו, בראותו שיש אחדות ביניהם. וכיון שענין התפלה הוא בקשת צרכיו, הן צרכים גשמיים והן צרכים רוחניים, הנה קודם הבקשה צריכים לעשות נחת רוח לאבינו שבשמים, והרי הנח"ר הכי גדול הוא כשהקב"ה רואה שבנ"י הם באחדות. ולכן קבעו לקבל מצות-עשה של אהבת ישראל קודם התפלה דוקא.
- ובכן: נוסף על הזכרת ענין הבר-מצוה שקשור עם יום הגאולה בכלל, והזכרת הרביי הנשיאים של תורת חב"ד - ישנו גם קישור פנימי בתוכן הענין להתחלת ההתוועדות, שבאמירת "לחיים" כולל כל אחד את עצמו ובני ביתו עם כל בני כל מקום שהם.

(1) ראה שיחת י"ב תמוז תש"ח ס"ט (סה"ש תש"ח ע' 241).
וש"נ.

(2) סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 155.

(3) אג"ק שלו ח"ב ע' פ ואילך. וש"נ.

(4) זח"א קעט, א-ב.

(5) צא, ב (ובפרש"י).

(6) ח"ב צח, א. קא, א.

(7) תהלים ב, ז.

(8) ס"ד (סה"ש שם ע' 156 ואילך).

(9) ראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 374. וש"נ.

- 1 ג. והענין בזה:
- 2 גם כאשר מדובר אודות יהודים כאלו שהוא אפילו לא יודע היכן הם נמצאים, ועאכו"כ שאינו יודע
- 3 המהות שלהם, האיכות והכמות וכו' - הנה גם אותם הוא כולל באותה אמירת לחיים.
- 4 והרי ע"פ תורה - שזוהי מציאותו של יהודי - כאשר כמה ענינים נכללים בתיבה אחת, מהוה הדבר
- 5 הוכחה שמציאותם אחת.
- 6 וכמדובר כמ"פ¹⁰ שענין זה מתבטא בהלכה בנוגע ל"שעטנו", שצ"ל שוע טווי ונוז ביחד¹¹, שזהו לפי
- 7 ששלשתם נרמזים ונכללים בתיבה אחת: "שעטנו".
- 8 ובפרט בענין של קדושה שענינה אחדות - שההתאחדות והאחדות שנעשית בענינים שנכללים באותה
- 9 תיבה היא עוד יותר, כמ"פ ככה, ועד - באין-ערוך.
- 10 ועאכו"כ בתיבת "לחיים" - שענין החיים הוא אחדות, שהרי פירוד ענינו היפך החיים, וכמבואר
- 11 בזהר¹² בפירוש הכתוב¹³ "ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון", שכאשר ארבע היסודות הם באופן של
- 12 חיבור, "חברון", הרי זה ענין של חיים, ואילו ענין היפך החיים מתבטא בפירוד של ארבע היסודות,
- 13 ויתירה מזה ("און נאך העכער") - פירוד הנשמה מהגוף, ועד להפירוד ח"ו מהמעמד ומצב ד"אתם
- 14 הדבקים בהוי' אלקיכם (שע"י דביקות זו) חיים כולכם היום"¹⁴, באופן נצחי, כדברי המדרש¹⁵: "כיום
- 15 הזה שהוא קיים כו' ומאיר כו'".
- 16 ד. ומזה מובן אחת מהנקודות עיקריות בענינים שי"ב תמוז צריך לפעול התרעננות והתחדשות
- 17 ("אָפּפרישן") ועד שיומשך בפועל ב"המעשה הוא העיקר"¹⁶:
- 18 כשם שכל אחד רוצה עבורו את ענין החיות, הן בחיים גשמיים והן בחיים רוחניים, וגם יחד - כך
- 19 צריך לכלול את כל ישראל בכל מקום שהם, ולא באמירת "לחיים" נפרדת, אלא באותה אמירת "לחיים",
- 20 ועד שהא בהא תליא - "ברכנו אבינו" כאשר "כולנו כאחד"¹⁷.
- 21 ולכן: כאשר מזכירים "דבר מלכות" זה - וכאשר "נזכרים" אזי "נעשים"¹⁸ - הרי זו שעת הכושר לא
- 22 רק לומר "הריני מקבל עלי מצות-עשה של ואהבת לרעך כמוך", אלא שענין זה יומשך בהחלטה טובה,
- 23 ומתוך תוקף שיבטל מלכתחילה את כל המניעות ועיכובים בנוגע לקיום ההחלטה בפועל למטה מעשרה
- 24 טפחים במשך כל השנה כולה, עד ל"ב-י"ג תמוז הבע"ל.
- 25 ובפרט ששנה זו היא שנת הארבעים, שאז צריך להיות הענין ד"קאי אדעתי דרבי"¹⁹ בכחות עצמו,
- 26 וגם הכחות ש"נתן הוי' לכם"²⁰ מלמעלה.
- 27 ה. וכדי שכל זה יומשך בפועל, ומתוך שמחה וטוב לבב, צ"ל ענין שיחול עליו מיד - אמירת
- 28 "לחיים" כפשוטו על כוס יי"ש (כמוזכר בהתוועדות הנ"ל²), או יין וכיו"ב.
- 29 ולכן, מן הנכון שאכן יאמרו "לחיים", כולם ביחד, ובקול גדול, ומתוך ניגון בשמחה גדולה, באופן
- 30 שיגיע לכל ישראל בכל מקום שהם.
- 31 ולהמשיך את הענין ד"ברכנו אבינו", כיון ש"כולנו כאחד".
- 32 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן ניגון שמחה].

* * *

(10) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חמ"ט ע' 255 הערה 99. וש"נ.
 (11) נדה סא, ב.
 (12) ח"א קכב, ב (במהנ"ע).
 (13) חיי שרה כג, ב.
 (14) ואתחנן ד, ד. וראה אבות דר"נ ספ"ד.
 (15) הובא בפרש"י נציבים כט, יב. וראה תנחומא ר"פ נציבים.
 (16) אבות פ"א מ"ז.
 (17) נוסח ברכת "שים שלום" בסיום תפלת העמידה. וראה תניא פל"ב.
 (18) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.
 (19) ע"ז ה, ריש ע"ב.
 (20) תבוא כט, ג.
 יל"ש עה"פ (רמז תתכד).

- ו. כאמור לעיל (ס"ד) - הרי זה הזמן ד"ארבעין שנים", שאז "קאי איניש אדעתי דרבי" ¹⁹,
והיינו, שאפילו מי שהוא רק בדרגת "איניש", מלשון "עקוב הלב גו' ואנוש הוא" ²¹, שמורה על ענין
החלישות כו', וכידוע שהשם "אנוש" הוא היותר פחות מבין ד' השמות שבהם נקרא האדם ²², ולכן, מה
שנקרא בלשון הקודש בשם "אדם", הנה בלשון תרגום (שביחס ללשון הקודש הרי זה כמו חול לגבי
קודש) נקרא בשם "איניש" - הנה לאחר ארבעין שנים נעשה גם אצלו הענין ד"קאי אדעתי דרבי",
וכפירוש רש"י בגמרא ¹⁹: "לדעת סוף דעתו ותבונתו", ובפירושו על החומש (תושב"כ - חכמה
שבתורה ²³), בפ' תבוא ²⁴, מוסיף: "וחכמת משנתו" - ענין החכמה.
ומבואר בזה במאמר ד"ה וידעת מוסקבא ²⁵ [המאמר הידוע שבו נתבאר ענין הנסיונות ומניעות
ועיכובים כו', שע"ז נעשה ענין של הרמה כו', והרי זהו גם תוכן הענין דארבעה חייבים להודות על
הנס שנעשה להם ²⁶, כמ"ש בקאפיטל הידוע ²⁷: "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם"], שענין זה נעשה
ע"ז ש"מדקדק... בהענינים ודקדוקי התיבות (היינו, הן בהענינים בכללות והן בדקדוקי התיבות) ומייגע
את עצמו בזה כו'", ואז "ה"ה בא לעומק פנימיות כוונתו ועצם חכמתו כו'".
ובהתאם לכך, יש לדקדק גם בדברי בעל הגאולה בהמכתב המוזכר לעיל (ס"א) אודות קביעת ימי
הגאולה: "ראוי הוא לקובעו ליום התועדות והתעוררות לחיזוק התורה והיהדות בכל אתר ואתר כו'".
ז. כאשר מדייקים בתיבות אחדות אלו, רואים שגם כאן ההתחלה היא בענין של התועדות.
ולכאורה: מהו הקישור בין "התועדות" עם "התעוררות לחיזוק התורה והיהדות"?
אך הענין מובן ע"פ דברי המשנה במסכת אבות ²⁸ שאינו דומה מעשה היחיד למעשה הרבים (ש"זכות
הרבים מסייעתן"), ועאכ"כ כאשר הענין נעשה באופן של התועדות, ש"גדולה לגימה שמקרבת" ²⁹, שאז
האחדות היא לא רק של הנשמה, אלא גם של הגוף, והיינו, שהלגימה פועלת שלא זו בלבד שהגוף אינו
מפריד, אלא אדרבה, הוא מסייע לענין ההתאחדות, ואז "זכות הרבים" היא ביתר שאת וביתר עוז.
וכפי שמביא שם ² הידוע ³⁰ בפירוש לשון הכתוב ³¹ "ישראל נושע בהוי' תשועת עולמים" - שהענין
ד"תשועת עולמים" הוא כאשר ישנו הענין ד"נושע" לשון יחיד, היינו, שכל בני"הם בהתאחדות.
ולכן, גם ה"התעוררות לחיזוק התורה והיהדות" היא ביתר שאת וביתר עוז, ועד שמגיעת "בכל אתר
ואתר", היינו, שבכל מקום שבו נמצאים יהודים, ניכר ונרגש שבמקום פלוני נערכה התועדות מתוך
התעוררות וקבלת החלטות טובות בנוגע ל"חיזוק התורה והיהדות".
וכדי שההתעוררות תהי' במלוא תקפה, עד "בכל אתר ואתר" - הרי זה ע"י קביעת היום ("לקובעו"),
כי קבוע אינו בטל ³², היינו, שלמרות שינויי המקום והזמן, והעובדה שהוא רק מיעוט - אינו בטל לעולם.
וקביעת היום מתבטאת בענין ההתועדות - שמתאחד עם כל המסובים בהתועדות, ובאופן שנעשה
קשר (לא של היפך כו' ³³, אלא) של קדושה, שמביא לידי חיזוק התורה והיהדות.
ח. והדיוק בזה - "חיזוק התורה (תחילה, ואח"כ) והיהדות":
לכאורה אינו מובן: הרי "תורה" היא רק פרט ב"יהדות", שכוללת תורה ומצוות ומדות טובות וכו' וכו'?
אך הענין הוא ³⁴ - שאי אפשר להתחיל ב"חיזוק היהדות" לפני שמבררים ע"פ תורה מיהו יהודי ומהי
היהדות.

(28) פ"ג מ"ו. פ"ה מ"ח.

(29) סנהדרין קג, סע"ב ואילך.

(30) ראה מכות כג, סע"ב ובחדא"ג מהרש"א שם.

(31) ישע"י מה, יז.

(32) ראה גם שיחת י"ב תמוז תש"כ סל"ה (תורת מנחם -

התועדות חכ"ח ע' 218). וש"נ.

(33) ראה ישע"י ח, יב. סנהדרין כו, א.

(34) ראה גם לקו"ש חל"ג ע' 145 ואילך.

(21) ירמ"י ז, ט.

(22) ראה לקו"ת שה"ש כה, א. ובכ"מ.

(23) ראה תניא אגה"ק סכ"ט. ובכ"מ.

(24) שם, ו.

(25) פ"ב (סה"מ תרנ"ז ע' נ). הובא במכתב ה' תמוז שנה זו

(אג"ק חכ"ד ע' שנו).

(26) ברכות נד, ב.

(27) תהלים קז, ח. שם, טו. שם, כא. שם, לא.

- 1 ובהקדמה - שככל שמתקרבים לביאת המשיח, נעשה הכל ברור, ונפרד הזכאי מהחייב, כלשון הכתוב
- 2 בדניאל³⁵ בנבואת הגאולה: "יתבררו ויתלבנו ויצרפו גו'".
- 3 ובנוגע לענינו: מעולם לא שיערו שיהי' צורך בהבנת התורה כדי לידע מהי יהדות, אך לאחרונה
- 4 רואים בפועל ובמוחש, שגם בענין זה "שמים חושך לאור ואור לחושך"³⁶.
- 5 ולכן צריכה להיות התחלת ההתעוררות ב"חיוזוק התורה"; וכאשר התורה היא אצלו בחוזק, אזי יודעים
- 6 שענין היהדות נחשב אצלו ע"פ רצון הקב"ה.
- 7 ובכללות - "שכל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי"³⁷, והיינו, שהוא "כופר" ומסלק את כל המציאות
- 8 של "עבודה זרה לו"³⁸; דבר שאינו שייך ליהדות, שאינו קשור עם מעמד הר סיני - הרי הוא כופר בו,
- 9 להיותו "זר" לו; יכולים להיות בו כל מיני מעלות וכל הענינים, אבל כיון שזהו "זר" לו, לכן כופר בזה.
- 10 ט. וזהו גם מה שהראה הענין די"ב י"ג תמוז:
- 11 היו אז טענות שאין מקום שאדם אחד יצא במלחמה כנגד מלוכה אדירה, ואסור לו להעמיד את עצמו
- 12 בסכנה, ועאכו"כ להעמיד בסכנה לא רק את עצמו, אלא את תלמידיו וכל ההולכים בעקבותיו, ועד ל"את
- 13 אשר בשם ישראל יכונה" - באמרם, שנ"פ יהדות אסור לעסוק בעבודה דהפצת התורה והמצוות, כיון שזה
- 14 קשור עם סכנה בפועל ממש בכל יום ויום.
- 15 ובפועל הי' ענין של נצחון, ועד להפיכת הלעו"ז - כמדובר כמ"פ³⁹ שהי' אז ענין מעלת הנסיון לגבי
- 16 בירורים - שמלעו"ז נעשה ענין של טוב, בדוגמת "זדונות נעשו לו כזכויות"⁴⁰, שהם עצמם אישור ומיהרו
- 17 ולחצו בו, ע"ד שהי' ב"ימי צאתך מארץ מצרים"⁴¹ - "גרש יגרש אתכם"⁴², וכך הי' בכמה פרטים בנוגע
- 18 לגאולה די"ב י"ג תמוז.
- 19 י. וענין זה מביא אור, הארה והעמקה, בהבנת התוצאות - שלכל לראש צריכים להיות מוכנים עם
- 20 ענין ה"מסירות נפש".
- 21 וכפי שבעל הגאולה והשמחה ביאר בשיחת י"ב תמוז⁴³ - שאין הכוונה לחפש מסירות נפש,
- 22 - שזהו כבר ענין שאינו אמיתי עבודת ה' באמת לאמיתתו; וזהי רק עבודה פרטית, אבל לא בזה
- 23 מתבטאת כללות העבודה, ועאכו"כ עבודתו של מי שיש ביכלתו לפעול על הזולת -
- 24 וכפי שמבאר שם, שזהי מעלת אברהם אבינו - שלא חיפש מס"נ;
- 25 אברהם ידע שיש לו שליחות - "ויקרא שם בשם הוי' א-ל עולם"⁴⁴, "אל תיקרי ויקרא אלא ויקריא"⁴⁵,
- 26 היינו, שענינו לצאת ולהכריז לעולם עד שהעולם עצמו יכריז שה' הוא "א-ל עולם",
- 27 - וכפי שמבאר רבינו הזקן בדרוש שבו מבואר העילוי דארבעים שנה⁴⁶, הדיוק ד"א-ל עולם", "ולא
- 28 א-ל העולם, שהעולם הוא יש ודבר בפ"ע, והוא המחי' אותם ("בעה"ב לבירה זו"⁴⁷), אינו כן כו", כי
- 29 "אין עוד מלבדו"⁴⁸, כך, שישנו רק "א-ל", שרואים אותו (גם) ע"י ה"עולם", כפי שרואים אותו ע"י
- 30 ביהמ"ק ועניני תומ"צ -
- 31 ובענין זה היתה עבודתו של אברהם, אלא שאם הי' צורך בשביל זה בענין של מס"נ, הי' זה אצלו
- 32 מן המוכן, אבל הוא לא חיפש מס"נ;

(41) מיכה ז, טו.

(42) בא יא, א.

(43) תש"ב (סה"ש תש"ב ע' 154). תש"ד ס"ט (סה"ש תש"ד

ע' 156).

(44) וירא כא, לג.

(45) סוטה יו"ד, סע"א ואילך.

(46) לקו"ת תבוא מג, ג.

(47) ראה ב"ר רפ"ל ט.

(48) ואתחנן ד, לה.

(35) יב, יו"ד.

(36) ישע"ה, כ.

(37) מגילה יג, רע"א.

(38) ב"ב ק', א.

(39) ראה ד"ה נתת ליראיך די"ב תמוז תשי"א (תורת מנחם - התועדויות ח"ג ע' 179 ואילך). וש"נ. וראה גם ד"ה ברוך הגומל שנאמר בהתועדות פ"ה (תורת מנחם - התועדויות חלק ג ע' 150).

(40) יומא פו, ב.

החיפוש אחר מס"נ, "מתי יבוא לידי ואקיימנו"⁴⁹ - הרי זה עבודה פרטית של נשמה, אבל אין זה ענינו של אברהם בתור אחד מג' האבות, "אין קורין אבות אלא לשלשה"⁵⁰, כמבואר ב'תורה אור'⁵¹ "שבחי' האבות היא ירושה לבניהם אחריהם בכל דור ודור. . ולכן אומרים אלהי אבותינו אלהי אברהם וכו', אבל שאר בחינות ומעלות הצדיקים, כגון השבטים ראובן שמעון לוי. . יש לך אדם שאין בו כלל בחי' ומדרגות אלו, משא"כ בחי' האבות צריך להיות בכל אדם כו", ולכן נדרש מכאן"א מישאל אופן עבודתו של אברהם אבינו - לא לחפש מס"נ, אלא לחפש להכריז - "ויקריא" - ולפעול שהעולם יכריז ש"אין עוד מלבדו".

וזהו גם תוכן הענין ד"זדונות נעשו לו כזכיות" - שמהפכים את ההעלם וההסתור של העולם להכרזת אלקות, "ויקרא גו' א-ל עולם".

וזהו מה שפעל י"ב-י"ג תמוז (כנ"ל ס"ט-י), ובמילא הרי זו גם ההוראה לכל הדורות שלאח"ז - לידע שצריך לילך ולהפיץ "נר מצוה ותורה אור"⁵², "בכל אתר ואתר", אלא, שאינו יכול לעשות זאת לבדו, ולכן צ"ל תחילה "התוועדות", שאז "זכות הרבים מסייעתו"; וכאשר יש צורך במס"נ - אין זו מניעה, אבל לא זו היא השליחות שלו, ואין זה הענין ד"לעשות לו ית' דירה בתחתונים"⁵³ (זהו רק פרט כו', כנ"ל בארוכה).

יא. וכל זה חוזר ומתחדש במיוחד בשנת הארבעים, שאז "קאי (אפילו) איניש אדעתי' דרבי'": יש לפעול ב"חיזוק התורה והיהדות" - שלאחרי שיודעים ע"פ התורה מהי יהדות, אזי פועלים בזה חיזוק. וחיזוק אמיתי בא לאחר הקדמה של "התעוררות" ("התעוררות לחיזוק התורה והיהדות") - שענינה הוא בפשטות, היפך השינה.

וכדי לבוא להתעוררות, שיתעורר בכל ענינו - הרי זה עי"ז שיש תחילה "התוועדות" ("התוועדות והתעוררות כו'"), שמתאחד עם בני' שבסביבתו.

וענין זה נעשה ב"עת רצון" - שהרי תפלת הציבור היא תמיד "עת רצון", ופועלת "ענני גו'"⁵⁴.

ואז בודאי "נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע"⁵⁵, כמבואר בדרוש של הצ"צ⁵⁵, דקאי על המוחין שבראש, שזהו"ע הדעת, עינים ואזנים (חו"ב), ונמשך גם ב"לב", מקום משכן המדות, ואז נמשך אח"כ בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, במחשבה דיבור ומעשה, ו"המעשה הוא העיקר"⁵⁶, ומתוך שמחה וטוב לבב.

* * *

יב. בנוגע למארוז"ל "לא קאי איניש אדעתי' דרבי' עד ארבעין שנין", "לדעת סוף דעתו ותבונתו" "וחכמת משנתו" - ועד"ז בנדר"ד, במלאות ארבעים שנה לגאולה - יכולים לכאורה לפרש פשטות הלשון "אדעתי' דרבי'", שהכוונה היא רק בנוגע לתורת רבו⁵⁶.

כלומר: כשמדובר אודות דבר שכל, הנה כאשר גדלותו של הרב היא שלא בערך לגבי התלמיד, שלכן כדי שהתלמיד יוכל לקבל את שכל הרב, צריך ליתן לו את השכל באופן מצומצם, ועד שנותן לו רק חיצוניות השכל, הרי מובן, שע"י חיצוניות השכל אינו יכול לקבל מיד "סוף דעתו ותבונתו" "וחכמת משנתו" של רבו, להיותו קטן שלא בערך אל הרב, ורק לאחר ריבוי שנים, כשיתייגע וידייק "בהענינים ודקדוקי התיבות" אזי יבוא "לעומק פנימיות כוונתו ועצם חכמתו כו'".

(54) תהלים סט, יד. וראה ברכות ח, רע"א.
 (55) ראה אוה"ת תבוא ע' תתשכב (ועוד). הובא במכתב שבעה עשר. וראה גם תורת מנחם - התוועדיות חמ"ד ריש ע' 302. וש"נ.
 (56) ראה מכתב הנ"ל שם.

(49) ברכות סא, ב.
 (50) שם טז, ב.
 (51) ר"פ וארא.
 (52) משלי ו, כג.
 (53) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר
 פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

1 ועפ"ז, כאשר מדובר (לא אודות דבר שכל, אלא) אודות ראיית מאורע בעולם, כמו נס הגאולה
2 די"ב-י"ג תמוז, וכיו"ב, שבזה לא שייך לכאורה ענין הצמצום באופן שמראים את הדבר, ולא שייך
3 לאח"ז לדייק ב"דקדוקי התיבות" - אזי ממה-נפשך: או שתופסים מיד את הענין כמו שהוא, ואם לאו,
4 לא שייך שיתוסף בזה לאחר שנה או שנתיים וכו', שהרי אין כאן "תיבות" שיכולים לדייק בהם כמו
5 ב"דעתי דרבי".

6 וענין זה יכול להיות בב' אופנים: (א) כיון שזהו ענין של מעשה בפועל בעולם העשי', כך, שלא
7 שייך שיהי' בזה צמצום או לא - אזי לוקחים את הענין בשלימותו כמו שהוא, (ב) להיפך - בעולם
8 העשי' כל הענינים הם בהעלם, ולכן, מה שמקבל מיד הרי זה רק חיצוניות, וחיצוניות זו הוא מקבל
9 בשלימותה, ואילו בנוגע לפנימיות - הנה גם ארבעין שנין לא יועילו לו לקבל זאת, אא"כ יקבל זאת ע"י
10 לימוד ממקום אחד, אבל לא ממאורע זה עצמו.

11 אבל באמת אין לומר כן⁵⁶, כי:

12 הענין ד"לא קאי כו' עד ארבעין שנין" למדים בגמרא מזה "שנאמר⁵⁷ ואולך אתכם במדבר ארבעים
13 שנה, וכתוב ולא נתן ה' לכם לב וגו'", והרי בפשטות הכתובים ("אין מקרא יוצא מידי פשוטו"⁵⁸) לא
14 מדובר אודות ענין של תורה, אלא אודות מאורעות שאירעו בעשר' בפועל - "המסות הגדולות .. האותות
15 והמופתים הגדולים ההם"⁵⁹, שבהם ניתוסף עילוי לאחר "ארבעין שנין" יותר מכמו שהי' בשעת מעשה.

16 ויובן יותר ע"פ מאמר הבעש"ט⁶⁰ שכל דבר שיהודי רואה או שומע, הרי זה הוראה מלמעלה, מן
17 השמים, בנוגע לעבודת ה'. ונמצא, שכל ענין שקורה בעולם העשי' בחייו של איש הישראלי הוא בבחי'
18 "תורת רבו", תורה והוראה מהקב"ה, וכדי שיהי' "קאי אדעתי דרבי", צריכה להיות ההתבוננות בזה
19 במשך ארבעים שנה⁶¹.

20 אלא שבנוגע לענין של דיבור, הרי זה נעשה ע"י הדיוק "בהענינים ודקדוקי התיבות", אבל כמו"כ
21 יכולים לעיין ולדייק גם בפרטי המאורעות הקשורים עם "האותות והמופתים הגדולים ההם", וכיו"ב בכל
22 דור ודור, בנוגע לראיית השגחה פרטית על כל צעד וצעד, אע"פ ש"אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו"⁶².

23 יג. ויש להוסיף ולבאר עוד ענין - תירוצן על קושיא גדולה ביותר:

24 הענין ד"קאי איניש אדעתי דרבי" ביחס לגאולה בשנת תרפ"ז שייך לכאורה רק למי שכבר הי'
25 בר-דעת בעת ההיא, ומאז היו לו ארבעים שנה להתבונן בזה, ולכן, לאחר ארבעין שנין "קאי אדעתי"
26 דרבי" בכל הקשור למאורע זה; משא"כ אלו שנולדו לאחר כן, או שלא היו אז במעמד ומצב שהיו
27 יכולים לשמוע אודות מאורע זה, מאיזו סיבה שתהי', ושמעו אודותיו רק לאחר זמן - הנה אצלם יהי'
28 המנין דארבעים שנה (כפשוטו, כמו בפסוק "ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר") לאחר משך זמן רב.
29 ולכאורה, הדרישה והתביעה שצ"ל "לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע" היא בנוגע לכל אחד ואחד.

30 אך הביאור בזה הוא - בפשטות:

31 כאשר ישנו אחד שהי' אז בעל שמיעה, אלא שלא לקח את הענין לעומקו, ולאחרי ארבעין שנין בא
32 למעמד ומצב ש"קאי אדעתי דרבי" - אזי ביכלתו למסור לכל אלו שנמצאים בסביבתו את עצם פנימיות
33 הכוונה שהשיג ב"דעתי דרבי".

34 כלומר: קודם ארבעים שנה - אין אף אחד שהגיע לזה; אבל לאחר שעברו ארבעים שנה וישנו אחד
35 ש"קאי אדעתי דרבי" - יכול הוא למסור לכולם מה שהשיג ב"דעתי דרבי".

ב"היום יום" ט אייר). וראה גם מכתב הנ"ל (שם ע' שנו). וש"נ.

61 ראה גם לקו"ש דלקמן (סי"ד) בפנים ע' 166 (משיחה זו).

62 נדה לא, א.

57 תבוא כט, ד.

58 שבת סג, א. וש"נ.

59 שם, ב.

60 ראה כתר שם טוב בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק

וענין זה מוכרח מהפרשה גופא:

כאשר משה רבינו אמר לבני ישראל בשנת הארבעים ש"לא נתן ה' לכם לב לדעת גו' עד היום הזה",
וכפירוש רש"י, "שאינן אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה, ולפיכך לא
הקפיד עליכם המקום עד היום הזה, אבל מכאן ואילך יקפיד, לפיכך ושמתם את כל דברי הברית וגו'".
- הרי דברים אלו נאמרו גם לאלו שהיו אז בני ל"ט שנה, וגם פחות מזה, ולא רק לאלו שבשעה שאירעו
"האותות והמופתים הגדולים ההם" היו כבר לאחר בן-מצוה, ובמילא הוצרכו להיות בשנת הארבעים
לכל-הפחות בני נ"ג שנה - שזהו היפך פשטות הכתובים.

ועכצ"ל בפירוש פשוטם של כתובים - שלאחרי שעברו ארבעים שנה מאז שאירעו "האותות
והמופתים", ישנו מישור שכבר יש לו "לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע". ולכן, גם אלו שעדיין לא
נולדו אז, או שעדיין לא היו שייכים לדעת לראות ולשמוע, יכולים הם לשאול אותו ולשמוע ממנו ("גיי
און פרעג ביי אים").

וכן הוא פשטות הענין בנוגע לפועל - שהכוונה בהמדובר אודות הענין ד"קאי אדעת' דרבי" בנוגע
לי"ב-י"ג תמוז היא גם בנוגע לאלו שהם רק בני ל"ט שנה!

ואדרבה: ישנו מי שהוצרך להתייגע בעצמו במשך ארבעים שנה, ומובן, שזוהי יגיעה עצומה להתעמק
במשך ארבעים שנה במאורע שאירע בעבר, בה בשעה שטבע בני-אדם לרצות שיהי' בכל יום ענין חדש;
אבל מי שהוא רק בן ל"ט שנה - אינו צריך להתייגע על זה, אלא נותנים לו דבר המוכן (הוא רק צריך
לבוא ולבקש, לשמוע ולקלוט - "הערן און דערהערן"⁶³), וכיון שכן, הרי עאכ"כ שאליו מכוונים הדברים
ובעיקר, ודורשים ממנו כל הענינים שצריכים להיות לאחר שישנם במציאות ה"ארבעין שנין".

יד. אך עדיין ישנו מי שטוען: בשלמא בנוגע לענין שאירע בשנת תרפ"ז, יש להתבונן בו ולהגיע
ל"סוף דעתו ותבונתו" "וחכמת משנתו"; אבל בנוגע להוראות שקיבל מבעל השמחה והגאולה בהיותו
בארה"ב, עד ליום שלפני ההסתלקות בשנת תש"י - עדיין לא עברו ארבעים שנה, כך, שיש לו עוד זמן
להתיישב בדעתו.

ובכן, גם בענין זה יש ללמוד מפשטות הכתובים:

המשך הביאור, שבפרשה מדובר גם אודות מאורעות שעדיין לא עברו ארבעים שנה מאז שאירעו,
וכן מה שמכאן ואילך יקפיד עליכם המקום גם על ענינים שנאמרו בסוף הארבעים שנה -

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁶⁴ בלקו"ש חל"ד ע' 164.

ומזה מובן, שכאשר ישנו ענין אחד שבו מגיעים ל"סוף דעתו ותבונתו" "וחכמת משנתו" של רבו,
עליו לעסוק גם בכל הענינים שלאח"ז כמו לאחר שכתב הגיע ל"סוף דעתו ותבונתו" "וחכמת משנתו",
כיון שישנה נקודה מסוימת שבה נעשה שכלו כמו של הרב.

כל זמן שאין ערך ביניהם, שהוא אינו אלא תלמיד קטן, ושכל הרב שלא בערך אליו - אזי לא שייך
שיקפידו עליו; אבל כאשר ישנו ענין אחד שבו השתווה התלמיד עם "דעת' דרבי", לא רק בחיצוניות
אלא גם בפנימיות, ולא רק בפנימיות סתם, אלא באופן שהגיע ל"סוף דעתו ותבונתו" "וחכמת משנתו"
- הרי כיון שנתאחד ב"יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו כו"⁶⁵ עם שכל הרב, ועי"ז גם עם הרב עצמו, הנה
גם בענינים אלו שמהם לא עברו עדיין ארבעים שנה, צריך לעסוק לא רק מצד השכל, אלא מצד ההנחה
בעצם, בהתאם לעצם פנימיות כוונת הרב.

והענין בזה - שכאשר ישנה מסירה ונתינה אל הרב, אזי בדרך ממילא נעשים אצלו כל הענינים כפי
הכוונה, כיון שזה קשור עם העצם שלו, ש"לוקח" את עצם פנימיות כוונת הרב, ומצד העצם, אין צורך
בהבנה והסברה בשכל, אלא בדרך ממילא נעשה כן.

(64) בשילוב שיחות ש"פ וישלח וי"ט כסלו תשכ"ט.

(65) ראה תניא פ"ה.

(63) ראה שיחת י"ב תמוז תרצ"ט ס"ד (סה"ש תרצ"ט ע' 343).

וש"נ.

- 1 וכמדובר כמ"פ⁶⁶ - מתבטא הדבר גם בהלכה: ע"פ הלכה, בהמה שקופצת לאש, היא בהמה משוגעת,
2 ובעל' פטור מכמה ענינים בנוגע לשמירתה⁶⁷. ולכאורה אינו מובן: הרי מדובר אודות מציאות כזו שע"פ
3 דין אינה אלא "בהמה", וא"כ, מה כ"כ מושלל שתקפוץ לאש? ! והתירוץ לזה - שכיון שאש היא סכנת
4 חיים, לכן גם כאשר מדובר אודות בהמה, הנה אם היא רק "בהמה נורמלית", לא יתכן שתקפוץ לאש.
5 ודוגמתו בנמשל בנוגע להנהגת האדם כו', אא"כ ישנו זה שמעלים ומסתיר כו', ונדמה לו שעדיין לא
6 נפרד⁶⁸, אלא נמצא באחדות עם מקור החיים שלו.
- 7 וזוהי הפעולה ד"ארבעין שנין" - להסיר את המחיצה והבדל הערך שבינו לבין הרב, כך, שמתאחד
8 עמו להיות דבר אחד, ומרגיש שזהו חיו, ואז הרי זה פועל גם בחלק שממנו לא עברו עדיין ארבעים
9 שנה, שגם בענין זה אינו יכול להיפרד ממקור חיותו, כיון שנרגש אצלו שזהו כמו לקפוץ לאש!
10 וכמו בפשטות הכתובים, שלאחרי שבנ"י נוכחו ע"י "האותות והמופתים הגדולים ההם" שאירעו לפני
11 ארבעים שנה שצריך להיות הענין דהקדמת נעשה לנשמע⁶⁹, והנחה זו חדרה אצלם באופן ד"לב לדעת
12 ועינים לראות ואזנים לשמוע", אזי יקפיד הקב"ה גם על המצוות שניתנו בסוף שנת הארבעים.
- 13 טו. אמנם, עדיין נשארה בזה הגבלה מסוימת - שצריך להיות לכל-הפחות ענין אחד שממנו עברו
14 כבר ארבעים שנה.
15 אך על זה ישנו הפירוש במארו"ל "לא קאי איניש אדעתי דרבי' עד ארבעין שנין" שנתבאר בתוס'.
16 ועפ"ז יתבאר גם הדרוש ב'לקוטי תורה', שבא בהמשך (ולא בסתירה ח"ו) לפירוש הגמרא, וכפי
17 שיבאר לקמן (סי"ז ואילך).
- 18 טז. ובהנוגע לענינים:
19 כאמור לעיל, ישנם כאלו שיכולים לטעון, שבשלמא הענינים הקשורים עם שנת תרפ"ז, עליו לקיים;
20 אבל בנוגע לענינים הקשורים עם התקופה שלאח"ז, עד ליו"ד שבט תש"י - עדיין יש לו זמן עד שיעברו
21 ארבעים שנה.
- 22 ועל זה בא המענה מכללות הפרשה הנ"ל, שכיון ש"אתם ראיתם גו' האותות והמופתים הגדולים
23 ההם", וכבר עברו ארבעים שנה, שאז "קאי איניש כו'" בעצמו, וגם באופן ש"נתן הוי' לכם" מלמעלה
24 - הרי זה פועל שתהי' אותה גישה ואותו "שטורעם" גם בנוגע לכל הענינים שלאח"ז, כיון ש"ניתנו
25 מרועה אחד"⁷⁰, לה"אחד" שישנו בכאו"א מישראל, לתלמידי תלמידיו וההולכים באורחותיו, ול"את אשר
26 בשם ישראל יכונה", על מנת לקיימם מתוך שמחה וטוב לבב (כרצון בעל הגאולה), ו"המעשה הוא העיקר"⁷¹.
- * * *
- 27 יז. על הפסוק⁷² "ויקרא משה אל כל ישראל ויאמר אליהם אתם ראיתם גו' המסות הגדולות אשר
28 ראו עיניך גו' ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות וגו'" - כותב רבינו הזקן בלקו"ת⁷³: "והוא תמוה,
29 דמתחלה אמר אתם ראיתם כו', ואח"כ אמר ולא נתן כו' ועינים לראות וכו'". ומתריך⁷⁴, ש"עד עתה
30 הייתם אתם הרואים כו', ע"י אתערותא דלתתא, אבל ולא נתן ה' כו', פי' בחי' . . שנותנים מלמעלה שלא
31 יכול נברא להשיג ע"י אתערותא דילי" (ע"כ תוכן הדרוש בלקו"ת על הפסוק).
32 ולכאורה הרי זה היפך פירוש הגמרא, "שנאמר ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר, וכתוב ולא נתן
33 ה' לכם לב וגו' . . שמע מינה לא קאי איניש אדעתי דרבי' עד ארבעין שנין", שמשמעות הענין היא

(68) ראה תניא פי"ד.
(69) שבת פח, א.
(70) חגיגה ג, ריש ע"ב.
(71) תבוא כט, א ואילך.
(72) שם מד, א-ב.

(66) ראה תורת מנחם - התוועדויות ח"ז ע' 41. חכ"ז ע' 102.
חל"א ע' 38. חל"ז ע' 197. חל"ט ע' 292. ח"מ ע' 49 בשוה"ג.
חמ"ב ע' 114. ע' 225 הערה 296.
(67) ראה ב"ק סא, ב (במשנה) ובפרש"י (פירוש הב'). שם כב,
ריש ע"ב ובתוד"ה והי'. שו"ע חו"מ רסשפ"ג ובסמ"ע שם.
סוסי"ח ובסמ"ע שם.

1 כפשוטו (כמבואר בהדרושים שמבארים מאמר חז"ל זה⁷⁵), שכל זמן שלא עוברים ארבעים שנה, אין
2 ביכולת האדם לעמוד על עומק דעתו ותבונתו וחכמת משנתו של הרב?

3 יח. ויובן ע"פ דברי התוס' שם:

4 בהתחלת הסוגיא⁷³: "תנו רבנן, מי יתן והי' לבבם זה להם"⁷⁴, אמר להן משה לישראל כפויי טובה
5 כו', בשעה שאמר הקב"ה לישראל מי יתן והי' לבבם זה להם, הי' להם לומר תן אתה, ומסיים: "אף
6 משה רבינו לא רמזה להן לישראל (לתוכחה זו) אלא לאחר ארבעים שנה כו'" (אמר להם, ולא נתן לכם
7 לב לדעת, שתהיו יודעים לשאול מה הי' מבקש מכם [אלמא] אף משה רבינו לא נזכר לתת על לבו דבר
8 זה עד מ' שנה).

9 ובתוס' שם: "פירש"י שאף משה לא נזכר. וא"ת, אמאי כעס משה על ישראל, הלא גם הוא לא נזכר?
10 וי"ל, שלפי שהוא לא הי' צריך לתפלה זו, לא נתן לב עד מ' שנה דקם אדעת' דרבי', אבל ישראל שהיו
11 צריכין לתפלה זו, הי' להם להתבונן מאותה שעה, שהרי כבר חטאו בעגל ובמרגלים. ור"י פי', שמשה
12 לא הקפיד עליהם על דבר זה עד מ' שנה, כי הי' סבור דלסוף מ' שנה יעמדו על דעת קונם ויאמרו אתה
13 תן, ולא הי' בדעתו שהיו מניחים לומר אותו משום כפיית טובה, אבל כשעברו ארבעים שנה שראה שהי'
14 להם לדעת, הבין עליהם שהיו מניחין בשביל כפיית טובה (שלא רצו לומר אתה תן לפי שלא היו רוצים
15 להחזיק לו טובה בכך), ואז הוכיחם".

16 ובכ"ן⁷⁵:

17 לפי תירוץ הב' בתוס', הוצרכו הן משה והן בני' להתמתין ארבעים שנה כדי להגיע למעמד ומצב
18 ד"קאי אדעת' דרבי'" (אלא שלאחרי ארבעים שנה, כשראה משה "שהי' להם לדעת, הבין עליהם שהיו
19 מניחין בשביל כפיית טובה כו'"); אבל לפי תירוץ הא', טען משה לבני' ש"הי' להם לומר תן אתה",
20 לפי שלא הוצרכו להתמתין ארבעים שנה שיהי' להם "לב לדעת גו'", אלא "הי' להם להתבונן מאותה
21 שעה", כיון שזהו ענין שהי' צ"ל נוגע להם ("שהיו צריכין לתפלה זו"), "שהרי כבר חטאו בעגל
22 ובמרגלים" בגלל שהי' חסר אצלם הענין ד"לב לדעת גו'" (משא"כ משה רבינו ש"לא נזכר לתת על לבו
23 דבר זה עד מ' שנה" - כיון ש"לא הי' צריך לתפלה זו", שהרי לא נכשל ח"ו בחטא העגל והמרגלים,
24 ולכן לא הי' חסר אצלו הענין ד"לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע" בנוגע ל"האותות והמופתים
25 הגדולים ההם"; הוא הי' מונח בעיניו אחרים - "זכרו תורת משה עבדי"⁷⁶, וענין זה לא הי' נוגע ולא
26 שייך לעבודתו).

27 המשך הביאור, שכאשר מדובר אודות ענין שנוגע בעצם ענינו של האדם⁷⁷, אזי "קאי אדעת' דרבי'"
28 גם לפני ארבעים שנה⁷⁸, וע"ד פתגם אדמו"ר מהר"ש⁷⁹ ש"כאשר הענין נוגע הנה גם חלושי הדעת (כמו
29 שפחה חרופה) ממציאים שכליים עמוקים" (טענות כאלו ש"מדברים בזה תנאים ואמוראים והגאונים")⁸⁰
30 - נכלל בלקו"ש הנ"ל ע' 6-165.

31 יט. ובהנוגע להמדובר לעיל:

32 אפילו מי שנמצא במסיבה שאין בה אף אחד שעבר את ה"ארבעין שנין" מאז שאירעו "האותות
33 והמופתים הגדולים ההם" - הנה גם עליו מוטלת כל האחריות, ויש לו את ה'נתינת כח' והיכולת למלא

עתה לא הגיע עדיין למדריגה זו, אזי הסדר הוא ש"לא קאי איניש אדעת' דרבי' עד ארבעין שנין".

(79) ראה אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' רצ (נעתק ב"היום יום" ט אלול). וראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ט ע' 163. וש"נ.

(80) ויתירה מזה: תנא ואמורא - הי' צריך להשתמש בדקות שכלו ועומק סברתו עד שהגיע לסברא זו, ואילו שפחה חרופה, כיון שזהו ענין שנוגע לעצם קיומה, הנה ללא יגיעה מיותרת, וללא זיכוך המוח והשכל, נופלת מיד על סברא זו.

(73) ע"ז ה, רע"א ואילך (ובפרש"י).

(74) ואתחנן ה, כו.

(75) ראה גם לקמן ס"מ.

(76) מלאכי ג, כב. וראה שבת פט, א. שמו"ר פ"ל, ד. וש"נ.

(77) כמו בדוגמא הנ"ל - שלא להיפרד מאחדות ה', אלא להיות "עודנו ביהדותו" באמיתית הענין.

(78) משא"כ כאשר הרב לומד עם התלמיד דבר שכל שהוא שכלו של הרב (דעת' דרבי'), שאינו בערך לחייו של התלמיד, שכלו ועניניו, והיינו, שאין זה ענין שנוגע לעצם קיומו, אלא לימוד דבר שכל בלבד [במשך הזמן יה' זה העצם שלו, אבל לעת

1 זאת בפועל, גם אם הוא רק שמע על זה לפני יום אחד, או אפילו בו ביום; הוא רק צריך לדעת ולהכיר
 2 שזהו ענין שנוגע לו, כיון שזהו עצם הקיום ועצם החיות שלו, ואז יגיע לעצם פנימיות הכוונה.
 3 וכיון שזהו ענין הקשור עם תורה שנקראת "תורת חסד", הנה אע"פ שכל ענין בתורה צריך להיות
 4 באופן ד"יגעת"⁸¹, הרי זה גופא נעשה באופן של חסד, ועד לטוב הנראה והנגלה, והיינו, שזוהי רק יגיעה
 5 שכלית ורוחנית כו' (אע"פ שגם זו יגיעה), אבל באופן של מנוחת הגוף, ללא ענינים המבלבלים מצד
 6 הגוף ונה"ב, ועאכו"כ לא מצד העולם שמסביבו.
 7 והענין בזה:

8 בדרך כלל, הנה הענין ד"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו"⁸² קשור עם המעמד ומצב דארבעה
 9 שחייבים להודות²⁶, שדוקא לאח"ז יכולים להתעסק בענין ההודאה כו'; אבל ישנו אופן שלאחרי שכאו"א
 10 עושה את התלוי בזה, מסיר ומבטל הקב"ה את כל ד' הענינים שמעכבים ומבלבלים (כפי שמבאר בעל
 11 השמחה במאמר של י"ג תמוז ד"ה הגומל לחייבים טובות⁸³, שעתה מלאו "ארבעין שנין" לאמירתו),
 12 כך, שיכולים להתחיל מיד להתעסק בהענין ד"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו".

13 וזוהי גם ההכנה לימות המשיח וביאת המשיח - כפי שפוסק הרמב"ם⁸⁴ ש"לא נתאו החכמים ..
 14 ימות המשיח לא כו' (מצד עשירות וכיו"ב) אלא כדי שיהיו פנוין בתורה וחכמתה ולא יהי' להם נוגש
 15 ומבטל", והיינו, שתהי' מנוחה ושלוחה, ולא יהיו סיבות וענינים המבלבלים,

16 ואז, לא יהי' מעמד ומצב של מנוחה בענינים רוחניים, אלא אדרבה: "תרבה הדעה והחכמה כו"⁸⁵,
 17 ויתעסקו ביגיעה גדולה בלימוד התורה, אלא שיהי' זה ע"ד היגיעה בתלמוד ירושלמי, ללא ריבוי שקו"ט
 18 כו', שהרי הלימוד יהי' בתורתו של משיח, ע"ד פנימיות התורה עתה, ש"לית תמן לא קשיא כו' ולא
 19 מחלוקת כו"⁸⁶,

20 ומתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף יקויים היעוד "ילכו מחיל אל חיל"⁸⁷, עד "כמים לים מכסים", "כי
 21 מלאה הארץ דעה את הוי"⁸⁸.

22 וכל זה "תלוי במעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"⁸⁹ - שכאשר גם עתה, כשישנם עדיין מקצת
 23 מהבלבולים, אינו מתחשב בהם, ואינם מבלבלים אותו, וממשיך ללמוד ולשגשג בעניני תומ"צ "מחיל
 24 אל חיל", כאילו כבר נתבטלו כל הבלבולים, ובלשון המכילתא⁹⁰: "כאילו כל מלאכתך עשויה" - הרי זה
 25 מביא להליכה "מחיל אל חיל" שתהי' בביאת משיח צדקנו, מתוך הרחבה, ו"כמים לים מכסים".

* * *

כ. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה ברוך הגומל לחייבים טובות.

* * *

26 כא. בנוגע לסדרם⁹¹ של הארבעה שחייבים להודות (שהרי גם סדר בתורה הו"ע של תורה⁹²), ישנם
 27 שינויים בין הסדר שבו שזכרו בפסוק במזמור תהלים, להסדר שבו נזכרו בגמרא²⁶, כמובא בדברי
 28 הגאונים⁹³, וכן בפ"י התוס'⁹⁴ (ויש חילוקי דעות ביניהם⁹⁵).

(89) תניא רפ"ז.

(90) יתרו כ, ט. הובא בפרש"י עה"פ.

(91) ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 20 ואילך, ובהערה 32 שם.

(92) ראה פסחים ו, ב. של"ה חלק תושבע"פ, כלל לשונות בתחלתו (תב, ב).

(93) רב האי גאון - הובא בפ"י ר' יונה ז"ל.

(94) שם ד"ה ארבעה.

(95) ראה גם פרישה לטור או"ח רסרי"ט.

(81) מגילה ו, ריש ע"ב.

(82) תהלים קז, א. ק"ח, א.

(83) סה"מ תרפ"ז ס"ע רח ואילך.

(84) ה' מלכים פ"ב ה"ד.

(85) שם ה' תשובה ספ"ט.

(86) זח"ג קכד, ב (ברע"מ). הובא ונת' בתניא אגה"ק סכ"ו.

(87) תהלים פד, ח.

(88) ישע"י יא, ט. וראה רמב"ם שם.

ובמאמר ד"ה ברוך הגומל [הב' 96], שבו נתבארו ובארוכה יותר הענינים שבמאמר הא', וכפי שיתבאר בשבת הבאה בעז"ה [97], מביא בעל הגאולה והשמחה ענין זה בלשון הטור והשו"ע 98: "ארבעה צריכים להודות כו', וסימנך, וכל החיים, חולה, יסורים, ים, מדבר, יודוך סלה" (וכבר הובא סימן זה עוד לפני הטור - בהגהות מיימוניות 99).

ובפרישה כתב 95: "לכאורה הי' נראה לי יותר לפרש שהחיות הוא סימן על חבוש, והיו"ד ר"ת יסורין רומז לחולה, כי אף שגם הבית אסורין הוא ע"י יסורין דחבישה .. מ"מ, תיבת יסורין לחוד איננו מיוחד ליסורין דבית האסורין, כמו שהוא מיוחד לחולה".

ולמעשה, שבטור שלפנינו הגירסא היא "חבוש יסורין ים מדבר", וכנראה שזהו בגלל המדפיסים ("בחור-הזעזער") שעשו כפי ראות עיניהם כו', אבל כפי שרואים גם מדברי הפרישה, הגירסא הנכונה בטור היא - כפי שמביא רבינו במאמרו - שהחיות הוא ר"ת "חולה", ולא "חבוש".

ובביאור הצורך בנתינת סימן (אף שלא נימנו אלא ארבעה בלבד) - כתב הב"ח 98: "נראה דקא יהיב סימנא לפי דבגמרא קאמר בסתם, ארבעה צריכין להודות יורדי הים והולכי מדבריות כו' .. להכי קא יהיב סימנא וכל החיים יודוך סלה, לאורויי דהני ארבעה כולהו דרמיזי בתיבת חיים, אין להם להודות אלא כשניצולו מן המות והגיעו לחיים, דהיינו יורדי הים כשעלו והולכי 100 מדברות כשיגיעו לשוב, דומיא דחולה וחבוש" (שבהם נתפרש בגמרא "חולה ונתפא .. חבוש בבית האסורים ויצא").

ולמעשה:

ביאור הנ"ל בטעם הצורך בסימן - הי' מתאים אילו הסימן הי' מופיע בגמרא, ששם נאמר "יורדי הים והולכי מדברות" סתם, ולכן יש צורך בסימן ללמדנו שהכוונה היא יורדי הים כשעלו והולכי מדברות כשיגיעו לשוב; אבל סימן זה הובא בטור, אף ששם נתפרש להדיא "יורדי הים כשיעלו ממנו והולכי מדברות כשיגיעו לשוב" ?!

ועכצ"ל הפירוש בדברי הב"ח, שבהוספת הסימן מביא הטור ראי' לדבריו שהחיוב דברכת הגומל ביורדי הים אינו אלא "כשיעלו ממנו", וכן בהולכי מדברות "כשיגיעו לשוב" דוקא (אף שיש מקום לברך כשנמצאים עדיין בים ובמדבר, על כל יום ויום שעובר בשלום) - כדמוכח מהסימן "וכל החיים יודוך סלה", דהני ארבעה כולהו דרמיזי בתיבת חיים שוים, ש"אין להם להודות אלא כשניצולו מן המות והגיעו לחיים".

כב. ויש לומר בדרך אפשר, שמסימן זה למדים כמה הלכות: סימן זה מורה שהענין ד"יודוך סלה" צריך להיות קשור עם ענין ה"חיים". ולכן, החיוב דברכת הגומל ביציאה מבית האסורים הוא רק על "מי שהי' חבוש בבית האסורים על ידי עסקי נפשות", כמ"ש רבינו הזקן בסדר ברכת הנהנין 101 ("או על עסקי ממון אם הי' מעונה בכבלי ברזל" 102, כמבואר בשער הכולל 103 המקור לזה), כיון שזוהי סכנה הקשורה עם ענין החיים.

ועוד ענין בזה - שעפ"ז יובן גם הדיוק ד"וכל החיים יודוך":

בסדר ברכת הנהנין 104 כותב רבינו הזקן: "יש אומרים שאין מברכין הגומל אלא על ארבעה שמנו חכמים בלבד, ויש אומרים שהוא הדין לכל מי שהי' בסכנה וניצול, כגון שנפל עליו כותל וכו'", כפי שמביא עוד דוגמאות, "כולם חייבים לברך הגומל, כל שהי' חשש סכנת נפשות", ומסיים ופוסק: "וכן נהגו".

(101) פ"ג ס"ב.

(102) ראה גם שיחת י"ב תמוז תשכ"א ס"ב (תורת מנחם - התועדויות חל"א ע' 114).

(103) פכ"ג ס"ב.

(104) שם ס"ז.

(96) סה"מ שם ע' ריא.

(97) שיחת ש"פ פינחס ס"י ואילך (תורת מנחם - התועדויות

חלק נ ע' 238 ואילך). וש"נ.

(98) שם.

(99) לרמב"ם הל' ברכות פ"י ה"ח.

(100) כ"ה ע"פ הגהת לחם שלמה.

- 1 וזהו מה שניתוסף ע"י הסימן "וכל החיים יודוך סלה" - שלא רק הארבעה שמרומזים בר"ת ד"חיים",
- 2 אלא "כל החיים", כל אלו שהם בדוגמת ה"חיים", "יודוך סלה".
- 3 זאת ועוד:
- 4 רבינו הזקן פוסק בסדר ברכת הנהנין¹⁰⁵: "אין לברך עד שיצא מהסכנה לגמרי, לפיכך לא יברך החולה
- 5 עד שיחזור לבוריו לגמרי" (ועד"ז בנוגע לבית האסורים, יורדי הים והולכי מדבריות).
- 6 וגם ענין זה מרומז בסימן "וכל החיים יודוך סלה" - שחיוב ההודאה הוא כאשר נתתן לא רק מקצת
- 7 מן החיים, אלא "כל החיים", שענין החיים הוא בשלימותו.
- 8 כג. ומזה מובן גם בנוגע לפנימיות הענינים - כמדובר כמ"פ¹⁰⁶ שנגלה דתורה קשורה עם פנימיות התורה:
- 9 מבואר במאמר ד"ה ברוך הגומל לחייבים טובות¹⁰⁷, שענין זה קשור עם מלחמת היצר, כמארז"ל¹⁰⁸
- 10 "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו, שנאמר¹⁰⁹ צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו".
- 11 והרי ענין הפסק החיות הוא לא רק בג' הענינים שבהם ישנו הציווי "יהרג ואל יעבור"¹¹⁰, ולא רק
- 12 בענינים שיש עליהם עונש מיתה, בידי אדם או בידי שמים, אלא כמבואר בתניא¹¹¹ שבכל ענין של עבירה
- 13 על רצון העליון, אפילו בדקדוק קל של דברי סופרים, הנה בשעת מעשה נפרד האדם ממקור החיים.
- 14 וזהו הדיוק "וכל החיים יודוך סלה" - שצריך לידע שכל ענין ש"צופה רשע לצדיק", הרי זה כדי "להמיתו".
- 15 ולא כדעת הטועים לחשוב ש"עודנו ביהדותו"¹⁰⁸, כיון שעבר רק על דקדוק קל של דברי סופרים, או
- 16 אפילו יותר מזה - אבל רק על מצוה מדרבנן וכיו"ב, אבל לא עבר על ענין שיש בו עונש מיתה, אשר ע"פ
- 17 המבואר בתניא¹¹² ש"לפי ערך .. הפגם כך הם חילוקי בחי' המירוק והעונש כו'", הרי מזה גופא מוכח
- 18 לכאורה שכאשר אין עונש מיתה, אזי גם הפגם אינו באופן של מיתה - הנה זהו רק בנוגע לתוצאה לאח"כ,
- 19 אבל בשעת מעשה ה"ה נפרד ממקור חיותו, דכיון שחסר הענין ד"אתם הדבקים בהוי' אלקיכם" (שהרי אינו
- 20 יכול להיות דבוק בהוי' בשעה שעושה היפך רצונו), אזי חסר גם הענין ד"חיים כולכם היום"¹¹⁴.
- 21 כד. ויש לבאר גם סיום הסימן - "יודוך סלה":
- 22 לכאורה אינו מובן:
- 23 ברכת הגומל - מברכים רק פעם אחת, ואי אפשר לברך הגומל ב' פעמים על אותו ענין. ואעפ"כ,
- 24 בסימן על ברכת הגומל - "וכל החיים יודוך", מוסיפים "סלה", ש"כל מקום שנאמר נצח סלה ועד אין
- 25 לו הפסק"¹¹³, וכמו "יהלולך סלה", שפירושו, שבכל יום צריכים להתפלל ולהלל לה', והרי אם יברך
- 26 הגומל בכל יום על נס שאירע לו ביום אחד - הרי זה היפך הכוונה?
- 27 אך הענין הוא - שכאשר ישנו הענין ד"יודוך" פעם אחת, הרי זה צריך להיות באופן ד"סלה", היינו,
- 28 שהדבר פועל ומשפיע עליו באופן ש"אין לו הפסק".
- 29 כה. ומוסיף לבאר במאמר¹¹⁴:
- 30 "דהנה כתיב¹¹⁵ אני הוי' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם, פי', דהנביא מתמה ואומר לישראל,
- 31 הלא אתם רואים כי הוא ית' אינו משנה הבטחתו כאמור כי לא יטוש הוי' עמו ונחלתו לא יעזוב¹¹⁶, וכל
- 32 אחד רואה השגחה אלקית במוחש, וכמאמר¹¹⁷ כבשה אחת בין ע' זאבים והיא משתמרת, א"כ, למה אתם
- 33 בנ"י לא כליתם, מדוע אין אתם נמשכים אחר התומ"צ בכלות הנפש"?!

(112) שם (בהגהה).

(113) עירובין נד, א.

(114) סה"מ שם ס"ע רי ואילך. ע' רטז.

(115) מלאכי ג, ו.

(116) תהלים צד, יד.

(117) תנחומא תולדות ה. אסת"ר פ"י, יא. ועוד.

(105) שם ס"ה.

(106) ראה גם תורת מנחם - התוועדות חלק נ ע' 126. וש"נ.

(107) סה"מ שם ע' רט. ע' ריג.

(108) קידושין ל, ב. וש"נ.

(109) תהלים לו, לב.

(110) סנהדרין עד, א.

(111) פכ"ד.

והענין בזה:

גם כאשר נמצאים במעמד ומצב שנקראים "בני יעקב" (כלשון הכתוב: "ואתם בני יעקב לא כליתם"),
 ע"ש "ידו אוחזת בעקב גו"¹¹⁸, ועד ל"עקבתא דמשיחא", אעפ"כ, כאשר מתבוננים ורואים השגחה
 פרטית על כל צעד ושעל, הן בחיים הפרטיים, בנוגע להצלה מד' הסכנות הנ"ל, והן בחיי כלל ישראל,
 שעם היות בני"י כבשה אחת בין שבעים זאבים, מציל אותה הקב"ה מידם, שזהו לפי ש"אני הוי' לא
 שנית", היינו, ששינויי הזמן והמקום אינם נוגעים בו, ולכן אין שינויים ב"ברית עולם"¹¹⁹ שכרת הקב"ה
 עם בני"י, "עם עולם"¹²⁰ - הי' צריך להיות ענין של כליון ("כליתם") וצמאון לאלקות!

וענין זה מתעורר ומתחדש מתוך "שטורעם" - כאשר רואים אות ומופת, ועד לאות ומופת גלוי לעיני
 בשר, כך שאין צורך כלל בהתבוננות!

ומבאר במאמר¹²¹, ש"הסבה לזה היא טרדת הפרנסה בצוק העתים וכו'", כמבואר שם¹²² בפרטיות
 בנוגע לד' ענינים הנ"ל בעבודה הרוחנית.

וממשיך¹²²: "אמנם כתיב¹²³ וחשב מחשבות לבלתי ירח ממנו נדח וכו'",

ומסיים: "וזהו משביעין אותו"¹²⁴, דבכל נשמה ונשמה הרי יש בה השובע במה לנצח את היצה"ר
 ולהתגבר עליו".

ויש לבאר המשך הענינים, שע"ד שבמזמור מודגש שביטול ארבעה ענינים אלו (באופן ד"יודו לה'
 חסדו ונפלאותיו לבני אדם"²⁷) הוא מצד ידיעת הכוונה הכללית שסוכ"ס מגיעים לגאולה האמיתית
 והשלימה, שזהו מ"ש¹²⁵ "יאמרו גאולי הוי' אשר גאלם מיד צר ומארצות קבצם גו'", כמו"כ הנה עוד
 קודם ירידת הנשמה למטה נותנים לה כחות כדי שביעה ("משביעין" מלשון שובע¹²⁶) כדי שתוכל
 להתמודד עם טרדות הפרנסה, והבלבולים מכל עניני העולם, ולעמוד בכל הנסיונות כו',

- וכמבואר במאמר¹²², ש"כל המניעות ועיכובים שבזה"ג הם רק נסיונות, כמ"ש¹²⁷ כי מנסה ה"א
 אתכם" -

ועד שבנסיון עצמו רואים את הכח האלקי שבו, ואז נעשה הענין ד"אתהפכא חשוכא לנהורא"¹²⁸,
 ש"זדונות נעשו לו זכויות"⁴⁰, כמבואר בתניא¹²⁹: "הואיל ועל ידי זה בא לאהבה רבה כו'", ועד"ז מובן
 שדוקא ענין הנסיון מתהפך ונעשה "נס על ההרים"¹³⁰, שעומד על הר גבוה, שלא בערך למישור הארץ.

כו. וכמדובר כמ"פ - זהו ג"כ מה שראו בפועל בגאולה די"ב"י"ג תמוז:
 הגאולה לא היתה באופן של הכרח מצד הלעו"ז, אלא מיד לאחר שהתחילו מהכרח ולחץ, פעלו
 ש"יגרשם מארצו"¹³¹, שהם עצמם "הרעישו" למהר את יציאתו ונסיעתו מקאסטרמא וכו' וכו', כפי
 שראו באופן גלוי לכל.

וכמו"כ היתה הגאולה - בדוגמת גאולת מצרים - באופן ש"לא תשאר פרסה"¹³², שכאשר בעל הגאולה
 והשמחה העמיד תנאי שהוא נוסע רק "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹³³, ו"לא תשאר פרסה",
 שיקח עמו כל מה שרוצה, הנה בתחילה שלחו מישוהו לחתום לאחר שביחן ויבדוק כו', אבל כאשר בעל
 הגאולה והשמחה הודיע לו, ע"י שליח, שאין לו מה לבחון ולבדוק, כיון שהוא מוכרח ליקח עמו את
 כל הכתבים והספרים וכו' וכו' - הנה לאחר שטילפן אל המקור (לפי שלא רצה להחליט בעצמו, כיון

(127) פ' ראה יג, ד.

(128) ראה זח"א ד, א. תניא ספ"י.

(129) פ"ד.

(130) סהמ"צ להצ"ע עג, א - ע"פ לשון הכתוב ישע"י ל, יז.

וראה ב"ב רפ"ה. אוה"ת בשלח ע' תרסה. שה"ש ע' כט.

(131) ס"פ שמות.

(132) בא יו"ד, כו.

(133) שם, ט.

(118) תולדות כה, כו.

(119) תשא לא, טז. אמור כד, ח. ועוד.

(120) יחזקאל כו, כ. ישע"י מד, ז.

(121) סה"מ שם ע' ריג. ע' רטז.

(122) שם ע' רטז.

(123) שמואל-ב יד, יד.

(124) נדה ל, ב.

(125) תהלים קז, ב"ג.

(126) סה"מ שם ע' רט. ע' ריג.

- 1 שצריך את הסכמת השר שלמעלה), אמרו לו, שיחתום כו', וימלא את רצון הצדיק בנסיעה ושחרור
2 וגאולה באופן ש"לא תשאר פרסה"¹³⁴.
- 3 וכאמור כמ"פ, שכל עניני הנשיא - נשיא אמיתי - פועלים על הדור כולו, ועאכו"כ אותם ענינים
4 שנעשו בפירסום הכי גדול, וכאמור לעיל ש"ברשות הרבים" של הלעו"ז ה' הפירסום שצ"ל "ובני ישראל
5 יוצאים ביד רמה"¹³⁵, כך שגאולה זו היא הכנה וכלי לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו,
6 - כדברי בעל הגאולה והשמחה, שע"י "לאלתר לתשובה" יהי' "לאלתר לגאולה", ובאופן שהקב"ה
7 יבעיר את כתלי הגלות¹³⁶, כנוסח ה"קול קורא" הידוע¹³⁷ -
- 8 שגם היא תהי' באופן שיוציאו מהגלות את כל ניצוצות הקדושה, "לא תשאר פרסה", נוסף לכך
9 שבודאי תהי' היציאה "בנערנו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו",
10 בטוב הנראה והנגלה, ובעגלא דידן, למטה מעשרה טפחים, ע"י משיח צדקנו.

* * *

- 11 כז. ישנם השואלים:
- 12 מדובר אודות מאורע שאירע לפני ארבעים שנה, ובינתיים עברו (לא שנים נורמליות, שבהם אירעו
13 רק דברים פשוטים ורגילים, שהורגלו אליהם מדורי דורות, אלא) שנים כאלו שבהם אירעו מאורעות
14 יוצאים מן הכלל לגמרי, שאף פעם לא שיערו - כפי שאירע דוקא בדור זה, ובעשירות השנים האחרונות
15 - הן בנוגע לצד הלא טוב שבזה, והן בנוגע לנסי ה' הגלויים שראו בהצלחת נפשות ממש של שארית
16 הפליטה בימים ההם, ושארית הפליטה בזמן הזה.
- 17 ולכאורה אינו מובן כלל: מהו ענין הזכרון על מאורע שאירע לפני ארבעים שנה, שאז דובר לכאורה
18 אודות אדם אחד, אם כי מורם מעם - בה בשעה שבינתיים אירעו ענינים כאלו שלכאורה הם שלא בערך
19 בכמות וגם באיכות, שהרי בנוגע לדיני נפשות אי אפשר לחלק בין גדול בישראל לפשוט שבפשוטים,
20 ובענין פיקוח נפש שדוחה את כל התורה כולה¹³⁸, אין חילוק אם מדובר אודות קטן שאין למטה הימנו
21 או גדול שאין למעלה הימנו, כיון "שאינן¹³⁹ דוחין נפש מפני נפש"?!
- 22 כח. ובכן - כל ענין מתחיל בתורה - "ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא"¹⁴⁰:
- 23 כאשר מדובר אודות הענין ד"ארבעין שנים" שלאחריהם "קאי איניש אדעת' דרבי" - מתחיל הכתוב¹⁴¹:
24 "אתם ראיתם את כל אשר עשה ה' אליכם לעיניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו".
- 25 ולכאורה: איזה ערך ותפיסת מקום יש ל"כל אשר עשה ה' .. בארץ מצרים גו'", בה בשעה שלאח"ז
26 ה' הענין דמתן-תורה, ולאח"ז בנין המשכן, וכל הנסים והנפלאות שאירעו במשך ארבעים שנה אלו?!
27 ומזה מובן, שענין זה מאיר ומורה את הדרך לכל שאר הענינים.
- 28 ולכאורה: איך אפשר לומר שה"אותות ומופתים" שנעשו "בארץ מצרים לפרעה גו'" מאירים את הענין
29 דמתן-תורה?
- 30 ובכן, מצינו פלא גדול בנוגע לכללות הענין דמ"ת,
- 31 - שזהו עיקר בריאת העולם, כדברי הגמרא¹⁴¹ "מאי דכתיב¹⁴² .. ארץ יראה ושקטה .. בתחילה יראה
32 ולבסוף שקטה .. דכתיב¹⁴³ ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, ה"א יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה

134 (ראה גם שיחת י"ג תמוז תשכ"ב ס"ל (תורת מנחם -
התוועדות חל"ד ע' 158). וש"נ.
135 בשלח יד, ח.
136 ראה אג"ק שלו ח"ו ע' שעב (נעתק ב"היום יום"
בתחלתו).
137 ראה אג"ק שם. ע' תל ואילך. וש"נ.
138 ראה יומא פג, א ואילך. וש"נ.
139 (סנהדרין עב, ב. וש"נ.
140 ראה תענית ט, א ובפרש"י. תוס' ישנים יומא לה, ב.
זח"ג רכא, א. זו"ח קה, א.
141 שבת פח, א (ובפרש"י).
142 תהלים עו, ט.
143 בראשית א, לא ובפרש"י.

עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין כו" (והיינו, ש"ויהי ערב ויהי בקר של גמר בראשית תלוי ביום הששי ("הששי המיוחד"), והוא ששי בסיון, שניתנה בו תורה") -
 שהתחלת הענין דמ"ת הוא: "אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"¹⁴⁴, כלומר, כיצד ובמה לוקחים את הענין של מ"ת, ומהו ענינו ותוכנו - "הוצאתיך מארץ מצרים"!

והענין בזה:

מבואר בתורת החסידות (ומרומו בכ"מ בנגלה)¹⁴⁵, שהחידוש של מ"ת הוא - בלשון המדרש¹⁴⁶ - שבטלה הגזירה שעליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה, ובאופן ש"אני המתחיל", כמ"ש¹⁴⁷ "וירד הוי' על הר סיני", שזהו ענין שלא הי' עד אז, והתחיל במ"ת.

והרי ענינה של גזירה זו הוא - מיצרים והגבלות, ולא רק עבור התחתון, שמוכרח להשאר תחתון, אלא גם עבור העליון, שגם הוא מוגבל בכך שמוכרח להשאר עליון, ולא לירד למטה; ופעולת התורה היא - שמבטלת את המדידות והגבלות של סדר השתלשלות, ומבטלת את המדידה והגבלה שהיתה על העליון שאין למעלה הימנו, כביכול, שהגביל את עצמו ("זיך אֵלֶיךָ גַעבוֹנֶדֶן") כביכול ואמר שיש גזירה שלא ירד למטה.

ובכן, אימתי התחילה שבירת וביטול ענין המיצרים והגבלות (שזהו"ע מ"ת) - כאשר "הוצאתיך מארץ מצרים", ועז"נ "אתם ראייתם את כל אשר עשה ה' .. בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו המסות הגדולות .. האותות והמופתים גו'".

וכן הוא בעבודה - שכדי שבנ"י יזכו (לא רק למתן-תורה, אלא גם) לקבלת התורה, הוצרך להיות הצירוף ב"כור הברזל" במצרים¹⁴⁸, וצירוף זה הי' באופן (שלא זו בלבד שלא הכניעו את עצמם למצרים, אלא אדרבה) שכבשו את מצרים והוציאו כל דבר טוב שהי' במצרים - ונצלתם את מצרים¹⁴⁹.

כט. ועד"ז בנוגע לדורנו זה - שהעובדה שבמשך ארבעים שנה זכו לנסים גלויים בהצלחת נפשות בפועל, ע"י גילוי חסד ה' למעלה מדרך הטבע לגמרי, עד שהלעו"ז נתבטל ממציותו והוכרח לבטל מחשבתו, הנה ההתחלה בזה היתה לפני ארבעים שנה:

היתה אז ממשלה ששלטה על 180 מליון בני אדם, שהתייצבה נגד אדם אחד - לא מצד הגוף בלבד, אלא מצד היותו גוף של איש ישראל ("א אידישער גוף"), וכל הטעמים בשכל והסברה שאמרו, היו רק כדי להסתיר את הרצון והטענה הפנימית שהיא סיבת כל הטעמים וההסברות, כלשון הכתוב¹⁵⁰: "למה רגשו גוים .. יתיצבו .. על ה' ועל משיחו ננתקה את מוסרותימו גו'", כלומר, הסיבה לכך ש"רגשו גוים" היא - בגלל שנעמדים "על ה' ו(ב)מילא נעמדים (גם) על משיחו", אלא שמעריכים בזה כל מיני הסברות וטעמים, כדי להעלים ולהשכיח את רצונם האמיתי.

ואעפ"כ, הי' אז נס גלוי לעין כל, באופן ש"ראו¹⁵¹ כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך ויראו ממך"¹⁵², וסו"ס פעל הדבר שתהי' היציאה משם באופן ש"בני ישראל יוצאים ביד רמה", כפי שראו זאת בעיני בשר, למטה מעשרה טפחים, כנ"ל בארוכה.

והפלא הגדול שבדבר - שאותם אלו שהתייצבו אז נגד ה' ונגד משיחו, הם הם אלו שצצו גם עתה ונעמדו נגד עם ישראל בארץ הקודש, וכמו אז, חיפשו טעמים והסברות צדדיות, אבל אלו שהסתכלו בעומק, ראו את הסיבה האמיתית! ...

(150) תהלים ב, א-ג.

(151) תבוא כח, יו"ד. וראה ברכות ו, א. וש"נ.

(152) כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר גם הסיפור הידוע עם התפילין. - ראה תורת מנחם - רשימת היומין ע' שכב. וש"נ (וראה גם תורת מנחם - התוועדויות שם ע' שלו. וש"נ).

(144) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.

(145) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 211 ואילך. וש"נ.

(146) שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא טו. ועוד.

(147) שם יט, כ.

(148) ראה תו"א יתרו עד, סע"א ואילך. ובכ"מ.

(149) שמות ג, כב.

- 1 וכאמור, שבסופו של דבר היתה "אתהפכא חשוכא לנהורא" - "כשלחו כלה גרש יגרש אתכם"⁴²,
 2 ובאופן של טוב וחסד הנראה והנגלה, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו", "לא תשאר פרסה",
 3 ו"ביד רמה".
- 4 וכפי שענין זה התבטא בדברי הלעו"ז גם כמה שנים לאחר שכתב עבר כל המאורע [וכבר נאמרה
 5 ברכת הגומל, כך, שבפועל אסור לברך הגומל עוה"פ, אבל אעפ"כ, בפנימיות הענינים הרי זה באופן
 6 ד"יודוך סלה", ש"אין לו הפסק" (כנ"ל סכ"ד)] - שכאשר אחד החסידים ישב בתפיסה, אמרו לו¹⁵³: מה
 7 אתה חושב, שכאשר ישחררו אותך, יתוסף עוד יו"ט אצל יהודים, כפי שניתוסף היו"ט ד"ב"י"ג תמוז
 8 כאשר שחררו את פלוני? ...! - בנוגע ליהודי, צריכים להסביר ולטעון ("איינ'טענה'ן") כו', אבל גוי,
 9 שאינו בעל-בחירה, אמר זאת בפשטות, והיכן - באותו מוסד שגרם לכל המאורע, שלאחריו הי' ענין של
 10 שחרור וגאולה בכל, באופן של "כל החיים" (כנ"ל סכ"ב).
- 11 ובכן: מאורע זה שאירע לפני ארבעים שנה באופן של "אתם ראיתם .. האותות והמופתים", הי'
 12 פתיחה, סלילת והוראת דרך, שאם רק הולכים באורחותיו אשר הורנו, יכולים גם עכשיו להגיע ל"האותות
 13 והמופתים הגדולים ההם", שיהי' הענין ד"ונהפוך הוא"¹⁵⁴, ובאופן ש"בני ישראל יוצאים ביד רמה",
 14 בנוגע לגאולה הפרטית, שתהי' גם ההכנה לגאולה האמיתית והשלימה, שאז יקויים היעוד¹⁵⁵ "ופדויי
 15 הוי' ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם".
- 16 ל. ובפרטיות יותר - ובהקדמה:
 17 דובר במאמר¹⁵⁶ בענין "הוי' הוא האלקים"¹⁵⁷ [והרי גם בפסוק הנ"ל נאמר "ופדויי הוי'"], שגם כאשר
 18 רואים הענין ד"אלקים", בגימטריא הטבע¹⁵⁸, הנה האמת היא שבזה ישנו הענין ד"הוי'", אלא, כמבואר
 19 במאמר, שלולי ההעלם והסתר דשם אלקים, היו יודעים רק שישנה המציאות של הוי', אבל לא היו
 20 יודעים שגם "אלקים" הוא "הוי'", וגם העולם הוא אלקות - "א-ל עולם".
- 21 והרי זה כמו משל ונמשל, משל ע"פ תורה שנשתלשל מהנמשל¹⁵⁹, שכאשר מתבוננים במשל עד
 22 ש"קאי אדעת" דרבי", אזי רואה בכל פרט של המשל שאינו מציאות בפני עצמה, אלא שנשתלשל מפרט
 23 זה כפי שהוא בנמשל, וכיון שהמשל הוא טפל לנמשל, הנה גם במציאותו בתור משל ה"ה רואה שהוא
 24 טפל לנמשל. ובה ניתוסף עליו - שלא זו בלבד שיודע את הנמשל, אלא גם במשל ה"ה רואה (לא את
 25 המשל, אלא) את הנמשל, כמבואר בארוכה במאמר ד"ה וידעת¹⁶⁰.
- 26 ובאותיות פשוטות: כאשר רואה ענינים גשמיים, ורואה בהם השגחה פרטית אזי רואה את הענין
 27 ד"הוי'" ב"אלקים", ועל ידו - גם בטבע, ואז, מתבטל הטבע לגבי הגילוי דהוי', ובמילא אינו יכול
 28 להעלים ולהסתיר על הוי', ואדרבה, להיותו רק משל וכלי להגילוי דהוי', הרי הוא מסייע כו'.
- 29 לא. ובנוגע לענינו:
 30 דובר כמ"פ, שכיון שיודעים שדורנו הוא דור קטן בעלי נשמות קטנות, דור יתום, וחושך כפול ומכופל
 31 - אזי הנסיגות הם באופן שיהי' קל יותר לראות את האמת.
- 32 ובכן:
- 33 כאשר לומדים בחסידות ביאור הענין ד"זדונות נעשו לו כזכיות", כיצד מענין של ג' קליפות הטמאות
 34 לגמרי נעשה ענין של קדושה, אזי יש צורך באריכות הביאור וההסברה, ולאחרי כל זה - הרי זה כפי
 35 שסיפר פעם רבינו נשיאנו¹⁶¹ אודות ר' דוד הירשל¹⁶², שכאשר הי' מבאר ענין בחסידות, והי' רואה

153 ראה גם שיחת י"ב תמוז תשכ"א סל"א (תורת מנחם - ובכ"מ).
 התוועדויות חל"א ע' 130). וש"נ.
 154 אסתר ט, א.
 155 ישעי' לה, יו"ד. נא, יא.
 156 פ"ד (תורת מנחם - התוועדויות חלק נ ע' 148 ואילך).
 157 ואתחנן ד, לט.
 158 פרדס שיי"ב פ"ב. ר"ח שער התשובה פ"ו (ד"ה והמרגיל
 - קכא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. ועוד. תניא שעהיה"א רפ"ו.
 159 ראה גם תו"א לך לך יא, ג. ובכ"מ.
 160 תרנ"ז (סה"מ תרנ"ז ע' מח ואילך).
 161 ראה סה"ש תש"ו ע' 13. וש"נ. וראה גם שיחת י"ב תמוז
 תשי"א בסופה (תורת מנחם - התוועדויות ח"ג ס"ע 220 ואילך).
 שם חכ"ה ע' 268. וש"נ.
 162 חן. רבה של טשערניגוב - ראה אודותו בתורת מנחם -
 רשימת היומן ע' תקח. וש"נ.

1 שהביאור אינו מתקבל ("ס'ווערט ניט צוגענומען") אצל הקהל, אזי הי' אומר: "אזוי אזוי איז דער ענין"...
 2 זה הי' ה"ביאור"...! הענין אינו מובן, ויש קושיות - הנה המענה הוא: "אזוי אזוי איז דער ענין". ועד"ז
 3 בנדוד, שלאחרי כל הביאור שמבארים כיצד "זדונות נעשו לו כזכיות", מוכרחים לסיים: "אזוי אזוי איז
 4 דער ענין"...!

5 אמנם, בנוגע לדורנו, כיון שראו שלא יוכלו להתמודד כו' - הראו לנו שיכולה להיות מציאות של
 6 "מצרים", אשר "כל הגלויות נקראו ע"ש מצרים"¹⁶³, שיש להם כלי זיין, שזהו"ע של ג' קליפות הטמאות
 7 לגמרי, כך, שלכאורה לא תתכן מציאות שיהפכו לזכיות, ואעפ"כ, רואים בפועל, ללא צורך בביאור והסבר
 8 - כפי שכותב עיתון של גוים - שאותם כלי זיין עברו לרשות צד הימין, לבנ"י, ונעשו ל"זכיות", עי"ז
 9 שהתחילו לירות אל הכיוון השני!

10 ואף אחד לא מבקש ביאור והסבר על זה; לא צריך להסביר לו את המעלה של "נסיון" על "בירורים"³⁹,
 11 ולא צריך להסביר לו שמציאות הקליפות היא בבחי' "דין לא הניין לי"¹⁶⁴; הוא קורא את העיתון, והענין
 12 מובן מעצמו!

13 וכפי שכתבו בעיתון - "מאת הוי' היתה זאת היא נפלאת בעינינו"¹⁶⁵, כך, שזהו אמנם כלי זיין של
 14 ג' קליפות הטמאות לגמרי, שאכן הי' מכוון לצד ירושלים עיר הקודש וכו', ואעפ"כ, "כהרף עין"¹⁶⁶,
 15 "בשעתא חדא וברגעא חדא"¹⁶⁷, קיבלו בנ"י את אותו כלי זיין, והיו צריכים רק להטותו מצד שמאל לצד
 16 ימין, ואז נעשה ענין של קדושה לגמרי, ובאופן שאינו דורש ביאורים, ומתקבל אצל כל אחד בפשיטות!
 17 לב. ועכשיו צריכים רק לראות ב"משל" - את ה"נמשל":
 18 דובר כמ"פ שכל המציאות שגוי יכול להביע דעה בנוגע לארץ הקודש, הרי זה רק בגלל ש"מפני
 19 חטאינו גלינו מארצנו".

20 והרי הפירוש ד"גלינו מארצנו" ע"פ הלכה הוא - לא רק כשנמצאים במקום אחר; יכולים להמצא
 21 באותו מקום, בארץ ישראל, אבל אם הבעלות והמרות של המקום שייכת למישהו אחר, הרי זה בבחי'
 22 "גלינו מארצנו".

23 וההכרח לדבר - דלכאורה, כיון ש"מפני חטאינו גלינו מארצנו", היתה יכולה להיות מציאות שלא
 24 ישארו בנ"י בארץ ישראל. והרי ידוע מ"ש הרמב"ם בספר המצוות¹⁶⁸ - בשייכות לקידוש החודש - שלא
 25 יכולה להיות מציאות שארץ ישראל תהי' ללא יהודים. וכפי שמבאר הרגצ'ובי¹⁶⁹ ההוכחה לדבר - "משום
 26 דהא .. גמירי דלא כלו שיבטא", והרי "הא דאפרים ומנשה נחשבים לשני שבטים (שאו ישנם י"ב
 27 שבטים) זה רק בא"י לנחלה, וא"כ, אם לא יהי' שום ישראל בא"י, שוב לא יהי' נ"מ כלל, ויהי' שבט
 28 אחד, ונמצא דכלה שיבטא". אך לכאורה, איך יתאים זה עם הענין ד"מפני חטאינו גלינו מארצנו"?
 29 ועכצ"ל, שיכולים להיות ב"ארצנו", ואעפ"כ הרי זה מעמד ומצב ד"גלינו".

30 וכפי שהי' מיד לאחר חורבן ביהמ"ק, שעדיין היו כו"כ מבנ"י בארץ ישראל, ואעפ"כ, התחלת הגלות
 31 היא (לא כאשר גירשו את בנ"י מירושלים, אלא) מיד בתשעה באב. ולכאורה, איזו גלות היא זו כאשר
 32 בנ"י נמצאים בירושלים? - אלא הגלות מתבטאת בכך שנסתלקה משם הבעלות היהודית, ובשביל "בעלות
 33 יהודית" לא די בכך שעומד בראש מי ש"בשם ישראל יכונה", אלא יש צורך שהבעלות תתנהל באופן
 34 יהודי - שזהו ההיפך מ"חטאינו", ששולל את הענין ד"גלינו מארצנו" ברוחניות, ובמילא נשלל גם הענין
 35 ד"גלינו מארצנו" בפשטות.

36 ולכן, כאשר מראים מאורע הנ"ל (סל"א) בתור דוגמא לענין הפיכת הלעו"ז לטוב שיהי' לעתיד לבוא
 37 כשנמצאים עדיין בזמן הגלות,

(166) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.

(167) זח"א קט, סע"א.

(168) מ"ע קנב.

(169) צפע"נ להרמב"ם ה' קידוה"ח ספ"ה.

(163) ב"ר פט"ז, ד.

(164) שם פ"ג, ז. פ"ט, ב. ועוד. וראה סה"מ ה'ש"ת ס"ע 55

בהערה.

(165) תהלים קיח, כג.

- 1 - שהרי נמצאים בערב שבת לאחר חצות, שאז צריכים לטעום ממאכלי השבת, "טועמי' חיים זכו"
- 2 (כדאיתא בפע"ח¹⁷⁰), אפילו שעומדים עדיין קודם מנחה, ואפילו קודם אמירת "הודו להוי' כי טוב",
- 3 כמוזכר לעיל¹⁷¹ שהבעש"ט יסד לומר מזמור זה בערב שבת במנחה, כדי להודות על ההצלה מכל ד'
- 4 הסכנות שישנם בהתעסקות בעובדין דחול; וכיון שבבוא השבת יקויים היעוד¹⁷² "את רוח הטומאה אעביר
- 5 מן הארץ", יש צורך להפוך את הענינים דלעו"ז שבהם מעורבים גם עניני טוב, עוד לפני אמירת "הודו
- 6 לה", כשנמצאים עדיין בגלות -
- 7 צריך לזכור (ולא לטעות) שזהו רק ה"משל", ולא ה"נמשל", וצריך לראות את ה"נמשל", ואז, הרי
- 8 הוא רואה - לא את הענינים הגשמיים, כמו הפלדה שממנה נעשה ה"טנק", וכח אבק השריפה בפגזים
- 9 כו', אלא את הכח האלקי שבזה - "בדבר הוי' שמים נעשו"¹⁷³, שזהו כח הפועל בנפעל, ו"מהוי' מצעדי
- 10 גבר כוננו"¹⁷⁴, שזהו הכח שמביא את הטנק ומכוון אותו לירות למקום הראוי, כך, שענין זה נתהפך
- 11 לטוב במחשבתו, וכיון שיהודי הוא בעה"ב על העולם, מתהפך גם העולם לטוב, כך, שהטנק נעשה שלו,
- 12 וביכלתו לכוון אותו כרצונו, ויכולים לסמוך עליו, כיון שבודאי יכוון אותו כפי רצונו של הקב"ה.
- 13 לג. ובכן, ההתחלה בזה בדורנו זה היתה כשראינו שאדם אחד נעמד נגד ממשלה של 180 מליון
- 14 איש, וניצח, ולא רק באופן שנתבטלו, אלא יתירה מזה - ש"עמדו זרים ורעו צאנכם"¹⁷⁵, ולא בדרך
- 15 מלחמה, אלא באופן ש"בשובה ונחת תושעון"¹⁷⁶.
- 16 וזהו הלימוד שלמדים ממ"ש "אתם ראיתם את כל אשר עשה ה' .. בארץ מצרים גו'" - שכאשר
- 17 עמדו להיכנס לארץ בסוף ארבעים שנה, הזכירו להם מה שאירע ארבעים שנה לפני"ז, ומאז, "נתן ה'
- 18 לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע", כך, שיכול להיות הענין ד"קאי אדעת' דרבי", לראות את
- 19 עצם ופנימיות הכוונה בזה.
- 20 ועד"ז בנוגע להענין שרואים בעיני בשר שאין להתפעל מהכמות כו' - אם רק עומדים בתוקף כמו
- 21 שעמד נשיא הדור לפני ארבעים שנה בתוקף שממנו לא יוזז, בתור המשך שלשלת הזהב - כפי שאמר
- 22 בד' אמות שלהם¹⁷⁷, שלכן, לא נוגע מספר שנותיו, להיותו המשך של הדורות שקדמוהו, ועד שזהו
- 23 המשך למעמד הר סיני, שממש הלכו ל"ארץ טובה ורחבה"¹⁷⁸, ולולי שגרם החטא הי' זה באופן של
- 24 "אחד עשר יום מחורב"¹⁷⁹, "מהלך י"א יום .. בשלשה ימים" (כפי שמביא רש"י ממדרשי חז"ל¹⁸⁰), כך,
- 25 שמאורע זה שאירע לפני ארבעים שנה, מאיר את האפשריות, ופותח דרך סלולה ורחבה, דרך המלך,
- 26 מלכו של עולם.
- 27 אלא שצריכים לנצל זה באופן המתאים: "לקובעו" - באופן של קביעות, "ליום התוועדות" - באופן
- 28 ד"כל ישראל חברים"¹⁸¹, שתהי' מתוך "התעוררות" ("ניט פאָרשלאָפֿן"), מתוך חיות, כח ואור, "לחיזוק
- 29 התורה כו'" - ע"ד מ"ש הרמב"ם¹⁸² בנוגע למשיח: "לחזק בדקה", שזה בא בהמשך לכך שיהי' "הוגה
- 30 בתורה ועוסק במצות כדוד אביו .. ויכוף כל ישראל לילך בה כו'", עד ש"בנה מקדש במקומו וקבץ
- 31 נדחי ישראל" (בסדר זה דוקא, שהרי גם סדר הדברים ברמב"ם הוא מדויק¹⁸³).
- 32 ו"טועמי' חיים זכו" - ראינו לפני ארבעים שנה,
- 33 - ואילו זכינו הי' אז הענין ד"לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה", כדברי בעל הגאולה והשמחה,
- 34 באמרו: יכולים אתם להביא מיד את משיח למטה מעשרה טפחים, בטוב הנראה והנגלה, באופן הכי

התוועדיות חכ"ג ע' 171). וש"נ.

178) שמות ג, ח.

179) דברים א, ב.

180) ספרי עה"פ.

181) ראה ס' שופטים כ, יא. חגיגה כו, א. ירושלמי שם פ"ג

ה"ו. תניא אגה"ק סוסכ"ב.

182) הל' מלכים ספ"א.

183) ראה גם לקמן סמ"ז. וש"נ.

170) ש"ח רפ"ג. וראה לק"ש ח"כ ריש ע' 173. וש"נ.

171) במאמר פ"ו (תורת מנחם - התוועדיות חלק נ ע' 152).

וש"נ.

172) זכרי' יג, ב.

173) תהלים לג, ו.

174) שם לז, כג.

175) ישעי' סא, ה.

176) שם ל, טו.

177) ראה גם שיחת י"ב תמוז תשח"י סמ"ד (תורת מנחם -

טוב, ובשביל זה אין צורך בדברים מיוחדים ("געוואלדיקע זאכן"), אלא רק "לאלתר לתשובה", שהיא
 "בשעתא חדא וברגעא חדא" 167 -

ולכן, הטענה היא שיפעלו זאת לכל-הפחות עכשיו, לאחר ש"נתן הוי' לכם לב לדעת ועינים לראות
 ואזנים לשמוע",

ולאחרי שכבר עברו את כל העינויים, כלשון הכתוב 184: "ויענך", "שזה הי' ענין המן דכתיב ויענך
 וירעיבך כו', שע"י המן וע"י עינויים וסיגופים זכו למעלה עליונה יותר כו'", כמבואר בארוכה בלקוטי
 תורה 185 - הנה מזה באים ל"ארץ טובה ורחבה", באופן של טוב, חסד ורחמים, בטוב הנראה והנגלה,
 ובאופן ש"וישבתם לבטח בארצכם" 186, כיון שיקריים מ"ש 187 "והייתי לכם לאלקים ואתם תהיו לי לעם",
 באופן של "ברית עולם" 119, "ואולך אתכם קוממיות" 188, בקרוב ממש.

* * *

לד. דובר לעיל (סל"ב) אודות הענין ד"טועמי' חיים זכו", שהקב"ה מראה מעין הענין ד"זדונות נעשו
 לו כזכיות" כפי שנעשה מצדו, ביחד עם ההבהרה, שידעו, שנמצאים עדיין ב"ערב שבת", ועוסקים עדיין
 ב"עובדין דחול", ולכן הרי זה באופן של "טועמי'" בלבד, וידעה זו צריכה לפעול שיסיימו את ה"פכים
 קטנים" - כדברי בעל הגאולה והשמחה בשיחתו הידועה 189 שצריכים רק לסיים את ה"פכים קטנים"
 שנשארו לתקן בזמן הגלות, ואז "נשרף" הגלות 136, ופועלים את בנין הגאולה האמיתית והשלמה.

ואסור לטעות ולחשוב שאין זה "טועמי'" בלבד, אלא זוהי כבר "סעודת שבת" - חס ושלום! זהו אפילו
 לא ה"ערב שבת" אודותיו נאמר בגמרא 190 "רב מצלי של שבת בערב שבת", שהרי אצלו הי' כבר שבת,
 שלכן התפלל תפלת שבת; ואילו בנדוד"ד הרי זה מעמד ומצב של "חול" לאמיתתו, כיון שצריכים עדיין
 לבער את הענין ד"חטאינו", שאז יתבטל בדרך ממילא המסובב ד"מפני חטאינו כו'", שזהו ענין הגלות.

אבל, כדי להקל על העבודה, הנה כשם שהי' הענין ד"טועמי' חיים זכו" בנוגע ל"אותות והמופתים
 הגדולים ההם", כמו"כ הראו עתה, שכאשר יהודי רוצה באמת, יש ביכולתו לעמוד עתה במעמד ומצב
 כפי שיהי' בימות המשיח, שזהו הענין ד"טועמי' חיים זכו" בנוגע לעבודת האדם.

ובלשון הפסוק: "נתן הוי' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע", היינו, שבזמן של ארבעים
 שנה הרי זה ניתן ע"י הקב"ה, אלא, כיון שהעשי' צריכה להיות בבחירה חפשית, מראים ליהודי שאם
 הוא רק רוצה באמת, ביכולתו לעשות, כולל גם לבטל את כל המניעות והעיכובים (שזה מורה על מעלת
 הכחות שלו), שיוכל לצאת מכל הכלבולים של היצה"ר, כמבואר בהמאמר 122 ד' הענינים ד"חולה"
 "יסורים" "ים" ו"מדבר" כפי שהם בעבודה הרוחנית; אלא שצ"ל הענין ד"ויזעקו אל ה'" 191, "ויזעקו
 אל ה'" 192, ואז נמשך ומתגלה "חסדו ונפלאותיו לבני אדם" - ש"הקב"ה עוזרו" 108, שיוכל לפעול כל
 הענינים בבחירתו החפשית.

ובנוגע לעניננו: בזמן האחרון ראו אשר ע"י זעזוע אחד ("איין טרייסל") נתבטלו לגמרי בפועל ממש כל
 הטענות של היצה"ר, ולא רק אצל "ראשיכם שבטיכם", אלא גם אצל "חוטב עציך ושואב מימך" 193, כדלקמן.

לה. הטענה העיקרית של ה"רשע" ש"צופה לצדיק" ועי"ז "מבקש להמיתו", היא - כפי שטען הצדוקי
 לרבא: "עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו" 69.

ובכן: בימי ההכנה לחג השבועות, שאז צריכה להיות הקדמת נעשה לנשמע בתור הכנה לקבלת
 התורה, הראו לבנ"י, שאם רק רוצים באמת, הרי זה נעשה אצלם בדרך ממילא, ואין פוצה פה ומצפצף;
 אף אחד לא נעמד נגד זה - כפי שראו בעת גיוס הצבא למלחמה 194:

(190) ברכות כז, א"ב.

(191) תהלים קז, יג, שם, יט.

(192) שם, ו, שם, כח.

(193) ר"פ נצבים.

(194) המדובר אודות מלחמת ששת הימים שהיתה בסמיכות

לחג השבועות (המו"ז).

(184) עקב ח, ג.

(185) ס"פ תבוא.

(186) בחוקותי כו, ה.

(187) שם, יב.

(188) שם, יג.

(189) ראה גם אג"ק ח"ד ע' שיד.

- 1 התנאי הראשון בגיוס לצבא הוא - הקדמת נעשה לנשמע, מבלי לשאול מה ולמה כו' ("וואָס און ווען").
- 2 כאשר הוא אוחז באמצע ההתעסקות בעניניו, ולפתע מקבל פתק¹⁹⁵ שבו נאמר שעליו להתייבב תוך
- 3 שעות ספורות במקום פלוני בזמן פלוני - הנה אם הוא רק "יוצא צבא בישראל"¹⁹⁶, אינו שואל מהי
- 4 התכלית ומהי ההסברה, ואינו הולך להתייבב בדבר עם אשתו וילדיו, עם השכל שלו, או לשאול בשביל
- 5 מה קוראים אותו, ואולי אפשר להחליף אותו ע"י מישהו אחר, או אולי יכולים להשתמש בו במדה גדולה
- 6 יותר, להיותו בעל-כשרונות ובעל-יכולות וכו' וכו'.
- 7 יתכן אפילו שאצלו מסתבר להיפך, אבל גם אז, אין זה באופן שמתעוררת אצלו קושיא, והוא מתרץ
- 8 את הקושיא בכך שצריך להיות הקדמת נעשה לנשמע, אלא מלכתחילה לא מתעוררת אצלו קושיא, אלא
- 9 זהו בדרך פשיטות, שכיון שהגיע פתק כזה - יש לציית ולעשות זאת בכל מסירות נפשו, ומתוך שמחה
- 10 וטוב לבב! ולאחרי כן - אם יזכה, ידע את פרטי הדברים, הטעמים וכו', ואם לא - גם לא איכפת לו!
- 11 וכך ראו את ההנהגה בפועל ממש אצל כולם, הן מי שהוא בעל-שכל כל ימיו, והן אדם פשוט, "חוטב
- 12 עציץ ושואב מימין".
- 13 ובכך הראו ליהודי - שכאשר שולחים לו "פתק", והוא יודע שזהו דבר שנוגע למציאות שלו, אזי גם
- 14 היצה"ר לא יבלבל אותו לחשוב אם צ"ל תחילה "נשמע" או "נעשה", כפי שראו את ההנהגה במעשה בפועל,
- 15 בדיוק כפי שנדרש בשביל קבלת התורה כמה ימים לאח"ז, וכאמור, שענין זה נעשה לא רק אצל אנשי מעלה,
- 16 או אצל "קבלת-עול'ניקעס", אלא ללא הבדל בין "ראשיכם שבטיכם" ל"חוטב עציץ ושואב מימין".
- 17 וכאמור, זוהי הקושיא הראשונה - ע"ד הרגיל - שטוען היצה"ר ליהודי: כאשר אתה שומע אודות
- 18 ענין של תומ"צ, הנה לכל לראש תתעניין במה המדובר, ואח"כ תתבונן בזה, וכיון שמבטיחים לך ש"היא
- 19 חכמתכם ובינתכם"¹⁹⁷, הרי בודאי תכיר בכך גם ע"י השכל, ואז תקיים זאת; אבל אל תהי' "עמא פזיזא
- 20 דקדמיתו פומיכו לאודניכו".
- 21 ועל זה הראו בפועל - שזהו רק העלם והסתר של היצה"ר, ובשביל להתמודד עם זה, לא הי' צורך
- 22 בלחץ ומורא והפחדות כו', אלא עשו זאת בשמחה ובטוב לבב; היו צריכים רק לדעת שהדברים מכוונים
- 23 אליו, ושהו ענין שנוגע למציאות שלו, ואז לא הי' צורך בהקדמות והסברות, ולא היתה כל המציאות
- 24 של קושיות, ובמילא לא הוצרכו לתירוצים.
- 25 לו. ועד"ז בנוגע לטענה השני' של היצה"ר:
- 26 הן אמת שצריך לקיים תומ"צ, ובהקדמת נעשה לנשמע, אבל עליך לדעת מי הוא זה שמעביר לך
- 27 ציווי זה, האם הוא למעלה ממך בכל הענינים, אבל אם יש לך מעלות עליו - מי יודע אם אתה צריך
- 28 לציית אליו?! ...
- 29 וגם בענין זה ראו איך היתה ההנהגה בימים הסמוכים לקבלת התורה:
- 30 אף אחד לא שאל אודות ה"מפקד" שלו - אם הוא חכם גדול יותר ממנו, אם יש לו כסף יותר ממנו,
- 31 אם יש לו נסיון בחיים יותר ממנו, אם הוא מבוגר ממנו וכיו"ב;
- 32 כולם ידעו שכל מציאות קיומו של "יוצא צבא בישראל" תלוי' בקבלת עול מהעומד על גביו, מבלי
- 33 לשאול מה הגיל שלו, מהי חכמתו ומהי ההתמחות שלו ("וואָס איז זיין אויפטאָן"), והאם הוא צריך
- 34 לציית אליו; כיון שהוא זה שעומד על גביו - לא נוגע לו מאומה; עליו למלא את הפקודה!
- 35 ולאחרי כן, כשיגיעו ימי מנוחה, ויהי' לו זמן פנוי וירצה בכך - אזי יתייבב ללמוד ולחקור
- 36 ("שטודירן") אם הלה התנהג באופן ישר או עקום; אבל בשעת מעשה אין נתינת מקום לכל זה.
- 37 לו. ועד"ז בנוגע לטענה נוספת, שהיא אחת הטענות הכי גדולות של היצה"ר:

(197) ואתחנן ד, ו.

(195) צו גיוס (המו"ז).

(196) במדבר א, ג. ועוד.

מהו בכלל הסדר שמישהו מתערב בענינים שלי? ... "הוכח¹⁹⁸ תוכיח את עמיתך"? - דאג לעסקים שלך ("מיינד יור אָן ביזנעס")! מה לך לבוא ולומר לי שאני צריך להניח תפילין ולשמור שבת? - אני אדם בעל רמ"ח אברים ושס"ה גידים משלי, ואני יודע מה עלי לעשות, ולא עליך לומר לי מה לעשות ("דו ביסט ניט קיין זאגער"); זה ה"עסק" ("ביזנעס") שלי; תתעסק עם עצמך, ואני אתעסק עם עצמי! ונוסף על טענה זו שהיתה בכל התקופות ובכל הזמנים, ניתוספה גם ה"עבודה" החדשה - שהמושג של דמוקרטי ("דעמאָקראַטי") חל על כל הענינים, וקישרו זאת עם הענין ד"אחרי רבים להטות"¹⁹⁹ - בה בשעה שהענין ד"אחרי רבים להטות" שייך רק בדבר העומד בספק, שאז צריכים לשאול ולברר מהי דעת הרוב ומהי דעת המיעוט, אבל דבר שאינו בספק, לא שייך בו רוב ומיעוט; צריכים רק לדעת אם זהו "בית דין גדול ממנו" לא רק "במנין", אלא גם "בנין", ואם גדולתו היא רק "במנין", אין ביכולתו לשנות מאומה²⁰⁰.

ובכן, גם בענין זה ראינו בפועל איך היתה ההנהגה בימים הסמוכים לקבלת התורה: כל אחד ידע, שאם הוא לא יציית, אזי מעמיד בסכנה לא רק את עצמו, או גם את בני ביתו, אלא זה נוגע לכל הקבוצה שנמצאת עמו, ולמרות שקבוצה זו מגינה על שטח אדמה מסויים בלבד (ע"פ תכסיסי מלחמה כפשוטם), הנה אם ישאירו את שטח האדמה (ד' אמות) שלהם פתוח, ללא הגנה, הרי זה מהוה סכנה לא רק לשטח מסויים זה, אלא ע"י ד' אמות אלו יכולים לחתוך ולכבוש את כל השטח שמסביב, "עד הים האחרון"²⁰¹ בגבולה של ארץ ישראל! וכאן רואים דבר פלא:

ענין זה כותב הרמב"ם בהל' מלכים ומלחמות²⁰² - באותיות של הלכה: "ומאחר שיכנס בקשרי מלחמה .. לא ירא ולא יפחד ולא יחשוב וכו', וכל המתחיל לחשוב ולהרהר כו' עובר בלא תעשה, שנאמר²⁰³ אל ירך לבבכם אל תיראו וגו', ולא עוד שכל דמי ישראל תלויין בצווארו". ובאופן כזה התנהגו בפשיטות ובדרך ממיילא כולם - גם מי שלא יודע אודות מציאותו של הרמב"ם - שכל אחד ידע שבהנהגתו תלוי הגורל של כל החבורה והקבוצה שבסביבתו, ועד שיכול להיות שבזה תלוי הגורל של כל העם השוכן בציון, ובשביל זה לא היו צריכים להתיישב ללמוד ספרי מוסר או ספרי חסידות, או להבדיל ספרי תכסיסי מלחמה.

לח. ולהעיר, שלא שמו לב לקשר הענינים - שמאורע זה אירע בימי הספירה, ימי ההכנה לקבלת התורה, ימים ספורים לפני קבלת התורה: ענין זה הי' בבחי' "טועמי' חיים זכו", באופן ש"אתם ראתם", שכאשר היו צריכים "להלחם מלחמות ה'"²⁰⁴, היתה ההנהגה באופן שעמדו במעמד ומצב שעל ידו נעשים כלים (לא רק למתן תורה, אלא גם) לקבלת התורה ע"י ישראל - בכל ג' הענינים האמורים: (א) הקדמת נעשה לנשמע, ולא באופן של קושיא ותירוץ, אלא באופן שמלכתחילה אין קושיא, (ב) כל המציאות של צבא בישראל (ומזה נמשך אח"כ גם אצל אומות העולם) בנוי על קבלת עול, שכאשר מגיעה פקודה מהמפקד, אזי גם אם יש לו כל מיני קושיות, עליו למלא את הפקודה, (ג) שאין זה ענין שנוגע רק לד' אמותיו, לביתו ומשפחתו, אלא באופן ש"כל דמי ישראל תלויין בצווארו".

וכמדובר כמ"פ אודות הדגשת בעל הגאולה והשמחה, שבקדושה אין "מקרה אבוד", כפי שלמדים מפסח שני²⁰⁵ (וכן הוא בכמה ענינים), וכמאמר הירושלמי²⁰⁶ "אין לך דבר שעומד בפני התשובה" - דכיון שישנו הענין ד"נותן התורה" לשון הוה²⁰⁷, הרי בכל יום ויום צ"ל הקדמת נעשה לנשמע, והענין

(204) רמב"ם הל' מלכים ספ"ד.

(205) סה"ש תש"א ע' 115 (נעתק ב"היום יום" יד אייר, פסח

שני).

(206) פאה פ"א ה"א. הובא ברמב"ם הל' תשובה ספ"ג.

(207) ראה של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. ובכ"מ.

(198) קדושים יט, יז.

(199) משפטים כג, ב.

(200) ראה רמב"ם הל' ממרים פ"ב ה"ב.

(201) ברכה לד, ב.

(202) ספ"ז.

(203) פ' שופטים כ, ג.

- 1 דקבלת עול, שזהו "ראשית העבודה ועיקרה ושרשה"²⁰⁸, ומילוי פקודות המפקד גם אם יש לו כו"כ
- 2 קושיית; והנקודה הפנימית - שההצלחה בזה היא כאשר עושים זאת מתוך שמחה וטוב לבב.
- 3 וכאמור, כל הנקודות הנ"ל ראו לעיני בשר בימים הסמוכים למתן תורה וקבלת התורה, והוראות אלו
- 4 עומדות בתקפן גם עתה,
- 5 ואין לאף אחד לטעון ש"אינו יכול" - כהפתגם המפורסם שנתפרש ע"י הבעש"ט²⁰⁹ [הדברים נאמרו
- 6 אמנם ע"י גוי, אבל אח"כ נתפרשו ע"י יהודי כמו הבעש"ט, בתור דרך עבודה עבור כל ישראל]:
- 7 "מאזשעש - דא ניע חאטשעש" (אתה יכול, אבל לא רוצה), היינו, שהדבר הוא ביכולת כאו"א, אלא
- 8 שתלוי ברצונו.
- 9 ואין זה רק באופן שיודעים מה שכתוב בספרים, אלא כפי שהראו לו בפועל ובגלוי, ולא בנוגע
- 10 להזולת, אלא בנוגע לעצמו, ולא רק בנוגע לראש שלו, אלא גם בנוגע לרגלים שלו, או להיפך, לא רק
- 11 בנוגע לרגל, אלא גם בנוגע לראש, מקום השכל - שגם השכל הלך מתוך קבלת עול, וגם הרגלים הלכו
- 12 בשמחה ובטוב לבב, לא כדבר המוכרח, קבלת עול "יבשה" ("טרוקענע קב"ע").
- 13 ובאופן כזה ניצחו את המלחמה, שכן, לאמיתו של ענין ה' זה באופן ש"וראו כל עמי הארץ גו'
- 14 ויראו ממך"¹⁵², ובדרך ממילא "אז נבהלו וגו'"²¹⁰, ככל פרטי הענינים שבזה.
- 15 והנקודה הכללית - שהמאורעות עצמם, ה"אותות ומופתים" עצמם, מהווים קריאה לכל בני, וטוענים
- 16 אליהם "אתם ראייתם": כאשר ידעת שהדבר נוגע לקדושת ארץ ישראל, ולעצם המציאות של יהודי
- 17 הקשורה עם תומ"צ כפי שמושרשים בעצמותו ית' - הנה זה העתה נהגת אתה בעצמך בפשיטות באופן
- 18 של "נעשה", מבלי להתחשב ב"נשמע" - למלא את ה"פקודה" ממי שניתנה, אם יש לו רק "סמיכה"
- 19 בתור "מפקד", ועשית זאת בשמחה ובטוב לבב.
- 20 לט. וכמדובר במאמר¹⁵⁶ - הנה עי"ז פועלים שבירת ההעלמות וההסתרים של הטבע, ורואים ב"טבע"
- 21 שהוא בגימטריא "אלקים", והיינו, שאין זה "טבע", אלא "אלקים", וב"אלקים" רואים ש"הוי' הוא
- 22 האלקים", ה' הוה ויהי' כאחד²¹¹.
- 23 וכיון ששם הוי' הוא מדת הרחמים, הקשורה עם מדת התפארת, אשר ע"פ מאמר קדושי עליון שמביא
- 24 רבינו הזקן ונתבאר ע"י הצ"צ²¹², גדלה מעלתה על מדת החסד (וכמו בענין השמות, שמדת החסד קשורה
- 25 עם שם א-ל, ומדת התפארת קשורה עם שם הוי'²¹³) - אזי נמשכים רחמים בלי גבול, באופן ששוטפים
- 26 את כל ההגבלות והמדידות, והכל נהפך לטוב, טוב הנראה והנגלה, למטה מעשרה טפחים.
- 27 וזוכים לקיום היעוד "ונתתי שלום בארץ"²¹⁴, "וישבכם לבטח בארצכם"¹⁸⁶ - כל אחד ואחד במקומו,
- 28 שעושה ממנו "ארצכם", שנעשה בעה"ב על מקומו וסביבתו, לפעול שתהי' שם דירה לו ית'.
- 29 ואז יקויים היעוד¹⁵⁵ "ופדויי ה' ישובון" - שהקב"ה ע"י משיח צדקנו יקבץ נדחי ישראל, ויוליכם
- 30 קוממיות לארצנו, מימי גאולה אלו לימי הגאולה האמיתית והשלמה, שאז יהפכו כל הימים הבאים
- 31 לקראתנו "לששון ולשמחה"²¹⁵, בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

- 32 מ. דובר לעיל (סי"ז) בנוגע להמבואר בלקו"ת בענין ארבעים שנים, שישנו הענין ד"נתן הוי' לכם לב
- 33 לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע", וישנו הענין ד"אתם ראייתם גו'", שהכחות שנותן הקב"ה הם שלא
- 34 בערך לגבי מה שיכולים להגיע בכח עצמו - שלכאורה הרי זה בסתירה לדברי הגמרא "לא קאי איניש
- 35 אדעת' דרבי' עד ארבעין שנים", ונתבאר התירוצ' לזה ע"פ דברי התוס', שיש לומר, שב' הפירושים בתוס'

(208) תניא רפמ"א.
(209) ראה תורת מנחם - התוודעויות חכ"ט ס"ע 64. וש"נ.
(210) בשלח טו, טו.
(211) זח"ג רנז, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט. תניא שעהיה"א פ"ז
(212) אג"ק שלו ח"א ע' שסב ואילך. וש"נ.
(213) תו"א נח יו"ד, סע"ב. לקו"ת תזריע כג, רע"ג
(מכהאריז"ל ופרדס - נסמן במ"מ ללקו"ת שם).
(214) בחוקותי כו, ו.
(215) זכרי' ח, יט.
(פב, א).

- לא פליגי, אלא, שהחילוק הוא אם זהו ענין שנוגע או לא נוגע; בענין שלא נוגע - צריכים להמתין¹
 ארבעים שנה, ובענין שנוגע - יכולים להגיע לזה בקוצר זמן, אבל בכל אופן מגיעים רק עד היכן שיכולים²
 להגיע ע"י עבודת האדם.³
 כלומר: בנוגע לעבודת האדם - מובן שיש חילוק אם זהו ענין שנוגע אליו או לא, אבל אין זה נוגע⁴
 להענין ד'נתן הוי' לכם", שבזה ישנה ההגבלה ד'לא קאי איניש אדעתי' דרבי' עד ארבעין שנין".⁵
 אך עדיין צריך להבין: כיון שמדובר כאן אודות היגיעה שהאדם מתייגע בעצמו בענינים ודקדוקי⁶
 התיבות כו', ועי"ז קאי אדעתי' דרבי', לעמוד על סוף דעתו ותבונתו וחכמת משנתו - מהו הקשר עם⁷
 הענין ד'נתן הוי' לכם לב לדעת גו'?"!⁸
 מא. ויובן בהקדם המבואר בכמה מאמרים²⁵ בקשר למאמר "קאי אדעתי' דרבי'", שהשכל שנותן הרב⁹
 לתלמיד אינו אלא הארה בלבד, והיינו, שלא נותן לו אפילו את עצם השכל.¹⁰
 וההוכחה לדבר - שהרי קליטת התלמיד תלוי' בכך שהוא בעל-שכל בעצמו, אבל אם אין לתלמיד¹¹
 שכל מצד עצמו, אזי לא יוכל לקבל מהרב גם מה שיתן לו בלשון קצרה ובצמצום כו', ואם נאמר שהרב¹²
 נותן עצם השכל, לא הי' זקוק שיהי' לו שכל מצד עצמו, אלא הי' די במה שהרב נותן לו, ועכצ"ל,¹³
 שהרב נותן רק הארה, ולכן, רק כאשר יש לו שכל מצד עצמו, אזי מוסיפה ההארה על השכל שיש לו¹⁴
 מצד עצמו.¹⁵
 ובכן: בשכל שיש לו מצד עצמו, ישנו המקום שאליו יכול להגיע ע"י יגיעתו, ועד כדי כך, שע"י¹⁶
 יגיעתו יכול להגיע גם למדריגה שאינה לפי ערך היגיעה, שלכן נקראת בשם מציאה, כלשון הגמרא⁸¹:¹⁷
 "יגיעת ומצאת"; אבל ישנו מקום נעלה יותר בכח המשכיל, שאליו אי אפשר להגיע אפילו ע"י יגיעה¹⁸
 (מאיזה טעם שיהי').¹⁹
 אך על זה ישנה סייעתא דשמיא - "נתן הוי' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע", גם לאחר²⁰
 שכבר "קאי אדעתי' דרבי'".²¹
 וכאמור, שבשביל הענין ד'קאי אדעתי' דרבי'" צריך להתייגע בשכלו, ולכן, גם כאשר מתייגע בשכלו²²
 עד כדי כך ששכלו מתעצם ונעשה כמו שכל הרב, אזי ביכלתו להגיע עד להמקום שאליו מגעת היגיעה²³
 - לפי ערך היגיעה, ולכל היותר - באופן של מציאה, שלא לפי ערך היגיעה; ולאח"ז ישנו ענין נעלה²⁴
 יותר, שבא ע"י סייעתא דשמיא, ובלשון הכתוב: "נתן הוי' לכם לב לדעת גו'".²⁵
 ולכן, הרי זה שייך גם בנוגע לתורת רבו, ועאכ"כ בשעה שיש צורך בביאור והסבר בנוגע ל"האותות²⁶
 והמופתים הגדולים ההם".²⁷
 מב. וכן הוא בהנוגע לענינינו:
 כאשר מדייקים בענינים ודקדוקי התיבות של המאורעות די"ב-י"ג תמוז, אזי מגיעים לנקודות²⁹
 האמורות לעיל - שלא הי' זה באופן שחיפשו מסירת-נפש, אלא חיפשו דרכים שיוכלו להפיץ יהדות,³⁰
 תורה ומצוות, ובענין זה לא התחשבו כלל עם "כמות", אלא רק עם ה"איכות" - הידיעה שצריך לקיים³¹
 את שליחותו של הקב"ה.³²
 וכאשר הלכו מלכתחילה מתוך ידיעה שזהו ענין של נסיון (כמבואר בהמאמר³⁹), ומבלי לסמוך על³³
 נסים [שלכן הוצרכו להבהיר ולהבטיח ("באִוָּרְעֵנָע") מלכתחילה בנוגע לכל הענינים מה יהי' אם ח"ו³⁴
 יסתיים הענין שלא כדבעי] - הנה ב"זכות אבות קדושים" (כלשון בעל השמחה והגאולה³) ובזכות התורה³⁵
 והמצוות, היתה שבירת הטבע, שנתהפך הטבע ל"אלקים", ו"אלקים" - להוי', ועד שתמורת הנסיון נעשה³⁶
 ענין של נס ועלי' והרמה, ועד ל"נס על ההרים"¹³⁰, היינו, ש"על ההרים" גופא נעשה ענין של "נס".³⁷
 וכמדובר לעיל²¹⁶ בנוגע למזמור התהלים בענין ארבעה חייבים להודות, שבתור הקדמה מבהירים מהי³⁸
 הנתינת-כח לצאת מכל ד' הסכנות - שיגיע הזמן שבו "יאמרו (לשון עתיד) גאולי ה' (ויספרו את הנסים³⁹

- 1 והנפלאות) אשר גאלם מיד צר ומארצות קבצם ממזרח וממערב ומצפון ומים¹²⁵ (שזהו"ע קיבוץ גלויות,
- 2 אשר, ע"פ פס"ד הרמב"ם¹⁸² יהי' זה לאחרי בנין ביהמ"ק, ודוקא ע"י משיח צדקנו, ולא באופן אחר).
- 3 ועד"ז בנוגע לעבודתו של כל אחד ואחד - שעוד לפני שמגיע למעמד ומצב של ד' אופני הסכנה,
- 4 ישנו הענין ד"משביעין אותו", כמבואר במאמר¹²² ש"כל נשמה ונשמה הרי יש בה השובע (כחות נעלים
- 5 ביותר) כמה לנצח את היצה"ר ולהתגבר עליו", שזהו בדוגמת הענין ד"יאמרו גאולי ה' גו" ש"בא בתור
- 6 הקדמה ונתינת כח כו'.
- 7 מג. וזהו גם מה שראו בעיני בשר בנוגע לימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז - מיד בהתחלת המאסר:
- 8 התחלת המאסר היתה מהחיפוש בבית, כפי שמסופר פרטי הדברים ברשימתו של בעל הגאולה
- 9 והשמחה בעצמו²¹⁷.
- 10 וכאן רואים דבר פלא - שלמרות שההתחלה היתה בתוקף הכי גדול של מדת הדין דלעו"ז, שלכן הי'
- 11 הפס"ד הראשון למוות כפשוטו (כידוע הסיפור בארוכה²¹⁸), כך, שלכאורה לא הי' אז מקום לענין של נס
- 12 גלוי, מ"מ, מיד בהתחלת החיפוש ראו נס גלוי, דבר פלא שאינו מובן כלל איך הי' יכול להיות דבר כזה:
- 13 מסופר ברשימה, שכאשר נכנסו לערוך את החיפוש, העמידו שומרים על כל פתחי הבית, לשמור שלא
- 14 יוכל איש ללכת מחדר אל חדר או לדבר ביניהם כו'.
- 15 ובהמשך הרשימה מספר בעל הגאולה והשמחה, שלפתע נכנסה אמו הרבנית, ובראותה את הנעשה,
- 16 התחילה לבכות כו', ולא היו יכולים להרגיעה. ואז אמר ראש הפלוגה - יהודי בעל בחירה, שניצל את
- 17 בחירתו לערוך את המאסר בכל תוקף הדין והגבורה - "לכו אתה עמה לחדרה . . דברו על לבה", ומספר
- 18 בעל הגאולה והשמחה: "הלכתי עם כבוד אמי הרבנית תחי' לחדרה, שם דברתי איזה דברים אשר לא
- 19 יכולתי לדבר בפני האורחים", וכך היתה אפשרות ליתן את כל ההוראות ולהבהיר את כל הדרוש בנוגע
- 20 לאופן ההנהגה כו', ועד שאח"כ באה הגאולה בפועל, עי"ז שהתנהגו ע"פ ההוראות של בעל הגאולה
- 21 והשמחה, בהיותו במעמד ומצב של התחלת המאסר.
- 22 ומי הוא זה שקבע את המעמד ומצב של שחרור גמור כזה, מיד בהתחלת המאסר - אותו אחד ששלחו
- 23 אותו לערוך את המאסר בתכליתו ובתוקף הדין!
- 24 וכדי שיהי' בזה ענין של "חזקה" - כשם שהפסוק אינו מסתפק בגאולה אחת, "יאמרו גאולי הוי'",
- 25 אלא חוזר וכופל ענין הגאולה, "אשר גאלם מיד צר" - אירע הדבר פעם נוספת:
- 26 לאחר שסיימו לערוך החיפוש, והתחילו לצאת לרחוב כדי להוליכו למאסר - הנה גם אז לא התערבו
- 27 הגויים, והניחו לבעל הגאולה והשמחה להמשיך לשוחח עם בני הבית, ולמסור להם הוראות שונות!
- 28 ובכן: כאשר קוראים את הרשימה באופן ש"לא קאי איניש אדעתי דרביי", הרי זה כמו סיפור יפה,
- 29 שכותב יהודי דייקן לתאר כל הפרטים; אבל כאשר מתבוננים - אפילו בשטחיות - בתוכן המאורע, הרי
- 30 זה ענין שלמעלה מדרך הטבע לגמרי, היפך חוקי המדינה, ועאכו"כ היפך החוקים של אלו שבאו לעוצרו,
- 31 ולא רק היפך החוקים בענין טפל, אלא שע"ז התאפשרה מסירת הוראות בגלוי בנוגע לאופן ההנהגה
- 32 בימי המאסר, אשר ע"י הנהגה זו באו לימי הגאולה אז, ועד לימי הגאולה עתה, שזוהי הכנה וכלי לגאולה
- 33 האמיתית והשלימה של כלל ישראל ע"י משיח צדקנו בקרוב.
- 34 מד. וההוראה מזה:
- 35 בנוגע לענינים המבוארים בחסידות - אין לחשוב שזהו ענין רוחני, ששייך רק לאלו שכבר למדו כל
- 36 נגלה דתורה, ואוחזים עתה בלימוד החסידות, אלא ע"ד המבואר במאמר¹⁰⁷, שכל נשמה, מ"ראשיכם
- 37 שבטיכם" עד "חוטב עצין" ו"שואב מימין", הנה קודם ירידתה למטה נותנים לה כחות נעלים ביותר -
- 38 "משביעין אותו כו'".

(תורת מנחם - התוועדות חמ"ז ע' 151). וש"נ.

217) סה"ש תרפ"ז ס"ע 180 ואילך. וש"נ.

218) ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשחקר בתחלתה הערה 6

וכן הוא גם בחייו הפרטיים של כל אחד ואחד - שנותנים לו כחות שיצליח להתמודד במלחמת היצר, ולהתגבר על כל המניעות והעיכובים מהעולם שמחוצה לו ומה"עולם" - לשון העלם²¹⁹ (והסתר) - שבתוכו, ויוכל למלא את שליחותו של הקב"ה מתוך שמחה וטוב לבב, ובהרחבה, ועד לאופן ד"ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה ונברכו בכך כל משפחות האדמה ובזרעך"²²⁰.

* * *

מה. ישנם כאלו שסבורים בנוגע למאורעות האחרונים שזהו ענין של "אתחלתא דגאולה"²²¹. ויש מהם הטוענים, שאפילו אם אין האמת כן, למי איכפת שישנו יהודי שנעשה לו "טוב על הלב" כשמפרש מאורעות אלו בתור אתחלתא דגאולה - למה צריכים להפריע לו וליטול ממנו את מנוחת הנפש והתענוג שיש לו? ... וכידוע סיפור רבינו נשיאנו²²² אודות דברי ר' שמואל מונקעס לרבינו הזקן: אם הנכם רבי - לא יפגע בכם כדור, ואם לאו - כיצד העזתם ליטול תענוג בעיני העולם מעשרות אלפי יהודים? ... וכמובן, שכשם שאסור לגרום צער ליהודי, כמו"כ צריך להזהר שלא ליטול ממנו הנאה ותענוג, אפילו בענין גשמי, שכן, אע"פ שמניעת התענוג אינה דומה לגרימת צער (וע"ד שבדיני 'חושן משפט' יש חילוק בין מניעת ריוח להיזק²²³), הרי זה עדיין ענין שצריך להזהר ממנו. והמענה לזה:

כאשר אומרים "שלום שלום"²²⁴, בה בשעה שאין האמת כן - גורמים לכך שפלוני חושב שהוא יכול לישון בשקט ואינו צריך לעשות מאומה.

ובנדו"ד: אם אין זו אתחלתא דגאולה, ומניחים לפלוני להשלוח את עצמו שזוהי אתחלתא דגאולה - גורמים לכך שאינו עושה את הענינים שצריכים לפעול שתהי' אתחלתא דגאולה, ובמילא מתארכת הגלות, שזוהי גלות (לא רק של יחיד, או ציבור ורבים, אלא) של כלל ישראל, יחד עם "שכינתא בגלותא"! מו. ולהעיר:

בנוגע לעצם העובדה שראינו את ההצלה של שנים וחצי מליון יהודים מכליון כפשוטו רח"ל - ברור הדבר שענין זה אינו יכול לבוא מ"לעומת זה"; ענין זה יכול לבוא רק ממקור הטוב והחסד, שהוא בעל הנסים והנפלאות, והוא משדד את כל המערכות ומציל כו', באופן שלמעלה מהטבע לגמרי, כפי שנמשך בטבע למטה מעשרה טפחים, כך שרואים זאת בעיני בשר;

אבל, אסור לטעות ולחשוב שזהו "קיבוץ גלויות", וכבר הגיע הזמן של בנין ביהמ"ק ע"י כל אחד ואחד, כיון שכבר בא זה ש"הוגה בתורה .. כדוד אביו .. ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה'".

צריכים לדעת שזהו אמנם ענין של "טועמי' חיים זכו", בערב שבת לאחר חצות, בשנת תשכ"ז לאלף הששי - שהקב"ה מראה לנו (לא רק באופן ש"אבותינו סיפרו לנו"²²⁵) נס גלוי בימינו אלו, כפי שהי' לפני ארבעים שנה, ועתה חזר ונשנה בכמות הכי גדולה, לעיני כל בשר, בכל הארצות;

אבל ביחד עם זה, הרי זה עוד לפני שיכולים לומר "הודו להוי' כי טוב כי לעולם חסדו", "יאמרו גאולי הוי' אשר גאלם מיד צר ומארצות קבצם ממזרח וממערב ומצפון ומים"; בעוונותינו הרבים לא אוחזים עדיין בזה, אלא עדיין אוחזים בד' הסוגים שצ"ל אצלם "ויצעקו" ו"ויזעקו", מתוך בטחון שבסופו של דבר "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם"; אוחזים עדיין במלחמת היצה"ר, ובמילא לא נתבטלו עדיין אלו שבאים ממנו, שעומדים "על ה' ועל משיחו",

(222) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' קנא. וש"נ.

(219) ראה לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

(223) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"ג ע' 101. וש"נ.

(220) ויצא כח, יד.

(224) לשון הכתוב - ירמיה' ו, יד. ח, יא.

(221) ראה גם אג"ק חכ"ד ע' שסט ואילך (מכתב משנה זו).

(225) ע"פ תהלים מד, ב. עח, ג.

תורת מנחם - התועדויות חל"ט ע' 415 הערה 20. וש"נ.

- 1 ובמילא חייבים לעסוק בכל עניני העבודה שמחייב הגלות, כיון שעדיין לא היתה אתחלתא דגאולה.
- 2 מז. ובהקדמה, שלדאבוננו נעשה מעמד ומצב של "דור ששופט את שופטיו"²²⁶ - לא השופטים
- 3 שבדורנו זה, שהשופטים הם לפי הדור והדור לפי השופטים, אלא השופטים²²⁷ שבדורות שלפנ"ז:
- 4 גדולי ישראל בדורות שלפנינו אמרו בפשיטות כיצד יהי נראה סוף הגלות, אתחלתא דגאולה והגאולה
- 5 ע"י משיח; ואילו עתה, הרי זה דור ששופט את שופטיו: מי שרק יודע "קמץ אלף", ומי שרק יכול
- 6 לצעוק, ועאכו"כ אם יש לו הזדמנות להדפיס את דבריו - מחדש "מסכתא חדשה" לבאר באיזה אופן
- 7 תהי אתחלתא דגאולה, בהביאו ראיות מפסוקים ומדרשי חז"ל ופירושיהם וכו' וכו', וגם אם אין לו
- 8 ראיות - הנה "מקלו יגיד לו"²²⁸; יש לו מקל משלו, ומכה בו על השולחן - כפי שעשה הגוי באו"ם
- 9 ("יר-ען") - וצועק: "כן יקום", "אזוי אזוי איז דער ענין" - הוא סבור שזוהי אתחלתא דגאולה!...
- 10 אבל תורתנו היא "תורת אמת", ומבהירה, שאין להתבלבל מזה שפסוק אחד יכול להידרש באופן כן,
- 11 ופסוק שני יכול להידרש להיפך, ויש גמרא מפורשת וכו',
- 12 - כפי שכותב לי רב אחד (בעל זקן לבן, ירא שמים בתכלית, חסיד, למדן, בעל שכל ישר, עם כל
- 13 המעלות): היתכן שאני מתווכח עמו בנוגע לאתחלתא דגאולה, בה בשעה שיש גמרא מפורשת במסכת
- 14 סנהדרין²²⁹: "אין לך קץ מגולה מזה (שתתן ארץ ישראל פרי' בעין יפה) שנאמר²³⁰ ואתם הרי ישראל
- 15 ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל וגו'!"... -
- 16 שכן, בנוגע לפסוקים ומדרשים כו', יש שבעים פנים ועד לששים ריבוא פנים לתורה²³¹; אבל יש
- 17 ענינים שהקב"ה עזר ושלל את כל הבלבולים - ע"י פסק-דין ברור (ששולל את האפשרות להתווכח)
- 18 באיזה אופן תהי הגאולה (כדלקמן).
- 19 - בנוגע להרב הנ"ל, יכולים "ללמד זכות" ולומר, שמצדו הוא יכול כבר לבוא משיח, והעיכוב הוא
- 20 רק מצד הנכדים והננינים וכיו"ב - ע"ד שמצינו אצל יעקב, שמצדו הי' מוכן (לא רק לאתחלתא דגאולה,
- 21 אלא גם) ללכת "שעירה"²³², לקיום היעוד²³³ "ועלו מושיעים גו' לשפוט את הר עשו", אלא ש"הילדים
- 22 רכים וגו'"²³⁴, ובגללם מוכרח להתעכב, ולכן סובלים צרות מזמנו של יעקב עד עתה, שעדיין לא הגענו
- 23 לקיום היעוד "ועלו מושיעים בהר ציון גו'". ואולי סבור הרב הנ"ל שגם הוא במעמד ומצב כזה!...
- 24 אבל כאן מדובר אודות הגאולה של כאו"א מישראל, ובענין זה ישנו פס"ד ברור בדברי הרמב"ם.
- 25 והרי ברור הדבר שהרמב"ם ידע מכל הפסוקים כו', וידע מאמר הגמרא במסכת סנהדרין "אין לך קץ
- 26 מגולה מזה כו'", ואעפ"כ כתב באריכות איך ייראה סוף הגלות, ואיך תיראה התחלת הגאולה, כך שלא
- 27 תהי טעות בנוגע לביאת המשיח, מתי יבוא, ואיך יכירו אותו כו'.
- 28 הרמב"ם כותב אמנם בפירוש שיש כמה ענינים בנוגע לימות המשיח, סוף הגלות ואתחלתא דגאולה,
- 29 ש"לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו... גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו", ולכן "לא יתעסק אדם
- 30 .. בענינים אלו... ולא ישימם עיקר כו'"²³⁵, ויש "דברים בענין המשיח (ש)הם משלים, ובימות המלך
- 31 המשיח יודע לכל לאי זה דבר הי' משל כו'"²³⁶;
- 32 אבל לפנ"ז כותב הרמב"ם דברים ברורים - הלכה ברורה ופסוקה, שהרי כותב זאת בספר "יד החזקה",
- 33 שאינו ענין של נבואה, או מדרש ימות המשיח, אלא ענינו הוא פסק-דינים, כך שענין זה הוא פס"ד
- 34 בישראל בתור הלכה ברורה, לאחר כל הפסוקים והתרגומים ומדרשי חז"ל בבבלי ובירושלמי, ואין שום
- 35 פוסק שחולק עליו.
- 36 - יש מפרשי התנ"ך שמפרשים בדרך הפשט באופן אחר, ע"ד פירוש הרשב"ם²³⁷ שע"פ פשוטי

(232) וישלח לג, יד ובפרש"י.

(233) עובדי' בסופו.

(234) וישלח שם, יג.

(235) הל' מלכים פ"ב ה"ב.

(236) שם ה"א.

(237) בראשית א, ה.

(226) ב"ב טו, ב.

(227) ראה ערכין יז, א.

(228) הושע ד, יב.

(229) צח, א (ובפרש"י).

(230) יחזקאל לו, ח.

(231) ראה לקו"ש ח"ז ע' 412. וש"נ.

הכתובים הסדר של שבת הוא באופן שתחילה הוא הבוקר ואח"כ הערב, אע"פ שע"פ הלכה הסדר הוא באופן ד'ויהי ערב ויהי בוקר"²³⁷, תחילה ערב ואח"כ בוקר"²³⁸. ועד"ז בפירוש רש"י, שבכמה מקומות מפרש פשוטם של כתובים, היפך ההלכה; אבל ח"ו שרש"י עצמו יפסוק הלכה היפך דברי המשנה, אע"פ שמפרש כן בפירושו על התורה.

ובנוגע לעניננו:

כיון שיכול להיות שיבוא זמן שלא ידעו אם מצב מסויים נחשב כבר לקיבוץ נדחי ישראל, יבוא זמן שיצטקו שזהו אתחלתא דגאולה (ובמילא יש ענינים שכבר פטורים מהם), ויבוא זמן שיצטקו שצריך כבר לבנות את ביהמ"ק - הבהיר זאת הקב"ה בתורתו, "תורת אמת", באופן שלא ישאר מקום לספק, ע"י פסק הלכה בדברי הרמב"ם בנוגע לסדר הענינים בביאת המשיח.

והרי ידוע שגם סדר הדברים ברמב"ם הוא מדויק, וכפי שמצינו בכללי הפוסקים²³⁹ שיכולים וצריכים לדייק בסדר דברי הרמב"ם כמו שמדייקים בדברי הגאונים והראשונים ועד לדברי המשנה, ועד שיכולים לפסוק הלכה מתיבה מיותרת בדברי הרמב"ם, וכן מסדר הדברים בקדימה ואחור,

וכדאיתא בספרים²⁴⁰ - לאחר שדייקים בדברי הרמב"ם ומתרגמים כו' - שגם אם משהו יאמר שהרמב"ם לא דייק בדבריו כ"כ, הנה מן השמים כיוונו שדברי הרמב"ם יהיו מכוונים בכל הדיוקים ובכל הפרטים,

ועצאכו"כ בנדו"ד, שהרמב"ם כותב בפירוש (לא ברמז) את סדר הדברים, לאחר שלמד מאמר הגמרא הנ"ל במסכת סנהדרין, וכן הפסוק בשיר השירים עם הפירוש המיוחד לרמב"ן כו'²⁴¹ (כך שגם הוא הי' יכול ליפול על סברא כזו ולפרש את הפסוקים באופן כזה), ולאחרי שלמד את הירושלמי המפורסם²⁴² ש"גאולתן של ישראל" היא "כאיילת השחר", וכל שאר המדרשים, והוסיף להבהיר בעצמו, שיש ענינים שיש בהם חילוקי מדרשות וחילוקי פירושים, ולא יודעים איך יהיו, אבל ביחד עם זה, יש ענינים שהם באופן ברור עד לפסק הלכה.

מח. ובכן, בסוף וחזרתם הלכות מלכים¹⁸² - כותב הרמב"ם סדר הדברים²⁴³: "יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו. . ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח, אם עשה והצליח, ובנה מקדש במקומו, וקבץ נדחי ישראל, הרי זה משיח בודאי". כלומר: סדר הדברים הוא - שלכל לראש "יעמוד מלך מבית דוד": יוולד אדם בעל רמ"ח אברים ושס"ה גידים, שיהיו רואים אותו בעיני בשר כמו שרואים כל אדם, ויוכלו למשוש בידים כו', וידעו שהוא "מבית דוד", אך עדיין לא יודעים אם הוא משיח.

וממשיך לבאר כיצד תהי' הנהגתו - שיהי' "הוגה בתורה. . כדוד אביו", היינו, שישב וילמד תורה, שהרי דברי הרמב"ם הם כפשוטם, ללא "פשט'לאך"!

[ויש להוסיף ולהעיר בנוגע להדיוק "הוגה בתורה. . כדוד" - שהחידוש של דוד הוא שגם הנצחון במלחמה נפעל עי"ז שהי' עוסק בתורה, כדאיתא בגמרא²⁴⁴ "אילמלא דוד, לא עשה יואב מלחמה", והיינו, שהנצחון במלחמה של "יואב בן צרוי" על הצבא²⁴⁵ נפעל ע"י דוד, שנקרא "עדינו העצני"²⁴⁶, ע"ש ש"כשהי' יושב ועוסק בתורה הי' מעדן עצמו כתולעת"²⁴⁷.

ועד"ז בנדו"ד: בחורי הישיבה שישבו ולמדו תורה - הם אלו שהנחילו את הנצחון אצל "יואב בן צרוי" על הצבא"!

(243) ראה ברכות ב, א. חולין פג, סע"א. ועוד.
ש(סו).

(244) סנהדרין מט, א.

(245) שמואל-ב ח, טז.

(246) שם כג, ח.

(247) מו"ק טז, ב.

(238) ראה ברכות ב, א. חולין פג, סע"א. ועוד.
(239) ראה יד מלאכי בכללי הרמב"ם אות ג. אות ו. וראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ה ע' 104. וש"נ.
(240) ראה תומים בביאורו לס' תקפו כהן בס"ק קכד בסופו (הובא בשו"ת צ"צ יו"ד סקע"ו ח"ג בתחלתו (קטז, ב)).
(241) ראה "כתבי הרמב"ן" (הוצאת שאוועל) ח"ב ע' תקטו.
(242) ברכות פ"א ה"א.

- 1 וזוהי הדרך שהראה דוד מלך ישראל - שהוא זה שאותו מעמידים בתור המנצח ש"לוחם מלחמת
- 2 הוי", ועליו נאמר²⁴⁸ "דם לרוב שפכת", כי פעולת יואב בן צרוי בשפיכת הדם כו', נעשתה ע"י לימוד
- 3 התורה של דוד מלך ישראל].
- 4 זהו איפוא הסימן הראשון כאשר מתעוררת שאלה האם פלוני הוא משיח - אם הוא "הוגה בתורה
- 5 .. כדוד אביו".
- 6 ולא די בכך, אלא יש להמשיך ולבחון אם הוא אוחז מ"דמוקרטיא" או לא - כיון שהנהגתו צריכה
- 7 להיות באופן ש"יכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה": "יכוף" דייקא, ו"יכוף כל ישראל", היינו, שלא
- 8 די בכך שהרחוב יהי' ברוח היהדות ("א אידישע גאס"), אלא "יכוף כל ישראל", כל אחד מישראל,
- 9 להתנהג בדרך התומ"צ.
- 10 ועדיין לא ברור שהוא משיח, אלא צריכים לראות ש"ילחם מלחמות הוי'", והיינו, שיציאתו למלחמה
- 11 היא לא בגלל שרוצה דבר-מה לעצמו, איזה תועלת בגשמיות, אלא כדי שיהי' קידוש השם!
- 12 ויש להעיר על דבר פלא:
- 13 כאשר הרמב"ם מדבר בהלכות מלכים²⁰² אודות מלחמה כזו ש"הירא ורך הלבב" פטור ממנה, שזוהי
- 14 מלחמת הרשות²⁴⁹ - אומר: "ותהי' כוונתו לקדש את השם בלבד"!
- 15 כלומר: גם כאשר מדובר אודות מלחמת הרשות, שענינה "כדי להרחיב גבול ישראל כו"²⁵⁰, הנה
- 16 פנימיות הדברים של הרחבת גבול ישראל ע"פ תורה הוא: "קידוש השם" - ! ענין זה הוא "גבול ישראל"!
- 17 וגם כאשר "ילחם מלחמות הוי'" - עדיין אין זו הוכחה ודבר ברור שזהו משיח, אלא "הרי זה (רק)
- 18 בחזקת משיח".
- 19 וממשיך, "אם עשה והצליח, ובנה מקדש כו'":
- 20 לאחר שילחם מלחמות הוי' וינצח - יכול להיות שהוא משיח, וצריכים להמתין ולראות שהוא בונה
- 21 מקדש.
- 22 עד אז - לא יכול להיות בנין ביהמ"ק. ומי יכול לבנותו - הנה גם אם יבואו כל מלכי מזרח ומערב,
- 23 לא יוכלו לבנותו; כשם שבצד הבלתי-טוב, לא היו יכולים לפעול מאומה בנוגע לכותל המערבי, ש"אין
- 24 השכינה זזה" ממנו²⁵¹ - כך גם להיפך!
- 25 וכיון שזהו פס"ד ברור בתורה, לא יועילו על זה ראיות מפסוקים ומדרשים ששייכים לשבעים או
- 26 ששים ריבוא פנים לתורה, כולל גם הפתגם הידוע של רבינו הזקן (שמביא ר' הלל²⁵² "מהמנוח מוהרי"א
- 27 בשם אדמו"ר הזקן נ"ע") "שלפני נשמות הגבוהות כמו רשב"י לא נחרב הבית כלל כו'"; בנוגע לבנין
- 28 המקדש כפשוטו - ישנו פס"ד ברור בתורה שדוקא ה"מלך מבית דוד", ש"הוגה בתורה .. כדוד אביו",
- 29 "ילחם מלחמות הוי'" וינצח - הוא זה שיבנה את המקדש.
- 30 ולאחרי כן צריך עדיין להיות קיבוץ גלויות - "וקבץ נדחי ישראל"; ואילו עד אז היו בני' פזורים
- 31 ונפוצים - אפילו אלו שנמצאים בארץ ישראל, ועאכ"כ אלו שנמצאים בארץ העמים.
- 32 ורק אחרי שישנם כל הענינים הנ"ל, ובסדר האמור של קדימה ואיחור - שרואים ש"יכוף כל ישראל
- 33 לילך בה ולחזק בדקה", ו"ילחם מלחמות הוי'" וינצח, ואח"כ "בנה מקדש במקומו", ואח"כ "קבץ נדחי
- 34 ישראל" - אזי ישנו הפס"ד ש"הרי זה משיח בודאי".
- 35 מט. ונמצא, שכל זמן שעדיין לא הי' קיבוץ נדחי ישראל ע"י משיח, ועדיין לא הי' בנין ביהמ"ק
- 36 ע"י משיח, ועדיין לא הי' הענין ד"יכוף כל ישראל .. לחזק בדקה" - ישנו פס"ד מפורש ברמב"ם
- 37 שנמצאים עדיין בגלות.

(251) שמו"ר פ"ב, ב. ו.ש"נ.
(252) פלח הרמון שמות ע' ז.

(248) דברי הימים"א כב, ח.
(249) רמב"ם הל' מלכים פ"ז ה"ד.
(250) שם רפ"ה.

ומי שרוצה להשלוח את עצמו ולומר שכבר יצאו מהגלות ועומדים ב"אתחלתא דגאולה" (כדי לעשות ליהודים טוב על הלב וכו' וכו') - הנה האמת היא כדברי המדרש²⁵³, שכאשר געתה פרתו בתשעה באב, אמר הערבי־הישמעאלי שנחרב ביהמ"ק, ומיד כאשר געתה פרתו שנית, אמר ש"נולד מושיען של ישראל", כך, שאז התחילה כבר "אתחלתא דגאולה", אבל לא "אתחלתא דגאולה" כזו צריכים אנו... שלאחרי' נמשכת הגלות רח"ל 1900 שנה!

אנו צריכים אתחלתא דגאולה באופן שתהי' היציאה מהגלות, ולא יהי' שעבוד מלכיות, ולא יהיו העלמות והסתרים, כך, שיהודי יוכל לגדל את עצמו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, ובמשך הזמן, לגדל את ילדיו לתורה ולחופה ולמעשים טובים;

ואתחלתא דגאולה כזו - לא היתה בזמן השמדות של אנדרינוס קיסר ונבוכדנצר (אע"פ שכבר "געתה פרתו", ואמר ש"נולד מושיען של ישראל"), ועאכו"כ שלא היתה בזמן השמדות של היטלר רח"ל, ובעונותינו הרבים, הנה גם עתה אין לנו אתחלתא דגאולה כזו - כיון שעדיין לא נמצא זה ש"הוגה בתורה .. כדוד אביו", לא נמצא זה ש"יכוף כל ישראל .. לחזק בדקה", ועאכו"כ שלא נמצא זה ש"בנה מקדש .. וקבץ נדחי ישראל", שזהו הסדר שיוצאים מהגלות ובאים ל"אתחלתא דגאולה".

ג. אבל לאידך גיסא - עומדים אנו בערב שבת לאחר חצות, שאז "טועמי' חיים זכו", ו"כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה"²⁵⁴, וכפס"ד הרמב"ם - אבל בהלכות תשובה²⁵⁵ - "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה .. ומיד הן נגאלין", וכפי שפסק בעל השמחה והגאולה - מילתא דמשתמע לחד אפי' - "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה", והיינו, שכל פרטי הענינים ד"יעמוד מלך מבית דוד .. הוגה בתורה .. כדוד אביו .. ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות הוי' (וינצח) .. ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל", נעשים "כהרף עין"¹⁶⁶,

ע"ד המדובר לעיל שאפילו בנוגע למעשה ידי אדם ראינו שנעשה הדבר בזמן קצר ביותר בכל הפרטים, ועאכו"כ בנוגע לגאולה השלישית, גאולה האמיתית והשלימה, שתבוא לא ע"י שליח, באופן ד"נחמו נחמו עמי יאמר אליכם"²⁵⁶, אלא כפי שכנס"י טוענת ופועלת שהקב"ה אומר שהצדק עמה, ולכן: "אנכי אנכי הוא מנחמכם"²⁵⁷, ב"פ אנכי, שזוהי מעלת התשובה²⁵⁸,

הרי בודאי ש"כהרף עין" ישנה ה"אתחלתא דגאולה", יחד עם ה"יכוף כל ישראל .. לחזק בדקה, וילחם מלחמות הוי' (וינצח) .. ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל" - "בשעתא חדא וברגעא חדא"¹⁶⁷, "היום - אם בקולו תשמעו"²⁵⁹.

* * *

נא. ע"ד המדובר לעיל (סכ"ט) אודות עבודת הנשיא, שהיתה "פתיחת הדרך" להראות נס גלוי בנוגע להתגברות האיכות על הכמות, שאדם אחד התגבר על 180 מליון איש שעמדו מאחורי המשטר - כן הוא גם בנוגע לעבודת ישראל, שיש צורך שתהי' עבודת הרבים (לא רק עבודת היחיד), שכן, אע"פ שהמלך "לבו הוא לב כל קהל ישראל" (כפס"ד הרמב"ם²⁶⁰), ובלשון רש"י²⁶¹: "הנשיא הוא הכל", הרי לאח"ז צריך להיות קיבוץ נדחי ישראל, כפשוטו, ע"י העבודה הרוחנית, שנדחי ישראל מתחילים להתקבץ לדרך התורה והמצוה, ללימוד התורה וקיום המצוות. ובזמן המשיח - הנה הדרך לזה היא באופן של הקדמת נעשה לנשמע, ובאופן של קבלת-עול, כולל

הפרשיות וההפטרות.

(258) ראה לקו"ת דרושי ש"ש סה, ב ואילך. ובכ"מ.

(259) תהלים צה, ז. וראה סנהדרין צח, סע"א.

(260) הל' מלכים פ"ג ה"ו.

(261) חוקת כא, כא.

(253) איכ"ר פ"א, נא.

(254) סנהדרין צז, ב.

(255) פ"ז ה"ה.

(256) ישע"י מ, א.

(257) שם נא, יב. וראה מדרש - הובא באבודרהם סדר

- 1 גם לקבל פקודה אפילו ממי שלכאורה למטה ממנו, אלא שניתנה לו סמיכה ומינוי בתור "מפקד" ו"רב"
2 ביחס אליו.
- 3 נב. וזהו גם תוכן הפס"ד בשו"ע חושן משפט²⁶², שגם כאשר ישנו בעל-הבית שהוא למדן גדול יותר
4 מאשר הרב, אי אפשר לצרף אותו לב"ד, לפי שדעת בעה"ב היא היפך דעת תורה.
5 ובהקדמה - שכאשר מדובר אודות בעה"ב שאינו יודע ללמוד, אין צורך בפס"ד שאי אפשר לצרפו
6 לב"ד, ועכצ"ל, שהחסרון היחידי אינו אלא מצד היותו בעה"ב, והיינו, שכיון שהוא מונח בעולם, אזי
7 נעשית אצלו ההשקפה של העולם, שהיא היפך השקפת התורה, ובמילא נעשית גם דעתו היפך דעת תורה.
8 - זוהי אמנם השקפה של יהדות, אבל לגבי "דעת תורה" הרי זה ע"ד המבואר בחסידות²⁶³ החילוק
9 שבין דעת תחתון לדעת עליון, והיינו, שהענין שנראה אצלו הוא יש ומציאות העולם, וצריך להתייגע
10 שהעולם לא ירחיק אותו מאלקות, ואילו "דעת תורה" הוא באופן שרואה את מציאות התורה, וע"י
11 התורה יודע כיצד צריך להתנהג כשיוצא מחוץ לביהכ"נ וביהמ"ד להתעסק ב"עובדין דחול".
- 12 וזהו גם כללות הנקודה שמדייק רבינו הזקן²⁶⁴ בנוגע ללימוד חכמות חיצוניות - ש"מטמא בחי" חב"ד
13 שבנפשו האלקית כו'":
- 14 ענין הטומאה - אינו באופן שניכר איזה שינוי בחיצוניות; כאשר מסתכלים על הדבר שנטמא ע"י
15 נגיעה בדבר טמא, הנה לכאורה לא נשתנה בו מאומה. ואעפ"כ, אומרת התורה, שלא זו בלבד שנשתנה
16 "כדי קליפה" או "כדי נטילה" וכיו"ב²⁶⁵, אלא נעשה מהות אחר לגמרי - שהרי קודם לכן הי' דבר הרשות,
17 או למעלה מזה: תרומה או קודש, ואילו כשנגע בדבר הטמא, הנה לא זו בלבד שאינו קודש, ולא תרומה,
18 ולא מעשר שני, ואפילו לא חולין שהוא רשות, אלא עוד זאת - שנעשה דבר טמא, שהוא מג' קליפות
19 הטמאות לגמרי.
- 20 וזוהי הצרה הכי גדולה של חכמות חיצוניות:
- 21 לכאורה הרי זו אותה שקלא וטריא שהיתה אצל התנא ואמורא בלמדו הלכות קידוש החודש או הלכות
22 עירובין וכיו"ב, אבל החילוק ביניהם הוא כמו החילוק בין דבר טהור לדבר טמא; וזהי אותה שקו"ט
23 לכאורה, אבל זה קדושה, וזה טומאה.
- 24 הגישה של חכמות חיצוניות היא - שישנו טבע, ויש לו חוקים, שאי אפשר לשנותם (ואם יש לפעמים
25 שינוי, הרי זה בגלל שישנו חוק בטבע שפועל השינוי), ובמילא אין מקום להתערבות של הקב"ה, כיון
26 שאינו טבע, ובמילא אין מקום לנסים, ואין מקום למתן-תורה, ואין מקום לגילוי משיח - כיון שאין
27 מקום להתערבות מבחוץ.
- 28 ואילו כאשר לומדים בתורה הלכות קידוש החודש - הנה גם הידיעה הנדרשת בחכמת התכונה היא
29 באופן שמחפש כיצד ליישם בה פקודת התורה.
- 30 וכיון שבלימוד חכמות חיצוניות היסוד הוא חוקי הטבע, "חוקות שמים וארץ" .. שמת"י²⁶⁶, שאי
31 אפשר לשנותם, ועל זה בנוי כל ההנחה והשקפת העולם שלו - הנה כל השקו"ט שלאח"ז, גם אם היא
32 אותה שקו"ט כמו בלימוד בתורה, הרי פנימיותה ויסודה הו"ע של טומאה.
- 33 ועד"ז מובן בנוגע להענין דדעת בעה"ב שהיא היפך דעת תורה, שזהו אמנם ענין של רשות, אבל
34 מצד השקפת בעה"ב - יהודי שהוא שומר תומ"צ, אבל ענינו הוא ההתעסקות בעניני העולם - נמצא
35 במעמד ומצב ש"המתאבק עם מנוול מתנוול ג"כ"²⁶⁷: כיון שהוא רגיל מידי יום ביומו שמוכרח להתעסק
36 עם העולם וחוקי העולם, ואילו לימודו בתורה אינו אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית - נעשית
37 אצלו דעה והשקפת עולם בהתאם לגדרי העולם, שזהו היפך דעת תורה. וזהו החסרון של דעת בעה"ב
38 - שאינה השקפת התורה.

(264) תניא ספ"ח.

(265) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתמ"ז ס"ס. וש"נ.

(266) ירמי' לג, כה.

(267) תניא ספכ"ח.

(262) ראה סמ"ע לחו"מ ס"ג סק"ג. וראה גם שיחת י"ב תמוז

תשח"י סל"ח (תורת מנחם - התוועדויות חכ"ג ע' 164).

(263) ראה תו"א יתרו סח, א. לקו"ת פ' ראה כג, ד. דרושי

שמע"צ פג, א. ובכ"מ.

נג. ועד"ז בהנוגע לעניננו:

כדי שיהי' הענין דקיבוץ נדחי ישראל ברוחניות²⁶⁸, שעיי"ז יהי' קץ גלותנו, ויתחיל הענין ד"ילחם מלחמות הוי"ו ו"בנה מקדש במקומו" ולאח"ז "קבץ נדחי ישראל" כפשוטו - הי' צריך להיות הענין ד"טועמי' חיים זכו" - שזהו מה שהראו יהודי רוסיא לפני ארבעים שנה, ומזמן ההוא ואילך, שמדי יום ביומו עומדים בתנועה של מסירות נפש, לא רק על ג' הענינים שבהם ישנו החיוב "יהרג ואל יעבור"¹¹⁰, אלא על כל צעד ותנועה, מהרגע הראשון שמתעוררים מהשינה, עד לרגע של סיום השינה ביום שלאח"ז, שכן, אם רוצים להשאר יהודי תורני ("א תורה איד"), אין דרך אחרת מלבד להיות חדורים במס"נ במשך כל כ"ד שעות של המעט-לעת.

וכאמור לעיל - לא באופן שמחפשים מס"נ, "מתי יבוא לידי ואקיימנו", שכן, עם מס"נ כזו אי אפשר להתקיים שם; שם צריכה להיות הנהגה יום-יומית בחיי היום-יום באופן שבחיצוניות היא כמו הנהגתו של הגוי, להבדיל, וכדי להשאר יהודי במעמד ומצב זה בהכרח לעמוד בתנועה של מס"נ שחודרת את כל מציאותו.

ועד"ד האמור לעיל (סכ"ד) בנוגע לענין ד"יודוך סלה" - שאין הכוונה לאמירת ברכת הגומל ללא הפסק, אלא אמירת הברכה פעם אחת היא אצלו באופן ד"נצח סלה ועד" ש"אין לו הפסק", היינו, שכל המשך חיינו חדור עם הענין ד"יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם" על מאורע יחידי זה שאירע אצלו. וענין זה נפעל ע"י נשיא הדור שפתח את הדרך לכלל ישראל לילך בדרך זו; יש מי שניצל זאת בשלימות, בנוגע לכל המצוות שהוא מחוייב בהם, ויש מי שניצל זאת במדה פחותה מזה, אבל הצד השווה שבכולם - שאחיותם בתומ"צ היתה חדורה לגמרי במס"נ, מהרגע הראשון עד הרגע האחרון של המעל"ע.

נד. ו"בתר רישא גופא אזיל"²⁶⁹:

לאחרי שעברו ארבעים שנה, שאז "קאי איניש אדעתי' דרבי'", ומה שהוא מצוה לאחרים לעשות, עאכו"כ שהוא (הקב"ה) עושה - הרי לכל הדעות בא הזמן שגם הם יגיעו לעצם פנימיות כוונת "דעתי' דרבי'". והרי הכוונה היא - כמבואר במאמר¹²² - שיומשך רב טוב מבלי הבט אם נמצאים במעמד ומצב של "חייבים" אם לאו,

וכפי שעונים העשרה (ציבור) בישראל: "מי שגמלך טוב הוא יגמלך כל טוב (ומוסיפים ומסיימים): סלה" - שבקרב ממש תהי' גאולתם מהמציצ שבו נמצאים, וגם גאולה בחדש וברחמים, ובטוב הנראה והנגלה, וכאמור, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו", עד ש"לא תשאר פרסה", ובאופן שיצאו בשלימות - ובלשון אגרת הקודש הידועה²⁷⁰: "העצם וההתפשטות כו" - הם וכל אשר להם, ו"ביד רמה"¹³⁵, בשמחה ובטוב לבב, ובעגלא דידן.

* * *

נה. דובר כבר כמ"פ²⁷¹ שהשלוחים הראשונים של "פדויי הוי'",
- ויה"ר שבקרוב יקויים אצל כולם "ופדויי הוי' ישובון ובאו ציון ברנה" -

שכבר יסדו את ה"אחיזה" בארץ, "לארכה ולרחבה" (אע"פ שהשטח שלהם קטן עדיין, ויש צורך בהתרחבות והתפשטות) - הם התלמידים וההולכים באורחותיו של בעל השמחה והגאולה, שנמצאים עתה בכפר חב"ד, ומשם אורם יוצא בכל ארץ הקודש, ומשם גם לחוץ לארץ.

ובכן: יעזור להם השי"ת שיהיו כל הענינים באופן ד"וראמה"²⁷² - התפשטות והתרחבות, ברוחניות ובגשמיות גם יחד, שיוכלו לקלוט את כל ה"עולים", ובשמחה וברנה, ובאופן דמוסיף והולך, בהתאם

(270) אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"א ע' רס. וש"נ.

(271) ראה גם תורת מנחם - התוועדות חלק נ ע' 69. וש"נ.

(272) זכרי' יד, יו"ד ובפי' הרד"ק. וראה ב"ב עה, ב.

(268) ראה סידור (עם דא"ח) סח, א. שערי תשובה לאדהאמ"צ

שער התשובה בתחלתו. אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"א ע' שט.

(269) עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.

- 1 לכך שארץ ישראל נקראת "ארץ גו' צבי" 273, "מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו, אף ארץ ישראל
- 2 בזמן שיושבין עלי' רווחא" 274.
- 3 וכל זה יהי' באופן ד"לאלתר", בעגלא דידן, ומתוך שמחה וטוב לבב.
- * * *
- 4 נו. ישנו פתגם בספרים 275 [אמנם לא ספרי חסידות, ואינני יודע עד כמה הם ברי-סמכא, אבל כיון
- 5 שזהו פתגם טוב ("דער וואָרט איז אַ גוטער"), ראוי הוא להאמר] בנוגע ל"רבינו גרשום מאור הגולה",
- 6 שבכל מקום שנזכר שמו של רבינו גרשום, מוסיפים מיד את התואר "מאור הגולה" - שלא מצינו דוגמתו
- 7 אצל הגאונים שלפניו והגדולים שלאחריו - שענין זה קשור עם שתיים מתוך ריבוי תקנותיו, שלא זו
- 8 בלבד שהובאו בשולחן-ערך 276 (ומשתמשים בהם לעתים רבות), אלא הם מפורסמות אפילו אצל אלו
- 9 שלא יודעים כל הפרטים שבשו"ע:
- 10 תקנה הא' - שאין אדם יכול לגרש את אשתו בעל כרחא, ותקנה הב' - שאין אדם יכול לשאת אשה
- 11 שני' על אשתו הראשונה.
- 12 ובכן, ע"י שתי תקנות אלו האיר רבינו גרשום את כל הגולה - "מאור הגולה" - שגם כאשר בני' נמצאים
- 13 בגלות, גלות פנימית וגלות חיצונית, ישנה תקנה: (א) שאסור להקב"ה לגרש את כנס"י ח"ו בעל-כרחא,
- 14 וכיון שברור הדבר שיהודי אינו יכול ואינו רוצה להיות נפרד מאלקות (כמאמר רבינו הזקן 277), הרי אין
- 15 להקב"ה ברירה... (ב) אפילו לומר שיקח אשה שני' על אשתו הראשונה - אומר רבינו גרשום: "זאת לא" ...!
- 16 נז. וכללות הענין בזה - שהסיבה לכך שתקנה מסויימת מתקבלת למטה היא בגלל שכן הוא למעלה,
- 17 כמאמר 278 "מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות", והיינו, שלכל לראש מקיים זאת הקב"ה: "ואני
- 18 המתחיל" 146, ולכן, כשהגיע הזמן שראו שזקוקים לתקנות אלו למעלה, אזי נקבעו תקנות אלו גם למטה.
- 19 ומזה מובן גם בנוגע לאופן הפעולה בזה מלמטה למעלה:
- 20 כדי לפעול שלא יסתפקו למעלה בשלילת הענין דגירושין ח"ו, ואפילו לא לקחת אשה שני' על
- 21 הראשונה, אלא שיהיו חיי נישואין של איש ואשה בכל הפרטים, באופן ש"שארה כסותה ועונתה לא
- 22 יגרע" 279, כהפירוש הפנימי שהו"ע אורות מקיפים ואורות פנימיים והמשכה פנימית (כמבואר בדרוש
- 23 הידוע בענין שארה כסותה ועונתה לא יגרע" 280) - יש צורך שבדוגמת זה תהי' תוספת התעוררות בנוגע
- 24 לחיי איש ואשה הישראליים למטה, שיהי' שלום ושלוח ביניהם, ואין שלום אלא המיוסד על תורתנו,
- 25 שאודותה מביא הרמב"ם 281 מאמר הספרי 282 ש"כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם, שנאמר 283 דרכי' דרכי
- 26 דרכי נועם וכל נתיבותי' שלום".
- 27 וכאשר בונים את הבית על יסודי התורה והמצוה, שאז ישנו שלום אמיתי בין איש ואשה כפשוטם,
- 28 כדברי הגמרא במסכת סוטה 284 "זכו שכינה ביניהם", שמאחדת ומייחדת את האיש והאשה כפשוטם -
- 29 אזי נעשה כן גם בנוגע לקוב"ה ושכינתו, שנעשה ענין הנישואין של הקב"ה וישראל בגלוי, והיינו, לא
- 30 כמו בזמן הגלות ש"קוב"ה סליק לעילא ולעילא" 285, "כאשה שהלך בעלה למדינת הים" (כדאיתא
- 31 במדרש 286), אלא בגילוי למטה במקום שבו נמצאים בני',

(278) שמו"ר פ"ל, ט. (279) משפטים כא, יו"ד. (280) ראה אוה"ת משפטים ע' ארצו ואילך. וראה גם לקו"ת במדבר יד, ג. (281) סוף הל' חנוכה. (282) נשא ו, כו. וראה לקו"ש ח"ח ע' 349 ואילך. וש"נ. (283) משלי ג, יז. (284) יז, א. (285) ראה זהר ח"א רי, א. ח"ג כ, ב. עה, א. (286) איכ"ר פ"א, ג.	(273) ירמי' ג, יט. (274) גיטין נז, א. (275) ספר "טעמי המנהגים ומקורי הדינים" - "ליקוטים ענינים שונים" (בקו"א ס"ע תקנא ואילך) - בשם הרב מיכלון מפלונסק (ואח"כ בוורשא) בשם גדול אחד (בס' שיחות חכמים ע' 12 ואילך מובא בשם הגה"ק מאסטרבוצא). הובא באג"ק ח"ו ע' שטו. ח"ג ע' יב. (276) אה"ע ס"א ס"י. סק"א ס"ו (ברמ"א). (277) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שפד (נעתק ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (נעתק ב"היום יום" כא סיון). ועוד.
---	---

- 1 - החל כפי שנמצאים עדיין ב"שוקא דבורסקי" (כמשל הזהר²⁸⁷), ואח"כ עושים ממנו "שוק של
2 בשמים" -
- 3 שזהו המעמד ומצב דלעתיד לבוא, כדאיתא במד"ר פ' בא²⁸⁸ שזמן הזה הוא בדוגמת אירוסין, ולעתיד
4 לבוא יהיו הנישואין של הקב"ה וכנס"י וישראל למטה, באופן ד"שארה כסותה ועונתה לא יגרע".
- 5 נח. אמנם, כיון שישנו גם הדין²⁸⁹, שעוד לפני שבאים לנישואין, צריך החתן להעניק לכלה כל מיני
6 מתנות, ולהבטיח שתקיים החתונה עם כל פרטי הענינים דר"ש וכו' וכו' - הנה עוד קודם "אתחלתא
7 דגאולה", צריך הקב"ה ליתן את ה"מתנות" "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"²⁹⁰.
- 8 ובפרט לאחר שכתב הגיע זמן החתונה, וישנו עיכוב מצד החתן - שאז הדין²⁹¹ הוא שהחתן מחוייב
9 כבר במזונות הכלה, כיון שהוא זה שמעכב את החתונה.
- 10 ובנדו"ד: ע"פ דברי הגמרא במסכת סוכה²⁹² בנוגע לדברים ש"מתחרט עליהן הקב"ה שבראם", כולל
11 גם "יצר הרע, דכתיב²⁹³ ואשר הרעותי" - הרי זוהי אשמתו ש"צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו"¹⁰⁹,
12 ובגלל זה מתעכבת ה"חתונה", וכיון שכן, הרי הוא מחוייב כבר ב"מזונות" של ה"כלה", שבהם נכללים
13 כל צרכי.
- 14 וכל זה צריך להינתן באופן של כבוד ובאופן של מנוחה ובאופן של התרחבות - כיון שצריך להיות
15 נערך ונישום לפי האפשרויות של ה"חתן", אשר "לי הכסף ולי הזהב נאום הוי' צבאות"²⁹⁴, ולפי היחוס
16 של ה"כלה", שהיא בת אברהם יצחק ויעקב, וכפסק הגמרא במסכת ב"מ²⁹⁵ (בנוגע ליהודי פשוט,
17 ועאכו"כ במעמד ומצב שאפילו "פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון"²⁹⁶) ש"אפילו אם אתה עושה להם
18 כסעודת שלמה בשעתו, לא יצאת ידי חובתך עמה, שהן בני אברהם יצחק ויעקב", וכיון שאי אפשר
19 להתווכח עם "הלכה", אלא יש לקיימה כפשוטה, צריך הקב"ה ליתן לכאו"א מישראל "כסעודת שלמה
20 בשעתו", והלואי יצא ידי חובתו בכך!...
- 21 ועי"ז יכולים להכריח את הקב"ה, כביכול, לערוך כבר את החתונה:
- 22 בהוויות העולם - להבדיל - נהוג שכאשר יש צורך להכריח את הבעל להחליט לכאן או לכאן ("ס'זאָל
23 ווערן אַ טאָלק, אַהין אדער אַהער"), אזי מטיל עליו ה"שופט" סכום גדול של תשלומי מזונות
24 ("אַלימאַני") ותמיכה ("סופאָרט"), ובראותו שהוא מוכרח לשלם סכום גדול כזה שירושש אותו ("ער
25 וועט ווערן בדליידלות")... אזי מחליט לכאן או לכאן.
- 26 ובנוגע לעניננו:
- 27 ע"פ דברי רבינו גרשום מאור הגולה - הרי בעל-כרחה של כנס"י לא יכול להיות ענין של גט, וגם
28 לא יכולים להמשיך להיות במעמד ומצב של פרישות, שהרי יש שיעור לדבר ("וויפל אַ שיעור"?...!),
29 ובמילא מוכרח להיות שלום בין איש לאשתו, בין קוב"ה וכנס"י ובנ"י למטה.
- 30 וא"כ, כאשר תובעים שבינתיים ישלם הקב"ה דמי מזונות ותמיכה לפי ה"יחוס" של הכלה, אשר כמה
31 שנותנים הרי עדיין "לא יצאת ידי חובתך כו'", וצריך ליתן עוד ועוד, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה
32 והרחבה" - כבר ימהר ויזרו הקב"ה, בעגלא דידן, את הגאולה האמיתית והשלימה, שאז תהי' ה"חופה"
33 וה"נישואין" וה"שבע ברכות", באופן של "בנין עדי עד" על יסודי התורה והמצוה, "כשמחך יצירך בגן
34 עדן מקדם" ("בגן עדן" גופא - "מקדם", קודם החטא)²⁹⁷, בקרוב ממש, למטה מעשרה טפחים, שאז
35 יהי' "עם לבדד ישכון"²⁹⁸, "וישראל עושה חיל"²⁹⁹.

(294) חגי ב, ח. וראה קידושין פב, ב.

(295) רפ"ז.

(296) עירובין יט, א. וש"נ.

(297) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חמ"ח ע' 288. וש"נ.

(298) בלק כג, ט.

(299) שם כד, יח.

(287) ח"ג קטו, ב.

(288) שמו"ר ספט"ו.

(289) ראה רמב"ם הל' אישות פ"ט הכ"ח.

(290) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

(291) ראה שם פ"י.

(292) נב, ב.

(293) מיכה ד, ו.

* * *

- 1 נט. המנהג הוא שבי"ג תמוז עורכים מגבית עבור המוסדות שנקראים על שמו של בעל השמחה
2 והגאולה³⁰⁰, וכללות הענינים הקשורים עם הליכה "באורחותיו ובדרכיו אשר הורנו"³⁰¹.
3 וכיון שהשנה היא שנת הארבעים - מהראוי והנכון, שיתנו סכום במספר ארבעים, או כמ"פ ארבעים,
4 וכל המרבה הרי זה משובח.
5 והרי ישנה ההבטחה "עשר בשביל שתתעשר"³⁰², כך, שכל שיגדל המעשר ("עשר"), תגדל יותר
6 העשירות ("תתעשר").
7 וכחפס"ד בשו"ע יו"ד בהתחלת הלכות צדקה³⁰³, ש"אסור לנסות את הקב"ה כי אם בדבר הזה,
8 שנאמר³⁰⁴ ובחנוני נא בזאת וגו'", ואדרבה: הקב"ה מבקש "ובחנוני נא בזאת", ועי"ז תומשך "ברכה אל
9 ביתך"³⁰⁵, באופן ד"והריקותי לכם ברכה עד בלי די"³⁰⁴.
10 וכמדובר כמ"פ, שכל הרוצים יכולים לציין את שמם בצירוף שם האם, ויזכירו אותם על הציון של
11 בעל השמחה והגאולה.
12 [אחרי שניגנו הניגון "והריקותי לכם ברכה", צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א להש"ץ (רמ"י טעלישווסקי)
13 לנגן הניגון "שצמיל", ואח"כ צוה לנגן הניגון "האָפּ קאַזאַק" להסבא משפּאָלי, ואח"כ צוה לנגן ניגון
14 אדמו"ר מהר"ש ("לכתחילה אָריבער").
15 אח"כ אמר: כיון שנמצאים כאן האורחים מכפר חב"ד - יאמרו "לחיים", ותהי' זו התחלה על הרחבה.
16 והורה שיאמרו "לחיים" על כוס מלא, ואמר: "לחיים ולברכה", עבור כללות כפר חב"ד, אנשים הנשים
17 וטף, באופן ד"הקהל".
18 אח"כ צוה שיאמרו "לחיים" אלו שמתעסקים עם הרחבת בית-הכנסת כאן³⁰⁶.
19 ואח"כ אמר:
20 לכבוד ארבעים שנה לי"ב תמוז, הניחו "אבן הפינה" בארץ ישראל³⁰⁷, עבור ארבעים דירות, עם
21 בית-כנסת, וכל עניני ציבור, באופן חסידי וכו' וכו'. וכיון שנמצא אחד מאלו שלקחו בזה חלק גדול -
22 ר' אברהם פֿרשן - יוותר על העניות ויאמר "לחיים" בקול גדול. ואיחל כ"ק אדמו"ר שליט"א, שכל
23 השיכונים שלאח"ז יתמלאו כולם מ"פדויי הוי".
24 ואמר לו: מן הסתם זה יעלה לכם עוד השקעה של הון - שיהי' זה "מידו המלאה הפתוחה הקדושה
25 והרחבה", ואתם תהיו השליח הטוב.
26 וכן צוה למנהלי מחנות "גני ישראל"³⁰⁸ ומחנה "אמונה"³⁰⁹ לומר "לחיים".

* * *

- 27 ס. דובר לעיל (סמ"ח) שקיבוץ נדחי ישראל יהי' ע"י משיח צדקנו, ולפנ"ז יהי' על ידו בנין בית
28 המקדש, לאחר ש"יכוף כל ישראל .. לחזק בדקה".
29 אך מובן, שאין זה שייך לחיזוק הבדק של ענינים שהם בבחי' חידוש הישנות, שבזה מחוייב כל אחד.

להם, אלא, כדרך "גדולי ישראל", נשתמטו מזה, ומסתמא יחזרו
לתלם ("צוריק אַריין אין שפּאַן").
(307) ראה גם מברק י"ב תמוז שנה זו (אג"ק חכ"ד ע' שסא
ואילך) - "לכל המשתתפים בחגיגת שנת הארבעים בימי הגאולה
ובהנחת אבן הפנה בשיכון חב"ד נוסף באה"ק שליט"א".
(308) נ"י, דיטרויט, מילאנאָ ומיאָמי.
(309) ר' יעקב יהודא העכט. וכן צוה לאחיו ר' משה יצחק
העכט לומר לחיים בברכה שיוסיף בשנה זו עוד אלף תלמידים.
וכן צוה לאחיו - הרב הראשי דהספרדים - ר' אברהם העכט
לומר לחיים.

(300) ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד סכ"ו (תורת מנחם -
התועדויות חמ"ז ע' 179). וש"נ.
(301) לשון אדה"ז בתניא אגה"ק סז"ך.
(302) שבת קיט, א. ושו"נ.
(303) סרמ"ז ס"ד (ברמ"א).
(304) מלאכי ג, יו"ד.
(305) יחזקאל מד, ל.
(306) וקראם בשמותיהם: הכהן - ר' משה אהרן הכהן בן
פייערל קליין, והוסיף שע"פ דין, הנה גם הלוי, ר' שמואל אייזיק
פאָפּאָק, והשלישי (הישראלי), ר' מענדל שמטוב, הוצרכו לעזור

ואחד הענינים שניתוספו עתה³¹⁰:

בירושלים ישנו בית-הכנסת שייסד ה"צמח צדק". ובמשך כמה שנים לא היתה גישה לשם. ועכשיו, החל מלפני כמה שבתות, התפללו שם חסידים בנוסח של ה"צ - נוסח חב"ד, נוסח האר"י, ובשמחה ובטוב לבב.

ויה"ר שתהי' זו התחלה טובה להעמדת בית-הכנסת ובית-המדרש זה על תילו, ויתרבה ויתמלא בעבודת התפלה ולימוד התורה ביראת שמים, באופן שיביא לידי הידור בקיום המצוות - בירושלים, כולל גם כל ארץ ישראל שבה תתפשט ירושלים, וכולל גם כל הארצות שבהם תתפשט ארץ ישראל³¹¹. ובתור התחלה: כיון שנמצאים כאן יהודים שהשתתפו ב"מנין" שהתפלל עתה, לפני כמה שבתות, בבית-הכנסת של ה"צמח צדק" - יאמרו "לחיים",

ותהי' זו התחלה - בתור שלוחים של כל המסובים כאן - שבמהרה יעמידו את בית-הכנסת על תילו, ובו יתעסקו בעבודת התפלה, שאז הנה ה"מלאך שהוא ממונה על התפלה. . נוטל כל התפלות ועושה אותן עטרה ונותנה בראשו של הקב"ה, שנאמר³¹² ברכות לראש צדיק חי העולמים" (כמוזכר לעיל³¹³). ממדרש תהלים³¹⁴ על הקאפיטל של רבינו נשיאנו השיך לשנה זו), במהרה בימינו ממש.

* * *

סא. ועתה נבוא להענין העולה על כולנה: אחד הענינים שכ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל הגאולה והשמחה, החשיב והחזיק לעצמו (וגם פירסם זאת בחלק הצוואה הקשורה לקבלת נשיאותו³¹⁵), הוא - הענין של ישיבת תומכי תמימים.

ובכן: השנה ימלאו שבעים שנה להתייסדות "תומכי תמימים", שאז ישנו גם העילוי ד"בן שבעים לשיבה³¹⁶, וקשור גם עם שלימות ענין הזקנה כו'³¹⁷.

ובהתאם לכך, הרי זה דבר נכון ביותר שיתחילו את ה"חגיגה" (ובלשון המדינה: "פייערונג") החל מי"ב תמוז, ויומשך עד ליובל השבעים השני, שבו ימלאו מאה וארבעים שנה, ובודאי יהי' זה יחד עם משיח צדקנו, וילמדו שם תורתו של משיח - ע"י ההכנה דלימוד תורת החסידות בימינו אלו, ומתוך שמחה טוב לבב.

וכל השייכים לזה, ועאכו"כ העומדים בראשה - יאמרו "לחיים", ומתוך שמחה וטוב לבב, ובהרחבה גדולה, ובשמחה ובטוב לבב - פעם שני', ובשמחה ובטוב לבב - פעם שלישית וזכה לו... ("און פאָרקויפט")³¹⁸, מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה.

* * *

סב. בהמשך להמוזכר לעיל (סנ"ט) אודות הרחבת בית-הכנסת כאן - הרי זה צ"ל באופן כזה ש"עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל" (כדברי הגמרא במסכת מגילה³¹⁹), ועד"ז בנוגע לכל בתי כנסיות ובתי מדרשות, ועאכו"כ בכפר חב"ד ובירושלים העתיקה וכו' וכו', ובשביל זה צריך להיות הענין ד"יעלה הפורץ לפנינו"³²⁰.

(310) ראה גם מכתב בין המצרים שנה זו (אג"ק חכ"ד ריש ע' שסט). וראה גם "מבוא" לאג"ק חכ"ה ע' 12 ואילך.
(311) ראה ספרי דברים בתחלתו. פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש ישע"י רמז תקג.
(312) משלי יו"ד, ו.
(313) במאמר בסופו (תורת מנחם - התועדויות חלק נ ע' 153).
(314) עה"פ פח, ב.
(315) אג"ק שלו ח"א ע' קטו.
(316) אבות ספ"ה.
(317) נתבאר בשיחת ש"פ שופטים סי"ב ואילך (תורת מנחם - התועדויות חלק נ ע' 332 ואילך).
(318) כפי שנהוג במכירה פומבית שמכריזים על המכירה ג"פ ואח"כ אומרים: זכה לו (המו"ל).
(319) כט, א.
(320) ע"פ מיכה ב, יג. וראה ב"ר פפ"ה, יד וברש"י שם. אגדת בראשית ספס"ג.

- 1 ובהתאם לכך, הרי עתה הוא הזמן המתאים לומר (לנגן) "ופרצת", אבל באופן ד"ופרצת", עד ל"נחלה
2 בלי מיצרים"³²¹.
- 3 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן הניגון "ופרצת", וניגן בעצמו כל הבבא הראשונה.
- 4 אח"כ הורה לכו"כ לומר "לחיים"³²², ואח"כ אמר: כל אלו שהם בגדר ספק אולי היתה הכוונה אליהם
5 - יאמרו גם הם "לחיים", ויצאו כולם מגדר ספק, כיון שבודאי היתה הכוונה גם אליהם.
- 6 אח"כ צוה לנגן ניגון הכנה. ואח"כ התחיל לנגן הניגון "הושיעה את עמך", וניגן בעצמו כל הבבא
7 הראשונה. אח"כ צוה לנגן ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבכות (בבא הרביעית - ג' פעמים), והניגון "ניע
8 זשוריצקי כלפאצי".]

* * *

- 9 סג. דבר נכון שיערכו התוועדות לכל-הפחות שלש פעמים (כולל גם התוועדות זו), ואם יוסיפו -
10 הרי זה משובח³²³.
- 11 וכהלשון במברק³²⁴: "ימי הגאולה והשבת שלהם", ימי הגאולה - לשון רבים - שני ימים, ויום השבת
12 שלאח"ז, ששייך לימי הגאולה - הוא יום השלישי, כך שיכולים לערוך שלשה התוועדויות בריווח, ואם
13 יעשו בריווח יותר - יהי' זה יותר משלש פעמים.
- 14 ו"בתלת זימני הוי חזקה"³²⁵ - "חזקה" על שמחה אצל בני, מיוסדת על שמחת התורה, שמחה של
15 תורה ושמחה של מצוה,
- 16 ולהמשיך זאת ב"שמחת עולם על ראשם"¹⁵⁵, בגאולה האמיתית והשלמה, בקרוב ממש, ע"י משיח
17 צדקנו.
- 18 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן את המזונות עבור ההתוועדות דשבת].

* * *

- 19 סד. כתיב³²⁶ "כי בשמחה תצאו", והיינו, שגם היציאה (לא מענין השמחה ח"ו, אלא) מענין אחד
20 (של שמחה) לענין השני תהי' באופן של שמחה.
- 21 וכיון שבנ"י חייבים לילך "מחיל אל חיל"⁸⁷, ובנדו"ד, בעמדנו אור ליום ועש"ק, צריך לעבור לעבודת
22 ההכנה לשבת, אשר "טועמי' חיים זכו", ולאח"ז להשבת עצמה, שענינה עונג, אבל בזה נכלל גם שמחה
23 (כמ"ש בהלכות גדולות ובכמה ראשונים, על יסוד דברי הירושלמי³²⁷), שהרי "אין עצב בה"³²⁸, אלא
24 ענין של שמחה - יהי' זה מתוך שמחה.
- 25 וכאמור, "שמחת עולם" - שמחה נצחית - "על ראשם", ומהראש יומשך לכל אברי הגוף, עד לעקב
26 שברגל, הן בנוגע למבנה הרוחני של איש ישראל, והן כפשוטו, וכמו"כ בנוגע לכללות ישראל -
27 מ"ראשיכם" עד "חוטב עציך" ו"שואב מימין".
- 28 ובאופן ש"בשמחה תצאו ובשלום תובלון"³²⁶ - מהתוועדות חסידית אחת לשני, וכדברי בעל הגאולה
29 והשמחה במכתבו³, שהתוועדות תביא ל"חיזוק התורה והיהדות בכל אתר ואתר", אצל כל בני כל
30 מקום שהם.

המשך בעמוד קיב

(321) שבת קיח, סע"א.

(322) בין הדברים אמר: מהאחים קדושים [למשפחת העכט - ראה לעיל הערה 309] ש"בגדול החל ובקטן כילה" ישנו האח הצעיר שלום ("סידני") שיאמר לחיים.

(323) ראה גם שיחת י"ב תמוז תשכ"ה סל"ט (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ד ע' 107).

(324) אג"ק חכ"ד ע' שסא (נדפס גם תורת מנחם - התוועדויות

חלק נ ע' 144).

(325) ב"מ ק, ריש ע"ב. וש"נ.

(326) ישע' נה, יב.

(327) ברכות פ"ב סה"ז. מגילה פ"א ה"ד. וראה תורת מנחם

- התוועדויות חל"ה ע' 42. חל"ז ע' 180. חמ"א ע' 114. וש"נ. וראה ירושלמי ברכות שם. הובא בתוד"ה מ"ד - מו"ק כג, ב.

(328) ע"פ משלי יו"ד, כב.

לקוטי שיחות פרשת בלק כרך יג

25 שלפירושו¹¹ כל הנאמר בכתובים אלה - עד "וירד
26 מיעקב" - קאי על דוד.

27 וצריך להבין: למה לא פירש רש"י כפירוש
28 הרמב"ם המתאים לכאורה יותר לפשוטו של
29 מקרא, שזוהי דרכו של רש"י בפירושו על התורה,
30 כי:

31 (א) לפי פירוש הרמב"ם כפל הענין בכל פסוק
32 כי אחד מדבר בדוד והשני במלך המשיח¹²;
33 מה־שאי־נֶכֶן לפי פירוש רש"י, שהכתובים כולם
34 איירי בדוד, צריך לומר ש"אראנו גו'" ו"אשורנו
35 וגו'" (וכן בשאר הכתובים¹³) הרי זה אריכות וכפל
36 לשון¹⁴.

37 (ב) פשטות הכתוב "וקרקר כל בני שת" (שרש"י
38 פירש "כל האומות") מכריע כפירוש הרמב"ם
39 שקאי על מלך המשיח - שיכבוש את כל העולם
40 וימלוך על כל האומות¹⁵; מה־שאי־נֶכֶן בדוד שלא
41 מצינו בו כיבוש ומלוכה על כל האומות.

42 וביותר קשה, שלפירוש רש"י לא נאמר בנצחונו
43 של מלך המשיח אלא רק "והאביד שריד מעיר"
44 (ופירש רש"י: "מעיר החשובה כו' רומי"), בעוד
45 שבנוגע לדוד נאמר הרבה יותר מזה ועד ש"וקרקר
46 כל בני שת" - ולכאורה איפכא מסתברא, וכנ"ל.

47 גם צריך להבין:

48 (ג) רש"י לא פירש מיהו "דרך) כוכב וגו'"
49 (שזהו דוד). כי אם רק בסוף הענין "ומחץ פאתי
50 מואב - זה דוד" (שמזה מובן - דעליו קאי
51 "כוכב")?

1 א. בנבואתו של בלעם ל"אחרית הימים",
2 שבפרשתנו¹, פירשו המפרשים² שכתובי נבואה זו
3 (דרך כוכב גו' והיה אדום גו' וירד גו') כללותם
4 קאי על מלכות דוד ומלכות מלך המשיח. אמנם
5 בפרטיות פירושם של הכתובים מצינו כמה
6 פירושים, ומהם:

7 הרמב"ם בספרו יד החזקה³ כתב: "בפרשת
8 בלעם כו' הוא אומר אראנו ולא עתה זה דוד⁴
9 אשורנו ולא קרוב זה מלך המשיח⁵. דרך כוכב
10 מיעקב זה דוד, וקם שבט מישראל זה מלך
11 המשיח⁶. ומחץ פאתי מואב זה דוד וכן הוא אומר⁷
12 ויך דוד את מואב כו', וקרקר כל בני שת זה מלך
13 המשיח שנאמר בו⁸ ומשלו מים עד ים. והיה אדום
14 ירשה זה דוד שנאמר⁹ ותהי אדום לדוד עבדים
15 וגו', והיה ירשה זה מלך המשיח שנאמר¹⁰ ועלו
16 מושיעים בהר ציון".

17 והיינו דהרמב"ם מחלק בפירושו כל פסוק
18 שבפסוקים אלו לשנים - בחלקו הראשון המדובר
19 בדוד המלך, ובחלקו השני - במלך המשיח.

20 אמנם רש"י פירש כתובים אלו באופן אחר:
21 "אראנו רואה אני שבחו של יעקב כו' לאחר זמן.
22 דרך כוכב . . . וקם שבט מלך רודה ומושל ומחץ
23 פאתי מואב זה דוד שנאמר בו כו'. וירד מיעקב
24 ועוד יהיה מושל אחר . . . מלך המשיח". והיינו

(1) כד, יד ואילך.

(2) רש"י ורמב"ם דלקמן בפנים. פי' הרלב"ג עה"ת. וראה גם
אוה"ח ועוד.

בראב"ע כאן מפרשו רק על דוד, וברמב"ן - רק על משיח.
(3) הלי' מלכים פי"א ה"א.

(4) לא כתב "דוד המלך" (משא"כ במשיח) - כי לישני' דקראי
שמביא נקט.

(5) ראה הרלב"ג עה"ת כאן: "אראנו ולא עתה ר"ל שאחר זמן
רב יהי זה כו' אשורנו ולא קרוב (כפל הענין במלות שונות או)
הוא שב למה שזכר ממלך המשיח שיהי' אחר כן זמן ארוך אורך
נפלא (והוא היותר נכון) ולזה שנה לשונו ממה שאמר תחלה ולא
עתה . . . ולזה הורה אמרו ולא קרוב מרחוק על מרחק יותר עצום".
ובמלבי"ם כאן מדייק הלי' "אראנו" ו"אשורנו" "שהראי' הוא
מקורב ואשורנו הוא מרחוק", ראה אוה"ת בלק תתקיד. אינב.
לקו"ש ח"ד ע' 1067 ובהערה 5 שם.

(6) ראה הרלב"ג עה"ת כאן, ושם פי' להיפך: "דרך כוכב רמז
למלך המשיח כו' וקם שבט מישראל רמז לדוד כו'".

(7) ש"ב ח, ב.

(8) זכרי' ט, י.

(9) ש"ב ח, יד.

(10) עובדי' א, כא.

(11) ראה רא"ם כאן. לח"מ על הרמב"ם שם.

(12) לפי' הרמב"ם יש לבאר גם זה שב"דרך כוכב גו'" (דקאי
על דוד) כתוב "מיעקב" וב"וקם שבט גו'" (דקאי על משיח) כתוב
"מישראל": עיקר ושליומות הממשלה הוא במלך המשיח ולכן ע"ז
אומר "ישראל" שהוא שם המעלה, גדולה ושררה (ראה וישלח
לב, כט ובפרש"י שם), משא"כ בימי דוד, וכן פי' במלבי"ם כאן.
(13) ואף שלפי פי' רש"י דרך כוכב וקם שבט פירושו שונה
דב"דרך כוכב גו'" פי' "יקום מזל" וב"וקם שבט גו'" - "מלך רודה
ומושל" - מ"מ התונן אחד הוא - מלכות דוד, ככפנים.

(14) ואף שאינה קושיא בפשט"מ, כי י"ל דכן הוא דרך
הכתובים במשל ושיר לכפול הענין במלות שונות (וראה ראב"ע
כאן: אשורנו כו' הטעם כפול והמשל כוכב ושבת כו'. ועד"ז
ברלב"ג - הובא לעיל הערה 5), אבל מובן דיומחק יותר (גם
בפשט"מ) באם יש לפרש דקאי על ענינים (זמנים) נפרדים. וראה
פרש"י עה"פ ע"כ יאמרו המושלים (חוקת כא, כז) ושל אחרי.

(15) ראה רשב"ם: כל בני שת, לפי הפשט זה מלך המשיח.

24 קאי על מלך המשיח) ולא²⁰ יהיה שריד לבית עשו"
25 (הוכחה למה שכתוב "והאביד שריד מעיר").

26 ויש לדייק בדברי רש"י:

27 (א) כל הענין ד"ועל מלך המשיח כו'" מקומו
28 לפני זה: אחרי שכתב (בפי' וירד מיעקב) "ועוד
29 יהיה מושל אחר כו'" – הוה-ליה לפרש מיהו
30 המושל – ועל מלך המשיח אומר כן, שנאמר בו
31 וירד כו'.

32 (ב) מהי הראיה מהכתוב וירד מים עד ים –
33 דבפשטות מדבר הכתוב במלך שלמה (בהמשך
34 לתחלת המזמור "לשלמה אלקים משפטין גו'")²¹
35 ולא במלך המשיח.

36 (ג) בהראיה מהכתוב וירד מים גו' מעתיק רש"י
37 גם התיבות "עד ים"²², שלכאורה אינן מוסיפות
38 כלום בתוכן הראיה – ודברי רש"י הלא מדויקים
39 הם בחסר ויתיר.

40 ג. והביאור בכל זה:
41 רש"י והרמב"ם מחולקים כאן בענין כללי –
42 בכללות המכוון שבנבואת בלעם, כדלקמן:

43 נבואתו של בלעם היתה כתוצאה מזה שבלק
44 שכר אותו והביאו לקלל את בני ישראל²³ ולמנוע
45 כיבוש ארצו של בלק – מואב – על ידי בני ישראל.

46 וזהו שאמר לבלק בסיום נבואתו קודם שחזור
47 והולך לעמו "אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית
48 הימים – מה שהן עתידין להרע למואב באחרית
49 הימים"²⁴ ולכן מובן בפשוטו של מקרא כי אף שקורא
50 לזה "אחרית הימים" שבפשטות פירושו בכל מקום
51 בסוף כל הימים, הרי כאן שבא להצדיק עצמו בפני
52 בלק – שנתמלא רצון בלק ולא יכבשו בני ישראל

(20) עובדי' א, יח.

(21) ראה פרש"י שם דמפרשו על שלמה וראה גם ראב"ע שם.
(22) מה שהוצרך לכתוב תיבת "מים*", י"ל בפשטות, דע"ז
מובן ש"וירד" שבהכתוב שם הוא מל' רידי ו'לא ירידה' (דאינו
מתאים לומר ירידה מים, כי היוצא מן הים – ה"ה הפכו ד"וירד
הים" (הובא בפרש"י צו ז, יב) ומובן שנקרא עולה מן הים) וכמו
בכתוב דילן. וראה גם דקדוקי רש"י כאן.
(23) כמבואר בתחלת פרשתנו כב, ה ואילך.
(24) פרשתנו כד, יד ופרש"י שם. ועפ"ז תומתק אריכות הלשון
ברש"י "להרע) למואב כו'" (דלכא' מיותר הוא אלא) דכוונתו
להדגיש שזהו עיקר תוכן הנבואה. וכבפנים.

(* דאין לומר שזהו רק לציין מקום הכתוב, כי אז הו"ל לכתוב
"בתהלים וירד" (ראה לקו"ש ח"י ע' 115 הערה 6).

1 (ד) בהקדמה לנבואתו אמר בלעם שתוכן נבואתו
2 שייך ל"אחרית הימים" אשר "אחרית הימים"
3 בפשטות – היינו ימות המשיח (אחרית כל הימים).
4 ולפי זה קשה לשני הפירושים: לפירוש הרמב"ם,
5 כי בהכתובים מדובר הן בנבואה לזמנו של דוד, הן
6 לזמנו של מלך המשיח; ויותר קשה לפירוש רש"י
7 שברוב הכתובים, הנבואה – לימי דוד, ורק הכתוב
8 האחרון קאי על מלך המשיח?

9 ב. על הפסוק וירד מיעקב, מפרש רש"י: "ועוד
10 יהיה מושל אחר מיעקב", וצריך להבין:

11 (א) מהו ההכרח¹⁶ לפרש ד"וירד מיעקב" היינו
12 "מושל אחר"¹⁷ – ולא כדמשמע לכאורה בפשטות
13 שפסוק זה בא בהמשך להכתובים דלעיל ("וקם
14 שבט וגו'" שלפירוש רש"י קאי על דוד) וקחשיב
15 עוד דבר נוסף¹⁸ שיעשה אותו המושל הנזכר לעיל:
16 "והאביד שריד מעיר"?

17 (ב) למה מעתיק רש"י מהכתוב גם תיבת
18 "מיעקב" – הרי חידושו הוא רק אשר "וירד"
19 פירושו "ועוד יהיה מושל אחר" ותו לא.

20 לאחר זה מעתיק רש"י "והאביד שריד מעיר"
21 ומפרש: "מעיר החשובה של אדום כו' ועל מלך
22 המשיח אומר כן (ומביא ב' ראיות) שנאמר בו¹⁹
23 וירד מים עד ים (שמזה מובן ש"וירד" (מיעקב))

16) לכאורה י"ל דזהו מפני שנא' לעיל שהנבואה היא על
אחרית הימים, לכן מוכרח רש"י לפרש לכה"פ פסוק א' על מלך
המשיח (שזהו אחרית כל הימים), אבל אי"ז הכרח מספיק לפרש
הכתוב דלא כמשמעות פשטות המשך הכתובים, כבפנים. (וראה
ראב"ע דמפרש כל הכתובים על דוד). וי"ל (ברוחק) ד"וירא את
עמלק גו' ואחריתו עדי אובר" זהו חלק הנבואה המדבר בזמן מלך
המשיח (אף שמתחיל עוה"פ "וירא גו' וישא משלו גו'").
(17) ואין לומר שדיוקו של רש"י הוא מל' "וירד" שפירושו
"וימשול" (דלכא' ל"ל להזכיר עוה"פ ענין הממשלה, ומזה,
דהמדובר בעוד מושל); דא"כ הו"ל לפרש דקאי על שלמה וכיו"ב
(וראה הראב"ע דפ"י על יואב), שעפ"ז הוא בא בהמשך
להכתובים דלעיל – בממשלתו של דוד (ולא דקאי על מלך
המשיח). וראה הערה הבאה.

(18) וע"ד פי' הראב"ע דב' הכתובים (והי' אדום גו' וירד
מיעקב גו') קאי על מלכות דוד, ובפסוק הא' מפרש "וירדע כי
גברה יד דוד על אדום כו'" – בכללות ממשלת דוד על אדום,
ובפסוק הב' מפרש: "מכל עיר . . עד הכרית כל זכר באדום"
מוסיף בנוגע להמלחמה, שהכריתו כל זכר מכל עיר שבאדום (ולא
רק "גברה יד דוד כו'").

ולהעיר מפרש"י (ש"ב ח, יב) ד"שתי מלחמות היו (באדום),
ועפ"ז הרי אפשר הי' לפרש דהכוונה בפסוק הב' על מלחמה
נוספת דאותו המושל.
(19) תהלים עב, ח.

29 כעין שליטה בעניני ארץ (וכלשון הכתוב²⁹ "ולמשול
30 ביום ובלילה")³⁰, דאם כן הוה-ליה לרמוז זה
31 באחד מהמאורות הגדולים, השמש או הירח, ולא
32 כוכב; ואדרבה, כוכבים הרי הם רק צבא³¹ ושל
33 "המאור הקטן" - הירח) ולכן מוכרח רש"י לומר
34 שדרך כוכב פירושו "יקום מזל", וממשיך בנבואתו
35 להסביר מהו ענינו של ה"מזל" - "וקם שבט מלך
36 רודה ומושל": אולם אין הוכחה מכתוב זה לאיזה
37 מלך הוא מתכוון - ולכן גם רש"י לא פירש בו מי
38 הוא ה"מלך רודה", עד שאמר הכתוב "ומחץ פאתי
39 מואב" דמזה מוכיח רש"י ש"זה דוד שנאמר ב³²
40 השכב אותם ארצה כו'" זאת אומרת שכל הענין
41 "דרך כוכב גו' וקם שבט גו'" הנאמר לפני זה
42 מוסב על זמנו של דוד ועל דבר מלכותו.

43 ועל פי זה מובן גם כן בנוגע להמשך הכתובים
44 שלאחרי זה, שכל כמה שאין לנו הכרח מפסוק
45 שהמדובר הוא במלך אחר, הרי בפשטות מסתבר
46 שעדיין מדובר באותו המלך דלעיל - דוד.
47 ולכן פירש רש"י "וקרקר" לשון קורה (נוקב³³)
48 כו':

49 בפירוש תיבת "וקרקר" יש לומר ב' פירושים:
50 א) מלשון הריסה³⁴ כמו "מקרקר קיר"³⁵; ב) מלשון
51 קורה (נוקב) - כפירוש רש"י. דלפירוש הא' היינו
52 הירוס והשמדה לגמרי, ולפירוש הב' (כפירוש
53 רש"י) אין זה הרס של השמדה, אלא קלקול של
54 ניקוב והוצאת דבר ממקומו הנכון³⁶. ומכיון
55 שרש"י מפרש דקאי על דוד, לכן מפרש וקרקר
56 מלשון קורה, היות ודוד לא נצח את האומות
57 באופן שהשמיד את כל בני שת, כי אם רק על-דרך
58 "קורה" ונוקב בלבד.

59 ד. אמנם הרמב"ם המפרש ש"דרך כוכב
60 מיעקב" קאי על מלך שיקום מיעקב - לשיטתיה
61 אזיל:

(29) בראשית א, י"ח.

(30) ראה גם רד"ק (ע"ה"ת) כאן: דומה המלך לרוב גדולתו ומעלתו הרמה לכוכב (וראה גם הרלב"ג כאן), אבל אי"מ כפנינים.
(31) ראה פרש"י (בראשית שם, טז): הרבה צבא" להפיש דעתה.

(32) ש"ב ח, ב.

(33) שפתי חכמים כאן. וראה דקדוקי רש"י כאן.

(34) וכפ"י הראב"ע ועוד.

(35) ישע"י כב, ה.

(36) ע"ד הדוגמא שבפרש"י "מקבת בור נקבתם" (ישע"י נא, א) שבחפירת בור אין העפר "נשמד", כ"א רק שמוציאים אותו ממקומו, אלא שע"ז נעשה חור וחסרון במקום ההוא.

1 את ארצו - מובן שבעיקר הוא מתכוון להודיע לו
2 שכבוש מואב על ידי ישראל לא יהיה בזמן בלק
3 — כי אם זמן רב לאחר ימים דבלק, (אלא
4 שלשלמות ענין נבואתו - מוסיף גם מה שיעשה
5 העם לעמך בזמן דאחרית הימים כפשוטו, דגם זה
6 בא בהמשך נבואתו),

7 היינו שהנבואה לא באה להדגיש גודלה של
8 ממשלת ישראל כשלעצמה²⁵, כי אם רק ביחס
9 למואב ולשאר האומות, שסופן להכבש על ידי בני
10 ישראל.

11 ועל יסוד זה מתחיל רש"י פירושו על הכתוב
12 "דרך כוכב מיעקב" ומפרש "כתרגומו לשון דרך
13 קשתו שהכוכב דורך כחץ . . כלומר יקום מזל"
14 ואינו מפרש דקאי על מלך מושל שיקום בישראל.

15 והטעם: בני אדם הם המין המעולה בסוגי בעלי
16 חיים (שהם למעלה מדומם וצומח), היות ובהם
17 היתרון של "דיעה ודיבור"²⁶, ולכן נמסרה להם
18 הממשלה על הבעלי-חיים וכו', כמו שכתוב²⁷
19 "ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרומשת
20 על הארץ"; ובבני אדם גופא המלך הוא המורם
21 מעם והוא המושל ושולט עליהם. בנוגע לכוכבים
22 לא מצינו בהם מעלת דיעה והשכל ולכן אין לפרש
23 בפשוטו של מקרא - שהם משל ודוגמא למלך
24 ומושל, ולכן לא יתכן לפרש שב"דרך כוכב" כוונתו
25 ל"מלך מושל" - היינו דוד²⁸.

26 (ודוחק גדול לפרש שהרמז למלכות הוא בזה
27 שהכוכבים הם למעלה מהארץ ומאירים לארץ
28 ולדרים עליה להבדיל בין היום ובין הלילה, שזהו

(25) ומש"כ רש"י על "אראנו גו' - רואה אני שבחו של יעקב וגדולתו כו'" הרי אין כוונתו אלא לפרש כתוב זה (ולא לומר שזהו כוונת תוכן נבואתו) - וראה רא"ם כאן.

(26) פרש"י בראשית ב, ז.

(27) שם א, כח.

(28) ואף שמצינו בחלומי של יוסף (וישב לו, ט) ד"השמש והירח גו' כוכבים גו'" מרמזים - בפשט"ם - על יעקב והשבטים - אנשים חשובים (וראה לקו"ש שם ע' 116 הערה 10 הטעם ע"ד) הפשט שזהו מצד שהם הדברים הכי חשובים בעולם) הרי (א) הרמז שם על יעקב (שהוא הכי חשוב) הוא "השמש", וכאן בהרמז על מלך הזכיר רק "כוכב" (וראה לקמן בפנים). (ב) המדובר שם הוא בחשיבות* וכאן בממשלה. (ג) שם ה' זה הרמז בחלום - מחזה הנבואה, אבל כאן שזהו דיבור וטיפול של עתידות (אף שדיבור במשל ומליצה, מ"מ) הו"ל לומר דוגמא קרובה יותר.

(* אדרבה יוסף עצמו (המלך והמושל) אינו נרמז בצבא השמים כ"א "השמש והירח ואחד עשר כוכבים (יעקב כו' והשבטים) משתחווים לו".

שכוונת בלעם בנבואתו היתה בעיקר לתאר את
תקפה וגדולתה העתידה של ממשלת בני ישראל,
שיושעו מכל האומות וגם ישלטו בהם "באחרית
הימים".

ומה שהוא מקדים לנבואתו: "אשר יעשה העם
הזה לעמך גו" דהיינו כיבוש מואב (והאומות) על
ידי עם ישראל - אין זאת בתור הקדמה כללית
לתוכן הנבואה דלהלן, כִּי־אם כעין פתח דבר וטעם
לנבואה. כי דבר זה (שבלק מלך מואב רצה לשלול
עשיית בני ישראל לעמו) הוא שהביאו לנבא
בנצחונם של בני ישראל על שונאיהם, והיינו "מה
שיעשה העם הזה לעמך", וכן לכל האומות, אלא
שיהיה כל זה באחרית הימים.

ולכן מפרש הרמב"ם את התיבות "באחרית
הימים" (שבהקדמת נבואה זו) כפשוטן - בסוף כל
הימים. ומזה מובן שהמדובר בתוכן הנבואה -
ישועת וגאולת ישראל מיד האומות - הוא בעיקר
בנוגע לזמן משיח, ובפרט: וירד גו'.

ו. אמנם את הכתוב "וירד מיעקב" גם רש"י
מפרשו (שלא קאי על דוד, אלא): "ועוד יהיה
מושל אחר מיעקב", והכרחו לפרש כן: לפירוש
רש"י הרמז בהכתוב דלעיל שיקום מלך רודה
ומושל בישראל (דוד), מרומז הוא בתיבות "וקם
שבט מישראל" ולא ב"דרך כוכב מיעקב": ולכן -
אם בכתוב זה ד"וירד מיעקב" כוונתו לאותו מלך
(דוד) הוה־ליה למימר "וירד מישראל" כדלעיל⁴¹ -
ולכן על כרחך צריך לומר שבשנותו משם ישראל
לשם אחר בא ללמד "ועוד יהיה מושל אחר
מיעקב";

והיינו שהתיבות "וירד מיעקב" באות בהמשך
למה שכתוב לעיל "דרך כוכב מיעקב" - שענינו
"יקום מזל" ליעקב (בזה ש"וקם שבט מישראל") -
וחזר הכתוב לומר עוד ענין בזה: "וירד מיעקב" -
עוד הפעם יקום מזל ליעקב⁴² בזה שיהי' מושל אחר
ממנו.

(41) ודוחק לומר שזהו מפני יופי המליצה כו' (וראה לקו"ש
ח"ז ע' 13-12), כי: א) מכיון שה"ז פסוקים אחדים לאח"ז
והמדובר באותו מושל דלעיל לא הו"ל לשנות (בכדי שלא ליתן
מקום לטעות), וכבפנים. ב) מצד תוכן הנבואה מתאים יותר השם
"ישראל" - מלשון שררה. וראה לעיל הערה 12.

(42) ועפ"ז מובן דא"א לפרש דקאי על שלמה (שע"פ פרש"י
דלעיל הערה 21) הרי גם ה' אפשר להוכיח כן מל' הכתוב (וירד),
כי בשלמה אין צורך שיקום מזל חדש שהרי שלמה ממשיך
מלכות דוד אביו - המשך מזלו של יעקב שבזמן דוד.

כתב הרמב"ם³⁷: "כל הכוכבים והגלגלים כולן
בעלי נפש ודיעה והשכל הם כו' ודעת הכוכבים כו'
וגדולה מדעת בני אדם". ומכיון שהם למעלה
מכללות בני אדם בשכלם ובדעתם, לכן מפרש
"דרך כוכב" על המרומם ומנושא מבני אדם -
המלך; ו"כוכב מיעקב" היינו מלך בישראל,
ומעתה מה שאמר הכתוב לאחר זה "וקם שבט
מישראל", שקאי בודאי (כמשמעותו של "שבט" -
מלך רודה) על מלך בישראל, אין כוונתו לאותו
המלך המרומז ב"כוכב" (דאם כן אין זה אלא כפל
לשון ממש), אלא ש(ב' חלקי) הכתוב מיירי בשני
מלכים, דוד ומשיח, שהם "שני משיחים". והטעם
שנקט דוקא ב' מלכים אלו, והשייכות ביניהם,
מובן על פי לשון הרמב"ם³⁸: "מלך המשיח עתיד
לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד ליושנה לממשלה
הראשונה" - והיינו שניבא על כללות תקומתם
וישועתם העתידה לבא על ידי מלכותו של מלך
משיח ה', ורמז להתחלתה (דוד) ולתכלית
שלימותה (משיח). וזהו שכתב הרמב"ם: "נבא
בשני משיחים, משיח הראשון שהוא דוד שיושיע
את ישראל מיד צריהם, ומשיח האחרון שעומד
מבניו שמושיע את עם ישראל (באחרונה)".
ובזה מובן הטעם לכפל הביטויים בנבואה:
"אראנו . . . אשורנו, ומחץ פאתי מואב . . . וקרקר
וגו'", דחד קאי על דוד ואידך על מלך המשיח.
ועל פי זה צריך לומר שלפירוש הרמב"ם ענינו של
"וקרקר" (הוא לא כפירוש רש"י כנ"ל, אלא):
הריסתן³⁹ וביטולן של ממשלת האומות⁴⁰.
ה. ומעתה צריך לומר, לפי פירוש הרמב"ם,

(37) הל' יסוה"ת פ"ג, ה"ט.

(38) הל' מלכים שם.

(39) וראה גם הרלב"ג כאן: ואחר זה זכר במלחמת המשיח על
כל הגוים כי הם בני שת . . . וטעם וקרקר וכו' כטעם מקרקר
קיר.

(40) התיבות "וישראל עושה חיל" שבכתוב, בפשטות באים
בהמשך ל"והי' ירשה שעיר" שלפניו, ולכן א"צ הרמב"ם לפרשן.
ומה שלא פ' הרמב"ם הכתוב "וירד מיעקב גו'" - הוא כי
כל ההמשך והי' ירשה שעיר אויביו גו' קאי על מלך המשיח ולכן
אינו מפרשו.

והטעם: בהכתובים שלפני זה "אראנו גו' אשורנו גו' דרך
כוכב גו' וקם שבט גו'" נכפל תוכן אחד ב' פעמים (בלשונות
שונות), ולכן מפרש הרמב"ם שהכוונה לשני ענינים. אבל בהכתוב
וירד מיעקב והאביד שריד מעיר אין כפל תוכן אחד כי "וירד
מיעקב" מדבר במלכות ישראל ו"והאביד שריד" - באבדון
האומות, הפירוש כפשוטו - בהמשך ללפניו, דקאי על מלך
המשיח.

עשו" (שהוא יעוד לימות המשיח) ראייה ברורה
שגם פסוק דילן "והאביד שריד מעיר" (של אדום -
בית עשו) קאי על מלך המשיח, ושהוא הוא
ה"מושל אחר" המרומז ב"וירד מיעקב".

ח. ואף על פי דמ"והאביד" לבד יש הכרח
מספיק, מכל-מקום מביא רש"י גם את הראיה
מ"וירד מים עד ים", כדי להדגיש שגם מתיבת
"וירד" גופא, שמשמעותה מושל, ממנה עצמה
משמע שזהו מלך המשיח.
ולזה מעתיק רש"י את התיבות "עד ים", כי
מהן משמע שהמדובר במלך המשיח:

"וירד מים עד ים" פירושו בפשטות שימשול
על כל הארץ כולה - "מים" בקצה הא' "עד ים"
בקצהו השני; ולא מצינו ענין זה בשלמה, כי אם
במשיח. ולכן מסתבר לרש"י לפרש שזהו ממשלתו
של מלך המשיח⁴³, והיינו דעם היות שהמזמור
בכללותו הרי הוא תפלת דוד על שלמה בנו,
מכל-מקום (מפרש רש"י ש)פרטים מסוימים
מתפלתו לא נתקיימו בשלמה, כי אם במשיח בן
(דוד ו)שלמה⁴⁴.

אולם מכיון שפירוש זה בהכתוב אינו מוכרח
מצד עצמו, כי יש לדחוק ולפרש שם דקאי על
שלמה (בכללות הנושא של המזמור) ומים עד ים
היינו מים סוף עד ים פלשתיים⁴⁵,

לכן מביא רש"י ראייה זו רק לאחר שפירש
תיבת "והאביד שריד" דקאי על רומי (שעל ידי זה
הרי מוכרח דפסוק דילן שכתוב בו "וירד" קאי על
המשיח כנ"ל סעיף ז), כי מכאן יש לרש"י ראייה
לפירושו גם בהכתוב בתהלים דקאי על מלך
המשיח⁴⁶.

(משיחת שבת פרשת בלק תשכ"ח)

ועל פי זה מובן בפשטות למה הביא רש"י
בפירושו גם תיבת מיעקב, כי בה ההוכחה לפירושו
שקאי על מושל אחר.

ז. אמנם עדיין אין די בהוכחה זו לפרש תיכף
בדבור זה (על "וירד מיעקב") דקאי על משיח; אף
שמצינו שהקדים בלעם לנבואתו שזהו "באחרית
הימים", שיש לדייק מזה דעל-כל-פנים באחד
(ובמילא על-כל-פנים בפסוק האחרון) מפסוקי
נבואתו זו מרומז ל"אחרית" כפשוטו, לזמנו של
מלך המשיח - ומכיון דיש גם הוכחה מלשון
הכתוב ש"וירד מיעקב" היינו "מושל אחר" כנ"ל,
הרי על ידי שתי ההוכחות יש להסיק שכתוב זה
קאי במלך המשיח,
בכל זאת אין די בזה להכריח ש"על מלך
המשיח אומר כן" כי אם על ידי ראיות מהכתוב
עצמו -

כי הכתוב "וירד מים גו" אינו ראייה מספיקה
שקאי על מלך המשיח, ואדרבה, (כנ"ל סעיף ב)
בפשטות אפשר לומר שפסוק זה, בכללות המזמור,
מכוון לשלמה המלך, שדוד התפלל עליו שיהיו
אצלו כל הענינים האלו (אלא דמכל-מקום מביא
רש"י ראייה משם, אבל רק לאחר שכבר הכריח
דפסוק דילן קאי על מלך המשיח, וכדלקמן סעיף
ח).

ולכן מקדים רש"י ומפרש תיבות "והאביד
שריד מעיר - מעיר החשובה של אדום והיא רומי",
והיינו דממה שנאמר מעיר סתם הרי ברור שזוהי
עיר הידועה של הממשלה הידועה מכבר, היינו
העיר החשובה של ממשלת אדום ושעיר הנזכרת
בכתוב דלעיל.

ומעתה הרי מהכתוב "ולא יהיה שריד לבית

46 וי"ל (בדוחק) דגם לרש"י אראנו גו' אשורנו גו' אי"ז כפל
לשון אלא מכיון שסו"ס קאי כאן בהנבואה בהמלך המשיח הרי
בהתחלת הנבואה כופל הלשונות לרמז גם על זמן רחוק ביותר
(בזמן מלך המשיח).

ומה שאין רש"י מפרש כן בהדיא - כי בהכתוב על אתר אי"ז
קושיא (כנ"ל הערה 14) ואינו מוכרח לפרשו. ובפרט שלאחר
לימוד הכתוב וירד מיעקב יובן הנ"ל מעצמו.

43 ומה ששם בתהלים פרש"י דקאי על שלמה - הרי פרש"י
בנ"ך אינו ע"פ פש"מ בדיוק בתכלית כמו בפירושו עה"ת.

44 סהמ"צ להרמב"ם מל"ת שסב. פיה"מ ר"פ חלק יסוד יב.
ובכמה מקומות. נסמן בלקו"ש כרך ח' ע' 215 הערה 52.
45 כפרש"י שם, ועוד. אבל דוחק הוא דא"כ הו"ל להכתוב
לפרש באיזה ים מדובר. וראה גם רד"ק שם.

ילקוט לוי יצחק על התורה

ביאור מ"ש השמות "אל שדי" במצות מילה

אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים.

שם "אל" הוא חסד¹.

שם "שדי"² הוא יסוד³.

והיינו אור החסד מתפשט ביסוד, כי חסד אתגלי בפומה דאמה⁴.

והיינו אל שדי הכתוב במצות מילה שנתנה לאברהם⁵.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד עא

מספר "שדי" (עם ד' ציורין) בגי' "ברית" בחי' יסוד, ורמז ל"מאורי" (סנהדרין קד) "העיר רבתי עם" שיהיו להם בנים הרבה - "בנים הרבה" בגי' שדי

ברית קאי על יסוד.

מספר ברי"ת הוא שם שדי עם ד' ציורין⁶, שהם מספר מ', ע', פ"ח, ק' (כמ"ש בעץ חיים שער מ"ן ומ"ד דרוש ה'), עולה מספר רב"ת⁷, אותיות ברי"ת.

כי פרי' ורבי' הוא מהשם שדי כמ"ש⁸ ואל שדי יברך אותך ויפרך וירכך.

בני"ם הרב"ה⁹ גי' שדי.

והיינו מה דאיתא בסנהדרין¹⁰ בפ' חלק עה"פ¹¹ העיר

רבתי עם, אמר רבה א"ר יוחנן שהיו משיאין קטנה לגדול וגדולה לקטן כדי שיהיו להם בנים הרבה.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד יז

שם "שדי" - הוא ביסוד - בגי' ב' פעמים זקן, זקן תחתון ועליון

שם שדי הוא¹² ביסוד, שדי בגי' ב' פעמים זקן, זקן עליון, וזקן תחתון, שביסוד יש דיקנא והוא כולל כל הי"ג תיקוני דיקנא, והוא הי"ג בריתות האמורים במילה, ועיין בלקוטי תורה¹⁴ בד"ה ואכלת ושבעת כו' ע"ש.

ובמס' נדה פ"ו משנה י"א "עד שיקיף זקן התחתון ולא העליון, אלא שדברו חכמים בלשון נקי", לזון זה יסוד, כי ברית הלשון¹⁵ וברית המעור מכוונים זה כנגד זה באמצע.

ויסוד הוא סימן לזקן, כי¹⁶ סריס אין לו הדרת פנים, דהיינו זקן.

והנה הי"ג תיקוני דיקנא נחלקים לב' בחי', ט' תיקונים¹⁷ וד' תיקונים, כי הרי הי"ג תיקוני דיקנא נרמזים באותיות ט"ד שקודם אותיות י"ה, כי הדיקנא חופפת ומכסה¹⁸ על י"ה¹⁹ שהם חכמה ובינה וכו'.

מתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד שפח

(12) כמ"ש (בראשית כח, ג) "ואל שדי יברך אותך ויפרך וירכך" (לעיל סימן קב). וראה לעיל סימן ק הערה 4.

(13) ראה בלקוטי תורה המצויין כאן דהי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן שרשם מהי"ג תיקוני דיקנא. ע"ש. ("זקן עליון" ברית הלשון - הי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, "זקן תחתון" הי"ג בריתות האמורים במילה).

(14) פרשת עקב טו, א ואילך.

(15) ספר יצירה פ"ו משנה ז'. וז"ל: כרת לו ברית בין רגליו והיא המילה, ובין עשר אצבעותיו והיא הלשון. ראה אור התורה ויקרא ח"א עמוד רב ואילך. אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר ז"ע חלק ב' עמוד שמה. לקוטי שיחות חלק כב סוף עמוד 308.

(16) יבמות פ, ב. ראה לקוטי תורה פרשת אחרי כח, ד. אור התורה בראשית כרך ה עמוד תתעט, ב.

(17) ראה פרי עץ חיים שער הסליחות פרק ח. וז"ל: למוריני האר"י זללה"ה: אמר יצחק מניין י"ג מדות הם, (שמות לד, ו) אל רחום וכו' ונקה, אלו י"ג מדות תיקוני דיקנא דאריך אנפין, הורידן משה למטה במקום הדין למתקם, אמנם ט' תיקונא דיקנא דז"א הם (במדבר יד, יח) ה' ארך, אפים, ורב חסד, נושא עון, ופשע, ונקה, לא ינקה, פוקד עון אבות על בנים, על שלשים ועל רבעים ע"ש. ראה לקוטי תורה פרשת נשא כו, א. אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר ז"ע חלק ג עמוד מו.

(18) ראה בפנים בתורת לוי יצחק בנוגע הדיקנא שביסוד.

(19) ראה אגרת התשובה פרק ד. וז"ל: "כי היו"ד שהיא בחי' נקודה לבד מרמזות לחכמתו ית' שהיא בבחי' העלם וההסתר קודם שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה... ואחר שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה לעלמין סתימין נכללות ונרמזת באות ה"א שיש לה בחי' התפשטות לרוחב המורה ומרמז על הרחבת הביאור וההבנה" ע"ש. לעיל סימן ג. ד.

(1) כמ"ש חסד אל כל היום (תהלים נב, ג). וראה גם תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד רכז בשם מאורי אור. א"ל במילוי* ברבוע בגימטריא "צור", (שמות יז, ו) "והכית בצור ויצאו ממנו מים", מים בחי' חסד.

(* פירושו: א"ל במילוי הוא אל"ף (111), למ"ד (74), וברבוע הוא, אל"ף (111) + אל"ף, למ"ד (185) = 296, כמנין צו"ד.

(2) וכמ"ש (בראשית כח, ג) "ואל שדי יברך אותך ויפרך וירכך". וראה תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד רכז דשם שדי בחי' יסוד, והוא מלשון שדי והשלכה, כי הטיפה יורה כחץ. ועפ"י קבלה שם "שדי" עם הד' ציורין שלו בגי' ברי"ת כמ"ש בעץ חיים שער (טל) מ"ן ומ"ד דרוש ה', ובמשנת חסידים מס' שמות ז"א פ"ג משנה ו, ז. מובא לעיל סימן ק הערה 4. וראה לקמן סימן קב. קג. קה.

(3) פירוש: דחסד ויסוד הוא ההתחלה והסוף דהששה מדות, שהתחלתן חסד וסופן יסוד. ראה לקוטי שיחות חלק יט ביאורים על לקוטי לוי יצחק - אגרת התשובה עמוד 51 ואילך. ועיין לעיל סימן סה.

(4) ראה זהר - אדרא רבא - ח"ג דף קמב, א. (חסד מתגלה בפי ובראש אבר היסוד). תורה אור יא, א. תורת חיים בראשית פ, ג. (מובא לקמן סימן קנז בהערה 12). ספר המאמרים תרמ"ג עמוד יד.

(5) ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קלה, אברהם הוא בחי' חסד, ואברהם הוא גם אותיות "אבר-מה" שנמשך מבחי' אבר יסוד ע"ש.

(6) ראה לעיל סימן ק הערה 4.

(7) רמז למ"ש (לקמן) "העיר רבתי עם".

(8) בראשית כח, ג.

(9) בני"ם (בגי' 102) + הרב"ה (212) = 314, וכן מספר שדי³¹⁴.

(10) דף קד.

(11) איכה א, א.

את ענינו של "בלק מלך מואב" שממנו תצא "מלכות בית דוד ומשיח".

לקוטי שיחות חלק כח עמוד 274 סעיף ח

ב. וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה. הנה שלחן, תרגומו פתורה, לרמז: כי מה שעלה בדעתו של בלק להלחם בישראל, ה' כקרח שחלק עם משה¹³, לפי שעניו הטעתו, שראה שמואל עומד מזרעו. וכן בלק ראה בקסמיו, כי דוד מלך ישראל וזרעו, עתידים לצאת מרות המואבי, בת מלך עגלון, שהוא מבני בניו של בלק, כנזכר בס"ה¹⁴. והנה מלכות בית דוד זכו ליטול כתר מלכות, שהוא רמז אל זר זהב שעל השלחן שבמקדש¹⁵, הנקרא פתורה. וזהו מה שרמז בלק לבלעם, לבל יתפחד מלהתקוטט עם ישראל המנצחים לכל האומות, כמשה"ה (שמות טו, יד) שמעו עמים ירגזון וגו'. אבל יכול הוא לנצחם ולא יכול בידם, כי הרי עתידים כל זרע מלכי בית דוד לצאת ממנו. שער הפסוקים מהאר"ז ל

כב, כו – ויוסף מלאך ה' עבור ויעמוד במקום צר אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל

ג. אמר במדרש (תנחומא) מה ראה לקדמו ג' פעמים, עמד לו בראשונה וה' ריוח מכאן ומכאן, בקש לקלל בניו של אברהם אבינו, מצא בני ישמעאל מכאן ובני קטורה מכאן, ותט האתון מן הדרך, בקש לקלל בניו של יצחק, מצא ריוח לצד אחד, הם בני עשו, ותלחץ אל הקיר, בקש לקלל בני יעקב, לא מצא בהם פסולת ליגע בהם, לכך כתיב בשלישית במקום צר אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל, ע"כ.

כוונת האתון בנטותה הדרך, לפי שראתה בני ישמעאל מכאן ובני קטורה מכאן, רמזה לו שאלו אינם נקראים זרע, שנאמר (בראשית כא, יב) כי ביצחק יקרא לך זרע, והן עתידין לירש את כל העולם, שכן נאמר לאברהם (בראשית ג, יד) שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפונה ונגבה וקדמה וימה כי כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם, לזה הלכה בשדה לרמז לו על זרעו העיקרי שיש להם נחלה בלי מצרים.

ובשני רמזה לו שיראה זרעו של יצחק הזקן שהם בני עשו שעתיד לילחץ וליאבד מן העולם על ידי בניו של יעקב, וגם הוא עתיד לילחץ על ידיהם.

בשלישית רמזה לו זכותו של יעקב שאין בו פסולת, וזרעו לבד יירש ארץ, כמו שעתיד לומר הן עם לבדד ישכון וגו'.

שפתי כהן

כב, ב – וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמרי

א. טעם שהפרשה נק' בשם "בלק" דמשיח ומלכות בית דוד בא מרות המואבי, שיצתה מבלק מלך מואב (סוטה מז) וכו', דמורה על אתהפכא חשוכא לנהורא בתכלית העילוי וכו'.

לכאורה אינו מובן היתכן שיש פרשה בתורה הנקראת בשם "בלק", היפך הענין ד"שם רשעים ירקב"?! בשלמא בנוגע לקורח – שנקראת פרשה בתורה בשם "קרח" – הרי נוסף על העיקר שהי' מישאל (ובהם – בן יצהר וכו'), וברא מזכי אבא², בני קורח וכו', יש לומר שעשה תשובה כו'. ובפרט ע"פ המבואר בפנימיות התורה³ אודות גודל מעלתו של קורח כו'.

משא"כ בנוגע לבלק – מאומות העולם, ושונא ישראל "יותר מכל שונאים"⁴.

ויש לומר הביאור בזה – ע"פ המובא בדרושי ה'צמח צדק⁵ מדברי השל"ה⁶ ש"בלק ובלעם שניהם היו חכמים גדולים. . . ובלק הי' יותר חכם, וידע שלשלת הגדול⁷ יחוס מלכות ישראל, שהוא מלכות בית דוד ומשיח, וידע כי זה העצום יבא ממנו כו'", שהרי דוד המלך, וכן משיח שהוא מבית דוד, יצא מרות המואבי, הנקראת "אמה של מלכות"⁸, שיצתה מבלק מלך מואב⁹.

ולהעיר גם מדברי הרמב"ם¹⁰: "אף בפרשת בלעם (שבפרשת בלק) נאמר ושם נבא בשני המשיחים, במשיח הראשון שהוא דוד. . . ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל [באחרונה], ושם הוא אומר¹¹ אראנו ולא עתה – זה מלך המשיח, דרך כוכב מיעקב – זה דוד, וקם שבט מישאל – זה מלך המשיח", ועד"ז בנוגע להמשך הפסוקים שבפרשה.

ונמצא, ש"בלק" מורה על הענין דאתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא בתכלית העילוי¹², היינו, שמהפכים

(1) משלי י, ז. וראה יומא לח, ב.

(2) סנהדרין קד, א. וראה קונטרס "חנן לנער" ע' 29 ואילך.

(3) ראה לקוטי שיחות חלק יח עמוד 187. ושם נסמן.

(4) תנחומא פרשתנו (בלק) ב. במדב"ר פ"כ, ב (בגירסת הרד"ל).

(5) אור התורה פרשתנו (בלק) עמוד תתקכ.

(6) פרשתנו (בלק) שסג, ב ואילך. (עיין לקמן סימן ס).

(7) וי"ל לכאורה שהוא ע"ד שמצינו בנוגע לקורח – "קורח שפיקח ה' מה ראה לשטות זו, עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו כו'" (פרש"י קורח טז, ז – מתנחומא שם ה).

בשלמא בנוגע לקרח – שנקראת פרשת בתורה בשם "קרח": עיין בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת קרח סימן טו. טז. זי.

(8) בבא בתרא צא, ב. הובא בפירוש רש"י מלכים א, יט.

(9) סוטה מז, א. וראה לקוטי תורה פרשתנו (חוקת סו, ג) בפירוש הכתוב "אכלה ער מואב".

(10) הלכות מלכים ריש פרק יא. (עיין לקמן סימן שע. שעא. שעב) – ולהעיר שבכמה דפוסים (וינציאה רפד, שי) נקראים הלכות אלו בשם "הלכות מלכים ומלחמות ומלך המשיח".

(11) פרשתנו (בלק) כד, זי.

(12) ראה גם שיחת ש"פ חו"ב תשמ"ב. (עיין לקמן סימן עג).

(13) במדבר רבה פרשה יח סימן ז. תנחומא קרח ה.

(14) זהר חדש עח ע"ב. מדרש רבה רות פרשה ב סימן ט.

(15) שהוא רמז אל זר זהב שעל השלחן שבמקדש: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת תרומה במפתחות ערך "כלי המקדש – השולחן" עמוד 782.

♦ יום ראשון א' תמוז ♦

כב (ב) וַיֵּרָא בָּלָק בֶּן־צִפּוֹר אֶת פְּלִאֲשֶׁר־עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֻמּוֹי:
יִשְׂרָאֵל לְאֻמּוֹי:

חש"י וַיֵּרָא בָּלָק בֶּן־צִפּוֹר אֶת פְּלִאֲשֶׁר־עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֻמּוֹי • אָמַר: אֵלֹה שְׁנֵי מַלְכִּים שֶׁהֵינּוּ בְּטוּחִים עֲלֵיהֶם לֹא עָמְדוּ בַּפְּנִיָּה, אָנוּ עַל־אֶחָת־כַּמָּה־וְכַמָּה! לְפִיכָךְ: "וַיֵּגֶר מוֹאֵב".

(ג) וַיֵּגֶר מוֹאֵב מִפְּנֵי הָעָם מֵאֵד כִּי רַב־הוּא וַיִּקֶּץ מוֹאֵב מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

חש"י וַיֵּגֶר • לְשׁוֹן מוֹרָא, כְּמוֹ (אֵיבב יט): "גִּירוֹ לְכֶם". וַיִּקֶּץ מוֹאֵב • קָצוּ בַּחֲיִיָּהֶם (כְּמוֹ קָצִית בַּחֲיִי, וְהוּא מִקְרָא קָצֵר).

(ד) וַיֹּאמֶר מוֹאֵב אֶל־זִקְנֵי מְדִיָּן עֲתָה יִלְחָכוּ הַקָּהָל אֶת־כָּל־סִבִּיבֹתֵינוּ בְּלַחֲךָ הַשּׁוֹר אֶת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבָלָק בֶּן־צִפּוֹר מִלֶּךְ לְמוֹאֵב בָּעֵת הַהוּא:

חש"י אֶל־זִקְנֵי מְדִיָּן • וְהָלֹא מַעֲוֹלָם הָיוּ שׁוֹנְאִים זֶה אֶת זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לו): "הַמֶּכָּה אֶת־מְדִיָּן בַּשָּׂדֶה מוֹאֵב", שֶׁבָּאוּ מְדִיָּן עַל מוֹאֵב לְמַלְחָמָה? אֲלֹא מִיֵּאֱמָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ שְׁלוֹם בִּינֵיהֶם. וְמָה רָאָה מוֹאֵב לְטַל עֲצָה מִמֶּדִיָּן? בִּינֵי שָׂרָאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל נּוֹצְחִים שֶׁלֹּא כְּמִנְהַג הָעוֹלָם, אָמְרוּ: מִנְהִיגִם שֶׁל אֱלֹהֵי מְדִיָּן נִתְגַּדֵּל, נִשְׁאֵל מֶהֱם מַה מְדַתוֹ? אָמְרוּ לָהֶם: אֵין כָּחוּ אֲלֵא בְּפִי; אָמְרוּ: אֵף אָנוּ נְבוֹא עֲלֵיהֶם בְּאֶדָם שֶׁכָּחוּ בְּפִי. כְּלַחֲךָ הַשּׁוֹר • (במדבר רבה) כָּל מַה שֶׁהַשּׁוֹר מִלְחָךְ, אֵין בּוֹ סִימֵן בְּרָכָה. בָּעֵת הַהוּא • לֹא הָיָה רָאוּי לְמַלְכוּת; מִגְּסִיכֵי מְדִיָּן הָיָה, וְכִינֵן שְׁמַת סִיחוּן, מִנְהוּהָ עֲלֵיהֶם לְצַרְךָ שְׁעָה.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

יִרְאִים מִיִּשְׂרָאֵל]. וְמָה רָאָה מוֹאֵב לִישׁוֹל עֲצָה דְּיוֹקָא מִמֶּדִיָּן וְלֹא מִזִּקְנֵי מוֹאֵב עֲצָמָה? בִּינֵי שָׂרָאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל נּוֹצְחִים שֶׁלֹּא כְּמִנְהַג הָעוֹלָם, אָמְרוּ: מִנְהִיגִם שֶׁל אֱלֹהֵי מְדִיָּן נִתְגַּדֵּל [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ב, טו) 'וַיִּכְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פָרְעֹה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מְדִיָּן'] נִשְׁאֵל מֶהֱם מַה מְדַתוֹ. כְּלוֹמֵר, מַה עֵינֶךָ כָּחוּ וְעִנִּינִי, וּמִתּוֹךְ כֶּף גִּדַּע אֵיךְ לַעֲמֹד בְּגִידוֹ. אָמְרוּ לָהֶם, 'אֵין כָּחוּ אֲלֵא בְּפִי' – בְּתַפִּילָתוֹ אֵל הַקֵּבֶה. אָמְרוּ, 'אִם כֵּן, אֵף אָנוּ נְבוֹא עֲלֵיהֶם בְּאֶדָם שֶׁכָּחוּ בְּפִי' – הוּא בָּלָעַם בֶּן בְּעוֹר, אֲשֶׁר כָּבְחוֹ לְכָרֶךְ וּלְקָלָל (כדלהלן בפסוק ו) (תנחומא) (כ"ב, סנהדרין קה).

כְּלַחֲךָ הַשּׁוֹר. בְּדֶרֶךְ אֲכִילַת הַשּׁוֹר אֶת עֶשֶׂב הַשָּׂדֶה. וְנִקְטוּ דְּיוֹקָא מִשָּׁל זֶה, כִּי כָּל מַה שֶׁהַשּׁוֹר מִלְחָךְ מִן הַצּוּמָח אֵין בּוֹ סִימֵן בְּרָכָה כִּי שִׁיחוּר וַיִּצְמַח שׁוֹב, לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ אֲכִילָתוֹ לַעֲקוֹר אֶת

קָצוּ (מֵאֲסוּ) בַּחֲיִיָּהֶם מִפְּנֵי הַפֶּחַד מִיִּשְׂרָאֵל. וְקִיצֵר הַכְּתוּב בְּלִשׁוֹנוֹ שֶׁלֹּא פִּירַשׁ בְּמָה קָצוּ, אֲלֵא רַק מִפְּנֵי מַה קָצוּ [וְכֵן מְצִינוּ בַּמִּצְרִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות א, יב) 'וַיִּקְצוּ מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' – קָצוּ בַּחֲיִיָּהֶם מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (רש"י שם)] (רא"ם: תורה ד

(ד) אֵל זִקְנֵי מְדִיָּן, וְהָלֹא מוֹאֵב וּמְדִיָּן מַעֲוֹלָם הָיוּ שׁוֹנְאִים זֶה אֶת זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לו, לה) 'וַיִּמְלֹךְ... הָרֹד בֶּן בְּרַד הַמֶּכָּה אֶת מְדִיָּן בַּשָּׂדֶה מוֹאֵב' [כְּאֲשֶׁר נִלְחָמוּ מוֹאֵב וּמְדִיָּן זֶה בְּזֶה, וְהַמְדִּיָּנִים פָּלְשׁוּ לַחוּף מוֹאֵב, בֶּא הָרֹד בֶּן בְּרַד מִלֶּךְ אֲדוּם לַעֲזוֹר לְמוֹאֵב, וְהִכָּה אֶת הַמְדִּיָּנִים אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מוֹאֵב], הִרִי שֶׁבָּאוּ מְדִיָּן עַל מוֹאֵב לְמַלְחָמָה, וְהִיאָךְ נִפְגְּשׁוּ עִתָּה לְהִתְיַעַץ בִּינֵיהֶם? אֲלֵא מִיֵּרָאֲתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ שְׁלוֹם בִּינֵיהֶם [כִּי אֶרֶץ מְדִיָּן סְמוּכָה לְמוֹאֵב, וְגַם הֵם הָיוּ

כב (ב) וַיֵּרָא בָּלָק בֶּן צִפּוֹר אֶת פְּלִאֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֻמּוֹי. לְשׁוֹן 'רִאֲיָה' הָאֲמֹר, כָּאֵן, מִשְׁמַעוֹ 'הַתְּבוֹנָנוּת' [שְׁהָרִי הוּא לֹא רָאָה בְּעֵינָיו אֶת הַמִּלְחָמוֹת]. כְּלוֹמֵר: בָּלָק רָאָה וְהַתְּבוֹנֵן בְּנִצְחָוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְאָמַר: 'אֵלֹה שְׁנֵי מַלְכִּים – סִיחוּן וְעוֹג מַלְכֵי הָאֲמֹרִי שֶׁהֵינּוּ בְּטוּחִים עֲלֵיהֶם כִּי בְּרֹב גְּבוּרָתָם לֹא יִנִּיחוּ לְיִשְׂרָאֵל לְכַבּוֹשׁ אֶת אֶרְצָם, וּבְכָל זֹאת לֹא עָמְדוּ בַּפְּנִיָּה, אָנוּ עַל אֶחָת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁלֹּא נוֹכַל לַעֲמֹד בְּגִידָם, לְפִיכָךְ: "וַיֵּגֶר מוֹאֵב" (פסוק א) (תנחומא) (גריא,

לש"י עפ"י רש"י בראשית יח, ב. ד"ה וירא: תורה ג (ג) וַיֵּגֶר. לְשׁוֹן מוֹרָא וּפֶחַד, כְּמוֹ 'גִּירוֹ לְכֶם מִפְּנֵי חֶרֶב' (אֵיבב יט, כט) [דְּבָרֵי אֵיבב אֵל חֲבֵרָיו: עֲלֵיכֶם לְהִתְיַרָא מִפְּנֵי חֶרֶב הַדִּין, עַל כֶּף שְׂאֵתָם מַצְעָרִים אוֹתִי בְּדְבָרֵיכֶם]; וַיִּקֶּץ מוֹאֵב מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כְּלוֹמֵר,

ה' וישלח אנגדין לות בלעם בר בעור לפתור
אדם דעל פרת ארע בני עמה למקרי לה
למימר הא עמא נפק ממצרים הא חפא ית
עין שמשא דארעא והוא שרי מלקבלי:

(ה) וישלח מלאכים אל־בלעם בן־בעור פֿתֹורָה
אֲשֶׁר עַל־הַנֶּהָר אֲרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹ לְקַרְאֵלָו לֵאמֹר הִנֵּה
עִם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כֹסֶה אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְהוּא
יֹשֵׁב מַמְלִי:

כ"ט פֿתֹורָה • פֿשִׁלְחֵנִי הִנֵּה שֶׁהַכֹּל מְרִיצִין לוֹ מַעוֹת, כִּף כָּל הַמַּלְכִים מְרִיצִין לוֹ אַגְרוֹתֵיהֶם. וּלְפִי פֿשׁוּטוֹ
שֶׁל מִקְרָא, כִּף שֵׁם הַמָּקוֹם (שם). אֲרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹ • (שם) שֶׁל בָּלַק. מִשֵּׁם הָיָה, וְזֶה הָיָה מִתְנַבֵּא וְאוֹמֵר לוֹ:
עֲתִיד אֶתָּה לְמָלֶךְ. וְאִם תֹּאמַר: מִפְּנֵי מַה הַשָּׂרָה הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שְׂכִנְתּוֹ עַל עוֹבְד כּוֹכָבִים רָשָׁע? כִּדִּי
שֶׁלֹא יִהְיֶה פִתְחוֹן פֶּה לְאִמּוֹת לומֵר: אֵלֹהֵי הָיָה לָנוּ נְבִיאִים חֲזוֹנָנוּ לְמוֹטָב! הַעֲמִיד לָהֶם נְבִיאִים וְהֵם פִּרְצוּ
גֶּדֶר הָעוֹלָם, שֶׁבִּתְחִלָּה הָיוּ גְדוּרִים בַּעֲרִיּוֹת, וְזֶה נִתֵּן לָהֶם עֲצָה לְהַפְקִיר עֲצָמָן לְזִנּוּת. לְקַרְאֵלָו • (שם)
הַקְרִיאָה שְׁלוֹ הָיְתָה וְלִהְנַתָּה, שֶׁהָיָה פּוֹסֵק לוֹ מִמּוֹן הַרְבֵּה. עִם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם • וְאִם תֹּאמַר: מַה מִּזִּיקָךְ? •
הִנֵּה כֹסֶה אֶת־עֵין הָאָרֶץ • סִיחוֹן וְעוֹג, שֶׁהָיוּ שׁוֹמְרִים אוֹתָנוּ, עָמְדוּ עֲלֵיהֶם וְהִרְגוּם. וְהוּא יֹשֵׁב מַמְלִי •
חֶסֶר בְּתִיב, קְרוֹבִים הֵם לְהַכְרִיתָנִי, כְּמוֹ (תהלים קיח): "כִּי אֲמִילִם".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

וּלְטוֹבָתוֹ, שֶׁהָיָה פּוֹסֵק (קוֹצֵב) לוֹ מִמּוֹן
הַרְבֵּה בְּשִׁכְרוֹ [נִכְמוּ שְׂנֵאמֶר (דברים כג,
ה) 'אֲשֶׁר שָׁכַר עֲלֶיךָ אֶת בָּלַעַם בֶּן בְּעוֹר
מִפְתּוֹר אֲרָם נְהָרִים לְקַלְלָךְ'] (משכ"ל,
לש"ה, באר):

עִם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם. הִזְלַק אֶת דְּבָרָיו
לְשֵׁנֵי חֲלָקִים, שֶׁשְׁנֵיהֶם מִתְחִילִים
בְּלִשׁוֹן 'הִנֵּה' (כְּדִרְךְ תְּחִילַת דִּיבּוּר):
'הִנֵּה עִם יֵצֵא...' 'הִנֵּה כֹסֶה...' כִּי הַחֲלָק
הַשֵּׁנִי בָּא לְפָרֵשׁ אֶת הִרְאָשׁוֹ: 'הִנֵּה עִם
יֵצֵא מִמִּצְרַיִם', וְאִם תֹּאמַר מַה מִּזִּיקָךְ
הָעַם הַזֶּה שֶׁיֵּצֵא מִמִּצְרַיִם? עַל כֵּךְ הוּא
מְשִׁיב: 'הִנֵּה כֹסֶה...' (כְּדִלְהֵלֶן) (רא"ם):

הִנֵּה כֹסֶה אֶת עֵין הָאָרֶץ. הֵם רַבִּים
כָּל כֵּךְ עַד שֶׁהֵם מְכַסִּים אֶת פְּנֵי הָאָרֶץ.
וְנִקְטוּ לְשׁוֹן 'עֵין הָאָרֶץ' לְרִמּוֹז עַל
שׁוֹמְרֵי אֲרָצָם הַדּוֹמִים לְעֵינֵיהֶם
הַשׁוֹמְרִים עַל הָאָדָם מִכָּל נֶזֶק, דִּהְיִינוּ
סִיחוֹן וְעוֹג שֶׁהָיוּ שׁוֹמְרִים אוֹתָנוּ מִן
הָאוֹיְבִים, עָמְדוּ עֲלֵיהֶם יִשְׂרָאֵל

וְהִרְגוּם (משכ"ל, העמק דבר, ב"א):

וְהוּא יֹשֵׁב מַמְלִי. מוֹל אֲרָצִי, סְמוּךְ
אֵלִי. וְתִיבַת 'מַמְלִי' חֶסֶר בְּתִיב בְּלֹא
וִי'וֹ לְאַחַר הַפִּי', וּבְכֵךְ נִיתַן
לְקִרְוָתוֹ: 'מַמְלִי', שֶׁהוּא דוֹמָה לְלִשׁוֹן
כְּרִיתָה, כְּלומֵר: קְרוֹבִים הֵם
לְהַכְרִיתָנִי. כְּמוֹ: 'כָּל גּוֹיִם סָבְבוּנִי

בְּשֵׁם ה' כִּי אֲמִילִם' (תהלים קיח, י)
[הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּמִלְחָמַת גּוֹג וּמִגּוֹג
בְּאֲשֶׁר כָּל הַגּוֹיִים יִתְאַסְפוּ עַל
יִשְׂרָאֵל, וּבְשֵׁם ה' נִשְׁמִיד אוֹתָם
וְנִכְרִיתָם] (תנחומא) (הה"מ, ב"א): תורה ו

(בראשית כח, י) 'וַיִּלְךָ חֲרָנָה' - הִלָּךְ לְחָרָן
(ראה דברים כג, ה) (שם) (רא"ם, גר"א):

אֲרֶץ בְּנֵי עַמּוֹ. הָיָה לוֹ לומֵר 'אֲרָצוֹ',
וְהוּא 'אֲרֶץ בְּנֵי עַמּוֹ' אֵלֹא מוֹסֵב עַל
בְּנֵי עַמּוֹ שֶׁל בָּלַק, וְכֵךְ פִּירוּשׁ הַכְּתוּב:
אֲמַנְם בַּעַת הַהִיא כִּכְר לֹא הָיְתָה זֶה
'אֲרָצוֹ' שֶׁל בָּלַק, שֶׁעוֹב אֶת אֲרָצוֹ וְהָיָה
לְמֶלֶךְ בְּמוֹאָב, אֲבָל הָיָה 'אֲרֶץ בְּנֵי
עַמּוֹ', כִּי מִשֵּׁם הָיָה (שם גולד), וּמִשֵּׁם
הַפִּירוּשׁ בְּלַעַם וּבָלַק זֶה אֶת זֶה, וְזֶה
(בְּלַעַם) הָיָה מִתְנַבֵּא וְאוֹמֵר לוֹ,
'עֲתִיד אֶתָּה לְמָלוֹךְ', וְאֵכֵן נִתְקַיֵּימָה
נְבוּאָתוֹ שֶׁנַּעֲשֶׂה מֶלֶךְ בְּמוֹאָב. וְאִם
תֹּאמַר, מִפְּנֵי מַה הַשָּׂרָה הַקְּדוֹשׁ־
בְּרוּךְ־הוּא שְׂכִנְתּוֹ עַל גּוֹי רָשָׁע
לְהִיּוֹת זוֹכֵה לְנְבוּאָה? אֵלֹא כִּדִּי שֶׁלֹא
יִהְיֶה פִתְחוֹן־פֶּה לְאוֹמּוֹת לְהַצְטַדֵּק עַל
עוֹנוֹתֵיהֶם וְלומֵר: 'אֵילּוֹ הָיוּ גַם לָנוּ
נְבִיאִים כְּפִי שֵׁיט לִישְׂרָאֵל חֲזוֹנָנוּ
לְמוֹטָב', לְפִיכָךְ הַעֲמִיד לָהֶם הַקִּבֹּה
נְבִיאִים, וְהֵם, לֹא זֶה בְּלִבְדִּי שֶׁלֹא
הַחֲזִירוּם לְמוֹטָב, אֵלֹא אִף פִּרְצוּ גֶדֶר
הָעוֹלָם, שֶׁבִּתְחִלָּה הָיוּ אוֹמְנוֹת הָעוֹלָם
גְּדוּרִים בַּעֲרִיּוֹת (ראה רש"י בראשית לה, ז),
וְזֶה (בְּלַעַם) נִתֵּן לָהֶם עֲצָה לְהַפְקִיר
עֲצָמָן לְזִנּוּת (כמבואר ברש"י להלן כה, א)

(גר"א):

לְקַרְאֵלָו. לֹא הוֹצִרָךְ הַכְּתוּב לומֵר
כֵּאֵן שֶׁשִּׁלַּח אֵלָיו 'לְקַרְאֵלָו', שֶׁהָיָה
לְהֵלֶן כִּכְר מִפּוֹרְשֵׁת בְּקִשְׁתּוֹ: וְעַתָּה
לְכֵה נָא אֶרֶה לִי... אֵלֹא לומֵר כִּי
הַקְרִיאָה הָיְתָה שְׁלוֹ, כְּלומֵר לְהַנְתָּהוּ

הַעֲשֵׂב מִן הַשּׁוֹרֶשׁ (שם) (דע"ה, ב"א):
בַּעַת הַהוּא. מִן הַלִּשׁוֹן 'בַּעַת הַהִיא' יֵשׁ
לְלַמּוֹד שֶׁלֹא הַמְלִיכֻהוּ כְּמֶלֶךְ קְבוּעַ כִּי
אִם לְזִמּוֹן, וְטַעַם הַדְּבָר, כִּי לֹא הָיָה
רִאיוֹ לְמַלְכוּת, לְפִי שֶׁאֵינוּ מַהֲעֵם
הַמוֹאָבִי, אֵלֹא מַנְסִיכֵי מִדִּין הָיָה,
מִשְׁרֵי מִדִּין וְשִׁלְטִיָּה [שְׁתֵּי הָאֲרָצוֹת
מִדִּין וּמוֹאָב הָיוּ נְתוּנוֹת תַּחַת מְשִׁלְתּוֹ
וְחִסּוֹתוֹ שֶׁל סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמּוֹרִי, וְלֹא
הָיָה לָהֶם מֶלֶךְ גָּמוּר כְּכֹל הָעַמִּים, אֵלֹא
סִיחוֹן הַעֲמִיד לָהֶם 'נְסִיכִים' שֶׁהֵם
שְׂרִים הַשּׁוֹלְטִים בָּעַם]. וְכִיּוֹן שְׁמַת
סִיחוֹן, וְהוֹצִרָכּוּ הָעַמִּים לְמָנוּת עֲלֵיהֶם
מֶלֶךְ, מִנּוּהוּ הַמוֹאָבִים עֲלֵיהֶם לְצוּרָה
שְׁעָה, עַד אֲשֶׁר יִמְצְאוּ מֶלֶךְ הָרִאיוֹ
לָהֶם מֵאֲמַתָּם (שם) (משכ"ל, גר"א, ר"ק יחושע
יג, כא): תורה ו

(ה) פֿתֹורָה. הַזְכִּיר הַכְּתוּב אֶת שֵׁם
עִירוֹ שֶׁל בָּלַעַם, לְפִי שֵׁיט בְּשִׁמְהָ רִמּוֹ
עַל עִיסוּקוֹ וְעִנְיָנוּ. שָׁכָן, בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי
תִּיבַת 'פֿתֹורָא' פִּירוּשָׁה 'שִׁלְחָן' [רִאֵה
תַּרְגוּם אוֹנֶקְלוֹס עַל הַפֶּסוּק (שְׁמוֹת כה, כג)
'וַעֲשִׂיתָ שִׁלְחָן' - 'וְתַעֲבֵד פֿתֹורָא'], לְפִי
שֶׁעִיסוּקוֹ הָיָה דוֹמָה כִּי 'שׁוֹלְחָנִי הִנֵּה' -
הָעוֹסֵק בְּהַחֲלָפַת מִטְבְּעוֹת וּפְרִיטָתָם
שֶׁהַכֹּל מְרִיצִין לוֹ מַעוֹת, כִּף הָיוּ כָּל
הַמַּלְכִים מְרִיצִין לוֹ אַגְרוֹתֵיהֶם
לְשֹׂאֵל בְּקִסְמוֹ וּנְיָחוּשָׁיו. וּלְפִי פֿשׁוּטוֹ
שֶׁל מִקְרָא, כִּף שֵׁם הַמָּקוֹם: 'פֿתֹורָא'.
וְתִיבַת 'פֿתֹורָה' פִּירוּשָׁה: לְפִתּוֹר [וּבְכָל
תִּיבָה הַצְרִיכָה לְמַד בְּתַחֲלִילָתָהּ
שֶׁהִשְׁתִּיל לָהּ הַכְּתוּב ה"א בְּסוּפָהּ, כְּגוֹן

וּדְעָנִי אֵת אֲשֶׁר-תִּבְרָךְ מִבְּרָךְ וְאֲשֶׁר תֵּאָדָר יוֹאֵר:
הוא מִמְּנֵי אוֹלֵי אוֹכֵל נֶפֶחַ בּוֹ וְאֶגְרָשְׁנוּ מִן-הָאָרֶץ
וְאֶתְרַכְנָה מִן אֲרֻעָא אֲרִי יִדְעָנָא יְת דִּי תִבְרָךְ
מִבְּרָךְ וְדִי תִלּוּט לִיט:

(ו) וְעַתָּה לִכְהֲנָא אֶרְהֲלִי אֶת־הָעָם הַזֶּה פִּי־עֲצוּם
הוא מִמְּנֵי אוֹלֵי אוֹכֵל נֶפֶחַ בּוֹ וְאֶגְרָשְׁנוּ מִן-הָאָרֶץ
כִּי יִדְעָתִי אֵת אֲשֶׁר-תִּבְרָךְ מִבְּרָךְ וְאֲשֶׁר תֵּאָדָר יוֹאֵר:

רש"י נֶפֶחַ-בוֹ • אֲנִי וְעַמִּי נֶפֶחַ בָּהֶם. דָּבָר אַחֵר: לְשׁוֹן מִשְׁנָה הוּא (ב"מ קה ב), מִנְפָּה לוֹ מִן הַדְּמִים לְחֹסֶר מֶהֱם
מַעֲט. כִּי יִדְעָתִי וְגו'. עַל־יְדֵי מַלְחָמַת סִיחוֹן, שֶׁעֲזָרְתוּ לְהַכּוֹת אֶת מוֹאָב.

וְאֶזְלוּ סָבִי מוֹאָב וְסָבִי מִדִּין וְקִסְמִיָּא
בִּידִיהוֹן וְאֶתוּ לֹת בִּלְעָם וּמִלִּילֵי עַמָּה
פְּתַגְמֵי בִלְק:

(ז) וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי מוֹאָב וְזִקְנֵי מִדִּין וְקִסְמִים בִּידָם וַיָּבֹאוּ
אֶל־בִּלְעָם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו דְּבָרֵי בִלְק:

רש"י וְקִסְמִים בִּידָם • (שם) כָּל מִינֵי קִסְמִים, שֶׁלֹּא יֹאמַר: אֵין כְּלִי תִשְׁמִישִׁי עַמִּי. דָּבָר אַחֵר: (שם) קִסֶּם זֶה
נָטְלוּ בִידָם וְזִקְנֵי מִדִּין; אָמְרוּ: אִם יָבֹא עִמָּנוּ בַּפֶּעַם הַזֶּה, יֵשׁ בּוֹ מִמֶּשֶׁ, וְאִם יִדְחֲנוּ - אֵין בּוֹ תוֹעֵלָת. לְפִיכָךְ, כְּשֶׁאָמַר לָהֶם "לִינוּ פֹה הַלֵּילָה", אָמְרוּ: אֵין בּוֹ תִקְוָה! הִנִּיחוּהוּ וְהָלְכוּ לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּשְׁבוּ
שְׂרֵי־מוֹאָב עִם־בִּלְעָם", אָבֵל זִקְנֵי מִדִּין הָלְכוּ לָהֶם.

חַוָּאֵמֶר לְהוֹן בִּיתוּ הָכָא בְּלִילִיָּא וְאֶתְב
יְתָכוֹן פְּתַגְמָא כְּמָא דִּי מִלִּיל יֵי עַמִּי וְאֶזְרִיכוּ
רַבְרָבֵי מוֹאָב עִם בִּלְעָם:

(ח) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לִינוּ פֹה הַלֵּילָה וְהִשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם
דָּבָר כְּאֲשֶׁר יִדְבֹּר יְהוָה אֵלַי וַיֵּשְׁבוּ שְׂרֵי־מוֹאָב
עִם־בִּלְעָם:

רש"י לִינוּ פֹה הַלֵּילָה • אֵין רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שׁוֹרָה עָלָיו אֲלֹא בְלִילָה. וְכֵן לְכָל נְבִיאֵי אַמּוֹת הָעוֹלָם; וְכֵן לְכֵן
בַּחֲלוֹם הַלֵּילָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לא): "וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־לֵבָן הָאֲרָמִי בַּחֲלוֹם הַלֵּילָה". כְּאֵדָם הִהוּלָךְ אֶל פִּילְגְּשׁוֹ
בְּהַחֲבֹא. כְּאֲשֶׁר יִדְבֹּר ה' אֵלָי. אִם יִמְלִיכֵנִי לְלַכֵּת עִם בְּנֵי אֲדָם כְּמוֹתְכֶם אֲלֶךְ עִמָּכֶם, שְׂמָא אֵין כְּבוֹדוֹ
לְתַתִּי לְהִלָּךְ אֲלֹא עִם שָׂרִים גְּדוֹלִים מִכֶּם. וַיֵּשְׁבוּ • לְשׁוֹן עֲכָבָה.

רש"י כפשוטו – מהדורות לשם

עִמָּנוּ בַּפֶּעַם הַזֶּה (הִרְאִשׁוּנָה) שֶׁאֲנוּ
בָּאִים אֵלָיו, הִרִי יֵשׁ בּוֹ מִמֶּשֶׁ, וְאִם
יִדְחֲנוּ וַיֹּאמֶר שִׁישׁ לָנוּ לְהַמְתִּין, סִימָן
הוּא שֶׁאֵין בּוֹ תוֹעֵלָת. וְאִלֶּם זִקְנֵי
מוֹאָב שֶׁבָּאוּ עִמָּהֶם לֹא הִצְמִינוּ בְּסִימָן
זֶה וְלֹא סִמְכוּ עָלָיו. לְפִיכָךְ, כְּשֶׁאָמַר
לָהֶם 'לִינוּ פֹה הַלֵּילָה' (פסוק ח), אָמְרוּ
זִקְנֵי מִדִּין 'אִם כֵּן אֵין בּוֹ תִקְוָה', שֶׁהִרִי
הוּא דוּחָה אוֹתָנוּ לְמַחֵר, הִנִּיחוּהוּ
וְהָלְכוּ לָהֶם. וְהוּא שֶׁנֶּאֱמַר (שם) 'וַיֵּשְׁבוּ
שְׂרֵי מוֹאָב עִם בִּלְעָם', כִּי רַק הֵם
נִשְׁאַרְוּ עִמּוֹ אָבֵל זִקְנֵי מִדִּין הָלְכוּ
לָהֶם (תנחומא) (מ"א, מפרשים): תורה ח

(ח) לִינוּ פֹה הַלֵּילָה. לְפִי שֶׁאֵין רוּחַ
הַקֹּדֶשׁ שׁוֹרָה עָלָיו אֲלֹא בְלִילָה, וְכֵן
לְכָל נְבִיאֵי אַמּוֹת־הָעוֹלָם, וְכֵן מִצִּינוּ
אֲצִל לֵבָן שֶׁנֶּגְלָה אֵלָיו ה' בַּחֲלוֹם
הַלֵּילָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לא, כד) 'וַיָּבֹא
אֱלֹהִים אֶל לֵבָן הָאֲרָמִי בַּחֲלוֹם
הַלֵּילָה' [לֹאֲחֹר שֶׁדָּרַךְ אַחֵר יַעֲקֹב
שֶׁבָרַח מִבֵּיתוֹ וְהִשִּׁיגוּ בְּהֵר הַגִּלְעָד,

וּלְבָרְךְ [כְּמִבּוֹאֵר בְּרִש"י עַל הַפֶּסוּק
(לעיל כא, כז) 'עַל כֵּן יֹאמְרוּ הַמּוֹשְׁלִים בָּאוּ
חֻשְׁבוֹן' - שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל סִיחוֹן לְכַבּוֹשׁ
אֶת הָעִיר חֻשְׁבוֹן מִיַּד מֶלֶךְ מוֹאָב
הָרֹאשׁוֹן, וְהָלָךְ וְשָׁכַר אֶת בִּלְעָם
לְקַלְלוֹ]: תורה ז

(ז) וְקִסְמִים בִּידָם. הֵם הִבִּיאוּ בִידָם כָּל
מִינֵי קִסְמִים, כְּלוּמַר כָּל סוּגֵי הַכִּלִּים
שֶׁהִקְסִמִּים מִשְׁתַּמְשִׁים בָּהֶם לְעִשְׂוִית
קִסְמִיהֶם, כְּדִי שֶׁלֹּא יֹאמַר 'אֵין כְּלִי־
תִשְׁמִישִׁי עַמִּי' - וַאֲיֵנִי יָכוֹל לְמַלֵּא אֶת
בְּקִשְׁתְּכֶם. דָּבָר אַחֵר - דָּרַךְ אַחֲרָת
לְפָרֵשׁ אֶת הַדְּרָכִים: זִקְנֵי מִדִּין שֶׁנִּשְׁלָחוּ
אֶל בִּלְעָם, גַּם הֵם הִתְיַדָּה לָהֶם וַיִּדְעָה
בְּאוֹמְנוֹת הַקִּסְמִים, וּמִתּוֹךְ קִסְמִיהֶם
שֶׁעָשׂוּ, יָצָא לָהֶם סִימָן מְסוּיִם שֶׁעַל
פִּיו יוֹכְלוּ לְדַעַת הָאֵם יֵשׁ בְּכוּחוֹ שֶׁל
בִּלְעָם לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל אוֹ לֹא
[וְהִלְשׁוֹן 'קִסְמִים בִּידָם' פִּירוּשׁוֹ, סִימָן
שֶׁל קִסְמִים הָיָה בִידָם]. וְקִסֶּם זֶה נָטְלוּ
בִידָם זִקְנֵי מִדִּין, אָמְרוּ, 'אִם יָבֹא

(ו) נֶפֶחַ בּוֹ. אִף שֶׁכָּל הַפֶּסוּק נֶאֱמַר
בְּלִשׁוֹן יְחִיד [כִּי עֲצוּם הוּא מִמְּנֵי אוֹלֵי
אוֹכֵל... וְאֶגְרָשְׁנוּ], כֵּאֵן שִׁינָה וְנִקְט
לְשׁוֹן רַבִּים: נֶפֶחַ בּוֹ' וְלֹא 'אֶפֶחַ בּוֹ',
וּפִירוּשׁוֹ: אֲנִי וְעַמִּי נֶפֶחַ בָּהֶם. דָּבָר
אַחֵר - פִּירוּשׁ אַחֵר בְּתִיבַת 'נֶפֶחַ': לֹא
מִלְשׁוֹן הַכָּפָה אֲלֹא מִלְשׁוֹן חִסּוּר
וְגִרְעוֹן, וּלְשׁוֹן מִשְׁנָה הוּא (=לְשׁוֹן
חֲכָמִים הַמְצִיּוּ בְּתוֹרָה שֶׁבַעַל פֹּה, וְלֹא
בְּמִקְרָא) כְּגוֹן זוֹ שֶׁשִּׁנִּינוּ (ב"מ קה) מִנְפָּה
לוֹ מִן הַדְּמִים [הַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת בְּדִינֵי
מִקְח וּמִמְכָּר, שֶׁלִּפְעָמִים יֵשׁ לְגִרְע
וּלְחֹסֶר מִן הַמְמוֹן שֶׁשִּׁילֶם הַלּוֹקָח
וְלַחֲזוּרִים לוֹ]. וְכָךְ אָמַר בִּלְק: אִם לֹא
אֲנִיחָה אוֹתָם לְגִמְרִי, שְׂמָא אוֹכֵל לְנִכּוֹת
וּלְחֹסֶר מֶהֱם מַעֲט [וּלְפִירוּשׁ זֶה, גַּם
תִּיבַת 'נֶפֶחַ' לְשׁוֹן יְחִיד הוּא, כְּכֹל לְשׁוֹן
הַפֶּסוּק] (תנחומא) (זכורין):

כִּי יִדְעָתִי וְגו'. עַל־יְדֵי מַלְחָמַת
סִיחוֹן, שֶׁעֲזָרְתוּ לְהַכּוֹת אֶת מוֹאָב,
מִשֶּׁם נִודַע לִי שִׁישׁ בַּח בְּפִיךְ לְקַלֵּל

(ט) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים
ט וַיֹּאמֶר מִימֵר מִן קָדָם יְיָ לֹת בִּלְעָם וַיֹּאמֶר
מִן גְּבִרְיָא הָאֲלִין דְּעִמָּךְ:
הָאֱלֹהִ עִמָּךְ:

רש"י מי האנשים האלה עמך • להטעותו בא; (ר"ל ישרים דרכי ה', צדיקים ילכו כם ופושעים יפשו לו כם. פונת רש"י שאמר מי האנשים היתה לטובה, לפנס עמו בדברים, כמו שפרש רש"י בפרשת בראשית בתבת "איכה", אף בא בלעם לטעות, כי הוא טעה) אמר: פעמים שאין הכל גלוי לפניו, אין דעתו שזה עליו, אף אני אראה עת שאוכל לקלל ולא יבין.

(י) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־הָאֱלֹהִים בִּלְק בְּנִצְפֹר מֶלֶךְ
וַיֹּאמֶר בִּלְעָם קָדָם יְיָ בִּלְק בֶּר צְפֹר מֶלֶכָּא
מוֹאָב שְׁלַח אֵלַי:
מוֹאָב שְׁלַח אֵלַי:

רש"י בלק בן-נצפור וגו' • אף-על-פי שאני חשוב בעיניך, חשוב אני בעיני המלכים.

(יא) הִנֵּה הָעַם הַיֵּצֵא מִמִּצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ
עֲתָה לָכֶּה קְבֹה־לִּי אֹתוֹ אוֹלִי אוֹכֵל לְהַלְחֵם בּוֹ
וַיִּגְרֹשְׁתוּ:
הִנֵּה הָעַם הַיֵּצֵא מִמִּצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ
עֲתָה לָכֶּה קְבֹה־לִּי אֹתוֹ אוֹלִי אוֹכֵל לְהַלְחֵם בּוֹ
וַיִּגְרֹשְׁתוּ:

רש"י קבֹה־לי • (במדבר רבה) זו קשה מ"ארה־לי" שהוא נוקב ומפרש. וַיִּגְרֹשְׁתוּ • (שם) מן העולם. ובלק לא אמר אלא "ואגרושנו מן־הארץ". איני מבקש אלא להסיעם מעלי; ובלעם היה שונאם יותר מבלק.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בהוספת התואר 'מלך מואב', ולא קיצר בלשוננו בדרך השלוחים שפינהו רק בשמו (להלן פסוק טז). 'כֹּה אמר בלק בן צפור' [לפי שמלכותו היתה רק לזמן, וכמבואר למעלה (רש"י לעיל פסוק ד, ד"ה בעת הדיא). וכן מצינו בלשון הכתוב, שאינו נקרא 'מלך מואב' אלא 'מלך למואב'] (שם) (גרא, לש"י: תורה יא)

(יא) קבֹה לי. בלעם היה שונא את ישראל יותר ממה שבלק היה שונאם, לפיכך שינה מלשון בלק שאמר 'לכה ארה לי' (לעיל פסוק ו), ונקט 'קבֹה לי', כי זו יותר קשה (חמומה) מ'ארה לי', שהוא נוקב ומפרש את השם ומקלל [בגון: ארורים אתם לה] (תנחומא) (רא"ם, גרא):

וַיִּגְרֹשְׁתוּ. מאחר שלא פירש מהיכן יגרשם, הרי פירושו לגרש אותם מן העולם, דהיינו להשמידם. ובלק לא אמר אלא 'ואגרושנו מן הארץ' (לעיל

(שיטתו לי) להלוח עמכם, אלא עם שרים גדולים מכם (וכמבואר ברש"י להלן פסוק יא) (הוכרח, משכ"ל):
וַיִּשְׁבוּ. לשון עכבה הוא, ולא לשון 'ישיבה' ממש, וכלומר, נתעכבו בביתו לשדות שם עד הבוקר: תורה ט
(ט) מי האנשים האלה עמך. אף שהכל גלוי וידוע לפני הקב"ה, שאל אותו מי הם, כי להטעותו בא - ליתן לו מקום לטעות, ואכן טעה בלעם ואמר: 'פעמים שאין הכל גלוי לפניו, אין דעתו שזה עליו בכל הזמנים, אם כן אף אני אראה עת שאוכל לקלל ולא יבין' [ויבלעם לא שם לב להבין שפך הוא הדרך כדי להכנס בדברים, שפותחים תחילה בלשון שאלה. וכמו שמצינו אצל אדם הראשון (בראשית ג, ט) 'ויאמר לו איכה', וכן אצל קין (שם ד, ט) 'אי הכל אחיד'] (תנחומא) (גרא): תורה י

(י) בלק בן צפור מלך מואב וגו'. ביקש בכך להתפאר לפני הקב"ה, כאומר: אף-על-פי שאני חשוב בעיניך, חשוב אני בעיני המלכים - ולמדו כן מתוך שהאריך בלעם

והזהירו הקב"ה שלא יפגע בו, וכן מצינו אצל אבימלך מלך פלשתים, כשלקח את שרה אל ביתו, שנאמר בו (בראשית כ, א) 'ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הנה מת על האשה אשר לקחת'. וזאת לפי שאין גילוי שכינה לנכרי אלא בדרך עראי בלבד, באדם ההולך אצל פילגשו בהחבא (תנחומא, ויקרא רבה א, יא):

כַּאֲשֶׁר יִדְבַּר ה' אֵלַי. לא נקט בדרךיו לשון ציווי, בגון: 'כַּאֲשֶׁר יַצְוֶה אוֹתִי', אלא 'כַּאֲשֶׁר יִדְבַּר אֵלַי', כי ברוב גאותו ביקש שישקרו השלוחים כי הקב"ה מכבדו עד כדי כך, שאינו מצוה וגזור עליו מה לעשות, בגון אם ילך לקלל את ישראל או לא, אלא רק 'מִנְעִי' לו כיצד יעשה. ולפיכך אמר להם: אם ארצה לילך ולקלל את ישראל, אף ואקללם. ואני ממתין רק לשמוע בעצת ה' 'כַּאֲשֶׁר יִדְבַּר אֵלַי' באיזה אופן תהיה הליכתו, והיה אם ימליכני (ויעצני) ללכת עם בני־אדם כמותכם, אף עמכם, שכן שמא יאמר לי שאין זה לפי כבודי לתתי

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 לקר"ש חלק ל"ח עמ' 85 ואילך – מותוך 'לקראת שבת')

החלוק בשנאה בין בלעם לבלק

הנה העם היצא ממצרים... אולי אוכל להלחם בו וגרשתיו:

וגרשתיו - מן העולם, ובלק לא אמר אלא ואגרשנו מן הארץ, איני מבקש אלא להסיעם מעלי, ובלעם היה שונאם יותר מבלק (כב, יא. ובפרש"י). כמה ממפרשי התורה הסבירו להיפך, שבאמירת "וגרשתיו" התכונן בלעם למעט בקללה - רק ממקום זה, ובלק שאמר "ואגרשנו מן הארץ" התכונן לגרשם מפל העולם.

ויש לבאר הכרחו של רש"י להא דבלעם שונאם יותר מבלק, דהנה פחדו של בלק היה מכף שבגו ישראל ילחמו בו וכפירש"י על הפסוק "והוא יושב ממולי" - "קרובים הם להכריתני", וצריך להבין, מדוע נתנא בלק מבגו ישראל והלא נצטוו "אל תצר את מואב" וגו' וכפי שראה בלק בעצמו שהקיפו את ארץ מואב ולא באו לגבולם, וכאשר לא נתן לבגו ישראל רשות לעבר בארצם, לא עשו עמהם מלחמה?

בנוגע למואב (ובלק) י"ל בפשטות, שלא ידעו את הצווי ד"אל תצר את מואב", וחשבו שהסבה לכך שבגו ישראל אינם לוחמים עמהם הוא מפני סיחון ועוג ש"היו בטוחים עליהם", ולכן לאחר ששמעו "את אשר עשה ישראל לאמורי" שנצחו אותם, נתיראו מאד. אולם עצ"ע הרי בלעם נביא היה וידע שהטעם שבגו ישראל לא נלחמו עמהם הוא מפני הצווי, ואם כן מדוע לא ענה לבלק שאין לו ממה לפחד?

ולכן כתב רש"י ש"בלעם היה שונאם יותר מבלק", היינו ששנאתו היתה מסוג אחר: שנאתו של בלק היתה תוצאה מישראל שבגו ישראל ילחמו עמו ויכבשו את ארצו, מה-שאין-כן שנאתו של בלעם לבגו ישראל היתה שנאה עצמית בלי טעם, ולכן לא גלה בלעם לבלק שאין לו ממה לפחד, כי חפש הזדמנות להזיק לישראל ולקללם.

(יב) ויאמר אלהים אל-בלעם לא תלך עמהם לא תאר את-העם כי ברוף הוא:
יבואמר יי לבלעם לא תזל עמהון לא תלוט את עמא ארי בריף הוא:

ה"א לא תלך עמהם • (ש) אמר לו: אם כן אקללם במקומי, אמר לו: "לא תאר את-העם!". אמר לו: אם כן אברכם, אמר לו: אינם צריכים לברכתך, "כי ברוף הוא". משל אומרים לצרעה (ס"א לדבורה): "לא מדבשך ולא מעקצך".

♦ יום שני ב' תמוז ♦

(יג) ויקם בלעם בפקר ויאמר אל-שרי בלק לכו אל-ארצכם כי מאן יהוה לתתי להלך עמכם:
יג וקם בלעם בצפרא ואמר לרברבי בלק אזילו לארעכון ארי לית רענא קדם יי למשבקי למזל עמכון:

ה"א להלך עמכם • אלא עם שרים גדולים מכם; למדנו שרוחו גבוהה, ולא רצה לגלות שהוא ברשותו של מקום, אלא בלשון גסות, לפיכך ויסף עוד בלק.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

שריו של בלעם **גבוהה** היתה, כלומר גאותו היה, שהיה מסתיר מהם את העיקר **ולא רצה לגלות להם שהוא ברשותו של מקום** שאמר לו 'לא תאר את העם', **אלא** דיבר אליהם **בלשון גסות**, כאילו טעם העיכוב הוא בגללם, שאין זה לפי כבודו ללכת עמיהם, **לפיכך: ויסף עוד בלק** שלח שרים רבים ונכבדים מאלה' (פסוק טו) (וראה עוד ברש"י לעיל פסוק ח, ד"ה כאשר ידבר ה' אלי) (ג"א): תורה יד

הבריות: **אומרים לצרעה** הנותנת דבש וגם עוקצת: **'לא מדובשיך ולא מעוקציך'** - כלומר התרחקי מאתנו, ומותרים אנחנו על דבשך [ואולם ברכותיו לבסוף, לא נאמרו מפי עצמו אלא מפי הקב"ה שהיה שם את דבריו בפי בלעם כמו שנאמר (ולחן כג, טו) וישים דבר בפיו, ויאמר שוב אל בלק ובה תדבר'] (שם) (רא"ם, ג"א): תורה יג

(יג) להלך עמכם. אלא עם שרים גדולים מכם. למדנו הכתוב בזה,

(יב) לא תלך עמהם לא תאור את העם. לא נאמר הכל במאמר אחד: 'לא תלך עמהם לאר את העם', כי שתי אמירות היו כאן: בתחילה אמר לו 'לא תלך עמהם', **אמר לו** בלעם, **'אם כן אקללם כן במקומי. אמר לו, 'לא תאור את העם. אמר לו, 'אם כן אברכם. אמר לו, 'אינם צריכים לברכתך, כי ברוף הוא. כי מתוך שהיה שונא לישראל לא היה חפץ הקב"ה גם בברכתו, וכאותו המשל - מאמר חקמה השגור בפי**

(יד) וַיִּקְוּמוּ שָׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלָק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בָּלֵעַם הַלֵּךְ עִמָּנוּ:

יז וַיִּקְמוּ בְּרָכְבִּי מוֹאָב וַאֲתוּ לָוֶת בָּלָק וַאֲמָרוּ סָרַב בָּלֵעַם לְמַתִּי עִמָּנָא:

(טו) וַיִּסְפֶּה עוֹד בָּלָק שְׁלַח שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבְּדִים מֵאֵלֶּה:

טז וַאֲתוּ לָוֶת בָּלֵעַם וַאֲמָרוּ לֵה כִּדְנָן אָמַר בָּלָק בְּרַצְפֹּר אֶל־נָא תִּמְנַע מִהֲלֹךְ אֵלַי:

(יז) וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלֵעַם וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בָּלָק בֶּן־צְפֹר אֶל־נָא תִּמְנַע מִהֲלֹךְ אֵלַי:

יח כִּי־כִבֵּד אֶכְבְּדְּךָ מֵאֹד וְכָל אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלַי אֶעֱשֶׂה וּלְכֶה־נָּא קִבְּה־לִּי אֶת הָעָם הַזֶּה:

יט אַרִי וְקָרָא אֶזְקָרְנָה לַחֲדָא וְכָל דִּי תִימַר לִי אֶעֱבֵד וַאֲיֵתָא כְּעֵן לוֹט לִי יָת עֲמָא הֲדִין:

כ (במדבר רבה) • יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהֵיית נֹטֵל לְשַׁעֲבֵר (ר"ל בְּמִלְחָמַת סִיחוֹן) אָנִי נוֹתֵן לָךְ.

(יח) וַיַּעַן בָּלֵעַם וַיֹּאמַר אֶל־עַבְדִּי בָלָק אִם־יִתֶּן־לִי בָלָק מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לַעֲבֹד אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת קְטָנָה אוֹ גְּדוֹלָה:

יח וַאֲתַב בָּלֵעַם וַאֲמַר לַעֲבָדִי בָלָק אִם יִתֵּן לִי בָלָק מְלֵא בֵיתִי כֶּסֶף וְזָהָב לִית לִי רְשׁוֹ לְמַעֲבַר עַל גְּזֵרַת מִימְרָא דִּי אֱלֹהֵי לְמַעֲבַד זַעֲרֵתָא אוֹ רַבָּתָא:

כ"א מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב • לְמַדְנִי, שֶׁנִּפְשׁוּ רַחֲבָה וּמִחֲמַד מִמּוֹן אַחֲרִים. אָמַר: רְאוּי לוֹ לִתֵּן לִי כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שְׁלֹו, שֶׁהָרִי צָרִיךְ לְשַׁכֵּר חֵילוֹת רַבּוֹת, סָפֵק נֹצֵחַ סָפֵק אֵינִי נֹצֵחַ, וְאֲנִי וְדַאי נֹצֵחַ. לֹא אוֹכַל לַעֲבֹד • עַל פְּרָחוֹ גִּלְהָ שֶׁהוּא בְּרִשׁוֹת אַחֲרִים, וְנִתְנַבֵּא כָּאן, שֶׁאֵינִי יָכוֹל לְבַטֵּל הַבְּרָכוֹת שֶׁנִּתְבָּרְכוּ הָאָבוֹת מִפִּי הַשְּׂכִינָה.

(יט) וַעֲתָה שִׁבּוּ נָא בֹזֶה גַם־אַתֶּם הַלֵּילָה וְאַדְעָה מִה־יִּסְפֶּה יְהוָה דְּבַר עַמִּי:

יט וַיַּעַן אוֹרִיכוֹ כְּעֵן הָכָא אֶף אֶתוֹן בְּלִילָא וְאַדַּע מָא יוֹסִיף יִי לְמַלְלָא עַמִּי:

כ"ב גַּם־אַתֶּם • פִּיּו הִכְשִׁילוֹ: גַּם אַתֶּם סוֹפְכֶם לִילָף בְּפָחִי נֶפֶשׁ פְּרָאשׁוֹנִים. מִה־יִּסְפֶּה • לֹא יִשְׁנֶה דְּבָרִיו מִבְּרָכָה לְקַלְלָה; הַלּוּאִי שֶׁלֹא יוֹסִיף לְבָרֵךְ! כָּאן נִתְנַבֵּא שֶׁעֲתִיד לְהוֹסִיף לָהֶם בְּרָכוֹת עַל־יָדוֹ.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

וְלֹא יָדַע מִה נִיבָא'. וְכָךְ גַּם שָׁאֵר הַנְּבוֹאוֹת הַמּוֹדְפּוֹת לְהִלָּן שֶׁהֵן נִרְמְזוֹת בְּתוֹךְ [לְשׁוֹנוֹ] (שם) (רא"ם, מִשְׁכָּל, ב"ם): תורה יט

(יט) גַּם אַתֶּם. פִּיּו הִכְשִׁילוֹ שֶׁהִשָּׁה אוֹתָם אֶל קוֹדֶמִיָּהֶם, וְשֶׁלֹא מִדַּעַתוֹ נִרְקָה נְבוֹאָה מִפִּיּו, כְּמִי שֶׁאֹמַר: 'גַּם אַתֶּם סוֹפְכֶם לִילָף בְּפָחִי נֶפֶשׁ פְּרָאשׁוֹנִים'. שָׁכַן, בְּסוֹפוֹ שֶׁל דְּבַר לֹא הוֹעִילָה שְׁלִיחוּתָם בְּלוֹם, שֶׁלֹא קִיָּלָה אֶת יִשְׂרָאֵל אֲלָא בִּירֵךְ אוֹתָם [כָּל צַעַר הַבָּא מִחֲמַת תַּקְוָה שֶׁלֹא נִתְקַיֶּמָה קְרוֹי 'פָּחִי נֶפֶשׁ'] (מִשְׁכָּל):

מִה יִסְפֶּה. כָּךְ אָמַר לָהֶם, בְּפַעַם

לֹא אוֹכַל לַעֲבֹד אֶת פִּי ה'. עַד עָתָה הָיָה מִשִּׁים עֲצָמוֹ כְּאִילוֹ הוּא רִשְׁאִי לַעֲשׂוֹת כְּרִצּוֹנוֹ, אוֹלָם כָּאֵן עַל־פְּרָחוֹ גִּלְהָ שֶׁהוּא בְּרִשׁוֹת אַחֲרִים, וְאֵינִי רִשְׁאִי לַעֲשׂוֹת קְטָנָה אוֹ גְּדוֹלָה מִבְּלַעֲדִי רִשׁוֹתוֹ. וְנִתְנַבֵּא כָּאן [בְּלִשׁוֹן 'לֹא אוֹכַל לַעֲבֹד אֶת פִּי ה'] שֶׁאִף אִם יִקְלָלֵם לֹא תוֹעִיל קִלְלָתוֹ, לְפִי שֶׁאֵינִי יָכוֹל לְבַטֵּל הַבְּרָכוֹת שֶׁנִּתְבָּרְכוּ הָאָבוֹת מִפִּי הַשְּׂכִינָה לְהַרְבּוֹת אֶת זְרָעָם, וְלִיתֵן לָהֶם אֶת הָאֶרֶץ לְנַחֲלָה [וְאוֹלָם נְבוֹאָה זוֹ, שֶׁלֹא מִדַּעַתוֹ הָיְתָה, וְאִף הוּא לֹא הִרְגִּישׁ בָּהּ. וְכִמְאָמַר חֲכָמִים עַל נְבוֹאוֹת כְּגוֹן אֵלֶּה: 'נִיבָא

(יז) כִּי כִבֵּד אֶכְבְּדְּךָ מֵאֹד. בְּתִשְׁלוֹם מִמּוֹן רַב, כִּי יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהֵיית נֹטֵל לְשַׁעֲבֵר (בְּפַעַמִּים קוֹדֶמּוֹת) אָנִי נוֹתֵן לָךְ עָתָה בְּשִׁכְרֶךָ (ראַה רש"י לַעִיל פִּסְקוֹ ה' ד"ה כִּי יִדַּעְתִּי) (תַּנְחֻמָּא): תורה יח

(יח) מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב. לְמַדְנִי הַכְּתוּב בֹּזֶה, שֶׁנִּפְשׁוּ שֶׁל בָּלֵעַם רַחֲבָה הָיְתָה, וּמִחֲמַד מִמּוֹן אַחֲרִים, אָמַר: 'בְּשִׁכְרִי הִקְלָלָה שֶׁאֶקְלָלֵם רְאוּי לוֹ לִיתֵּן לִי כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שְׁלֹו, שֶׁהָרִי אִילוֹ הָיָה זָקוֹק לְהִלָּחֵם בָּהֶם הָיָה צָרִיךְ לְשַׁכֵּר חֵילוֹת (גְּדוּדֵי צָבָא) רַבּוֹת בְּמִמּוֹן רַב, וְעַם כָּל זֹאת סָפֵק נֹצֵחַ סָפֵק אֵינִי נֹצֵחַ, וְאֲנִי וְדַאי נֹצֵחַ' (שם):

(ב) וַיֵּבֶא אֱלֹהִים אֶל־בַּלְעָם לַיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ אִם־לִקְרָא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוֹם לֵךְ אִתָּם וְאַךְ אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר־אָדָּבַר אֵלֶיךָ אֲתוֹ תַעֲשֶׂה:

וַיֵּבֶא אֱלֹהִים אֶל־בַּלְעָם לַיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ אִם־לִקְרָא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוֹם לֵךְ אִתָּם. וְאַךְ עַל־כִּרְחֹף אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר אָדָּבַר אֵלֶיךָ אֲתוֹ תַעֲשֶׂה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן "וַיֵּלֶךְ בַּלְעָם", אָמַר: שְׁמָא אֶפְתָּנוּ וַיִּתְּרָצָה.

♦ יום שלישי ג' תמוז ♦

(כא) וַיָּקָם בַּלְעָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־אַתָּנוּ וַיֵּלֶךְ עִם־שְׁרֵי מוֹאָב:

וַיַּחֲבֹשׁ אֶת אֶתָּנוּ • מִכָּאן, שֶׁהַשְּׂנָאָה מְקַלְקֶלֶת אֶת הַשּׁוֹרָה, שֶׁחֲבֹשׁ הוּא בַּעֲצָמוֹ. אָמַר הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: רָשָׁע, כְּבֹר קִדְמוֹ אֲבִיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כב): "וַיִּשְׁכַּם אֲבִיהֶם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־חֲמוֹרוֹ". עִם־שְׁרֵי מוֹאָב • (במדבר רבה) לְבוֹ כָּלָם שׁוֹה.

~ נגודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ח עמ' 157 ואילך - מותוך 'לקראת שבת')

אהבה מקלקלת השורה

ויקם בלעם בבקר ויחבש את-אתנו

"ויחבש את אתנו" - מִכָּאן שֶׁהַשְּׂנָאָה מְקַלְקֶלֶת אֶת הַשּׁוֹרָה שֶׁחֲבֹשׁ הוּא בַּעֲצָמוֹ, אָמַר הַקְדוֹשׁ־ה', רָשָׁע, כְּבֹר קִדְמוֹ אֲבִיהֶם אֲבִיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּשְׁכַּם אֲבִיהֶם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חֲמוֹרוֹ (כב, כא. ובפרש"י) לְכַאוֹרָה תְּמוּנָה: בַּלְעָם חֲבֹשׁ בַּעֲצָמוֹ מִצַּד הַשְּׂנָאָה לְבָנִי יִשְׂרָאֵל, וְלַעֲמֻת זֶה אֲבִיהֶם אֲבִינוּ עָשָׂה זֹאת מִצַּד רְצוֹנוֹ לְקַנֵּם צוּרֵי ה', וּמָהוּ שֶׁמִּשְׁוֶה בִּינֵיהֶם, "כְּבֹר קִדְמוֹ אֲבִיהֶם אֲבִיהֶם"? וְיֵשׁ לוֹמַר הַבְּאוֹר בָּזֶה: בַּלְעָם נִשְׁכַּר עַל יְדֵי בָּלָק לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְגַם כִּפְּאֶשׁ רָאָה שֶׁהַקְב"ה אֵינוֹ מְנִיחוֹ לְקַלְלֵם, אֶף־עַל־

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

השורה - הַשְּׂנָאָה גּוֹרֶמֶת לוֹ לְאָדָם לְבַטֵּל וּלְשַׁנּוֹת מִסֵּדֶר הַנִּהְיִי וְהַנִּהְיָה הַרְגִּילָה, שֶׁהִרְיָה חֲבֹשׁ הוּא בַּעֲצָמוֹ אֶת הָאֶתָּנוּ, עַל אֵף שֶׁהִיא אִישׁ נִכְבָּד וְאִין דִּרְכּוֹ בָּבֶר. עַל כֵּן אָמַר הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: רָשָׁע, כְּבֹר קִדְמוֹ אֲבִיהֶם אֲבִיהֶם, כְּשֶׁהֵלֶךְ לַעֲקוֹד אֶת יִצְחָק בְּנוֹ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, אֲשֶׁר גַּם אֶצְלוֹ נִתְקַלְקְלָה הַשּׁוֹרָה, מִחֲמַת הָאֱהָבָה הַגְּדוֹלָה שֶׁאֵהָב אוֹתִי, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כב, א) וַיִּשְׁכַּם אֲבִיהֶם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חֲמוֹרוֹ. וְכִלּוֹמַר, וְכֹת הָאֱהָבָה הַזֹּאת שֶׁל אֲבִיהֶם, רְאוּיָה הִיא שֶׁתְּכַרִּיעַ וְתִבְטֵל אֶת קִטְרוֹגוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע בְּשִׁנְאָתוֹ הַגְּדוֹלָה (תנחומא) (באמ"ח, נוח"ק):

עִם שְׁרֵי מוֹאָב. לְבוֹ כָּלָם שׁוֹה - כְּשֶׁם שֶׁהֵם שְׂמִיחִים בַּפּוֹרְעָנוּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֵף הוּא שׁוֹתֵף עִמָּהֶם בְּאוֹתָהּ דַּעַה: תורה כב

דְּבָרֶיךָ אִם בִּרְכָה אוֹ קִלְלָה, הִרְיָה הַלִּיכָתְךָ הִיא בְּהִיתָר; וְאוֹלָם אִם בְּדַעְתְּךָ לְבַקֵּשׁ תַּחֲבוּלוֹת כְּדִי לְהַשְׁרֹת עֲלֶיךָ דְּיוֹקָא נְבוֹאוֹת שֶׁל קִלְלָה וּפּוֹרְעָנוּת עַל יִשְׂרָאֵל, הִרְיָה הַלִּיכָה עִמָּהֶם הִיא לְצוּרָה עֲבִירָה וְאִי אֶתָּה רִשְׁאֵי לֵילֶךְ [וְאֵכָן בַּלְעָם הֵלֶךְ מִתּוֹךְ כְּוִנָּה רַעֲיָה זוֹ, לְכַךְ נֶאֱמַר (להלן פסוק כב) 'וַיַּחֲדֹר אֶף אֱלֹהִים כִּי הוֹלֵךְ הוּא'] (עפ"י הגר"א ומפרשים):

וְאַךְ. כִּפְּאֶשׁ תִּלְךָ עִמָּהֶם וְתַשְׁרֶה הַנְּבוּאָה עֲלֶיךָ, הִרְיָה עַל־כִּרְחֹף אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר אָדָּבַר אֵלֶיךָ אוֹתוֹ תַעֲשֶׂה. וְהִגֵּם כִּי הוּא שׁוֹמֵעַ אֶת דְּבָרֵי הַקְב"ה הַאֹמֵר שֶׁלֹּא יוּכַל לְשַׁנּוֹת מִדְּבָרֵי הַנְּבוּאָה שֶׁיִּשְׁמֵעַ בְּפִיו, אֶף־עַל־פִּי־כֵן וַיֵּלֶךְ בַּלְעָם, אָמַר, 'שְׁמָא אֶפְתָּנוּ וַיִּתְּרָצָה': תורה כא

(כא) וַיַּחֲבֹשׁ אֶת אֶתָּנוּ. מִכָּאן יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁהַשְּׂנָאָה מְקַלְקֶלֶת אֶת

הַרְאִשׁוֹנָה כְּבֹר אָמַר הַקְב"ה עַל הָעָם 'כִּי בְרוּךְ הוּא', וְעַתָּה בַּפֶּעַם הַזֹּאת לֹא יִשְׁנֶה דְּבָרֵינוּ מִבְּרָכָה לְקִלְלָה, אֶל־אֵין רַק 'וּסוֹסִיף' עַל כֵּן, אֵף עַד־יִינן אֵינִי יוֹדֵעַ מָה יִסְפֶּה: אִם יַחֲזוֹר שׁוֹב עַל אוֹתוֹ דִּיבּוּר שֶׁל בִּרְכָה, אוֹ שְׁיוּסִיף עֲלֶיךָ בִּרְכָה נּוֹסֶפֶת, וְהַלּוֹאִי שֶׁלֹּא יוֹסִיף לְבִרְךָ אוֹתָם בְּבִרְכוֹת נּוֹסֶפֶת. וְכָאֵן נִתְּנָבֵא שֶׁעֲתִיד לְהוֹסִיף לָהֶם בְּרִכוֹת עַל יְדֵי (שם) (ב"א): תורה כ

(כ) אִם לִקְרָא לְךָ. מָהוּ הַלְשׁוֹן 'אִם', וְכִי יֵשׁ מְקוֹם לוֹמַר שֶׁלֹּא בָּאוּ לְקִרְאוֹ לוֹ, וְהַלּוֹא לְשֵׁם כֵּן בָּאוּ אֵלָיו? אֶל־אֵין אָמַר לוֹ: הִרְשִׁית לְלַכֵּת נִתּוּנָה לְךָ רַק אִם הַקְרִיָּאָה הִיא שְׁלֵף - לְטוֹבָתְךָ, וְסְבוּר אֶתָּה לִישׁוּל עֲלֶיךָ שְׂכָר - עַל עֲצֵם טִירַחַת הַהִלְכָה, בֵּין אִם יַעֲלֶה בִּידֶךָ לְקַלְלֵם וּבֵין אִם לֹא, כִּי אִזּוֹ קוֹם לְךָ אִתָּם, כִּי מֵאֲחֹר וְאֶתָּה הוֹלֵךְ סֶתֶם, וְאִינֶךָ קוֹבֵעַ מָה יִהְיֶה

פִּי־כֹן וַיֵּלֶךְ בַּלְעָם - כִּי חָשַׁב בְּלָבוֹ "שָׁמָּה אֶפְתָּנוּ וַיִּתְּרָצָה" לְקַלֵּל ח"ו אֶת יִשְׂרָאֵל, או לְקַטְרֵג עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְעַד פֶּרֶשׁ"י לְהֵלֵן (כד, א) שָׁאֲמַר בַּלְעָם "אֲזַכִּיר עֲוֹנוֹתֵיהֶם, וְהַקְלָלָה עַל הַזִּכְרָת עֲוֹנוֹתֵיהֶם תְּחוּל".
וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בַּפְּעוּלָה דְּחִבִּישֵׁת הָאֲתוֹן בְּעֶצְמוֹ, הִיָּה בְּזֶה טַעַם נִסְתָּר (כִּי בַלְעָם קוֹסֵם הִיָּה), לְקַטְרֵג עַל עַם יִשְׂרָאֵל, כִּי הִנֵּהגָתוּ הַבְּלָתִי מִתַּיִמָּה - "קִלְקוּל הַשְׁוִירָה" תִּזְכִּיר אֶת כָּל הַנִּהְגוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר שֶׁהָיוּ שְׂלֹא כָּרְאוּ - "קִלְקוּל הַשְׁוִירָה", וְעַל יְדֵי זֶה יִגְרֹם לַהֲפֹךְ הָאֲהָבָה חֲסִינִשְׁלוֹם דְּהַקְבָּ"ה לְיִשְׂרָאֵל.
וְעַל זֶה עָנָה לוֹ הַקְבָּ"ה "כִּבְּרָ קִדְמָךְ אֲבִירָהּ אֲבִיהֶם" שֶׁהִקְטִירוֹ עַל הַנִּהְגוּתִם הַבְּלָתִי רְצוּיָה דְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל, אֵינּוּ יָכוֹל לַחֲוֹל, כִּי הַזְכוּת שֶׁל אֲבִירָהּ שֶׁחֲבַשׁ הָאֲתוֹן בְּעֶצְמוֹ - שְׂלֹא כְּדֶרֶךְ הַרְגִּיל, מִצַּד גָּדֹל אֲהָבָתוֹ לָהּ ("אֲהָבָה מְקַלְקֶלֶת הַשְׁוִירָה"), מוֹנַעַת אֶת פְּעֻלַּת הַקְטִירוֹ שֶׁעַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה בַלְעָם.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטִי שִׁיחוֹת כַּח עַמ' 162)

מִכָּאן, שֶׁהַשְׁנָאָה מְקַלְקֶלֶת אֶת הַשְׁוִירָה (רש"י כב, כא) מִכָּאן - וְלֹא מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר בַּפְּרָעָה (בְּשַׁלַּח יד, ו) "וַיֹּאסֹר אֶת רִכְבּוֹ".
כִּי פְרָעָה עָשָׂה זֹאת כִּדִּי לְהַשְׁפִּיעַ עַל עַמּוֹ לְהַצְטָרֵף אֵלָיו וְלִדְרֹף אַחֲרָיָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּכְפֹרֵשׁ רש"י שָׁם: "לֹא אֲתַנְהֵג עִמָּכֶם פֶּשַׁע מְלָכִים . . אֲקִדִּים לִפְנֵיכֶם כו'". הִרִי שֶׁבְּמַעֲשֵׂה זֶה לֹא הִיָּה קִלְקוּל הַשְׁוִירָה אֲלָא חֲשָׁבוֹן שֶׁל רוּחַ גְּדוֹל.

כב וַתִּקַּף רַגְזָהּ דִּינִי אֲרִי אֲזֹל הוּא וְאַתְעַפַּד
מִלֶּאכָא דִּינִי בְּאַרְחָא לְשִׁטָּן לָהּ וְהוּא רַכֵּב
עַל אֲתִנְהָ וַתִּרִין עוֹלָמוֹהִי עִמָּה:

(כב) וַיִּחַר-אַף אֱלֹהִים כִּי-הוֹלִךְ הוּא וַיִּתְּיָצֵב מִלֶּאכָה
יְהוָה בְּדֶרֶךְ לְשִׁטָּן לוֹ וְהוּא רַכֵּב עַל-אֲתִנּוֹ וַיִּשְׁנִי
נַעֲרָיו עִמּוֹ:

רש"י וַיִּחַר-הוֹלִךְ הוּא • רָאָה שֶׁהִדְבִּיר רַע בְּעֵינֵי הַמָּקוֹם וְנִתְאַוָּה לִילֵךְ. לְשִׁטָּן לוֹ • (שם) מִלֶּאכָה שֶׁל רַחֲמִים
הִיָּה, וְהִיָּה רוֹצֶה לְמַנְעוֹ מִלְחָטָא, שְׂלֹא יִחְטֹא וַיֵּאבֵד. וַיִּשְׁנִי נַעֲרָיו עִמּוֹ • מִכָּאן לְאֵדָם חָשׁוֹב הַיּוֹצֵא לְדֶרֶךְ,
יֹלִיד עִמּוֹ שְׁנֵי אֲנָשִׁים לְשִׁמְשׁוֹ, וְחוֹזְרִים וּמְשִׁמְשִׁים זֶה אֶת זֶה.

כג וַתִּחַזַּק אֲתִנָּא יָת מִלֶּאכָא דִּינִי מַעַפַּד
בְּאַרְחָא וַתִּרְבֶּה שְׁלִיפָא בִידָהּ וַיִּסְתַּת אֲתִנָּא
מִן אֲרִחָא וַאֲזִלַּת בְּחִקְלָא וַיִּמְחָא בַלְעָם יָת
אֲתִנָּא לְאַסְטִימָהּ לְאַרְחָא:

(כג) וַתִּתְּרָא הָאֲתוֹן אֶת-מִלֶּאכָה יְהוָה נֶצֶב בְּדֶרֶךְ וַתִּרְבּוּ
שְׁלֹפָה בִּידּוֹ וַתִּטַּח הָאֲתוֹן מִן-הַדֶּרֶךְ וַתִּלָּךְ בַּשְּׂדֶּה
וַיֵּךְ בַּלְעָם אֶת-הָאֲתוֹן לְהַטִּיחָהּ הַדֶּרֶךְ:

רש"י וַתִּתְּרָא הָאֲתוֹן • וְהוּא לֹא רָאָה; שֶׁנֶּתַן הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רְשׁוֹת לְבַהֲמָה לִרְאוֹת יוֹתֵר מִן הָאֲדָם, שֶׁמִּתּוֹךְ
שֵׁשׁ בּוֹ דַּעַת, תִּטְרֹף דַּעַתוֹ כְּשִׁירָאָה מִזִּיקָיו. וַתִּרְבּוּ שְׁלֹפָה בִּידּוֹ • אָמַר: רָשָׁע זֶה הִנֵּחַ כָּלִי אֲמָנוֹתוֹ,

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(כג) וַתִּתְּרָא הָאֲתוֹן. רַק הָאֲתוֹן רָאִתָּהּ,
וְהוּא (בַּלְעָם) עֲצָמוֹ לֹא רָאָה אֶת
הַמִּלֶּאכָה, שֶׁנֶּתַן הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
רְשׁוֹת לְבַהֲמָה לִרְאוֹת יוֹתֵר מִן
הָאֲדָם, וְלֹא מִפְּנֵי שֵׁשׁ בָּהּ מַעֲלָה
יְתִירָה עַל הָאֲדָם, אֲלָא שֶׁהָאֲדָם מִתּוֹךְ
שֵׁשׁ בּוֹ דַּעַת, תִּטְרֹף דַּעַתוֹ מִפְּחַד
כְּשִׁירָאָה מִזִּיקָיו (כִּינּוּי לְמִלֶּאכִים
רַעִים), לְפִיכָךְ עָשָׂאוּ הַקְבָּ"ה שְׂלֹא
יִרְאֶה אֶת הַדְּבָרִים הַרוֹחֲזִינִים, וְאֵילוּ
הַבְּהֵמָה, שֶׁאֵין בָּהּ דַּעַת לְהִתְיַרָא
מֵהֶם, מֵאַחַר שֶׁנִּיתֵּן בָּהּ כֹּחַ לִרְאוֹת אֶת
הַמִּזִּיקִים, רוֹאֶה גַם אֶת הַמִּלֶּאכִים
הַטּוֹבִים (ח"י):

וַתִּרְבּוּ שְׁלֹפָה בִּידּוֹ. לָמָּה בָּא עָלָיו
דְּוִקָא בְּחִרְבָּה אֲלָא כִּי אָמַר הַקְבָּ"ה:

אֵין כִּדְאִי לְצַרְפּוֹ בְּמִלְחָמָתָם עַל שְׂאוּל
(שְׂמוּאֵל-א כט, ד) וְלֹא יְהִיָּה לָנוּ לְשִׁטָּן
בְּמִלְחָמָה. וְכִמּוֹ כֵּן מְשַׁמֵּשׁ לְשׁוֹן זֶה
כִּינּוּי לְמִלֶּאכָה הַמְקַטְרֵג, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
(זְכַרְיָה ג, א) "וְהִשְׁטָן עוֹמֵד עַל יְמִינוֹ
לְשִׁטָּנוֹ" (שם) (הַכּוּזָק בְּרִאשִׁית כו, כא):
וַיִּשְׁנִי נַעֲרָיו עִמּוֹ. מִכָּאן לְאֵדָם חָשׁוֹב
הַיּוֹצֵא לְדֶרֶךְ, וְהוּא זָקוּק לְמִשְׁרַת כִּדִּי
שִׁשְׁמֻשׁ אוֹתוֹ, שִׁיּוּלִיָּה עִמּוֹ שְׁנֵי
אֲנָשִׁים לְשִׁמְשׁוֹ, וְלֹא דִי בְּאֶחָד, כִּי
לְפַעֲמִים גַּם הַמִּשְׁרַת עֲצָמוֹ זָקוּק
שִׁשְׁמֻשׁ אוֹתוֹ, וְכֹאשֶׁר יֵשׁ שָׁם שְׁנַיִם,
הִרִי בַּעַת הַצּוּרָה הֵם חוֹזְרִים
וּמְשִׁמְשִׁים זֶה אֶת זֶה, מִבְּלִי שִׁיִּצְטָרְכוּ
לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּאֲדָם הַחָשׁוֹב (שם)
(צד"י: תורה כג

(כב) כִּי הוֹלִךְ הוּא. רָאָה בַלְעָם
שֶׁהִדְבִּיר רַע בְּעֵינֵי הַמָּקוֹם, וְכִכֵּל זֹאת
נִתְאַוָּה לִילֵךְ, לְפִיכָךְ חָרָה בּוֹ אִף ה'
[כִּי לֹא הוֹתֵר לוֹ לָלֶכֶת, אֲלָא אִם בֵּן
הַשִּׁכָּר שֶׁהוּא קוֹבֵעַ אֶתֶם הוּא עַל
טִירְחַת הַהִלִּיכָה בַּלְבָּד, גַּם אִם לְבִסּוֹף
לֹא יִקְלָלֶם. אִף לֹא בְּאוֹפֶן זֶה כְּשִׁדְעָתוֹ
לְבַקֵּשׁ וּלְמַצּוֹא קְטְרוּגִים עַל יִשְׂרָאֵל
כִּדִּי לְהַמְשִׁיךְ דְּבָרֵי קִלְקָלָה וּפּוֹרְעָנוּת
עֲלֵיהֶם. וְכַמְּבֹאֵר לְמַעֲלָה (בַּפְּסוּק כ, ד) "וְהָיָה
אִם לְקוֹרָא לָהּ"]:

לְשִׁטָּן לוֹ. כְּלֹמֶר: לְהַפְרִיעַ לוֹ. כִּי
מִלֶּאכָה שֶׁל רַחֲמִים הִיָּה, וְהִיָּה רוֹצֶה
לְמַנְעוֹ מִלְחָטָא, שְׂלֹא יִחְטֹא וַיֵּאבֵד
[כִּלְ דְּבַר מְכָשׁוֹל וּמִפְרִיעַ קָרִי 'שִׁטָּן',
כְּלָשׁוֹן מֵאַמֵּר הַפְּלִשְׁתִּים עַל דְּוָד כִּי

שְׁכִלִי וַיִּנֶן שֶׁל אַמּוֹת הָעוֹלָם בַּחֲרֵב, וְהוּא בָּא עֲלֵיהֶם בְּפִי, שֶׁהוּא אֲמָנוּת שְׁלֵהֶם, אֶף אֲנִי אֶתְפֹּשׂ אֶת שְׁלֹ וְאֶבֶא עֲלֵי בְּאֲמָנוֹתָיו. וְכֵן הָיָה סוּפּוֹ (במדבר לא): "וְאֵת בִּלְעָם בֶּן-בְּעוֹר הַרְגּוֹ בַּחֲרֵב".

(כד) וַיַּעֲמֹד מִלֵּאָה יְהוָה בְּמַשְׁעוֹל הַכֹּהֲנִים גִּדְרָה מִזָּה וַיִּגְדֵּר מִזָּה: כד וְקָם מִלֵּאָה דִּי בְּשִׁבִיל בְּרַמְיָא אַתְרָא דִּגְדֵּרָא מְכָא וְגִדְרָא מְכָא:

כ"ד בְּמַשְׁעוֹל • כְּתִירוֹמוֹ: "בְּשִׁבִיל". וְכֵן (מ"א כ): "אִם יִשְׁפַּק עֹפֶר שׁוֹמְרוֹן לְשַׁעֲלִים" – עֹפֶר הַנֶּדֶבֶק בְּכַפּוֹת הַרְגָּלִים בְּהִלּוּכָן. וְכֵן (ישעיה מ): "מִי מִדֵּד בְּשַׁעֲלוֹ מִים" – בְּרַגְלָיו וּבְהִלּוּכּוֹ. גִּדְרָה מִזָּה וַיִּגְדֵּר מִזָּה • סֵתָם "גִּדְרָה" שֶׁל אֲבָנִים הוּא.

(כה) וַתֵּרָא הָאֵתוֹן אֶת-מִלֵּאָה יְהוָה וַתִּלְחֹץ אֶל-הַקִּיר וַתִּלְחֹץ אֶת-רַגְלָהּ בִּלְעָם אֶל-הַקִּיר וַיִּסָּף לְהַכְתָּהּ: כה וַחֲזַת אַתְנָא יָת מִלֵּאָה דִּי וַאֲדַחַקַת לְכַתְּלָא וַדַּחַקַת יָת רַגְלָא דְּבִלְעָם לְכַתְּלָא וַאֲוִסָּף לְמַמְחָה:

(כו) וַיִּוִּסֶף מִלֵּאָה יְהוָה עָבוֹר וַיַּעֲמֹד בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר אֵין-דִּרְדָּר לְנִטּוֹת יָמִין וּשְׂמֹאלוֹ: כו וַאֲוִסָּף מִלֵּאָה דִּי לְמַעַבְרָא וְקָם בְּאַתְרָא עָק דִּי לֵית אַרְחָ לְמַסְטִי לְיַמִּינָא וְלְסַמְאָלָא:

כ"ו בְּמַלְאָה-ה' עָבוֹר • לַעֲבֹר עוֹד לְפָנָיו לְהִלָּף, לְהִיּוֹת לְפָנָיו בְּמָקוֹם אַחֵר, כְּמוֹ (בראשית לג): "וְהוּא עָבַר לְפָנֵיהֶם". וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה יֵשׁ בְּתַנְחוּמָא: מָה רָאָה לַעֲמֹד בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת? סִמְנֵי אֲבוֹת הָרָאָהוּ.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

עשויה, הרי זו של אבנים ולא מחיצה של עצים. ומאחר שהיתה של אבנים, לפיכך נלחצה בו רגל בלעם (כדלהלן) (כ"ב, ג"א): תורה כה

(כה) וַתִּלְחֹץ אֶל הַקִּיר וַתִּלְחֹץ אֶת רַגְלָהּ בִּלְעָם אֶל-הַקִּיר וַיִּסָּף לְהַכְתָּהּ: פְּעֻמִּים נֶאֱמַר כָּאן 'וַתִּלְחֹץ', וּשְׁנֵיהֶם שׁוֹנִים בְּנִיקּוּדָם וּבְפִירוּשָׁם: 'וַתִּלְחֹץ' מוֹסֵב עַל הָאֵתוֹן, שֶׁהוּא עֲצָמָה נִלְחָצָה בְּכַף אֶל הַקִּיר אֲשֶׁר בְּצִדָּהּ. וְאִילוּ וַתִּלְחֹץ – פִּירוּשׁוֹ שֶׁהִיא נִלְחָצָה אֶת אַחֲרֵיהֶם. דְּהֵינּוּ אֶת רַגְלָהּ בִּלְעָם שְׂבִינָה וּבִין הַקִּיר. וְעִשְׂתָּה כֵּן מִפְּחַד הַמִּלְאָה הָעוֹמֵד לְגִידָה בְּאַמְצַע הַשִּׁבִּיל, כְּדִי לְפָנוֹת לוֹ מְקוֹם לַעֲבוֹר בְּדוּחַק. וְאִלּוּ הַמִּלְאָה לֹא עָבַר אֶלָּא הִתְרַחַק מֵהֶם עוֹד, כְּדִלְהֵלֵן: תורה כו

(כו) וַיִּוִּסֶף מִלֵּאָה ה' עָבוֹר. לְשׁוֹן 'עָבוֹר' הָאֵמֹר כָּאן, אֵין פִּירוּשׁוֹ שֶׁהַמִּלְאָה עָבַר לִיד בִּלְעָם וְאֵתוֹנוּ [שְׁהִיר נֶאֱמַר 'וַיִּוִּסֶף... עָבוֹר', וְלֹא נִזְכָּר שֶׁהוּא כָּבֵד עָבַר לִידָם קוֹדֵם לָכֵן]. אֶלָּא הַמִּלְאָה הוֹסִיף וַהֲתִרַחַק מִבִּלְעָם לַעֲבוֹר עוֹד לְפָנָיו, לְהִלּוֹף הִלָּאָה כְּדִי לְהִיּוֹת לְפָנָיו בְּמָקוֹם אַחֵר שֶׁהוּא צָר יוֹתֵר מִכָּאן, כְּדִי לְהִתְיַצֵּב שָׁם כְּנִגְדּוֹ. וְהַמְקִידִים לִלְכַּת לְפָנָיו הַדּוֹלְכִים קְרוּי

שִׁבִּיל צָר הָיָה שֶׁשֶּׁהוּא עוֹבֵר בֵּין הַכֹּהֲנִים, וְאֵין דִּי בְּרַחְבּוֹ שֶׁתּוֹכֵל הָאֵתוֹן לְסוּב לְאַחֲרֵיהֶם וּלְכְרוּחַ מִפְּנֵי הַמִּלְאָה. וְתִיבַת 'מַשְׁעוֹל' הִיא מִלְשׁוֹן 'שַׁעַל' שִׁפְרוּשׁוֹ, 'מִדְרָף כֹּף רַגְל' [וְהַשִּׁבִּיל קְרוּי 'מַשְׁעוֹל' עַל שֵׁם שֶׁהוּא עָשׂוּי לְדְרִיכַת רַגְלֵי הָעוֹבְרִים בּוֹ (כ"א)]. וְכֵן מִצִּינוֹ דּוּמְמוֹת: 'אִם יִשְׁפּוֹק עֹפֶר שׁוֹמְרוֹן לְשַׁעֲלִים' לְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵי' (מלכים ב, י) שִׁפְרוּשׁוֹ, עֹפֶר הַנֶּדֶבֶק בְּכַפּוֹת הַרְגָּלִים בְּהִלּוּכָן [דְּבָרֵי בֶן הַדֵּר מִלָּף אֲרָם שֶׁהִגִּיעַ עִם צְבָאוֹ לְצוּר עַל שׁוֹמְרוֹן, וְהָיָה מִתְגַּרְהַ בְּמִלָּף יִשְׂרָאֵל וּמִתְפָּאֵר בְּרוֹב חֵילוֹ לְאֵמֹר: הִרִי אֶפִּילוֹ כֹּל עֹפֶר שׁוֹמְרוֹן לֹא יִסְפִּיק בְּכִדִּי לְהִדְבִּיק בּוֹ אֶת כַּפּוֹת רַגְלֵי חֵילוֹ]. וְכֵן: 'מִי מִדֵּד בְּשַׁעֲלוֹ מִים' (ישעיה מ, יב) שִׁפְרוּשׁוֹ: מִי יִדְמָה לְהַקְבִּי"ה הַיְכוֹל לְהִתְהַלֵּף עַל הַמִּים כְּמִי שֶׁמוֹדֵד בְּרַגְלָיו וּבְהִלּוּכּוֹ [כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוֹ כְּשֶׁהָעִבְרִי אֶת יִשְׂרָאֵל בְּיָם סוּף שֶׁנֶּאֱמַר (תְּחִלָּה ג, טו) 'דְּרַכְתָּ בְּיָם סוּסִיךְ' (עפ"י רש"י מלכים א, כ, י):

גִּדְרָה מִזָּה וַיִּגְדֵּר מִזָּה. סֵתָם 'גִּדְרָה' שֶׁל אֲבָנִים הוּא – כֹּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר לְשׁוֹן 'גִּדְרָה' בְּסֵתָם, וְלֹא נִתְפָּרֵשׁ מִמּוֹה הִיא

רָשָׁע זֶה הַנִּיחַ כָּלִי אֲוִמָּנוֹת מִלְּהַשְׁתִּמֶּשׁ בּוֹ, שְׁכִלִי זֵינֶן שֶׁל אֲוִמּוֹת-הָעוֹלָם הוּא בַּחֲרֵב [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר עַל עֶשׂוֹ (בראשית כו, מ) 'וְעַל חֲרָבָה תִּחְיֶה', וְהַכּוֹנֵנָה הִיא גַם עַל כָּל אֲוִמּוֹת הָעוֹלָם], וְהוּא בָּא עֲלֵיהֶם בְּפִי – לְהַלְחֵם בְּיִשְׂרָאֵל בְּכַף דִּיבּוּר פִּי, שֶׁהוּא אֲוִמָּנוֹת שְׁלֵהֶם, כִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נּוֹצְצִים בְּמִלְחָמוֹתֵיהֶם בְּזָכוֹת לִימוּד תוֹרָתָם וּבְתַפְלָתָם [כְּמוֹ שֶׁדְּרָשׁוּ חֲכָמִים מִן הַכְּתוּב (שם פסוק כב) 'הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיִּדִּים יְדֵי עֶשׂוֹ' – 'הַפֹּה' נִיתָן לַיַּעֲקֹב וְהַיִּדִּים' נִיתָנוּ לַעֲשׂוֹ (שְׁמוֹרָה כ"א, א)]. וְעִתָּה כְּאֲשֶׁר הִחְלִיף בִּלְעָם אֶת אֲוִמָּנוֹתוֹ, וְנָקַט אֲוִמָּנוֹת יִשְׂרָאֵל, אֶף אֲנִי אֶתְפֹּשׂ אֶת שְׁלֹ וְאֶבֶא עֲלֵי בְּאֲמָנוֹתָיו. וְכֵן הָיָה סוּפּוֹ – וְאֵת בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר הַרְגּוֹ בַּחֲרֵב' (לְקַמֵּן ל"א, ח) – לְפִי שֶׁהִתְגַּלּוּת מִלְאָה ה' עִם הַחֲרֵב אֲשֶׁר בִּידּוֹ, לֹא הִיָּתָה רַק כְּדִי לְאִיִּים עֲלָיו, אֶלָּא גַם לְרִמּוֹ לוֹ כִּי אֲכֹן לְבִסּוּף יִפּוֹל בַּחֲרֵב (מִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא, א"ש: תורה כד

(כד) בְּמַשְׁעוֹל הַכֹּהֲנִים. מַשְׁעוֹל פִּירוּשׁוֹ שִׁבִּיל [=דְּרָף סְלוּלָה, שְׂאִינָה רַחְבָּה כְּדִרְף רַגְלָהּ], וּפְתִירוֹמוֹ בְּאֻנְקָלוֹס: 'בְּשִׁבִּיל בְּרַמְיָא'. כְּלוּמָר,

כז וַיִּחַזַּק אֶתְּנָא יֵת מְלָאכָא דִּי וַיִּרְכַּעַת תַּחַת
בְּלָעַם וַיִּתְּקֵף רִגְזָא דְּבְלָעַם וַיִּמְחֵא יֵת אֶתְנָא
בְּחֻטָּא:

כח וַיִּפְתַּח יֵת פּוּמָא דִּאתְנָא וַאֲמַרַת לְבְלָעַם
מָה עֲשִׂיתִי לָךְ אֲרִי מְחִיתִנִּי דְּנָן תִּלַּת זְמָנִין:

כט וְזֶה שְׁלֹשׁ רְגָלִים • רָמַז לוֹ: אֶתְהּ מְבַקֵּשׁ לַעֲקֹר אִמָּה הַחוּגְגַת שְׁלֹשׁ רְגָלִים בְּשָׁנָה.

כט וַאֲמַר בְּלָעַם לֵאתְנָא אֲרִי חִיכְתָּ בִּי אִלּוּ
פּוֹן אֵית חֻרְבָּא בִּידֵי אֲרִי כְעֵן קְטֻלְתִּיךְ:

ל"א הַתְּעַלְלֵת • פְּתַגּוּמוֹ: לְשׁוֹן גְּנָאִי וּבִזְיוֹן. לוֹ יֵשׁ-חֻרְבַּ בִּידֵי • גְּנוּת גְּדוּלָּה הִיָּה לוֹ דְּכַר זֶה בְּעִינֵי
הַשָּׂרִים: זֶה הוּלָף לַהֲרֹג אִמָּה שְׁלֵמָה בְּפִיו - וּלְאַתּוֹן זֶה צָרִיךְ לְכָלִי זֵין.

ל"ב וַאֲמַרַת אֶתְנָא לְבְלָעַם הֲלָא אֲנָא אֶתְנָךְ דִּי
רִכְבְּתָ עָלִי מְדַאֲתִיךְ עַד יוֹמָא דְּדִין הַמִּילָף
אֲלִיפְנָא לְמַעַבְדַּ לָּךְ בְּדִין וַאֲמַר לָא:

ל"ג הַהֶסְכֵּן הַסְכַּנְתִּי • פְּתַגּוּמוֹ, וְכֵן (אֵיב כב): "הֲלֵאל יִסְכֵּן-גְּבַר". וַרְבּוּתֵינוּ דְּרִשּׁוּ מְקָרָא זֶה בְּגִמְרָא: אָמְרוּ
לִיָּה: מַאי טַעְמָא לָא רִכְבְּתָ אֶסּוּסִיא? אָמַר לְהוֹן: בְּרִטִּיבָא שְׂדָאִי לִיָּה כו' כְּדַאֲתֵא בְּמַסְכַּת עֲבוּדָה זָרָה (דף

• ח)

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

רִכְבְּתָ אֶסּוּסִיא? – מְדוּעַ אֵינְךָ רוֹכֵב
עַל סוּס בְּדֶרֶךְ אִישׁ נִכְבָּד, שֶׁהַסּוּס טוֹב
לְרִכְיָבָה יוֹתֵר מִן הָאֲתוֹן? אָמַר לְהוֹן –
אָמַר לָהֶם, אָמְנָם יֵשׁ לִי סוּס הַקְּבוּעַ
לְרִכְיָבָה, וְאוּלָּם עֲתִיד 'בְּרִטִּיבָא שְׂדָאִי
לִיָּה' – שְׁלַחְתִּי אוֹתוֹ לְרַעוּת בְּמִקּוֹם
הַמְּרֻעָה, וְאַתְּ הָאֲתוֹן לְקַחְתִּי בְּדֶרֶךְ
עֲרָאִי רַק לְרִכְיָבָה זֶה וְכו' וְהַמְשַׁף
תַּרְגוּם דְּבָרֵי הַגִּמְרָא: עֲנֵתָה הָאֲתוֹן
וְהַכְחִישָׁה אֶת דְּבָרֵי בְלָעַם לֵאמֹר: לֹא
נִכּוֹן הַדְּבָר, כִּי 'הֲלוֹא אֲנֹכִי אֶתְנָךְ'
הַמְשַׁרְתָּ אוֹתָךְ בְּקִבְיּוּת. אָמַר לָהּ, זֶה
רַק לְטַעֲנֵת מִשְׁאוֹת, אֲךָ לֹא לְרִכְיָבָה.
אָמְרָה לוֹ, 'אֲשֶׁר רִכְבְּתָ עָלִי'. אָמַר לָהּ,
אָכֵן רַק הַיּוֹם הַזֶּה בְּלָכָד עֲשִׂיתִי כֵּן
בְּאֶקְרָאִי, מִשּׁוּם שֶׁהַסּוּס הַמְּיוּחָד
לְרִכְיָבָה לֹא הִיָּה מְזוּמָן אֲצִלִּי. אָמְרָה
לוֹ, אֵינְךָ הַדְּבָר כֵּן, כִּי 'מַעֲוֹדָךְ עַד הַיּוֹם
הַזֶּה' אֶתְהּ רוֹכֵב עָלִי. וְכָךְ הַמְשִׁיכוּ
לְהַתּוּבָתָם עוֹד, כְּדַאֲתֵא בְּמַסְכַּת
עֲבוּדָה זָרָה (דף ד') (ר"ב ש')

משכ"ס: תורה לא

חִיכְתָּ בִּי [כִּי צִחְקָתָ בִּי]. וְהוּא לְשׁוֹן
גְּנָאִי וּבִזְיוֹן, כִּי בְּכָךְ שְׂאֵת מוֹרְדָת בִּי,
וְאֵין אֶתְּ נִשְׁמַעַת לִי, הֲרִי שְׂמַת אוֹתִי
לְלַעַג וּלְבִזְיוֹן בְּעִינֵי הַשָּׂרִים, הַשּׁוֹחֲקִים
עָלִי (כ"א):

לוֹ יֵשׁ חֻרְבַּ בִּידֵי. גְּנוּת גְּדוּלָּה הִיָּה לוֹ
דְּכַר זֶה בְּעִינֵי הַשָּׂרִים, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים:
הִנֵּה זֶה הוּלָף לַהֲרֹג אוֹמָה שְׁלֵמָה
בְּפִיו, וּלְאַתּוֹן זֶה צָרִיךְ כְּלִי-זֵין כְּדִי
שְׂתַּשְׁמַע לוֹ: תוֹרָה ל

(ל) הַהֶסְכֵּן הַסְכַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת לָךְ כּה.
פִּירוּשׁוֹ פְּתַגּוּמוֹ בְּאוֹנְקְלוֹס: 'הַמִּילָף
אֲלִיפְנָא לְמַעַבְדַּ לָּךְ בְּדִין' [וְכִי לְמוֹדָה
וּרְגִילָה אֲנִי לַעֲשׂוֹת לָךְ כְּךָ?]. וּמֵאַחֵר
שֶׁהִתְנַהֲגְתִּי שְׁלֵא כְּהַרְגִלִּי הִיָּה לָךְ
לְהִבִּין שִׁישׁ בְּזֶה טַעַם וְעִנְיָן, וְאֵינִנִּי
כְּסֻתָּם מְרֻדֵּנִת. וְכֵן מְצִינוּ דּוּגְמַת לְשׁוֹן
זֶה 'הֲלֵאל יִסְכֵּן גְּבַר' (אֵיב כב, א) [וְכִי
יִתְכֵּן שֶׁהָאֵדָם לְמוֹד אֶת הָאֵל דַּעַת,
לְהַרְגִּילוֹ אֵיךְ תִּהְיֶה הַנְּהַגְתּוֹ עִם
בְּרִיּוֹתָיו]. וַרְבּוּתֵינוּ דְּרִשּׁוּ מְקָרָא זֶה
בְּתַלְמוּד: אָמְרוּ לִיָּה – אָמְרוּ לוֹ
הַשָּׂרִים לְבְלָעַם: 'מַאי טַעְמָא לָא

בְּלָשׁוֹן 'עוֹבֵר', כְּמוֹ: 'וְהוּא עֹבֵר
לְפָנֶיהֶם' (בראשית לג, א) [וְעַל הַקִּדִּים
וְהַלֵּךְ לְקִרְאָת עֲשׂוֹ לְפָנֶי שְׂאֵר בְּנֵי
מִשְׁפָּחוֹת, כְּדִי שֶׁהוּא יִפְגּוֹשׁ אוֹתוֹ
בְּרִאשׁוֹנָה]. וּמִדְּרַשׁ-אַגְדָּה יֵשׁ
בְּתַנְחוּמָא, מָה רָאָה הַמִּלָּאךְ לַעֲמוּד
בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת? [בְּפִסְקוֹ כג: 'מִלָּאךְ
ה' נִצֵּב בְּדֶרֶךְ', בְּפִסְקוֹ כד: 'וַיַּעֲמֵד...
בְּמִשְׁעוֹל הַכִּרְמִים', וּבְפִסְקוֹ זֶה: 'וַיַּעֲמֵד
בְּמִקּוֹם צָר']. סִימְנֵי אֲבוֹת הָרָאִיו –
רָמַז לוֹ עַל שְׁלֹשׁ הָאֲבוֹת: אֲבָרְהָם,
יִצְחָק וְיַעֲקֹב (בַּמִּנְחָה): תוֹרָה כז
(כח) זֶה שְׁלֹשׁ רְגָלִים. 'רְגָלִים' פִּירוּשׁוֹ
'פְּעָמִים', כְּלָשׁוֹן הַכְּתוּב (שְׁמוֹת כג, יד)
'שְׁלֹשׁ רְגָלִים תַּחֲגֹג לִי בְּשָׁנָה'. וְהַקְּבָה
שֵׁם לָהּ בְּפִיָּה לְשׁוֹן 'רְגָלִים' [וְלֹא
'פְּעָמִים', כְּלָשׁוֹן הַרְגִּיל בְּשְׂאֵר
הַמְּקוֹמוֹת]. כִּי בְּכָךְ רָמַז לוֹ: הֲלֵאל
בְּקִלְלָתְךָ אֶתְהּ מְבַקֵּשׁ לַעֲקֹר אוֹמָה
חֲשׁוּבָה זֶה, הַחוּגְגַת לְפָנֶי שְׁלֹשׁ רְגָלִים
בְּשָׁנָה (תַּנְחוּמָא) (ר"ע): תוֹרָה כט

(כט) הַתְּעַלְלֵת. פִּירוּשׁוֹ פְּתַגּוּמוֹ
בְּאוֹנְקְלוֹס: 'כִּי הַתְּעַלְלֵת בִּי' – 'אֲרִי

(לא) וַיִּגַּל יְהוָה אֶת־עֵינַי בְּלֶעָם וַיֵּרָא אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה נֹצֵב בְּדֶרֶךְ וְחֹרֶבּוֹ שְׁלֹפָה בִּידּוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָאֲפִיו:

לא וגלא יי ית עיני בלעם וירא את מלאך
יהוה נצב בדרך וחרבו שלפה בידו וישתחו
וכרע וסגיד לאפוהי:

(לב) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מִלְאָךְ יְהוָה עַל־מָה הִפִּיתָ אֶת־אֲתָנֶךָ זֶה שָׁלוֹשׁ רִגְלִים הִנֵּה אֲנֹכִי יֹצֵאתִי לְשָׂטָן בִּיְרֵט הַדֶּרֶךְ לִנְגְדִי:

לב ואמר לה מלאך יי על מה הפית את
אתנך דגן תלת זמנין הא אנא נפקית
למסטן ארי גלי קדמי דאת רעי למזל
בארחא לקבלי:

כ"א פִּי־יֵרֵט הַדֶּרֶךְ לִנְגְדִי • רבותינו חכמי המשנה (שבת קה) דרשוהו נוטריקון: ירא, ראתה, נטתה, בשביל שהדרך לנגדי, כלומר: לקנאתי ולהקניטני. ולפי משמעו: כי חרד הדרך לנגדי - לשון "רטט" - כי ראיתי בעל הדרך שחרד ומחר הדרך, שהוא לכעסי ולהמרותי, ומקרא קצר הוא, כמו (ש"ב יג): "ותכל דוד". לישנא אחרין: ירט לשון רצון, וכן (איוב טז) "ועל ידי רשעים ירטני" - מפני ומנחם אותו על ידי רשעים, שאינן אלא מקניטים.

(לג) וַתֵּרָאֵנִי הָאֵתוֹן וַתֵּט לִפְנֵי זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים אוֹלִי נִטְתָּה מִפְּנֵי כִי עָתָה גַם־אֶתְכָּה הֶרְגָתִי וְאוֹתָהּ הַחַיִּיתִי:

לג ויחזתני אתנא וסטת מן קדמי דגן תלת
זמנין אלו פון לא סטת מן קדמי ארי כען
אף יתך קטלית ויתתה קימתי:

כ"א אוֹלִי נִטְתָּה • כמו "לולא", פעמים ש"אולי" משמש בלשון "לולא". גם־אתְכָּה הֶרְגָתִי • הרי זה מקרא מסרס, והוא כמו: "גם הרגתי אותך", כלומר, לא העפכה בלבד קראתך על ידי, כי גם ההריגה. וְאוֹתָהּ הַחַיִּיתִי • ועתה מפני שדברה והוכיחתך ולא יכלת לעמד בתוכחתה, כמו שכתוב: "ויאמר

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

'לולא' [כלומר, כך הוא דרך לשון הקודש, שניתן לפעמים להשתמש בתיבת 'אולי' במקום 'לולא', אף לא נמצא במקרא דוגמא נוספת לכך חוץ מכאן (הכח"ק):

גם אתְכָּה הֶרְגָתִי. מלשון 'גם' משמע שבנוסף להריגת האתון, היה הורג גם את בלעם. אף אי אפשר לפרש בן, שהרי הוא מסיים 'ואותה החייתי', אלא הרי זה מקרא מוסרס (מהופך). שבכדי להבינו יש לשנות סדר תיבותיו, והוא כמו אילו היה נאמר: 'גם הרגתי אותך', כלומר, לא העפכה בלבד קראתך (אירע לך) על ידי, כי גם ההריגה, ותיבת 'גם' לא באה לרבות את הריגת בלעם בנוסף להריגת האתון, אלא באה לרבות את הריגת בלעם בנוסף לעיבובו. וכלומר: לא זו בלבד שעפכתי אותך, אלא גם חייתי הורג אותך (רע"ז):

וְאוֹתָהּ הַחַיִּיתִי. מתוך הדברים הללו למדנו, שהמלאך אכן הרג את האתון, שהרי כך הוא אומר לו: אילו לא

שהיה לו לומר 'כי ירט בעל הדרך', וכך פירשו: 'כי מחר בעל הדרך (ללכת בדרך שהיא) לנגדי, כמו שמצינו מקרא קצר בדוגמתו: 'ותכל דוד' (שמואל ב יג, טז) (ס"א: שרוצה לומר, ותכל 'נפש' דוד) [נפש דוד בלתי והשתקקה אל אבשלום להביאו אליו (רלב"ג)]. לשון אחר – דרך אחרת לפרש תיבת 'ירט', שהוא לשון רצון. וכך אומר המלאך: משום שרצית ונתאווית ללכת בדרך זו שהיא לנגדי, לך יצאתי לשטן לך. וכאילו נאמר 'כי רצה בעל הדרך – ללכת בדרך שהיא – לנגדי', וכן מצינו עוד לשון זה במשמעות רצון: 'ועל ידי רשעים ירטני' (איוב טז, יא) – שפירשו: הקב"ה מפניס ומנחם אותי על ידי דברי ריצוי ותנחומי רשעים שאינן מרצים אותי, אלא מקניטים ומצערים (גרא, חוכרן: תורה לג

(לג) אוֹלִי נִטְתָּה. 'אולי' האומר כאן, פירשו כמו 'לולא' (אם לא). שכן פעמים ש'אולי' משמש בלשון

(לב) כִּי יֵרֵט הַדֶּרֶךְ לִנְגְדִי. מהו לשון 'ירט'? רבותינו חכמי המשנה דרשוהו נוטריקון = תיבה אחת המורכבת מכמה תיבות ששלש האותיות י'ר'ט הן ראשי תיבות 'יראה ראתה נטתה' – האתון יראה באשר ראתה אותי, לפיך נטתה מן הדרך. וכל זאת בשביל ש'הדרך היא לנגדי' (שבת קה), כלומר, מטרת הדרך שאתה הולך בה, היא לקנאתי ולהקניטני – להכעיסני ולצערני, והיא נגד רצוני. כך פירוש הכתוב לפי מדרשו. ולפי משמעו הפשוט, 'כי ירט הדרך לנגדי' פירושו כמו: 'כי חרד הדרך לנגדי', ו'ירט' הוא לשון 'רטט' = רעד, וכונת הכתוב לסוג רעד ובהלה של מהירות, ולא של פחד. וכך אומר לו המלאך: כי ראיתי את בעל הדרך (בלעם) שחרד ומיחר הדרך שהוא לכעסי ולהמרותי – כלומר, ראיתך שאתה פהול וממהר לקללם, לךך באתי לשטן לך ולמנוע זאת ממך. ומקרא קצר הוא, שחסר בו תיבת 'בעל'

לא" - הרגתה, שלא יאמרו: זו היא שסלקה את בלעם בתוכחה ולא יכול להשיב; שחס המקום על כבוד הבריות. וכן (ויקרא כ): "ואת הבהמה תהרגו", וכן (שם): "והרגת את האשה ואת הבהמה".

לה ואמר בלעם למלאכא דני חבית ארי לא ידעית די את מעתד לקדמותי בארחה ובען אם ביש בעיניך אתוב לי:

(לה) ויאמר בלעם אל-מלאך יהוה חטאתי כי לא ידעתי כי אתה נצב לקראתי בדרך ועתה אם-רע בעיניך אשובה לי:

כ"א כי לא ידעתי. גם זה גנותו, ועל פרחו הודה; שהוא היה משתבח שידע דעת עליון, ופיו העיד "לא ידעתי". אם-רע בעיניך אשובה לי. להתיר נגד המקום היא תשובה זו. אמר לו: הוא בעצמו צוני ללכת, ואתה מלאך מבטל את דבריו! למוד הוא בכך, שאומר דבר ומלאך מחזירו. אמר לאברהם (בראשית כב): "קח-נא את-בנך וגו'" ועל-ידי מלאך בטל את דברו, אף אני, אם רע בעיניך צריך אני לשוב.

לה ואמר מלאכא דני לבלעם אזל עם גבריא וילחוד ית פתגמא די אמלל עמך יתה תמלל ואזל בלעם עם רבכדי בלק:

(לה) ויאמר מלאך יהוה אל-בלעם לך עם-האנשים ואפם את-הדבר אשר-אדבר אליך אתו תדבר וילך בלעם עם-שרי בלק:

כ"א לך עם-האנשים. (במ"ד) בדרך שאדם רוצה לילך בה, מוליכין אותו. ואפס. על פרחך את הדבר אשר אדבר וגו'. לך עם-האנשים. כי חלקך עמהם וסופך להאבד מן העולם. עם-שרי בלק. שמח לקללם כמותם.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(לה) לך עם האנשים. הגם שבדעתו לקלל והליכתו רעה בעיני ה', הסכים שילך עמהם. כי בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו - אדם המתעקש ללכת בדרך הרעה, אין מכריחים אותו לפרוש ממנה, וכיון שהוא יודע מה רצון הקב"ה, הרי הבחירה נתונה בידו (באמ"ח): ואפס. אין זה לשון ציווי ואזהרה שלא ישנה מדברי הנבואה הנאמרים לו, אלא כה הוא אומר: דע לך, כי הגם שהבחירה נתונה בידך אם ללכת או לא, מכל מקום לגבי דברי הנבואה שלך, על-פירך את הדבר אשר אדבר אתו תדבר' ולא תוכל להמנע מכך (משכ"ל):

(לך עם האנשים. כי חלקך עמהם, וסופך ליאבד מן העולם, כמו שנאמר (להלן לא, ח) 'וגם את בלעם בן בעור הרגו בדרך' (מכות י):

עם שרי בלק. שמח לקללם כמותם - לך לא נאמר 'עמהם', או 'עם האנשים', ללמוד שהלכו בולם בדרך אחת לעשות רצון בלק (משכ"ל): תורה לו

(לקמן בד, טו), ואילו עתה פיו העיד לא ידעתי כי אתה נצב לקראתי (תנחומא): אם רע בעיניך אשובה לי. מהו הלשון 'אם רע בעיניך...? הלא כבר פירש לו הקב"ה שאם הוא הולך במסרה לקלל את ישראל, הרי זה רע בעיניו [ולא הותר לו ללכת אלא על מנת שיקבע עמהם שכן על ההליכה עצמה, גם אם לבסוף לא יקללם, אלא ככל שיתן ה' בפיו (כמבואר לעיל פסוק ו)], אלא להתירם (להשמיע דברי חוצפה) נגד המקום היא תשובה זו. ועשה עצמו כאילו הקב"ה מבקש לחזור בו ולשנות מדבריו הראשונים, וכך אמר לו: הוא בעצמו צוני ללכת, ואתה מלאך בא ומבטל את דבריו; למוד (רגיל) הוא בכך שהקב"ה אומר דבר לאדם, ולאחר מכן שולח מלאך ומחזירו; אמר לאברהם 'קח נא את בנך... והעלהו שם לעלה' וגו' (בראשית כב, ו), ועל-ידי מלאך בטל את דבריו, שבא ואמר לו (שם פסוק יב) 'אל תשלח ידך אל הנער...? אף אני - אם רע בעיניך צריך אני לשוב (מפרשים): תורה לה

נטתה האתון מפני, והיית ממשיך בדרךך ועובר לדי, אזי אותך הרגתי כדי למנוע בעדך מלקלל, ואותה הקייתי כי לא היה טעם להרגה, ואולם עתה שנטתה מפני, ונמשכת לדברי ויכוח עמה, ראוי להרגה, מפני שדברה והוכיחה ולא יכולת לעמוד בתוכחה, כמו שכתוב (לעיל פסוק ו) 'ויאמר לא' - לפיכך הרגתי, ולא בתורת עונש, אלא כדי שלא יאמרו הבריות: 'זו היא שסלקה (שנצחה) את בלעם בתוכחה ולא יכול להשיב', וכל בהמה המביאה קלון וחרפה לאדם הרי היא נהרגה, לפי שחס המקום על כבוד הבריות. וכן מצינו בבהמה שנעשתה בה עבירה שנאמר בה: 'והרגת את האשה ואת הבהמה' (ויקרא כ, טו), וכן 'ואת הבהמה תהרגו' (שם פסוק טו) (תנחומא) (רא"ם, גרא, לבוש): תורה לו (לה) כי לא ידעתי. גם זה גנותו ובחינו של בלעם (כמו לעיל בפסוק כט, ד"ה לו יש חרב), ועל-פירחו הודה, הוא היה משתבח שהוא יודע דעת עליון

לו וישמע בלק כי בא בלעם ויצא לקראתו אל-עיר
מואב אשר על-גבול ארנן אשר בקצה הגבול:
ארנן די בסטר תחומא:

רש"י וישמע בלק • שלח שלוחים לבשרו. אל-עיר מואב • (במדבר רבה) אלו מטרופולין שלו, עיר החשובה
שלו, לומר: ראה מה אלו מבקשים לעקר!.

לויאמר בלק אל-בלעם הלא משלח שליחית
לותרך למקרי לך למא לא אתיתא לותי
הבקושטא הניתא אמר לית אנא זכיל
ליקריתך:

(לז) ויאמר בלק אל-בלעם הלא שליח שליחתי אליך
לקרא-לך למה לא-הלכת אלי האמנם לא אוכל
בכרך:

רש"י האמנם לא אוכל בכרך • נתנבא, שסופו לצאת מעמו בקלון.

לח ואמר בלעם לבלק הא אתיתי לותרך פען
המיכל יכלנא למללא מדעם פתגמא דישוי
וי בפומי יתה אמלל:

(לח) ויאמר בלעם אל-בלק הנה-באתי אליך עתה
היכל אוכל דבר מאומה הדבר אשר ישים אלהים
בפי אתו ארבר:

♦ יום רביעי ד' תמוז ♦

לט ואזל בלעם עם בלק ואתו לקרית
מחזוהי:

(לט) וילך בלעם עם-בלק ויבאו קרית חצות:

רש"י קרית חצות • עיר מלאה שוקים, אנשים, נשים וטף בחוצותיה, לומר: ראה ורחם שלא יעקרו אלו.

מונבס בלק תורין וען ושלח בלעם
ולרבבא די עמה:

(מ) ויזבח בלק בקר וצאן וישלח בלעם ולשרים
אשר אתו:

רש"י בקר וצאן • (שם) דבר מעט, בקר אחד וצאן אחד בלבד.

מא ויהי בצפרא ודבר בלק ית בלעם
ואסקה לרמת דחלתה וחזא מתמן קצת מן
עמא:

(מא) ויהי בבקר ויקח בלק את-בלעם ויעלהו במות
בעל וירא משם קצה העם:

רש"י במות בעל • פתרגומו: לרמת דחלתה - שם עבודת אלילים.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אלו על ידי ישראל הכובשים
(באמ"ח): תורה מ

(מ) בקר וצאן. מתוך שלא פירש
הכתוב כמה היו, הרי משמעו דבר
מועט, בקר אחד וצאן אחד
בלבד: תורה מא

(מא) במות בעל. פירושו פתרגומו
באונקלוס: 'לרמת דחלתיה' [לרמה
של יראתו]. ובעל הוא שם עבודה-
זרה - כלומר, העלה אותו למקום
גבוה ששם עמדה העבודה-זרה שלו
ששמה 'בעל' (אמ"ש): תורה א

(לז) האמנם לא אוכל בכרך. לשון
תמיהה הוא, וכלומר, ודאי שאוכל
לכרך. אף מכין שנקט 'לא אוכל
בכרך' - נתנבא בכך שלא מדעתו,
שסופו של בלעם לצאת מעמו בקלון
(בבבין), ואכן לא יכבדנו (תחומא)

(יד): תורה לח

(לט) קרית חצות. לכך נקראת
בשם זה, לפי שהיתה עיר מלאה
שוקים - רחובות רבים של מקח
וממכר, ואנשים ונשים וטף הולכים
ושבים בחוצותיה. והולכו לשם כדי
לומר לו, ראה ורחם שלא יעקרו

(לז) וישמע בלק. בלעם שלח
שלוחים לבלק לבשרו שהוא קרוב
להגיע למואב ויהשמיענו הכתוב בזה
את ידיפתו אחר הכבוד, ששלח
שלוחים שיצא לקראתו לקבל פניו,
ולחמתין לו עד בואו (רד"ל):

אל עיר מואב. דהיינו אל מטרופולין
שלו - עיר המלוכה; ולכך היא מכונה
'עיר מואב', שהיא העיר החשובה
שלו. ודווקא שם נפגש עמו, כדי
להראות ולומר לבלעם: 'ראה מה
אלו (ישראל) מבקשים לעקר'
(תחומא) (לבוש): תורה לז

א ואמר בלעם לבלק בנה לי הכא שבועא
מדבחין ואתקן לי הכא שבועא תורין
ושבועא דכרין:

ב ובעבד בלק כמא די מליל בלעם ואסק
בלק ובלעם תור ודכר על כל מדבחה:

ג ואמר בלעם לבלק אתעתד על עלתך
ואיתך מאים יערע מימר מן קדם יי
לקדמותי ופתגמא דיתחזני ואחוי לך ואזל
יחידי:

ד ואולי יקרה ה' לקראתי • אינו רגיל לדבר עמי ביום. וילך שפי • כתרנומו: יחידי, לשון שפי ושקט,
שאין עמו אלא שתיקה.

ה ויערע מימר מן קדם יי לות בלעם ואמר
לה ית שבועא מדבחין סדרית ואסקית תור
ודכר על כל מדבחה:

ו ויקר • לשון עראי, לשון גנאי, לשון טמאת קרי, כלומר בקשי ובבזיון, ולא היה נגלה אליו ביום
אלא בשביל להראות חבטתן של ישראל. את-שבועת המזבחות • שבועה מזבחות ערכתי אין פתיב כאן, אלא
"את-שבועת המזבחות". אמר לפניו: אבותיהם של אלו בנו לפניך שבועה מזבחות, ואני ערכתי כנגד בלן.
אברהם בנה ארבעה (בראשית יב): "ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו" (שם): "ויעתק משם ההרה וגו'" (שם יג):
"ויאהל אברם וגו'", ואחד בחר המורה (שם כב). ויצחק בנה אחד (שם כה): "ויבן שם מזבח וגו'", ויכרו שם
עבדי יצחק באר. ויעקב בנה שתיים: אחד בשכם (שם לג) ואחד בבית אל (שם לה). ואצל פר ואיל במזבח •
ואברהם לא העלה אלא איל אחד.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

ויבן שם מזבח לה' (שם יג, יח); ד. ואחד
בהר המוריה בעקידת יצחק - ויבן
שם אברהם את המזבח (שם כב, טז)
ויצחק בנה אחד כאשר נראה אליו ה'
בבאר שבע ואמר לו 'אל תירא כי
אתך אנכי וברכתיך והרביתי את
זרעך' וגו' - ויבן שם מזבח ויקרא
בשם ה' (שם כה, כח); ויעקב בנה שתיים:
אחד בשכם כאשר חזר מבית לבן
אשר בפדן ארם - ויצב שם מזבח
ויקרא לו אל אלהי ישראל (שם לג, טז)
ואחד בבית אל - שנאמר (שם לה, ז)
'ויבן שם מזבח... כי שם נגלו אליו
האלהים' (אמ"ש):

ואצל פר ואיל במזבח. אני הקרבתי
שתי עולות על כל מזבח, ואילו
אברהם לא העלה אלא איל אחד,
שנאמר (בראשית כב, יג) 'וילך אברהם וישקח
את האיל ויעלהו לעלה תחת בנו'
(תנחומא צא): תורה ה

היה נגלה אליו ביום אלא כאן,
בשביל להראות חבטתן של ישראל
(בראשית יב, טז) (ראה רש"י ויקרא א, א):
את שבועת המזבחות. שבועה
מזבחות ערכתי אין פתיב כאן,
אלא את שבועת המזבחות,
שמשמעו 'אותם שבועת המזבחות
הידועים מכבר', וכן אמר בלעם
לפניו: אבותיהם של אלו בנו לפניך
שבועה מזבחות, ואני ערכתי כמספר
הזה כנגד בולן. אברהם בנה
ארבעה: א. בבואו לארץ כנען בפעם
ראשונה והגיע לשכם, ושם הובטח לו
'לזרעך אתן את הארץ הזאת' - ויבן
שם מזבח לה' הנראה אליו (בראשית
יב, טז). ב. לאחר שנטה אהלו מקדם
לבית אל - ויעתק משם ההרה...
ויבן שם מזבח לה' ויקרא בשם ה' (שם
פסוק ח). ג. כשהתיישב באלני ממרא
אשר בחברון - ויאהל אברם וגו'...

כג (ג) אולי יקרה ה' לקראתי. לפי
שאינו רגיל לדבר עמי ביום, אלא
בחלום הלילה (כמבואר לעיל פסוק ח), לפיכך
אמר להם בלשון ספק: 'אולי' הפעם
יקרה ה' לקראתי אפילו ביום (רא"ם, גר"א):
וילך שפי. פירושו כתרנומו
באונקלוס, שהלך 'יחידי'. שכן תיבת
'שפי' הוא לשון שופי (ישוב דעת)
ושקט. והיה מתבודד והולך לבדו
רחוק מבני אדם, במקום שאין עמו
אלא שתיקה, כדי שתשרה עליו רוח
נבואה (חזקוני, בא"ט): תורה ד

(ד) ויקר. לשון עראי ומקרה, כמי
שפוגש את האדם באקראי דרך
הילוכו, והוא לשון גנאי, שהוא
בלשון האמור אצל טומאת קרי (ראה
דברים כג, יא). כלומר, לא הופיע עליו
הקב"ה בדרך כבוד וחיבה, אלא
בקושי ובבזיון. ועיקר נבואתו היו
רק בחלום הלילה (כמבואר לעיל כב, ח), ולא

ה וְשׁוּי יִי פִתְגָמָא בְּפִינָא דְּבַלְעָם וְאָמַר תּוֹב
לָוֶת בַּלֵּק וּכְדִין תִּמְלַל :

(ה) וַיֵּשֶׁם יְהוָה דְּבַר בְּפִי בַלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בַּלֵּק
וְכֹה תִדְבֹּר:

ו וְתֵב לְוֹתָהּ וְהָא מַעֲתֵד עַל עֲלֹתָהּ הוּא וְכָל
רַבְרָבֵי מוֹאָב :

(ו) וַיֵּשֶׁב אֵלָיו וְהִנֵּה נֹצֵב עַל־עֲלֹתָו הוּא וְכָל־שָׂרֵי
מוֹאָב:

ז וְנִטְל מִתְּלָה וְאָמַר מִן אֲרִם דְּבִרְנִי בַלֵּק
מִלְכָּא דְּמוֹאָב מִטּוֹרֵי מִדִּינָתָא אִיתָא לוֹט לִי
יַעֲקֹב וְאִיתָא תְּרַף לִי יִשְׂרָאֵל :

(ז) וַיֵּשֶׂא מִשְׁלֹו וַיֹּאמֶר מִן־אֲרִם יִנְחֲנִי בַלֵּק מִלְכֵּי־
מוֹאָב מִהֲרֵרֵי־קָדָם לָכֹה אֲרֵה־לִי יַעֲקֹב וְלָכֹה זַעֲמָה
יִשְׂרָאֵל:

ח וְאֵרָה־לִי יַעֲקֹב וְלָכֹה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל • בְּשָׁנֵי שְׁמוֹתֵיהֶם אָמַר לוֹ לְקַלְלִם - שְׁמָא אֶחָד מֵהֶם
אֵינוֹ מְבַהֵק •

ח קָמָא אֱלוּטָה דְּלֹא לִטְנָה אַל וּמָא אֲתִרְכָּה
דְּלֹא תִרְכָּה יִי :

(ח) מָה אַקְבִּי לֹא קִבָּה אֵל וּמָה אֲזַעֵם לֹא זַעֵם
יְהוָה:

ט וְיִי מָה אַקְבִּי לֹא קִבָּה אֵל • (במ"ד) בְּשָׁהִיו רֵאוּיִים לְהִתְקַלֵּל לֹא נִתְקַלְלוּ, כְּשֶׁהִזְכִּיר אַבְיָהֶם אֶת עֲוֹנָם: "כִּי
בְּאִפְסֵי הָרְגוֹ אִישׁ", לֹא קָלַל אֶלָּא אִפְסֵי, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מט): "אֲרוּר אִפְסֵי". כְּשֶׁנִּכְנַס אַבְיָהֶם בְּמִרְמָה אֶצֶל אַבְיוֹ
הָיָה רֵאוּי לְהִתְקַלֵּל, מָה נֶאֱמַר שָׁם? (שם כז): "גַּם־בְּרוּךְ יִהְיֶה". בְּמִכְרֵים נֶאֱמַר (דברים כז): "אֵלֶּה יַעֲמִדוּ לְכַרְךָ
אֶת־הָעֵם". בְּמִקְלָלִים לֹא נֶאֱמַר "וְאֵלֶּה יַעֲמִדוּ לְקַלֵּל אֶת הָעֵם", אֲלָּא (שם) "וְאֵלֶּה יַעֲמִדוּ עַל הַקְּלָלָה" - לֹא
רָצָה לְהִזְכִּיר עֲלֵיהֶם שֵׁם קְלָלָה. לֹא זַעֵם ה' • (ברכות ו) אֲנִי אֵין פְּחִי אֶלָּא שְׁאֲנִי יוֹדֵעַ לְכוֹן הַשְׁעָה
שֶׁהִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא כּוֹעֵס בָּהּ, וְהוּא לֹא כֹעֵס כָּל הַיָּמִים הֵלְלוּ שְׁבָאֲתֵי אֱלִיךָ. וְהוּא שֶׁנֶּאֱמַר (מִיכָה ו): "עַמִּי
זָכַר־נָא מִה־יָּעֵץ וְגו' וּמִה־עֵנָה אוֹתוֹ בַּלְעָם וְגו' לְמַעַן דַּעַת צִדְקוֹת ה'".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(באמ"ח, שע"א) (תנחומא):
לֹא זַעֵם ה'. אֲנִי אֵין פְּחִי אֶלָּא
בְּכָף שְׁאֲנִי יוֹדֵעַ לְכוֹן הַשְׁעָה -
לְמַצוֹא אֶת הָרָגַע הַמְדוּקָה שֶׁהִקְדוּשׁ־
בְּרוּךְ־הוּא כּוֹעֵס בָּהּ [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
(תהלים ג, יא) 'יָאֵל זַעֵם בְּכָל יוֹם', וְאָמַר
חֲכָמִים כִּי בְּכָל יוֹם יֵשׁ זְמַן מְסוּיִים
שָׁבוּ הַקִּבָּה כּוֹעֵס, וְהַקְּלָלוֹת
הַנֶּאֱמָרוֹת אֵין עֲשׂוּיֹת לְהִתְקַלֵּי,]
וְהוּא (הקב"ה) שִׁנֵּה מִמֶּנְהֶגוּ וְלֹא
כֹעֵס כָּל הַיָּמִים הֵלְלוּ מֵאֹ שְׁבָאֲתֵי
אֱלִיךָ. וְהוּא שֶׁנֶּאֱמַר (מִיכָה ג, ח) 'עַמִּי
זָכַר נָא מִה יַעֲץ בַּלֵּק מִלְכָּא מוֹאָב
וּמִה עֵנָה אוֹתוֹ בַּלְעָם וְגו' לְמַעַן
דַּעַת צִדְקוֹת ה' [אָמַר הַקִּבָּה
לְיִשְׂרָאֵל דַּעוּ נָא בְּמִה צִדְקוֹת
(חֲסִידִים) עֲשִׂיתִי עִמָּכֶם, שְׁלֹא כְּעִסְתִּי
בִּימֵי בַלְעָם הָרָשָׁע, שְׁאֵלְמִי כְּעִסְתִּי,
לֹא הָיָה מִשְׁתַּיִיר מִיִּשְׂרָאֵל שְׂרִיד
וּפְלִיט'] (סנהדרין קה): תורה ט

שֶׁנֶּאֱמַר (שם פסוק ו) 'אֲרוּר אִפְסֵי'. וְכֵן
כְּשֶׁנִּכְנַס אַבְיָהֶם בְּמִרְמָה אֶצֶל אַבְיוֹ
הָיָה רֵאוּי לְהִתְקַלֵּל; מָה נֶאֱמַר שָׁם
'גַּם בְּרוּךְ יִהְיֶה' (שם כז, א) [כְּאִשְׁרֵי בָּא
יַעֲקֹב אֶל יִצְחָק אַבְיוֹ בְּדַמּוּת עֵשָׂו
לִישׁוֹל בְּרַכְתּוֹ, וְנִתְבָּרַר הַדְּבָר לְיִצְחָק,
לֹא חֲזוֹר בּוֹ מִבְּרִכּוֹתָיו לְיַעֲקֹב, אֲלָּא
אָמַר: גַּם הוּא יִשְׂאֵר בְּבִרְכּוֹתוֹ וַיְבֹרֶךְ].
וְכֵן בְּמַעֲמַד הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה עַל הָרִי
גְרִזִּים וְהָרִי עֵיבֵל, כְּאִשְׁרֵי חֲלָקוּ
הַשִּׁבְטִים חֲצִיִּם עַל הַבְּרָכָה וְחֲצִיִּם עַל
הַקְּלָלָה, בְּמִכְרֵים נֶאֱמַר: (דברים כז, יא)
'אֵלֶּה יַעֲמִדוּ לְכַרְךָ אֶת הָעֵם', וְאֵילֹו
בְּמִקְלָלִים לֹא נֶאֱמַר 'וְאֵלֶּה יַעֲמִדוּ
לְקַלֵּל אֶת הָעֵם' אֲלָּא שִׁנֵּה הַכְּתוּב
וְאָמַר: 'וְאֵלֶּה יַעֲמִדוּ עַל הַקְּלָלָה' (שם
פסוק יא) - הָרִי שְׁלֹא רָצָה הַקִּבָּה
לְהִזְכִּיר עֲלֵיהֶם שֵׁם קְלָלָה [וְכֵן דְּבָרֵי
יַעֲקֹב לְבָנָיו, וּבְרִכּוֹתָיו שֶׁל יִצְחָק, כּוֹלֵם
נֶאֱמַר בְּנִבְיָאָה, וְהָרִי הֵם כְּמִפִּי הַקִּבָּה

(ז) אֲרֵה לִי יַעֲקֹב וְלָכֹה זַעֲמָה
יִשְׂרָאֵל. פִּתַּח ב'יַעֲקֹב' וְסִימָן ב'יִשְׂרָאֵל',
כִּי בְּשָׁנֵי שְׁמוֹתֵיהֶם אָמַר לוֹ בַּלֵּק
לְקַלְלִם, שֶׁהָיָה חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא אֶחָד
מֵהֶם אֵינוֹ מוֹיְבֵהֶק (עִיָּקְרִי), וּמִתּוֹךְ כִּי
לֹא תָחוּל עֲלֵיהֶם הַקְּלָלָה [וְאִם שְׁלֹא
מִצִּיגוֹ בְּדִבְרֵי בַלֵּק שֶׁאָמַר לוֹ כֵּן, כֵּאֵן
לְמַדְנֹו מִדְּבָרֵי בַלְעָם שֶׁכָּף אָמַר לוֹ
(רא"ם): תורה ח
(ח) מָה אַקְבִּי לֹא קִבָּה אֵל. מָה אֶקְלֵל
הָרִי לֹא קָלַל ה'. כְּלוּמַר, הֲלֹא מַעֲוֹלָם
חָפֵץ הַקִּבָּה רַק בְּבִרְכָתָם וְלֹא
בְּקַלְלָתָם, כִּי גַם בְּשָׁהִיו רֵאוּיִים
לְהִתְקַלֵּל לֹא נִתְקַלְלוּ. כְּגוֹן בְּשֶׁהִזְכִּיר
אַבְיָהֶם אֶת עֲוֹנָם (בראשית מט, ו) 'כִּי
בְּאִפְסֵי הָרְגוֹ אִישׁ' [בְּתוֹכָהּ יַעֲקֹב
לְשִׁמְעוֹן וְלֹא עַל הָרִיגַת אֲנָשֵׁי שָׂכָם: כִּי
בְּכַעֲסֵם הָרְגוּ כָּל אִישׁ וְאִישׁ], שֶׁעַל אִף
שֶׁהִזְכִּיר בְּתוֹכָהּ לְשׁוֹן קְלָלָה, לֹא
קָלַל אֶת עַצְמָם אֲלָּא אֶת אִפְסֵי.

(ט) **כִּי־מֵרָאשׁ צָרִים אֲרָאנוּ וּמִגְבָּעוֹת אִשְׁוֹרְנוּ הָיָה־עִם לְבָדָד יִשְׁכֵּן וּבָגוֹים לֹא יִתְחַשֵּׁב:**
ט אַרְי מַרְיֵשׁ טוֹרְיָא חֲזִיתָהּ וּמִרְמָתָא סְכִיתָהּ
הָא עֲמָא בְּלַחֲדִיהוֹן עֲתִידִין דִּיחֲסִנּוּן עֲלָמָא
וּבַעֲמָמִיָּא לֹא יִתְדַנּוּן גְּמִירָא:

ש"י **כִּי־מֵרָאשׁ צָרִים אֲרָאנוּ** • אֲנִי מִסְתַּכֵּל בְּרֵאשִׁיתָם וּבִתְחִלַּת שְׂרָשִׁיהֶם וְאֲנִי רוֹאֶה אוֹתָם מִפְּסָדִים וְחֻזְקִים כְּצוּרִים וּגְבָעוֹת הַלָּלוּ, עַל־יְדֵי אַבּוֹת וְאִמָּהוֹת. **הָיָה־עִם לְבָדָד יִשְׁכֵּן** • הוּא אֲשֶׁר זָכוּ לוֹ אַבּוֹתָיו - לְשִׁכְן בְּדָד, כְּתַרְגוּמוֹ. **וּבָגוֹים לֹא יִתְחַשֵּׁב** • כְּתַרְגוּמוֹ: לֹא יִהְיֶה נַעֲשִׂין כָּלָה עִם שְׂאָר הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי גִילוּלִים, שְׁנֶאֱמַר (ירמיה ל): **"כִּי אֶעֱשֶׂה כָּלָה בְּכָל הַגּוֹיִם וְגו'"** - אֵינֶן נִמְנִין עִם הַשְּׂאָר. דְּבָר אַחֵר: כִּשְׁהֵן שְׂמַחִין אֵין אִמָּה שְׂמַחָה עִמָּהֶם, שְׁנֶאֱמַר (דברים לב): **"ה' בְּדָד יִנְחֵנוּ"**. וְכִשְׁהָאֲמוֹת עוֹבְדֵי גִילוּלִים בְּטוֹבָה, הֵם אוֹכְלִין עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְאֵין עוֹלָה לָהֶם מִן הַחֲשָׁבוֹן, וְזֶהוּ **"וּבָגוֹים לֹא יִתְחַשֵּׁב"**.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כח עמ' 170)

אֲנִי מִסְתַּכֵּל בְּרֵאשִׁיתָם וּבִתְחִלַּת שְׂרָשִׁיהֶם (רש"י כג, ט) יֵשׁ לְשֵׁאל, מִדּוּעַ מוֹצִיא אֶת הַכְּתוּב מִפְּשׁוּטוֹ - בַּלְעָם עָמַד אֶזְעַז עַל הַר גְּבוּהָ וּמִשָּׁם רָאָה אֶת יִשְׂרָאֵל. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהִקְשָׁה לוֹ: נֶאֱמַר לַעֲלִי **"וַיֵּשֶׁא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר"**, וְלֹא מִצִּינּוֹ בְּדִבְרֵי מִשְׁל. לָכֵן מִפְּרֵשׁ, שֶׁהַמִּשְׁל הוּא בְּמִלִּים הַלָּלוּ: **"צוּרִים"** וּ**"גְבָעוֹת"** מִשְׁל הֵם לְחֻזֵּק וְתַקְהָ שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

(י) **מִי מָנָה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת־רַבֵּעַ יִשְׂרָאֵל תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶי אַחֲרִיתִי כְּמֹהוּ:**
י מִן יִיכּוֹל לְמַמְנֵי דַּעְדָּקָא דְּבֵית יַעֲקֹב
דְּאָמִיר עֲלִיהוֹן יִסְגּוֹן כַּעֲפָרָא דְּאֶרְעָא אוּ
חֲדָא מֵאֲרַבַּע מִשְׁרִיתָא דִּישְׂרָאֵל תָּמַת וּנְפָשִׁי
מוֹתָא דְּקַשִּׁיטוּהִי וִיחִי סוֹפִי כְּוִתְהוֹן:

ש"י **מִי מָנָה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וְגו'** • כְּתַרְגוּמוֹ: דַּעְדָּקָא דְּבֵית יַעֲקֹב וְכו' מֵאֲרַבַּע מִשְׁרִיתָא, אֲרַבַּע דְּגָלִים. דְּבָר אַחֵר: עֶפְרַיִם יַעֲקֹב - אֵין חֲשָׁבוֹן בְּמִצְוֹת שֶׁהֵם מְקִימִין בַּעֲפָר (דברים כב): **"לֹא תַחְרוֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר"**, (ויקרא

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(י) **מִי מָנָה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וְגו'**. פִּירוּשׁוֹ
כְּתַרְגוּמוֹ בְּאוֹנְקְלוֹס: 'מִן יִיכּוֹל לְמַמְנֵי
דַּעְדָּקָא דְּבֵית יַעֲקֹב' כּו' - מִי יוֹכֵל
לְמַנּוֹת אֶת 'עֶפְרַיִם יַעֲקֹב', דִּהְיִינוּ אֶת
הַתִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית יַעֲקֹב, אֲשֶׁר עֲלִיהֶם
נֶאֱמַר שִׁירָבוּ כַּעֲפָר הָאֶרֶץ, 'אוּ חֲדָא
מֵאֲרַבַּע מִשְׁרִיתָא' - אוּ מִי יוֹכֵל
לְדַעַת אֶת הַמִּסְפָּר שֶׁל אֶחָד מֵאֲרַבַּעַת
דְּגָלִים - מֵאֲרַבַּע הַמַּחְנוֹת הַחוּנִים
סְבִיב הַמִּשְׁכָּן, שֶׁכָּל אַחַת מֵהֶן הִיא שֶׁל
שְׁלֹשָׁה שָׁבָטִים - 'רַבַּע' מִתּוֹךְ כָּלֵל
הָעָם [כְּלוּמַר, אִם כִּי הִגְדוּלִים מִבְּנֵי
עֲשָׂרִים וְיַמְעֵלָה, הָיוּ נִמְנִים בְּתוֹךְ
הַפְּקוּדִים וּמִסְפָּרָם יָדוּעַ (ראה לעיל פֶּרֶקס
א-ג), אֲךָ מִי יוֹכֵל לְחַשֵּׁב אֶת מִסְפָּר
הַקִּטְנִים הַמִּתְרַבִּים בְּכָל עַת [ע"ה]. דְּבָר
אַחֵר - דְּרָךְ אַחֲרַת לְפָרֵשׁ אֶת הַדְּבָרִים:
'מִי מָנָה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב' - בְּרִיבּוּי
זְכוּיּוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל הַכְּתוּב מְדַבֵּר,
כִּי אֵין חֲשָׁבוֹן וְיִכּוֹלַת לְמַנּוֹת אֶת
הַזְכוּיּוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בְּמִצְוֹת שֶׁהֵם
מְקִימִין בַּעֲפָר - מִצְוֹת הַתְּלוּיּוֹת
בַּקֶּרֶקֶע, כְּגוֹן: **'לֹא תַחְרוֹשׁ בְּשׁוֹר
וּבַחֲמֹר'** (דברים כב, י) [אִיסוּר עֲבוּדָה
בְּשָׁנִי מִינֵי בַעֲלֵי חַיִּים יַחֲדִי]; **'לֹא**

גְּמִירָא'. שְׁפִירוּשׁוֹ: לַעֲתִיד לְבֹא לֹא
יִהְיֶה נַעֲשִׂין כָּלָה עִם שְׂאָר הָאֲמוֹת
לְהִיטֵי נַחֲשָׁבִים כְּמוֹהֶם. וְכִמּוֹ שְׁנֶאֱמַר
(ירמיה ל, יא) **"כִּי אֶעֱשֶׂה כָּלָה בְּכָל הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר הִדְחִיתִיךָ שָׁמָּה וְאַתָּה לֹא אֶעֱשֶׂה
כָּלָה וְגו'**, שִׁישְׂרָאֵל אֵינֶן נִמְנִין
בְּחֲשָׁבוֹן עִם הַשְּׂאָר לַעֲנִין פּוֹרְעֻנוּיּוֹת.
דְּבָר אַחֵר - דְּרָךְ אַחֲרַת לְפָרֵשׁ אֶת
הַדְּבָרִים: כִּשְׁהֵן שְׂמַחִין בְּטוֹבָתָם, כְּגוֹן
כַּאֲשֶׁר הִנְחִילָם אֶת הָאֶרֶץ, וְכֵן לַעֲתִיד
לְבֹא בְּשִׁיזּוֹן לַחֲיֵי הָעוֹלָם הַבֹּא - אֵין
אוּמָה אַחֲרַת שְׂמַחָה עִמָּהֶם לִישׁוֹל גַּם
הֵם חֵלֶק בְּטוֹבָתָם, שְׁנֶאֱמַר (דברים לב, יב)
"ה' בְּדָד יִנְחֵנוּ" [הַקֵּב"ה מוֹלִיךְ אוֹתָם
לְבָדֶם, אֵל הַשֶּׁכֶר הַטוֹב בַּעֲוֹלָם הַזֶּה
וּבַעֲוֹלָם הַבֹּא]; וְאוֹלָם כִּשְׁהָאֲמוֹת
בְּטוֹבָה, הֵרִי הֵן אוֹכְלִין עִם כָּל אֶחָד
וְאֶחָד, וְאֵין עוֹלָה לָהֶם מִן הַחֲשָׁבוֹן -
גַּם יִשְׂרָאֵל זֻכִּים לִיהֲנוֹת יַחַד עִם טוֹבַת
כָּל אוּמָה וְאוּמָה, אֲךָ אֵין מִפְּחִיתִים
לָהֶם מִחֲשָׁבוֹן שְׂכָרָם. וְזֶהוּ **"וּבָגוֹים לֹא
יִתְחַשֵּׁב"** - אוֹתוֹ הַטוֹב שֶׁהֵם מְקַבְּלִים
בְּהִיוֹתָם בְּגוֹיִים, לֹא יִתְחַשֵּׁב בְּתוֹךְ
שִׁיעוּר הַשֶּׁכֶר הַקָּצוּב לָהֶם (תַּנְחוּמָא) (עפ"י
רש"י דברים לב, יב. ד"ה וְאֵין עֲמֹל אֵל נָחֵם; תוֹרָה י

(ט) **כִּי מֵרָאשׁ צָרִים אֲרָאנוּ**. כִּי
מִרְאִשֵׁי הָרִים וּסְלָעִים גְּבוּהִים הִנֵּנִי
רוֹאֶה אוֹתָם, וּמִרוֹם הַגְּבָעוֹת אֲנִי מֵבִיט
עֲלֵיהֶם. כְּלוּמַר, אֲנִי מִסְתַּכֵּל וּמִתְבּוֹנֵן
בְּרֵאשִׁיתָם וּבִתְחִלַּת שְׂרָשִׁיהֶם, וְאֲנִי
רוֹאֶה אוֹתָם מִיּוֹסְדֵי וְחֻזְקֵם כְּצוּרִים
(כְּסְלָעִים) וּגְבָעוֹת הַלָּלוּ, עַל־יְדֵי
אַבּוֹת וְאִמָּהוֹת אֲשֶׁר זְכוּת צְדָקָתָם
עוֹמְדָת לָהֶם לְהִגֵּן בַּעֲדָם מִכָּל רָע,
וְהַיֵּאָדָּא אוֹכֵל לְקַלֵּם [הָאֲבּוֹת נִמְשְׁלוּ
לְהָרִים וְהָאִמָּהוֹת נִמְשְׁלוּ לַגְּבָעוֹת
(במדבר כ"ד, ט) (תַּנְחוּמָא) (כ"ב)]:

הֵן עִם לְבָדָד יִשְׁכֵּן. נִמְשָׁךְ אֵל הָאֲמוֹר
לְמַעֲלָה, הַמְדַּבֵּר בְּמַעֲלַת יַחוּסָם וְזְכוּת
אַבּוֹתֵיהֶם. וְעַתָּה הוּא מִפְּרֵשׁ שֶׁהוּא
הַדְּבָר הַחֲשׁוֹב בְּיוֹתֵר אֲשֶׁר זָכוּ לוֹ
אַבּוֹתָיו (ה'צוּרִים' וְהַגְּבָעוֹת) -
לְשׁוֹנוֹ בְּדָד. דִּהְיִינוּ שֶׁהֵם לְבָדֶם יָזְכוּ
לַחֲיֵי הָעוֹלָם הַבֹּא, וּכְתַרְגוּמוֹ
בְּאוֹנְקְלוֹס: 'הָא עֲמָא בְּלַחֲדִיהוֹן
עֲתִידִין דִּיחֲסִנּוּן עֲלָמָא' [הֵרִי הָעָם הַזֶּה
בְּלָבָדֶם עֲתִידִים לְרָשֵׁת אֶת 'הָעוֹלָם']
(דב"ט, ר"א"ס):

וּבָגוֹים לֹא יִתְחַשֵּׁב. כְּתַרְגוּמוֹ
בְּאוֹנְקְלוֹס: 'וּבַעֲמָמִיָּא לֹא יִתְדַנּוּן

(ט): "לא תזרע בלאים", אפר פרה ועפר סוטה וכיוצא בהם. ומספר את-רבע ישראל, רביעותיהן, זרע היוצא מן התשמיש שלהם. תמות נפשי מות ישרים • שבהם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לז עמ' 96)

וכיוצא בהם (רש"י כג, י) יש לומר, שבתיבות אלו מתפנן רש"י לארבע מצות נוספות: אסור חרישה בשבת ובשמיטה, אסור זריעה בשבת ובשמיטה, כסוי דם בעפר, "ועפר אחר יקח וטח את הבית". ובלעם מתאר בכך את מעלתם של ישראל לעמת אמות העולם: לבני נח יש רק **שבע** מצות, ולישראל יש לפחות שמונה בעפר בלבד.

(יא) ויאמר בלק אל-בלעם מה עשית לי לקב איבי לקחתיו והנה ברכת ברוך:

(יב) ויען ויאמר הלא את אשר ישים יהוה בפי אתו אשמר לדבר:

♦ יום חמישי ה' תמוז ♦

(יג) ויאמר אליו בלק לה-נא אתי אל-מקום אחר אשר תראנו משם אפס קצתו תראה וכלו לא תראה וקבנו-לי משם:

הש"י וקבנו-לי • לשון צווי: קללהו לי.

(יד) ויקלחיו שדה צפים אל-ראש הפסגה ויבן שבעה מזבחת ויעל פר ואיל במזבח:

הש"י שדה צפים • מקום גבה היה, ששם הצופה עומד לשמר אם יבא חיל על העיר. ראש הפסגה • בלעם לא היה קוסם בכלל; ראה בלק שעתידה פרצה להפרץ בישראל משם, ששם מת משה. כסבור ששם תחול עליהם הקללה, וזו היא הפרצה שאני רואה.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

היה בפיו, לקלל ולברך, אף לא היה קוסם בכלל – בעשיית מיני כישוף לידע עתידות, ולכך העלהו לראש הפסגה שבשדה צופים, לפי שראה בלק בקסמיו שעתידה פרצה להפרץ בישראל משם, כלומר ראה שארע שם שבר וצרה לישראל, אף לא הבין מהו, לפי ששם מת משה [כמו שנאמר (דברים לז, אה) ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו ראש הפסגה... וימת שם משה עבד ה']]. ובסבור בלק ששם תחול עליהם הקללה, וזו היא הפרצה שאני רואה (תנחומא) (הזכרון, משכיל: תורה טו

הישרים שבישראל, שהם זוכים לחיי העולם הבא (גור"א, באמ"ח): תורה יא (יג) וקבנו לי • לשון צווי: קללהו לי. וכאילו היה נאמר: 'קבה לי אותו' [לפעמים במקום תיבת 'אותו' מוסיפים נוי"ן וי"ו בסוף התיבה, כגון: 'תלמד אותו' – 'תלמננו'; 'תראה אותו' – 'תראנו' (בא"י): תורה יד (יד) שדה צופים • מקום גבוה היה, ששם הצופה עומד ומסתכל למרחוק לשמור אם יבא חיל על העיר ויודיע על כך לעם [ראה דוגמתו (מלכים ב ט, יז) והצפה עמד על המגדל בן-רעאל, וירא את שפעת יהוא בבאו']; ראש הפסגה. בלעם, עיקר כוחו

תזרע בלאים' (ויקרא יט, יט) [איסור זריעת שני מינים יחד]; אפר-פרה [מצות פרה אדומה, להכין ממנה אפר לטהרת הטמאים (לעיל פרק ט)] ועפר-סוטה [מצות השקאת אשה סוטה ב'מים המאגרים' הנתון בהם מ'עפר הפושן', כדי לבדקה אם נטמאה (לעיל ה, יא-לא). ועוד הרבה מצוות כיוצא בהם (תנחומא) (ב"ב): ומספר את רבע ישראל. ומי יוכל לדעת את מספר רביעותיהן. זרע היוצא מן התשמיש שלהם. כלומר, אין מספר לזרעם (באמ"ח): תמות נפשי מות ישרים שבהם. כלומר, הלואי שתהא מיתתי במיתת

(טו) וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלָק הַתִּיַצֵּב כֹּה עַל־עֲלֹתְךָ וְאֶנְכִּי
טו וַאֲמַר לְבָלָק אֶתְעַד הָכָא עַל עֲלֹתְךָ וְאֶנְכִּי
אֶתְמַטִּי עַד כָּא:
אֶקְרָה כֹּה:

רש"י אֶקְרָה כֹּה • מאת הקדוש־ברוך־הוא. אֶקְרָה • לשון אֶתְפַּעַל.

(טז) וַיִּקָּר יְהוָה אֶל־בָּלָעַם וַיֵּשֶׁם דָּבָר בִּפְּיוֹ וַיֹּאמֶר
טז וַעֲרַע מִימַר מִן קֶדֶם יִי לְבָלָעַם וַיֵּשֶׁם
פִּתְגָמָא בְּפִימָה וַאֲמַר תּוֹב לֹת בָּלָק וּכְדִין
תְּמַלֵּל:
שׁוּב אֶל־בָּלָק וְכֹה תִדְבֹּר:

רש"י וַיֵּשֶׁם דָּבָר בִּפְּיוֹ • ומה היא השימה הזאת? ומה חסר המקרא באמרו: "שוב אל־בלק וכה תדבר"?
אלא כשהיה שומע שאינו נרשה לקלל, אמר: מה אני חוזר אצל בלק לצערו? (סנהדרין ק"ח) ונתן לו
הקדוש־ברוך־הוא רסן וחכה בפיו, כאדם הפוקס בהמה בחכה להוליכה אל אשר ירצה, אמר לו: על־כרחך
תשוב אל בלק.

(יז) וַיָּבֹא אֵלָיו וְהָנוּ נֹצֵב עַל־עֲלֹתוֹ וְשָׂרֵי מוֹאָב אִתּוֹ
יז וַאֲמַת לֹתָהּ וְהוּא מַעֲתֵד עַל עֲלֹתָהּ
וּרְבָבִי מוֹאָב עִמָּה וַאֲמַר לֵה בָלָק מֵא מַלִּיל
יִי:
וַיֹּאמֶר לוֹ בָּלָק מַה־דְּבַר יְהוָה:

רש"י וְשָׂרֵי מוֹאָב אִתּוֹ • ולמעלה הוא אומר: "וכל־שרי מואב"? בין שראו שאין בו תקנה הלכו להם
מקצתם ולא נשארו אלא מקצתם. מה־דבר ה' • (במ"ד) לשון צחוק הוא זה, כלומר: אינך ברשותך.

(יח) וַיֵּשֶׂא מִשְׁלֹ וַיֹּאמֶר קוּם בָּלָק וְשִׁמְעֵה הָאוֹיְנָה
יח וְנִטַּל מִתְּלָה וַאֲמַר קוּם בָּלָק וְשִׁמְעֵה אֲצִית
לְמִימְרִי בַּר צַפֹּר:
עַדִּי בָנוּ צַפֹּר:

רש"י קוּם בָּלָק • בין שראהו מצחק בו, נתפנו לצערו: עמד על רגליך, אינך רשאי לישב, ואני שלוח
אליך בשליחותו של מקום. בָּנוּ צַפֹּר • לשון מקרא הוא זה, כמו (תהלים קד): "חִיתוֹ יַעֲרֹ", (בראשית א):
"וְחִיתוֹ־אֶרֶץ", (תהלים קיד): "לְמַעַנִּינוּ מִיָּם".

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

מקצתם, ולא נשארו אלא מקצתם:
מה דבר ה'. לא היה צורך לשאול
אותו מה דיבר ה', שהרי לשם כך הוא
בא אליו כדי לומר לו את דבר ה',
אלא לשון צחוק הוא זה, שנתפנו
בלק ללעוג עליו ולהקניטו. כלומר,
אינך ברשותך לדבר כרצונך, כי אם
ברשות הקב"ה [ולא כפי שהיה
מתפאר בתחילה בפני השרים
הראשונים שבאו אל ביתו (ראה רש"י לעיל
כב, יג, ד"ה להלך עמכם)] (תנחומא)
(גרא"ה תורה יח)

(יח) קוּם בָּלָק. בפעם הראשונה (לעיל
פסוק ו) התחיל לדבר את דבריו מיד
בבואו אליו, מבלי שיאמר לו לקום,
אך בפעם הזאת בין שראהו מצחק
בו (באמור למעלה) נתפנו אף הוא
לצערו ואמר: 'עמוד על רגליך, אינך
רשאי לישב, ואני שלוח אליך
בשליחותו של מקום' [כמו שמצינו

שומע בלעם שאינו נרשה (מקבל
רשות) לקלל, אמר: 'אם בן מה אני
חוזר אצל בלק לצערו', מוטב שלא
אחזור אליו כלל, ונתן לו הקדוש־
ברוך־הוא רסן וחכה בפיו – כלי
ברזל שקושרים בפי ההמה, כאדם
הפוקס (הקושר) בהמה בחכה
להוליכה אל אשר ירצה, אמר לו,
'על־כרחך תשוב אל בלק'. וזהו
שנאמר 'וישם דבר בפיו' – דבר
המכריח אותו לשוב אל בלק,
להתנבא את דברי הברכה (תנחומא)
(כב: תורה יז)

(יז) וְשָׂרֵי מוֹאָב אִתּוֹ. כאן לא נאמר
שהיה נצב עם 'כל' שרי מואב,
ולמעלה (בפסוק ו) הוא אומר 'והנה
נצב... הוא וכל שרי מואב'. כי
בראשונה היו כולם נצבים אתו, אך
בין שראו שאין בו תקנה, שהוא
מברך במקום לקלל, הלכו להם

(טו) אֶקְרָה כֹּה. אעשה ואשתדל
שיתגלה אלי הדיבור מאת הקדוש־
ברוך־הוא באקראי [וכפי המבואר
למעלה (כג, ד) שהתגלות דבר ה' אל
בלעם קרוי בלשון ארעי ומקרה]
(הזכרון, מלבי"ם):

אֶקְרָה. הוא לשון אֶתְפַּעַל (אהיה
מתפעל, בעתיד). וכלומר, אהיה נקרה
מאת הקב"ה [כמו: 'אבנדה' – אהיה
נבנה] (בא"י: תורה טז)

(טז) וַיֵּשֶׁם דָּבָר בִּפְּיוֹ. לפי משמעו: נתן
הקב"ה דבר נבואה בפיו, וציננו
לאמור: 'שוב אל בלק, וכה תדבר'.
אמנם, מדוע סתם הכתוב ולא נאמר
במפורש מה היא השימה הזאת?
ועוד, מה היה חסר בהכנת המקרא
הזה, אם היה נוקט בלשון קצרה
באמרו: 'ויקר ה' אל בלעם ויאמר שוב
אל בלק וכה תדבר', ללא ההקדמה
'וישם דבר בפיו'? אלא, כשהיה

(יט) **לֹא אִישׁ אֶל יוֹכֵבֵד וּבְנֵי־אָדָם וַיִּתְּנָחֶם הָהוּא**
אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדָבָר וְלֹא יִקְיִמְנָה:

יט לא קמלי בני אנשא מימר אלהא בני
 אנשא אמרין ומכדבין ואף לא פעובדי בני
 בשרא די אנון גזרין למעבד ומיכין
 ומתמלכין דהוא אמר ועבד וכל מימרה
 מתקלים:

יט"א לא איש אל וגו'. כבר נשבע להם להביאם ולהורישם ארץ שבועה אמות, ואתה סביר להמיתם
 במדבר? .ההוא אמר וגו'. בלשון תמה, ותרגומו: "ומיכין ומתמלכין" - חוזרים ונמלכין לחזור בהם.

(כ) **הִנֵּה בָרֶךְ לְקַחְתִּי וּבָרֶךְ וְלֹא אֲשִׁיבָנָה:**
 כ הָא ברכן קבלתי ואברכנה לישראל ולא
 אכתב ברכתי מנָה:

יט"ב הנה ברך לקחתי. אתה שואלני "מה-דבר ה'?" קבלתי ממנו לברך אותם. (ס"א: "ברך" כמו
 "לברך"). וברך ולא אשיבנה. הוא ברך אותם ואני לא אשיב את ברכתו. וברך. כמו וברך, וכן הוא
 גזרת ר"ש, כמו (תהלים עד): "אויב חרף", כמו חרף. וכן (שם ט): "ובוצע ברך", המהלל ומברך את הגוזל
 ואומר: אל תירא פי לא תענש, שלום יהיה לך - מרגיז הוא להקדוש-ברוך-הוא. ואין לומר ברך שם
 דבר, שאם כן היה נקוד בפתיח קטן (ר"ל: סגול תחת הרי"ש) וטעמו למעלה, אבל לפי שהוא פעל, הוא
 נקוד קמץ קטן (צירי) וטעמו למטה.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

דבר הנקוד של האות הראשונה בכל
 פעל עבר, שהיא משתנית מחיר"ק
 לצירי, ורק בשתאות השניה הבאה
 לאחריה היא ר"ש. כמו: **אויב חרף**
 (תהלים עד, יח) שהוא כמו **חרף**, וכן
ובוצע ברך נאץ ה" (שם י, א) שהוא
 כמו **ברך**. ואגב הבאת הפסוק לשם
 דוגמא, מבואר ור"ש: **ובוצע** הוא לשון
 גזילה, וכן פירושו: **ובוצע ברך** -
המהלל ומברך את הגוזל ואומר לו
'אל תירא פי לא תענש, שלום יהיה
לך', הרי זה נאץ ה" - מרגיז הוא
להקדוש-ברוך-הוא. ומעיר רש"י: ואין
 לומר כי **ברך** הוא שם דבר, והוא
 פירושו כמו **ברכה**, **שאם-כן היה**
נקוד בפתיח קטן (סגול"ל) וטעמו
למעלה - אילו היה זה שם דבר, היה
 לו להנקד **ברך**, כשטעם המקרא על
 הבי"ת שבתחילת התיבה [כדוגמת:
 חלב, חשב, ערך], אבל לפי שהוא
 לשון **פעל**, כאמור, לכן הוא נקוד
 קמץ-קטן (ציר"ה) וטעמו למטה -
ברך, וטעם המקרא על הרי"ש
 שבסוף התיבה, ככל פעל בעבר
 (כ"ד: תורה כא

יעשה? ! וכי הוא דיבר ולא יקימנה?
 רש"י מבאר את דברי תרגום אונקלוס על
 לשון הכתוב **וזבן אדם ויתנחם:** **ותרגומו:**
'לא כעובדי בני בשרא די אנון גזרין
למעבד ומיכין ומתמלכין'. וכן
 פירושו: לא כמעשי בני בשר שהם
 גזרים ומבטיחים לעשות, ואחר כך
 הם **חוזרים** מהבטחתם ונמלכין
 (ומתנעצים שוב) **לחזור בהם** (הוכרח).
 ב"ד: תורה כ

(כ) **הנה ברך לקחתי**. לאחר שהקדים
 והבהיר לבלק כי לא יתכן שהקב"ה
 יחזור בו משבועתו לישראל, הריהו
 כא להשיב על עיקר שאלתו: **אתה**
שואלני מה דבר ה', התשובה היא
'הנה ברך לקחתי' - קבלתי ממנו
לברך אותם. ותיבת **ברך** היא כמו
'לברך', וכאילו נאמר: **'הנה לברך**
לקחתי' (גרא):

וברך ולא אשיבנה. לשון וברך
 מוסב על הקב"ה, כלומר הוא ברך
 אותם, ואני לא אשיב את ברכתו -
 לא אוכל לבטל אותה:
וברך. פירושו כמו **וברך**. אלא
 שהבי"ת נקוד בצירי"י במקום
 בחירי"ק, וכן היא גזרת ר"ש - כך

ודגמתו אצל עגלון מלך מואב (שופטים ג,
 כא) כשאמר לו אהוד **'דבר אלהים לי**
אלך' - מיד **'ויקם מעל הכסא'**
 (תנחומא) (כ"ד):

כנו צפור. כמו: **בן ציפור**. ודרך לשון
מקרא הוא זה להוסיף לפעמים אות
 וי"ו בסוף התיבה הראשונה של שתי
 תיבות הנסמכות, כמו **חיתו יער'**
 (תהלים ג, י), **וחיתו ארץ'** (בראשית א, כד),
למענינו מים' (תהלים קיד, ח) שהם כמו:
חית יער', **וחית ארץ'**, **למענינו מים'**
 [והוא ליפי הלשון בלבד, ואין בו כדי
 לשנות את המשמעות] (הוכרח): תורה יט
 (יט) **לא איש וגו'**. כלומר, הקב"ה אינו
 כאיש העשוי שלא לקיים את
 הבטחתו. והדברים הללו הם פתשוכה
 לבלק על בקשתו לקלל את ישראל,
 וכך הוא אומר: הלא כבר נשבע להם
להביאם ולהורישם ארץ שבעה
אומות (בראשית טו, יח-כא), ואתה סביר
להמיתם במדבר באופן ששבועתו
 לא תתקיים? (רביט):

ההוא אמר ולא יעשה וגו'. הדברים
 הללו הם בלשון תימה. ואות ה"א
 הראשונה שבתיבת 'ההוא' פירושה
 כמו 'וכי', כלומר: 'וכי הוא אמר ולא

כא אסתפקלית לית פלחי גלולין בדבית יעקב
ואף לא עבדי לאות שקר בישראל מימרא
דיי אלהיון בסעדהון ושכינת מלכהון
ביניהון:

(כא) לֹא־הֵבִיט אֶן בִּיעָקֵב וְלֹא־רָאָה עִמָּל בִּישְׂרָאֵל
יְהוָה אֱלֹהָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מִלָּךְ בּוֹ:

רש"י: לֹא־הֵבִיט אֶן בִּיעָקֵב וגו'. פתרגומו. דבר אחר: אחרי
פשוטו הוא נדרש מדרש נאה. לֹא הֵבִיט. הקדוש-ברוך-הוא

אֶן שְׂבִיעָקֵב, שְׂבִיעָקֵב עוֹבְרִין עַל דְּבָרֵינוּ אֵינוּ מְדַקְדָּק אַחֲרֵיהֶם לְהַתְּבַנֵּן בְּאַנְיוּת שְׁלָהֶם וּבְעִמָּלָן, שֶׁהֵן עוֹבְרִים
עַל דָּתוֹ. עִמָּל. לְשׁוֹן עֲבָרָה, כְּמוֹ (שם ט): "הָרָה עִמָּל", (שם י): "כִּי אֶתָּה עִמָּל וְכַעַס תִּבִּיט", לְפִי שֶׁהַעֲבָרָה הִיא
עִמָּל לִפְנֵי הַמָּקוֹם. ה' אֱלֹהָיו עִמּוֹ. אִפְלוּ מַכְעִיסִין וּמְמַרִים לִפְנֵינוּ, אֵינוּ זֶה מִתּוֹכָן. וּתְרוּעַת מִלָּךְ בּוֹ.
לְשׁוֹן חֲבָה וְרֵעוּת, כְּמוֹ (שמואל ב טו): "רֵעֶה דָּוִד" אוֹהֵב דָּוִד, (שופטים טו): "וַיִּתְּנָה לְמַרְעָהּ". וְכֵן תִּרְגֵּם אֲנִי לְקוֹס:
וּשְׂכִינַת מִלְכָּהוֹן בִּינִיהוֹן.

כב אלה דאפקנון ממצרים תקפא ורומא
דילה:

(כב) אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם פְּתוּעַת רֶאֶם לוֹ:

רש"י: אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם. אֶתָּה אֲמַרְתָּ: "הִנֵּה עִם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם", לֹא יֵצֵא מִעַצְמוֹ, אֲלֵא הָאֱלֹהִים הוֹצִיאֵם.
פְּתוּעַת רֶאֶם לוֹ. פְּתָקָה רוּם וְגִבָּה שְׁלֹו. וְכֵן (איוב כב): "וְכִסְף תוֹעֲפוֹת" - לְשׁוֹן מַעוֹז הֶמָּה. וְאוֹמֵר אֲנִי
שֶׁהוּא לְשׁוֹן (בראשית א): "וַיִּעוֹף יַעֲוֹף", הַמַּעוֹפָף בְּרוּם וְגִבָּה, וְתָקָה רַב הוּא זֶה. תוֹעֲפַת רֶאֶם. עֲפִיפַת גִּבָּה.
דְּבַר אַחֵר: "תוֹעֲפַת רֶאֶם". תָּקָה רֶאֶם. וְאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: אֵלּוּ הַשְּׂדִים.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

וּנְתָנָה לְחִבְרִין, וְכֵן גַּם תִּרְגֵּם
אֲנִי לְקוֹס: וּתְרוּעַת מִלָּךְ בּוֹ -
וּשְׂכִינַת מִלְכָּהוֹן בִּינִיהוֹן [שְׂכִינַת
מִלְכָּם בִּינֵיהֶם] שֶׁנֶּן הַשְּׂרָאָת שְׂכִינָתוֹ
זוֹ הִיא הַחִיבָה וְהָרֵעוּת רִשָּׁה: תוֹרָה כִּב
(כב) אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם. אֶתָּה
(בְּלֶק) אֲמַרְתָּ הִנֵּה עִם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם
(לעיל כב, ה) - וְאִין לְשׁוֹן זֶה אֲמַת, כִּי לֹא
יֵצֵא מִעַצְמוֹ, אֲלֵא הָאֱלֹהִים הוֹצִיאֵם:
פְּתוּעַת רֶאֶם לוֹ. 'תוֹעֲפוֹת' הוּא
לְשׁוֹן תוֹקָף וְעֹז, וְרֶאֶם' הוּא לְשׁוֹן רוּם
וְגִבּוּה. הָרִי שֶׁתוֹעֲפוֹת רֶאֶם לוֹ
פִּירוּשׁוֹ: פְּתוֹקָה רוּם וְגִבּוּה שְׁלֹו.
וּכְלֹמֵר, הָאֵל אֲשֶׁר הוֹצִיא אוֹתָם
מִמִּצְרַיִם, הוֹצִיאֵם בְּגִבּוּרֹת וּנְפִלְאוֹת
כְּגֹדֶל תְּקוּפוֹ וְגִבּוּהוֹ. וְכֵן מְצִינוּ עוֹד
לְשׁוֹן 'תוֹעֲפוֹת' בְּמִשְׁמַעוֹת זֹל: 'וְכִסְף
תוֹעֲפוֹת לָךְ' (איוב כב, כה) [דְּבָרִי אֱלִיפַז
הַתִּימְנִי לְאִיּוֹב: אִם תִּשׁוּב אֵל ה', גַּם
הוּא יִיטִיב עִמָּךְ, וְכִסֶּף רַב וְעֵצוֹם יִהְיֶה
לָךְ]. וּבִשְׁנֵי הַמִּקְוֹמוֹת פִּירוּשָׁם מַעֲנִין
אֶחָד, כִּי בּוֹלָם לְשׁוֹן מַעוֹז (תוֹקָף)
הֶמָּה. אֲלֵא שֶׁכָּאן מְדוּבָר לִגְבִי גְבוּרָה
מִמֶּשׁ, וְשֶׁם לְעִנְיָן רֹב הַמָּמוֹן הַנּוֹתֵן
חֹזֶק לְאָדָם. רש"י מְבִיא פִירוּשׁ נוֹסֵף
מִשְׁלֹו: וְאוֹמֵר אֲנִי שֶׁתוֹעֲפוֹת' הוּא
לְשׁוֹן הַתְּעוֹפְפוֹת לְגִבּוּה, כְּמוֹ: 'וַיִּעוֹף
יַעֲוֹף... עַל פְּנֵי רִקְיעַ הַשָּׁמַיִם' (בראשית

[הַלְשׁוֹנוֹת: אֶן, עִמָּל, שְׂקָר, בּוֹלָם עֲנִין
אֶחָד הֵם, וּמִשְׁמָשִׁים בְּמִקְרָא כְּבִינוּיִים
לְחֻטָּא. וּכְדִלְהֵלָן [רד"ק, כ"ט]:
עִמָּל. אִין פִּירוּשׁוֹ כָּאן 'יִגִּיעַת עֲבֹדָה
קִשְׁה', אֲלֵא לְשׁוֹן עֲבִירָה הוּא, כְּמוֹ:
'וְהָרָה עִמָּל וַיֵּלֶד שְׂקָר' (תהלים י, טו)
[הַעֲבִירָה וְהַשְׂקָר כְּבָר נֹצֵר בְּלֵב
הָרָשָׁע כְּהָרִיוֹן בְּבֶטֶן, וְאַחֲרַיִם מוֹצִיאֻ
לִפְעֻלָּה], וְכֵן: 'כִּי אֶתָּה עִמָּל וְכַעַס
תִּבִּיט' (שם י, יד) [הָרָשָׁע סְבוּר כִּי אֵינָה
רוֹאֶה אֶת מַעֲשָׂיו הָרָעִים, וְאוֹלָם אֶתָּה
ה' מִבִּיט וְרוֹאֶה אֶת כָּל הָעִמָּל
וְהַדְּבָרִים הַמַּכְעִיסִים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה].
וְטַעַם לְשׁוֹן זֶה לְפִי שֶׁהַעֲבִירָה הִיא
כְּמוֹ 'עִמָּל' כְּכִיכּוֹל לִפְנֵי הַמָּקוֹם (רד"ק):
ה' אֱלֹהָיו עִמּוֹ. אִפְלוּ כְּשֶׁהֵם
מַכְעִיסִין וּמְמַרִים לִפְנֵינוּ, בְּכָל זֹאת
אֵינוּ זֶה מִתּוֹכָן:

וּתְרוּעַת מִלָּךְ בּוֹ. אֵינוּ לְשׁוֹן 'תְּרוּעָה
שֶׁל שׁוֹפָר' אֲלֵא לְשׁוֹן חֲבָה וְרֵעוּת.
וּכְלֹמֵר, יְדִידוֹת מִלְכָּם נְתוּנָה לָהֶם.
כְּמוֹ: 'וַיָּבֹא חוּשִׁי רֵעֵה דָּוִד' (שמואל ב טו,
ז), שֶׁפִּירוּשׁוֹ: אוֹהֵב דָּוִד [חוּשִׁי הָאֶרֶץ
הָיָה אוֹהֵבוֹ שֶׁל דָּוִד, וְכֵן לִירוּשָׁלַיִם
כְּדִי לְסִייעַ לוֹ לְהַפֵּר אֶת עֲצַת אֲבִשָׁלוֹם
נָגִידוֹ], וְכֵן: 'כִּי לָקַח אֶת אִשְׁתּוֹ וַיִּתְּנָהּ
לְמַרְעָהּ' (שופטים טו, ו) [הָאִישׁ הַפְּלִשְׁתִּי,
לָקַח אֶת בִּתּוֹ אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁמִּשּׁוֹן מִבְּעֻלָּה,

(כא) לֹא הֵבִיט אֶן בִּיעָקֵב וגו'.
פִּירוּשׁ הַכְּתוּב הוּא פְּתַרְגִּמוֹ
בְּאוֹנְקְלוֹס: 'אֲסִתְּפָלִית, לִית פְּלָחִי
גְלוּלִין בְּדִבִּית יַעֲקֹב, וְאִף לֹא עֲבָדִי
לְאוֹת שְׂקָר בִּישְׂרָאֵל' - הַתְּבַנְנָתִי
בָּהֶם, וְהִנֵּה אֵינִי מִבִּיט וּמוֹצֵא עוֹבְדִי
אֱלִילִים בְּבֵית יַעֲקֹב, וְגַם לֹא עוֹבְדִי
עֲבֹדֹת שְׂקָר בִּישְׂרָאֵל [אֵין פִּירוּשׁ זֶה,
אֵינוּ מְתִישֵׁב הֵיטֵב אַחֵר פְּשוּטוֹ שֶׁל
לְשׁוֹן הַמִּקְרָא, שֶׁאֵם הַדְּבָר מוֹסֵב עַל
בְּלָעַם הָיָה לוֹ לֹמֵר 'לֹא הִבִּטְתִּי'
(משכ"ל)].

דְּבַר אַחֵר - דְּרָךְ אַחֲרַת לְפָרֵשׁ אֶת
הַדְּבָרִים, בְּאוֹפֵן שֶׁהַכְּתוּב יִתִּישֵׁב גַּם
אֲחֵרֵי פְּשוּטוֹ שֶׁל הַלְשׁוֹן, וְהוּא נִדְרָשׁ
מִדְרָשׁ נָאֵה, וּכְדִלְהֵלָן (משכ"ל):

לֹא הֵבִיט אֶן בִּיעָקֵב. לֹא הֵבִיט
הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עַל הָאֶן (=שְׂקָר,
עוֹל) שְׂבִיעָקֵב. כִּי גַם פִּשְׁהוֹ עוֹבְרִין
עַל דְּבָרֵינוּ אֵינוּ מְדַקְדָּק אַחֲרֵיהֶם
לְהַתְּבַנֵּן בְּאַנְיוּת (בְּמַעֲשֵׂי הָאֶן)
שְׁלָהֶם; וְלֹא רָאָה עִמָּל בִּישְׂרָאֵל -
וְלֹא רָאָה בְּעִמָּלָן (בְּמַעֲשֵׂי הַשְׂקָר
וְהַחֻטָּא) שֶׁהֵן עוֹבְרִין עַל דָּתוֹ -
כְּלֹמֵר הַקִּבָּה מְרֻבָּה לְסִלּוֹחַ לָהֶם
וְלִדּוֹן אוֹתָם בְּשׁוּגָגִים, לְפִי שֶׁבְּתוֹךְ
לְבָבָם רְצוֹנָם לְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה, אֲלֵא
שִׁינְצָרָם מִתְּגַבֵּר עֲלֵיהֶם וּמַכְשִׁילָם

(כג) **כִּי לֹא־נַחֵשׁ בַּיַּעֲקֹב וְלֹא־קָסָם בְּיִשְׂרָאֵל כָּעֵת יֹאמַר לַיַּעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה־פָּעַל אֵל:**

כג ארי לא נחשיא צבן דייטב לדבית יעקב ואף לא קסמאי רען בדבית בית ישראל כעדן יתאמר ליעקב ולשראל מה עבד אלהא:

כג ארי לא נחש ביעקב • פי ראויים הם לברכה, שאין בהם מנחשים וקוסמים. כעת יאמר ליעקב וגו' • עוד עתיד להיות עת כעת הזאת, אשר תגלה חבתן לעין כל, שהן יושבין לפניו ולומדים תורה מפיו ומחיצתן לפניו ממלאכי השרת, והם ישאלו להם: מה פעל אל, וזהו שנאמר (ישעיה ל): "והיו עיניך ראות את־מוֹרֵיךְ". דבר אחר: "יאמר ליעקב" - אינו לשון עתיד, אלא לשון הנה: אינן צריכים למנחש וקוסם, כי בכל עת שצריך להאמר ליעקב ולשראל מה פעל הקדוש־ברוך־הוא ומה גזרותיו במרום, אינן מנחשים וקוסמים, אלא נמסר להם על פי נביאיהם מה היא גזרת המקום, או אורים ותמים מגידים להם. ואונקלוס לא תרגם בן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 266)

ומחיצתן לפניו ממחיצת מלאכי השרת (רש"י כג, כג) רש"י פרש לעיל (ויקרא א, א) שמלאכי השרת משתמשין בלשון "ויקרא", ואלו נביאי האמות נאמר לשון "ויקרא", לשון ארעי וטמאה. והינו, שבלעם היה למטה ממלאכי השרת. מובן אפוא, שמבחינתו ישנה חשיבות מיוחדת בכך שישראל הם למעלה ממלאכי השרת.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

מקומות, לנקוט לשון עתיד בדרך הרגיל להיות בתמידות, כגון (איוב א, ה) 'ככה יעשה איוב' - כך הוא רגיל לעשות תמיד. וכך פירוש הכתוב: אין נחש וקסם בבני ישראל לפי שאינן צריכין למנחש וקוסם לדעת מהם את העתידות, כי בכל עת שצריך להאמר ליעקב ולשראל מה פעל הקדוש־ברוך־הוא ומה גזרותיו במרום, אינם מנחשים וקוסמים, אלא נאמר להם על־פי נביאיהם מה היא גזרת המקום, או אורים ותומים מגידים להם [=כתב שם המפורש שהיה נתון בתוך כפלי החושן, שמפחו היו האותיות שבאבני החושן בולטות ומאירות בזו אחר זו, כתשובה לשאלים] (תנחומא). ומעיד רש"י: ואונקלוס לא תרגם בן [על פי תרגומו, כך פירוש הכתוב: 'כי לא נחש ביעקב' - כי המנחשים אינם רוצים בטובת בית יעקב, ולא קסם בישראל' - והקוסמים אינם חפצים בגדולת ישראל. ולפיכך הוצרך הקב"ה לגזור עלי ולחבריהם אותי לברך, כי המנחשים והקוסמים (כמוני וכמוך) לא יברכו את ישראל מרצונם (לש"י) (מפרשים): תורה כד

למעלה (בפסוק ב) 'הנה ברח ללחתי...' פי ראויים הם לברכה, לפי שאין בהם מנחשים וקוסמים והם מקיימים את הציווי (דברים יח, יי) 'לא ימצא בך... קסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וגו' תמים תהיה עם ה' אלהיך' [מנחשים וקוסמים] - ראה פירושם ברש"י שם (פסוק ג) ובביאורנו (משה):

כעת יאמר ליעקב וגו'. כך פירוש הכתוב, בשם שעתה חביבין ישראל ביותר לפני המקום, וחבתן גלויה, כך עוד עתיד להיות עת, שתהיה דומה כעת הזאת אשר תגלה חבתן לעין כל, שאז הן יושבין לפניו ולומדין תורה מפיו, ומחיצתן תהיה קרובה לשכינה לפניו ממלאכי השרת, והם ישאלו להם - המלאכים שמבחוץ יצטרכו לשאול מפי ישראל 'מה פעל אל' - כלומר, למדו נא אותנו מה הורה לכם ה' וזהו שנאמר (ישעיה ל, ב) 'והיו עיניך רואות את מורֵיךְ' - 'מורֵיךְ' זה הקב"ה המורה ומלמד תורה לעמו ישראל, ואשר לעתיד לבא יהיו ישראל לומדים תורתו בשםם 'רואים את מורם'. דבר אחר - דרך אחרת לפרש את הדברים: 'יאמר ליעקב' אינו לשון עתיד אלא לשון הנה [וכדרך לשון הכתוב בדרך

א, ב] נאמר בבריאת העופות ביום החמישי מ'ששת ימי בראשית'. וכאן משמש לשון זה לשבח המקום, שהוא המעופף והמתרומם בכלכל ברום וגובה השמים, ופירוש זה קרוב במשמעו לפירוש הראשון המפורש מלשון גבורה ותקף, כי כוונת הכתוב היא שהאל הוציאם ממצרים על ידי שהוא מתנשא למעלה מן הכל ושלט על כל העולם, ותוקף רב הוא זה. ותיבת 'ראם', הוא לשון רום וגובה כאמור, ולפי זה 'תועפות ראם' פירושו: 'עפיפת גובה' ושלטיה על הכל. דבר אחר: 'תועפות ראם' פירושו: תוקף ראמים, ואמרו רבותינו (גיטין סח) אלו השדים [=מזיקים רוחניים. והם מכונים כאן 'ראמים' בשם החיה ששמה 'ראם']. וכך פירוש הכתוב: האל המוציאם ממצרים יש לו 'תועפות ראמים' למשלחתו כדי להעניש בהם את הרשעים [וכענין האמור ביציאת מצרים (תהלים עח מט) 'שלח בם חרון אפו, עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי רעים' (מדרשאי) (ג"א, בא"י, לש"י): תורה כג

(כג) **כִּי לֹא נַחֵשׁ בַּיַּעֲקֹב. תיבת 'כי' באה כאן כנתינת טעם על האמור**

(כד) הַיָּעַם בְּלִבָּיָא יָקוּם וּכְאֲרִי יִתְנַשֵּׂא לֹא יִשְׁכַּב
כד הָא עֲמָא בְּלִיתָא שְׂרִי וּכְאֲרִי יִתְנַשֵּׂא לֹא
יִשְׂרִי בְּאֲרַעְיָה עַד דִּיקְטוּל קְטוּל וְנִכְסִי
עֲמָמְיָא יִירֵת:

הַיָּעַם בְּלִבָּיָא יָקוּם וּגו'. פֶּשֶׁהָן עוֹמְדִין מִשְׁנֵתָם שְׁחִרִית, הֵן מִתְגַּבְּרִים בְּלִבָּיָא וּכְאֲרִי לִחְטוֹף אֶת
הַמְצוּת: לִלְבֹּשׁ צִיצִית, לְקַרֵּא אֶת שְׁמֵעַ וּלְהַנִּיחַ תְּפִלִּין. לֹא יִשְׁכַּב. בְּלִילָה עַל מִטָּתוֹ עַד שֶׁהוּא אוֹכֵל
וּמִחְבֵּל כָּל מְזִיק הַבָּא לְטָרְפוֹ. בִּיצֵד? קוֹרֵא אֶת שְׁמֵעַ עַל מִטָּתוֹ וּמִפְקִיד רוּחוֹ בְּיַד הַמָּקוֹם. בָּא מִחֲנָה וְגַם
לְהַזִּיקָם - הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא שׁוֹמְרָם וְנִלְחָם מִלְחָמוֹתֵיהֶם וּמִפִּילָם חֲלָלִים. דְּבַר אַחֵר: הַיָּעַם בְּלִבָּיָא יָקוּם
וְגו', כְּתָרְגוּמוֹ. וְדַם-חֲלָלִים יִשְׁתֶּה • (כמ"ד) נִתְנַבֵּא שְׁאִין מִשָּׁה מֵת עַד שִׁפְיֵל מַלְכֵי מִדְּיָן חֲלָלִים, וְיִהְיֶה
הוּא עֲמָמָה, שְׁנֶאֱמַר (יהושע יג): "וְאֵת-בָּלָעַם בֶּן-בְּעוֹר הַקּוֹסֶם הָרְגוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בַּחֶרֶב אֶל-חֲלָלֵיהֶם".

(כה) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בָּלָעַם גַּם-קֵב לֹא תִקְבְּנוּ
כה וַיֹּאמֶר בָּלָק לְבָלָעַם אַף מִילֵּט לֹא
תִלְוִטְנוּן אַף בְּרָכָא לֹא תִבְרַכְנוּן:
גַּם-בִּרְךָ לֹא תִבְרַכְנוּ:

הַיָּעַם-קֵב לֹא תִקְבְּנוּ • "גַּם" רִאשׁוֹן מוֹסֵף עַל "גַּם" הַשֵּׁנִי, וְ"גַם" שֵׁנִי עַל "גַּם" רִאשׁוֹן. וְכֵן (מ"א ג):
"גַּם-לִי גַם-לָךְ לֹא יִהְיֶה", וְכֵן (דברים לב): "גַּם בַּחֲזוֹר גַּם בַּתּוֹלָה".

(כו) וַיַּעַן בָּלָעַם וַיֹּאמֶר אֶל-בָּלָק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ
כו וַיַּעַן בָּלָעַם וַיֹּאמֶר אֶל-בָּלָק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ
לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר-יִדְבֵּר יְהוָה אֶתוֹ אֶעֱשֶׂה:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשים

(כה) גַּם קֵב לֹא תִקְבְּנוּ גַם בִּרְךָ לֹא
תִבְרַכְנוּ. דִּבְרֵי הַלְשׁוֹן שְׂפָאֶשֶׁר
מוֹדְפִים שְׁנֵי דְבָרִים כְּדִי לְהַשְׁוֶתֶם,
נֶאֱמַר 'גַּם' רַק אֲצֵל הַדְּבַר הַשֵּׁנִי
לְהַשְׁוֶתוֹ לְרִאשׁוֹן [כְּגוֹן (בראשית ג, ו)
'וְתֹאכֵל, וְתִתֵּן גַּם לְאִישָׁה עִמָּה
וַיֹּאכֵל'], וְאוֹלָם כָּאֵן שְׁשִׁינָה הַכְּתוּב
וְהַזְכִּיר פְּעָמִים תִּיבַת 'גַּם' אַף בְּדִבְרֵי
הָרִאשׁוֹן, הֲרִי שֵׁנִשׁ לְפָרְשׁוֹ כְּאוֹפֵן
שׁוֹנָה מִהֲרִגִּיל, וְלֹאמַר כִּי שְׁנֵיהֶם
מוֹסִיפִים זֶה עַל זֶה; 'גַּם' רִאשׁוֹן -
שֶׁל 'קֵב לֹא תִקְבְּנוּ' - מוֹסִיף עַל 'גַּם'
הַשֵּׁנִי - שֶׁל 'בִּרְךָ לֹא תִבְרַכְנוּ'
הָאֲמֹר לְאַחֲרָיו, וְכֵן 'גַּם' הַשֵּׁנִי מוֹסִיף
עַל 'גַּם' הָרִאשׁוֹן. וְכֵן דִּבְרֵי הַמִּקְרָא
לְפָעָמִים לְהַזְכִּיר פְּעָמִים תִּיבַת 'גַּם'.
כְּגוֹן: 'גַּם לִי גַם לָךְ לֹא יִהְיֶה'
(מלכים א, כו) [דְּבָרֵי הָאִשָּׁה ב'מִשְׁפָּט
שְׁלֹמֹה' אֲשֶׁר הִחְלִיפָה אֶת בְּנֵה הַמֶּת
עִם הַבֵּן הַחַי שֶׁל רְעוּתָהּ; מוֹטָב
שִׁיגְרוּהוּ לְשָׁנִים, וְהַבֵּן לֹא יִהְיֶה לִי
וְגַם לֹא לָךְ]. וְכֵן: 'גַּם בַּחֲזוֹר גַּם
בַּתּוֹלָה' (דברים לב, כה) [דְּבָרֵי הַתּוֹכָה
ב'שִׁירַת הָאֲזִינוּ: הַחֶרֶב תִּהְרֹג אֶת
כּוֹלָם, הֵן אֶת הַבְּחֹרִים וְהֵן אֶת
הַבְּתוּלוֹת]; תוֹרָה כו

(תנחומא). דְּבַר אַחֵר - דִּבְרֵי אַחֲרֵת לְפָרֶשׁ
אֶת הַדְּבָרִים: הֵן עַם בְּלִבָּיָא יָקוּם וְגו',
בְּכִיבוּשׁ הָאֶרֶץ הַכְּתוּב מְדַבֵּר,
וּכְתָרְגוּמוֹ בְּאוֹנְקָלוֹס: 'הָא עֲמָא
בְּלִיתָא שְׂרִי' [הָעַם הַזֶּה גְּבוּר הוּא
וְיִהְיֶה קָם וְשׁוֹכֵן בְּאֲרָצוֹ כְּמוֹ לְבִיא],
'וּכְאֲרִי יִתְנַשֵּׂא' [וּכְאֲרִיָּה יִתְנַשֵּׂא], 'לֹא
יִשְׂרִי בְּאֲרַעְיָה עַד דִּיקְטוּל קְטוּל וְנִכְסִי
עֲמָמְיָא יִירֵת' [לֹא נִינּוּחַ בְּאֲרָצוֹ עַד
אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָרֵג בְּאוֹרְבֵי, וְנִכְסִי
הָעַמִּים יִירֵשׁ] (לש"י). דְּבַר אַחֵר: וְדַם
חֲלָלִים יִשְׁתֶּה - הַכְּתוּב מְדַבֵּר
בְּמִלְחָמַת מִדְּיָן שֶׁעָשָׂה מִשָּׁה סְמוּךְ
לְמִיתָתוֹ, וְנִתְנַבֵּא כָּאֵן שְׁאִין מִשָּׁה מֵת
עַד שִׁפְיֵל מַלְכֵי מִדְּיָן חֲלָלִים, וְיִהְיֶה
הוּא (בָּלָעַם עֲצָמוֹ) עֲמָמָה (ראה להלן לא,
ח) שְׁנֶאֱמַר (יהושע יג, כא-כב) 'אֲשֶׁר הִכָּה
מִשָּׁה... וְאֵת נְשִׂאֵי מִדְּיָן אֶת אֹי וְאֵת
רָקִם וְאֵת צוּר וְאֵת חוּר וְאֵת רַבֵּעַ נְסִיכֵי
סִיחוֹן יִשְׁבֵי הָאֶרֶץ וְאֵת בָּלָעַם בֶּן
בְּעוֹר הַקּוֹסֶם הָרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֶרֶב
אֶל חֲלָלֵיהֶם'. וְכָף הוּא אֹמֵר: 'לֹא
יִשְׁכַּב' מִשָּׁה עִם אֲבוֹתָיו 'עַד יֹאכֵל
טָרֵף' עַד אֲשֶׁר יִהְרֹג אֶת בָּלָעַם, וְדַם
חֲלָלִים יִשְׁתֶּה' אֵלּוּ חֲמִשַּׁת מַלְכֵי מִדְּיָן
(תנחומא) (נח"י): תוֹרָה כה

(כד) הֵן עַם בְּלִבָּיָא יָקוּם וְגו'. פֶּשֶׁהָן
עוֹמְדִין מִשְׁנֵתָם שְׁחִרִית, הֵן
מִתְגַּבְּרִין בְּלִבָּיָא וּכְאֲרִי (= שְׁמוֹת
שׁוֹנִים לְאִרְיָה) כְּדִי לְהַזְכִּיר לִחְטוֹף
אֶת הַמְצוּת - לִלְבֹּשׁ טָלִית, לְקַרֵּא
אֶת שְׁמֵעַ, וּלְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:
לֹא יִשְׁכַּב עַד יֹאכֵל טָרֵף. הָאֲכִילָה
הָאֲמֹרָה כָּאֵן פִּירוּשָׁה 'כְּלוֹי וְהַשְׁמָדָה'
[כְּמוֹ (דברים ג, טו) 'וְאִכְלָתָ אֶת כָּל
הָעֲמִים'] וְתִיבַת 'טָרֵף' מִתְפַּרְשֶׁת כָּאֵן
עַל הַמְּזִיקִים 'הַרְצִים לְטָרוֹף'. וְכָף
אֹמֵר הַכְּתוּב: לֹא יִשְׁכַּב בְּלִילָה עַל
מִטָּתוֹ עַד שֶׁהוּא 'אוֹכֵל' וּמִחְבֵּל כָּל
מְזִיק הַבָּא לְטָרְפוֹ. בִּיצֵד? עַל יְדֵי
שֶׁהוּא קוֹרֵא אֶת שְׁמֵעַ עַל מִטָּתוֹ,
וּמִפְקִיד רוּחוֹ בְּיַד הַמָּקוֹם [לְשׁוֹן
הַתְנַחֲמוֹת: כֶּשֶׁהוּא אֹמֵר 'ה' אַחֵד'
נֶאֱכָלִים הַמְּחַבְּלִים לְפָנָיו, וּמִלְחָשִׁים
אֲחֲרָיו 'בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם
וָעֶד' וּבִרְחִים... וּכְשֶׁבֶא לִישׁוֹן מִפְקִיד
רוּחוֹ בְּיַד הַקֶּב"ה וְאֹמֵר: 'בִּידְךָ אֶפְקִיד
רוּחִי' (תהלים לא, ו)], וְאִם בָּא מִחֲנָה וְגַם
שֶׁל חֲיִלִּים לִחְמִים לְהַזִּיקָם -
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא שׁוֹמְרָם וְנִלְחָם
מִלְחָמוֹתָם וּמִפִּילָם חֲלָלִים, וְיִהְיֶה
שְׁמִיטִים הַכְּתוּב 'וְדַם חֲלָלִים יִשְׁתֶּה'

♦ יום שישי ו' תמוז ♦

(כו) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בָּלָעַם לֵכֶה־נָא אֶקְחֶנּוּ אֶל־מָקוֹם אַחֵר אוֹלֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים וְקִבְּתוּ לִי מִשָּׁם: כַּסִּי וְקִבְּתוּ לִי. אֵין זֶה לְשׁוֹן צוּנִי וְכַמוֹ "וְקִבְּנוּ", אֲלֹא לְשׁוֹן עֲתִיד: אוֹלֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵינֵינוּ וְתִקְבְּנוּ לִי מִשָּׁם, מַלְדִּיר"ש בַּלְעַז (דוא זאלסט שעלטענען).

(כח) וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־בָּלָעַם רֹאשׁ הַפְּעֹר הַנִּשְׁקָף עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן:

כַּסִּי רֹאשׁ הַפְּעֹר. קוּסֵם גְּדוֹל הָיָה בָּלָק, וְרָאָה שֶׁהֵן עֲתִידִין לִלְקוֹת עַל־יְדֵי פְעוֹר, וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ בְּמָה. אָמַר: שָׂמָא הִקְלָלָה תַּחֲוֹל עֲלֵיהֶם מִשָּׁם? וְכֵן כָּל הַחֲזוּזִים בַּכּוֹכָבִים - רֹאִים וְאֵין יוֹדְעִים מָה רֹאִים.

(כט) וַיֹּאמֶר בָּלָעַם אֶל־בָּלָק בִּנְהִלִי בֹזֶה שְׂבָעָה מִזִּבְחֹת וְהִכֵּן לִי בֹזֶה שְׂבָעָה פָּרִים וְשְׂבָעָה אֵילִם: (ל) וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר אָמַר בָּלָעַם וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

כד (א) וַיֵּרָא בָּלָעַם כִּי טוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְבָרְךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְלֹא־הִלֵּךְ בַּפֶּעַם־בַּפֶּעַם לְקִרְאֹת נְחָשִׁים וַיֵּשֶׁת אֶל־הַמַּדְבָּר פָּנָיו:

כַּסִּי וַיֵּרָא בָּלָעַם כִּי טוֹב וְגו'. אָמַר: אֵינִי צָרִיף לְבָדֵק עוֹד בְּהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, כִּי לֹא יִחַפֵּץ לְקַלְלֵם. וְלֹא־הִלֵּךְ בַּפֶּעַם־בַּפֶּעַם. כַּאֲשֶׁר עָשָׂה שְׁתֵּי פַעַמִּים. לְקִרְאֹת נְחָשִׁים. לְנַחֵשׁ אוֹלֵי יִשְׂרָאֵל ה' לְקִרְאֹתוֹ כַּרְצוֹנוֹ. אָמַר: רוּצָה וְלֹא רוּצָה לְקַלְלֵם. אֲזַכִּיר עֲוֹנוֹתֵיהֶם, וְהִקְלָלָה עַל הַזְכָּרַת עֲוֹנוֹתֵיהֶם תַּחֲוֹל. וַיֵּשֶׁת אֶל־הַמַּדְבָּר פָּנָיו. כַּתְּרָגוּמוֹ.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

לְכָף בָּא לְנִסּוֹת דֶּרֶךְ אַחֲרֵת, בְּדִלְהָלָן: וְלֹא הִלֵּךְ בַּפֶּעַם בַּפֶּעַם. לֹא עָשָׂה שׁוּב כַּאֲשֶׁר עָשָׂה שְׁתֵּי פַעַמִּים: לְקִרְאֹת נְחָשִׁים. בְּדֶרֶךְ שֶׁעָשָׂה בַּפֶּעַם הַשְּׁנִי הַקּוֹדֶמֶת, לְנַחֵשׁ, אוֹלֵי יִשְׂרָאֵל ה' לְקִרְאֹתוֹ וַיִּסְכְּסְמוּ מֵאֲלֵיוֹ לְקַלְלֵם כַּרְצוֹנוֹ. אֲלֹא עֲכָשִׁיו אָמַר, שָׂמָא הַקִּבְּ"ה רוּצָה וְלֹא רוּצָה לְקַלְלֵם - כְּלוּמָר, אוֹלֵי קְרוֹב הוּא שִׁיתְרַצָּה לְקַלְלֵם, וְאֵין חֲסֹר כָּאֵין אֲלֹא קִיטְרוּג שֶׁל עוֹן בְּכָדִי שֶׁיִּכְרִיעַ וַיִּסְכְּסֵם לְכָף, אִם כֵּן אֲזַכִּיר עֲוֹנוֹתֵיהֶם, וְהִקְלָלָה תַּחֲוֹל עַל הַזְכָּרַת עֲוֹנוֹתֵיהֶם' (בא"ט): וַיֵּשֶׁת אֶל הַמַּדְבָּר פָּנָיו. פִּירוּשׁ הַכְּתוּב כַּתְּרָגוּמוֹ בְּאוֹנְקְלוֹס: 'וְשׁוּי לְקַבֵּל

לְלָקוֹת עַל־יְדֵי פְעוֹר [וְכַפִּי שֶׁנֶּאֱמַר (לחלן כה, א) וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר, וַיַּחַר אֵף ה' בְּיִשְׂרָאֵל], אֵף הוּא לֹא הֵיטִיב לְקִרְאֹת וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ בְּמָה הֵם לוֹקִים בָּהֶן; אָמַר, 'שָׂמָא הִקְלָלָה תַּחֲוֹל עֲלֵיהֶם מִשָּׁם'. וְלִפְיָךְ הוֹלִיכֵנוּ לָשֵׁם. וְכֵן כָּל הַחֲזוּזִים בַּכּוֹכָבִים רֹאִים וְאֵינָם יוֹדְעִים מָה רֹאִים - רֹאִים רַק אֶת עֵיקַר הַעֲנָנִין, וְלֹא דָבָר בְּרוּר וְשֶׁלֶם (מלבי"ם): תורה כט

כד (א) וַיֵּרָא בָּלָעַם כִּי טוֹב וְגו'. מִכֵּינִן שֶׁכִּבֵּר רָאָה פַעַמִּיִּים כִּי לֹא נִתֵּן בְּפִיו שׁוּם דְּבַר קָלָלָה, אָמַר: 'אִם כֵּן אֵינִי צָרִיף לְבָדֵק עוֹד בְּהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, כִּי לֹא יִחַפֵּץ לְקַלְלֵם'.

(כו) וְקִבְּתוּ לִי. אֵין זֶה לְשׁוֹן צוּנִי כַּמוֹ "וְקִבְּנוּ" (לעיל פסוק יג), שֶׁהָיָה הוּא מְקַדֵּם וְאָמַר לוֹ שֶׁהָדָבָר תִּלְוִי אִם יִישָׁר בְּעֵינֵי הַקִּבְּ"ה לְקַלְלֵם, וְאֵיךְ יוּכַל לְצוּתוֹ עַל כָּף, אֲלֹא הוּא לְשׁוֹן עֲתִיד - כְּלוּמָר, אֲנִי אֶקְחֶנּוּ לְמָקוֹם אַחֵר, וְאוֹלֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵינֵינוּ לְקַלְלֵם וְאֵין תִּקְבְּנוּ לִי מִשָּׁם. מַלְדִּיר"ש בַּלְעַז' [= 'תִּקְלָל אוֹתוֹ, וְלֹא: 'קָלַל אוֹתוֹ'] רֹאִים, גר"א: תורה כח

(כח) רֹאשׁ הַפְּעֹר. מָקוֹם גְּבוּהָ הָיָה, שֶׁשָּׁם עָמְדָה עֲבוּדָה וְנָרָה הַקְּרוֹיָה 'פְּעוֹר'. וְהָיָה סְבוּר כִּי שָׁם יִישָׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים לְקַלְלֵם אוֹתָם, כִּי קוּסֵם גְּדוֹל הָיָה בָּלָק, וְרָאָה בְּקִסְמֵיו שֶׁהֵן עֲתִידִין

(ב) וַיִּשָּׂא בַלְעָם אֶת-עֵינָיו וַיֵּרֶא אֶת-יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לַשֶּׁבֶט וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים:

וַיִּשָּׂא בַלְעָם אֶת-עֵינָיו • בַּקֵּשׁ לְהַכְנִים בָּהֶם עֵין רָעָה, וַתְּהִי יֵשׁ לָךְ ג', מְדוּתָיו: עֵין רָעָה וְרוּחַ גְּבוּהָה וּנְפֶשׁ רַחֲבָה הָאֲמֹרִים לְמַעַלָּה (אבות פ"ה). שֹׁכֵן לַשֶּׁבֶט • רָאָה כָּל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט שׁוֹכֵן לַעֲצָמוֹ וְאֵינָן מַעֲרִבִין, רָאָה שָׂאִין פְּתִיחֵיהֶם מְכַנְיִין זֶה כְּנֶגֶד זֶה, שְׁלֹא יֵצִין לְתוֹךְ אֶהֱלָה חֲבֵרוֹ. וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים • עָלָה בְּלָבוֹ שְׁלֹא יִקְלָלָם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 84)

שָׂאִין פְּתִיחֵיהֶם מְכַנְיִין זֶה כְּנֶגֶד זֶה (רש"י כד, ב) גם בְּשִׁעָה שְׂאֵדָם מְצוּי בְּדִירַת עֲרָאִי, אֶהֱלָה עָלָיו לְהַקְפִּיד עַל כָּלִי הַצְּנִיעוּת בְּמִילּוּאָם. לְאִפְקִי מִן הַמְּקָלִים בְּעֵינָיו צְנִיעוּת בְּקִנְיָ, וּבִמְיָחָד כְּשֶׁנִּמְצָאִים בְּדִירַת עֲרָאִי מִחוּץ לְעִיר, בְּאִמְרָם: "אֲחֻטָּא וְאִשְׁבּוּ", כְּשֶׁאִשְׁבּוּ הָעִירָה.

(ג) וַיִּשָּׂא מִשְׁלֵי וַיֹּאמֶר נָאִם בַּלְעָם בְּנוֹ בְּעֹר וְנָאִם הַגִּבֹּר שְׁתֵּם הָעֵין:

וַיִּשָּׂא מִשְׁלֵי וַיֹּאמֶר נָאִם בַּלְעָם בְּנוֹ בְּעֹר וְנָאִם הַגִּבֹּר שְׁתֵּם הָעֵין • כִּמּוֹ (תהלים קיד): "לְמַעַן מִיָּם". וּמִדֶּרֶשׁ אַגְדָּה: (סנהדרין ק"ה) שְׁנֵיהֶם הָיוּ גְּדוֹלִים מְאֹד וְהָיוּ מְאֹד צָפוּר - אָבִיו בְּנוֹ הוּא בְּמַלְכוּת, וּבַלְעָם גְּדוֹל מְאֹד בְּנִבְיָאוֹת - מָנָה בֶּן פָּרֶס הָיָה. שְׁתֵּם הָעֵין • עֵינָיו נִקְוָה וּמוֹצָא לְחוּץ וְחוּר שְׁלֵה נִרְאָה פְּתוּחָה, וְלִשׁוֹן מִשְׁנָה הוּא, כְּדִי שִׁישְׁתָּם וְיִסְתָּם וְיִגְבּוּ. (ע"ז טו). וְרַבּוּתָּם אִמְרוּ: לִפִּי שְׂאֵמֶר: וּמִסְפָּר אֶת רַבְעֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא יוֹשֵׁב וּמוֹנֶה רַב־עוֹתִיָּהֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל מְתִי תְּבוּא טָפָה שְׁנוֹלֵד הַצַּדִּיק מִמֶּנָּה. אָמֵר בְּלָבוֹ: מִי שֶׁהוּא קְדוּשׁ וּמִשְׁתָּיו קְדוּשִׁים: יִסְתַּכֵּל בְּדִבְרֵים

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

וּמִשְׁקָל שֶׁהָיָה נְהוּג בִּימֵי קֶדֶם. פָּרֶס: מִטְבַּע שֶׁמִּשְׁקָלוֹ חֲצִי מָנָה. מָנָה בֶּן פָּרֶס: כִּינוּי לְאָדָם שֶׁהוּא גְּדוֹל מְאֹד [תנחומא (הוכרח): שְׁתֵּם הָעֵין. בַּלְעָם הָיָה עוֹר בְּאֶחָת מִעֵינָיו. שֶׁכֵּן שְׁתֵּם הוּא לִשׁוֹן פְּתִיחָה, וְהָעֵין פִּירוּשָׁה כָּאן: 'מְקוֹם הָעֵין'. כְּלוּמֶר עֵינָיו נִקְוָה וּמוֹצָא לְחוּץ, וְחוּר שְׁלֵה נִרְאָה פְּתוּחָה, לִפִּי שְׁנֵי קֶרֶה עֵינָיו וְנוֹתֵר בְּמִקְוָמָה רַק הַחוּר שָׁבוּ הִתְהַרְהֵר הָעֵין. וְתִיבַת 'שְׁתֵּם' שֶׁמִּשְׁמַעָּה פְּתִיחָה - לִשׁוֹן מִשְׁנָה הוּא: 'כְּדִי שִׁישְׁתָּם וְיִסְתָּם וְיִגְבּוּ' (עמודה ז' טו). הַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת בְּדִין יֵין הַנֶּאֱסָר בְּמִנְעוֹ שֶׁל נֹכְרִי - אִם שֶׁהָיָה הַחֲבִית בְּרִשּׁוֹת שִׁיעוּר וְזֶמֶן כְּדִי שִׁישְׁתָּם (שִׁיפְתָּה בֶּה נִקְב) וְיִחְזוֹר וְיִסְתָּם הַנֶּקֶב בְּטִיט וְתִתְּנִיבֶשׁ הַסְתִּימָה, אָזִי יֵשׁ לְחֹשֶׁשׁ שֶׁהַסְפִּיק לַעֲשׂוֹת בֶּן וְנִגַע בִּיָּין. וְרַבּוּתָּם אִמְרוּ, שֶׁעֲקִירַת הָעֵין בָּאָה לֹא כְּעוֹנֶשׁ, לִפִּי שְׂאֵמֶר וּמִסְפָּר אֶת רַבְעֵי יִשְׂרָאֵל' (לעיל כג, י) - דְּהֵיִינוּ שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא יוֹשֵׁב וּמוֹנֶה רַב־עוֹתִיָּהֵן (תולדותיהן) שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מְתִי תְּבוּא טָפָה שְׁנוֹלֵד הַצַּדִּיק מִמֶּנָּה,

מְכַנְיִין זֶה כְּנֶגֶד זֶה, שְׁלֹא יֵצִין אִישׁ לְתוֹךְ אֶהֱלָה חֲבֵירוֹ וְהָרִי דֶּרֶךְ צְנִיעוּת וְתִקְוָה (באורי רש"י): וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים. עָלָה בְּלָבוֹ שְׁלֹא יִקְלָלָם. וְכָךְ פִּירוּשׁוֹ: בְּפִעַם הָזֹאת כָּבֵד נָחָה עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים, וְנִתְהַפְּכָה מִחֲשַׁבְתּוֹ הַלִּיּוֹת מִתְּאִימָה לִּירוּחַ הָאֱלֹהִים וְכִרְצוֹנוֹ, שְׁלֹא לִקְלָלָם אֲלָא לְכַרְכֵּם (ראח רש"י לעיל טו, כב. ד"ה 'אל אלהי הרוחות') (נח"י, ר"א"ם): תורה ג (ג) בְּנוֹ בְּעוֹר. כִּמּוֹ בֶּן בְּעוֹר, שֶׁכָּךְ דֶּרֶךְ לִשׁוֹן הַמְּקָרָא לְהוֹסִיף לְפַעֲמִים אוֹת וְי"ו יִתִּירָה בְּסוֹף תִּיבָה הִרְאִשׁוֹנָה שֶׁל שְׁתֵּי תִיבּוֹת הַנִּסְמָכוֹת, כִּמּוֹ 'לְמַעַן מִיָּם' (תהלים קד, ח). בְּמִקְוֶם 'לְמַעַן מִיָּם'. וּמִדֶּרֶשׁ-אֲגָדָה: נֶאֱמַר בְּנוֹ וְלֹא בֶן, כִּי בֶּלֶק וּבַלְעָם שְׁנֵיהֶם הָיוּ גְּדוֹלִים מְאֹד וְהָיוּ מְאֹד צָפוּר - אָבִיו בְּנוֹ הוּא בְּמַלְכוּת, וּבַלְעָם גְּדוֹל מְאֹד בְּנִבְיָאוֹת, וְכָךְ נֶאֱמַר 'בֶּלֶק בְּנוֹ צָפוּר' (לעיל כג, יח) - לְרִמּוֹז שֶׁאָבִיו צָפוּר נִחָשֵׁב כְּאִילוֹ בְּנוֹ הוּא בְּמַלְכוּת [לֹא הַצְּלִיחָה מַלְכוּת צָפוּר בְּמַלְכוּתוֹ שֶׁל בֶּלֶק], וְכֵן בַּלְעָם הָיָה גְּדוֹל מְאֹד בְּנִבְיָאוֹת, וְאָבִיו בְּעוֹר נִחָשֵׁב כְּאִילוֹ הוּא בְּנוֹ. וְנִקְטְוּ חֲכָמִים בְּדֶרֶךְ מִשְׁלֵ: 'מָנָה בֶּן פָּרֶס הָיָה' [מָנָה: מִטְבַּע

עֶגְלָא דְּעֶבְדוֹ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּרָא אֲפוּדָה. וּפִירוּשׁוֹ: וַיִּשֶּׁם אֶת פָּנָיו מוֹל הָעֶגְלָה שֶׁעָשָׂה יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר. שֶׁהָיָה מִתְּבוּנָה בְּעוֹן הָעֶגְלָה בְּכוּנָה לְעוֹרֵר קִיטְרוּג עַל יִשְׂרָאֵל, כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ בָּכָךְ נְבוּאָה וְעַם וּקְלָלָה עֲלֵיהֶם [וּבִזָּה עֲבַר עַל הַצְּוִי שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ 'לֹא תֵאָר אֶת הָעַם' (לעיל כב, יב. וכמבאר ברש"י שם פסוק ט)] (העמק דבר): תורה ב (ב) וַיִּשָּׂא בַלְעָם אֶת עֵינָיו. בְּנוֹסָף לְהוֹצִיָּת עוֹן הָעֶגְלָה, אִף בַּקֵּשׁ לְהַכְנִים בָּהֶם עֵין רָעָה. לָכֵךְ נִשָּׂא אֶת עֵינָיו לְהַסְתַּכֵּל בָּהֶם בְּעֵין רָעָה, וְהָרִי יֵשׁ לָךְ שְׁלֹשׁ מְדוּתָיו הָרְעוּת שְׁמָנוּ בּוֹ חֲכָמִים (אבות פרק ה, מִשְׁנָה יט) - עֵין רָעָה וְרוּחַ גְּבוּהָה וּנְפֶשׁ רַחֲבָה הָאֲמֹרִים לְמַעַלָּה (עין רש"י לעיל כב, פסוקים יג"ח) (נרא): שֹׁכֵן לַשֶּׁבֶט וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים. מִתּוֹךְ צוּרַת מִשְׁכְּנֹתֵיהֶם וְאִפְּן חֲנִיַּת הַשֶּׁבֶטִים, יָדַע וְהָבִין מַעַלְתּוֹ יִשְׂרָאֵל וְקִדּוּשָׁתָם; רָאָה כִּי כָּל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט שׁוֹכֵן לַעֲצָמוֹ וְאֵינָן מַעֲרִיבִין זֶה בְּזֶה, הָרִי שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם מְפִיר וְיִוָּדַע אֶת יְחוּסוֹ (וְאֵין בִּינֵיהֶם חֲשֵׁשׁ מִמְּזוּרוֹת). וְעוֹד רָאָה, שָׂאִין פְּתִיחֵיהֶם

הָלָלוּ? וְעַל דָּבָר זֶה נִסְמִית עֵינָיו שֶׁל בַּלְעָם (נדה לא). וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים: "שְׁתֵּם הָעֵין" - פְּתוּחַ הָעֵין, כְּמוֹ שֶׁתִּרְגַּם אוֹנְקֵלוֹס, וְעַל שֶׁאָמַר "שְׁתֵּם הָעֵין" וְלֹא אָמַר "שְׁתֵּם הָעֵינִים", לְמַדְנוּ שֶׁסּוּמָא בִּאֲחַת מֵעֵינָיו הָיָה.

(ד) נֶאֱמַר שִׁמְעֵ אֱמִרֵי־אֵל אֲשֶׁר מִחֻזָּה שְׂדֵי יַחֲזֶה נֶפֶל וּגְלוֹי עֵינָיִם: דִּאֲמַר דְּשִׁמְעָ מִימַר מִן קָדָם אֵל וְחִזּוּ מִן קָדָם שְׂדֵי חֲזִי שְׂכִיב וּמִתְגַּלִּי לָהּ:

כִּי־נֶפֶל וּגְלוֹי עֵינָיִם • פְּשׁוּטוֹ כְּתֻבּוֹ, שֶׁאֵין נִרְאֶה עָלָיו אֱלָא בְּלִילָה כְּשֶׁהוּא שׁוֹכֵב. וּמִדְּרָשׁוֹ: כְּשֶׁהָיָה נִגְלָה עָלָיו לֹא הָיָה בּוֹ כַּח לַעֲמֹד עַל רַגְלָיו, וְנוֹפֵל עַל פָּנָיו, לְפִי שֶׁהָיָה עָרַל וּמֵאֹס לְהִיּוֹת נִגְלָה עָלָיו בְּקוֹמָה זְקוּפָה לְפָנָיו.

(ה) מַה־טָבוֹ אֱהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֶיךָ יִשְׂרָאֵל: הָמָּא טָבָא אַרְעָךָ יַעֲקֹב בֵּית מִישְׁרֵיךָ יִשְׂרָאֵל:

כִּי־מַה־טָבוֹ אֱהָלֶיךָ • עַל שֶׁרָאָה פְּתֻחֵיהֶם שֶׁאֵינָן מְכֻנֵּינָן זֶה מוֹל זֶה. מִשְׁכְּנֶיךָ • חֲנִיּוֹתֶיךָ, כְּתֻבּוֹ. דָּבָר אַחֵר: "מַה־טָבוֹ אֱהָלֶיךָ", מַה טָבוֹ - אֱהָל שִׁילָה וּבֵית עוֹלָמִים בְּיִשׁוּבָן, שֶׁמִּקְרִיבִין בָּהֶן קָרְבָּנוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם. מִשְׁכְּנֶיךָ • אֵף כְּשֶׁהָיוּ חֲרִבִּין, לְפִי שֶׁהָיוּ מְשֻׁכָּן עֲלֵיהֶם, וְחֲרִבָּנָן כְּפָרָה עַל הַנִּפְשׁוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (איכה ה): "כִּלָּה ה' אֶת־חֲמָתוֹ", וּבִמְהָ כִּלָּה? "וַיִּצֶת־אֵשׁ בְּצִיּוֹן".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

- שֶׁרָאָה כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט שׁוֹכֵן לַעֲצֻמוֹ וְאֵינָן מְעוֹרְבִין זֶה בְּזֶה (כדלעיל פסוק ב). דָּבָר אַחֵר - דֶּרֶךְ אַחֲרֵת לְפָרֵשׁ אֶת הַדְּבָרִים: הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּמַעֲלָתָם שֶׁל בְּתֵי הַמִּקְדָּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל הֵן בְּיִשׁוּבָן וְהֵן בְּחֻרְבָּנָן: "מַה טָבוֹ אֱהָלֶיךָ" - מַה טָבוֹ אֱהָל שִׁילָה וּבֵית־עוֹלָמִים (בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַקָּדוֹעַ בִּירוּשָׁלַיִם) בְּיִשׁוּבָן, שֶׁמִּקְרִיבִין בָּהֶן קָרְבָּנוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:

מִשְׁכְּנֶיךָ. וּמַה טָבוֹ מִשְׁכְּנֶיךָ אֵף כְּשֶׁהָיוּ חֲרִבִּין, שֶׁאֵזְזוּ הֵם נִקְרָאִים 'מִשְׁכְּנֶיךָ' מִלְּשׁוֹן 'מִשְׁכּוֹן' [=עֲרֻבּוֹן, חֶפֶץ שֶׁהַמְּלָכָה לֹקַח מִן הַלְוֵה בְּעֶרְבּוֹת לְחֻבּוֹ], לְפִי שֶׁהָיוּ מְשֻׁכָּן עֲלֵיכֶם, וּכְשֶׁאֵתָם מִתְחַיִּיבִים כְּלִיָּה בְּעוֹנוֹתֵיכֶם, הָיוּ חֲרִבָּנָן נַעֲשֶׂה כְּפָרָה עַל הַנִּפְשׁוֹת, כְּדוּגְמַת מְלָכָה הַגּוֹבֶה אֶת חֻבּוֹ מִן הַמִּשְׁכּוֹן שֶׁהוּא קֹדֶם בִּידְיוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר עַל חֻרְבֵּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (איכה ד, יא) "כִּלָּה ה' אֶת־חֲמָתוֹ" [אֲשֶׁר בְּעֶרְכָּהּ בּוֹ כְּמַה שְׁנִים וְעֵתָה כִּלָּה אוֹתָהּ בְּהִנָּקְמוֹ מֵהֶם] (רש"י). וּבִמְהָ כִּלָּה - "וַיִּצֶת־אֵשׁ בְּצִיּוֹן" (שם) - עַל יְדֵי שֶׁנִּחְרַב הַבֵּית כְּכֹר גְּבֵהָ אֶת חוּב הַפּוֹרְעָנוֹת, וְכִלָּתָה חֲמָתוֹ מֵעַל יִשְׂרָאֵל (תנחומא משפטים) (הוכרין): תורה ו

מִקְרָא, כְּתֻבּוֹ בְּאוֹנְקֵלוֹס: 'שְׂכִיב וּמִתְגַּלִּי לִי' [כְּשֶׁהוּא שׁוֹכֵב מִתְגַּלָּה אֵלָיו ה'], שֶׁאֵין נִרְאֶה עָלָיו מִרְאֵה הַנְּבוּאָה אֱלָא בְּלִילָה (בְּחֻלּוֹם) כְּשֶׁהוּא שׁוֹכֵב עַל מִטָּתוֹ וְנִרְדָּם (כמבואר ברש"י לעיל כב, ח). וְהַלְשׁוֹן 'נֶפֶל' פִּירוּשׁוֹ כָּאֵן: 'שׁוֹכֵב'. וּמִדְּרָשׁוֹ, כְּשֶׁהָיָה נִגְלָה עָלָיו בַּיּוֹם, כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד לֹא הָיָה בּוֹ כַּח לַעֲמֹד עַל רַגְלָיו, וְנוֹפֵל עַל פָּנָיו, לְפִי שֶׁהָיָה עָרַל, וּמֵאֹס לְהִיּוֹת נִגְלָה עָלָיו בְּקוֹמָה זְקוּפָה לְפָנָיו [רָאָה רש"י עַל הַפְּסוּק (בראשית יז, א) 'וַיִּפֹּל אֲבָרְהָם עַל פָּנָיו וַיְדַבֵּר אֵתוֹ אֱלֹהִים' - 'מִמּוֹרָא הַשְׁכִּינָה, שֶׁעַד שֶׁלֹּא מָלַל לֹא הָיָה בּוֹ כַּח לַעֲמֹד וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִצְבָּת עָלָיו'. וְאֵילּוֹ לְאַחֵר הַמִּילָה נֶאֱמַר בּוֹ (שם יז, כב) 'וַאֲבָרְהָם עוֹרְדָנוּ עֲמֹד לְפָנָיו ה''] (באמ"ח): תורה ו

(ה) מַה טָבוֹ אֱהָלֶיךָ. עַל שֶׁרָאָה פְּתֻחֵיהֶם שֶׁאֵינָן מְכֻנֵּינָן זֶה מוֹל זֶה [מִשְׁעָם צְנִיעוּת, שֶׁלֹּא יִבִּיט אֶחָד לְתוֹךְ אֱהָלָיו שֶׁל חֲבִירוֹ] (כדלעיל פסוק ב) לְכָךְ אָמַר: 'כְּמַה טוֹבִים הֵם אֱהָלֶיךָ' (משכ"ל): מִשְׁכְּנֶיךָ. וּמַה טָבוֹ חֲנִיּוֹתֶיךָ, כְּתֻבּוֹ בְּאוֹנְקֵלוֹס: 'מִשְׁכְּנֶיךָ' - 'בֵּית מִישְׁרֵיךָ' [מְקוֹם מְשֻׁכָּן מִחֻזְּתֶיךָ]

וּבְשֶׁעָה שְׁנִיתָבָא כֵּן אָמַר בַּלְבּוֹ, מִי שֶׁהוּא קָדוֹשׁ וּמִשְׁרֵתִי קְדוֹשִׁים יִסְתַּבֵּל בְּדְבָרִים הָלָלוּ! וְעַל דָּבָר זֶה - שְׁזָלַל בְּכַבּוֹד הַקִּבְ"ה עַל שֶׁהוּא עוֹסֵק וּמִסְתַּבֵּל בְּדְבָרִים הָלָלוּ, נִסְמִית (נִתְעַרְרָה) עֵינָיו שֶׁל בַּלְעָם (נדה לא). וְעַל פִּי פִירוּשׁ זֶה, לְשׁוֹן "שְׁתֵּם הָעֵין" אֵכָן מוֹסֵב עַל הָעֵין הַעֲזָרָה שֶׁנִּשְׁאָר מִמֶּנָּה הַחוּר הַפְּתוּחַ, כְּאִמּוֹר. וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים שֶׁהוּא מוֹסֵב עַל עֵינָיו הַשְּׂנִיָּה שֶׁאֵינָה עֲזָרָה, ו'שְׁתֵּם הָעֵין' - פִּירוּשׁוֹ: 'פְּתוּחַ הָעֵין', וְאֵין הַפְּוֹנָה עַל מְקוֹם הָעֵין אֱלָא עַל הָעֵין עֲצֻמָּה, וְהָיָה מִשְׁתַּבַּח בְּעֵינָיו הָאֲחֵת הַפְּתוּחָה שְׁרוּאָה בָּהּ, וּכְמוֹ שֶׁתִּרְגַּם אוֹנְקֵלוֹס: 'הַגִּבֹּר שֶׁתֵּם הָעֵין' - 'גִּבְרָא דְּשִׁפִּיר חֲזִי' [הָאִישׁ שֶׁמִּיטִּיב לְרֹאשׁוֹ]. נִמְצָא, כִּי לְפִי שְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים שֶׁתֵּם הוּא לְשׁוֹן פְּתִיחָה, וּבַלְעָם הָיָה עוֹר בְּעֵינָיו. וְעַל שֶׁאָמַר 'שְׁתֵּם הָעֵין' וְלֹא אָמַר 'שְׁתֵּם הָעֵינִים', לְמַדְנוּ שֶׁסּוּמָא רַק בִּאֲחַת מֵעֵינָיו הָיָה, וְלֹא בְּשִׁתֵּיהֶן (וּמַה שֶׁאָמַר (בפסוק ד) 'נֶפֶל וּגְלוֹי עֵינָיִם' - הֵינִינִי לְפִי מַה שֶׁהָיָה בְּתִחִילָה קוֹדֵם שֶׁנִּסְתַּמָּא (הוכרין) [סנהדרין קה] (בא"י): תורה ו (ד) נֶפֶל וּגְלוֹי עֵינָיִם. פְּשׁוּטוֹ שֶׁל

(ו) **בְּנִחָלִים נָפְיוּ בְּגִנַּת עָלֵי נָהָר בְּאֵהָלִים נָטַע יְהוָה**
בְּכוֹסְמֵיָא דְנַעֲיב יְיָ בְּאַרְזֵי דְנַעֲיבִין עַל
בְּאַרְזֵי עַל־מִים:

ש"י: **בְּנִחָלִים נָפְיוּ** • שְׁנָאֲרָכוּ וְנִמְשְׁכוּ לְנִטּוֹת לְמַרְחֹק. אָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ: מִבְּרֻכּוֹתָיו שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע אָנוּ לְמַדִּים מֶה הָיָה בְּלִבּוֹ לְקַלֵּל, בְּשֹׂאֲמֵר לְהַשִּׁית אֶל הַמַּדְבָּר פָּנָיו. וּבְשֹׁהֶפֶף הַמָּקוֹם אֶת פָּיו, בִּרְכָם מַעֲיֵן אוֹתָם קָלִלוֹת שֶׁבִקֵּשׁ לִזְמַר כּו', בְּדֹאִיתָא בְּ"חֶלֶק" (סנהדרין קה) • **בְּאֵהָלִים** • בְּתַרְגוּמוֹ: לְשׁוֹן (תהלים מה): "מִרְ וְאֵהָלוֹת". נָטַע ה' • בְּגִן עֵדֶן. לְשׁוֹן אַחֵר: בְּאֵהָלִים נָטַע ה' - בְּשָׂמִים הַמְתוּחִין בְּאֵהָל, שְׁנָאֲמֵר (ישעיה מ): "וַיִּמְתַּחֵם בְּאֵהָל לְשִׁבְתָּה". וְלְשׁוֹן זֶה אֵינוֹ, דָּאִם כֵּן הָיָה לוֹ לְנֶקֶד "בְּאֵהָלִים" הָא' בְּחֶטֶף קָמֶץ. נָטַע ה' • לְשׁוֹן "נְטִיעָה" מְצִינוּ בְּאֵהָלִים, שְׁנָאֲמֵר (דניאל יא): "וַיִּטַּע אֶהָלִי אֶפְרָיִם".

(ז) **וַיִּלְמִיּוּ מִדְּלִיּוֹ וּזְרָעוּ בְּמִים רַבִּים וַיְרֹם מֵאֲנָג**
מִלְכּוֹ וַתִּנְשֵׂא מִלְכָּתוֹ:

ש"י: **מִדְּלִיּוֹ** • מִבְּאֲרוֹתָיו. וּפְרוּשׁוֹ בְּתַרְגוּמוֹ. וּזְרָעוּ בְּמִים רַבִּים • לְשׁוֹן הַצִּלְחָה הוּא זֶה - וּזְרָעוּ בְּזָרַע הַזְּרוּעַ עַל פְּנֵי הַמַּיִם. וַיְרֹם מֵאֲנָג מִלְכּוֹ • מֶלֶךְ רָאשׁוֹן שֶׁלָּהֶם יִכְבֹּשׁ אֶת אֲנָג מֶלֶךְ עֲמֻלָּק. וַתִּנְשֵׂא מִלְכָּתוֹ • שֶׁל יַעֲקֹב יוֹתֵר וְיוֹתֵר, שִׁיבָא אַחֲרָיו דָּוִד וּשְׁלֹמֹה.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הַנוֹבְעִים (באמ"ח):
וּזְרָעוּ בְּמִים רַבִּים. לְשׁוֹן הַצִּלְחָה
הוּא זֶה שֶׁזָּרְעוּ וַיִּתְּגַדֵּל וַיִּצְלַח, בְּזָרַע
הַזְּרוּעַ עַל פְּנֵי הַמַּיִם - לִיד מְקוֹם מַיִם.
 כְּעֵינָן שְׁנָאֲמֵר (תהלים א, א) 'וְהָיָה כְּעֵץ שְׁתוּל עַל פְּלִי מַיִם, אֲשֶׁר פִּרְיוֹ יִתֵּן בְּעֵתוֹ וְעֵלְהוּ לֹא יִבּוֹל וְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יִצְלַח' (עפ"י ירמיה):

וַיְרֹם מֵאֲנָג מִלְכּוֹ. מֶלֶךְ רָאשׁוֹן
שֶׁלָּהֶם יִכְבֹּשׁ אֶת אֲנָג מֶלֶךְ עֲמֻלָּק -
 הוּא שְׂאוּל הַמֶּלֶךְ (הַרְאשׁוֹן בִּישְׂרָאֵל
 לְאַחַר תְּקוּפַת הַשּׁוּפְטִים) שֶׁנִּלְחַם
 בְּעֲמֻלָּק, כְּמוֹ שְׁנָאֲמֵר (שמואל א טו, יח)
 'וַיִּךְ שְׂאוּל אֶת עֲמֻלָּק... וַיִּתְּפֹשׂ אֶת אֲנָג
 מֶלֶךְ עֲמֻלָּק חַי, וְאֵת כָּל הָעָם הַחֲרִים
 לְפִי חֶרֶב':

וַתִּנְשֵׂא מִלְכּוֹתָיו. אֵינוֹ מוֹסֵב עַל שְׂאוּל
 הַמֶּלֶךְ, שֶׁהָרִי לְאַחַר שֶׁלָּקַח מִן הַשָּׁלָל
 בְּמִלְחָמַת עֲמֻלָּק הוֹרֵד מִמִּלְכּוֹתָיו (ראו
 שם פְּסוּקִים ט"ב-ח), אֲלָא הוּא מוֹסֵב עַל
 הַמֶּלֶךְ שֶׁלְּפָנָיו: 'מֶה טָבוּ אֵהָלִיךְ
 יַעֲקֹב...' - שֶׁתִּמְשֹׁךְ וַתִּנְשֵׂא מִלְכּוֹתָיו
שֶׁל בֵּית יַעֲקֹב יוֹתֵר וְיוֹתֵר, שִׁיבָא
אַחֲרָיו (אַחֲרֵי שְׂאוּל) **דָּוִד וּשְׁלֹמֹה**
 מִשְׁבֵּט יְהוּדָה [וּמִלְכּוֹת יְהוּדָה שׁוֹב לֹא
 תִּתְּבַטֵּל, וַתִּתְּקִיּוּם גַּם לְעֵתִיד לְבָא (ראו
 בראשית מט, ט) [באמ"ח]: תורה ח

בְּגִין עֵדֶן [שְׁנָאֲמֵר (בראשית ב, ח"ט) 'וַיִּטַּע
 ה' אֲלֵהִים גֵּן בְּעֵדֶן מִקְדָּם'] **לְשׁוֹן אַחֵר:**
'בְּאֵהָלִים נָטַע ה' אֵינוֹ מִין בְּשָׂמִים
 אֲלָא הוּא לְשׁוֹן 'אֵהָל', וְכַלּוּמֶר: זִיו
 פְּנִיָּהֶם מֵאִיר - **בְּשָׂמִים הַמְתוּחִין**
בְּאֵהָל. וְהַשָּׂמִים מְכוּוֹנִים בְּלְשׁוֹן
 'אוֹהֶל', כְּמוֹ שְׁנָאֲמֵר (ישעיה מ, כב) 'הַנוֹטָה
 כִּדֹּק שָׂמִים וַיִּמְתַּחֵם בְּאֵהָל לְשִׁבְתָּה'
 (תרגום יב"ט):

נָטַע ה'. לְשׁוֹן נְטִיעָה מְצִינוּ גַם
בְּאֵהָלִים, וְלֹא רַק בְּאֵינְלוֹת, שְׁנָאֲמֵר
 (דניאל יא, מה) 'וַיִּטַּע אֵהָלִי אֶפְרָיִם'
 [בְּנִבּוּאָת קֵץ הַיָּמִים: מֶלֶךְ הַצִּפּוֹן יִקְבַּע
 אֵהָלִי אֶרְמוֹנוֹ 'בֵּין יָמִים לְהָרָה צָבִי
 קִדְשׁ'] - עַל שֵׁם שֶׁהָאוֹהֶלִים מְחוּפְּרִים
 בְּחֻבָּלִים וַיִּתִּידוֹת הַנְּעוּצִים וְנִטּוּעִים
 בְּאֶרֶץ: תורה ז

(ז) **מִדְּלִיּוֹ. מִבְּאֲרוֹתָיו.** וְהַבְּאֲרוֹת
 נִקְרָאִים כֵּן, כִּי מִשָּׁם שׁוֹאֲבִים יְדוּלִים
 אֶת הַמַּיִם בְּדִלְי' [כְּמוֹ (שמות ב, יט) 'וְגַם
 דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשָּׁק אֶת הַצֶּאֱזָן'].
וּפְרוּשׁוֹ בְּתַרְגוּמוֹ בְּאוֹנְקֵלוֹס: 'סִגִּי
 מִלְכָּא דִּיתִרְבָּא מִבְּנוּהִי' [וַיִּגְדֵּל הַמֶּלֶךְ
 אֲשֶׁר יִמְשַׁח מוֹרְעוֹ], וְהַמְשִׁיל אֶת עֵינָן
 הַמְּלוּכָה לְמִים עַל שֵׁם שֶׁהַדְּרִךְ לְמִשׁוֹחַ
 אֶת הַמֶּלְכִּים אֲצֵל הַנְּהָר, לְסִימָן טוֹב
 שֶׁתִּמְשֹׁךְ שֶׁלְשֵׁלַת מִלְכּוֹתָם בְּמִים

(ו) **בְּנִחָלִים נָפְיוּ.** מוֹסֵב עַל 'מֶה טָבוּ
 אֵהָלִיךְ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֵיךְ יִשְׂרָאֵל', שְׁכָמוֹ
 נִחְלִי מִים הַנִּמְשָׁכִים לְאוֹרֶךְ, כִּי נִרְאִים
 מִחֲנוֹת הָאוֹהֶלִים וּמִשְׁכְּנוֹת הַדְּגָלִים
שְׁנָאֲרָכוּ וְנִמְשְׁכוּ לְנִטּוֹת לְמַרְחֹק.
אָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ, מִבְּרֻכּוֹתָיו שֶׁל אוֹתוֹ
רָשָׁע אָנוּ לְמַדִּים מֶה הָיָה בְּלִבּוֹ
לְקַלֵּל, כִּי בְּשֹׂאֲמֵר לְהַשִּׁית אֶל
הַמַּדְבָּר פָּנָיו (לעיל פסוק א), לְהַזְכִּיר עֲוֹנָם
 שֶׁתִּחַוֵּל עֲלֵיהֶם הַקֵּלָלָה, הָיוּ אִזּוּ בְּלִבּוֹ
 קָלִלוֹת הַרְבֵּה, וּבְשֹׁהֶפֶף הַמָּקוֹם אֶת
פָּיו מִן הַקֵּלָלָה אֶל הַבְּרָכָה [בְּלְשׁוֹן
 הַפְּתוּב (דברים כג, ו) 'וַיִּהְיֶה ה' אֵלֶיךָ לֵךְ
 אֶת הַקֵּלָלָה לְבְרָכָה'], לֹא הִחְלִיפָם
 בְּבְרָכוֹת מַעֲנִין אַחֵר, אֲלָא בִּרְכָם מַעֲיֵן
אוֹתָם קָלִלוֹת שֶׁבִקֵּשׁ לִזְמַר כּו',
בְּדֹאִיתָא בְּפֶרֶק 'חֶלֶק' (סנהדרין קה) (ש"ל):
בְּאֵהָלִים. מִין בְּשָׂמִים הוּא, בְּתַרְגוּמוֹ
 בְּאוֹנְקֵלוֹס: 'בְּכוֹסְמֵיָא' [בְּבְשָׂמִים],
 וּבְלְשׁוֹן הַתּוֹב: 'מִרְ וְאֵהָלוֹת' עִם כָּל
 רִאשֵׁי בְשָׂמִים' (שיר השירים ד, יד) [וְכֵן
 מְצִאנוּהוּ גַם בְּלְשׁוֹן זֶכֶר (משלי י, ח) 'מִרְ
 אֵהָלִים וְקִנְמוֹן']. וּמִשָּׁל הוּא לְמַעַלְתָּם
 שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁרִיחָם הַטּוֹב נוֹדֵף
 מִמְּצוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁבָּהֶם
 (מפורשים):

נָטַע ה'. כְּעֵצִי הַבְּשָׂמִים אֲשֶׁר נָטַע ה'

(ח) **אֵל מוֹצִיאוֹ מִמִּצְרַיִם כְּתוּעַפֶּת רֹאם לוֹ יֵאָכֵל**
גוֹיִם צָרִיו וְעֲצֻמְתֵּיהֶם יִגְרֵם וְחֲצִיו יִמְחֹץ:

ח אֵלָּהּ דְּאִפְקוּדֵי מִמִּצְרַיִם תִּקְפֹּא וְרוּמָא
 דִּילָּהּ יִיכָלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל נִכְסֵי עַמְמֵי
 סְנָאִיהוֹן וּבְכֻזָּת מַלְפִּיָּהוֹן יִתְפַּקְּדוּ
 וְאַרְעֵיהוֹן יִחְסְנוּ:

כ"י אֵל מוֹצִיאוֹ מִמִּצְרַיִם • מי גורם להם הגדלה הזאת? אֵל המוציאם ממצרים בתקף ורום שלו, יאכל את הגוים שהם צריו. וְעֲצֻמְתֵּיהֶם • של צרים. יִגְרֵם • מנחם פתר בו לשון שְׂבִיחָה, וכן (צפניה ג): "לא גרמו לבקר", וכן (יחזקאל כב): "וְאֶת-חֲרָשֶׁיהָ תִּגְרְמִי". ואני אומר לשון עצם הוא, שְׂמַגְרַר הַבֶּשֶׂר בְּשָׁנָיו מִסְבִּיב וְהַמָּחַ שֶׁבִּפְנֵים וּמַעֲמִיד הָעֵצָם על ערמימותו. וְחֲצִיו יִמְחֹץ • אונקלוס תרגם: חציו של צרים, חלקה של להם כמו בעלי חיים, מרי פלוגתא. (ס"א לשון חלקה וחציה) וכן ימחץ לשון (שופטים ה): "וּמִחֲצֵהָ וְחִלְפָה רִקְתָּה". שִׁיחֲצוֹ אֶת אֲרָצָם. וַיֵּשׁ לַפֶּתַר לשון חצים ממש - חציו של הקדוש-ברוך-הוא ימחץ בדמם של צרים, יטבל ויִצְטַבֵּעַ בדמם, כמו (תהלים סח): "לִמְעַן תִּמְחֹץ רִגְלָךְ בְּדָם" ואינו זו מלשון מכה, כמו: "מחציתי", שֶׁהֻצְבַּע בְּדָם נִרְאָה כְּאִלוֹ מְחוּץ וְנִגּוּעַ.

(ט) **כָּרַע שָׁכֵב כְּאִרִי וּכְלָבִיא מִי יִקְיֶמְנוּ מְבֹרָכֶיךָ**
בְּרוּךְ וְאַרְרִיךְ אֲרוּר:

ט יְנוּחַ יִשְׂרֵי בְּתִקְוָה כְּאִרִי וּכְלָבִיא לִית
 דִּיקְיִמְנָה בְּרִיכָךְ יִהְיוֹן בְּרִיכִין וְלִיטִיף יִהְיוֹן
 לִיטִין:

כ"י **כָּרַע שָׁכֵב כְּאִרִי •** כתרגומו: יתישבו בארצם בלח ובגבורה.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

ראשו) של סיסרא, וחילקה את ראשו לחצאין]. ואף כאן, 'ימחץ' - שִׁיחֲצוֹ יִשְׂרָאֵל אֶת אֲרָצָם ויחלקוה ביניהם לנחלה. רש"י מביא פירוש אחר משלו: **וַיֵּשׁ לַפֶּתַר** (לפרש תיבת חציו) **לְשׁוֹן 'חֲצִים' מִמֶּשׁ** [כמו (תהלים קכו, ד) 'בְּחֲצִים בֵּיד גְּבוּרָה', וְהַכְתוּב מְדַבֵּר בְּחֲצִיו שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוא הַנִּלְחָם בְּגוֹיִים הַצָּרִים אֶת יִשְׂרָאֵל, שהוא יִמְחֹץ אֶת חֲצִיו בְּדָמָם שֶׁל צָרִים, כְּלוֹמַר יִטְבּוֹל וַיִּצְבַּע אוֹתָם בְּדָמָם, כְּמוֹ שֶׁמֻּצָּנוּ לְשׁוֹן 'מִחֹץ' בְּמִשְׁמַעוֹת זֹה: 'לִמְעַן תִּמְחֹץ רִגְלָךְ בְּדָם' (תהלים סח, כד) [מֵאִמֶּר הַקִּבָּה לַעֲם יִשְׂרָאֵל: אֲנִיכֶם בְּאוֹיְבֵיךָ עַד אֲשֶׁר יִטְבְּלוּ רִגְלֵיךָ בְּדָמָם]. וּמַעֲמִיד רש"י: אֲמַנָּם עֵיקַר לְשׁוֹן 'מִחֹץ' פִּירוּשׁוֹ: 'מִכָּה', וְגַם בְּשִׁמְכָרְשִׁים אוֹתוֹ בְּמִשְׁמַעוֹת טְבִילָה בְּדָם, אֵינוֹ זֶה מִלְשׁוֹן מִכָּה כְּעֵיקַר פִּירוּשׁוֹ, כְּמוֹ: 'מִחֲצֵתִי וְאֲנִי אֲרַפֵּא' (דברים לב, לט), כִּי שְׁתֵּי הַמִּשְׁמַעוֹת דּוֹמּוֹת בְּעֵינֵינוּ, לְפִי שֶׁהֻצְבַּע בְּדָם נִרְאָה כְּאִילוֹ מְחוּץ וְנִגּוּעַ (מִכָּה וְחִבּוֹל). וְאֵף כֵּן הַחֲצִים הַמְּכַתְּמִים בְּדָם הָאוֹיְבִים, דּוֹמִים כְּאִילוֹ הֵם עֲצָמָם מְכִים וְנִגּוּעִים (חִזְקִיָּהוּ, אִמְרֵשׁ): תורה ט

(ט) **כָּרַע שָׁכֵב כְּאִרִי.** פִּירוּשׁוֹ כְּתִרְגוּמוֹ בְּאוֹנְקְלוֹס: 'יְנוּחַ יִשְׂרֵי בְּתִקְוָה כְּאִרִי' [יְנוּחַ וְיִשְׁכּוֹן בְּגִבּוּרָה כְּאִרִי].

גֵּרָם], וְאִכִּילַת כָּל הַבֶּשֶׂר וְכִילָוִיו קָרִיו עַל שֵׁם הָעֵצָם, לְפִי שֶׁמֻּגְרַר בְּשָׁנָיו הַבֶּשֶׂר מִסְבִּיב וְגַם הַמּוֹחַ שֶׁבִּפְנֵים הָעֵצָם, וּמַעֲמִיד הָעֵצָם עַל עַרְמִימוֹתָיו - שֶׁהוּא נוֹתֵר עָרוֹם לֹא בֶּשֶׂר. וְכֵן פִּירוּשׁ הַכְּתוּב: יֵאָכֵל אֶת צָרָיו וְלֹא יִשְׁאִיר מֵהֶם כִּי אִם הָעֲצָמוֹת [וְהַפְּסוּק 'וְאֶת חֲרָשֶׁיהָ תִּגְרְמִי' יִתְפַּרֵּשׁ לְפִי זֶה, שֶׁיִּשְׁתּוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר בְּכּוֹס הַפּוֹרְעָנוּת, כְּמִי שֶׁאֹכֵל כָּל הַבֶּשֶׂר וּמִשְׁאִיר הָעֲצָמוֹת בְּלִבָּד (בִּאֲרִיךְ) (בִּאֲמִידָה): וְחֲצִיו יִמְחֹץ. אֲוִנְקְלוֹס תִּרְגָּם: וְחֲצִיו יִמְחֹץ' - 'וְאַרְעֵיהוֹן יִחְסְנוּ' [וְאַרְעָם יִנְחֹל]. וּמַתוּךְ תִּרְגוּמוֹ לְמַדְנֵה שֶׁהוּא מְפָרֵשׁ אֶת שְׁתֵּי הַתִּיבּוֹת הַלּוֹ מִלְשׁוֹן חֲצִיהָ וְחִלּוּקָהּ, וְלַעֲנִין חִלּוּקַת הָאָרֶץ לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁהִיָּתָה לְפָנֵי כֵן מְחֻלָּקֶת לְגוֹיִים. וְכֵן פִּירוּשׁוֹ: חֲצִיו שֶׁל צָרִים - הָאָרֶץ הַחִלּוּקָה שֶׁלָּהֶם, יִמְחֹץ (יִחְלַק) יִשְׂרָאֵל לְשִׁבְטֵי וְיִנְחִילוּהָ. וְכְמוֹ שֶׁתִּירְגָּם גַּם אֶת הַפְּסוּק (בִּרְאשִׁית מֵט, כב) 'וַיִּשְׁטַמְהוּ בְּעֵלֵי חֲצִים' - 'מְרִי פְלּוּגוֹתָא' - בְּעֵלֵי מְחֻלּוֹתָהּ [הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּאִחֵי יוֹסֵף שֶׁשִּׁנְאוּהוּ וְחִלְקוּ עֲלָיו]. וְכֵן מְפָרֵשׁ גַּם תִּיבַת 'יִמְחֹץ' בְּמִשְׁמַעוֹת חֲצִיהָ, כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב (שּׁוֹפְטִים ה, כו) 'וּמִחֲצֵהָ וְחִלְפָה רִקְתָּה' [וְעַל אֶשֶׁת חֶבֶר הַקִּינִי נִטְּלָה אֶת יָתֵד הַבְּרָזֶל וְתִקְעָה אוֹתוֹ בְּרִקְתָּה (צד

(ח) **אֵל מוֹצִיאוֹ מִמִּצְרַיִם כְּתוּעַפֶּת** רֹאם לוֹ. לשון זה כבר נאמר למעלה (כג, כב) וְכֵן הוּא חוֹזֵר עַל כֵּן כְּדִי לֹאמַר: מִי גוֹרֵם לָהֶם הַגְּדוּלָּה הַזֹּאת - הָרִי הוּא הָאֵל הַמוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם בְּתוֹקֶף וְרוֹם שְׁלוֹ; וְעַם אוֹתוֹ תוֹקֶף וְרוֹם שְׁלוֹ, יֵאָכֵל גַּם אֶת שְׂאֵר הַגּוֹיִם שֶׁהֵם צָרָיו [הַצָּרִים אֶת יִשְׂרָאֵל נִחְשָׁבִים כְּמוֹ צָרָיו שֶׁל הַקִּבָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סג, ט) 'בְּכָל צָרָתָם לוֹ צָר' (ראה רש"י שְׁמוֹת טו, טז) [ז', (רא"ם, קצ"מ)]: וְעֲצֻמְתֵּיהֶם. שֶׁל אוֹתָם הַגּוֹיִם הַצָּרִים אֶת יִשְׂרָאֵל: יִגְרֵם. מֵהוּ לְשׁוֹן 'יִגְרֵם' מִנְחָם פֶּתַר בּו (פִּירוּשׁ בּו) **לְשׁוֹן שְׂבִיחָה**, כְּלוֹמַר 'וְעֲצֻמְתֵּיהֶם יִשְׁבּוּר', וְכֵן: 'שְׂרִיָּה בְּקִרְבָּה... וְאֲבִי עָרֵב לֹא גְרָמוּ לַבִּקְרִי' (צפניה ג, א) [דְּבָרֵי תוֹכְחָה אֶל הַשָּׂרִים בְּיִשְׂרָאֵל הַחוֹמְסִים אֶת הָעָם בְּזִאֲבִים הַרְעִיבִים בְּלִילָה הָאוֹכִלִים אֶת כָּל הַטָּרֶף, כִּי לֹא שָׁבְרוּ עֵצָם מִהַבּוֹקֶר (א"ט), [וְכֵן 'וְשִׁתִּית אוֹתָהּ... וְאֶת חֲרָשֶׁיהָ תִּגְרְמִי' (יחזקאל כג, לד) 'דִּימָה הַכְּתוּב כּוֹס הַמִּשְׁקָה פּוֹרְעָנוּת לְיִשְׂרָאֵל לְכָלִי חֲרָשׁ שֶׁמֻּשְׁנָשְׁתַּבֵּר אֵין לוֹ תִּקְנָה, כֵּן מִשְׁתַּבֵּא תִּשְׁוּעָתָם וְיִשְׁבֵּר הַכּוֹס לֹא יִשׁוּב לְהִשְׁקוּתָם עוֹד' (רש"י)]. רש"י חוֹלֵק עַל פִּירוּשׁוֹ שֶׁל מִנְחָם: וְאֵינוֹ אֹמֵר, לְשׁוֹן עֵצָם הוּא [כְּמוֹ (משלי כה, ט) 'וְלִשׁוֹן רַכָּה תִּשְׁבֵּר

י וַתִּקַּח רָגְזָא דְּבָלָק בְּבִלְעָם וַשְׁקַפְנִין לִידוּהִי
וְאָמַר בָּלָק לְבִלְעָם לְמִילֵט סִנְאִי קָרִיתִךָ וְהָא
בְּרָכָא מְבֹרַכַת לְהוֹן דְּנָן תִּלֵּית זְמַנִּין:

(י) וַיַּחֲרֹאֲף בָּלָק אֶל־בִּלְעָם וַיִּסְפֹּךְ אֶת־כַּפּוֹי וַיֹּאמֶר
בָּלָק אֶל־בִּלְעָם לֵקֵב אִיבִי קְרֹאתִיךָ וְהִנֵּה בִּרְכַּתְךָ
כִּדְּךָ זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים:

כס"א • וַיִּסְפֹּךְ • הִפֵּה זֹו עַל זֹו.

יא וַיִּכְעַן זִיל לָךְ לְאַתְרֵךְ אֲמַרִית יִקְרָא
אֲיִקְרַנְךָ וְהָא מְנַעַךְ יִי מִן יִקָּר:

(יא) וַעֲתָה בִּרְחִלְךָ אֶל־מְקוֹמִי אֲמַרְתִּי כִּפֵּר אֲכַבְּדֶךָ
וְהִנֵּה מְנַעַךְ יְהוָה מִכְּבֹּד:

יב וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לְבָלָק הֲלֹא אִף לֹאֲזַגְדִּיךָ דִּי
שְׁלַחַת לְוֹתִי מִלִּילִית לְמִימָר:

(יב) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק הֲלֹא גַם אֶל־מְלֶאכֶיךָ
אֲשֶׁר־שָׁלַחְתָּ אֵלַי דִּבַּרְתִּי לֵאמֹר:

יג אִם יִתֵּן לִי בָלָק מְלִי בֵיתָה כֶּסֶף וְדֹהֵב לִית
לִי רְשׁוֹ לְמַעֲבָר עַל גְּזֹרֹת מִימָרָא דִּינִי
לְמַעֲבָד טַבְתָּא אוּ בִישְׁתָּא מְרַעוּתִי דִּימִלֵּל
יִי יְתֵה אֲמַלֵּל:

(יג) אִם־יִתֵּן־לִי בָלָק מְלֶא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְדֹהֵב לֹא אוֹכַל
לְעֹבֵר אֶת־פִּי יְהוָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוּ רָעָה מִלִּבִּי
אֲשֶׁר־יְדַבֵּר יְהוָה אֹתוֹ אֲדַבֵּר:

כס"ב • לְעֹבֵר אֶת־פִּי ה' • כָּאֵן לֹא נֹאמַר "אֱלֹהִי" כְּמוֹ שֶׁאָמַר בְּרֵאשׁוֹנָה, לְפִי שִׂידַע שֶׁנִּבְכָּשׁ בְּהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
וְנִטְרָד.

♦ שבת קודש ז' תמוז ♦

יד וַיִּכְעַן הָא אָנָּא אֲזַל לְעַמִּי אִיתָא אֲמַלְכִּינְךָ
מָא דַּמְעַבְד וְאֲחֹנִי לָךְ מָא דַּמְעַבְד עֲמָא דְּהִדִּין
לְעַמְךָ בְּסוּף יוֹמָיָא:

(יד) וַעֲתָה הִנְנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לְכָה אִיעֲצֶךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים:

כס"ג • הוֹלֵךְ לְעַמִּי • מַעֲתָה הִרְיִנִי בְּשֹׂאֵר עַמִּי, שֶׁנִּסְתַּלַּק הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מֵעָלֵי. לְכָה אִיעֲצֶךָ • מָה לָךְ
לַעֲשׂוֹת. וּמָה הִיא הָעֵצָה? אֱלֹהֵיהֶם שֶׁל אֱלוֹ שׁוֹנָא זְמָה הוּא כו', כְּדֹאִיתָא בְּ"חֶלֶק" (סנהדרין קה). תַּדַּע שֶׁבִּלְעָם
הִשְׁיֵא עֵצָה זֹו לְהַכְשִׁילָם בְּזְמָה, שֶׁהָרִי נֹאמַר (במדבר לא): "הֵן הִנֵּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַבְּרֵךְ בִּלְעָם". אֲשֶׁר

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

'חֶלֶק' (סנהדרין קה). אָמְנָם, כָּאֵן לֹא פִירֵשׁ
הַכְּתוּב מִזֵּי הָעֵצָה, וּמִמָּקוֹם אַחֵר תַּדַּע
שֶׁבִּלְעָם הִשְׁיֵא עֵצָה זֹו לְהַכְשִׁילָם
בְּזְמָה, שֶׁהָרִי נֹאמַר (לִקְמָן לא, טז) 'הֵן
הִנֵּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַבְּרֵךְ בִּלְעָם'
[דְּבָרֵי מֹשֶׁה אֶל הַחוֹזִיִּים מִמִּלְחָמָה
מִדִּין עִם הַנָּשִׁים שֶׁנִּלְקָחוּ בַּשָּׂבִי: לְמָה
הַחֲיִיתֶם אוֹתָן, הֲלֹא הֵן הִכְשִׁילוּ אֶת
יִשְׂרָאֵל עַל פִּי עֵצַת בִּלְעָם]:
אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ. מִקְרָא
קֶצֶר הוּא זֶה, שְׁמִתוֹךְ הַלְשׁוֹן 'אִיעֲצֶךָ
אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה' דּוּמָה כְּאִילוּ
הַכֵּל מֵאָמַר אַחֵר, וְאִינוּ כֵּן אֱלָא שְׁנֵי
דְּבָרִים אָמַר לוֹ: אִיעֲצֶךָ לְהַכְשִׁילָם
בַּחֲטָא, וְעוֹד אוֹמַר לָךְ מָה שֶׁהֵן

(יד) הוֹלֵךְ לְעַמִּי. הִיָּה לוֹ לוֹמַר 'הִנְנִי
הוֹלֵךְ לְמִקְוָמִי' (כדלהלן פסוק כה). וְנִקְט
'לְעַמִּי' לְרִמּוֹז לוֹ כִּי מַעֲתָה הִרְיִנִי
כְּשֹׂאֵר עַמִּי (בְּאֲדָם פְּשׁוּט) לְפִי
שֶׁנִּסְתַּלַּק הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מֵעָלֵי
עַל שֶׁהָלַךְ נֶגֶד רְצוֹנוֹ וּבִיקֵשׁ לְקַלְלָם
[וְהִנְבּוֹאוֹת שֶׁנֹּאמְרוּ לְהֵלֵן, כְּכָר יָדַע
אוֹתָן בִּלְעָם בְּנִבּוּאָה שֶׁנֹּאמְרָה לוֹ קוֹדֵם
לָכֵן (לבוש)] (קיצור 28):
לְכָה אִיעֲצֶךָ. אִם בְּרָצוֹנָךְ לְהִרְעֵ לְעָם
הַזֶּה, אֲתָן לָךְ עֵצָה מָה לָךְ לַעֲשׂוֹת.
וּמָה הִיא הָעֵצָה - 'אֱלֹהֵיהֶם שֶׁל אֱלוֹ
שׁוֹנָא זְמָה הוּא, וְכֹאֲשֶׁר תִּכְשִׁיל אוֹתָם
בַּחֲטָא זֶה, אֲזִי יִסְלַק הַקִּבְ"ה אֶת
שְׁכִינְתוֹ מִמָּהם' וְכו', כְּדֹאִיתָא בְּפֶרֶק

שִׁישְׁרָאֵל יִתְיַשְׁבוּ בְּאַרְצָם בְּכַח
וּגְבוּרָה: תוֹרָה י
(י) וַיִּסְפֹּךְ. הִפֵּה אֶת כַּפּוֹת יָדָיו זֹו עַל
זֹו [בְּדֶרֶךְ הַמַּצֵּטֵר שְׁתוּחֻלְתּוֹ
נִבְּזָה]: תוֹרָה יא
(יג) לְעֹבֵר אֶת פִּי ה'. כָּאֵן לֹא נֹאמַר
'אֱלֹהִי' כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר בְּרֵאשׁוֹנָה (לעיל
כב, יח) 'לֹא אוֹכַל לְעֹבֵר אֶת פִּי ה' אֱלֹהִי'
- כִּי אֲזַ עֲדִין הִיָּה הַקִּבְ"ה מְשֻׁרָה
שְׁכִינְתוֹ עָלָיו, וְהִיָּה בִּלְעָם מִיִּיחָסוֹ אֵלָיו
שֶׁהוּא 'אֱלֹהִי', אֲכַל כָּאֵן לֹא אָמַר כֵּן,
לְפִי שִׂידַע שֶׁנִּבְכָּשׁ בְּהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־
הוּא וְנִטְרָד - נִתְקַלְקַל בְּעִינָיו וְנַעֲשֶׂה
שְׁנֵאוֹי לוֹ, וּמַעֲתָה הָרִי הוּא מְגוֹרֵשׁ
מִמֶּנּוּ, כְּדִלְהֵלָן (בא"י): תוֹרָה יד

שיעור יומי לשבת קודש ז' תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – כד – פרשת בלק
 יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמּוֹ • מִקְרָא קָצֵר הוּא זֶה: אֵינְךָ לְהַכְשִׁילָם וְאָמַר לָךְ מַה שָּׁהֵן עֲתִידִין לַהֲרַע לְמוֹאֵב
 בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וּמִחֵץ פְּאֲתֵי מוֹאֵב. הַתִּרְגוּם מְפָרֵשׁ קִצּוֹר הָעֲבָרִי וְיִקְטֹל וְכו'.

טו ונטל מתלה ואמר ואמר בלעם ברה בעור
 ואמר גברא דשפיר חזי:

(טו) וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נָאִם בִּלְעָם בְּנֹו בְעֹר וְנָאִם
 הַגִּבֹּר שְׂתָם הָעֵיִן:

טז אמר דשמע מימר מן קדם אל וידע מדע
 מן קדם עלאה חזו מן קדם שדי חזי שכיב
 ומתגלי לה:

(טז) נָאִם שְׂמַעְ אֲמִירֵאֵל וַיֵּדַע דַּעַת עֲלִיּוֹן מַחֲזָה
 שְׂדֵי יַחֲזָה נִפְל וּגְלוּי עֵינָיִם:

ה"ט וידע דעת עליון • (סנהדרין ק"ה ב) לכוּן השעה שכוּעס בה.

יז חזיתה ולא כען סכיתה ולא איתוהי קריב
 פד יקום מלכא מעקב ויתרפא משיחא
 מישראל ויקטול רכרבי מואב וישלוט בכל
 בני אנושא:

(יז) אֲרָאנֹו וְלֹא עֲתָה אֲשׁוּרָנֹו וְלֹא קָרֹוב דְּרָךְ בּוֹכֵב
 מֵיַעֲקֹב וְקָם שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל וּמִחֵץ פְּאֲתֵי מוֹאֵב
 וְקָרַקְר בַּל־בְּנֵי־שֵׁת:

ה"י אראנו • רואה אני שכוּח של יעקב וגדלתו, אף לא עתה הוא אלא לאחר זמן. דרך בוכב • בתרגומו,
 לשון (איכה ב): "דרך קשתו"; שהבוכב עובר כחץ. ובלע"ז דישטני"ט, כלומר, יקום מזל. וקם שבט • מלך
 רודה ומושל. ומחץ פאתי מואב • זה דוד שנאמר בו (שמואל ב ח): "השבט אותם ארצה וימדד שני־חבלים
 להמית וגו'". וקרקר • לשון קורה, כמו (מ"ב יט) "אני קרתי", (ישעיה נא) "ומקבת בור נקרתם", (משלי ל): "קררה
 עורכי נחל". פורייר בלע"ז. בל־בני־שת • כל האמות, שכלם יצאו מן שת בנו של אדם הראשון.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

ומחץ פאתי מואב. [פאה' פירוש: צד, קצה. 'ומחץ פאתי מואב' – והכה את צדריה וקצותיה של מואב] – זה דוד שנאמר בו (שמואל ב ח, ב) 'וַיִּךְ אֶת מוֹאֵב וַיְמַדְדֵם בַּחֲבֵל הַשֶּׁבֶט אוֹתָם אֲרָצָה וַיְמַדְדֵם שְׁנֵי חֲבָלִים לַהֲמִית וּמִלֹּא הִחָבֵל לַהֲחַיּוֹת' וגו' [חילק אותם לשלושה חלקים, שני שלישים מהם השפיב ארצה וְהָרָג, ושליש מהם החיה. וזאת, לפי שהרגו את אביו ואת אמו ואחיו. שנאמר (שמואל א כב, ד) 'וַיִּנָּחֵם אֶת פָּנָי מִלֶּךְ מוֹאֵב, וְלֹא מִצִּיּוֹנוֹ שָׁחוּרוֹ מִשֵּׁם (רש"י, מהר"י קרא).] ומאז נכנעה מואב תחת יד ישראֵל, כמו שנאמר (שם) 'וַתְּהִי מוֹאֵב לְדָוִד לַעֲבָדִים נִשְׂאֵי מִנְחָה':

וְקָרַקְר. לשון 'קורה' שפירושו: נוקב וחופר. כמו 'אני קרתי' ושתיתי מים' (מלכים ב יט, כד) [דברי התפארות שהשמיע סנחריב מלך אשור בבואו לצור על ירושלים: 'מעולם הצלחתי במעשי כאדם החופר באר ומצליח תמיד למצוא את המקור הנובע

מיעקב ויתרפא משיחא מישראל (דוד המלך) [כשיקום מלך מיעקב (דוד המלך) וימשח מלך המשיח מישראל (הבא מורעו)]. עתה מבאר רש"י פירוש המילים: 'דרך בוכב' פירושו 'יעלה בוכב/ ועלייתו של בוכב נקראת כאן 'דריכה', בלשון 'דרך קשתו' (איכה ב, ד), פי כמו חץ העולה מן הקשת על ידי דריכה בגלל ומתיחתו בחוזק, כך צורת עליית בוכב בקיע, שהבוכב במסלולו עובר בו כחץ, ובלע"ז דישטני"ט – והמשיל את עליית המלכות לכוכב. כלומר, יקום מזל של הצלחה לישראל (מפרשים):

וְקָם שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל. כלומר, יקום מלך רודה ומושל בישראל. שכן, 'שבט' פירושו: 'מקל', והוא משמש גם ככינוי למושל על העם, שדרכו לאחוז במקל מושלים [כמו (בראשית מט, י) 'לֹא יִסּוּר שִׁבְט מִיְּהוּדָה' – 'אלו ראשי גלויות שבבבל שרודים את העם' (רש"י), וכלשון הכתוב (יחזקאל יט, יד) 'מִשָּׁה עַז שִׁבְט לְמִשְׁוֹל':

עתידין להרע למואב באחרית הימים – כמו שנאמר 'ומחץ פאתי מואב' (למקו פסוק יז). והתרגום מפרש קוצר העברי – תרגום אונקלוס משלים כאן את הדברים שהמקרא קיצר והחסיר אותם. שכן תירגם: 'אמלכיהו מא דתעבד, ואחיו לה מא דיעבד עמא דדין לעמך' – אינך מה שתעשה, ואראה לך מה יעשה העם הזה לעמך (והכרח): תורה טו

(טז) וידע דעת עליון. שהיה ידע לכוין את השעה שכוּעס בה הקב"ה. כמו שנאמר (תהלים ז, ב) 'וְאֵל זַעַם בָּכָל יוֹם'. ואמרו חכמים, כי בכל יום יש זמן מסוים שבו הקב"ה כועס, והקללות הנאמרות אז עשויות להתקיים (וכמבאר לעיל כג, ח) (סנהדרין קה): תורה יז

(יז) אראנו ולא עתה. כך פירושו: רואה אני שכוּח של יעקב וגדלתו, אף לא עתה היא הגדולה הזאת, אלא לאחר זמן:

דרך בוכב. כוונת הענין הוא בתרגומו באונקלוס: 'כד יקום מלכא

(יח) וְהָיָה אֲדוֹם יִרְשָׁה וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אֵיבֹי יח וְיִהְיֶה אָדוֹם יִרְתָּא וְיִהְיֶה יִרְתָּא שְׁעִיר לְבַעְלִי דְּכַבּוּהִי וְיִשְׂרָאֵל יַצְלַח בְּנִכְסֵין:

וְיִשְׂרָאֵל עֲשֵׂה חֵיל:

רש"י: וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אֵיבֹי • לְאֻיְבָיו יִשְׂרָאֵל.

(יט) וַיֵּרֶד מִיַּעֲקֹב וְהָאֲבִיר שָׂרִיד מַעִיר: יט וַיֵּרְדּוּ חַד מִדְּבִית יַעֲקֹב וַיּוֹבֵד מִשְׁבֵּב מִקְרִית עַמּוּנָא:

רש"י: וַיֵּרֶד מִיַּעֲקֹב • וְעוֹד יִהְיֶה מוֹשֵׁל אַחֵר מִיַּעֲקֹב. וְהָאֲבִיר שָׂרִיד מַעִיר • מַעִיר הַחֲשׂוֹכָה שֶׁל אָדוֹם וְהָיָה רוֹמִי. וְעַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחִים אוֹמֵר בֶּן, שְׁנָאֲמַר בּוֹ (תהילים עב): "וַיֵּרֶד מִיָּם עַד-יָם", (עובדיה): "וְלֹא-יִהְיֶה שָׂרִיד לְבֵית עֲשׂוֹר."

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 283)

וְעַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחִים אוֹמֵר בֶּן (רש"י כד, יט) רז"ל אָמְרוּ, שְׁעוֹבְדֵי הַנְּבִיא, שֶׁהָיָה גֵר אֲדוֹמִי, הִתְנַבֵּא עַל מַפְלַת אָדוֹם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, "וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהָר צִיּוֹן לְשֹׁפֵט אֶת הָר עֲשׂוֹר", כִּי "מִיָּנִיָּה וּבִיָּה אָבָא לִיזִיל בֵּיה נִגָּא" (אבא = יַעֲר - מַעְצָמוּ שֶׁל יַעֲר: קִנְס בְּתוֹךְ הַגִּרְזָן לְהִיּוֹת בֵּית יָד וּקִצְצוֹ בּוֹ אֶת הַיַּעֲר). וְאַף כָּאֵן: בְּלָעַם, נְבִיא אֲמוֹת הָעוֹלָם, מִתְנַבֵּא עַל מַפְלַת הָאֲמוֹת וּשְׁלִיטַת מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחִים עֲלֵיהֶם.

(כ) וַיֵּרָא אֶת-עֲמֶלֶק וַיֵּשָׂא מִשְׁלֹ וַיֹּאמֶר רֹאשִׁית גּוֹיִם עֲמֶלֶק וְאַחֲרִיתוֹ עַדִּי אֲבִיר: כ וַיֵּרָא יְת עֲמֶלֶקָה וַיִּטַּל מִתְּלָה וַיֹּאמֶר רִישׁ קְרִבְיָא דִּישְׂרָאֵל הָיָה עֲמֶלֶקָה וְסוּפָה לְעֶלְמָא יִיבִיר:

רש"י: וַיֵּרָא אֶת-עֲמֶלֶק • נִסְתַּפֵּל בְּפָרְעֻנוֹתָיו שֶׁל עֲמֶלֶק. רֹאשִׁית גּוֹיִם עֲמֶלֶק • הוּא קֶדֶם אֶת כָּלֶם לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל וְכֵן תִּגָּם אוֹנְקֵלוֹס. וְאַחֲרִיתוֹ לְהָאֲבִיר בֵּינֵם, שְׁנָאֲמַר (דברים כה): "תִּמְחָה אֶת-זָכָר עֲמֶלֶק".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

יִם' (תהלים עב, ח) [יִמְשׁוּל גַּם עַל הָאֲרָצוֹת הַרְחוֹקוֹת אֲשֶׁר בְּקֶצֶה הַיָּבֵשָׁה], וּבִכְף יַעֲלֶה בִּידוֹ לְבַעֵר אֶת כָּל הָרִשְׁעָה מִן הָעוֹלָם, וּבְנֵי אָדוֹם בְּכָלֶם, כְּמוֹ שְׁנָאֲמַר (עובדיה א, יח) "וְלֹא יִהְיֶה שָׂרִיד לְבֵית עֲשׂוֹר כִּי ה' דִּבֶּר". [וְהִיכֵן דִּיבֶּר? כְּשֶׁאֲמַר: "וַיֵּרֶד מִיַּעֲקֹב וְהָאֲבִיר שָׂרִיד מַעִיר" (רש"י): תורה כ]

(כ) וַיֵּרָא אֶת עֲמֶלֶק. אֵין הַפְּנוּנָה לְרֹאשִׁיָּה מִמֶּשׁ, אֲלֵא נִסְתַּכַּל וְהִתְבּוֹנֵן בְּפִירְעֻנוֹתָיו שֶׁל עֲמֶלֶק שְׁסוּפּוֹ לְאֲבָדוֹן, וּמִדּוּעַ נִגְזַר עָלָיו כֵּן (הוֹכְרֵן):

רֹאשִׁית גּוֹיִם עֲמֶלֶק. לְפִי שֶׁהוּא קֶדֶם אֶת כּוֹלֶם - שֶׁהָיָה הָרָאשׁוֹן שֶׁבָּא לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שְׁנָאֲמַר (שמות יז, ח): "וַיָּבֹא עֲמֶלֶק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרִפְיֵידִים" - וְכֵן תִּרְגֵּם אוֹנְקֵלוֹס: "רִישׁ קְרִבְיָא דִּישְׂרָאֵל, הָיָה עֲמֶלֶקָה" [רֹאשִׁית הַמִּלְחָמוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הָיָה עֲמֶלֶק] וּלְפִיקָה: "וְאַחֲרִיתוֹ עַדִּי אֲבִיר" - וְאַחֲרִיתוֹ לְיִאֲבִיר בֵּינֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁנָאֲמַר (דברים כה, ט) "תִּמְחָה אֶת זָכָר עֲמֶלֶק": תורה כא

שְׁכּוֹלֶם יֵצְאוּ מִן שַׁת בְּנוֹ שֶׁל אֲדָם הָרָאשׁוֹן [שֶׁהָשָׂאָר מִתּוֹ כּוֹלֶם בְּמִבּוּל, וְלֹא נִשְׁאָרוּ מִן הַמִּבּוּל כִּי אִם נָח וּבְנָיו הַבָּאִים מִן שַׁת] (באמ"ח): תורה יח (יח) וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אֵיבֹי. כְּאִילוֹ נֹאֲמַר 'לְאֵיבֹי' בְּלִמ"ד. כְּלוֹמֵר שְׁעִיר תִּהְיֶה יִרְשָׁה (יְרוּשָׁה) לְאֻיְבָיו יִשְׂרָאֵל וְנִמְצִינוּ עוֹד כְּדוֹגְמָתוֹ שְׁחִיסָר הַכְּתוּב לִמ"ד שְׁבָרָאשׁ הַתִּיבָה (בראשית לג, יח) וַיָּבֹא יַעֲקֹב עִיר שָׁכֶם - כְּמוֹ לַעִיר שָׁכֶם (רש"י), וְכֵן (שמות ח, טז) וַחֲטָאֵת עֲמֹךְ - כְּאִילוֹ כְּתוּב: וַחֲטָאֵת לַעֲמֹךְ (רש"י): תורה יט

(יט) וַיֵּרֶד מִיַּעֲקֹב. "יֵרֶד" פִּירוּשׁוֹ: "יִמְשׁוּל". וּמִקְרָא זֶה הוּא הַמִּשְׁךְ מִקְדָּמוֹ, וְכֹא לְפָרֵשׁ עַל יְדֵי מִי יִתְקַיֵּים וְהָיָה אָדוֹם יִרְשָׁה - עַל כֵּךְ הוּא אוֹמֵר: "וַיֵּרֶד מִיַּעֲקֹב" - וְעוֹד יִהְיֶה מוֹשֵׁל אַחֵר מִיַּעֲקֹב אֲשֶׁר הוּא יֹאבֵדֵם כְּלִיל, וְלֹא יִשְׁאִיר מִקֵּם שָׂרִיד, כְּדִלְהֵלֶן (קיצו"ט): וְהָאֲבִיר שָׂרִיד מַעִיר. הַחֲשׂוֹכָה שֶׁל אָדוֹם, הִיא רוֹמִי וְעַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחִים אוֹמֵר בֶּן, שְׁנָאֲמַר בּוֹ "וַיֵּרֶד מִיָּם עַד

וְשׁוֹתָה מִיָּמִי" (מצ"ד). וְכֵן: הַבֵּיטוּ אֶל צוּר חֲצִבְתָּם וְאֶל מַקְבֵּת בּוֹר נִקְרָתָם' (ישעיה נא, א) [נְבוֹאֵת נְחֻמָּה לְיִשְׂרָאֵל: הַתְּבַנְנוּ אֶל אֲבִרְהָם אֲבִיכֶם וְאֶל שָׂרָה אִמְכֶם, אֲשֶׁר הוּא הָיָה הַסֹּלֶעַ שֶׁמִּמֶּנּוּ נִחְצְבְתֶּם, וְהִיא הִיְתָה הַבּוֹר שֶׁמִּמֶּנּוּ נִחְפְּרְתֶם, כִּי כִשֶּׁם שֶׁעֲשִׂיתִי עִמָּהֶם נַפְלְאוֹת נִגְדַּ הַטֹּבֵעַ בֶּן אֲעֲשֶׂה עִמָּכֶם (מלבי"ם)], וְכֵן: "עֵינִ תִּלְעַע לְאֵב... יִקְרוּהָ עוֹרְבֵי נַחַל וַיִּאֲכִלוּהָ בְּנֵי נֶשֶׁר" (משלי ה, י) [הָעֵינִ הַלּוֹעֲגָת לְדִבְרֵי מוֹסֵר הָאֵב, יִנְקְבוּהָ וַיִּנְקְרוּהָ הָעוֹרְבִים אֲשֶׁר בְּנַחַל, וַיִּאֲכִלוּהָ בְּנֵי הַנְּשָׂרִים]. פּוֹרִי"ר בְּלַע"ז. וְאַף כָּאֵן 'וְקִרְקֶר כָּל בְּנֵי שֵׁת' - אֵימַת מִלְכוּתוֹ שֶׁל דָּוִד תִּהְיֶה מוֹשְׁלַת עַל כָּל בְּנֵי שֵׁת, עַד כִּי יִהְיֶה כְּבוֹחוֹ לְקִרְקֶר וְלִהְרוֹג אֶת כָּל הַקָּמִים נִגְדוּ [כְּמוֹ שְׁנָאֲמַר (דברי הימים א יד, ז) 'וַיֵּצֵא שֶׁם דָּוִיד בְּכָל הָאֲרָצוֹת, וְה' נָתַן אֶת פָּחָדוֹ עַל כָּל הַגּוֹיִם'] (העמק דבר, עפ"י דעת רש"י שֶׁכֵּל הַכְּתוּבִים עַד וַיֵּרֶד מִיַּעֲקֹב נֹאמְרִים עַל דוֹר הַמֶּלֶךְ):

כָּל בְּנֵי שֵׁת. הַפְּנוּנָה הִיא עַל כָּל הָאוֹמוֹת, וְנִקְרָאִים כָּאֵן 'בְּנֵי שֵׁת' לְפִי

כִּי וַיֵּרָא אֶת־הַקִּינִי • לְפִי שְׁהִיָּה קִינִי תְּקוּעַ אֶצֶל עֲמֶלֶק, כַּעֲנִינִן שְׁנֵאֲמָר (שמואל א טו) : "וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־הַקִּינִי וגו'" - הִזְכִּירוּ אַחֵר עֲמֶלֶק. נִסְתַּפֵּל בְּגִדְלָתָם שֶׁל בְּנֵי יִתְרוֹ, שְׁנֵאֲמָר בָּהֶם (ד"ה א ב) : "תִּרְעָתִים שְׂמֻעָתִים שׁוֹכָתִים". אֵיטָן מוֹשְׁבֶּךְ • תִּמְחָה אֲנִי מֵהִיכָן זִכִּיתָ לִכְּ? הֲלֹא אֶתָּה עֲמִי הָיִיתָ בַּעֲצַת (שמות א) : "הִבָּה נִתְחַכְמָה לּוֹ" וְעַתָּה נִתְיַשְׁבֵּת בְּאֵיטָן וּמַעֲזוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

ר"י • כי אם-יהיה לבער קין וגו' • אשריך שנתקעפת לתקוף זה, שאינך נטרד עוד מן העולם, כי אף אם אתה עתיד לגלות עם עשרת השבטים ותהיה לבער ממקום שנתישבת שם, מה בכך? • עדימה אשור תשפך • עד היכן הוא מגלה אותך? שמא לחלח ותבור? אין זה טרוד מן העולם אלא טלטול ממקום למקום, ותשוב עם שאר הגליות.

וַיֵּשֶׁא מִשְׁלוֹ וַגּוֹ' • כִּי־נָן שְׁהֶזְכִּיר אֶת שְׁבִיַּת אֲשׁוּר, אֲמַר. אוֹי מִי יִחְיֶה מִשְׁמוֹ אֵל • מִי יִכּוֹל לְהַחְיֹת אֶת עַצְמוֹ מִשְׁמוֹ אֶת אֵלָה, שְׁלֹא יֵשִׁים עָלָיו הַגּוֹזֵר אֶת אֵלָה; שֶׁעֲמַד סִנְחָרִיב וַיִּכְלֹל אֶת כָּל הָאֲמּוֹת, וְעוֹד יָבֹאוּ צִים מִיַּד כְּתִים - וַיַּעֲבְרוּ כְּתִים שֶׁהָן רוֹמִיִּים בְּבִירְנִיּוֹת גְּדוֹלוֹת עַל אֲשׁוּר.

(כא) וַיֵּרָא אֶת הַקִּינִי. כִּיּוֹן שֶׁהוֹפִיר אֶת עֲמֹלָק, הוֹפִיר גַּם אֶת הָעָם הַקִּינִי לִפְי שְׁהִיָּה קִינִי תִקְוָה (יוֹשֵׁב בִּקְבִיעוּת) אֲצֹל עֲמֹלָק, כְּעִנְיֹן שְׁנֵאמַר שְׁנֵאמַר אֶת טו, ו) וַיֵּאמֶר שְׁאוּל אֶל הַקִּינִי לָכוּ סוּר וְרוּדוּ מִתּוֹךְ עֲמֹלָקִי פֶּן אֶסְפֹּף עִמּוֹ וְגו' וְיִסֵּר קִינִי מִתּוֹךְ עֲמֹלָק' [כְּאֲשֶׁר בָּא שְׁאוּל הַמֶּלֶךְ לְהִלָּחֵם בְּעֲמֹלָק, בִּקְשָׁה תְּחִילָה מִן הַקִּינִי שֶׁיִּסֹּר וְיִפְרֹד מִמֶּנּוּ, פֶּן יִפְגְּעוּ בּוֹ הַלּוֹחֲמִים בְּשִׁגְגָה (מִצִּיד)]. וּלְפִיכָךְ הֻזְכְּרוּ כָּאֵן אַחֵר עֲמֹלָק. וְמֵה 'רָאָה' בְּלָעַם אֲצֹל הַקִּינִי, נִסְתַּכַּל בְּגִדּוּלָתוֹן שֶׁל בְּנֵי יִתְרוֹ חוּתָן מִשֶּׁהָא וּבְנֵיו וְכֵן לְהַתְגַּיֵּר [וּמִבְנֵי קִינִי הָיוּ, שְׁנֵאמַר (שׁוֹפְטִים א, טו) יִבְנֵי קִינִי חָתָן מִשֶּׁהָ], וְיִצְאֻ מֵהֶם גְּדוּלֵי תוֹרָה, שְׁנֵאמַר בָּהֶם (דְּבָרֵי-הַיָּמִים א ב, נה) וּמִשְׁפָּחוֹת סִפְרִים יִשְׁבִּי יַעֲבֹץ תִּרְעָתִים שְׁמַעְתִּים שׁוֹכְתִים הִמָּה הַקִּינִים... וְדָרְשׁוּ חֻכְמִים: 'תִּרְעָתִים' – שְׁהָיוּ יוֹשְׁבִים עַל שַׁעְרֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ לְהַקְשִׁיב דְּבָרֵי תוֹרָה [תִּרְעָא' בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי פִירוּשׁוֹ: 'שַׁעַר']; 'שְׁמַעְתִּים' – שְׁהָיוּ 'שׁוֹמְעִים' (מִבְּיָנִים) אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה שֶׁהִקְשִׁיבוּ; 'שׁוֹכְתִים' – לְכַסּוֹף זָכוּ שֶׁהֶם לְמוֹדוֹ לְאַחֲרִים שֶׁהִסְכִּיתוּ

(כד) וַיֵּצֵא מִיַּד כְּתִים וַעֲנֹ אֲשׁוּר וַעֲנֹ-עֶבֶר וְגַם-הוּא
כד וְסִיעַן וַיִּצְרְחֵן מְרוֹמָאֵי וַיַּעֲנֹן לְאַתּוּר
וַיִּשְׁתַּעֲבְדוּן לְעֶבֶר פֶּרֶת וְאַף אֲנֹן לְעֵלְמָא
עַדִּי אֲבָד׃
(דניאל ז): "עַד דִּי

כז"י וַעֲנֹ אֲשׁוּר וַעֲנֹ-עֶבֶר. וַעֲנֹ אוֹתָם שְׂבַעֲבֶר הִנֵּה. וְגַם-הוּא עַדִּי אֲבָד. וְכֵן פִּירֵשׁ (דניאל ז): "עַד דִּי
קִטִּילַת חַיּוֹתָא וְהוֹבֵד גְּשֻׁמָּה". וְצִים. סְפִינוֹת גְּדוּלוֹת, כְּדָכְתִּיב (ישעיה לג) "וְצִי אֲדִיר" - תַּרְגוּמוֹ יוֹבוֹרְנִי
רַבְתָּא.

(כה) וַיָּקָם בַּלְעָם וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב לְמִקְמוֹ וְגַם-בָּלָק הָלַךְ
לְדַרְכּוֹ׃
כה וְקָם בַּלְעָם וַאֲזַל וְתֵב לְאַתְרָהּ וְאַף בָּלָק
אֲזַל לְאַרְחָה׃

כה (א) וַיָּשָׁב יִשְׂרָאֵל בְּשָׂטִים וַיַּחַל הָעָם לְזִנוֹת
אֶל-בָּנוֹת מוֹאָב׃
א וַיֵּתֵב יִשְׂרָאֵל בְּשָׂטִין וְשָׂרִי עֲמָא לְמַטְעִי
כְּתֵר בְּנַת מוֹאָב׃

כז"י בְּשָׂטִים. כֶּף שְׂמָה. לְזִנוֹת אֶל-בָּנוֹת מוֹאָב. עַל-יְדֵי עֲצַת בַּלְעָם, כְּדֹאֲתָא בִּ"חֻלֵּק".

(ב) וַתִּקְרָאן לָעָם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכַל הָעָם
וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְאֱלֹהֵיהֶן׃
ב וַיִּקְרָא לְעֲמָא לְזִבְחֵי טַעֲוֹתְהוֹן וְאָכַל עֲמָא
וְסִגִּידוֹ לְטַעֲוֹתְהוֹן׃

כז"י וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְאֱלֹהֵיהֶן. כְּשִׁתְּקָף יִצְרוּ עָלָיו וְאוֹמַר לָהּ הַשְׂמָעִי לִי, וְהִיא מוֹצִיָּאָה לוֹ דְּמוֹת פְּעוֹר מַחֲקָהּ
וְאוֹמַרְתָּ לוֹ: הַשְׁתַּחֲוֶה לָזֶה! (סנהדרין קו א) •

(ג) וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה
בִּישְׂרָאֵל׃
ג וַאֲתַחֲכֵר יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר וַתִּקָּף רַגְזָא
דִּי בִישְׂרָאֵל׃

כז"י פְּעוֹר. עַל שֵׁם שְׂפּוּעֲרִין לְפָנָיו פִּי הַטְּבַעַת וּמוֹצִיאִין רְעִי, וְזוֹ הִיא עֲבוּדָתוֹ. וַיַּחֲרֹאֲף ה' בִּישְׂרָאֵל.
שְׁלַח בָּהֶם מַגֵּפָה.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

כְּדָמוֹת חִיָּה הוֹחֲלֶכֶת וְגוֹדֶלֶת וּמַתְחַזֶּקֶת
עַד שְׁלֻכְסוֹף גַּם הִיא כָּלָה וְנִהְרָגֶת׃
וְצִים. פִּירוּשׁוֹ: סְפִינוֹת גְּדוּלוֹת,
כְּדָכְתִּיב (ישעיה לג, כא) 'בַּל תִּלְךָ בּוֹ אֲנִי
שֵׁיט וְצִי אֲדִיר לֹא יַעֲבְרֻנוּ', וְתַרְגוּמוֹ
שֵׁם: 'וּבּוֹרְנִי רַבְתָּא' - שְׁפִירוּשׁוֹ
'וּסְפִינָה גְדוּלָּה' [הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּנַחֲל
הַמִּים הָעֲתִיד לְצֵאת מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
אֲשֶׁר נְבִיעָתוֹ תִּלְךָ וְתִתְחַזֵּק לְנִהַר גְּדוּל,
עַד כִּי גַם אֲנִיה גְדוּלָּה לֹא תוּכַל לְשׁוֹט
וְלַעֲבוֹר בּוֹ]; תוֹרָה כה

כָּה (א) בְּשָׂטִים. כֶּף שְׂמָה שֶׁל אוֹתָהּ
חֲנִיָּה׃
לְזִנוֹת אֶל בָּנוֹת מוֹאָב. עַל-יְדֵי עֲצַת
בַּלְעָם, כְּדֹאֲתָא בְּכֶרֶק 'חֻלֵּק' (סנהדרין
קו) - וּכְפִי הַמּוֹבָאֵר לְמַעֲלָה (לעיל כד, יד.
ד"ה לכה איעצך); תוֹרָה ב

(ב) וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְאֱלֹהֵיהֶן. פֶּתַח הַכְּתוּב
חֲנִיָּה׃
לְזִנוֹת אֶל בָּנוֹת מוֹאָב. עַל-יְדֵי עֲצַת
בַּלְעָם, כְּדֹאֲתָא בְּכֶרֶק 'חֻלֵּק' (סנהדרין
קו) - וּכְפִי הַמּוֹבָאֵר לְמַעֲלָה (לעיל כד, יד.
ד"ה לכה איעצך); תוֹרָה ב

(כד) צִים מִיַּד כְּתִים וַעֲנֹ אֲשׁוּר [צִים =
סְפִינוֹת]. וַיַּעֲבְרוּ כְּתִים שְׁהֵן
רֹמְמִים, וַיִּפְלִיגוּ דֶּרֶךְ הַיָּם בְּבִירְנִיּוֹת
(בְּסְפִינוֹת) גְּדוּלוֹת נוֹשָׂאוֹת חֲזִילִים
לְבָא וּלְהִלָּחֶם עַל אֲשׁוּר׃
וַעֲנֹ עֶבֶר. וַעֲנֹ אוֹתָם שְׂבַעֲבֶר הִנֵּה
- הַכְּתִים יַעֲנֹ וַיִּכְנִיעוּ גַם אֶת שְׂאֵר
הָאוֹמוֹת הַשׁוֹכְנוֹת בְּעֶבֶר הִנֵּה
(מִמְּזוֹרַח לְנִהַר פֶּרֶת) בְּנוֹסָף לָךְ שִׁיעֲנוּ
אֶת אֲשׁוּר הַשׁוֹכֵן שָׁם (רֹאה בְּרֵאשִׁית ב, יד)
(לש"י):

וְגַם הוּא עַדִּי אֲבָד. גַּם הַכְּתִים הִלְלוּ
שִׁיחֵיו מַעֲנִים אֶת אֲשׁוּר וְאֶת עֶבֶר,
סוּפָם לְאַבְדּוֹן, וְכֵן פִּירֵשׁ דְּנִיָּאל (דניאל
ז, יא) "עַד דִּי קִטִּילַת חַיּוֹתָא וְהוֹבֵד
גְּשֻׁמָּה" [עַד שְׁנִהְרָגָה הַחִיָּה וְהוֹשְׁמַד
גּוֹפָה' - חוּזֵן דְּנִיָּאל בְּחִלוֹם הַנְּבוּאָה,
שְׂרָאָה אֶת מַלְכוּת אֲדוּם (=רומי)

בְּלִשׁוֹן 'לְזִנוֹת' וְסִיִּים בְּעֲבוּדָה זָרָה, לְפִי
שְׁשָׁנִי הַחֲסָאִים הָיוּ כְּרוּכִים שָׁם בִּיחָד,
כִּי כְּשִׁתְּקָף יִצְרוּ עָלָיו וְאוֹמַר לָהּ
'הַשְׂמָעִי לִי' - לְהִיּוֹת לִי כְּאִשָּׁה, וְהִיא
מוֹצִיָּאָה לוֹ דְּמוֹת 'פְּעוֹר' (מִין עֲבוּדָה
זָרָה) מַחֲקָהּ וְאוֹמַרְתָּ לוֹ 'הַשְׁתַּחֲוֶה
לָזֶה' וְאִזּוּ אֶעֱשֶׂה רְצוֹנָךְ, וְכֶף הַחֲסִיאוּ
אוֹתָם בְּשִׁנְיָהֶם [וְלָכֶךָ לֹא נֶאֱמַר
'וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְאֱלֹהֵי מוֹאָב' אֲלֹא
'לְאֱלֹהֵיהֶן' - לְאֱלֹלִים שְׁהוֹצִיאוּ לָהֶם
בָּנוֹת מוֹאָב] (בא"י, גר"א); תוֹרָה ג

(ג) פְּעוֹר. נִקְרָא כֵּן עַל שֵׁם שְׂפּוּעֲרִין
(מַגִּלִּים) לְפָנָיו פִּי הַטְּבַעַת וּמוֹצִיאִין
רְעִי [=עֲשִׂית צָרְכִּים עַל גַּבִּי הָאֱלִיל]
וְזוֹ הִיא עֲבוּדָתוֹ (סנהדרין ס) (באר רחובות);
וַיַּחֲרֹאֲף ה' בִּישְׂרָאֵל. שְׁלַח בָּהֶם
מַגֵּפָה, כְּמַפּוֹרֶשׁ לְהִלָּן (פסוקים
ח"ט); תוֹרָה ד

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח אֶת־כָּל־רָאשֵׁי הָעָם וְהוֹקֵעַ אוֹתָם לַיהוָה נִגְדַּד הַשָּׁמֶשׁ וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן אַף־יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל:

כ"י- קח את-כל ראשי העם • (שם א) לשפט את העובדים לפעור. והוקע אותם • את העובדים, והוקע - היא תליה, כמו שמצינו בבני שאול (שמואל ב כא): "והוקענום לה'", ושם תליה מפרשת: בעובדי עבודת אלילים, בסקילה. (סנהדרין מה ב) וכל הנסקלים נתלין. נגד השמש • לעין כל. ומדרש אגדה: השמש מודיע את החוטאים: העין נקפלה מכנגדו והחמה זורחת עליו.

(ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־שַׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הָרְגוּ אִישׁ אֶנְשָׁיו הַנִּצְמָדִים לְבָעַל פְּעֹר:

כ"י- הרגו איש אנשיו • כל אחד ואחד מדיני ישראל היה הורג שנים, ודיני ישראל (ח') (ז') רבוא ושמונת אלפים (ושש מאות) כדאיתא ב'סנהדרין' (מ"ח).

(ו) וְהָנָה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא וַיִּקְרַב אֶל־אֶחָיו אֶת־הַמְּדִינִית לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְהָמָּה בָּכִים פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

כ"י- והנה איש וגו' • נתקבצו שבטו של שמעון אצל זמרי, שהיה נשיא שלהם, ואמרו לו: אנו נדונין במיתה ואתה יושב וכו'? כדאיתא ב'אלו הן הנשרפין' (סנהדרין כב). את המדיניות • כזבי בת צור. לעיני משה • אמרו לו: משה, זו אסורה או מתרת? אם תאמר: אסורה, בת יתרו מי היתירה לה? וכו', כדאיתא

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(פסוק ד) מפרש הכתוב את שם האישי: זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני. וכך אמרו חכמים: נתקבצו שבטו של שמעון אצל זמרי שהיה נשיא שלהם, אמרו לו, אנו נדונין במיתה ואתה יושב! מה עשה, עמד וקיבץ עשרים וארבעה אלף מישראל, והלך אצל האשה המדינית כזבי בת צור, אמר לה השמעני לי להיות לי באשה, אמרה לו בת מלך אני [בתו של בלק היתה (במדרירבה ב כז)] ואבי צנה אותי לאמור אל תשמעי אלא לגדול שבכם, אמר לה אף אני הנני נשיא שבט, תפשה והביאה למשה וכו' (כפי שיבאר בהמשך) - כדאיתא בפרק 'אלו הן הנשרפין' (סנהדרין כב): את המדינית. היא כזבי בת צור, כמפורש (להלן כה, טו) 'ושם האשה המכה המדינית כזבי בת צור ראש אמות בית אב במדון הוא':

לעיני משה. הביאו אותה לפני משה ואמרו לו, 'משה, זו אסורה או מותרת; אם תאמר אסורה - בת

שאינו רחוק מן המכנה (ראה לעיל טו, לו). [דבר הנעשה בפירסום קרוי 'לעיני השמש'. ראה דוגמתו (שמואל"ב יב, יג) 'כי אתה עשית בסתר, ואני אעשה את הדבר הזה נגד כל ישראל ונגד השמש'], והו לפי פשוטו. ומדרש אגדה, מהו 'נגד השמש' - השמש מודיע (מגלה ומבררת) את החוטאים. כיצד, העין שהיה חופף על בני ישראל ומסתיר את השמש, היה נקפל מכנגדו של אותו חוטא, והחמה זורחת עליו (ג"א): תורה ה

(ה) הרגו איש אנשיו. כל אחד ואחד מדיני ישראל היה הורג שנים [איש' = אחד. 'אנשיו' = שנים לפחות], ודיני ישראל כמה היו, שבעה רבוא (שבעים אלף) ושמונת אלפים ושש מאות. נמצא סך כל ההרוגים כפול ממספר הדינים: מאה וחמישים ושבעה אלף ומאתים. כדאיתא במסכת סנהדרין (דף יח, מפרשים): תורה ו

(ו) והנה איש מבני ישראל בא. להלן

(ד) קח את כל ראשי העם. את הדיינים, כדי לשפוט את העובדים לפעור ולדון אותם במיתה [אבל לא את החוטאים בבנות מואב, לפי שאין מיתתם מסורה לבית דין אלא קנאים פוגעים בו', כדלהלן (כרשי פסוק ו)]:

והוקע אותם. את העובדים לפעור: והוקע. היא תליה, כמו שמצינו לשון זה בבני שאול (שמואל"ב כא, ו) 'והוקענום לה' [הגבעונים בקשו לנקום בשאול המלך על שהרג מאנשיהם, ולקחו שבעה מצאצאי בניו והרגום], ושם תליה מפרשת. ועבודה זרה מיתתה בסקילה, וכל הנסקלין נתלין לאחר סקילתם, כמו שנאמר (דברים כא, כב) 'וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת, ותלית אותו על עץ. לךך נאמר 'והוקע אותם', דהיינו לאחר סקילתם כדון [והדגיש כאן הכתוב במיוחד את התליה, כי על ידי זה יתפרסם ענשם, כדלהלן (אמ"ש) (סנהדרין מה) (כ"ב)]: נגד השמש. כלומר, לעין כל במקום

שיעור יומי לשבת קודש ז' תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – כה – פרשת בלק
התם. והמה בכים • נתעלמה ממנו הלכה (כל הבועל ארמית קנאין פוגעין בו). געו פלם בבכיה. בעגל
 עמד משה כנגד ששים רבוא, שנאמר (שמות לב) : "ויטחן עד אשר דק וגו'", וכאן רפו ידיו? אלא כדי שיבא
 פינחס ויטל את הראוי לו. (סנהדרין שם).

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין בארוכה לקו"ש חז"ח עמ' 285 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

בת יתרו מי התירה לך

ויקרב אל-אחיו את-המדנית לעיני משה

אמרו לו משה, זו אסורה או מתרת, אם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך וכו'. (כה, ו. ובפרש"י)
 נחלקו בזה ב"ח (קב, א) אי משה רבנו כהן היה אי לא, ודעת ה"ש אומרים" היא ש"לא פסקה כהונה אלא מזרעו של
 משה" אך משה עצמו "כל ימיו כהן היה" (לשון רש"י שם).
 ועל פי זה ידועה הקשיא, דאף שלא נאסרה "בת יתרו" למשה מדיו נכרית, פי נתגירה (ראה רש"י סנהדרין פב, א ד"ה בת
 יתרו), הרי עדין קשה למאן-דאמר הנ"ל, איך התרה "בת יתרו" למשה, והרי גיורת אסורה לכהן מן התורה (ראה רמב"ם הל'
 איסורי ביאה פ"ח ה"ג). ובמפרשים תרצו באופנים שונים.
 וי"ל בזה, דהנה תנן ביבמות (סא, א) "א"ר א"ר אבהו ונתמנה להיות כהן גדול יכנס". דילפינן מהפסוק "יקח אשה"
 (אמור כא, יד) דאם לקיחת האשה היתה בהתר, מתר לו לכנס, גם אם אח"כ נאסרה עליו.
 ובתוספות (יבמות כ, ב ד"ה אטו) כתבו עוד יותר, "נשארה קדם שנתמנה משמע דלא צריך קרא שיכול לקימה משום דנשארה
 בהתר".

ועל-פי כל זה, עפ"כ, מוכן היטב, איך התרה "בת יתרו" למשה, דהרי לא רק הארוסין היו בהתר, אלא גם הנשואין
 בהתר היו, שהרי כשנשארה משה עדין לא נתפחה, ושפיר היה יכול לקימה, גם אם גירת היתה.

נתעלמה הלכה ממנו

והנה איש מבני ישראל בא . . והמה בכים

נתעלמה ממנו הלכה (כה, ו. ובפרש"י)

מציינו עוד מקום שנתעלמה הלכה ממשה רבנו, והוא בבנות צלפחד, שגם אז "נתעלמה ממנו הלכה" (רש"י פנחס כז, ה).
 וצריך באור מדוע נתעלמו ממשה דוקא שתי הלכות אלו, במעשה זמרי, ובבנות צלפחד?
 וי"ל בזה, דהנה איתא ביבמות (עז, א) "כל ת"ח שמונה הלכה ובא, אם קדם מעשה אמה שומעין לו, ואם לאו אין
 שומעין לו". וכתבו התוס' (שם ד"ה אם) "דהיני דוקא היכא דהוא עצמו נוגע בדבר", דאז "אין שומעין לו" אם לא אמה
 קדם המעשה.

ועל פי זה י"ל דטעם הדבר שנתעלמו הלכות אלו ממשה הוא, כי בשני המאורעות היה משה נוגע בדבר:
 במעשה זמרי "אמרו לו, משה, זו אסורה או מתרת, אם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך" (רש"י בלק שם), ואם כן
 נעשה משה נוגע בדבר, ו"אין שומעין לו" לומר ש"קנאים פוגעין בו".
 ובבנות צלפחד הרי אמרו "והוא לא היה גו" בעדת קרח" (פרשתנו כז, א) שחלקו על משה, וממילא נעשה משה "נוגע
 בדבר" בנדון זה.

ונמצא, שבשתי הלכות אלו לא היו מקבלים ממילא ממשה פי לא אמה קדם מעשה, ולכן נתעלמו ממנו ההלכות,
 ונתגלו על ידי פנחס, או על ידי שהקריב משה "את משפטן לפני ה'".

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

וישרף באש ויטחן עד אשר דק וגו',
 ולמה כאן רפו ידיו ולא ידע מה
 לעשות! אלא, מן השמים סבבו בן
 כדי שיבא פינחס ויקנא את קנאת ה',
 ויטול את השכר הראוי לו, וכאמור
 (להלן פסוק יג) 'והיתה לו ולזרעו אחרי
 ברית כהנת עולם, תחת אשר קנא
 לאלהיו ויכפר על בני ישראל' (תנחומא)

(קיצו"מ): תורה ז

אין מיתתו מסורה לבית דין, אבל בני
 אדם חשויים המקנאים קנאתו של
 מקום ולבכם בוער וכועס על המעשה
 הרע, פוגעים וממיתים אותו בשעה
 שהם רואים את המעשה (אף לא
 לאחר מכן). וכיון שראו ישראל
 שאינו יודע להשיב, געו כולם
 בבכיה; אמרו: והלא בעגל עמד
 משה כנגד ששים רבוא, שנאמר
 (שמות לב, ב) 'ויקח את העגל אשר עשו

יתרו (צפורה) מי התירה לך' ונאמנם,
 משה קודם מתן תורה נשא אותה,
 וכשניתנה תורה הרי כל ישראל כ'בני
 נח' היו, ונכנסו אז לכלל מצות, ואף
 היא נתגירה עמהם (רש"י) [וכו',
פדאיתא התם:
והמה בכים. נתעלמה ממנו הלכה
 – נשתבחה ממנו אותה ההלכה
 שנאמרה לו מסיני: 'הבועל ארמית
 (בת גוי) קנאים פוגעים בו'. כלומר,

(ו) וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וַיֵּקָם
מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ:
וַיַּחֲזֹא פִּינְחָס בֶּר אֶלְעָזָר בֶּר אֶהֱרֹן כֹּהֵן פְּהִנָּא
וְקָם מִגֹּו כְנֻשָּׁתָא וַיִּנָּסִיב רֶמְחָא בִּידָהּ:

ש"י וַיֵּרָא פִּינְחָס • (ס) רָאָה מַעֲשֵׂה וַנִּזְכֹּר הַלֵּכָה. אָמַר לוֹ לַמָּשָׁה: מִקְבְּלִי מִמֶּךָ: הַבּוֹעֵל אֲרַמִּית קִנְאִין
פּוֹגְעִין בּוֹ. אָמַר לוֹ: קְרִינָא דְאַגְרָתָא אִיהוּ לִיהוּי פְּרוֹנְקָא. מִיָּד: וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ וְגו'.

(ח) וַיָּבֵא אַחֵר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֶּהֶל וַיִּדְקֹר אֶת־
שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־קִבְתָּהּ
וַתַּעֲצֹר הַמִּגֵּפָה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
ח וַעֲלֵ גִבְרָא בְרִי יִשְׂרָאֵל לְקִבְתָּא וּבִזְע
יָת תְּרוּיָהוֹן יָת גִּבְרָא בְרִי יִשְׂרָאֵל וְיָת אֲתָתָא
לְמַעֲבָא וְאֲתָפְלִי מוֹתָנָא מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ש"י אֶל־הַקֶּהֶל • אֶל הָאֵהֶל. אֶל־קִבְתָּהּ • כְּמוֹ "הַלְחִיִּים וְהַקֶּהֶל", כֹּהֵן בְּתוֹךְ זְכוּרוֹת שֶׁל זְמָרִי וְנִקְבוֹת שֶׁלָּהּ,
וְרָאוּ כָּלֶם שֶׁלֹּא לַחֲנָם הָרָגָם, וְהַרְבֵּה נָסִים נַעֲשׂוּ לוֹ כו', כְּדֹאִיתָא הָתָם (סנהדרין סז):

(ט) וַיְהִי־הַיּוֹם הַמֵּתִים בַּמִּגֵּפָה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אָלֶף:
ט וַהֲוִי דְמִיתוּ בְּמוֹתָנָא עֶשְׂרִין וְאַרְבָּעָא
אַלְפִין: פ פ פ

ק"ד פסוקים, מנח"ח סימן. חסלת פרשת בלק

הפטרה לפרשת בלק לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד תרגום נדפסה בעמ' קיב

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

באותו מעשה [כגון]: שבא מלאך
והגביה את משקוף פתח האהל, כדי
שיוכל להוציאם משם מבלי להשפיל
את הרומח וישמטו מעליו. ועוד:
שתיכף לאחר החטא התחילה המגפה
בעם כדי שבגיו שבוטו של זמרי ושרדו
מיד ולא יהיה להם שהות לנקום
בפינחס [וכו', כדאיתא הַתָּם (סנהדרין
פב): חסלת פרשת בלק

לזכור את ההלכה, הרי אתה האיש
הראוי לקיימה]; מיד 'ויקח רומח
בידו' וגו' (סנהדרין פב). (בא"י): תורה ח
(ח) אֶל הַקֶּהֶל. אֶל הָאֵהֶל:
אֶל קִבְתָּהּ. אֶל מַעֲיָה, כְּמוֹ 'וְהַלְחִיִּים
וְהַקִּיבָה' (דברים יח, א). כִּיִּן פִּינְחָס לְדִקְדֹר
אֶת שְׁנֵיהֶם בְּתוֹךְ זְכוּרוֹת שֶׁל זְמָרִי
וְנִקְבוֹת שֶׁלָּהּ, וְרָאוּ כוֹלֶם שֶׁלֹּא לַחֲנָם
הָרָגָם. וְהַרְבֵּה נָסִים נַעֲשׂוּ לוֹ לְפִינְחָס

(ו) וַיֵּרָא פִּינְחָס. וְכִי רַק פִּנְחָס רָאָה,
וְהָלֹא כוֹלֶם רָאוּ אֵלָּא, רָאָה מַעֲשֵׂה
וַנִּזְכֹּר הַלֵּכָה - כְּלוּמַר, מִתּוֹךְ שְׂרָאָה
אֶת הַמַּעֲשֵׂה, וְהָיָה חָם לְבֹו בְּקִרְבּוֹ,
נִזְכֹּר בְּאוֹתָהּ הַלֵּכָה, וְאָמַר לוֹ לַמָּשָׁה,
'מִקְבְּלִי מִמֶּךָ, הַבּוֹעֵל אֲרַמִּית
קִנְאִין פּוֹגְעִין בּוֹ'. אָמַר לוֹ, 'קְרִינָא
דְאַגְרָתָא אִיהוּ לִיהוּי פְּרוֹנְקָא' [מִי
שֶׁקָּרָא אֶת הָאִגְרָת הוּא יְהִיָּה הַשְּׁלִיחַ
לְקִיּוּמָהּ. וּמִשָּׁל הוּא: מֵאַחֵר שְׁזִכִּיתָ

המשך מעמוד ע

שיחת יום ה' פ' פינחס, י"ב תמוז, ה'תשכ"ז

- 1 ואז תפעל התורה להמשיך את הגאולה למטה מעשרה טפחים באופן תורני, דהיינו, באופן של טוב
- 2 וחסד הנגלים ע"י ה"מלך מבית דוד" ש"הוגה בתורה . . כדוד אביו", ובאופן ד"ישקני מנשיקות פיהו"³²⁹,
- 3 דקאי על תורתו של משיח שילמד את כל העם כולו, בשמחה ובטוב לבב.
- 4 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן הניגון "כי בשמחה תצאו"].

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - א' תמוז פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט	יום רביעי - ד' תמוז מפרק כג עד סוף פרק כח
יום שני - ב' תמוז מפרק י עד סוף פרק יז	יום חמישי - ה' תמוז מפרק כט עד סוף פרק לד
יום שלישי - ג' תמוז מפרק יח עד סוף פרק כב	יום שישי - ו' תמוז מפרק לה עד סוף פרק לח
שבת קודש - ז' תמוז פרק כ, מפרק לט עד סוף פרק מג	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון א' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פו, פרק ט. אבל... עד עמ' פו, עד אין קץ.

- 1 פרק ט. אבל לגבי הקדוש-ברוך-הוא, מדרגת החכמה,
2 שהיא תחלת מחשבה וראשיתה, - ומקורה, היא סוף
3 מעשה אצלו, דהיינו שנחשבת כאלו היא פנינה ומדרגת
4 עשייה לגבי הקדוש-ברוך-הוא, בדרגתיב: - כמו שכתוב:
5 "כלם בחכמה עשית".
6 - שלכאורה, היה מתאים
7 להשתמש לגבי חכמה,
8 במלה "השכלת" (כולם)
9 בחכמה השכלת) או
10 בלשון אחרת של שכל -
11 מדוע אומר הפסוק
12 "עשית" כשמדובר אודות
13 חכמה? - אלא הכוונה
14 היא, שחכמה היא בעשייה
15 לגבי הקב"ה, דהיינו
16 לומר, שבערך החיות
17 שבעשייה גופנית
18 ונשמת לערך חיות
19 החכמה, שהיא -
20 החכמה, ראשית ומקור
21 החיות באדם וכל
22 הברואים נשמיים, -
23 שלגבי חכמה, מקור
24 החיות ותחילתה, אין שום
25 ערך כלל לחיות של
26 עשייה, שהיא החיות
27 הנמוכה ביותר, שהיא -
28 החיות של עשייה, היא כאן לגבי חיות שבאותיות הדבור,
29 שהיא - החיות של אותיות הדבור, היא כאן לגבי החיות
30 שבאותיות המחשבה, שהיא - החיות שמאותיות המחשבה,
31 היא כאן לגבי חיות ומעלת המדות שמהן נמשכה
32 מחשבה זו - כפי שהוסבר לעיל, שכל האותיות שבמחשבה
33 באות מאיזו מדה שהיא הגורמת שהנפש תהדרר באותיות
34 מחשבה אלו. הרי ברור הדבר, שהחיות של אותיות המחשבה,
- 35 היא כאפס לגבי החיות של המדות, שממנה באות אותיות
36 מחשבה אלו, שהיא - החיות של המדות, היא כאן לגבי
37 חיות ומעלת ומדרגת החכמה בינה ודעת מקור המדות
38 - הרי, שמעשייה עד לעליונות החכמה, ישנן חמש מדריגות,
39 שכל אחת מהן היא כאן
40 לגבי המדריגה שלמעלה
41 ממנה - הרי על-אחת
42 כמה-יכמה שמהתחתון
43 ביותר (עשייה) לגבי
44 העליון ביותר (חכמה),
45 וכערך שבין עשייה לגבי
46 חכמה - כן ממש ערך
47 מדרגת ומעלת החכמה,
48 שהיא ראשית ומקור
49 החיות שכל
50 העולמות, - שכן, כאן
51 מדובר אודות ספירת
52 החכמה של עולם
53 האצילות, שהיא המקור
54 לעולם האצילות, שהוא
55 העולם העליון ביותר,
56 וממילא מקור שאר
57 העולמות שלמטה מעולם
58 האצילות - לחכמה זו אין
59 כל ערך, לגבי הקדוש-
60 ברוך-הוא כבודו
61 ובעצמו, המרומם
62 והמתנשא רבוא רבבות מדרגות רוממות, יותר
63 מרוממות מדרגת החכמה על פנינה חיות שבעשייה,
64 שהיא - רוממות החכמה לגבי עשייה, היא רוממות - של,
65 חמש מדרגות לכך, שהן מדרגות פנינה עשייה ודבור
66 ומחשבה ומדות ושכל. אבל הקדוש-ברוך-הוא רם
67 ומתנשא ממדרגת החכמה רבבות מדרגות כאלו
68 קץ.

שער היחוד והאמונה

פרק ט אבל לגבי הקדוש ברוך הוא מדרגת

החכמה שהיא תחלת מחשבה

וראשיתה היא סוף מעשה אצלו דהיינו שנחשבת

כאלו היא בחי' ומדרגת עשייה לגבי הקדוש ב"ה

כדכתיב כולם בחכמה עשית והיינו לומר שכערך

החיות שבעשייה גופנית וגשמית לערך חיות החכמה

שהיא ראשית ומקור החיות באדם וכל הברואים

גשמיים שהוא כאן לגבי חיות שבאותיות הדבור

שהוא כאן לגבי החיות שבאותיות המחשבה שהוא

כאן לגבי חיות ומעלת המדות שמהן נמשכה

מחשבה זו שהוא כאן לגבי חיות ומעלת ומדרגת

החכמה בינה ודעת מקור המדות כן ממש ערך

מדרגת ומעלת החכמה שהיא ראשית ומקור החיות

שכל העולמות לגבי הקדוש ב"ה בכבודו ובעצמו

המרומם והמתנשא ריבוא רבבות מדרגות רוממות

יותר מרוממות מדרגת החכמה על בחי' חיות שבעשייה

שהיא רוממות חמש מדרגות לכך שהן מדרגות בחי'

עשייה ודבור ומחשבה ומדות ושכל אבל הקדוש ב"ה

רם ומתנשא ממדרגת החכמה רבבות מדרגות כאלו

עד אין קץ

יום שני ב' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פו, רק מפני... עד עמ' פו, ידוע למשכילים.

שער היחוד והאמונה

רק מפני שאין בנבראים כח להשיג רק

ההשתלשלות ממדרגת חכמה שהיא ראשיתם למדרגת

עשייה השפלה לכך אנו אומרים שלגבי הקדוש ב"ה

לכך אנו אומרים שלגבי הקדוש-ברוך-הוא נחשבת מדרגת

- 69 רק - אם כך הדבר, מדוע
70 אנו אומרים רק שחכמה
71 לגבי הקב"ה היא כמו
72 עשייה לגבי חכמה, הרי
73 ה"עצם" הוא למעלה
74 מעלה בהרבה מאשר עשייה לגבי חכמה? - הרי זה מפני שאין
- 75 בנבראים כח להשיג רק
76 ההשתלשלות ממדרגת
77 חכמה, שהיא ראשיתם,
78 - איך שהיא יורדת
79 למדרגת עשייה השפלה,
80 לכך אנו אומרים שלגבי הקדוש-ברוך-הוא נחשבת מדרגת

המחיה את כלם, — כל הנבראים וכל עניני שכל, בדרגתי: —
 כמו שכתוב: "כלם בחכמה עשית". — שהתהוות כל הנבראים
 וחיותם היא מ"חכמה", היינו חכמה דאצילות, אף-על-פי-כן לגבי
 הקב"ה נחשבת גם חכמה עילאה (עליונה) שבעולם האצילות

כעולם העשיה. שכן,

הקב"ה הוא שלא בערך

למעלה מחכמה

שבאצילות — ממילא לא

מתאים כלל לומר, שאי

אפשר להבינו בחכמה

ושכל, כיוון שענין החכמה

והשכל אינו ה"חוש" כלל

שעל ידו אפשר להשיגו,

כי הוא למעלה לגמרי

מכך. ומה שהקדוש

ברוך-הוא נקרא "חכם"

בכתוב, — הרי שכן

מייחסים לו ענין החכמה,

וגם חכמינו זכרונם

לברכה פנו לו מדרגת

ומעלת החכמה, — שהוא

יתברך חכם, הינו משום

שהוא מקור החכמה,

שממנו יתברך נמשך

ונאצל — לגבי נבראים

נאמר הלשון "נברא", דבר

שנוצר, ולגבי מדרגה

שמעולם האצילות,

הלשון הוא "נאצל",

שנאצל ונפרש ממנו

יתברך מדרגה זו ונאצל

זה. מהות מדרגת חכמה

עלאה — עליונה, שבעולם

האצילות. וכן — מה

שקוראים לקב"ה בשם: "רחום" ו"חסיד", — למרות שהוא

למעלה לגמרי ממדות רחמים וחסד, הרי זה מפני על שם שהוא

מקור הרחמים והחסידים. וכן שאר המדות, — שמה שמציינים

את הקב"ה במדות האחרות, הרי זה מפני שהוא מקור למדות

אלו, שכלן — כל המדות, נמשכו ונאצלו ממנו יתברך. ודרך

וענין ההמשכה והאצילות, — כיצד נמשכו ונאצלו חכמה

ומדות מהקב"ה, שהוא למעלה לגמרי מחכמה ומדות, ואף גם

אחרי שנמשך ענין החכמה והמדות, הן דבר אחד אתו יתברך,

אף — נמשך ונאצל ענין החכמה והמדות מ"אין סוף" שלמעלה

לגמרי מחכמה ומדות, ומה — איזו מהות נאצלה כאן, שבהיותה

ענין של חכמה או מדות, היא דבר אחד אתו יתברך, הנה דבר זה

ידוע למשכילים.

שער היחוד והאמונה

נחשבת מדרגת החכמה כמדרגת עשיה ממש דהיינו
 לומר שהוא רם ונשא ונעלה עליו רב מאד מאד
 ממדרגת החכמה ולא שייך כלל לייחס אצלו שום
 ענין המתייחס לחכמה אפילו בדרך מעלה ועילוי
 רב כגון לומר עליו שא"א לשום נברא עליונים
 ותחתונים להשיג חכמתו או מהותו כי ענין ההשגה
 מתייחס ונופל על דבר חכמה ושכל לומר שאפשר
 להשיגו או אי אפשר להשיגו מפני עומק המושג
 אבל הקדוש ברוך הוא שהוא למעלה מן השכל
 והחכמה לא שייך כלל לומר בו שאי אפשר להשיגו
 מפני עומק המושג כי אינו בבחי' השגה כלל והאומר
 עליו שאי אפשר להשיגו הוא כאומר על איזו חכמה
 רמה ועמוקה שאי אפשר למששה בידים מפני עומק
 המושג שכל השומע יצחק לו לפי שחוש המישוש
 אינו מתייחס ונופל אלא על עשייה גשמית הנתפסת
 בידים וככה ממש נחשבת לגבי הקב"ה מדרגת
 השכל וההשגה כעשייה גשמית ממש ואפילו השגת
 שכלים שבעולמות עליונים ואפילו מדרגת חכמה
 עילאה המחיה את כולם כדכתיב כולם בחכמה
 עשית. ומה שהקדוש ברוך הוא נקרא חכם בכתוב
 וגם חז"ל כינו לו מדרגת ומעלת החכמה היינו משום
 שהוא מקור החכמה שממנו ית' נמשך ונאצל מהות
 מדרגת חכמה עילאה שבעולם האצילות וכן רחום
 וחסיד על שם שהוא מקור הרחמים והחסידים וכן
 שאר המדות שכולן נמשכו ונאצלו ממנו יתברך
 ודרך וענין ההמשכה והאצילות איך ומה ידוע
 למשכילים

החכמה כמדרגת עשיה ממש, — שמחכמה עד עשיה בנבראים
 היא הירידה הגדולה ביותר של מדרגות שבאפשרותם להשיג,
 דהיינו לומר — כלומר, שהוא — יתברך, רם ונשא ונעלה עליו
 רב מאד מאד ממדרגת החכמה. ולא שייך כלל לייחס אצלו

שום ענין המתייחס

לחכמה, אפילו — לא

בדרך מעלה ועילוי רב, —

אפילו התייחסות לחכמה

כדי לציין איך הוא ברוך

הוא למעלה מחכמה — גם

זה אינו מתאים, כגון

לומר עליו — על הקב"ה,

שאי אפשר לשום נברא

עליונים ותחתונים

להשיג חכמתו או

מהותו, — כאן הרי

משתמשים בענין ההבנה

באופן של שלילה

ועליונות, שאי אפשר

להבין את הקב"ה — ובכל

זאת לא שייך לומר כך

אודות הקב"ה, כי ענין

ההשגה מתייחס ונופל —

רק על דבר חכמה ושכל,

לומר שאפשר להשיגו,

או אי אפשר להשיגו

מפני עומק המושג; אבל

הקדוש-ברוך-הוא

שהוא למעלה מן השכל

והחכמה — לא שייך כלל

לומר בו שאי אפשר

להשיגו מפני עומק

המושג, — וזאת מפני כי

הקב"ה, אינו בביחוד

השגה כלל, והאומר עליו — על הקב"ה, שאי אפשר להשיגו

— הוא כאומר על איזו חכמה רמה ועמוקה, שאי אפשר

למששה בידים מפני עומק המושג, שכל השומע — דברים

אלה, יצחק לו, לפי שחוש המישוש אינו מתייחס ונופל אלא

על עשייה גשמית הנתפסת בידים, — דבר גשמי, הנעשה

ונלקח בידים, מתאים לומר עליו, שיכולים למששו בידים, ואילו

ענין של שכל, ה"מתקבל" בשכל בלבד, לא מתאים כלל לומר

שהחכמה היא כל כך עמוקה, שאי אפשר למשש אותה בידים.

ובכה ממש נחשבת לגבי הקדוש-ברוך-הוא מדרגת השכל

וההשגה כעשייה גשמית ממש, ואפילו השגת שכלים —

נמצאים בעלי הבנה גדולה, שבעולמות עליונים, ואפילו

מדרגת חכמה עלאה — החכמה העליונה, שבעולם האצילות,

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בבי' יותר בכ"מ בדא"ח — לדוגמא מצות האמנת אלקות וכו'". מראי-מקומות בענין זה אפשר למצוא גם ב"ספר הערכים — חב"ד", כך ד', ערך "אורות דספירות — פשיטותם או ציורים".

יום שלישי ג' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פז, הנה"ה (סוד... עד עמ' פז, מן השכל:

הַנִּזְכָּר לְעֵיל – כאמור לעיל, של האור בכלים, לֹא שִׁיךְ בְּלָל
לִזְמַר "הוּא הַיּוֹדֵעַ, וְהוּא הַמַּדְעַ וְכוּ", – כלומר, לא שייך כלל
לומר בו ענין של ידיעה, גם לא באופן של "הוא היודע הוא
המדע וכו'", כִּי – הקב"ה, אֵינוֹ בְּכַחֲנִית וְנִדְרַעַת וְיִמְדַע בְּלָל
חֶסֶד-וְשָׁלוֹם, אֶלֶּא – הוּא, 45
לְמַעַלָּה מְעַלָּה עָלָיו רַב
עַד אֵין קֵץ אֶפְלוּ
מִכְחִינִת וְנִדְרַעַת חֲכָמָה, – 48

שגם האופן של "הוא
היודע והוא המדע כו"
הוא גדר פרטי של חכמה,
כלומר, זהו חכמה ולא
ענין של חסד – הנה הוא
יתברך למעלה מעלה
לגמרי מכר, עַד שְׂכַחֲנִית
חֲכָמָה נִחְשָׁבֶת אֶצְלוֹ
יִתְבָּרַךְ בְּכַחֲנִית עֲשִׂיהָ
נִשְׁמִית): על כל פנים הרי
אמר, שהדרך והאופן
כיצד נמשך ונאצל מאור
אין-סוף ענין של חכמה
ומדות, ובכל זאת תהיינה
דבר אחד עם אור אין סוף,
עד ש"הוא המדע וכו'" –

דבר זה ידוע למשכילים, ורבנו הזקן ממשיך ואומר: וְהֵנָּה, אֵין
לָנוּ עֶסֶק בְּנִסְתָּרוֹת, – כיצד נאצלו הספירות מאור אין סוף,
ובאופן זה שהן דבר אחד עם אור אין סוף. אִךְ "הַנִּגְלּוֹת לָנוּ",
– הוּא, לְהֶאֱמִין אֱמוּנָה שְׁלֵמָה דְּאִיהוּ וְנִגְמָוְהִי חֵד, – הוּא
יתברך ו"גרמוהי" הכלים והספירות שלו הם דבר אחד, דְּחִינּוּ
מִדּוֹתָיו שֶׁל תְּקוּדַשׁ-בְּרִיךְ-הוּא וְרִצּוֹנוֹ וְחֻכְמָתוֹ וְכִינּוֹתוֹ
וְדַעַתוֹ – הם דבר אחד עם מַהוּתוֹ וְעֲצֻמּוֹתוֹ, הַמְרוֹמֵם לְבָדוֹ
רוֹמְמוֹת אֵין קֵץ מִכְחִינִת חֲכָמָה וְשִׁכְלָה וְהַשְׁגָּה, וְלִכְן, – מפני
שהוא למעלה לגמרי מענין של שכל והשגה, גַּם יְחִוּדוֹ
שְׂמִתִּיחַד עִם מִדּוֹתָיו שֶׁהָאֲצִיל מֵאֵתוֹ יִתְבָּרַךְ, גַּם בֵּין אֵינוֹ
בְּכַחֲנִית הַשְׁגָּה – שיוכלו להשיג אֵיךְ מִתְנַחֵד בְּהֵן. – אלא זה
ענין שיש "לקחתו" באמונה. וְלִכְן נִקְרָאוּ מִדּוֹתָיו שֶׁל תְּקוּדַשׁ-
בְּרִיךְ-הוּא – שֶׁהֵן הַסְפִּירוֹת – בְּזֶהֱרַת תְּקוּדַשׁ: "וְהוּא
דְּמִהֵמָנוּתָא", – סוד האמונה, שֶׁהִיא הָאֱמוּנָה שְׁלֵמָה מִן
הַשִּׁכְלָה: – שכן, אין השכל יכול להשיג זאת, ואפשר "לקבלו" רק
באמונה.

1 (הגהה: – ב"הגהה" זו מוסבר בקיצור ענין הצמצומים שהיו
2 נדרשים כדי שמאור אין-סוף, ייאצל ענין של חכמה ומדות: סוד
3 הַצְמָצוּם בְּאֹר אֵין-סוֹף בְּרִיךְ-הוּא, – שלפני הצמצום האיר
4 האור הבלי-גבול, והצמצום פעל שיתגלה כוח הגבול שבאור
5 אין סוף, וְצִמְצוּם אָדָם
6 קְדָמוֹן, – היינו המחשבה
7 הראשונה הכוללת כל
8 סדר ההשתלשלות – 1
9 נעשה כבר כאן ענין של
10 מחשבה, אבל מחשבה כזו
11 הכוללת את כל סדר
12 ההשתלשלות, וְסוֹד – 5
13 הצמצום של תְּקִינָא, – 6
14 זקן ושערות, שהם ענין של
15 צמצומים: כשם שבשערה
16 החיות מצומצמת ביותר,
17 עד שגם כשחותכים את
18 השערה אין האדם חש
19 בכאב, כך מהווה "סוד
20 הדיקנא" אופן נוסף
21 בצמצומים³, שְׁפֹסֵד בְּל
22 הַצְמָצוּמִים – הוּא, 15
23 לְצִמְצוּם הָאֹר – כדי
24 שיוכל, שִׁתְּלַבֵּשׁ
25 בְּכַחֲנִית בְּלִים דִּי סְפִירוֹת. – שבעולם האצילות. "כלים" הם
26 ענין של חכמה וחסד, ואילו "אור" הוא פשוט, בלי ציור של
27 חכמה וחסד; הנה בשעה שהוא מצמצם את עצמו ונעשה ענין
28 של כלים, של חכמה וחסד, בהם מתלבש ומתייחס האור, אז
29 מתהווה ענין החכמה והחסד ובאופן שהם דבר אחד אתו יתברך.
30 וְהֵנָּה, אַחֲרֵי שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ אֹר אֵין-סוֹף בְּכַחֲנִית בְּלִים דְּחֲכָמָה
31 בִּינְהִידֵעַת, אִזְ שִׁיךְ לִזְמַר מַה שְׂכַתֵּב תְּרַמְּב"ם: – שהדעת
32 והידיעה שלמעלה הן באופן ש"הוא היודע, והוא המדע,
33 והוא הידוע, – הכל זה "הוא", הוא יתברך, וּבִידֵעַת עֲצָמוֹ
34 וְכוּ", – יודע כל הנבראים. לְפִי שְׂכַחֲנִית בְּלִים דְּאֲצִילוֹת
35 נַעֲשִׂים נִשְׁמָה וְחִיּוֹת לְ – עולמות בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיהָ וְלִכְל
36 אֲשֶׁר בָּהֶם. – לכל הנבראים שבעולמות. וב"ידיעת עצמו"
37 שבכלים דאצילות, הוא יודע כל הנבראים של בריאה – יצירה
38 – עשיה המקבלים חיותם מהם. אך, כל זה שייך אחרי שהאור
39 מצטמצם על ידי צמצומים שונים, עד שיוכל האור
40 להתלבש בכלים שבאצילות. אֶבְל בְּלִי צִמְצוּם וְהִתְלַבֵּשׁ

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בבי' יותר בכ"מ בדא"ח לדוגמא ש' היחוד וכו' – "שער היחוד" לאדמו"ר האמצעי (בספר "נר מצוה ותורה אור").

יום רביעי ד' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פז, פרק י. אך... עד עמ' 174, דרכיו מדרכיננו.

43 "אור", כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם", וְכֵשֶׁהָאֹר
44 הוּא בְּמִקְוֵי בְּגוֹף הַשֶּׁמֶשׁ - הוּא מִיָּחָד עִמּוֹ - עִם הַשֶּׁמֶשׁ,
45 בְּתַכְלִית הַיְּחִיד, כִּי אֵין שָׁם - בְּגוֹף הַשֶּׁמֶשׁ, רַק עֵצָם אֶחָד
46 שֶׁהוּא גּוֹף הַמָּאוֹר הַמְּאִיר, - אֵין מְקוֹם לוֹמַר, שִׁישְׁנָם שֵׁם שְׁנֵי

47 דְּבָרִים - ה"מאור" עֲצָמוֹ,
48 וְה"אור" הַבָּא מִן הַמָּאוֹר,
49 אֲלֵא שֶׁם קִיִּים דְּבַר אֶחָד
50 בְּלִבָּד - וְהוּא ה"מאור", כִּי
51 הָיָה וְהָאֹר - הֵם, שָׁם -
52 בְּגוֹף הַשֶּׁמֶשׁ, עֵצָם אֶחָד
53 מִמֶּשׁ עִם גּוֹף הַמָּאוֹר
54 הַמְּאִיר, וְאֵין לוֹ - לִזְיוֹ,
55 שׁוֹם מְצִיאוֹת כָּלֵל בְּפָנֵי
56 עֲצָמוֹ. - כְּלוֹמַר: לְבֹאֲרָה,
57 לְמִרְתָּ שְׂדֵר בְּרוֹר הוּא,
58 שְׁבִגוֹף הַשֶּׁמֶשׁ יִשְׁנוּ בּוֹדָאֵי
59 אֹר הַשֶּׁמֶשׁ - שְׁהֵרִי כִּיּוֹן
60 שְׂאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ מִתְּפַשֵּׁט
61 לְמַרְחָק רַב כּוֹז עַד שְׁהוּא
62 מְאִיר אֶת הָאֲדָמָה, וְדָאֵי
63 הַדְּבַר שְׁהוּא נִמְצָא גַם
64 בְּשֶׁמֶשׁ עֲצָמָה - אֲלֵא,
65 יְחִידוֹ שֶׁם הוּא בְּאוֹפֵן
66 שְׁהוּא כּוֹלֵ מֵאוֹחַד עִם
67 ה"מאור" עֲצָמוֹ, וְאֵי
68 אֲפֻשֶׁר לְצִיֵּן אוֹתוֹ שֵׁם

69 בְּשֵׁם "אור" וְ"זיו", שְׁכֵן, שֵׁם אֵין הוּא מְצִיאוֹת לְעֲצָמוֹ כָּלֵל - שֵׁם
70 קִיִּים בְּמְצִיאוֹת רַק ה"מאור" וְהַמְקוֹר שֶׁל הָאוֹר.³ וְכִּדְבָרִים
71 הָאֵלֶּה מִמֶּשׁ, - אוֹדוֹת יְחִידוֹ שֶׁל אֹר הַשֶּׁמֶשׁ כְּשֶׁהוּא נִמְצָא
72 בְּמָאוֹר עֲצָמוֹ, וְיִוְתֵר מִזֶּה, - כְּלוֹמַר: יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר הוֹסֵבֵר בְּקֶשֶׁר
73 לְיְחִיד וְאִיחֻד אֹר הַשֶּׁמֶשׁ עִם ה"מאור", הֵן מְדוּתָיו שֶׁל
74 הַקְּדוּשָׁתִּי הוּא וְרִצּוֹנוֹ וְהַכְּבֹד וְהַכְּבוֹד בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת -
75 "סְפִירוֹת" עוֹלָם הָאֲצִילוֹת בִּיחּוּדָם, עִם מְהוּתוֹ וְעֲצָמוֹת - שֶׁל
76 הַקֶּבֶד, כְּכִיכּוֹל, הַמְתַּלְבֵּשׁ בְּתוֹכָם - מְהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ כְּכִיכּוֹל
77 הַמְתַּלְבֵּשׁ בְּתוֹךְ ה"סְפִירוֹת", וְיִתְיַחַד עִמָּהֶם בְּתַכְלִית הַיְּחִיד,
78 - שְׁכֵן וְיוֹתֵר מִכֵּן - הוּא לְמִשְׁל יְחִידוֹ שֶׁל אֹר הַשֶּׁמֶשׁ עִם
79 הַשֶּׁמֶשׁ, בְּשַׁעָה שֶׁהָאוֹר נִמְצָא בְּגוֹף הַשֶּׁמֶשׁ, מֵאַחֵר שֶׁנִּמְשְׁכוֹ
80 וְנִאֲצָלוֹ - ה"סְפִירוֹת", מֵאֲתוֹ וְתַבְּרָה, עַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁל כְּדֶרֶךְ
81 הַתְּפַשְׁטוֹת הָאוֹר מִהַשְּׁמֶשׁ. אֶךְ - בִּיחֹס ל"סְפִירוֹת" וְלִמְאֲצִילָן
82 בְּרוּךְ הוּא, הֵרִי זֶה לֹא מִמֶּשׁ כְּדֶרֶךְ זֶה, - כְּפִי שֶׁהִדְבַּר הוּא
83 בְּאוֹר הַמְתַּפְשֵׁט מִהַשֶּׁמֶשׁ, רַק בְּדֶרֶךְ רְחוּקָה וְנִפְלְאוֹהָ
84 מִהַשְׁתַּנְּנוּ, כִּי גִבְהוֹ דְּרָכָיו - שֶׁל הַקֶּבֶד, מְדַרְכֵּינוּ.⁴

1 פֶּרֶק י. בְּסוֹף הַפֶּרֶק הַקּוֹדֵם, פֶּרֶק ט', הַסְבִּיר רַבְּנוּ הוֹקֵן, שְׂכִיּוֹן שֶׁהַקֶּבֶד
2 לְמַעַלָּה אֵין קֵץ מִחֲבִמָּה, שְׁכָל וְהַשְׁגָּה, לְכֵן גַּם הַיְּחִיד - שְׁהוּא בְּרוּךְ־הוּא
3 מִיּוֹחַד עִם הַסְפִירוֹת וְהַמְדוּת שְׁבַעֲלוֹם הָאֲצִילוֹת (שְׁלִמְרוֹת שְׁהֵם עֵנִין שֶׁל
4 מְדַת הַחֲכָמָה וּמְדַת הַחֶסֶד - הֵם בְּכָל זֹאת מִיּוֹחַדִּים עִם אֹר אֵין סוֹף בְּרוּךְ

5 הוּא בְּאוֹפֵן שֶׁל "חֶד" - הוּא
6 לְמַעַלָּה מִהַשְׁגַּת אֲנוּשׁ, וְלְכֵן
7 נִקְרְאוֹת בּוֹהֵר הַקְּדוּשָׁה, מְדוּתָיו
8 שֶׁל הַקֶּבֶד, שֶׁהֵן ה"סְפִירוֹת",¹
9 בְּשֵׁם "רִזָּא דְּמַהִימְנוּתָא", סוֹד
10 הָאֲמוּנָה, שְׁהֵרִי עֵנִין
11 ה"סְפִירוֹת" קֶשֶׁר בְּאֲמוּנָה,²
12 שְׁהֵיא לְמַעַלָּה מִשְׁכָּל וְהַשְׁגָּה,
13 אֶךְ מִכָּל מְקוֹם, -
14 לְמִרְתָּ שֶׁה"סְפִירוֹת" הֵן
15 לְמַעַלָּה מִשְׁכָּל וְהַשְׁגָּה,³
16 הוּאֵל וְדִבְרָה תוֹרָה
17 כְּלִשּׁוֹן בְּנֵי אָדָם, לְשִׁבְדָּה
18 אֶת הָאֵין מִהַ שְׁהֵיא
19 יוֹכֵלָה לְשִׁמְעָה, לְכָד -
20 לְכֵן, נִתֵּן רִשּׁוֹת לְחֻכְמֵי
21 הָאֲמִתָּה - חֲכָמֵי תוֹרָה
22 הַקֶּבֶלָה, לְדִבְרֵי בְּסְפִירוֹת
23 בְּדֶרֶךְ־מִשְׁל, - בִּיאוּר כ"ק
24 אֲדָמוֹר שְׁלִיט"א:⁴
25 "כְּשִׁאוּמֵרִים מִשְׁל" הֵרִי
26 זֶה מְדַגִּישׁ שְׂאִינָם אוֹתוֹ

27 הַעֲנִין (הַנִּמְשָׁל), כִּי אִם שִׁישׁ דּוּגְמָא בְּשִׁיכּוּת דְּפֻרְטֵי הַמִּשְׁל
28 בִּינִיהֶם - לְהַשְׁיִיכּוּת בֵּין פֻּרְטֵי הַנִּמְשָׁל, אִפֵּי דְּפֻרְטֵי הַמִּשְׁל
29 וְהַנִּמְשָׁל אֵין כָּל עֵרֶךְ וְשִׁיכּוּת בִּינֵיהֶם (עַל דֶּרֶךְ זֶה בְּנִידוֹן דִּין
30 אֵין עֵרֶךְ כָּלֵל לְאוֹר וְשִׁמְשׁ עִם הַסְפִירוֹת וּמְקוֹרָם - כִּי אִם הַמִּשְׁל
31 הוּא עַל יְחִידוֹם (שִׁיכּוּתָם) דֶּהָאוֹר וְהַשֶּׁמֶשׁ שְׁמֻקִּיל הַהִבְנָה
32 בְּהַיְּחִיד דֶּהַסְפִירוֹת בְּמְקוֹרָם כו'). וְכִּנְרָאוֹ - הַמְקוּבָּלִים, אוֹתָן -
33 אֶת ה"סְפִירוֹת", בְּשֵׁם "אוֹרוֹת", - מִשְׁל מִעֲנִין אֹר וְגִילּוֹ, כְּדִי
34 שֶׁעַל יְדֵי הַמִּשְׁל הָיָה - מָאוֹר, יוֹכֵן לְנוֹ קֶצֶת עֲנִין - וְאוֹפֵן,
35 הַיְּחִיד שֶׁל הַקְּדוּשָׁתִּי הוּא וְיִתְיַחַד, - ב"סְפִירוֹת", שֶׁהוּא
36 בְּדֶרֶךְ־מִשְׁל כְּעִין יְחִיד אֹר הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁבְּתוֹךְ גּוֹף כְּדוֹר
37 הַשֶּׁמֶשׁ - כְּמוֹ שְׂאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ הַנִּמְצָא בְּתוֹךְ גּוֹף כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ
38 מִתְּאֲחַד עִם גּוֹף הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁנִּקְרָא 'מָאוֹר', - לֹא רַק "שֶׁמֶשׁ",
39 אֲלֵא גַם "מָאוֹר" - הֵיא מְקַרִּינָה מִתּוֹכָה אֹר. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב:
40 "אֶת הַמָּאוֹר הַגָּדֹל וְגו'", - כְּלוֹמַר: הַקֶּבֶד בְּרָא אֶת הַשֶּׁמֶשׁ,
41 הַנִּקְרָא "מָאוֹר", שְׁהֵיא הַמְקוֹר וְהַשְׁיִיכּוּת לְאוֹר הַבָּא מִמֶּנָּה,
42 וְהָיָה וְהִתְנַצֵּץ הַמְתַּפְשֵׁט וְהַמְּאִיר מִמֶּנּוּ - מִהַשֶּׁמֶשׁ, נִקְרָא

1. בְּרֵאשִׁית א, טז. 2. שם א, ה. 3. הַעֲרַת כ"ק אֲדָמוֹר שְׁלִיט"א: "אֲפֹפֶל" אֵין וְאֲפֹס" מִצֵּד הַמָּאוֹר - שְׁהֵרִי מְצִיאוֹת עֵנִין מָאוֹר - מִחֲשִׁיבֵי הַעֲנִין דָּאוֹר (שֶׁשֶׁ"ז נִקְרָא מָאוֹר)". 4. רָאָה יִשְׁעִיָה נְה, ט.

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 174, ומ"מ לשכר... עד עמ' 174, אתכסיאת כו'.

27 במדותיו, נקראים הספירות והמלות בשמות חכמה, בינה, דעת
 28 ומדות. **בְּרֵאִיתָא** – כמו שמצינו ב**מִדְרָשׁ**: "**בְּעֶשְׂרֵה דְּבָרִים**
 29 **נִבְרָא הָעוֹלָם: בְּחִכְמָה, בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וְכו', דְּכֵתִיב:** –
 30 ככתוב: **ה' בְּחִכְמָה יָסַד אֲרֶץ, בּוֹנוֹ שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה, בְּדַעַתוֹ**
 31 **תְּהוֹמֹת נִבְקְעוּ וְכו'.**" –
 32 כתוב הרי במדרש,

ומ"מ לשכך האזן

8	וְחִכְמָתוֹ, אֵינָן עוֹלוֹת	נשמע ונתבונן ממשל אור השמש המיוחד ובטל במקורו
9	וְנִקְרְאוֹת – לִגְבֵי הַקֶּבֶה,	ואינו עולה בשם כלל בפ"ע רק שם המקור לבדו כך כל
10	בְּשִׁמוֹת אֱלוֹ – שֶׁל מַדּוֹת,	מדותיו של הקדוש ב"ה ורצונו וחכמתו אינן עולות
11	רִצּוֹן וְחִכְמָה, כֻּלָּל אֶלֶּא	ונקראות בשמות אלו כלל אלא לגבי הנבראים עליונים
12	לִגְבֵי הַנִּבְרָאִים – בַּלְבַּד,	ותחתונים שהווייתם וחיותם והנהגתם שהקב"ה מזהה
13	הַעֲרֵת כ"ק אֲדַמּוּר	ומחיה אותם ומנהיגם הוא ברצונו וחכמתו וכינתו ודעתו
14	שְׁלִיט"א: "שֶׁהֵם לִמְטָה	המתלבשות במדותיו הקדושות כדאיאת במדרש בעשרה
15	מֵאֲצִי – בְּבִרְיָאָה יִצִּירָה	דברים נברא העולם בחכמה בתבונה ובדעת וכו' דכתיב
16	וְעֵשֶׁר – וְהִינֵנּוּ, עֲלִיּוֹנִים	ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות
17	וְתַחְתּוֹנִים, – הַנִּבְרָאִים	נבקעו וגו' וכמאמר אליהו דאפיקת עשר תיקונין וקרינן
18	הָעֲלִיּוֹנִים	להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא
19	הַתַּחְתּוֹנִים, שְׁתּוֹנֵיהֶם	אתגליין ועלמין דאתגליין ובהון אתכסיאת כו'
20	וְחַיּוֹתָם	

21 **שֶׁקִדְוֹשֵׁיכֶרָדָהּ הָיָא מְהִיָּה וּמַחִיָּה אוֹתָם וּמִנְהִינָם, הוּא –**
22 **עַל יְדֵי, בְּרָצוֹנָו וְחֻקֵּמָתוֹ וּבִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ –** שֶׁל הַקֶּבֶה,
23 **הַמְתַּלְבְּשׁוֹת –** רָצוֹנוֹ, חֻכְמָתוֹ, בִּינָתוֹ וְדַעְתּוֹ שֶׁל הַקֶּבֶה,
24 **מִתְלַבְּשׁוֹת בְּמִדּוֹתָיו הַקִּדְוֹשׁוֹת, –** חֶסֶד, גְּבוּרָה, תַּפְאֶרֶת וְכו',
25 **הָרִי לְגַבֵּי הַנְּבְרָאִים,** הַמַּתְהוּוּיִם, מִקְבָּלִים חַיּוֹתִם וּמוֹנֵהִים
26 **מִזֶּהֱבָה עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת רָצוֹנוֹ, חֻכְמָתוֹ, בִּינָתוֹ וְדַעְתּוֹ –**

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 174, עד"מ ביום ראשון... עד עמ' פח, מדות כלל:

53 על-דרך-משל: ביום ראשון מששת ימי בראשית - נגלית התפשטות והמשכת האור לעולם מלמעלה, והתפשטותו
54 מדת החסד, - כפי - של האור, בעולם מסוף
55 שהיא, כלולה מכל העולם עד סופו, שהיא
56 מדותיו הקדושות, 14 עד"מ ביום בחינת מדת חסד; -

עד"מ ביום

70	שהרי ענינה של חסד הוא:	ראשון מששת ימי בראשית נגלית מדת החסד כלולה	57 וְרִצּוֹנוֹ וְחֻכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ 15
71	התפשטות וגילוי. רק	מכל מדותיו הקדושות ורצונו וחכמתו ובינתו ודעתו	58 וְדַעְתּוֹ - של הקב"ה, 16
72	מַפְנֵי שְׁכָלֻלָּה - מדת	מלובשין בה וברא בה את האור במאמר יהי אור שהיא	59 מְלֻבָּשִׁין בָּהּ, - במדת 17
73	החסד, גם מַמְדַּת גְּבוּרָה,	בחי' התפשטות והמשכת האור לעולם מלמעלה	60 החסד, וְכֵרָא בָּהּ - במדת 18
74	- שהרי מדות וספירות	והתפשטותו בעולם מסוף העולם עד סופו שהיא בחי'	61 החסד, אֶת הָאֹר 19
75	(שבעולם האצילות) הן	מדת חסד רק מפני שכלולה גם ממדת גבורה לכן לא	62 בְּמֵאֵמָר "יְהִי אוֹר", - כי, 20
76	בהתכללות אחת בשניה,	היה רוחני כאור של מעלה ממש וגם נתלבש בע"הו	63 עֵינֵי הָאֹר הוּא הַתְהוּוֹת 21
77	ומדת החסד כוללת בה גם		64 הבאה מהתגלות מדת
78	שנוצר ממדת החסד, רוחני	מדת הגבורה, לכן לא היה - האור	65 החסד, והשייכות שבין "אור" ל"חסד", היא בכך: שְׁהִיא בְּחִינַת

5. חגיגה יב, א. – כידוע, גם ה"אגדות" שבגמרא נקראות "מדרש". 6. משלי ג, יט – כ. 7. הערת ב"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הול"ל משנה המפורשת בעשרה מאמרות נבה"ע – אלא שבמשנה מדובר מצד המל' והגילויי (מאמר – כנ"ל) שבכל ספירה וכאן הרא"י צ"ל על חכ' בינה כו".

ביטוי של חסד וגילוי. הרי, שגם במקום שפועלת מדת הגבורה, פועלת שם גם מדת החסד, שֶׁהַכֹּל – כל האמור הוא כְּדִי שֶׁתִּרְאֶה הַיְבִשָּׁה וְאִדָּם עָלֶיהָ לַעֲבֹד ה' – הרי זה ענין של חסד, וְכֵן בְּלִי. – כל שאר המדות, שעל ידן נבראו הנבראים,

כל אחת ביום שלה. וְהוּא שְׁאֵמַר אֵלָיוּ פִּתְקוֹנִים – ב"תיקוני זוהר", שָׁם: "לְאַחֲזָא אֵיךְ אֶתְנַחֵיג עֲלֵמָא בְּצֶדֶק וּמִשְׁפָּט כו', – להראות כיצד מונהג העולם בצדק ומשפט וכו' – שח"ספירות" נאצלו בשביל ענין הנהגת העולם בצדק ומשפט וכו', צֶדֶק אֵיחֻו דִּין, – "צדק" הוא מדת הדין והגבורה, מִשְׁפָּט אֵיחֻו רַחֲמֵי כו', – "משפט" הוא רחמים כו', כּוֹלָא לְאַחֲזָא אֵיךְ אֶתְנַחֵיג עֲלֵמָא, – כל

זאת, כל המדות והספירות, הן כדי להראות כיצד מונהג העולם, אֲבָל לֹא דְאֵית לָךְ צֶדֶק וְדִיעָא דְאֵיחֻו דִּין, – אבל לא שאתה, הקב"ה, יש לך "צדק" הידוע, לנבראים, שזהו דין, וְלֹא מִשְׁפָּט יְדִיעָא דְאֵיחֻו רַחֲמֵי, – ולא, שיש לך, ענין ה"משפט" הידוע, לנבראים, שהוא רחמים, וְלֹא מְכַל אֵינִין מְדוּת כָּלִל: – ולא מכל מדות אלו כלל, כלומר, "צדק" ו"משפט" מצוינים כמדות אלו רק לגבי העולמות והנבראים, ואילו לגבי הקב"ה, הרי "לאו דאית לך" – אצלו יתברך לא שייך צדק זה ומשפט זה. שכן, לגביו אין מדות אלו דבר לעצמם כלל, הן מאוחדות לגמרי כליל בהקב"ה עצמו, כמו אור השמש בהיותו במאור השמש עצמה, שם אין הוא "מציאות" כלל, אלא הוא בטל לגמרי ומאוחד בשמש עצמה.

כְּאוֹר שֶׁל מַעֲלָה מְמַשׁ, וְגַם נִתְלַבֵּשׁ – אור זה, בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא בְּבַחֲיוֹת גּוֹבֵל וְתַכְלִית, שֶׁהוּא מְחַלֵּף ת"ק – חמש מאות, שָׁנָה מְהַרְצִין לְרַקִּיעַ וּמְמֹרָח לְמַעְרָב. – כל ההגבלות הללו לא היו קיימות אילו התהוות העולם היתה ממדת החסד

עצמה, שהרי חסד הוא התפשטות בלי הגבלה; אלא, מפני שהתהוות היא מחסד כפי שהיא כלולה גם מגבורה – ומצד הצמצום של מדת הגבורה, באות ההגבלות האמורות. – אך, כיוון שביום ראשון של ששת ימי בראשית נתגלתה ופעלה מדת החסד, נתהוו אז הנבראים שיש להם שייכות למדת החסד, המציאות של אור וכו', וְכֵן בְּיוֹם שֵׁנִי – של ששת ימי בראשית, נְגִלִית מְדַת גְּבוּרָה – כפי שהיא בְּלוֹלָה מִשְׁאָר מְדוּת, וְרִצּוֹנוֹ כו', – וכן רצון, חכמה, בינה, דעת, מלוכשים בה, וְכִרְאָ בָּה – והקב"ה ברא במדת הגבורה את הָרַקִּיעַ בְּמִאמֶר "וְהָיָה רַקִּיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם, וְהָיָה מְבַדִּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם", – כך, שהמאמר והנברא שנתהווה ממנו – הרקיע – יש להם שייכות למדת הגבורה, שְׁהָיָא – ההבדלה שברקיע, בְּחִינַת צִמְצוּם וּגְבוּרָה לְהַעֲלִים מַיִם הָעֲלִיּוֹנִים הָרוּחָנִיִּים מִמֵּם הַתַּחְתּוֹנִים, וְעַל יְדֵי זֶה נִתְגַּשְׁמוּ – המים הַתַּחְתּוֹנִים בְּהַבְדֵּלָם מִ – המים הָעֲלִיּוֹנִים; – נעשתה אם כן ההגשמה על ידי צמצום והעלם, הבאים ממדת הגבורה שנתגלתה ופעלה ביום שני מששת ימי בראשית, וּמְדַת חֶסֶד בְּלוֹלָה בָּה, – במדת הגבורה, כִּי "עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה", – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ענין של חסד". כלומר: עצם ה"יבנה" של העולם הוא

שער היחוד והאמונה

שהוא בבחי' גבול ותכלית שהוא מהלך ת"ק שנה מהארץ לרקיע וממזרח למערב וכן ביום שני נגלית מדת גבורה כלולה משאר מדות ורצונו כו' וברא בה הרקיע במאמר יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים שהיא בחי' צמצום וגבורות להעלים מים העליונים הרוחניים ממים התחתונים ועל ידי זה נתגשמו התחתונים בהבדלם מהעליונים ומדת חסד כלולה בה כי עולם חסד יבנה שהכל כדי שתראה היבשה ואדם עליה לעבוד ה' וכן כולן וז"ש אליהו בתיקונים שם לאחזאה איך אתנהיג עלמא בצדק ומשפט כו' צדק איהו דין משפט איהו רחמי כו' כולא לאחזאה איך אתנהיג עלמא אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין ולא משפט ידיעא דאיהו רחמי ולא מכל אינון מדות כלל:

יום שבת קודש ז' תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פח, פרק יא. והנה גם... עד עמ' 176, וסתום בלבן.

בפרק זה, פרק יא, יסביר רבנו הזקן, שלא רק המדות והספירות נקראות בשמותיהן לגבי הנבראים בלבד, אלא גם "עשרה מאמרות", שעל ידם מתגלות המדות והספירות להוות, להחיות ולהנהיג את הנבראים – גם הם נקראים "מאמרות" לגבי הנבראים בלבד, אבל לא לגבי למעלה, כיוון שהם מאוחדים עם המדות והספירות המאוחדות בתכלית עם הקדוש ברוך הוא.

פרק יא. בפרק הקודם, פרק י"ד, הסביר רבנו הזקן, שהספירות (מדותיו של הקב"ה וחכמתו ורצונו) נקראות בשמותיהן, לגבי הנבראים בלבד, המתהווים, מקבלים חיות ומונהגים על ידן. ואילו לגבי הקדוש ברוך הוא, אין הן נקראות בשמות "מדות", "חכמה" ו"רצון", מפני היותן מיוחדות בתכלית אתו יתברך, אשר לכן לא שייך לקרוא אותן בשם לעצמן – כמו שהדבר באור וזו השמש בהיותם במקורם – מאור השמש – שאינם עולים בשם להיקרא "אור", מפני שהם מאוחדים שם עם המאור.

1 וְהִנֵּה, גַם עֲשָׂרָה מֵאֲמֵרוֹת, גַּם בֵּן נִקְרָא בְּשֵׁם "מֵאֲמֵרוֹת"
2 לְנָבִי הַנִּבְרָאִים בְּלִבָּד. – "מֵאֲמֵר" הוּא עֵנִין שֶׁל הַתְּגִלּוֹת, כִּפִּי
3 שֶׁרָבִנוּ הֶזְקֵן מִפְּרֵשׁ מִיד לַהֲלֹךְ, בִּי כְּמוֹ שֶׁהִמְדוּת שֶׁבְּנִשְׁמַת
4 הָאָדָם, בְּשִׁבְאוֹת לַהֲתַגְלִיל בְּמַעֲשֵׂה, – בַּפְּעוּלָה הַנּוֹצֵרֶת

5 מֵאוֹתָהּ מִדָּה, הֵן בָּאוֹת

6 מִלְּבָשׁוֹת בָּאוֹתִיּוֹת

7 הַמִּתְשַׁבֵּה, – לִפְנֵי

8 שֶׁהִמְדָּה בָּאָה בַּמַּעֲשֵׂה,

9 הִיא בָּאָה בַּהֲתַלְבְּשׁוֹת

10 בָּאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה. כְּגוֹן

11 מִדַּת הַסֵּד וְרַחֲמִים

12 שֶׁבְּנִשְׁמָה, אִי אִפְשָׁר

13 לֵבֵא לִידֵי הַתְּגִלּוֹת בְּפַעַל

14 מִמֶּשׁ, – לַעֲשׂוֹת פְּעוּלָה

15 שֶׁל חֶסֶד וְרַחֲמִים, בִּי־אֵם

16 עַל־יְדֵי שִׁמְשֻׁכָּה –

17 בַּתְּחִילָה, בְּדַעְתָּהּ

18 וּמִהֲרָה מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה

19 וְחֶסֶד לַעֲשׂוֹתָהּ בְּפַעַל

20 מִמֶּשׁ, בִּי אִי־אִפְשָׁר

21 לַעֲשׂוֹת – שׁוֹם פְּעוּלָה,

22 בְּלִי מִתְשַׁבֵּה, – וְיִשְׁנֹו

23 אֹפֶן, שֶׁלִּפְנֵי הַתְּגִלּוֹת

24 הַמְּדָה בַּמַּעֲשֵׂה, עֲלִיה

25 לַהֲתַלְבֵּשׁ לֹא רַק

26 בַּמַּחֲשָׁבָה, אֲלֹא גַם בְּדִיבּוֹר

27 – כִּפִּי שְׁיוֹסֵבֵר לַהֲלֹךְ. וְאֵם

28 מִצְוָה לְאַחֲרִים לַעֲשׂוֹת,

29 כְּמוֹ הַמִּלָּה, – הַמִּצְוָה

30 לְאַחֲרִים לַעֲשׂוֹת, אֲזִי

31 מִתְּלַבֵּשֶׁת מִדַּת הַחֶסֶד

32 וְגַם אוֹתִיּוֹת הַמִּתְשַׁבֵּה

33 בָּאוֹתִיּוֹת הַדְּבּוֹר [וְכֵן]

34 בְּשִׁמְדָּר דְּבָרֵי חֶסֶד

35 וְרַחֲמִים [לְרַעְיוֹן] – שׁוֹם

36 אֲזִי מִתְּלַבְּשׁוֹת מִדַּת חֶסֶד

37 וְרַחֲמִים יַחַד עִם אוֹתִיּוֹת

38 הַמַּחֲשָׁבָה, בָּאוֹתִיּוֹת הַדִּיבּוֹר. הִרִי שֶׁהַתְּגִלּוֹת הַכּוֹחוֹת וְהַמְּדוֹת שֶׁל

39 הַנִּפְשׁ, הִיא דּוֹקָא עַל יְדֵי אוֹתִיּוֹת – אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה אוֹ אוֹתִיּוֹת

40 הַדִּיבּוֹר. בֶּךָ עַל־דִּרְדֵּי־מֶשֶׁל, מְדוּתָיו שֶׁל הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא,

41 בְּשִׁבְאוֹת לְבַחֲנֵית הַתְּגִלּוֹת פְּעֻלָּתָן בַּתְּחִתּוֹנִים, נִקְרָא גִלּוֹי

42 זֶה וְהַמִּשְׁכָּת פְּעֻלָּה זֶה בְּשֵׁם "מֵאֲמֵר" וְ"צִרוּף אוֹתִיּוֹת",

43 שֶׁהִרִי אִי־אִפְשָׁר שֶׁתְּהִיָּה שׁוֹם פְּעֻלָּה נִמְשָׁכֶת מִמְּדוּתָיו

44 הַקְּדוּשׁוֹת בְּלִי צִרוּפִים הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם "אוֹתִיּוֹת". – כִּדִּי

45 שֶׁתְּהִיָּה הַתְּגִלּוֹת שֶׁל "פְּעוּלָה" הַבָּאָה מִמְּדוּתָיו הַקְּדוּשׁוֹת, הִרִי זֶה

46 דּוֹקָא בְּאֹפֶן שֶׁל הַתְּגִלּוֹת כּוֹחוֹת פְּרִטִּים, שֶׁהִרְכַּבְּם הוּא

47 הַהֲתַגְלּוֹת שֶׁמִּמֶּנָּה בָּאָה הַ"פְּעוּלָה". כְּגוֹן לְבִרְיַת הָאוֹר מִמְּדָה

48 חֶסֶד – נִמְשָׁךְ מִמֶּנָּה – מִמְּדַת הַחֶסֶד, הַמִּשְׁכָּת פְּעֻלָּה וְכֵן

49 לַפְּעַל וְלִבְרָא בּוֹ – בָּאוֹתוֹ כּוֹחַ, אֵת הָאוֹר, – שֶׁכֵּן, כִּפִּי שִׁיִּסְבִּיר

שַׁעַר הַיַּחֲדוּד וְהָאֱמוּנָה

פֶּרֶק י"א וְהִנֵּה גַם עֲשָׂרָה מֵאֲמֵרוֹת ג"כ נִקְרָאוּ בְּשֵׁם

מֵאֲמֵרוֹ לְנָבִי הַנִּבְרָאִי בְּלִבָּד כִּי כְּמוֹ

שֶׁהִמְדוּת שֶׁבְּנִשְׁמַת הָאָדָם כְּשִׁבְאוֹת לַהֲתַגְלִיל בַּמַּעֲשֵׂה

הֵן בָּאוֹת מִלְּבָשׁוֹת בָּאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה כְּגוֹן מִדַּת חֶסֶד

וְרַחֲמִים שֶׁבְּנִשְׁמָה א"א לֵבֵא לִידֵי הַתְּגִלּוֹת בְּפַעַל מִמֶּשׁ

כ"א ע"י שֶׁמַּחֲשֵׁב בְּדַעְתּוֹ וּמִהֲרָה מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה וְחֶסֶד

לַעֲשׂוֹתָהּ בְּפ"מ כִּי א"א לַעֲשׂוֹת בְּלִי מַחֲשָׁבָה וְאֵם מִצְוָה

לְאַחֲרִים לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ הַמִּלָּה אֲזִי מִתְּלַבְּשֶׁת מִדַּת הַחֶסֶד

וְגַם אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה בָּאוֹתִיּוֹת הַדְּבּוֹר [וְכֵן כְּשִׁמְדָּר

דְּבָרֵי חֶסֶד וְרַחֲמִים לְרַעְיוֹן] כִּי עַד"מ מְדוּתָיו שֶׁל הַקֶּבֶ"ה

כְּשִׁבְאוֹת לְבַחֲנֵי הַתְּגִלּוֹת פְּעוּלָתָן בַּתְּחִתּוֹנִי נִקְרָא גִלּוֹי זֶה

וְהַמִּשְׁכָּת פְּעוּלָה זֶה בְּשֵׁם מֵאֲמֵר וְצִרוּף אוֹתִיּוֹ שֶׁהִרִי א"א

שֶׁתְּהִיָּה שׁוֹם פְּעוּלָה נִמְשָׁכֶת מִמְּדוּתָיו הַקְּדוּשׁוֹת בְּלִי

צִרוּפִים הַנִּקְרָאִי בְּשֵׁם אוֹתִיּוֹת כְּגוֹן לְבִרְיַת הָאוֹר מִמְּדַת

הַחֶסֶד נִמְשָׁךְ מִמֶּנָּה הַמִּשְׁכָּת פְּעוּלָה וְכֵן לַפְּעוּלָה וְלִבְרָא

בּוֹ אֵת הָאוֹר וְהַמִּשְׁכָּת כֵּן זֶה וְחִיּוֹת זֶה נִקְרָא בְּשֵׁם

מֵאֲמֵר וְאוֹתִיּוֹת יְהִי אוֹר כִּי אִפְּשִׁינָה בָּאוֹתִיּוֹת מַחֲשָׁבָה

שֶׁלֹּנוּ ח"ו מ"מ הֵם עֵנִין הַמּוֹרָה עַל הַתְּהוּוֹ הָאוֹר מֵאִין

לִישׁ שֶׁלֹּכֵן נִבְרָא הָאוֹר מִהַמִּשְׁכָּת כֵּן זֶה וְלֹא נִבְרָא

מִמֶּנּוּ דְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁנִּבְרָאוּ ג"כ מִמְּדַת חֶסֶד כְּמוֹ מִים

וְכִיּוּצָא בְּהֵם מִפְּנֵי שֶׁנִּתְלַבְּשׁוּ בְּהֵם כְּחוֹת בְּכַחֲנֵי צִרוּפִים

אֲחֵרִים הַמּוֹרִים עַל הַתְּהוּוֹת הַמִּים וְכִיּוּצָא וְנִמְצָא כִּי כָל

חַיּוֹת וְכְחוֹת הַנִּמְשָׁכּוֹת מִמְּדוּתָיו הַקְּדוּשׁוֹת לְתַחֲתוֹנִים

לְבִרְאָם מֵאִין לִישׁ וְלַחַיּוֹת' וְלִקְיִימָם נִקְרָאוּ בְּשֵׁם אוֹתִיּוֹ

הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁהֵן בְּכַחֲנֵי הַמִּשְׁכָּת הַחַיּוֹת מְרֻצּוֹנוּ וְחִכְמָתוֹ

וּמְדוּתָיו לַהֲתַהוּוֹת עוֹלָמוֹת וְלַחַיּוֹת וְהֵם שְׁנֵי מִינֵי

עוֹלָמוֹת עֲלָמִין סְתִימִין דְּלֹא אֲתַגְלִיין הֵם הַמַּתְהוּיִם וְחַיִּים

וְקִיִּימִים מִכְּחוֹת וְהַמִּשְׁכּוֹת נַעֲלָמוֹת כְּמוֹ אוֹתִיּוֹ הַמַּחֲשָׁבָה

שֶׁבְּנִשְׁמַת הָאָדָם עַד"מ וְעֲלָמִין דְּאֲתַגְלִיין נִבְרָאוּ וְחַיִּים

חֶסֶד מִתְהוּיִם מִים וְכִיּוּצָא בְּהֵם – וְלֹא אוֹר, הִרִי זֶה, מִפְּנֵי

שֶׁנִּתְלַבְּשׁוּ בְּהֵם בְּכַחֲנֵי צִרוּפִים אֲחֵרִים, הַמּוֹרִים עַל

הַתְּהוּוֹת הַמִּים וְכִיּוּצָא. וְנִמְצָא, בִּי כָל חַיּוֹת וְכְחוֹת

הַנִּמְשָׁכּוֹת מִמְּדוּתָיו הַקְּדוּשׁוֹת לְתַחֲתוֹנִים לְבִרְאָם מֵאִין לִישׁ

וְלַחַיּוֹת וְלִקְיִימָם – נִקְרָאוֹת – הַמִּשְׁכּוֹת שֶׁל חַיּוֹת וְכְחוֹת

בְּשֵׁם "אוֹתִיּוֹת הַקְּדוּשׁוֹת", שֶׁהֵן בְּכַחֲנֵי הַמִּשְׁכָּת הַחַיּוֹת

מְרֻצּוֹנוּ וְחִכְמָתוֹ וּמְדוּתָיו לַהֲתַהוּוֹת עוֹלָמוֹת וְלַחַיּוֹת.

וְהֵם – הַעוֹלָמוֹת הַנּוֹצֵרִים מֵהָאוֹתִיּוֹת, שְׁנֵי מִינֵי עוֹלָמוֹת:

עֲלָמִין סְתִימִין דְּלֹא אֲתַגְלִיין, – עוֹלָמוֹת סְתוּמִים שְׁאִינִם

מִתְגַּלִּים, הֵם הַמַּתְהוּיִם וְחַיִּים וְקִיִּימִים מִכְּחוֹת וְהַמִּשְׁכּוֹת

נַעֲלָמוֹת, כְּמוֹ אוֹתִיּוֹת הַמִּתְשַׁבֵּה שֶׁבְּנִשְׁמַת הָאָדָם עַל

דִּרְדֵּי־מֶשֶׁל; – שֶׁכְּשֵׁם שְׁאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה סְמוּיּוֹת מְדוּלוֹת, כִּי

50 לַהֲלֹךְ, יִכּוּלוֹת לִהְיוֹת מִמְּדַת הַחֶסֶד פְּעוּלוֹת שׁוֹנוֹת וְסוּגִי
51 הַתְּהוּוֹת שׁוֹנוֹת, הִרִי כִּדִּי שִׁתְּהוּוֹה מִמֶּנָּה אוֹר וְלֹא דְּבַר אֲחֵר,
52 הִיָּה צִרִיךְ לְהִמְשִׁךְ מִמְּדַת הַחֶסֶד הַתְּגִלּוֹת וְכּוֹחַ פְּרִטִּי הַמּוֹרֵכֵב
53 בְּאֹפֶן כּוֹחַ שֶׁמִּמֶּנּוּ יִבְרָא אוֹר, וְהַמִּשְׁכָּת בְּכֵן זֶה וְחִיּוֹת זֶה

54 נִקְרָא בְּשֵׁם מֵאֲמֵר

55 וְאוֹתִיּוֹת "יְהִי אוֹר". כִּי

56 אִפְּשִׁינָה – עֵנִין שֶׁל

57 אוֹתִיּוֹת מִמֶּשׁ, בָּאוֹתִיּוֹת

58 מִתְשַׁבֵּה שֶׁלֹּנוּ ח"ו

59 וְשִׁלּוֹם, – בְּהִבְיָאוּ הַמִּשְׁל

60 הָאֲמֹר, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁהַתְּגִלּוֹת

61 הַנִּפְשׁ בְּאֵדָם הִיא דּוֹקָא עַל

62 יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה, כִּי

63 גַּם לְמַעֲלָה, שֶׁהַתְּגִלּוֹת

64 מְדוּתָיו הַקְּדוּשׁוֹת הִיא עַל

65 יְדֵי עֵנִין שֶׁל אוֹתִיּוֹת –

66 מְדוּשָׁה כֵּן: שֶׁלִּמְדוֹת

67 שֶׁבְּנִפְשׁ הֵן אוֹתִיּוֹת מִמֶּשׁ,

68 עִם כָּל הַהִתְגַּבְּלוֹת שִׁישׁ

69 לְאוֹתִיּוֹת, הִרִי לְמַעֲלָה אֵין

70 הַדְּבַר כִּי חֶסֶד־וְשִׁלּוֹם,

71 מִכָּל־מִקְוִים הֵם – בְּדוּמָה

72 לְאוֹתִיּוֹת שְׁדֵן, עֵנִין

73 הַמּוֹרָה עַל הַתְּהוּוֹת

74 הָאוֹר מֵאִין לִישׁ, – שֶׁזֶה

75 הַכּוֹחַ הַפְּרִטִּי לְבִרְיַת

76 הָאוֹר, שֶׁלֹּכֵן נִבְרָא הָאוֹר

77 מִתְשַׁבֵּה בְּכֵן זֶה, וְלֹא

78 נִבְרָא מִמֶּנּוּ דְּבָרִים

79 אֲחֵרִים שֶׁנִּבְרָאוּ גַם בֵּן

80 מִמְּדַת חֶסֶד, כְּמוֹ מִים

81 וְכִיּוּצָא בְּהֵם, – הִרִי,

82 שֶׁהִרְכַּב אוֹתוֹ כּוֹחַ הוּא

83 בְּאֹפֶן שֶׁהוּא בּוֹרָא אֵת

84 הָאוֹר דּוֹקָא, וְלֹכֵן מְכּוּנָה

85 כּוֹחַ זֶה כ"מֵאֲמֵר יְהִי אוֹר".

86 הַעוֹבְדָה שֶׁמֵּאוֹתָהּ מִדַּת

87 חֶסֶד מִתְהוּיִם מִים וְכִיּוּצָא בְּהֵם – וְלֹא אוֹר, הִרִי זֶה, מִפְּנֵי

88 שֶׁנִּתְלַבְּשׁוּ בְּהֵם בְּכַחֲנֵי צִרוּפִים אֲחֵרִים, הַמּוֹרִים עַל

89 הַתְּהוּוֹת הַמִּים וְכִיּוּצָא. וְנִמְצָא, בִּי כָל חַיּוֹת וְכְחוֹת

90 הַנִּמְשָׁכּוֹת מִמְּדוּתָיו הַקְּדוּשׁוֹת לְתַחֲתוֹנִים לְבִרְאָם

מתוך הספר "שיעורים בספר התניא" (מוגה) — פרק יא — יום שבת קודש ז' תמוז קכא

- 1 הכוחות סמויים מהנבראים, ומדם מתהווים העולמות הסתומים, העולמות הגלויים, נקראות בשם "מאמרות" ו"דבר ה" 11
2 וְעֵלְמִין דְּאֵתְגְּלִין, – 12
3 עולמות גלויים, נבראו 13
4 וְחַיִּים מִהֶתְגַּלּוּת שְׁנִתְּגַלוּ 14
5 בְּחַתּוּת וְהַמְשִׁכּוּת 15
6 הַנֶּעֱלָמוֹת, הַנִּקְרָאוֹת 16
7 בְּשֵׁם "אוֹתִיּוֹת" 17
8 הַמְּחֻשָּׁבָה, וּבְשֵׁהָ 18
9 הכוחות הגנוזים, אותיות 19
10 המחשבה, בְּכַחֲנִית הַתְּגַלּוּת לְהַחֲיוֹת עֵלְמִין דְּאֵתְגְּלִין – 20
- שער היחוד והאמונה**
- מהתגלות שנתגלו כחות והמשכות הנעלמות הנקראות בשם אותיו המחשב וכשהן בבחי' התגלות להחיו' עלמין דאתגליין נקראות בשם מאמרות ודבר ה' ורוח פיו כמו אותיות הדבור באדם עד"מ שהן מגלות לשומעים מה שהיה צפון וסתום בלבו
- לנבראים שבבחינת "עלמין דאתגליין".

המשך ביאור למס' תענית ליום רביעי עמ' א

- 1 נפלאות העפר. כששמעו זאת חשבו שיש בעפר ביתם כח זה, ורצו 1
2 להתעשר מכך, ולכן פתרו לדידיהו – את דירתם, וְאִמְטִינְהוּ לְבִי 2
3 מְלָכָא – והביאו את עפרה לבית המלך, וְאִמְרוּ לֵיהּ, הֵיא עֲפְרָא 3
4 דְּאִיִּיתִי הָכָא – עפר זה שהביא לכאן נחום איש גם זו ועמו ניצחת 4
5 את אויבך, מְדִידִין (משלנו) הוּא, והנה הבאנו לפניך עפר נוסף 5
6 ממותו. בְּדִקוּחַ – זרקו חיילי המלך מעפר זה, וְלֹא אֲשַׁכְּחֶנּוּ – ולא 6
7 מצאו שנהפך לחרבות וחיצים, וְקִטְלִינְהוּ לְהַנֵּךְ דְּיוֹדְרָא – והרגו את 7
8 בעלי הדירה, על שזוללו במלך. 8
9 שנינו במשנה: אִי זֶה הָיָא דְּבָרַךְ עֵיר הַמּוֹצִיָּא חֶמֶשׁ מֵאוֹת רְגֵלִי כו' 9

המשך ביאור למס' תענית ליום שבת קודש עמ' א

- 1 הם רשעים ודאי שאר העם כך ולכך לא נענו מן השמים. אָתּוּ 1
2 עֲבִידָה – באו עבדי בית הנשיא וְרָמּוּ לֵיהּ סִדְרָא בְּצֻנְאִרְיָא וְקָא 2
3 מְצַעְרוּ לֵיהּ – חרקו סודר בצווארו וציערוהו (ובכעין חניקה). אִמְרוּ 3
4 (לֵיהּ) [לְהוּ] בְּנִי מֵאֲתִידָה – בני עירו של אושעיא לעבדי הנשיא, 4
5 שְׂבָקִית – עזבוהו, דְּהָא נָפִי מְצַעַר לָן – שהרי גם אותנו הוא מחרף 5
6 ומצער, אֲךָ כִּין דְּחִיּוּן דְּכָל מִלְּיָה – כיון שרואים אנו שכל מעשיו 6
7 לְשׁוֹם שְׂמִים להחזירנו בתשובה, לֹא אִמְרוּ לֵיהּ מִיָּדִי וְשָׂבָקִין לֵיהּ – איננו אומרים לו דבר, ואנו עוזבים אותו, וְאִתּוֹן נָפִי שְׂבָקִיהוּ, ואף 8
9 אִתּוֹן עֲזָבֵהוּ שְׂכּוּנָתוֹ לטובה לעוררם לתשובה. 9
10 מעשים על חכמים שנענו בזכות מצוה מסוימת: רַבִּי גִּזְרַתְהִי 10
11 על עצירת גשמים, וְלֹא אָתָּא מִיָּמְרָא. נְחִית קְמִיה – ירד לפני התיבה 11
12 להיות שליח ציבור אדם ששמו אֵילְפָא, וְאִמְרוּ לֵהּ – ויש אומרים 12
13 ששמו רבי אֵילְפִי. ואמר בתפילתו מְשִׁיב הַרוּחַ וּמִיד וּמִיד נִשָּׂא וִיקָא – 13
14 נשבה רוח, ואמר מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם וּמִיד אָתָּא מִיָּמְרָא. אָמַר לֵיהּ רַבִּי, 14
15 מִאי עוֹבְדָךְ – מה מעשיך שבזכותם זכית להענות מיד בתפילתך. 15
16 אָמַר לֵיהּ, דִּיִּירָא בְּקוֹסְטָא דְחִיקָא – אני דר בכפר שהעניות בו 16
17 גדולה, דְּלִית בֵּית הַמֶּלֶךְ לְקִידּוּשָׁא וְאִבְדִּילָא – שאין בו יין לקידוש 17
18 והבדלה, וּמִיָּמְרָא וְאִתִּינָא – ואני טורח ומביא לשם הַמֶּלֶךְ לְקִידּוּשָׁא 18
19 וְאִבְדִּילָא, וּמִיָּמְרָא לְהוּ יְדִי חֻבְתִּיהוּ – ומוציא אני את בני הכפר 19
20 ידי חובתם בקידוש ובהבדלה. 20
21 מעשה נוסף בעין זה: רַב אֵילְפֶלַע לְהוּאֵא אֲתָרָא – הודמן למקום אחד 21
22 שהיתה שם עצירת גשמים, גִּזְרַתְהִי, וְלֹא אָתָּא מִיָּמְרָא. נְחִית 22
23 קְמִיה שְׁלִיחָא דְצִבְנָא – ירד לפני התיבה אדם אחד להיות שליח 23

יום ראשון

יום ראשון

א תמוז, ב דר"ח

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: פרק ט. אבל . . . אין קץ.

מסירות נפש הראויה לבני תורה הוא כדרשת רז"ל "אדם כי ימות באהל", להמית את כל התענוגים בעניני עולם. כי אפלו דברים קלי הערך בתענוגי עולם, מונעים המה מלהיות מסור ונתון באהלה של תורה.

יום שני

יום שני

ב תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, שני עם פירש"י

תהלים: י"ז.

תניא: רק מפני . . . למשכילים.

רבנו הזקן כותב בסדורו: נכון לומר קדם התפלה "הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך".

זאת אומרת, אשר מצות אהבת ישראל היא שער הכניסה, אשר דרך בו יכול האדם לבוא לעמד לפני ה' אלקים להתפלל, בזכותה תקבל תפלת המתפלל.

יום שלישי

יום שלישי

ג תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, שלישי עם פירש"י.

תהלים: יח"ב.

תניא: הגהה. סוד . . . מן השכל.

אאזמו"ר אמר: א אידישער קרעכץ וואס קומט ח"ו בסבה פון א ניט גוט גשמי איז אויך א תשובה גדולה, בפרט א קרעכץ בסבה פון א ניט גוט רוחני איז אודאי און אודאי א תשובה מעליתא. דער קרעכץ שלעפט ארויס פון עומק רע, און שטעלט אנידער אין א מעמד טוב.

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] אמר: אנהא יהודית הבאה חסד שלום בסבת לא טוב גשמי - גם היא תשובה גדולה, במיוחד אנהא בעקבות לא טוב רוחני - היא ודאי וודאי תשובה מעלה. האנהא מחלצת מעמק רע, ומציבה במעמד טוב.

יום רביעי

יום רביעי

ד תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, רביעי עם פירש"י.

תהלים: כג"ח.

תניא: פרק י. אך . . . 174" מדרכנו.

חסיד אחד, או תלמיד אחד, כאשר נותן לבו דעתו ונפשו על התורה ותזוקה, פועל ישועות בעיר גדולה בכל עניני העיר, והוא בדרך מלמעלה מדרך הטבע בזכות אבות העולם.

יום חמישי

יום חמישי

ה תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, חמישי עם פירש"י.

תהלים: כט-לד.

תנאי: ומ"מ . . . "174" אתכסיאת כו'.

רבנו הזקן שאל את אחד החסידים הגדולים המקרבים ביותר, בהיותו אצלו ביחידות, למצבו. ויתאונן החסיד כי ירד מנקסיו וכו'. ויענהו רבנו: לך זקוקים – שתאיר סביבתך בתורה ועבודה שכלב. פרנסה ומה שאתה צריך – זאת צריך הקדוש-ברוך-הוא לתת לך. עשה מה שאתה צריך, יעשה ה' יתברך את מה שהוא צריך.

יום שישי

יום שישי

ו תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, ששי עם פירש"י.

תהלים: לה-לח.

תנאי: עד"מ . . . מדות כלל.

המצות נמשכות על-ידי המקיף שבמצות עצמם. מצות צדקה, על דרך משל, היא מצוה כוללת, אשר כל המצות נקראות בשם צדקה. ומהאי טעמא [=מסיבה זו] נכון במאד לתת קדם כל מצוה פרוטה לצדקה, שהוא המשכת המקיף בפנימי. ומכל-מקום הוי [זה] מקיף הקרוב, מה- שאין-כן תורה שהיא מקיף הרחוק ופעלתו נעלה יותר.

שבת קודש

שבת קודש

ז תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, שביעי עם פירש"י.

תהלים: לט-מג.

תנאי: פרק יא. והנה . . . "176" בלבן.

אאמו"ר אמר: חסידות איז נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחילתן, די דרגא פון עיגולים מבלי אשר ימצא ראש וסוף, אבער אחר כל זה איז דער עיקר איז סדר.

דער בעש"ט איז געווען א מסודר, דער מעזריטשער האט מדקדק געווען אויף סדר, און דער עלטער זיידע – רבינו הזקן – האט געלערענט חסידים זיי זאלען זיין מסודרים, דאס זעהט מען אין זיינע מאמרים, בריף, ניגונים. די חסידים וואס האבען געהאט א זמן קבוע אויף קומען אין ליאזנא – דערנאך אין ליאדי – האבען ניט געהאט קיין רשות בייטען דעם זמן אן א רשיון פון רבי'ן, אויף באקומען א רשיון האט מען געדארפט זאגען א טעם.

באם רבי'ן איז געווען א ועד מיוחד אויף פיהרען סדר החסידים ובראשו מהרי"ל אחי רבינו, און א באזונדער ועד אויף אנפירען מיט חסידישע יונגעלייט ובראשו אדמו"ר האמצעי.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: חסידות היא בבחינת נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן דרגת העגולים, מבלי אשר ימצא ראש וסוף – אכל אחר כל זה העקר הוא סדר.

הבעל-שם-טוב היה מסדר, המגיד ממעזריטש דקדק בסדר, והסבא רבא – רבנו הזקן – למד את החסידים שהם יהיו מסדרים. זאת רואים במאמריו, מכתביו, נגוניו. החסידים שהיה להם זמן קבוע לבא לליאזנא – אחר כך לליאדי – לא היתה להם רשות לשנות את הזמן ללא רשיון [=התר] מהרבי. כדי לקבל רשיון היה צריך לנמק.

אצל הרבי היה ועד מיוחד להנהגת סדר החסידים, ובראשו מהרי"ל [=מורנו הרב יהודה לייב] אחי רבנו, וועד מיוחד להנהגת האברכים החסידיים, ובראשו אדמו"ר האמצעי.

בין 'קן סתומה' ל'קן מפורשת' יום ראשון א' תמוז ה'תשע"ד

גוזל אחד - יקח בן זוג לגוזל שנותר (ובלבד שמכיר את הגוזל שנותר אם חטאת הוא או עולה, כי אם לא כן אי אפשר להקריבו). ומדוע אם כן נאמרה ההלכה ב'קן סתומה'? מבארים התוספות, שב'קן מפורשת' היה צריך להאריך ולפרט איזה גוזל פרח כדי להתאים לגוזל שנותר את בן זוגו, מה שאין כן במקרה של 'קן סתומה' די לכתוב בקיצור "פרח גוזל אחד".

והרע"ב (קנים פ"ב מ"א, הביאו מהר"י קורקוס כאן) מבאר:

ב'קן סתומה' יש משום חידוש ולכן נאמרה ההלכה בדוגמה זו, כי ב'קן מפורשת' בה כל גוזל כבר היה לעצמו, זה לחטאת וזה לעולה, פשוט שאם אחד מהם אבד, יש לקחת בן זוג לגוזל הנותר. והחידוש הוא שאפילו 'קן סתומה' ששני הגוזלים שבה תלויים זה בזה (כי קביעת הזהות של גוזל אחד מבררת את זהותו של השני) - אם פרח אחד מהם, אין השני נפסל להקריבה אלא לאחר שיצרפו לו בן זוג אחר יהיה ניתן להקריב את שניהם.

הלכות פסולי המוקדשים פרק ט, הלכה א: קן סתומה שפרח ממנה גוזל לאויר... יקח זוג לשני.

'קן סתומה', היינו שני תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת (ליולדת או למצורע וכד') ולפני שהבעלים פירשו איזה לחטאת ואיזה לעולה, פרח גוזל אחד מה'קן' - מביאים הבעלים גוזל אחר כבן זוג לגוזל שנותר. ומה הדין ב'קן מפורשת', היינו שהבעלים פירשו כבר איזה גוזל לחטאת ואיזה לעולה ופרח אחד מהם?

לפי גירסת הגמרא (נזיר יב, א, וה'מפרש' ד"ה ואילו) הגוזל שנותר אין לו תקנה, ואף שפירש אינו יכול לדעת אם של חטאת הוא או של עולה, כי רק כאשר שני הגוזלים נמצאים לפניו יכולים הבעלים להכיר איזה גוזל לחטאת ואיזה לעולה. וכיון שאופן הקרבתם שונה, אין אפשרות להקריבו. אבל התוספות (שם ד"ה קן סתומה) נקטו שאף 'קן מפורשת' שכבר נקבע איזה גוזל לחטאת ואיזה לעולה ופרח ממנו

'לחם משנה' בפרוסות חלה יום שני ב' תמוז ה'תשע"ד

'לחם' (באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה'), ואם כן גם פרוסות נחשבות לחם!

ומבאר הנצי"ב מוולוז'ין (משיב דבר א, כא):

אכן, שם לחם חל רק על כיכר שלמה ולא על פרוסה, אך הקובע לענין זה אינו זמן אפיית הלחם אלא השעה שהגיע לפנינו, ולכן אם נפרס הלחם לאחר אפייתו כל אחד מהחצאים נחשב כ'שלם' מאחר וכך הגיע לפנינו, ורק אם ייחתך לאחר שהגיע לפנינו יאבד את מעלתו כשלם ושוב אינו קרוי לחם. ולכן, בלחמי תודה שמלכתחילה, בעת האפייה, יועדו לשם כך ושלמותם תלויה בזמן האפייה, אם נפרסו לאחר האפייה שוב אין זה הלחם שהיה לפנינו ובטל מהם שם לחם.

ולפי זה חידש הנצי"ב שאם ייטול כיכר ויחצה אותה לשניים בוודאי לא יוכל לקיים בשני החצאים דין לחם משנה שהרי נחצו לאחר שבאו לפניו, אך אם יביאו לו מלכתחילה שתי פרוסות הרי זה לחם משנה לגביו שהרי כך הובאו לפניו (וראה להורות נתן א, יד שחלק על דבריו).

הלכות פסולי המוקדשין פרק יב, הלכה יד: תודה שגנפסה חלה מחלותיה - פלן פסולות.

האם ניתן לצאת ידי חובת 'לחם משנה' בשבת בשתי פרוסות חלה או שחייבים שתי כיכרות שלימות?

והנה, בהלכה זו מבואר שאם נפרסה אחת מחלות התודה כולן פסולות, ולכאורה מוכח מכך ששם 'לחם' חל רק על כיכר שלימה ולא על פרוסה, כי אם גם פרוסה נחשבת 'לחם' מדוע החלות פסולות, והרי הלכה היא (הל' מעשה הקרבנות פ"ט, הכ"ב) שהמספר ארבעים חלות אינו מעכב ובלבד שמידתן הכוללת תהא עשרים עשרון, ואם כן מדוע לא נצרך את שתי הפרוסות ויהיו לפנינו ארבעים ואחת חלות במקום ארבעים?

אלא בהכרח לומר שפריסת החלה מבטלת ממנה שם 'לחם', ולכן שני החצאים אינם נימנים בכלל הלחמים ונמצא שחסר ממידת עשרים עשרון ולכן כולם פסולים. מאידך, חיוב הפרשת חלה הוא גם מפרוסות לחם שיש בכלול יחד כשיעור החיוב, אף שגם שם החיוב תלוי בשם

'מחשבת שינוי השם' בקרבנות ציבור יום שלישי ג' תמוז ה'תשע"ד

כן, מה פשר דברי הרמב"ם בפירוש המשניות (זבחים פ"א מ"א) שמחשבת שינוי השם אינה פוסלת בקרבנות ציבור? ובגלל סתירה זו רצה ה'פנים מאירות' לומר שהרמב"ם "חזר בחיבורו מפירושו שפירש במתניתין", אך ה'חק נתן' מבאר:

יש שני סוגים ב'מחשבת שינוי השם': בשחט עולת מוסף לשם חטאת הציבור, וודאי יסבור הרמב"ם שלא עלתה לשם חובה שהרי שני קרבנות אלו אינם קרבים

הלכות פסולי המוקדשין פרק טו, הלכה א: פל הַזְבָּחִים שֶׁנִּשְׁחָטוּ בְּמַחֲשַׁבֶּת שְׁנוֹי הַשֵּׁם, בֵּין בְּקִרְבָּנוֹת יָחִיד בֵּין בְּקִרְבָּנוֹת צִבּוּר — כְּשֵׁרִים, אֶלָּא שְׂלֹא עָלוּ לְבַעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָה.

מקור הדברים הוא בגמרא (זבחים דב, ב) "שינוי קודש ישנו בציבור כביחיד", היינו שקרבן ציבור שהוקרב לשם קרבן אחר לא עלה לשם חובה, כמו בקרבן יחיד.

ותמהו האחרונים (רעק"א, פנים מאירות חק נתן, ריש זבחים): אם

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קכה

ביאור נוסף:

לכתחילה אסור לשחוט במחשבת שינוי השם בין בקרבנות יחיד בין בקרבנות ציבור ("שינוי קודש ישנו בציבור כביחיד"), אך בדיעבד דיניהם שונים: קרבנות ציבור - עלו לשם חובה, ואילו קרבנות יחיד שיש להם בעלים ידועים אף שכשרים, לא עלו לשם חובה (כמו שחילק הרמב"ם בפירוש המנינות). וזה גם דיוק לשון הרמב"ם כאן "שלא עלו לבעלים לשם חובה", שכוונתו לקרבנות יחיד, כי קרבנות ציבור אין להם בעלים.

מאותו סוג - חטאת הציבור באה מהשעירים ועולת מוסף באה מן הצאן. וזהו שכתב הרמב"ם כאן שגם קרבנות ציבור לא עלו לשם חובה אם נשחטו במחשבת שינוי השם, אבל בהמה שהוקדשה לעולת תמיד ושחטתה לעולת מוסף או אם הוקדשה למוסף ושחטתה לקרבן תמיד, כיון ששניהם קרבים מאותו סוג - עלתה לשם חובה. ובזה חלוק דינם מקרבנות יחיד, שאם התחייב להביא עולה ושלמים והפריש לעולה אך שחט לשם שלמים לא עלתה לו לא משום עולה ולא משום שלמים.

יום רביעי ד' תמוז ה'תשע"ד

חמץ מהנשרפים או מהנקברים?

לג, ב, ד"ה הנשרפים) שהנשרפים, היינו קדשים שהתורה ציוותה לשרפם, הרי כאשר שרפם ונעשתה מצוותם נסתלק מהם איסור ההנאה, כי "אין לך דבר שנעשית מצוותו ומועלין בו", אבל הנקברים שהתורה לא ציוותה מה לעשות בהם (וחכמים תקנו לקברם משום שאסורים בהנאה), גם אם ישרפו אותם לא נעשתה בהם מצווה ואיסורם נמשך. שונה מהם חמץ שהתורה ציוותה להשביטו וכאשר נשרף ונעשתה מצוותו, נסתלק האיסור והאפר מותר.

ולמה אם כן לדעת הרמב"ם "הפחמים שלו אסורים בהנאה"? כי מצוות ביעור חמץ, 'תשביטו', כוללת גם ביטול בלב ואם המבטל חמץ בלבו אסור ליהנות ממנו (אף שנעשתה מצוותו), הרי גם אם ישרוף חמצו, יהיה אסור ליהנות מאפרו. וכשם שהמבטל את החמץ בלבו מותר לו מן התורה להשאירו בביתו, גם בשורף את החמץ לא חששה תורה שמא יבוא ליהנות מאפרו. וכיון שההיתר לשרוף את החמץ מבלי לחשוש שיבוא להשתמש באפר מפורש בתורה, גם חכמים לא גזרו בו, כי כל שהיתרו מפורש בתורה לא גזרו בו חז"ל (וראה תוס' ב"מ סד, ב, ד"ה דלא).

הלכות פסולי המוקדשין פרק יט, הלכה יד: **כָּל הַנִּשְׂרָפִין לֹא יִקְבְּרוּ, וְכֵן כָּל הַנִּקְבְּרִים לֹא יִשְׂרְפוּ; שְׂאֵף עַל פִּי שְׂהוּא מִחֲמִיר בְּשִׂרְפָתוֹ – הָרִי חֶקֶל בְּאַפְרוֹ, שְׂאֵפֶר הַנִּקְבְּרִים אָסוּר.**

קדשים הטעונים קבורה אפרם אסור בהנאה, וכיון שאם ישרפם יבואו ליהנות מהאפר (שהרי הנשרפים אפרם מותר) - "כל הנקברין לא ישרפו" (תמורה לד, א).

והקשה ה'מגן אברהם' (א"ח סי' תמ"ה ס"ק א): לדעת הרמב"ם (הל' חר"מ פ"ג ה"א) חמץ הוא מהנקברים, ולכן השורף חמץ לאחר שעה שישית "הפחמין שלו אסורין בהנאה" (כדין הנקברים). ואם כן, איך מותר לבער חמץ (גם) בשריפה והרי "כל הנקברין לא ישרפו"? ותירץ: האיסור לשורף את הנקברים הוא רק אם רוצים להשתמש באפרם, אבל אם לא מעוניינים בכך מותר לשרפם.

וה'חק יעקב' מוסיף: אמנם הפחמים ואפר החמץ הנשרף אסורים בהנאה, אך כיון שחמץ חמור משאר איסורי הנאה ויש בו 'בל יראה ובל ימצא', עדיף לשרפו.

וה'חתם סופר' (חידושי הל' פסח סי' תמה סק"א) מחדש:

בטעם החילוק בין נשרפים לנקברים כתבו התוספות (שם).

יום חמישי ה' תמוז ה'תשע"ד

האם שליח ציבור צריך להיות נשוי?

צריכה להיות גם עבור אשתו, וכן שתהא על אשה אחת ולא שתיים, וממילא אין ללמוד מכאן לדיני שליח ציבור.

וה'שבות יעקב' (סי' כט) הביא מדברי הראב"ד (הלכות אסור"ב יז, ג) שכתב: "לא נאסרו שתי נשים אלא ביום הכפורים, שמא ימשך לבו אחריהן ויבוא לידי טומאה", הרי שגם איסור שתי נשים הוא כדי לשומרו מן החטא, וכנראה זוהי גם דעת ה'כל בו'.

ולפי זה חידש שכשם שאין למנות שליח ציבור שאינו נשוי, כך אין למנות מי שיש לו שתי נשים (כגון שנשא אשה נוספת בהיתר מאה רבנים), שהרי שניהם מטעם אחד. ויש שהסתפקו (בבביות ארי יומא ב, א): האם ההקפדה שהכהן הגדול יהא נשוי נאמרה רק בעת כפרת הפר, שבו נאמר הכתוב "וכפר בעדו ובעד ביתו" או שמכאן למדו על כל עבודת יום הכיפורים.

ונראה, שלדעת ה'כל בו' שטעם הדין הוא משום הרהור

הלכות עבודת יום הכפורים פרק א, הלכה ב: **הָבֵל עֲשׂוֹי בְּכֶהֱן גָּדוֹל נָשׁוֹי. שְׂנֵאמָר: וְכִפֹּר בְּעֶדְוֹ וּבְעֶדְ בֵּיתוֹ; בֵּיתוֹ – זֶה אִשְׁתּוֹ.**

כתב ה'כל בו' (ס"ה סה): "ונהגו שאינו נעשה שליח ציבור (בימים נוראים) אלא מי שהוא נשוי אשה, דומיא דכהן גדול שאמר ז"ל צריך שתהא לו אשה כדי לשומרו מן החטא".

וכן פסק הרמ"א (ארי"ח תקפא, א).

וכתב בשו"ת חקרי לב (ארי"ח יח): הסברו של ה'כל בו' שחייבו של הכהן הגדול להיות נשוי הוא משום הרהור עבירה אינו נראה, שהרי כשם שלמדו מהכתוב "וכפר בעדו ובעד ביתו" שהכהן הגדול צריך להיות נשוי, כך למדו מכתוב זה 'בית אחד ולא שני בתים', היינו שלא תהא לו אלא אשה אחת בלבד, ואם הטעם הוא משום הרהור עבירה, הרי כאשר יש לו שתי נשים הוא שמור יותר מן החטא? אלא שזו גזירת הכתוב שכפרת פר של הכהן הגדול

קבו הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

ומלשון הרמב"ם בהלכה זו "עבודת כל חמשה עשר בהמות אלו... הכל בכהן גדול נשוי" מובן שזהו דין בכל עבודות היום (דברות אריאל יומא ס' א).

עבירה, למדים מכאן לכל עבודות היום, ואדרבה בעשיית השעירים שבהם תלויה כפרת כלל ישראל (ולא כפרת הכהן וביתו בלבד) כל שכן שצריך שיהא שמור מן החטא.

יום שישי ו' תמוז ה'תשע"ד

מתי אדם לוקה ומשלם?

וב'שהם וישפה' מיישב:
דין 'אין אדם לוקה ומשלם' הוא כשחיובם בא בבת אחת, שאמרו (כתובות ל, ב): זר שאכל תרומה חייב לשלם את דמי התרומה לכהן אף שחייב מיתה בידי שמים, כיון ששני החיובים לא באו כאחד, כי מיד שהגביה את התרומה קנאה ונתחייב בתשלומים וחייב מיתה הוא רק לאחר שאכל. ורק אם תחבו לו את התרומה לבית הבליעה, ששני החיובים - מיתה ותשלומים - באו כאחד בשעת הבליעה, חיוב המיתה פוטר את התשלומים.

וגם כאן - המועל בהקדש משלם את הקרן גם אם מעל בפחות משהו פרוטה (להלן פ"ז ה"ח) ואילו חיוב מלקות חל רק כשנהנה מההקדש בשוה פרוטה לפחות. ואם כן חיוב התשלומים וחיוב המלקות אינם באים כאחד, כי בתשלומים נתחייב בתחילת ההנאה ואילו במלקות נתחייב לאחר שנהנה בשוה פרוטה, ועל כן לוקה ומשלם.

הלכות מעילה פרק א, הלכה ג: **כָּל הַמוֹעֵל בְּזֶדֶן – לֹא־יָקוּם, וּמִשְׁלֵם מֵהַקֹּדֶשׁ מִן הַקֹּדֶשׁ בְּרִאשׁוֹ.**

הקשו אחרונים (דבר שמואל ס' שכו, ציוני מהר"נ, מנ"ח מ'קבו ועוד): הלכה היא 'אין אדם לוקה ומשלם' שנאמר "כדי רשעתו" – "משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות" (כתובות לב, ב). וכן פסק הרמב"ם בהלכות תרומות (פ"ו ה"ו) "זר שאכל תרומה בזדון... לוקה על אכילתה ואינו משלם דמי מה שאכל, שאינו לוקה ומשלם". ומדוע "המועל בזדון לוקה ומשלם"?

ותירצו על פי דברי הצ"ח (פסחים כט, א) שהכלל 'אי אתה מחייבו משום שתי רשעיות' נאמר רק בממון שבית דין מחייב לשלם, כי אין לבית דין יכולת לחייב חיוב כפול, ולאחר שחייבו מלקות אין בכוחם לחייב גם ממון, אבל חיוב התשלומים למועל בהקדש אינו נובע מפסק בית דין ולכן עליו לשלם אף שנתחייב מלקות על ידי בית דין.

שבת קודש ז' תמוז ה'תשע"ד

מותר להשתמש באפר הפרה?

נאמר בדברים שיש בהם מעילה אלא שבעת ההקדש מתנים שהקדושה תחול למשך זמן מוגבל בו ההקדש זקוק לחפץ, אך כאן לכאורה אין צורך בתנאי בית דין שהרי משעה שביטלו את התקנה הראשונה חזר הדין שאין איסור מעילה באפר!
ויש לבאר:

לדעת הרמב"ם חז"ל לא ביטלו את התקנה הראשונה שיש איסור מעילה באפר, משום שאין בית דין יכול לבטל דברי קודמו אלא אם כן הוא גדול ממנו בחכמה ובמנין, ואפשר שהחכמים שבדור התקנה השנייה לא היו בדרגה זו, ולכן השתמשו בדרך של 'תנאי בית דין', ובזה אין משום עקירת התקנה הראשונה, כי נשאר הדין שיש איסור מעילה באפר, אך מאחר ובעת ההקדש מתנים שהקדושה תחול רק עד שעת השריפה, לאחר מכן האפר יוצא לחולין ממילא.

(חידושי הגר"ז מנחות נא, ב)

הלכות מעילה פרק ב, הלכה ה: **וְכֵן פָּרַח אֲדָמָה – מוֹעֵלִין בָּהּ מִשְׁהַקְדָּשָׁה עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה אֲפֶר... וְתִנָּאֵי בֵּית דִּין הוּא, שֶׁלֹּא יִמְעַל אָדָם בְּאֲפֶר הַפָּרָה.**

שנינו (שקלים ז, א): "שבעה דברים התקינו בית דין... ועל פרה שלא יהא מועלין באפרה". ובגמרא (מנחות נא, ב) הקשו: הרי מדין תורה אין מעילה באפר הפרה, שנאמר "חטאת היא" – היא ולא אפרה, ומדוע מנו זאת במשנה כתקנת חכמים? מבארת הגמרא: אמנם מדין תורה אין מעילה באפר הפרה, אך כשראו חז"ל שבני אדם זלזלו באפר והשתמשו בו בקביעות לצורכי חולין גזרו שיהא בזה דין מעילה, אך לאחר מכן ראו שתקנה זו גורמת למכשול, כי אנשים שהסתפקו אם נטמאו למת נמנעו מלהיטהר באפר הפרה שמא לא נטמאו והשימוש באפר נחשב כמעילה, וחזרו ותיקנו שלא יהא בה דין מעילה.

ולפי זה יש לתמוה על לשון הרמב"ם "ותנאי בית דין הוא שלא ימעול אדם באפר הפרה": המושג 'תנאי בית דין'

ב"ה, ד' תמוז, תשי"ח
ברוקלין.

הווי"ח אייזא נוי"נ וכו' מו"ה אברהם משה שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ט סיון, בו מקשה על מה שכתבתי במכתבי אני בענין שיטת הרמב"ם בג"ע ממ"ש הרמב"ם בפירוש המשניות לסנהדרין ג"ע הוא מבחר ארץ שמן ודשן וכו' ומביא ממ"ש בכ"מ בעניני ג"ע.

והנה אף כי מבוארים הדברים בכמה ספרים, אבוא בזה עכ"פ בנקודת הענין, והוא:

כמה דרגות בג"ע, ובה ג"ע במדריגה היותר נמוכה, שהוא ג"ע המדובר בפשטות המקראות התחלת התורה, והוא בעולמו זה, שהרי אין מקרא יוצא מידי פשוטו, שמדובר שם ע"ד פירות ששייכת בהם אכילת הגוף ובה מדבר הרמב"ם בפירוש המשניות האמור וג"ע זה נברא ביחד עם כל העולם כולו, וכמקראות הללו אלא שע"פ דברי הרמב"ם נעלם לאחר זה ויתגלה לע"ל.

למעלה מזה ג"ע שאין בהם חומר ולא גשם, והוא לנשמות בלי גופים, ובכללות מתחלק סוג הג"ע אלו לשנים, הם ג"ע תחתון ועליון, ועל שניהם מדובר בארוכה בכ"מ ומהם בזה חלק ב' דף ר"י ואילך, יעו"ש דמוכח שהוא לנשמה בלא גוף, אלא שבכל א' דג"ע עליון ותחתון אלו כמה דרגות וכמבואר גם בלקו"ת ממנו העתיק כ' במכתבו הקודם.

עוד ענין ישנו, והוא עולם הבא, ובה פלוגתא של הרמב"ם והרמב"ן הובא בלקו"ת לרבנו הזקן פ' צו טו, ג, שלדעת הרמב"ם הוא ג"כ עולם הנשמות בלי גופים, והכתוב בריש פרק חלק, עוה"ב הוא ענין בפ"ע (שהרי שם מוכרח שהוא לנשמה בגופים, עיי"ש) ולדעת הרמב"ן, העוה"ב הוא לנשמות בגופים, והוא הוא הענין דתתח"מ, וע"פ האמור מובן שאין סתירה מהמקומות שמצטט במכתבו מאחד לחבירו.

דא"ג כתבתי מכבר בזה ונדפס בקובץ ליובאוויטש ט-י. ובודאי נמצא אצל מי באה"ק ת"ו.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

ב"ה, ד' תמוז, תשי"ח
ברוקלין, נ.י.

הווי"ח אייזא נוי"נ וכו' מו"ה ירחמיאל שי

שלום וברכה!

במענה על הודעתו מהכנסתם לדירה חדשה - הנה יה"ר מהשי"ת שיהי' משנה מקום משנה מזל לטובה ולברכה בגשמיות וברוחניות.

בברכה לבשו"ט בעבוה"ק בהפ' המעינות.

במש"כ ע"ד המקוה - מובן שצריך להשתדל בכל עוז לעשות מקוה בשכונתם - עכ"פ מקוה לאנשים לחוד. ואין לך דבר העומד בפני הרצון. ובפרט ענין נעלה כזה. ועיין לקו"ת תבוא (מג, ב) רמזי תהלים בסו"ס אור תורה להח"מ ע"ד הבעש"ט ועוד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - א' ז' תמוז ה'תשע"ד

יום ראשון א' תמוז ה'תשע"ד

הלכות פסולי המקדשין

פרק ח

1 א. חטאת העוף שנתעברה בעולת העוף, או עולת העוף
2 שנתעברה בחטאת העוף - אפלו אחד ברבוא [עשרת
3 אלפים] - כלן ימותו. במה דברים אמורים? בשהיו
4 מפרשות בשעת לקיחת הבצלים, זו חטאת וזו עולה; אבל
5 אם הביא עופות לחובתו, מהן חטאת ומהן עולה, ולא
6 פרש אלא כלן סתומות, ונתעברה חטאת או עולה בחובה
7 זו [- בקו] הסתומה [שיש בה חטאת ועולה] - יש להן
8 דינים אחרים.
9 ב. וכיצד דיניהם? אם נתעברה חטאת בחובה זו
10 הסתומה, אין פשר אלא מגז חטאות שבה חובה בלבד;
11 אבל מגז העולות שבה חובה, עם החטאת שנתעברה בהן
12 - פסולין, שהרי נתעברה חטאת בעולות.
13 ג. לפיכך, אם היתה החובה שמים בחטאת [- התערבו
14 שתי חטאות בארבע סתומות, והזה חצי קן למטה וחצי
15 למעלה] - חצי החובה [- הקו] פשר, וחצי פסול; ויראה
16 לי שהוא עושה כלם למטה כמעשה חטאת.
17 ד. וכן אם נתעברה עולה בחובה זו הסתומה, אין פשר
18 אלא מגז עולות שבה חובה; אבל מגז החטאות שבה חובה,
19 עם העולה שנתעברה בהן - פסולין, שהרי נתעברה עולה
20 בחטאות; בין שהיתה החובה הסתומה מרבה על העולות
21 שנתעברו בה, בין שהיו העולות מרבין על החובה
22 הסתומה, בין שהיו שתייהן שוות - אין פשר אלא מגז
23 עולות שבה חובה. לפיכך אם היתה החובה שמים בעולה -
24 חצי החובה פשר, וחצי פסול; ויראה לי שהוא עושה
25 כלן למעלה כמעשה עולה.
26 ה. חובה סתומה [- קן שלא פירש איזו לחטאת ואיזו
27 לעולה] וחובה אחרת סתומה שנתעברו, בין שהיו שתייהן
28 משם אחד, כגון קני זבים עם קני זבים, או משני שמות,
29 כגון קני זבים עם קני יולדות, בין שהיו שתייהן לאדם
30 אחד, בין שהיו לשנים - אם היו שניהן שוות [במספרם],
31 מחצה פשר ומחצה פסול; בין שעשה הכל למעלה, או
32 הכל למטה, או עשה חצין למעלה וחצין למטה - לעולם
33 מחצה פשר ומחצה פסול, מפני שהכל חצין עולה וחצין
34 חטאת, והחטאת למטה והעולה למעלה - אם עשה הכל
35 למעלה, חצין פשרות והן העולות; ואם עשה כלן למטה,
36 חצין פשרות והן החטאות. עשה חצין למעלה וחצין למטה
37 - חצי החצי שנעשה למעלה פשר, מפני התעברות, והוא
38 עולות; וחצי החצי של מטה פשר, והוא חטאות.

1 ו. היו שתי החובות הסתומות שנתעברו זו גדולה מזו,
2 כגון שהיתה אחת ארבעה עופות והשניה ששה - אם עשה
3 הכל למעלה, או עשה הכל למטה - מחצה פסול ומחצה
4 פשר, מטעם שבארנו. עשה חצין למטה וחצין למעלה -
5 אם אחר ששאל עשה כן, המועט פשר; ואם מדעתו עשה,
6 המרבה פשר.
7 ז. זה הכלל: כל שעשה הכהן מדעתו חצין למעלה וחצין
8 למטה, ואי אפשר שלא יהיה משל אחד למעלה ולמטה -
9 הרי זה המרבה פשר; הואיל ודבר ידוע שמקצת קרבנותיו
10 למעלה ומקצתן למטה, יהיו כל קרבנותיו פשרים.
11 ח. שנים שלקחו קניהם בערבוב, או שנתנו דמי קניהם
12 לפנה - לאיזה שירצה הכהן יקריב חטאת, ולאיזה שירצה
13 יקריב עולה; שאין הקנין מתפרשין אלא בלקיחת הבצלים
14 או בפעשית הכהן, כמו שבארנו.
15 ט. היו לפני הכהן חטאות ועולות - עשה שתייהן למעלה,
16 או שתייהן למטה - מחצה פשר ומחצה פסול. עשה חצין
17 למעלה וחצין למטה, ולא ידע אם החטאות הם שעשה
18 למטה או העולות - הרי הכל פסול; שאני אומר: העולות
19 הן שעשה למטה, והחטאות למעלה.
20 י. היו לפניו שלשה צבורי עופות, אחד חטאות ואחד
21 עולות, והאחד סתום חציו עולות וחציו חטאות, ולא פירש
22 - אם עשה כלן למעלה או למטה - מחצה פשר ומחצה
23 פסול.
24 יא. עשה חצין למעלה וחצין למטה - אין הפשר אלא
25 הסתום בלבד שעשה חציו למעלה וחציו למטה, והוא
26 מתחלק בין הבצלים, ועולה לשניהם; שהרי הכהן אינו
27 יודע לאי זה מהן פירש ולאי זה מהן היה הסתום. ושני
28 הצבורין המפרשין - פסולין, שהרי לא ידע איזו עשה
29 למעלה ואיזו עשה למטה, ושם העולה נעשית למטה
30 והחטאת למעלה.

פרק ט

1 א. קן סתומה [- שלא פירש איזו לחטאת ואיזו לעולה] [שפרח ממנה גוזל לאויר, או שפרח לבין העופות] [שדינם]
2 שימותו כלן, או שמת גוזל אחד - קח זוג לשני.
3 ב. פרח לבין [קנים אחרות] הקרבות - פסול, ופסול אחד
4 כנגדו; שהגוזל הפורח מקן סתומה לבין הקרבות, פסול
5 ופסול אחד כנגדו. כיצד? פרח גוזל מן הסתום לעשרה
6 עופות סתומות - אם עשה חמשה למטה וששה למעלה,
7 הרי חמש עולות פשרות מהששה של מעלה, וארבע
8 חטאות פשרות מהחמשה עופות שנעשו למטה; שאני
9 אומר: שם הגוזל הפורח, הוא אחד מהחמשה של מטה.
10 ג. וכן אם עשה מהן ששה למטה וחמשה למעלה - נמצא
11 הפשר חמש חטאות וארבע עולות; שאני אומר, שהגוזל

פרק י

47

א. האשה שאמרה: 'הרי עלי קן כשאלד זכר' - ילדה
זכר, מביאה ארבעה עופות: שנים לנדרה, והן עולה כמו
שבארגו, ושנים לחובתה [בכל יולדת -] משום לדה, והן
אחד עולה ואחד חטאת. נמצאת למד, שהכהן צריך
לעשות שלש פרידין [עופות] למעלה, ופרידה אחת למטן.
טעם ויעשה שמים למעלה ושמים למטן ולא נמלך - לא
שאל האשה: איזו חטאת ואיזו עולה - צריכה להביא עוד
פרידה אחת, ויגריבנה למעלה. במה דברים אמורים?
בשהביאה הארבעה ממין אחד, שהיו כלן תורין או כלן
בגיי יונה; אבל אם היו שתי תורין עם שני בגיי יונה, ויעשה
שמים למעלה ושמים למטה - צריכה להביא עוד תור כבן
יונה, ויעשה שתייהן למעלה כדי לצאת ידי חובתה. שאם
עשה בתחלה שתי תורין למטה, צריכה תור למעלה
להשלים חובתה; ואם עשה שני בגיי יונה למטה, צריכה
בן יונה למעלה להשלים חובתה; שאין אדם מביא חובתו
גזל אחד תור ואחד בן יונה, אלא או שניהן תורין או
שניהן בגיי יונה.

ב. פרושה נדרה ואמרה לכהן: 'אלו לנדרתי ואלו לחובתי',
ועשה אותן הכהן שמים למעלה ושמים למטה, ולא ידע
איזה מהן עשה למעלה - צריכה להביא שלשה עופות,
שנים לנדרה ואחד להשלים חובתה, ויעשו השנים
למעלה; שהרי פרושה נדרה, ושמא שנים של נדר ועשו
למטה, שהם פסולות. במה דברים אמורים? בשהביאה
הארבעה שפרושה נדרה בשנים מהן ממין אחד; אבל אם
היו שני מינין, תביא ארבעה אחרים - שנים ממין שפרושה
בו נדרה יעשו לנדרה, ושנים מאיזה מין שתרצה יהיו
לחובתה, ויעשו אחד למעלה ואחד למטה.

ג. קבעה [מין] נדרה ואמרה: 'אם אלה זכר, הרי עלי שתי
תורים', וילדה, והביאה ארבעה עופות, שנים לנדרה
ושנים לחובתה, ויעשה שנים למעלה ושנים למטה, ולא
ידע איזה נעשה למעלה ולא איזה נעשה למטה, וגם היא
שכחה ולא ידעה באיזה מין קבעה נדרה, אם בתורים אם
בבגיי יונה - הרי זו צריכה להביא שתי תורים עם שני בגיי
יונה לנדרה, ויעשו ארבעתן למעלה, ותביא גזל אחד
[מאיזה מין שתמצא] להשלים חובתה, ויעשה למעלה; ויעשו
שבע עופות שנים למטה שהם חטאת. במה דברים
אמורים? בשהביאה הארבעה תחלה ממין אחד; אבל אם
היו שני מינין, צריכה להביא ששה עופות - שתי תורים
עם שני בגיי יונה לנדרה, ותביא לחובתה שתי תורים או
שני בגיי יונה להעשות אחד למעלה ואחד למטה. וכן אם
נתנתם לכהן, ושכחה מה נתנה לו, ונהלף הפה ויעשה,
ואינו יודע היכן עשה, אם הכל למעלה אם הכל למטה,
או מחצה למעלה ומחצה למטה - הרי זו תביא שתי
תורים עם שני בגיי יונה לנדרה, ותביא שתי תורים או שני
בגיי יונה לחובתה.

92

מהחמשה של מעלה. נמצא הכשר מהעשרה, תשעה -
הרי פסל אחד. ארבעה עופות סתומות וארבעה עופות
שניות סתומות, פרח אחד מן הראשונות לשניות - פסל
אחד מן השניות. אחר שנתערבו, חזר אחד מן השניות
ופרח לראשונות - פסל אחד מן הראשונות; ונמצא הכשר
מן הראשונות [נשארו] שמים בלבד.

ד. חזר אחד ופרח מן הראשונות לשניות, אפלו כל היום
- אין מוסיף להפסיד יתר על זה; שאפלו הן מערבות כלן
זו בזו - מחצה כשר ומחצה פסול, כמו שבארגו.

ה. צבור אחד יש בו שני עופות, ובשני ארבעה, ובשלישי
ששה, וברביעי שמונה, ובחמישי עשרה, ובששי שנים
עשר, ובשביעי ארבעה עשר, ופרח גזל מן הראשונה
לשניה, ואחד מן השניה לשלישית, ומשלישית לרביעית,
ומרביעית לחמישית, ומחמישית לששית, ומששית
לשביעית, וחזר אחד ופרח מצבור לצבור, עד שחזר
לראשונה שפרח ממנה הראשון - פוסל אחד בתליכתו
ואחד בחזירתו: הראשונה והשניה אין להם כלום,
והשלישית יש לה שני עופות, הרביעית יש לה ארבעה,
החמישית יש לה ששה, הששית יש לה שמונה, השביעית
יש לה שנים עשרה. חזר אחד ופרח פעם שניה מזו לזו,
וחזר ופרח מן האחרונה לשלמעלה ממנה עד שחזר
לראשונה - פוסל אחד בתליכתו ואחד בחזירתו:
השלישית והרביעית אין להם כלום, החמישית יש לה שני
עופות כשרים, והששית יש לה ארבעה, והשביעית יש לה
עשרה. פרח פעם שלישית גזל מזו לזו, וחזר פעם
רביעית מזו לזו - פוסל אחד בתליכתו ואחד בחזירתו:
החמישית והששית נפסלו כלן, והשביעית נשארו לה
שמונה עופות כשרין. כשיעשה הארבעה עשר שבע למטן
ושבע למעלה - יהיו שמונה מהן כשרין והששה פסולין.
מפני תערובת גזלות אלו שפרחו בתליכה ובחזירה.

ו. קן סתומה וקן מפרשת, פרח מן הסתומה למפרשת -
יקח זוג לשני [הנשאר מהסתומה]. חזר, או שפרח אחד
מן המפרשות לסתומה, ולא ידע זה שפרח אם היה עולה
או חטאת - ימותו כל העופות שבסתומה; שאם עולה
נתערבה בהן - כל החטאות שבה פסולות, ואם חטאת
נתערבה בהן - כל העולות שבה פסולות; לפיכך ימותו
כלן.

ז. חטאת מכאן ועולה מכאן וסתומה באמצע, פרח מן
האמצע לצדדין אחד הילך ואחד הילך - לא הפסיד כלום,
אלא יאמר: 'זה שהלך אצל החטאות חטאת, וזה שהלך
אצל העולות עולה הוא'. חזר אחר שנתערבו, ופרח אחד
מכאן ואחד מכאן לאמצע - השנים האמצעיים ימותו,
שהרי הן חטאת ועולה מערבין; והצדדין, אלו יקרב
חטאת ואלו עולה כשהיו. פרח מן האמצעיים לצדדין -
כלן ימותו; שמא עולה נתערבה בחטאות וחטאות
בעולות.

46

מתוך מהדורת חזק

מספק; אבל אם נתן השמן על פחות מבזית, לא פסלה. 46
ואינו פוסל בלבונה עד שימתן בזית לבונה. 47
יג. אפלו נתן הלבונה על כל שהוא מן המנחה - פסל 48
עד שילקט. 49
יד. גבלה במים וקמץ - כשרה; לא נאמר "חרכה" -] 50
שתהיה יבישה] אלא משמן. 51
טו. מנחה שקמצה פעמים - כשרה, אפלו פעמים רבות; 52
והוא שיקטיר בזית בבת אחת, שאין הקטרה פחותה 53
מבזית. 54
טז. הקריב הקמץ בלא מלח - פסולה; שהמלח מעכב 55
במנחה, כמו שבארנו. מנחה שחטרה קדם קמיצה - יביא 56
מתוך ביתו וימלאנה; שהקמיצה היא הקובעת, לא 57
נתינתה בכלי שרת. 58
יז. התנדב קמץ לבונה בפני עצמו -] בלי מנחה] - אם 59
חסר כל שהוא, פסול. וכן שני בזיכי לבונה שעם הלחם 60
-] לחם הפנים] - אם חסר אחד מהן כל שהוא, פסולין; 61
עד שיהיו שני קמצין מתחלה ועד סוף. 62
יח. הפריש שני קמצין [של לבונה] למנחה אחת, ואבד 63
אחד מהן - קדם קמיצה, לא הקבע [והשתייר למנחה - 64
וכשרה]; לאחר קמיצה, הקבע, ופסולה, מפני שרבה 65
[הוסיף ל: לבונתה. וכן אם הפריש ארבעה קמצין לשני 66
בזיכי לחם, ואבדו שנים מהם - קדם סלוק הבזיכין 67
[מהשולחן לשם הקרבתו], לא הקבעו וכשרים; לאחר 68
סלוק הבזיכין, הקבעו, ופסולין, מפני הרבוי. 69
יט. קמץ מנחה שנטמא, והקטירו - הציץ [של הכהן 70
הגדול] מרצה [מכפר], שנאמר: "ונשא אהרן את עון 71
הקדשים"; יצא הקמץ חוץ לעזרה והכניסו והקטירו - אין 72
הציץ מרצה; שהציץ מרצה על הטמא, ואינו מרצה על 73
היוצא. 74
כ. קמץ את המנחה, ואחר כך נטמאו שריה פלן, או 75
נשרפו, או יצאו חוץ לעזרה, או אבדו - לא יקטיר הקמץ; 76
ואם הקטיר, הרצה. נשאר מעט מן השירים בכשרותן - 77
יקטיר הקמץ, ואותן השירים שנשארו אסורין באכילה. 78
כא. היתה מחיצה מלמטה בכלי שיש בו עשרון של 79
מנחה - אף על פי שהוא מערב מלמעלה, לא יקמץ; ואם 80
קמץ, פסולה. 81
כב. היה הפלי חלוק במחיצה מלמעלה ומערב מלמטה 82
- קומץ ממנו. 83
כג. חלק העשרון בכלי אחד, ואין חלקיו נוגעין זה בזה, 84
ואין ביניהן מחיצה - הרי זה ספק אם מצרף הפלי 85
לקמיצה או אינו מצרף. לפיכך לא יקמץ; ואם קמץ, לא 86
יקטיר. ואם הקטיר, הרצה -] התקבל;] ולא יאכלו 87
השירים. 88
כד. קמץ ונתן הקמץ למעלה על השלחן כנגד גבה 89
מצרכת לחם הפנים - קדשו השלחן להפסל -] אם ילון או 90
יצא חוץ לעזרה, אבל אינו מקדשו לקרב; ואינו קרב עד 91
שיתקדש בכלי שרת הראוי לקמץ. 92

ד. קבעה חובתה וקבעה נדרה, ושכחה במה קבעה, 1
ואפשר שחובתה קבש לעולה ופרידה אחת תור או בן 2
יונה לחטאת - לפיכך תביא שש פרידיו, ארבעה לנדרה 3
ושנים לחובתה, ועוד תביא חטאת אחת בן יונה או תור 4
עם הקבש; נמצאת שהביאה שכעה עופות. 5
ה. וכל החטאות האלו אינן נאכלות, מפני שהן ספק. 6

יום שני ב' תמוז ה'תשע"ד

פרק יא

א. כל המנחות שקמץ -] שנטל קומץ להקרבה] אחד מן 9
הפסולין לעבודה, הרי הן פסולות; וכן אם לקט הלבונה 10
[מהמנחה, והקטירה] - פסל, אף על פי שלא קמץ. 11
ב. קמץ הכשר ונתן לפסול, קמץ בימינו ונתן לשמאלו 12
ואחר כך נתנו לכלי, קמץ מפלי קדש ונתן לכלי חל - 13
פסול. 14
ג. קמץ ועלה בידו צרור, או גרגר מלח, או קרט לבונה 15
- פסל. 16
ד. קמץ עד שהוא בחוץ [לעזרה], ונכנס לפנים - יחזר 17
ויקמץ בפנים, וכשר. 18
ה. נתפזר הקמץ על גבי הרצפה - יחזר ויאספנו. 19
ו. היתה המנחה שלא בכלי שרת -] כלי קודש], או שהיה 20
קמיצה שלא בכלי שרת, או שהעלהו למזבח שלא בכלי 21
שרת, או שבללה בשמן שלה חוץ לעזרה - פסולה, עד 22
שתהיה בלילתה בפנים. 23
ז. כל המנחות שיצק השמן עליהן הפסול לעבודה, כגון 24
הזר וכיוצא בו, או שבללן, או פתמן [לפתיתים], או מלחן 25
בשרות. הגישה [למזבח] או הגיפה - חוזר הכהן ומגיש 26
או מגיף; ואם לא הגיש ולא הגיף הכהן - כשרות, 27
שנאמר: "והביאה אל בני אהרן, וקמץ" - מקמיצה ואילף 28
מצות קנה; למד על יציקה [של השמן] ובלילה שפשה 29
בזר. 30
ח. מנחה שנפל לתוכה שמן מנחה אחרת, או שמן חלין 31
כל שהוא - נפסלה; חסר שמנה, פסולה. חסר לבונתה, 32
כשרה; והוא שיהיו עליה שני קרטי -] כמות קטנה] 33
לבונה; אבל קרט אחד, פסולה - שנאמר: "את כל 34
לבונתה". 35
ט. רבה שמנה ולבונתה, עד שני לגין לכל עשרון ושני 36
קמצי לבונה לכל מנחה - כשרה; שני לגין או שני קמצין 37
או יתר על זה - פסולה. 38
י. מנחת חוטא [נשאין לשים בה שמן ולבונה] שנתן שמן 39
עליה או על הקמץ שלה - נפסלה. נתן עליה לבונה, 40
ילקטנה; היתה שחוקה - הרי זו פסולה מספק, שהרי אי 41
אפשר ללקט. 42
יא. נתן שמן על שריה אחר שקמץ - אינו לוקה ולא 43
פסלה, שהרי הקמץ כשר. 44
יב. נתן משהו שמן על גבי בזית מן המנחה, פסלה 45

46 בין משקרב הנזבח, בין עד שלא קרב - כשרים, וביא
47 נסכים אחרים למלאכה.
48 ו. נסכים שקדשו בכלי שרת, ונפסל הנזבח - אם נפסל
49 בפשיטה, לא קדשו הנסכים לקרב; נפסל מקבלה [של
50 הדם] ואילף, קדשו הנסכים לקרב; שאין הנסכים
51 מתקדשין לקרב אלא בשחיטת הנזבח. ומה יעשה בהן?
52 אם היה שם זבח אחר זבוח באותה שעה - יקרבו עמו;
53 ואם לא היה שם זבח אחר זבוח באותה שעה - יקרבו כמי
54 שנפסלו בלינה, וישרפו. במה דברים אמורים? בקרבן
55 צבור, מפני שלב בית דין מתנה עליהן - [שאם יפסל,
56 יקרב עם זבח אחר]. אבל בקרבן יחיד - הרי אלו לא
57 יקרבו עם זבח אחר, ואף על פי שהוא זבוח באותה
58 שעה; אלא מניחן עד שיפסלו בלינה, וישרפו.
59 ז. וכל הנזבחים שנובחו שלא לשמן, יקרבו נספיקין.
60 ח. ילד [מקרבן] תודה ותמורתה - [רצה להחליפה בבהמה
61 אחרת - ונתקדשה ג"], והמפריש תודתו ואבדה והפריש
62 אחרת תחתיה - אם הביאה לאחר שפסל בתודה ראשונה,
63 אינן טעונין לחם; ואם צדין לא כפר בה, והרי היא
64 וחליפתה או היא וילדה או היא ותמורתה עומדות - הרי
65 שתייהן צריכות לחם. במה דברים אמורים? בנודר תודה.
66 אבל תודת נדבה - חליפתה ותמורתה טעונין לחם; וילדה
67 אינו טעון לחם, בין לפני כפרה בין לאחר כפרה.
68 ט. הפריש תודתו ואבדה, והפריש אחרת תחתיה ואבדה,
69 והפריש אחרת תחתיה, ונמצאו הראשונות והרי שלש
70 עומדות - נתפסר בראשונה - שניה אין טעונה לחם,
71 שלישית טעונה לחם; נתפסר בשלישית - שניה אין
72 טעונה לחם, ראשונה טעונה לחם; נתפסר באמצעית -
73 שתייהן אין טעונות לחם.
74 י. המפריש מעות לתודתו ואבדו, והפריש מעות תחתיהן,
75 ולא הספיק לקח בהן תודה עד שנמצאו מעות הראשונות
76 - יביא מאלו ואלו תודה בלחמה, והשאר - יביא בהן
77 תודה, ואינה טעונה לחם; אבל טעונים נסכים. וכן
78 המפריש תודתו ואבדה, והפריש מעות תחתיה, ואחר כך
79 נמצאת - יביא במעות תודה בלא לחם; וכן המפריש
80 מעות לתודתו ואבדו, והפריש תודה תחתיהן, ואחר כך
81 נמצאו המעות - יביא מן המעות תודה בלחמה, וזו
82 התודה האחרונה תקרב בלא לחם.
83 יא. האומר: 'הרי זו תודה, והרי זה לחמה' - אבד
84 הלחם, מביא לחם אחר; אבדה התודה, אינו מביא תודה
85 אחרת; מפני שהלחם בא בגלל התודה, ואין התודה באה
86 בגלל הלחם.
87 יב. הפריש מעות לתודתו ונותרו - מביא בהן לחם;
88 הפריש ללחם והותר - אינו מביא בהן תודה.
89 יג. האומר: 'הרי זו תודה', ונתעברה בתמורתה, ומתה
90 אחת מהן ואין ידוע איזו היא - הרי זו הנשארת אין לה
91 תקנה: שאם יביא עמה לחם, שמא התמורה היא [ואינה

1 כה. הדביק הקמץ לדפן הפלי וקמץ, או שהפך הפלי על
2 ידו וקמץ מתוכו ופיו למטה - לא יקטיר; ואם הקטיר,
3 הרצה.
4 כו. עשרון שחלקו ואבד אחד מחלקיו, והפריש חלק אחר
5 תחתיו, ונמצא האבוד, והרי שלשון מנחין בכלי אחד ואין
6 נוגעין זה בזה - נטמא זה שאבד - הרי הוא מצטרף עם
7 חלק ראשון, ונפסלו; וזה שהפריש אינו מצטרף, אלא
8 ישרים [- יוסיף] עליו [וכשר]. נטמא המפרש - מפרש
9 וראשון מצטרפין ונפסלו, וזה שנמצא אינו מצטרף עמהן.
10 נטמא החלק הראשון - הרי האבוד והמפרש תחתיו
11 מצטרפין.
12 כז. וכן לענין קמיצה: קמץ מן הנמצא - שיריו עם החלק
13 הראשון נאכלין, והמפרש אינו נאכל. קמץ מן המפרש -
14 שיריו וראשון נאכלין, והנמצא אינו נאכל. קמץ מן
15 הראשון - שניהן אין נאכלין; לפי ששניהן שירים יתרים,
16 שהרי הן עשרון שלם, ודומין למנחה שלא נקמצה שהיא
17 אסורה. והיא קרב הקמץ הזה, והרי לפני עשרון
18 ומחצה? מפני שהקמיצה תלויה בדעת הכהן, ודעת
19 שקומץ אין דעתו אלא על העשרון בלבד, והרי החלקים
20 אינן נוגעין זה בזה.
21 כח. קמץ מנחה שנתערב בקמץ מנחה אחרת - מקטיר
22 שניהן כאחד, והן כשרות; וכן אם נתערב הקמץ במנחת
23 כהנים, או במנחת הנסכים, או בחבתי [מנחת] כהן גדול
24 - הרי אלו כשרות, ויקטיר הכל כאחד, שהכל לאשים.
25 כט. שתי מנחות שלא נקמצו, שנתערבו זו בזו - אם יכול
26 לקמץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה, כשרות; ואם
27 לאו, פסולות.
28 ל. קמץ שנתערב במנחה שלא נקמצה - לא יקטיר; ואם
29 הקטיר הכל - זו שנקמצה, עלת לבעלים, וזו שלא נקמצה,
30 לא עלת לבעלים.
31 לא. נתערב קמץ בשיריה, או שנתערבו שיריה בשירי
32 חביתה - לא יקטיר; ואם הקטיר, עלת לבעלים.

פרק יב

33
34 א. שתי הלחם [שמקריבים בשבועות] ולחם הפנים ועמר
35 התנופה [- קרבן העומר], שהוסיף במדתו כל שהוא או
36 חסר כל שהוא - פסולות.
37 ב. חלות [של קרבן] תודה וירקיע [- חלות] גזיר שחסרו
38 - עד שלא נזרק דם הנזבח, פסולין; משנזרק דם הנזבח,
39 כשרים.
40 ג. וכן שתי הלחם [- הקרבים בשבועות] שחסרו - עד
41 שלא נזרק דמן של כבשים, פסולין; משנזרק דמן,
42 כשרים.
43 ד. וכן שני סדרים [של לחם הפנים] שחסרו - עד שלא
44 הקטרו הבזיכין [של לבונה], פסולין; משהקטרו, כשרים.
45 ה. אבל נסכים [- יין ומנחה שבאים עם הקרבן] שחסרו -

מתוך מהדורת חזק

ב. מפי השמועה [מסורת ממשנה רבינו] למדו, שזה
 שגאמר בתורה: "ואם האכל ואכל מבשר זבח שלמיו
 ביום השלישי" - אינו מדבר אלא במחשב בשעת הקרבה
 שיאכל ממנו בשלישי; והוא הדין לכל קרבן שחשב עליו
 בשעת מעשיו שיאכל ממנו לאחר זמן הראוי לאכילת
 אותו קרבן. וכן אם חשב להקטיר ממנו במזבח דבר
 הראוי להקטרה, לאחר זמן הראוי להקטרה; כן למדו
 מפי השמועה: אחר אכילת אדם ואחר אכילת מזבח -
 אם חשב עליהן לאחר זמן, הרי הקרבן פגול.
 ג. אבל קרבן שלא נפסדה [נפסל ע"י] מחשבתו בו, אלא
 נזרק דמו על המזבח בהלכתו, ונשאר ממנו לאחר זמן
 אכילתו - אותו הנשאר נקרא 'נותר', ואסור לאכלו;
 והקרבן כבר נרצה [התקבל], וכפר; הרי הוא אומר בדם:
 "ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר" - כיון שהגיע דם
 למזבח בהלכתו, נתקפרו העצלים ונרצה הקרבן. לפיכך
 לעולם אין מתפגל אלא דבר שיש לו מתירין, בין לאדם
 בין למזבח, כמו שיתבאר. אחר זבח שחשב בו אחת
 משלש מחשבות אלו בשעת שחיטה, או שחשב בשעת
 קבלת הדם, או בשעת הולכתו למזבח, או בעת זריקתו
 על המזבח.
 ד. נמצאת למד, שבארבע עבודות הזבח נפסל במחשבה:
 בשחיטה, ובקבלה, ובהולכת הדם, ובזריקתו על המזבח.
 ה. והעוף, בשני דברים: במליקה [- שחיטה מיוחדת
 בעוף], ובמצוי הדם [- שחיטת הדם על המזבח].
 ו. והמנחות הנקמצות, בארבעה: בקמיצה [- נטילת
 הקומץ מהמנחה], ובנתינת הקמץ בכלי שרת, ובהולכת
 הקמץ למזבח, ובזריקתו על האש.
 ז. אבל אם חשב בדברים אחרים חוץ מאלו, כגון שחשב
 בשעת הפשט, או בשעת נתינת, או בשעת הולכת אמורין
 [אברין] למזבח, או בשעת בלילת המנחה, או בשעת
 הגשתה [למזבח], וכיוצא בדברים אלו - אין אותה
 המחשבה מועלת כלום, בין שהיתה מחשבת שני השם,
 בין מחשבת המקום, בין מחשבת הזמן.
 ח. וכן המחשב באחת מארבע עבודות אלו או בכלן,
 מחשבה אחרת חוץ משלש מחשבות אלו - אין אותה
 המחשבה מפסדת כלום. כיצד? המחשב בשעת שחיטה
 וקבלה והולכה וזריקה, להניח דם הזבח או אמוריו
 למחר, או להוציאן חוץ לעזרה, או חשב לזרק הדם על
 הפךש שלא כנגד היסוד [בסיס המזבח], או לתן את
 [הדמים] הנתינין למטן [- בחלקו התחתון של המזבח]
 למעלה, ואת הנתינין למעלה למטן, או לתן דמים הנתינין
 במזבח החיצון במזבח הפנימי, או את הנתינין בפנימי
 בחיצון, או להכניס דם החטאת לפני [- להיכל], או
 שחשב שיאכלו הזבח טמאים או שאר הפסולין לאכילה,
 או שיקריבוהו טמאים או שאר הפסולין לעבודה, או
 לערב דם הזבח בדם הפסולין, או שחשב לשבר עצמות
 הפסח ולאכל ממנו נא [מבושל חלקית], או שחשב לשרף

1 צריכה לחם]; ואם הביאה בלא לחם, שמא התורה היא.
 2 לפיכך לא תקרב זו לעולם, אלא תרצה עד שיפיל בה
 3 מום.
 4 יד. תורה שנפרסה חלה מחלותיה - כלן פסולות; יצאת
 5 החלה או נטמאת - שאר החלות כשרות. נפרס לחמה,
 6 או נטמא, או יצא - עד שלא נשחטה התורה, מביא לחם
 7 אחר ושוחט; ואם אחר שנשחטה נפרס או נטמא או יצא,
 8 הדם יזרק והבשר יאכל, והלחם פלו פסול, וידי נדרו לא
 9 יצא. נזרק הדם, ואחר כך נפרס מקצת הלחם, או נטמא,
 10 או יצא - תורם מן השלם על הפרוס, ומן הטהור על
 11 הטמא, וממה שבפנים על שבחוץ.
 12 טו. תורה שנשחטה על שמונים חלות - לא קדשו
 13 ארבעים מתוך שמונים; ואם אמר: 'קדשו ארבעים מתוך
 14 שמונים' - מושף ארבעים מן השמונים, ומרים מהם אחד
 15 מכל קרבן [- מכל מין חלה - טה"כ ארבע], והארבעים
 16 השניות יפרו ויצאו לחלין.
 17 טז. השוחט את התורה והיה לחמה חוץ לחומת בית
 18 פגי [- הר הבית] - לא קדש הלחם; אבל אם היה חוץ
 19 לעזרה - קדש הלחם, אף על פי שאינו לפני.
 20 יז. שחטה עד שלא קרמו פני הלחם בפגור, ואפלו קרמו
 21 כלן חוץ מאחת מהן - לא קדש הלחם.
 22 יח. שחטה ונפסלה בשחיטתה במחשבת זמן או
 23 במחשבת מקום [- שלא לאכלה בזמנה או במקומה] -
 24 קדש הלחם; נמצאת בעלת מום, או טרפה, או ששחטה
 25 שלא לשמה - לא קדש הלחם. וכן הדין באיל נזיר עם
 26 הלחם שלו.

פרק יג

א. שלש מחשבות הן שפוסלות את הקרבן, ואלו הן:
 28 מחשבת שני השם, ומחשבת שני המקום, ומחשבת
 29 הזמן. מחשבת שני השם כיצד? זה השוחט את הזבח
 30 שלא לשמו - כגון שהיה עולה ויחשב שהוא שלמים, או
 31 ישחטנו לשם עולה ושלמים, או לשם שלמים ולשם
 32 עולה, או ששחט הזבח שלא לשם בעליו, זו היא מחשבת
 33 שני השם. מחשבת המקום כיצד? כגון ששחט את הזבח
 34 לשמו על מנת לזרק דמו, או להקטיר ממנו דבר הראוי
 35 להקטרה, חוץ לעזרה, או לאכל ממנו דבר הראוי לאכילה
 36 חוץ למקום אכילתו, זו היא מחשבת שני המקום. וזבחים
 37 שחשב בהן מחשבה זו, הן הנקראין 'זבחים שנשחטו חוץ
 38 למקומן'. מחשבת הזמן כיצד? כגון ששחט את הזבח
 39 לשמו על מנת לזרק דמו מאחר שתשקע החמה, שאינו
 40 זמן זריקתו; או להקטיר ממנו דבר הראוי להקטרה למחר
 41 מאחר שיעלה עמוד השחר, שאינו זמן הקטרה; או לאכל
 42 ממנו דבר הראוי לאכילה לאחר זמן הראוי לאכילתו, זו
 43 היא מחשבת הזמן. וזבחים שחשב בהן מחשבה זו - הן
 44 הנקראין 'זבחים שנשחטו חוץ לזמנן', והן הנקראין
 45 'פגול' בכל מקום; וזה הוא "פגול" האמור בתורה.

46 זו, שהרי אין המקום עתה ראוי לעבודה. קמץ מן המנחה
47 בחוץ [- חוץ לעזרה], וחשב בשעת קמיצה מחשבת זמן
48 או מחשבת מקום - אין מחשבה זו כלום.
49 ה. אלו דברים שאינם ראויין לאכילה מן הקרבנות,
50 וראויין להקטרה: הדם, והאמורין [- אברים הקרבים],
51 ובשר העולה, והקמץ והלבונה מן המנחות הנקמצות.
52 ו. ואלו ראויין לאכילה, ואינן ראויין להקטרה: הבשר
53 הנאכל מכל הזבחים, בין הנאכל לפניהם בין הנאכל לכל
54 אדם, ושגרי המנחות, ושמי הלחם, ולחם הפנים.
55 ז. ואלו דברים שאינן ראויין לא לאכילה ולא להקטרה:
56 בשר חטאות הנשרפות, והעור של בהמה פלו, חוץ מעור
57 האליה [- מהחלק האחורי של הבהמה] שהוא ראוי
58 לאכילה. אבל המוראנה, והוא הקרום הדק הדבוק בעור
59 ומבדיל בין העור והבשר - אינו ראוי לאכילה; וכן
60 העצמות, והגידים, והקרניים, והשלפים, והנוצה של עוף,
61 והצפרנים, והחרטום [מקור] שלו, וראשי אגפים, וראש
62 הזנב - אפלו מקומות הרבים מכל אלו הדבוקים בבשר,
63 שאלו יחתכו מן החי יבצבץ הדם ויצא, הואיל ואינן
64 חשובין, נקראין 'דבר שאינו ראוי לאכילה' לענין
65 הקרבנות. וכן המרק, והתבלין, והשיליל [עובר שלא יצא],
66 והשליה, וביצי העוף, והבשר שפלטתו הספין בשעת
67 הפשט וישאר מדבק בעור, והוא הנקרא 'אָלֵל' - כל אלו
68 אינן חשובין לענין מחשבת הקרבנות, והרי הן כדבר
69 שאינו ראוי לאכילה.
70 ח. ומחשבין על דבר העומד [- 1910] לאבוד, או על
71 דבר העומד לשרפה. המחשב באחת מאותן ארבע
72 העבודות או ככלן, לאכל דבר שאין דרכו לאכילה או
73 להקטיר דבר שאין דרכו להקטרה, בין במחשבת המקום
74 בין במחשבת הזמן - הזבח פשר. ביצר? חשב לשתות
75 מדם הזבח, או לאכל מאמרי, או לאכל מן הקמץ ומן
76 הלבונה, בחוץ או למחר, או שחשב להקטיר מבשר
77 הזבח, או משגרי המנחה, בחוץ או למחר - הרי הזבח
78 פשר. וכן אם חשב לאכל או להקטיר מן העור, ומן
79 העצמות, והגידים, והמרק, או האלל, וכיוצא בהן - בין
80 מחשבת זמן בין מחשבת מקום - הזבח פשר; וכן אם
81 חשב לאכל מפרים ושעירים הנשרפין בחוץ או למחר -
82 הרי הן פשרים. וכן כל פיוצא בזה.
83 ט. חשב שיאכלו הטמאין או הפסולין מדבר הראוי
84 לאכילה, או שיקטירו הטמאין או הפסולין דבר הראוי
85 להקטרה, חוץ לזמן אכילה והקטרה - הזבח פגול, כמו
86 שבארנו; וחוץ למקום אכילה והקטרה - הרי זה פסול,
87 ואינו פגול.
88 י. אין [נחשבת] אכילה פחותה מפזית, ולא הקטרה
89 פחותה מפזית; לפיכך, המחשב לאכל מדבר הראוי
90 לאכילה פחות מפזית, או שחשב להקטיר מדבר הראוי
91 להקטרה פחות מפזית, בין במחשבת זמן בין במחשבת
92 מקום - הזבח פשר. חשב לאכל פחצי זית בחוץ ולהקטיר

1 חטאות הנשרפות חוץ לזמן או חוץ למקום - בכל אלו
2 המחשבות וכיוצא בהן, הזבח פשר. וכן אם חשב בשעת
3 קמיצת המנחה, ובשעת נתינתו לכלי, ובשעת הולכתו,
4 ובשעת זריקתו על האש, להניח קמצה או לבונתה למחר
5 או להוציאו לחוץ - הרי זו כשרה.
6 ט. כבר בארנו, שהולכה שלא ברגל אינה הולכה; לפיכך
7 אין המחשבה פוסלת בה. והמהלך במקום שאינו צריך -
8 הרי זו הולכה, והמחשבה פוסלת בה. ביצר? קבל הדם
9 והוא עומד במקומו, ופשט ידו בו לזרקו על המזבח ולא
10 הוליכו ברגליו, וחשב [מחשבה פסולה] בעת שפשט ידו
11 בדם - אין המחשבה פוסלת; אבל אם קבל הדם בפנים,
12 ולא הלך בו לגבי המזבח אלא הלך בו להוציאו לחוץ,
13 וחשב בשעת הלוכו לחוץ במחשבת הזמן וכיוצא בה -
14 הרי זו פוסלת.

יום שלישי ג' תמוז ה'תשע"ד

פרק יד

17 א. אין המחשבה הולכת אלא אחר העובד; אבל מחשבת
18 בעל הקרבן אינה מועלת כלום; אפלו שמענו הבעלים
19 שפגלו, והיתה מחשבת העובד נכונה - הרי זה פשר.
20 ב. ואין המחשבה מועלת אלא ממי שהוא ראוי לעבודה,
21 ובדבר הראוי לעבודה, ובמקום הראוי לעבודה. ממי
22 שהוא ראוי לעבודה ביצר? אחד מן הפסולין לעבודה
23 שקבל הדם, או הוליד, או זרק, וחשב בשעת העבודה
24 מחשבת מקום או מחשבת הזמן - לא פסל במחשבתו,
25 לפי שאינו ראוי לעבודה. ואותו הדם שקבל או שזרק
26 מקצתו ישפף לאמה [תעלת העזרה], ואם נשאר דם
27 [שיוצאת בו] הנפש - יחזר הראוי לעבודה ויקבל [הדם]
28 במחשבה נכונה. אבל אם חשב הפסול בשעת שחיטה -
29 פסל במחשבתו, שהשחיטה כשרה בפסולין, כמו שבארנו.
30 יש קרבנות שאם נעשו שלא לשמן, כשרים כמו שיתבאר;
31 לפיכך, אם קבל הדם בהן זה שאינו ראוי לעבודה, או
32 הוליכו, או זרקו - פסל הזבח כאלו עשהו לשמו, שהוא
33 פסול. ואף על פי שיש בו דם הנפש, וחזר הכשר וקבל
34 וזרק - כבר נפסל הזבח; ולא מפני מחשבת שנוי השם
35 פסל אותם, אלא מפני שהוא פסול לעבודה כמו שבארנו.
36 ג. בדבר הראוי לעבודה ביצר? מנחת העמר שקמצה -
37 נטל קומץ ממנה להקריבה שלא לשמה - הרי זו כמי
38 שנעשית לשמה, ושיגריה נאכלין, מפני שהיא מן
39 השעורים, ואין השעורים דבר הראוי לשאר קרבנות. וכן
40 המחשב במנחת קנאות [- של סוטה] והלבונה עליה, קדם
41 שילקט הלבונה [מעליה] - אין מחשבתו מועלת, שהרי
42 אינה דבר הראוי לעבודה [- שאינה קריבה עם לבונה]. וכן
43 כל פיוצא בזה.
44 ד. במקום הראוי לעבודה ביצר? מזבח שנפגם, וחשב
45 מחשבת זמן או מחשבת מקום - לא פסל הזבח במחשבה

46 שֶׁלֶּהֶן מִחֲשֶׁבֶת שְׁנוֹי הַשֶּׁם, פְּסוּלוֹת. שְׁנוֹי הַשֶּׁם בְּמִנְחָה
47 פִּיצָד? כְּגוֹן שֶׁקָּמַץ מִנְחַת נִדְבָה לְשֵׁם מִנְחַת חוּטָא, או
48 [בְּמִינֵי מִנְחוֹת:] מִרְחֶשֶׁת לְשֵׁם מִחֲבַת, או מִחֲבַת לְשֵׁם
49 מִרְחֶשֶׁת, וְכֵן כָּל פִּיצָא בָּזָה.
50 ג. אֲסוּר לְחֹשֶׁב בְּקִדְשֵׁים מִחֲשֶׁבֶת שְׁאִינָה נְכוּנָה, כְּמוֹ
51 שְׂיִתְבָּאָר; לְפִיכָף, זָבַח שֶׁשְּׁחָטוֹ שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ, או מִנְחָה
52 שֶׁקָּמַצָה שְׁלֹא לְשִׁמָּה, בֵּין בְּזֶדֶן בֵּין בְּשִׁגְגָה - חֵיב
53 לְהִשְׁלִים שְׂאֵר עֲבוּדוֹת לְשִׁמּוֹ; אֲפֹלוּ שְׁחָט וְקָבַל וְהוֹלִיךְ
54 בְּמִחֲשֶׁבֶת שְׁנוֹי הַשֶּׁם, חֵיב לְזַרֵּק בְּמִחֲשֶׁבֶת נְכוּנָה. וּמִפְּנֵי
55 מָה נִשְׁתַּנָּה דִּין הַחֲטָאֹת וְהַפֶּסַח מִכָּל הַזְּבָחִים, וְדִין מִנְחַת
56 חוּטָא וּמִנְחַת הַקְּנָאוֹת מִכָּל הַמִּנְחָנוֹת? מִפְּנֵי שֶׁעֵינָן [- הַזֹּהָר]
57 עָלֵיהֶם הִכְתוּב: הָרִי הוּא אוֹמֵר בְּחֲטָאֹת: "וְשִׁחַט אֹתָהּ
58 לְחֲטָאֹת", שֶׁתִּהְיֶה שְׁחִיטָה לְשֵׁם חֲטָאֹת; וְכֵן שְׂאֵר
59 עֲבוּדוֹתֶיהָ לְשִׁמָּה. וְנֶאמָר: "עַל חֲטָאוֹת", שֶׁתַּעֲשֶׂה לְשֵׁם
60 אוֹתוֹ הַחֲטָא. וְנֶאמָר: "וְכִפֹּר עָלֶיךָ", שֶׁתִּהְיֶה לְשֵׁם בְּעֲלִיָּה.
61 וְנֶאמָר בְּפֶסַח: "וְעֲשִׂיתָ פֶסַח לֵה", שֶׁתִּהְיֶה כָּל עֲשִׂיתוֹ
62 לְשֵׁם פֶּסַח. וְנֶאמָר: "וְאֶמְרָתֶם זָבַח פֶּסַח הוּא לֵה",
63 שֶׁתִּהְיֶה זְבִיחָתוֹ לְשֵׁם פֶּסַח; הֵא אִם שְׁנֵה שְׁמוֹ אוֹ שֵׁם
64 בְּעָלִיו - פְּסוּל. וּבְמִנְחַת חוּטָא הוּא אוֹמֵר: "כִּי מִנְחָה
65 הִיא", וּבְמִנְחַת שׁוֹטָה נֶאמָר: "כִּי מִנְחַת קְנָאֹת הִיא" -
66 שִׁיחֵי כָּל מַעֲשֵׂיהֶן לְשִׁמּוֹ.
67 ד. חֲטָאֹת שֶׁשְּׁחָטָה לְשֵׁם זָבַח אַחֵר - כְּגוֹן שֶׁשְּׁחָטָה לְשֵׁם
68 עוֹלָה, או לְשֵׁם אֶשֶׁם, או לְשֵׁם שְׁלָמִים - פְּסוּלָה, כְּמוֹ
69 שֶׁבִּאֲרָנוּ; אֲבָל אִם שְׁחָטָה לְשֵׁם חֲלִין - הָרִי זֶה בְּשֶׁרָה, וְלֹא
70 עָלָת לְבַעֲלִים.
71 ה. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [מִסּוּרֹת מִמֶּשֶׁה רַבִּינוּ] לְמוֹדוֹ, שֶׁהִקְדִּישׁ
72 מִחֲלָלִין קִדְשִׁים, וְאֵין חֲלָלִין מִחֲלָלִין קִדְשִׁים.
73 ו. שְׁחָטָה לְשֵׁם חֲטָא אַחֵר - כְּגוֹן שֶׁבָּאָה עַל אֲכִילַת חֶלֶב,
74 וְשְׁחָטָה עַל אֲכִילַת דָּם - פְּסוּלָה.
75 ז. שְׁחָטָה לְשֵׁם אֶדָם אַחֵר שֶׁהוּא מְחִיב חֲטָאֹת, אֲפֹלוּ
76 חֲטָאֹת שְׁאִינָה קְבוּעָה [וְרִגִּילָה] - הָרִי זֶה פְּסוּלָה.
77 ח. אֲבָל אִם שְׁחָטָה לְשֵׁם אַחֵר שֶׁהוּא מְחִיב עוֹלָה - הָרִי
78 זֶה בְּשֶׁרָה, וְלֹא עָלָת לְבַעֲלִים, שֶׁנֶּאמָר: "וְכִפֹּר עָלֶיךָ" -
79 עָלֶיךָ, וְלֹא עַל חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא מְחִיב חֲטָאֹת כְּמוֹתוֹ.
80 ט. שְׁחָטָה לְשֵׁם מֵת - בְּשֶׁרָה, וְלֹא עָלָת לְבַעֲלִים; שְׂאִין
81 בְּפָרָה לְמֵתִים. שְׁחָטָה לְשֵׁם מִי שְׁאִינוֹ מְחִיב קָרְבָּן כָּלֵל -
82 לֹא חֲטָאֹת, וְלֹא עוֹלָה, וְלֹא שְׂאֵר קָרְבָּנוֹת - הָרִי זֶה פְּסוּלָה;
83 שְׂמָא מְחִיב הוּא, וְאִינוֹ יוֹדֵעַ.
84 י. שְׁחָטָה לְשִׁמָּה, וְחֹשֶׁב בְּשִׁעֲתָה הַשְּׁחִיטָה לְזַרֵּק דָּמָה שְׁלֹא
85 לְשִׁמָּה - הָרִי זֶה פְּסוּלָה, לְפִי שֶׁמִּחְשְׁבִין מַעֲבֹדָה לְעֲבוּדָה;
86 וְזוֹת הַמִּחְשָׁבָה שֶׁחֹשֶׁב בְּשִׁעֲתָה הַשְּׁחִיטָה, כְּאֵלוּ חֲשָׁבָה
87 בְּשִׁעֲתָה זְרִיקָה - וְלִפְיֶכָף פְּסוּלָה.
88 יא. הַפֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ בְּמִחְשָׁבֶת שְׁנוֹי הַשֶּׁם, בֵּין שֶׁשְׁנֵה שְׁמוֹ
89 לְשֵׁם זָבַח אַחֵר, בֵּין שֶׁשְׁנֵהוּ לְשֵׁם חֲלִין - פְּסוּל, שֶׁנֶּאמָר:
90 "וְאֶמְרָתֶם זָבַח פֶּסַח הוּא לֵה". בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
91 שֶׁשְּׁחָטוֹ בְּזִמְנוֹ שֶׁהוּא יוֹם אֲרֻכָּה עֶשֶׂר בְּנִסָּן - אֲפֹלוּ

1 פְּחָצִי זֵית בַּחוּץ, או שֶׁחֹשֶׁב לְאָכַל פְּחָצִי זֵית אַחֵר זָמַן
2 אֲכִילָה וְלִהְקָטִיר פְּחָצִי זֵית אַחֵר זָמַן הִקְטִירָה - הִזְבַּח בְּשֶׁר;
3 שְׂאִין אֲכִילָה וְהִקְטִירָה מִצְטָרְפִין. וְאִם הוֹצִיאוּ בְּלִשׁוֹן
4 אֲכִילָה, וְאָמַר שִׂיאֲכַל פְּחָצִי זֵית וְתֹאכַל הָאֵשׁ חָצִי זֵית -
5 הָרִי אֵלוּ מִצְטָרְפִין; לִשׁוֹן אֲכִילָה אֶחָד הוּא. חֹשֶׁב לְאָכַל
6 או לִהְקָטִיר פְּחָצִי זֵית, וְחִזֹּר וְחֹשֶׁב עַל חָצִי זֵית אַחֵר
7 בְּאוֹתָהּ הַמִּחְשָׁבָה - הָרִי אֵלוּ מִצְטָרְפִין. חֹשֶׁב לְאָכַל פְּחָצִי
8 זֵית וְשִׂיאֲכַל בְּהִמָּה או חִיָּה פְּחָצִי זֵית, בֵּין בְּמִחְשָׁבֶת
9 מְקוֹם בֵּין בְּמִחְשָׁבֶת זָמַן - הָרִי אֵלוּ מִצְטָרְפִין; לִשׁוֹן
10 אֲכִילָה אֶחָד הוּא. חֹשֶׁב עַל כְּזֵית שִׂיאֲכֻלָּהוּ שְׁנַיִם, הָרִי
11 אֵלוּ מִצְטָרְפִין; חֹשֶׁב לְאָכַל כְּזֵית בֵּיתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פָּרָס
12 [- שִׁיעוּר זָמַן], הָרִי זֶה מִצְטָרֵף. חֹשֶׁב בְּשִׁעֲתָה זְבִיחָה לְאָכַל
13 פְּחָצִי זֵית, וּבְשִׁעֲתָה זְרִיקָה לְאָכַל פְּחָצִי זֵית - הָרִי אֵלוּ
14 מִצְטָרְפִין, בֵּין בְּמִחְשָׁבֶת הַמְּקוֹם בֵּין בְּמִחְשָׁבֶת הַזָּמַן. וְכֵן
15 אִם חֹשֶׁב עַל כְּזֵית בְּשִׁעֲתָה קִבְּלָה וְעַל כְּזֵית בְּשִׁעֲתָה הוֹלְכָה;
16 שֶׁאַרְבַּע הַעֲבוּדוֹת מִצְטָרְפוֹת, וְהָרִי הֵן כַּעֲבוּדָה אַחַת. חֹשֶׁב
17 לִהְקָטִיר פְּחָצִי זֵית מִן הַקָּמֶץ וְכִפְחִי זֵית מִן הַלְּבוֹנָה - הָרִי
18 אֵלוּ מִצְטָרְפִין; שֶׁהַלְּבוֹנָה עִם הַקָּמֶץ לְמִנְחָה, כְּאֹמְרִין
19 לְזָבַח. לְפִיכָף אִם חֹשֶׁב לִהְקָטִיר כְּזֵית מִן הַלְּבוֹנָה חוּץ
20 לְזִמְנוֹ, הָרִי זֶה פְּגוּל כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאָר. אֶחָד הַמִּחְשָׁב לְזַרֵּק דָּם
21 הִזְבַּח כָּלוּ בַּחוּץ או לְמַחֵר, או שֶׁחֹשֶׁב לְזַרֵּק מִקְצַת דָּמוֹ
22 בַּחוּץ או לְמַחֵר - בִּיּוֹן שֶׁחֹשֶׁב עַל כְּדֵי הִזְיָה מִן הַדָּם, פְּסוּל.

פֶּרֶק טו

23
24 א. כָּל הַזְּבָחִים שֶׁשְּׁחָטוֹ בְּמִחְשָׁבֶת שְׁנוֹי הַשֶּׁם, בֵּין
25 בְּקָרְבָּנוֹת יָחִיד בֵּין בְּקָרְבָּנוֹת צִבּוּר - בְּשָׂרִים, אֲלֹא שְׁלֹא
26 עָלוּ לְבַעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָה [- כַּקְרָבָן]; חוּץ מִן הַחֲטָאֹת
27 וְהַפֶּסַח - שְׂאֵם נַעֲשֹׂו בְּמִחְשָׁבֶת שְׁנוֹי הַשֶּׁם, פְּסוּלִין. וְאֶחָד
28 הַמִּשְׁנֵה שֵׁם הַזָּבַח בְּשִׁעֲתָה שְׁחִיטָה, או בְּשִׁעֲתָה קִבְּלָה, או
29 בְּשִׁעֲתָה הוֹלְכָה, או בְּזִיקָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. פִּיצָד לֹא עָלוּ
30 לְבַעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָה? כְּגוֹן שֶׁשְּׁחָט עוֹלָה לְשֵׁם שְׁלָמִים, לֹא
31 עָלָת לְבַעֲלִים - לֹא מִשּׁוּם עוֹלָה שֶׁהֵם חֵיבִין בָּהּ וְלֹא מִשּׁוּם
32 שְׁלָמִים, אֲלֹא חֵיבִין לְהִבְיָא זָבַח אַחֵר. וְכֵן אִם שְׁחָט עוֹלָת
33 רְאוּבֵן לְשֵׁם שְׁמֻעוֹן - לֹא עָלָת לֹא לְרְאוּבֵן וְלֹא לְשְׁמֻעוֹן.
34 בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁעֲקָר שֵׁם הַזָּבַח בְּזֶדֶן; אֲבָל אִם
35 טָעָה וְדָמָה שֶׁזֶה עוֹלָה שְׁלָמִים הִיא, וְעָשָׂה כָּל עֲבוּדוֹתֶיהָ
36 לְשֵׁם שְׁלָמִים - עָלָת לְבַעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָה. וְכֵן הַחֲטָאֹת
37 וְהַפֶּסַח שֶׁעָשָׂה אוֹתוֹ בְּמִחְשָׁבֶת שְׁנוֹי הַשֶּׁם בְּטָעוֹת -
38 בְּשָׂרִים, שֶׁעֲקִירָה בְּטָעוֹת אֵינָה עֲקִירָה. וְכֵן עוֹלַת הַעֹף
39 שֶׁמִּלְקָה [- שְׁחִיטָה מִיּוֹחֶדֶת בַּעוֹף] או שֶׁמִּצָּה [סַחַט] דָּמָה
40 [עַל הַמִּזְבֵּחַ] בְּמִחְשָׁבֶת שְׁנוֹי הַשֶּׁם [שְׁלֹא לְשֵׁם מִין הַקְרָבָן]
41 או בַּעֲלִיּוֹ - בְּשֶׁרָה, וְלֹא עָלָת לְבַעֲלִים; וְחֲטָאֹת הַעֹף,
42 פְּסוּלָה.
43 ב. וְכֵן כָּל הַמִּנְחָנוֹת שֶׁנַּעֲשֹׂו בְּמִחְשָׁבֶת שְׁנוֹי הַשֶּׁם -
44 בְּשָׂרוֹת, וְלֹא עָלוּ לְבַעֲלִים; חוּץ מִמִּנְחַת חוּטָא וּמִנְחַת
45 קְנָאוֹת [שֶׁל טוֹטוֹה], שְׂאֵם חֹשֶׁב בְּאַחַת מֵאַרְבַּע עֲבוּדוֹת

המקום או מחשבת שנוי השם -] שלא לשם מין הקרבן או
 בעליון] בפסח ובחטאת עם מחשבת הזמן - הקרבן פסול,
 ואינו פגול. כיצד? שחט וקבל והוליד וזרק, ומחשבתו
 בארבע עבודות אלו מחשבת הזמן, או שהיתה מחשבתו
 באחת מארבעתן מחשבת הזמן, ובשאר העבודות היתה
 מחשבתו נכונה, או לא היתה שם מחשבה כלל בשאר
 העבודות - הרי זה פגול. אבל אם שחט במחשבת הזמן,
 וקבל [הדם] או הוליד או זרק במחשבת המקום, או
 ששחט במחשבת המקום, וקבל או הוליד או זרק
 במחשבת הזמן - אין זה פגול אלא פסול בלבד. וכן
 הפסח והחטאת ששחטן במחשבת שנוי השם, וקבל
 והוליד וזרק במחשבת הזמן, או ששחט במחשבת הזמן,
 וקבל או הוליד או זרק במחשבת שנוי השם - אין זה
 פגול אלא פסול. והוא הדין בעופות ובמנחות. אין שם
 פגול, אלא קרבן שנפסל במחשבת הזמן, ולא ערב עמה
 מחשבת מקום לא בתחלה ולא בסוף, ולא ערב עמה
 מחשבת שנוי השם, בקרבנות שנפסלין במחשבת שנוי
 השם.
 ב. המחשב באחת מארבע העבודות, או בכלן, לאכל
 פזית מדבר הראוי לאכילה בחוץ -] חוץ למקום אכילתו
 וכזית למחר, או פזית למחר וכזית בחוץ, או פחצי זית
 בחוץ וכחצי זית למחר, או פחצי זית למחר וכחצי זית
 בחוץ - הרי הקרבן פסול, ואינו פגול; וכן אם ערב
 המחשבות בהקטרה [כגון: להקטיר חלק שלא במקומו
 וחלק שלא בזמנו] - הרי זה פסול, ואינו פגול.
 ג. חשב לאכל או להקטיר פחצי זית במחשבת המקום,
 ולאכל או להקטיר פזית במחשבת הזמן - הרי זה פגול,
 בין שהקדים מחשבת פזית בין שאחר אותה; שאין חצי
 זית חשוב אצל פזית.
 ד. חשב על חצי זית במחשבת הזמן, ועל חצי זית
 במחשבת המקום, וחזר וחשב על חצי זית אחר במחשבת
 הזמן - הרי זה פגול; וכן אם חשב על חצי זית במחשבת
 הזמן, וחזר וחשב על פזית, חציזו במחשבת הזמן וחציזו
 במחשבת המקום - הרי זה פגול.
 ה. חשב על הדמים הנתנין למטה -] בחלקו התחתון של
 המזבח] לתן אותן למעלה, או על הנתנין למעלה לתן
 אותן למטה, וכיוצא במחשבות אלו שאינן פוסלין כמו
 שבארנו, וערב עמהן מחשבת הזמן - הרי זה פגול; ואם
 חשב עמהן מחשבת המקום לבדה - הרי זה פסול, ואינו
 פגול.
 ו. חשב על הדם הנתן למעלה לתן אותו למחר למטה,
 או על הדם הנתן למטה לתן אותו למחר למעלה, או
 שחשב על הדם הנתן בפנים בהיכל לתן אותו למחר
 במזבח החיצון, או שחשב על הדם הנתן במזבח החיצון
 לתן אותו למחר בפנים בהיכל - אינו פגול, אף על פי
 שחשב מחשבת הזמן; הואיל ושנה מקום נתינת הדם
 במחשבתו - הרי זה פסול, ואינו פגול. ומאחר שבארנו

שחטו בשחירת במחשבת שנוי השם, פסול. אבל אם
 שחטו בלא זמנו - במחשבת שלא לשמו, בשר; שלא
 לשם בעליו - נעשה כמי שאין לו בעלים בזמנו, ופסול.
 יב. פסח ששחטו לשמו בארבעה עשר קדם חצות -
 פסול, לפי שאינו זמנו. עברה שנתו -] ופסול לקרבן פסח,
 ושחטו בזמנו לשם פסח, וכן השוחט שאר זבחים לשם
 פסח, אפילו שחטן אחר חצות - הרי אלו פשרים, ולא עלו
 לבעלים לשם חובה.
 יג. תודה ששחטה לשם שלמים, עלת לבעלים; ושלמים
 ששחטן לשם תודה, לא עלו לבעלים; לפי שהתודה
 נקראת 'שלמים', ושלמים לא נקראו 'תודה'.
 יד. עולה ששחטה על מי שאינו מחייב קרבן כלל, לא
 עלת לבעלים; שהרי שחטה שלא לשם בעליה. ואף על
 פי שנה ששחטה לשמו אינו מחייב כלום בענינו - אי
 אפשר שלא יהיה חייב בפרה לשמים; שאין לה אדם
 מיוחד שלא עבר על מצות עשה.
 טו. עולה הבאה לאחר מיתה [של בעליה ע"י היורשים],
 שעשיה שלא לשם בעליה - עלת לבעלים לשם חובה;
 שאין בעלים לאחר מיתה.
 טז. שני כבשי עצרת -] שבועות] ששחטן לשם אילים -
 לא עלו לצבור לשם חובה; ואם דמה שהם אילים ושחטן
 לשם אילים - עלו להם, מפני שהיא עקירה בטעות.
 יז. אשם מצרע ששחטו שלא לשמו, או שלא נתן מדמו
 על גבי בהונות [המצורע] - טעון נסכים; שאם יקרב בלא
 נסכים, נמצא פמקריב נדבה, ואין האשם בא נדבה.
 יח. כבש הבא עם [קרבן] העמר ששחטו שלא לשמו -
 לא יביא מנחת נסכים שלו שני עשרונים, אלא עשרון
 אחד בשאר הנדבות; שהרי לא עלה לשם חובתו. וכן
 תמיד ששחטו שלא לשמו - לא יעלה עמו שני גזרי עצים
 כשאר התמידין; שהרי לא עלה לחובת התמיד, אלא הרי
 הוא ככל הנדבות.
 יט. שני כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן, או ששחטן
 בין לפני זמנן בין לאחר זמנן - הדם יזרק והבשר יאכל,
 אף על פי שלא עלו לצבור לשם חובה. ואם היתה שבת,
 לא יזרק [הדם]; ואם זרק, הרצה [התקבל, ויכול] להקטיר
 אמורין לערב.
 כ. וכן שלמי נזיר ששחטן שלא לשמן - אף על פי שלא
 עלו לבעלים, הרי הן נאכלין ליום ולילה; ואין טעונין
 להם. וכן אשם נזיר ואשם מצרע ששחטן שלא לשמן -
 אף על פי שלא עלו לבעלים, הרי הן נאכלין.

פרק טז

א. כבד בארנו, שהמחשב באחת מארבע העבודות
 מחשבת המקום -] שלא לאכלו במקומו] - הקרבן פסול,
 ואינו פגול; ואם חשב מחשבת הזמן -] שלא לאוכלו
 בזמנו] - הקרבן פגול. במה דברים אמורים? בשלא ערב
 עם מחשבת הזמן מחשבה אחרת; אבל אם ערב מחשבת

במקומו או בזמנו] - הרי זה כפר, והרצה [התקבל] הקרבן; 46
ואם נתן את הראשונה במחשבת הזמן והשלים המתנות 47
במחשבת המקום - הרי זה פגול; שמתנה ראשונה היא 48
העקר. אבל כל הדמים הנתנין על המזבח הפנימי - הואיל 49
וכלן מעבדין זה את זה כמו שבארנו, אם נתן אחת מהן 50
שלא כתקנה אלא הפסיד בה המחשבה, אף על פי שנתן 51
כל השאר כתקנו - הוציאוהו פסול.
ב. חשב בראשונה מחשבת הזמן ושחק בשאר, או שנתן 53
כלן כתקנו חוץ מן האחרונה שנתנה במחשבת הזמן - 54
הרי זה פסול ואינו פגול, עד שיזה כלן במחשבת הזמן, 55
שהרי כלן במתנה אחת הן.
ג. וטבילת אצבע בדם בחטאות הפנימיות [נ] שזמן דמם 57
בהיכל] מפגלת. כיצד? חשב בשעת טבילת אצבע בדם 58
מחשבת הזמן - הרי זה כמחשב בשעת הזיה. 59
ד. היה עומד בעזרה, וחשב מחשבת זמן בחטאות 60
הנעשות בפנים בדרך הנעשה בפנים - אינו פגול; חשב 61
בדרך הנעשה בחוץ - הרי זה פגול.
ה. כיצד? היה עומד בעזרה, ואמר: 'הריני שוחט להזות 63
דמו למחר' - אינו פגול; שההזיה לפנים בהיכל. 64
ו. היה עומד בהיכל, ואמר: 'הריני מזה לשפך שירים 65
למחר' - אינו פגול, שהרי חשב בפנים בדרך הנעשה 66
בחוץ. אבל אם היה עומד בעזרה ושחט, והוא מחשב 67
לשפך שירים למחר, או להקטיר אומרים למחר - הרי זה 68
פגול, שהרי חשב בחוץ בדרך הנעשה בחוץ.
ז. התודה מפגלת את הלחם [שבא עמה], והלחם אינו 70
מפגל את התודה. כיצד? השוחט את התודה, והוא מחשב 71
שיאכל מבשרה או יזרק דמה או יקטיר אומריה למחר - 72
הוציאוהו עם הלחם פגול; אבל אם חשב לאכל מן הלחם 73
למחר - הלחם לבדו פגול, וזבח התודה אינו פגול.
ח. וכן הדין בשני כבשי עצרת [נ] שבועות] עם שתי 75
הלחם הנאות עמהן - שאם חשב מחשבת זמן בפכשים, 76
נתפגלו שתי הלחם; חשב שיאכל משתי הלחם למחר - 77
שתי הלחם פגול, והפכשים אינן פגול. חשב באחת 78
מארבע העבודות לאכל פזית מבשר הזבח עם הלחם 79
למחר - הלחם לבדו פגול, והתודה או הפכשים אינן 80
פגול.
ט. המקטיר שני בזיכי לבונה שעם לחם הפנים, וחשב 82
בשעת הקטרתן שיאכל לחם הפנים למחר - הרי הלחם 83
פגול.
י. השוחט שני כבשי עצרת, וחשב לאכל אחת משתי 85
החלות למחר - שתיהן פגול.
יא. הקטיר שני הבזיכין, והוא מחשב לאכל אחד משני 87
הסדרים [של לחם הפנים] למחר - שני הסדרים פגול.
יב. וכן אם חשב מחשבת הזמן באחת מחלות התודה, 89
או באחת מחלות מנחת מאפה התנור - הרי כל החלות 90
פגול.
יג. אבל אם נטמאת אחת משתי החלות, או אחד משני 92

בהלכות אלו שהדם שנתן שלא במקומו כאלו נתן 1
במקומו, למה לא יהיה זה פגול, במחשבה זו שחשב לתן 2
הדם שלא במקומו למחר? מפני שהדם הנתן שלא 3
במקומו, אף על פי שהזבח כשר, אינו מתיר הבשר 4
באכילה, כמו שבארנו; וכל זריקה שאינה מתרת הבשר 5
באכילה - אם חשב לתן אותה חוץ לזמנה, לא פגל. 6
לפיכך אם חזר וחשב בזבח זה מחשבת הזמן - הרי זה 7
פסול, ואינו פגול.
ז. חשב מחשבת זמן בשעת קמיצה [מן המנחה], אבל לא 9
בשעת לקוט הלבונה, או שחשב מחשבת הזמן בשעת 10
לקוט הלבונה, אבל לא בשעת קמיצה - הרי זה פסולה, 11
ואינה פגול; עד שיחשב מחשבת הזמן בכל המתיר [כל 12
המרכיבים שהקטרם מתירה את המנחה], שהוא הקמץ 13
עם הלבונה - בשעת קמיצת הקמץ ולקוט הלבונה, או 14
בשעת נתינת שגיהן בפלי, או בשעת הולכתה, או בשעת 15
זריקתה.
ח. חשב בשעת הקטרת הקמץ שיקטיר הלבונה למחר - 17
אינה פגול; שאין הקטרה מפגלת הקטרה. וכן אם הקטיר 18
הלבונה לבדה, או הקמץ לבדו, והוא מחשב לאכל שירים 19
למחר - הרי זה פסולה ואינה פגול; שאין מפגלין בחצי 20
[דבר ש:] מתיר. אבל אם הקטיר את הקמץ לבדו, וחשב 21
שיקטיר לבונה למחר, ואחר כך הקטיר הלבונה, וחשב 22
שיאכל השירים למחר - הרי זה פגול; שהרי פשטה 23
מחשבת זמן בכל המנחה.
ט. הקטיר כרי שמשם מן הקמץ עם הלבונה, והוא 25
מחשב שיאכל כרי שמשם מן השירים למחר, עד 26
שהשלים [באופן זה את הקרבת כל המנחה - מעט מעט -] 27
כל הקמץ עם הלבונה במחשבת הזמן - הרי זה פסולה, 28
ואינה פגול; שאף על פי שדרך אכילה בכך מעט מעט, 29
אין דרך הקטרה בכך, אלא הרי זה כמנחה שלא הקטיר 30
קמיצה.
י. מנחת חוטא או מנחת קנאות [של סוטה, שאסור שיהיה 32
בהן לבונה] שהיה עליה לבונה, וחשב בה מחשבת הזמן 33
קדם שלקט הלבונה - הרי זה פסולה, ואינה פגול; ואם 34
אחר שלקט הלבונה חשב עליה מחשבת הזמן - הרי זה 35
פגול.
יא. שירים שחסרו בין קמיצה להקטרה, והקטיר הקמץ 37
במחשבת הזמן - הרי זה ספק אם נקבעו לפגול, והרי הן 38
פגול, או לא נקבעו, ואינה פגול.
יום רביעי ד' תמוז ה'תשע"ד

יום רביעי ד' תמוז ה'תשע"ד

פרק יז

א. כל הדמים הנתנין על מזבח החיצון, שנתן מהן מתנה 42
ראשונה במחשבה נכונה, ונתן ממתנה שניה ואילך 43
במחשבת שגוי השם [נ] שלא לשם מין הקרבן או בעליו 44
או במחשבת המקום או מחשבת הזמן [נ] שלא לאכלו 45

לָהֶן מוֹם אַחֵר, וַיֵּאָכְלוּ בְּמוֹמָן כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְכָל שֶׁפְּסוּלוֹ
מִסַּפֵּק, אֵין לוֹקִין עָלָיו.
ו. כָּל קֶרֶפֶן שֶׁנִּתְפַּגֵּל בְּמַחְשָׁבַת הַזֶּמֶן כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ - כָּל
הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזוֹת בְּמִזִּיד, חֵיב כֶּרֶת, שְׁנֵאמַר: "וְהִנָּפֵשׁ
הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ, עֲוֹנָה תִּשָּׂא". וְאִם אָכַל בְּשִׁגְגָה, מִבִּיא
חֲטָאת קְבוּעָה [רַגִּילָה].
ז. אֵין חֵיבִין כֶּרֶת אֲלָא עַל אֲכִילַת דְּבָרִים שֶׁהִתְרוּ בֵּין
לְאָדָם בֵּין לַמְּזֻבָּח; אָבֵל אִם אָכַל מִן הַמִּתֵּיר עֲצָמוֹ - אֵינוֹ
חֵיב כֶּרֶת אֲלָא לוֹקָה, כְּאוֹכְלֵי פְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שְׁאֵין בָּהֶן
פִּגּוּל. כִּיצַד? מִנְּחָה שֶׁנִּתְפַּגֵּל - הָאוֹכֵל כְּזוֹת מִשְׁרִיָּה
בְּמִזִּיד, חֵיב כֶּרֶת; אָבֵל אִם אָכַל מִן הַקֶּמֶץ שֶׁלָּהּ אוֹ מִן
הַלְּבֹנָה - אֵינוֹ חֵיב כֶּרֶת, לְפִי שֶׁהֵן הֵן הַמִּתְּרִין אֶת
הַשְּׂרִירִים לְאָדָם. וְכֵן זִכַּח שֶׁנִּתְפַּגֵּל - הָאוֹכֵל כְּזוֹת מִבְּשָׂרוֹ
אוֹ מִזֶּמֶן [הַבָּרִים הַקְּרִיבִים] אוֹ מִבְּשָׂר הַעוֹלָה, חֵיב
כֶּרֶת. אָבֵל אִם אָכַל כְּזוֹת מִן הַדֶּם - אֵינוֹ חֵיב עָלָיו מִשּׁוּם
פִּגּוּל, שֶׁהַדֶּם מִתֵּיר אֶת הָאֻמּוּרִין לְקַרֵּב לַמְּזֻבָּח, וְהָאֻמּוּרִין
מִתְּרִין אֶת הַבְּשָׂר לְאָדָם; וְדָם הַעוֹלָה מִתֵּיר בְּשָׂרָהּ
לַמְּזֻבָּח, וְדָם חֲטָאת הַעוֹף מִתֵּיר בְּשָׂרָהּ לַכֹּהֲנִים, וְדָם
עוֹלַת הַעוֹף מִתֵּיר בְּשָׂרָהּ לַמְּזֻבָּח. וְדָם חֲטָאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת
מִתֵּיר אֻמּוּרֵיהֶן לַמְּזֻבָּח, לְפִיכָף חֵיבִין עַל אֻמּוּרֵיהֶן מִשּׁוּם
פִּגּוּל. [בְּמִנְחָה:] הַקֶּמֶץ וְהַלְּבֹנָה מִתְּרִין הַשְּׂרִירִים לַכֹּהֲנִים;
שְׂנֵי כִבְשֵׁי עֲצֶרֶת מִתְּרִין שְׁתֵּי הַלֶּחֶם לַכֹּהֲנִים; וְכֵן שְׂנֵי
כִּזְיֵי לְבֹנָה מִתְּרִין לֶחֶם הַפָּנִים לַכֹּהֲנִים. אָבֵל דְּבָרִים
שְׁאֵין לָהֶן מִתְּרִין, כְּגוֹן בְּשָׂר חֲטָאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת וּמִנְחָוֹת
הַנִּשְׂרָפוֹת - אֵינָן מִתְּפַלְּגִין לְעוֹלָם.
ח. וְאֵלוֹ דְּבָרִים שְׁאֵין חֵיבִין עָלֵיהֶם מִשּׁוּם פִּגּוּל לְעוֹלָם:
הַקֶּמֶץ, וְהַלְּבֹנָה, וְהַקְטָרֶת, וְהַדֶּם; וְהֵינּוּ, בֵּין יֵין הַבָּא עִם
הַנֶּסֶכִּים [שֶׁל קֶרֶבֶן] בֵּין יֵין הַבָּא בְּפָנֵי עֲצָמוֹ [נִדְּבַת יֵין
בְּלִבָּד]; וּמִנְחָוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת כֻּלָּן, שֶׁהֵרִי אֵין לָהֶן קְמִיצָה
לְהִתְרִין, כְּגוֹן מִנְחַת כֹּהֲנִים, וּמִנְחַת נְסִכִּים; וּבְשָׂר חֲטָאוֹת
הַנִּשְׂרָפוֹת, וְלֵג שֶׁמֶן שֶׁל מִצְרַע. וְאִם תֹּאמַר: וְהֵלָא דָם
הָאֵשׁ מִתֵּירוֹ? אֵינוֹ תְּלוּי בּוֹ; שֶׁהֵרִי אָדָם מִבִּיא אֲשָׁמוֹ
הַיּוֹם וְלָגוֹ אַחֵר כְּפֹה זְמַיִם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ.
ט. אֲסוּר לְהוֹתִיר מִבְּשָׂר הַקִּדְּשִׁים לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתוֹ,
שְׁנֵאמַר בְּקֶרֶפֶן תּוֹדָה: "לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרָה"; וְהוּא
הַדִּין לְשֹׂאֵר הַקִּדְּשִׁים כֻּלָּן. וְהַמִּתֵּיר אֵינוֹ לוֹקָה - שֶׁהֵרִי
הַכְּתוּב נִתְקוֹ [כְּתוּב בְּסוּמָה] - לַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: "וְהִנָּתֵר
מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרָה, בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף".
י. הָאוֹכֵל כְּזוֹת מִבְּשָׂר קִדְּשִׁים שְׁנוּתֵי - בְּמִזִּיד, חֵיב כֶּרֶת;
וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג, מִבִּיא חֲטָאת קְבוּעָה, שְׁנֵאמַר: "וְאִכְלִיוּ
עֲוֹנוֹ יִשָּׂא, כִּי אֶת קֹדֶשׁ ה' חָלַל, וְנִקְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת".
וּמֵאִמָּתִי יִתְחִיב כֶּרֶת עַל אֲכִילַת הַנּוֹתֵר? אִם קִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים
הֵן - חֵיב עָלֵיהֶן מֵאֲחֵר שֶׁיַּעֲלֶה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר; וְאִם קִדְּשִׁים
קְלִיִּים הֵן - חֵיב עָלֵיהֶן מִשְׁקִיעַת הַחֲמָה שֶׁל יוֹם שְׁנֵי
[לְהַקְרִיבָתָן], שֶׁהוּא תַּחֲלַת הַלַּיְלָה שֶׁל יוֹם שְׁלִישִׁי. וְהֵיכָן
הַזֵּהִיר הַכְּתוּב עַל הַפִּגּוּל וְעַל הַנּוֹתֵר? בְּמִלּוּאִים [קֶרֶבֶנוֹת
חֲנוּכַת הַמִּשְׁכָּן]; שֶׁהֵרִי נֵאמַר שֵׁם: "לֹא יֵאָכַל כִּי קֹדֶשׁ הֵם"

הַסִּדְרִים, אוֹ אַחַת מִן חֲלוֹת הַתּוֹדָה - בֵּין לְפָנֵי זְרִיקָה בֵּין
לְאַחֵר זְרִיקָה - אוֹתָהּ הַחֲלָה וְאוֹתוֹ הַסִּדֵּר אֲסוּר, וְהִשְׁתָּהוּר
בְּטַהֲרָתוֹ וַיֵּאָכַל.
יד. חֲשֵׁב בְּעִבּוּדָת אֶחָד מִשְׁנֵי הַכִּבְשִׁים שֶׁיֵּאָכַל כְּזוֹת
מִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם לְמַחֵר, וְכֵן אִם חֲשֵׁב בְּהַקְטָרַת אֶחָד מִשְׁנֵי
הַכִּזְיִין שֶׁיֵּאָכַל כְּזוֹת מִלֶּחֶם הַפָּנִים לְמַחֵר - הֵרִי הַלֶּחֶם
פְּסוּל וְאֵינוֹ פִּגּוּל; עַד שֶׁיִּחְשַׁב בְּכָל הַמִּתֵּיר [כָּל מוֹרִכִּיבֵי
הַקֶּרֶבֶן וְהַמִּנְחָה שְׁבִאמְצֻעוֹתָם מוֹתֵרִת אֲכִילָתָם] - שֶׁהוּא
עִבּוּדָת שְׁנֵי הַכִּבְשִׁים וְהַקְטָרַת שְׁנֵי הַכִּזְיִין.
טו. שֶׁחָט אֶחָד וְחָשֵׁב לְאָכַל חֲצִי זֵית מִחֲלָה זֹאת לְמַחֵר,
וְשֶׁחָט הַשְּׁנִי וְחָשֵׁב לְאָכַל חֲצִי זֵית מִחֲלָה שְׁנִיָּה לְמַחֵר -
הֵרִי אֵלוֹ מִצְטָרְפִין לַפִּגּוּל; וְהוּא הַדִּין בְּשְׁנֵי הַכִּזְיִין עִם
שְׁנֵי הַסִּדְרִים.
טז. חֲשֵׁב בְּאֶחָד מִשְׁנֵי הַכִּבְשִׁים מִחְשָׁבַת הַזֶּמֶן, וְעָשָׂה
הַשְּׁנִי בְּמַחְשָׁבָה נְכוֹנָה - זֶה שֶׁעָשָׂה בְּמַחְשָׁבַת הַזֶּמֶן,
פִּגּוּל; וְהַשְּׁנִי כָּשֵׁר.
יז. שֶׁחָט אֶחָד מִהֶן וְחָשֵׁב בְּשַׁעַת שְׁחִיטָתוֹ שֶׁיֵּאָכַל מִבְּשָׂר
הַשְּׁנִי לְמַחֵר - שְׁנֵיהֶם כָּשֵׁרִים; שְׁאֵין מִחְשָׁבִין מִזֶּה עַל זֶה.
יח. שְׁנֵי כִבְשֵׁי עֲצֶרֶת, אֵין מִקְדָּשִׁין אֶת הַלֶּחֶם [הַבָּא עִמָּם]
אֲלָא בְּשַׁחֲטָה. כִּיצַד? שֶׁחָטֹן וְזָרֵק דָּמָן בְּמַחְשָׁבַת שְׁנֵי
הַשֵּׁם, לֹא קֹדֶשׁ הַלֶּחֶם; שֶׁחָטֹן לְשִׁמּוֹן, וְזָרֵק דָּמָן שֶׁלֹּא
לְשִׁמּוֹן - הַלֶּחֶם קֹדֶשׁ וְאֵינוֹ קֹדֶשׁ; שֶׁחָטֹן שֶׁלֹּא לְשִׁמּוֹן -
אֵף עַל פִּי שֶׁזָּרֵק לְשִׁמּוֹן, לֹא קֹדֶשׁ הַלֶּחֶם.
יט. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁיֵּצְאוּ [מִהַעֲדָרָה] בֵּין שְׁחִיטָה לְזְרִיקָה,
וְזָרֵק דָּם הַכִּבְשִׁים בְּמַחְשָׁבַת הַזֶּמֶן - נִתְפַּגֵּל שְׁתֵּי הַלֶּחֶם,
אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן בַּחוּץ; שֶׁהַזְרִיקָה מוֹעֵלֶת לְיוֹצֵא, אֵף עַל
פִּי שֶׁעֲדִין הוּא בַּחוּץ.
כ. כִּבְשֵׁי עֲצֶרֶת שֶׁשָּׁחֲטוּן לְשִׁמּוֹן וְאָבֵד הַלֶּחֶם - אִם זָרֵק
דָּמָן לְשִׁמּוֹן, הֵרִי אֵלוֹ פְּסוּלִין; זָרֵק דָּמָן בְּמַחְשָׁבַת הַזֶּמֶן
אַחֵר שֶׁאָבֵד הַלֶּחֶם - הֵרִי אֵלוֹ סַפֵּק אִם הִתְרוּ בְּאֲכִילָה אוֹ
לֹא הִתְרוּ.

פֶּרֶק יח

א. כָּל הַמִּחְשָׁב מִחְשָׁבָה שְׁאֵינָה נְכוֹנָה בְּקִדְּשִׁים - הֵרִי זֶה
עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁהֵרִי הוּא אוֹמֵר: "לֹא יִחְשַׁב";
ב. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה [מִסּוּרַת מִמֶּשֶׁה רַבִּינוֹן] לְמַדּוֹ, שֶׁבְּכָלֵל דִּין
זֶה, שֶׁלֹּא יִפְסִיד הַקִּדְּשִׁים בְּמַחְשָׁבָה - שֶׁהֵרִי זֶה דוֹמָה
לְמַטִּיל מוֹם בְּקִדְּשִׁים; וְאֵף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ לוֹקָה, שְׁאֵין
הַמִּחְשָׁבָה מַעֲשֶׂה [וְלוֹקִין רַק עַל מַעֲשֶׂה].
ג. כָּל קֶרֶפֶן שְׁנֵאמַר בּוֹ שֶׁהוּא פְּסוּל - בֵּין שֶׁנִּפְסַל
בְּמַחְשָׁבָה, בֵּין בְּמַעֲשֶׂה, בֵּין שֶׁאַרַּע בּוֹ דְּבָר שֶׁפְּסוּלוֹ - כָּל
הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזוֹת בְּמִזִּיד, לוֹקָה, שְׁנֵאמַר: "לֹא תֹאכַל כָּל
תּוֹעֵבָה";
ד. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׁאֵין הַכְּתוּב מְזַהֵר אֲלָא עַל
פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין.
ה. וְכֵן קִדְּשִׁים שֶׁהִטֵּל בָּהֶן מוֹם - הָאוֹכֵל מִהֶן כְּזוֹת,
לוֹקָה; הֵרִי הֵן בְּכָלֵל "כָּל תּוֹעֵבָה" - עַד שֶׁיִּגְדֵּל [שִׁיחִיָּה]

48 זמן אכילתו] וטמא. כיצד? דברים שאין להן מתירין -
49 אין חביבין עליהן משום פגול, וחיבין עליהן משום נותר
50 וטמא. וכן המתירין עצמן - אף על פי שאין חביבין עליהן
51 משום פגול כמו שבארנו, חביבין עליהן משום נותר
52 וטמא; חוץ מן הדם - שאין חביבין עליו לעולם אלא
53 משום דם בלבד.
54 יח. טמא שאכל אמורין - אברים להקרבנה, חביב כרת.
55 יט. אכל פסח שלא נצלה, ולחמי [קרבן] תודה שלא
56 הוקמה [הופרשה] חלתו - הרי זה חביב כרת משום טמאת
57 הגוף, אף על פי שאין ראויין למה שהם. אי אפשר
58 שיתחייב אדם על אכילה אחת משום פגול ומשום נותר;
59 שהפגול - הוא הקרבן שנפסל במחשבת הזמן, ואינו
60 עולה לשם קרבן ולא נרצה [התקבל] כלל; והנותר - הוא
61 הנשאר מקרבן שקרב כמזונו, לאחר זמן אכילתו.
62 כ. הפגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן - חביב;
63 אף על פי שרבה מין על חברו, אינו מבטלו - שאין
64 האסורין מבטלין זה את זה.
65 כא. ופגול או נותר או טמא שהעלו לראש המזבח -
66 משמשלה האור ברבן, פקע אסורן מהן. האמורין
67 מצטרפין עם הבשר לכזית, בין בעולה בין בשאר קדשים,
68 לחיב עליו משום פגול או נותר או טמא.
69 כב. זבח שנתפגל, או שנותר לאחר זמנו, ואכל ממנו מן
70 העור, או מן המרק, או מן התכלין, או מן האלל - מעט
71 בשור הנדבק לעור בהפשט, או מן המונאנה, מן הגידים,
72 מן הקרניים, מן הטלפים, מן הצפרנים, מן החתומים
73 [מקורו], מביצי העוף, מן הנוצה - אינו חביב כרת; וכן
74 טמא הגוף שאכל דברים אלו מקרבן פשוט - אינו חביב
75 כרת, אכל מפין אותו מפת מרדות.
76 כג. אכל מן השליל [עובר שלא יצא] או מן השליה -
77 חביב משום פגול ונותר וטמא, כאוכל משאר בשר הזבח.
78 כד. קדשי גויים, אין חביבין עליהן משום פגול ונותר וטמא.
79 וכן דם הקדשים, כמו שבארנו; וכן הלבונה, והקטרת,
80 והעצים - אין חביבין עליהן כרת, לא משום פגול, ולא משום
81 נותר, ולא משום טמאת הגוף.

פרק יט

82
83 א. מצות עשה לשרף כל הקדשים שנטמאו, שנאמר:
84 "והבשר אשר יגע בכל טמא, לא יאכל - באש ישרף".
85 וכן הנותר - מצות עשה לשרפו, שנאמר: "והנותר מבשר
86 הזבח, ביום השלישי באש ישרף". ובכלל הנותר, הפגול
87 וכל פסולי המוקדשין - הכל נשרפין.
88 ב. קרבן שנתפגל או נפסל - ישרף במקדש מיד; וכל
89 שפסולו מספק - תעבר צורתו [יפסל בלינת לילה], ואחר
90 כך ישרף במקדש.
91 ג. פרים ושעירים הנשרפין - יש בהן ספק אם הלינה
92 והציאה קדם שיגיע זמןן לצאת - לפני זריקת הדם,
93 פוסלת בשרן כאמוריהן, או אינה פוסלת בשרן; לפיכך

1 - להזהיר על כל שפסולו בקדש, שהוא בלא תעשה על
2 אכילתו.
3 יא. והפגול והנותר מצטרפין זה עם זה לכזית, וכל
4 הפגולין והנותרין מצטרפין.
5 יב. אסור לטמא את הקדשים או לסבב [לגרור] להן
6 טמאה, שהרי פוסל אותן; והטמא את הקדשים אינו
7 לוקה. אבל אדם טהור שאכל פזית מקדשים שנטמאו -
8 לוקה, שנאמר: "והבשר אשר יגע בכל טמא, לא יאכל";
9 והוא הדין לשאר הקרבנות, שאם אכל פזית מלבונת
10 המנחה שנטמאת אחר שנתקדשה בכלי, לוקה. אחד
11 קדשים שנטמאו לפני כפרה או לאחר כפרה, בין שנטמאו
12 באב הטמאה או בולד הטמאה של דברי תורה. אבל אם
13 נטמאו בטמאות של דבריהן - [מדברי חכמים] - אינו לוקה
14 על אכילתו, אכל מפין אותו מפת מרדות. ואינו לוקה אלא
15 האוכל אחר זריקת דמים; אבל אם אכל קדם זריקה -
16 אינו לוקה משום אוכל קדש טמא, אכל מפין אותו מפת
17 מרדות.
18 יג. כל אדם שנטמא טמאה שחביב עליה כרת על ביאת
19 המקדש, שאכל פזית מן הקדשים, בין קדש טהור בין
20 קדש טמא - במזיד, הרי זה חביב כרת, שנאמר: "והנפש
21 אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטמאתו עליו
22 - ונכרתה". ואם אכל בשגגה, מביא קרבן עולה ויורד.
23 ומניין שאינו מדבר אלא בטמאת הגוף? שנאמר: "ונפש
24 כי תגע בכל טמא, בטמאת אדם או בבמה טמאה או
25 בכל שקץ טמא, ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה' -
26 ונכרתה"; והוא הדין לשאר קדשי מזבח. והיכן הזהיר על
27 עון זה? ביולדת, שהרי נאמר בה: "בכל קדש לא תגע";
28 יד. מפי השמועה [מסורת ממושה רבינו] למדו, שזו
29 אזהרה לטמא שלא יאכל קדש קדם שיטבל. והאוכל קדש
30 אחר שטבל קדם שיעריב [שתשקע] שמשו או קדם שיעריב
31 פשרתו - לוקה, ואינו חביב כרת, שנאמר: "וטמאתו עליו"
32 - עד שתהיה כל טמאתו עליו.
33 טו. היה טמא בטמאות של דבריהם - אינו לוקה, ואין
34 צריך לומר שאינו חביב כרת; אבל מפין אותו מפת מרדות.
35 טז. אינו חביב כרת על אכילת קדש שיש לו - [לקרבו]
36 מתירין - [עבודה המתירה את אכילתו], עד שיאכל ממנו
37 אחר שקרבו מתיריו; אבל אם אכל את הבשר קדם זריקת
38 הדם, אינו לוקה משום טמא שאכל את הקדש. זה הפלל:
39 כל שיש לו מתירין - אין חביבין עליו משום פגול או
40 משום נותר או משום טמא, עד שיקרבו מתיריו להלכתו.
41 וכל שאין לו מתירין - בינון שקדש בכלי, חביבין עליו
42 משום טמאה; אפלו נטמא הבשר קדם שיטמא האוכל -
43 הואיל וקרבו המתירין ואחר כך אכל, חביב כרת. וכן אם
44 אכל מבשר חטאות הנשרפות והוא טמא, אחר שזנרק
45 דמן - הרי זה חביב כרת.
46 יז. כבר נתבאר לה, שאף דברים שאין חביבין עליהן
47 משום פגול, חביבין עליהן משום נותר - [בשור הנותר לאחר

או במחשבת המקום - שלא לאוכלו בזמנו או במקומו -
הואיל ולא נרצה [התקבל] הנבחר, ישיר העור, בין בקדשי
קדשים בין בקדשים קלים; אבל אם נעשה במחשבת שנוי
השם - שלא לשם מין הקרבן או בעליו - אף על פי שלא
עלה לבצלים, הואיל ונרצה, הרי העור לכהנים או לבצלי
כמו שבארנו. וזבח שהפשט קדם וריקה, אינו פסול.
י. אלו הם הנשרפים: בשר קדש שנטמא, או נותר, או
נפסל; וכן המנחה שנטמאת, או נפסלה, או נותרה; ואשם
תלוי - [מסופק אם חטא] שנודע לו שלא חטא, קדם שגזק
דמו; וחטאת העוף הבאה על הספק; ושער נזיר טהור,
והערלה, וכלאי - [חטה הגדלה בתוך] הפרס. ודבר שאין
דרכו להשרף, כגון משקין של ערלה וכלאי הפרס - הרי
אלו יקברו.
יא. ואלו הם הנקברים: קדשים שמתו, בין קדשי מזבח בין
קדשי - [תרומות לתחזוק] בקד הבית; וקדשים שהפילו,
יקבר הנפל; אפלו שליח, תקבר; ושור הנסקל - [שהרג
אדם], ועגלה צרופה, וצפרי מצרע, ושער נזיר טמא, ופטר
חמור, ובשר בחלב, וחלין שגשגטו בעזרה.
יב. האורג מלא הסיט - [מידת אריגה] משער נזיר ומפטר
חמור בשק - ידלק.
יג. כל הנקברים - אפרן אסור; וכל הנשרפים של הקדש -
אפרן מותר, חוץ מדשן [אפר] המזבח החיצון והפנימי
ודשון המזבח.
יד. כל הנשרפים לא יקברו. וכן כל הנקברים לא ישרפו;
אף על פי שהוא מחמיר בשרפתו, הרי הקל באפרן - שאפר
הנקברים אסור.
טו. היה מקריב עמו בזבחים, ואמר לו: 'נתפגלו', עושה
עמו בטהרות, ואמר לו: 'נטמאו' - נאמן; לא נחשדו
ישאל על כך. אבל אם אמר לו: 'זבחים שהקרבתי לך
באותו היום נתפגלו, ואותן הטהרות נטמאו' - אם היה
נאמן לו, סומך על דבריו; ואם לאו, שורת הדין שאינו
נאמן; והרופה להחמיר על עצמו, הרי זה משבח.
כריף רחמנא דסייען

יום חמישי ה' תמוז ה'תשע"ד

הלכות עבודת יום הכיפורים

מצות עשה אחת - והיא שיעשה מעשה יום הכיפורים
כלו על הסדר כמו שכתוב בפנישת אחרי מות, הקרבנות
והודוין ושלוח השעיר ושאר העבודות. ובאור מצוה
זו בפרקים אלו.

פרק א

א. מצות הצום - מקריבין תמיד בשחר ותמיד בין
הערבים, בסדר כל יום ויום; ומקריבין מוסף היום פר
ואיל ושבעה כבשים, פלן עולות, ושעיר חטאת נעשה
בחזין - [במזבח החיצון], והוא נאכל לערב. ועוד מקריבין

פוסלין אותן להחמיר, וישרפו בעזרה. וכן אם יצא חצי
הבהמה ברב האבר - אם מחזיקין אותן ביוצא, הואיל
ויצא רב האבר, או עדין אינן יוצאין, שהרי לא יצא רב
הבהמה; לפיכך נפסלו מספק, וישרפו בעזרה. וכן אם
נשאום חמשה להוציאן, ויצאו שלשה ונשארו שנים,
והוציאו שלשה חצי הבהמה - הרי אלו נפסלו מספק,
וישרפו בעזרה. ויראה לי, שאין אלו צריכין להמתין עד
שתעבר צורתן, הואיל והן עומדין לשרפה לעולם, אפלו
לא נפסלו.

ד. בשר הנמצא בעזרה, אברים - עולות, ונתיבות -
חטאות; והנמצא בירושלים - שלמים. והכל - תעבר
צורתן, ויצאו לבית השרפה, שמה נותר - [בשר הנותר
לאחר זמן אכילתו] הוא. אם כן, מה הועיל שתהיה חזקתו
עולה או חטאת או שלמים? למי שיעבר ואכל. אין שורפין
את הנותר אלא ביום, שנאמר: "ביום השלישי באש
ישרף".

ה. אף על פי שהשלמים אסורין באכילה מתחלת ליל
שלישי [להקרבנות] - אין שורפין אותן אלא ביום, בין
בזמנו [בבוקרו של שליש] בין שלא בזמנו [אח"כ]. וכן
הפגול אינו נשרף אלא ביום. ואין שרפת טמא ונותר
ופגול דוחה את יום טוב, ואין צריך לומר שבת. ומתיר
לשרף טמא ונותר ופגול כאחד.

ו. בשר קדשי קדשים שנטמא בפנים [העזרה], שורפין
אותו בפנים; נטמא בחוץ, שורפין אותו בחוץ; בין
שנטמא באב הטמאה, בין שנטמא בולד הטמאה.
ומימיהם של כהנים לא נמנעו מלשרף את הבשר שנטמא
באב הטמאה, שהרי הוא ראשון לטמאה, עם הבשר
שנטמא בולד ולד הטמאה, שהרי הוא שלישי - אף על
פי שמוסיפין לו טמאה על טמאתו; שהשלישי שנגע
בראשון יחזיר שני, כמו שיתבאר במקומו.

ז. ולא עוד, אלא אפלו שמן שנפסל בטבול יום - [טמא
שטבל וטרם שקעה השמש], שהוא שלישי - מתיר להדליקו
בגג של מתכת שנגע בה טמא מת, שהגר אב, אף על פי
שזה השמן נעשה ראשון [לטמאה] כשיגע בגר; הואיל
והשם שום טמאה, אין מקפידין על תוספתה, ואין נזהרין
אלא מן הטהור שלא יפסל. נותר של קדשים קלים, שורפין
אותו בצלי בבתיהן.

ח. מי שיצא מירושלים, ונזפר שיש בידו בשר קדש - אם
עבר [הר] הצופים, שורפו במקומו. ואם לאו - אם יש בו
פזית, חוזר ושורפו בירושלים; ואם אורח הוא, שאין לו
בית - שורפו לפני הבירה - [המקדש] מעצי המערכה [של
המזבח].

ט. כל עצמות הקדשים שאין בהן מח - אינן טעונין
שרפה, חוץ מעצמות הפסח. כבר בארנו, שהקרבן שנפסל
אחר שהפשט - העור לכהנים, או לבצלי קדשים קלים;
אבל אם נפסל קדם הפשט - הרי העור בבשר, וישרף הכל.
וכן זבח שהפשט ונמצא טרפה, או שנפסל במחשבת הזמן,

48 ערב יום הכפורים עם תשעה, לא היו מניחין אותו לאכל
49 הרבה - שהמאכל מביא את השנה; ולא היו מניחין אותו
50 לישן, שמא יראה קרי (ויטמא); ולא היו מאכילין אותו
51 דברים המרגילין לשכבת זרע, כגון ביצים וחלב חם
52 וכיוצא בהן.
53 ז. בימי בית שני, צץ המנינות בישאאל, ויצאו הצדוקין -
54 מהרה יאבדו - שאינן מאמינים בתורה שבכל-פה. והיו
55 אומרים, שקטרת של יום הכפורים, מניחין אותה על האש
56 בהיכל חוץ לפרכת, וכשיעלה עשנה, מכניס אותה לפני
57 לקדש הקדשים; הטעם, זה שכתוב בתורה: "כי בענן
58 אראה על הכפרת", אמרו שהוא ענן הקטרת. מפי
59 השמועה (מסורת משה רבינו) למדו תלמידים, שאין נוהגין
60 הקטרת אלא בקדש הקדשים לפני הארון - שנאמר: "ונתן
61 את הקטרת על האש לפני ה'". ולפי שהיו חוששים בבית
62 שני שמא כהן גדול זה נוטה לצד מינות, היו משביעין
63 אותו ערב יום הכפורים, ואומרים לו: 'אישי [אדוני] כהן
64 גדול, אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחנו ושלוח בית דין;
65 משביעין אנו עליך במי ששפך שמו בבית הזה, שלא
66 תשנה דבר מכל שאמרנו לך'. והוא פורש ובוכה על
67 שחשדוהו במינות, והם פורשין ובוכין לפי שחשדו מי
68 שמשביעין אותו, שמא אין בלבו כלום.
69 ח. כל ליל יום הכפורים - כהן גדול יושב ודורש אם
70 היה חכם; ואם היה תלמיד, דורשין לפניו. אם היה רגיל
71 לקרות - קורא, ואם לאו - קוראין לפניו, כדי שלא יישן.
72 ובמה קוראין לפניו? בכתבי הקדש. בקש להתנמנם -
73 פרחי לוייה מפין לפניו באצבע צרנדה [אגודל, ומשמיעה
74 קול], ואומרים לו: 'אישי כהן גדול, צמד והצטנן מעט על
75 הרצפה! כדי שלא יישן. ומתעסקין עמו עד שמגיע זמן
76 שחיתו; ולא היו שוחטין עד שפירין שעלה השחר
77 בנודאי, שמא ישחטו בלילה.

פרק ב

78
79 א. כל מעשה התמידין והמוספין של יום זה - עושה
80 אותן כהן גדול, והוא לבוש בגדי זהב; ועבודות
81 המיחדות ליום זה - בבגדי לבן. ועבודה המיוחדת ליום
82 זה - הוא מעשה הפר של כהן גדול, ושני השעירים
83 שאחד מהן שער המשפלה [לעזאזל], והקטרת הקטרת
84 בקדש הקדשים: כל אלו בבגדי לבן הן נעשין.
85 ב. כל עת שישנה הבגדים, ויפשט בגדים וילבש בגדים
86 אחרים - טעון טבילה, שנאמר: "ויפשט את בגדי הקדש".
87 ורחץ את בשרו במים במקום קדוש, ולבש את בגדיו";
88 וקח טבילות ועשרה קדושין [רחיצת ידים ורגלים]
89 טובל כהן גדול ומקדש בו ביום. כיצד? בתחלה פושט
90 בגדי חל שעליו, וטובל; ועולה, ומספג [מתנגב], ולובש
91 בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ושוחט את התמיד,
92 ומקטיר קטרת של שחר של כל יום, ומטיב את הגרות;
93 ומקטיר אברי התמיד עם [מנחת] התביתין והנסכים,

1 יתר על מוסף זה, פר כן בקר לחטאת והוא נשרף, ואיל
2 לעולה - ושיניהן משל כהן גדול; ואיל הבא משל צבור
3 האמור בפרישת 'אחרי מות', הוא האיל האמור בחמש
4 הפקודים [במדבר] בכלל המוסף - והוא הנקרא 'איל
5 העם'. ועוד מביאין משל צבור שני שעירי עזים - אחד
6 קרבן חטאת והוא נשרף, והשני שער המשפלה
7 [לעזאזל]. נמצאו כל הבהמות הקרבות ביום זה חמשה
8 עשר: שני תמידין ופר ושני אילים ושבעה כבשים, כלן
9 עולות; ושני שעירים חטאת - אחד נעשה בחוץ ונאכל
10 לערב, והשני נעשה בפנים ונשרף; ופר כהן גדול לחטאת,
11 והוא נשרף.
12 ב. עבודת כל חמשה עשר בהמות אלו הקרבים ביום זה,
13 אינה אלא ככהן גדול בלבד - אחד כהן המשותם [ונתמנה
14 בשמן המשחה, או המרבה בבגדים] - שנתמנה ע"י
15 לבישת ח' בגדים]. ואם היה שבת - אף מוסף שבת אין
16 מקריב אותו אלא כהן גדול. וכן שאר העבודות של יום
17 זה - כגון הקטרת הקטרת של כל יום והטבת [הדלקת]
18 הגרות - הכל ככהן גדול נשוי, שנאמר: "וכפר בעדו ובעד
19 ביתו", ביתו זו אשתו.
20 ג. שבעת ימים קדם ליום הכפורים, מפרישין כהן גדול
21 מביתו ללשכתו שבמקדש; ודבר זה, קבלה ממשנה רבנו.
22 ומפרישין אותו מאשתו כל שבעת ימים אלו - שמא
23 תמצא נדה, ונמצא טמא שבעת ימים ואינו יכול לעבד;
24 ומתקנין לו כהן גדול אחר - שאם יארע בזה פסול, יעבד
25 האחר תחתיו. בין שארע בו פסול קדם תמיד של שחר,
26 בין שארע בו אחר שהקריב קרבנות - (קרבנו זה) זה
27 שנכנס תחתיו, אינו צריך חנוף [לחנוך את מיניו], אלא
28 עבודתו מחנכתו, ומתחיל מעבודה שפסק בה הראשון.
29 עבר יום הכפורים - הרי הראשון חוזר לעבודתו, והשני
30 עובר. וכל מצות כהנה גדולה [כגון: איסור לשאת אלמנה]
31 עליו [על השני], אלא שאינו עובד ככהן גדול; ואם עבד,
32 עבודתו כשורה. ואם מת הראשון, זה השני מתמנה תחתיו.
33 ד. בשבעת ימים אלו, מזין עליו מאפר הפרה [האדומה],
34 בשלישי להפרישתו, ובשביעי שהוא ערב יום הכפורים;
35 שמא נטמא במת ולא ידע. ואם חל יום שבת בשלישי או
36 בשביעי שלו - דוחין את ההזיה.
37 ה. כל שבעת הימים מרגילין אותו בעבודות - זורק את
38 הדם, ומקטיר את הקטרת, ומטיב את הגרות, ומקטיר
39 אברי תמיד על המזבח, כדי שיהיה רגיל בעבודה ביום
40 הכפורים. ומוסרין לו זקנים [חכמים] מזקני בית דין,
41 וקוראין לפניו ומלמדין אותו עבודת היום וסדורה;
42 ואומרים לו: 'אישי [אדוני] כהן גדול, קרא אתה בפיה,
43 שמא שכחת או שמא לא למדת דבר זה'. וערב יום
44 הכפורים בשחרית, היו מעמידין אותו בשער המזרח,
45 ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים, כדי שיהיה מכיר
46 ורגיל בעבודה.
47 ו. כל שבעת הימים לא היו מונעין ממנו מאכל ומשקה.

48 קהל ישראל - מפי השמועה למדו, שנה ודוי דברים.
49 נמצאת למד, שהוא מתנדה ביום זה שלשה ודויין: אחד
50 על ידי עצמו תחלה, והשני על ידי עצמו עם שאר הפהנים
51 - ושניהם על פר החטאת אשר לו; והדוי השלישי על
52 ידי כל ישראל, על שעיר המשתלח. ומזכיר את השם בכל
53 ודוי מהן שלשה פעמים. כיצד הוא אומר? 'אנא ה'!
54 חטאתי, עויתי, פשעתי לפניך; אנא ה'! כפר נא לחטאים
55 ולעוונות ולפשעים, שחטאתי ופשעתי ופשעתי,
56 שגאמר: כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, מכל
57 חטאתיכם לפני ה' תטהרו'. הרי שלשה פעמים הזכיר את
58 השם; וכן בכל ודוי מהן. וכשהוא נותן על שעיר החטאת
59 את הגורל, אומר: 'לה' חטאת! נמצא מזכיר את השם
60 ביום זה עשרה פעמים. ובכלל הוא מזכיר ככתבו, שהוא
61 השם המפורש. בראשונה היה מגביה קולו בשם; כיון
62 שרבו פרוצין [שקראו שם המפורש], חזרו לאמרו בקול
63 נמוך, ומבליעו בנעמיות [במנגינה], עד שלא יפירו בו
64 אפלו חבירו הפהנים.
65 ז. כל הפהנים והעם העומדין בעצרה, כשהן שומעין את
66 השם המפורש יוצא מפי כהן גדול בקדשה ובטהרה, היו
67 כורעין ומשתחווין ונופלין על פניהן, ואומרים: 'ברוך שם
68 כבוד מלכותו לעולם ועד' - שגאמר: 'כי שם ה' אקרא,
69 הבו גדל לאלהינו'. ובשלישית הודויין היה מתפנן לגמר
70 את השם כנגד המבדקין, ואומר להן: 'תטהרו'; וכך היום
71 כשר לודוי יום הכפורים ולודוי הפרים הנשפכים.

פרק ג

72 א. שני הגורלות - אחד כתוב עליו 'לה', ואחד כתוב
73 עליו 'לעזאזל'. והם כשרים מכל דבר, בין מן העץ בין
74 מן האבן בין מן המתכת; אבל לא יהיה אחד גדול ואחד
75 קטן, אחד כסף ואחד זהב - אלא שניהן שוין. ושל עץ
76 היו; ובבית שני עשו אותן של זהב. ומניחין שני הגורלות
77 בכלי אחד המחזיק שתי ידיים [בלבד], כדי שיכניס שתי
78 ידיו ולא יתפנן [וימשש להוציא את ה' בימין]. וכלי זה חל
79 הוא, ושל עץ היה; ו'קלפי' שמו.
80 ב. היכן מגריל? במזרח העצרה בצפון המזבח. מניחין
81 שם הקלפי, ומעמידין שני השעירים, פניהן למערב
82 ואחריהן למזרח, וכהן גדול בא לשם, והסגן [של כהן
83 גדול] מימינו וראש בית אב משמאלו, ושני השעירים
84 לפניו, אחד לימינו ואחד לשמאלו.
85 ג. טרף [- חטף] בקלפי והעלה שני הגורלות בשתי ידיו
86 לשם שני השעירים, ופותח ידיו. אם של שם עלה בימינו
87 - הסגן אומר לו: 'אישי כהן גדול, הגבה זמיןך! ואם
88 בשמאלו עלה - ראש בית אב אומר לו: 'אישי כהן גדול,
89 הגבה שמאלך'. ונותן שני הגורלות על שניהן - של ימין
90 על של ימין, ושל שמאל על של שמאל. ואם לא נתן -
91 לא עכב, אבל חסר מצוה; שההנחה, מצוה שאינה
92 מעפכת; וההגלה מעפכת, אף על פי שאינה עבודה.

1 ומקריב הפר ושבעה כבשים של מוסף היום. ואחר כך
2 מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי הזהב, וטובל; ועולה,
3 ומסתפג, ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו. ועובד
4 עבודת היום כלו - הודוים, עם ההגלה [על שני
5 השעירים], וזריקת הדמים בפנים, והקטרת הקטרת בקדש
6 הקדשים; ומוסר השעיר למשלח אותו לעזאזל, ומוציא
7 אמורי הפר והשעיר הנשפך, ומוסר שארן לשרפה. ואחר
8 כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי לבן, וטובל; ועולה,
9 ומסתפג, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ומקריב
10 שעיר החטאת של מוסף היום, ואילו ואיל העם, והם
11 עולות; ומקטיר אמורי [אבר] פר ושעיר הנשפך,
12 ומקריב תמיד של בין הערבים. ואחר כך מקדש ידיו
13 ורגליו, ופושט בגדי זהב וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש
14 בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו. ונכנס למקדש הקדשים,
15 ומוציא משם את הכף ואת המחתה. ואחר כך מקדש ידיו
16 ורגליו, ופושט בגדי לבן, וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש
17 בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ומקטיר קטרת של בין
18 הערבים של כל יום, ומטיב את הנרות בין הערבים.
19 ומקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, ולובש בגדי חל
20 יוצא.

21 ג. כל הטבילות האלו והקדושים - כלן במקדש, שגאמר:
22 'ורחץ את בשרו במים במקום קדוש'; חוץ מטבילה
23 ראשונה, שהוא רשאי לטבל אותה בחל, שאינה אלא
24 להוסיף פונתו - שאם יזכר טמאה ישנה שבידו, יפרש
25 ממנה בטבילה זו לשמה. וכל כהן שלא טבל בין בגדים
26 לבגדים, או שלא קדש בין בגד לבגד ובין עבודה
27 לעבודה, ועבד - עבודתו פשרה.

28 ד. היה כהן גדול זקן או חולה - מלבנין [מחממים]
29 עששיות [גושים] של ברזל באש מבשרב [יום כיפור],
30 ולמחר מטילין אותן למים [- במקוה], כדי להפיג צנתן;
31 שאין שבות [- גזירת חכמים] במקדש; או מערבין מים
32 חמין במי המקהה, עד שתפוג צנתן.
33 ה. בכל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הפיור כשאר
34 הפהנים, והיום מקדש מקיתון של זהב - משום כבודו.
35 בכל יום הפהנים עולין במזרחו של כבש ויורדין במערבו,
36 והיום עולין באמצע ויורדין באמצע לפני כהן גדול - כדי
37 להדרו. בכל יום, מי שזכה במחתה [לחתות גחלים
38 לקטורת], חותה במחתה של כסף, ומערה האש למחתה
39 של זהב; והיום, חותה כהן גדול במחתה של זהב, וכה
40 נכנס להיכל - שלא ליגעו בחוספת עבודה. וכן מחתה של
41 כל יום מחזקת ארבעת קבין, ושל יום, שלשת קבין. ובכל
42 יום היתה כבדה, והיום קלה. ובכל יום היתה נדה קצרה,
43 והיום ארבה - כדי להקל על כהן גדול, שלא ייגע
44 [ויתעייף]. בכל יום היו על המזבח שלש מערכות של אש,
45 והיום היו שם ארבע - מוסיפין מערכה, כדי להדר המזבח
46 ולעטרו.

47 ו. זה שגאמר בתורה: 'וכפר בעדו וכעד ביתו וכעד כל

[- בדגלים, אחד לחברו] - כְּדִי שִׁנְדְּעוּ שֶׁהִגִּיעַ שְׁעִיר
לַמִּדְבָּר. וְאַחֵר שֶׁמָּשַׁלַּח אֶת הַשְּׁעִיר בֶּיַד מוֹלִיכּוֹ, חוֹזֵר אֲצֵל
הַפָּר וְהַשְּׁעִיר שֶׁהָיָה דָּמָן לִפְנֵים, וְקוֹרְעֵן, וּמוֹצִיא אֶת
אֻמּוּרֵיהֶן, וְנוֹתֵנָן בְּכָלִי, וּמִקְטִירֵן עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ; וּמַחֲתִף
שָׂאֵר בְּשָׂרָן חֲתִיכוֹת גְּדוּלוֹת מְעֻרוֹת זֶה בְּזֶה כְּמִין קְלִיעָה,
וְאֵינוֹ מִפְּרָק אוֹתָן; וּמְשַׁלְּחֵן בֶּיַד אַחֲרִים לְהוֹצִיאָן לְבֵית
הַשְּׂרָפָה; וּמִתְחַיֵּין אוֹתָן שֵׁם בְּעוֹרָן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
ח. כִּיֹּן שֶׁהִגִּיעַ שְׁעִיר לַמִּדְבָּר, יָצָא כֹהֵן גָּדוֹל לְעֹזֶרֶת
הַנָּשִׁים לְקֹרוֹת בַּתּוֹרָה; וּבְזֶמַן קְרִיאָתוֹ, שׁוֹרְפִין הַפָּר
וְהַשְּׁעִיר בְּבֵית הַדָּשָׁן. לְפִיכָף, הַרְוָאָה כֹהֵן גָּדוֹל כִּשְׁהוּא
קוֹרָא, אֵינוֹ רוֹאֶה פֶּר וְשְׁעִיר הַנִּשְׂרָפִין; וְשׂוֹרְפֵתָן כִּשְׂרָה
בְּזֶר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
ט. קְרִיאָה זֶה אֵינָה עֲבוּדָה, לְפִיכָף אִם רָצָה לְקֹרוֹת בְּכַגְדִּי
חַל לְבָנִים מִשְׁלוֹ, קוֹרָא; וְאִם רָצָה לְקֹרוֹת בְּכַגְדִּי לְבָן,
קוֹרָא; שֶׁבְּכַגְדִּי כִהְנֶה נִתְּנוּ לְהִנּוֹת בָּהֶן שְׂלֵא בִשְׁעַת עֲבוּדָה,
כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
י. כִּיֹּצֵד הוּא קוֹרָא? יוֹשֵׁב בְּעֹזֶרֶת הַנָּשִׁים, וְכָל הָעָם
עוֹמְדִין לְפָנָיו; וְחֵזֶן [שִׁמְשׁ] הַכֶּנֶסֶת נוֹטֵל סֵפֶר תּוֹרָה וְנוֹתְנוֹ
לְרֹאשׁ הַכֶּנֶסֶת, וְרֹאשׁ הַכֶּנֶסֶת נוֹתְנוֹ לְסֵגֶן, וְהַסֵּגֶן נוֹתְנוֹ
לְכֹהֵן גָּדוֹל. וְכֹהֵן גָּדוֹל עוֹמֵד וּמַקְבֵּל, וְקוֹרָא עוֹמֵד "אַחֲרֵי
מוֹת", וְ"אַף בְּעִשׂוֹר" שֶׁבְּפָרֶשֶׁת מוֹעֲדוֹת, עַד סוֹף הָעֵנָן.
וְגוֹלֵל אֶת הַתּוֹרָה, וּמְנִיחָהּ בְּחִיקּוֹ. וְאוֹמֵר: "וְיִתֵּר מִמָּה
שֶׁקָּרָאתִי לְפָנֶיכֶם כְּתוּב". וְ"בְּעִשׂוֹר" שֶׁבְּחֻמֹּשׁ הַפְּקוּדִים [-
בַּמִּדְבָּר] עַד סוֹף הָעֵנָן - קוֹרָא אוֹתוֹ עַל פִּה; וְלִמָּה קוֹרָא
עַל פִּה? לְפִי שֶׁאֵין גּוֹלְלִין סֵפֶר תּוֹרָה בְּצַבּוּר; וְלִמָּה לֹא
יִקְרָא בְּסֵפֶר אַחֵר? לְפִי שֶׁאֵין אֶחָד קוֹרָא עֵנָן אֶחָד בִּשְׁנֵי
סְפָרִים, מִשּׁוּם [שִׁלָּא יֵאמְרוּ שִׁישׁ] פָּגַם [בִּיאֲרָשׁוֹן].
יא. בַּעֲת שֶׁקוֹרָא, מִבְּרַף לְפָנֶיהָ וְלֹאֲחֲרֶיהָ כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּבְּרַכִּין
בְּבֵית הַכֶּנֶסֶת; וּמוֹסִיף לְאַחֲרֶיהָ שֶׁבַע בְּרָכוֹת, וְאֵלּוּ הֵן:
'רָצָה ה' אֱלֹהֵינוּ', 'מוֹדִים אֲנִיחֵנו לָךְ', 'שְׁלַח לָנוּ אֲבִינוּ',
וְחוֹתֵם בָּהֶן: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה', מוֹחֵל עֲוֹנוֹת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
בְּרַחֲמִים'; הָרִי שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת כְּתוּבָן. וּמִבְּרַף עַל הַמִּקְדָּשׁ
בְּרָכָה בְּפָנֶי עֲצֻמָּה - יִהְיֶה עֲנִינָה שֶׁיַּעֲמֹד הַמִּקְדָּשׁ וְשִׁכִּינָה
בְּתוֹכּוֹ, וְחוֹתֵם בָּהֶן: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַשּׁוֹכֵן בְּצִיּוֹן'. וּמִבְּרַף
יִשְׂרָאֵל בְּרָכָה בְּפָנֶי עֲצֻמָּה - עֲנִינָה שִׁיּוֹשִׁיעַ ה' אֶת יִשְׂרָאֵל
וְלֹא יִסּוּר מִקֵּץ מִלֵּךְ, וְחוֹתֵם בָּהֶן: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַבּוֹחֵר
בְּיִשְׂרָאֵל'. וּמִבְּרַף הַכֶּהֱנִים בְּרָכָה בְּפָנֶי עֲצֻמָּה - עֲנִינָה
שִׁיִּרְצָה הַמִּקּוֹם מַעֲשִׂיהֶם וְעֲבוֹדָתָם וּיְבָרֵכֶם, וְחוֹתֵם בָּהֶן:
'בְּרוּךְ אַתָּה ה', מִקְדָּשׁ הַכֶּהֱנִים'. וְאַחֵר כָּף אוֹמֵר תְּפִלָּה
וּתְחִנָּה וְרָנָה וּבִקְשָׁה, כְּפִי מַה שֶׁהוּא רָגִיל. וְחוֹתֵם: 'הוֹשַׁע
ה' אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לְהוֹשִׁיעַ; בְּרוּךְ
אַתָּה ה', שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה'.

יום שישי ו' תמוז ה'תשע"ד

פרק ד

א. סדר כל המעשים שביום זה, כף הוא: בתצות הלילה

1 לְפִיכָף הִנָּחָה כִּשְׂרָה בְּזֶר [- אֵינוֹ כֹהֵן], וְהַעֲלִית הַגּוֹרְלוֹת מִן
2 הַקִּלְפִי פְסוּלָה בְּזֶר.
3 ד. וְקוֹשֵׁר לְשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית [- צִמְרָאדוֹם] מִשְׁקַל שְׁתֵּי
4 סֵלָעִים בְּרֹאשׁ שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, וּמַעֲמִידוֹ כְּנֶגֶד בֵּית שְׁלֹחּוֹ.
5 וְלִנְשָׁחֻט, כְּנֶגֶד בֵּית שְׁחִיטָתוֹ. וְשׁוֹחֵט אֶת פֶּר הַחֻטָּאת, וְאֶת
6 הַשְּׁעִיר שֶׁעֵלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לַשָּׁם.
7 ה. וּמִכְנִיס דָּמָן לְהִיכָל, וּמִזָּה מִדָּם שֶׁנִּיחֵן בְּיוֹם זֶה שְׁלֹשׁ
8 וְאַרְבָּעִים הִזְיָה; וְאֵלּוּ הֵן: מִזָּה תַחֲלָה מִדָּם הַפָּר, שְׁמוֹנָה
9 הִזְיֹת בְּקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים, בֵּין בְּדִי [מוֹטוֹת] הָאֲרוֹן, קְרוֹב
10 לַכַּפֶּרֶת [כִּיסוֹי הָאֲרוֹן] בְּטַפַּח - שְׁנָאָמֶר: "וְלִפְנֵי הַכַּפֶּרֶת
11 יָהֵא"; וּמִזָּה שָׁם אַחַת לְמַעַלָּה וְשֶׁבַע לְמַטָּה; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה
12 [מִסּוֹרֶת מִמִּשְׁה רַבִּינָן] לְמָדוּ, שֶׁזֶּה שְׁנָאָמֶר "שֶׁבַע פְּעָמִים",
13 יִתֵּר [- בְּנוֹסָף] עַל הִזְיָה רֵאשׁוֹנָה. וְכֵן הִיָּה מוֹנָה: אַחַת,
14 אַחַת וְאַחַת, אַחַת וְשְׁתֵּים, אַחַת וְשְׁלֹשׁ, אַחַת וְאַרְבַּע, אַחַת
15 וְחֲמִשָּׁה, אַחַת וְשֵׁשׁ, אַחַת וְשֶׁבַע; וְלִמָּה מוֹנָה כֵּכָה? שֶׁמָּא
16 יִשְׁכַּח וְיִמְנָה הִזְיָה רֵאשׁוֹנָה מִכָּלֵל הַשֶּׁבַע. וְאַחֵר כָּף מִזָּה
17 מִדָּם הַשְּׁעִיר בֵּין בְּדִי הָאֲרוֹן, שְׁמוֹנָה - אַחַת לְמַעַלָּה וְשֶׁבַע
18 לְמַטָּה; וּמוֹנָה כְּדֶרֶךְ שְׁמֹנֶה בְּדָם הַפָּר. וְחוֹזֵר וּמִזָּה בְּהִיכָל
19 עַל הַפֶּרֶכֶת מִדָּם הַפָּר, שְׁמוֹנָה - אַחַת לְמַעַלָּה וְשֶׁבַע
20 לְמַטָּה; שֶׁכָּף נֶאֱמַר בְּדָם הַפָּר: "עַל הַכַּפֶּרֶת וְלִפְנֵי
21 הַכַּפֶּרֶת". וּמוֹנָה כְּדֶרֶךְ שְׁמֹנֶה בְּפָנִים. וְחוֹזֵר וּמִזָּה מִדָּם
22 הַשְּׁעִיר כָּף עַל הַפֶּרֶכֶת שְׁמוֹנֶה הִזְיֹת - אַחַת לְמַעַלָּה וְשֶׁבַע
23 לְמַטָּה; שֶׁכָּף נֶאֱמַר בְּדָם הַשְּׁעִיר: "וְעִשָּׂה אֶת דָּמוֹ כְּאִשּׁוֹר
24 עִשָּׂה לְדָם הַפָּר". וּמוֹנָה כְּדֶרֶךְ שְׁמֹנֶה בְּפָנִים. וְכָל אֵלּוּ
25 הַהִזְיֹת - אֵינוֹ מִתְּכַנֵּן בָּהֶן לְהוֹזֵר לֹא לְמַעַלָּה וְלֹא לְמַטָּה,
26 אֲלָא מִכְּצִלָּהּ. וְאַחֵר כָּף מַעֲרֵב שְׁנֵי הַדָּמִים, דָּם הַפָּר וְדָם
27 הַשְּׁעִיר, וּמִזָּה מְשַׁנֵּיהֶם אֲרַבַּע הִזְיֹת עַל אֲרַבַּע קְרָנוֹת
28 מִזִּבְחַ הַזֶּהָב שֶׁבְּהִיכָל, וְשֶׁבַע הִזְיֹת עַל אֲמָצְעוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ
29 זֶה.
30 ו. וְכָל אֵלּוּ הַשְּׁלֹשׁ וְאַרְבָּעִים הִזְיֹת - טוֹבֵל אֲצַפְעוֹ בְּדָם,
31 טְבִילָה עַל כָּל הִזְיָה; לֹא שִׁנְיָה שְׁתֵּי הִזְיֹת מִטְבִּילָה אַחַת.
32 וְשִׁירֵי הַדָּם שׁוֹפָף עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן.
33 ז. וְאַחֵר כָּף מִשְׁלַח אֶת הַשְּׁעִיר חֲסִי בֶּיַד אִישׁ הַמּוֹכֵן
34 לְהוֹלִיכּוֹ לַמִּדְבָּר; וְהַכֹּל כְּשֹׁרִים לְהוֹלִיכּוֹ, אֲלָא שֶׁעֲשׂוֹ
35 כְּהִנִּים גְּדוּלוֹם קָבַע, וְלֹא הָיוּ מְנִיחִים אֶת יִשְׂרָאֵל לְהוֹלִיכּוֹ.
36 וְסִבּוֹת הָיוּ עוֹשִׂין מִירוֹשָׁלַיִם וְעַד תַּחֲלַת הַמִּדְבָּר, וְשׁוֹבֹת
37 אִישׁ אֶחָד אוֹ אֲנָשִׁים הִרְבָּה בְּכָל סִפָּה וְסִפָּה מִקֵּץ - בְּדִי
38 שִׁיְהִיו מְלוֹיִן אוֹתוֹ מִסִּפָּה לְסִפָּה. עַל כָּל סִפָּה וְסִפָּה אוֹמְרִין
39 לוֹ: 'הָרִי מִזּוֹן וְהָרִי מִיָּם'. אִם כֶּשֶׁל כָּחוּ וְצָרָךְ לֶאֱכֹל -
40 אוֹכֵל; וּמַעוֹלָם לֹא צָרָךְ אֲדָם לָכֶף. וְאֲנָשִׁי סִפָּה הָאֲחֻרּוֹנָה
41 עוֹמְדִין בְּסוֹף הַתְּחוּמֹם [- הַמִּרְחָק שֶׁמּוֹתֵר לְהֵלֵךְ בִּשְׁבָת],
42 וְרוֹאִין אֶת מַעֲשֵׂיו מִרְחוֹק. כִּיֹּצֵד הִיָּה עוֹשָׂה? חוֹלֵק לְשׁוֹן
43 שֶׁל זְהוּרִית שֶׁבְּקִרְנָיו, חֲצִי קוֹשֵׁר בְּסִלַּע, וְחֲצִי קוֹשֵׁר בֵּין
44 שְׁתֵּי קְרָנָיו; וְדוֹחֲפוֹ לְאַחֲרָיו, וְהוּא מִתְּגַלְּגֵל וְיִוָּרֵד. לֹא
45 הִיָּה מְגִיעַ לְחֲצִי הָהָר, עַד שֶׁהוּא נִעְשָׂה אֲבָרִים אֲבָרִים. וְכֹא
46 וְיִוָּשֵׁב לוֹ תַחַת סִפָּה אַחֲרֻנָּה עַד שֶׁתִּחַשֵּׁף. וְיִדְבִּיכּוֹת [-
47 אֲנָשִׁים הַעוֹמְדִים לְאוּרֵךְ הַדֶּרֶךְ] הָיוּ עוֹשִׂין, וּמְנִיפִין בְּסוֹדֵרִין

הבדים [- מוטות הארון]; ובבית שני שלא היה ארון, היה
מניחה על אבן השתיה. ואוחז שפת הכף בראשי
אצבעותיו או בשני, ומערה הקטרת בגודלו לתוך חפניו,
עד שמתזירה למלא חפניו כשהיתה; וזו היא עבודה קשה
שבמקדש. וצובר את הקטרת על גבי הגזלים בידו לפני
במחנה, כדי שתהיה הקטרת קרובה לארון, רחוקה מפניו
- שלא יפנה; וממתין שם עד שיתמלא הבית עשן. ויוצא,
והוא מהלך אחורנית מעט מעט, פניו לקדש ואחוריו
להיכל, עד שיצא מן הפרכת. ומתפלל שם בהיכל אחר
שיצא תפלה קצרה, שלא להבעית את העם, שמא יאמרו:
'מת בהיכל'. וכך היה מתפלל: 'יהי רצון מלפניך ה'
אלהי, שאם היתה שנה זו שחונה, תהיה גשומה; ולא
יסור שבט מיהודה; ולא יהיו עמך בית ישראל צריכין
לפנסה, ואל תפנס לפניך תפלת עובדי דרכים'.
ב. בשעת הקטרת הקטרת בקדש הקדשים - כל העם
פורשין מן ההיכל בלבד, ואין פורשין מבין האולם
ולמזבח; שאין פורשין מבין האולם ולמזבח אלא בשעת
הקטרה בהיכל בכל יום, ובשעת מתן דמים בהיכל, כמו
שבארנו בהלכות תמיד. ואחר כך נוטל דם הפר מזה
שהוא מנודו, ונקנס בו לקדש הקדשים, ומזה ממנו שם
שמונה הזיות בין בדי הארון, ויוצא, ומניחו בהיכל על פן
[- חצובה] הנזה שהיה שם. ואחר כך יוצא מן ההיכל,
ושוחט את השעיר, ומקבל דמו, ונקנס בו לקדש הקדשים,
ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי הארון, ויוצא,
ומניחו על פן שני בהיכל. ואחר כך נוטל דם הפר מעל
הפן, ומזה ממנו על הפרכת כנגד הארון שמונה הזיות;
ומניח דם הפר, ונוטל דם השעיר, ומזה ממנו על הפרכת
כנגד הארון שמונה הזיות. ואחר כך מערה דם הפר לתוך
דם השעיר, ומחזיר הכל למזק שהיה בו דם הפר - כדי
שיתערבו יפה יפה; ועומד לפני מזבח הנזה, בין
המזבח והמנורה, ומתחיל להזות מדם התערבת על קרנות
מזבח הנזה, והוא מסבב והולך ומזה על הקרנות מבחוץ.
ומתחיל מקרן מזרחית צפונית, לצפונית מערבית,
למערבית דרומית, לדרומית מזרחית; ועל פלג הוא נותן
מלמטן למעלן, חוץ מן האחרונה שהיתה לפניו, שהוא
נותן מלמעלן למטן, כדי שלא יתלכלכו פליו [בגדיו].
וחוץ הגזלים והאפר שבמזבח הנזה הילף והילף עד
שמגלה זקבו, ומזה מדם התערבת על טהרו של מזבח
שבע פעמים, בצד הדרום במקום ששלמו מתנות קרנותיו;
ויוצא, ושופך שרי הדם על יסוד מערכי של מזבח
החיצון. ואחר כך בא אצל שעיר המשלח, וסומך שתי
ידיו על ראשו ומתודה. וכך הוא אומר: 'אנא ה'! חטאו
ועו ופשעו לפניך עמך בית ישראל; אנא ה'! כפר נא
לחטאים ולעוונות ולפשעים, שחטאו ופשעו ופשעו
לפניך עמך בית ישראל, כפתוב בתורת משה עבדך; כי
ביום הזה יכפר עליכם וגו'". ואחר כך משלח השעיר
למדבר; ומוציא אמורי פר ושעיר שהכניס דמן לפניו,

מפיסין [מגדלים] לתרומת הדשן [- נטילת מעט אפר
מהמזבח], ומסדרין את המערכה ומדשנין את המזבח
כדרך שעושין בכל יום על הסדר שבארנו - עד שיגיעו
לשחיטת התמיד. כשיגיעו לשחט את התמיד, פורשין
סדין של בוץ [פשתן] בין כהן גדול ובין העם; ולמה של
בוץ? כדי שיפיר שעבודת היום בבגדי בוץ. ופושט בגדי
חל, וטובל, ולובש בגדי זָהָב, ומקדש ידיו ורגליו. ושוחט
בתמיד רב שנים [- קנה ווושט], ומניח אחר לגמר
השחיטה; ומקבל הדם, וזורקו על המזבח כמצותו. ואחר
כך נכנס להיכל, ומקטיר קטרת של שחר, ומטיב את
הגרות, ומקטיר אברי התמיד והחבתין והנסכים ככל סדר
התמיד של כל יום שבארנו, ואחר התמיד מקריב הפר
ושבעת הכפשים של מסוף היום. ואחר כך מקדש ידיו
ורגליו, ופושט בגדי זָהָב, וטובל, ולובש בגדי לבן;
ומקדש ידיו ורגליו, ובא לו אצל פרו. ופרו היה עומד בין
האולם ולמזבח, ראשו לדרום ופניו למערב; והכהן עומד
במזרח, ופניו למערב, וסומך שתי ידיו על ראש הפר,
ומתודה. וכך היה אומר: 'אנא ה'! חטאתי ועויתי
ופשעתי לפניך אני וביתי; אנא ה'! כפר נא לחטאים
ולעוונות ולפשעים, שחטאתי ופשעתי ופשעתי לפניך
אני וביתי, כפתוב בתורת משה עבדך; כי ביום הזה יכפר
עליכם לטהר אתכם, מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו'.
ואחר כך מגדיל על שני השעירים, וקושר לשון של
זהורית בראש שעיר המשלח [לעזאזל], ומעמידו כנגד
בית שלוחו, ולנשחט כנגד בית שחיטתו. ובא לו אצל פרו
שניה; וסומך שתי ידיו על ראשו, ומתודה ודוי שני. וכך
הוא אומר: 'אנא ה'! חטאתי עויתי ופשעתי לפניך, אני
וביתי ובני אהרן עם קדושיך; אנא ה'! כפר נא לחטאים
ולעוונות ולפשעים, שחטאתי ופשעתי ופשעתי לפניך,
אני וביתי ובני אהרן עם קדושיך, כפתוב בתורת משה
עבדך; כי ביום הזה יגו'. ואחר כך שוחט את הפר,
ומקבל את דמו, ונותנו למי שהוא מנודו שלא יקדש, על
הרָבֵד [מרפפת] הרביעי של היכל מבחוץ. ונוטל את
המחנה, וחוטת בה אש מעל המזבח, מן הסמוך למערב,
שנאמר: "מעל המזבח מלפני ה'"; ויורד, ומניחה על
הרָבֵד שבעזרה. ומוציאין לו את הכף, וכלי מלא קטרת
דקה מן הדקה, וחופן ממנה מלא חפניו, לא מחוקות ולא
גדושות אלא טפופות [- אצבעותיו רחוקות מעט מכף ידו]
- הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו; ונותן לתוך הכף.
כבר בארנו, שהולכה בשמאל פוסלת בדם הקדשים
ובשאר העבודות; לפיכך היה מן הדין שיוליף המחנה
בשמאלו וכף הקטרת בימינו. אבל מפני כבוד המחנה,
ועוד שהיא חמה - אינו יכול לסבלה בשמאלו עד הארון;
לפיכך נוטל המחנה בימינו וכף הקטרת בשמאלו. ומהלך
בהיכל עד שהוא מגיע לקדש הקדשים; מוצא הפרכת
פרופה [מקופלת מעט], נכנס לקדש הקדשים עד שהוא
מגיע לארון. הגיע לארון, נותן את המחנה בין שני

ט. ואין מטמא בגדים ואין נשרף בבית הדשן - אלא הפך
הזה האחרון, שבו נגמרה הכפרה.
י. נתערב לו דם הפך בדם השעיר קדם שיגמר ההזיות -
נותן אחת למעלה ושבע למטה לשם פיר, וחוזר ונותן
אחת למעלה ושבע למטה לשם שעיר. נתערבו במתנה
אחרונה - נותן אחת למטה לשם פיר, וחוזר ונותן אחת
למעלה ושבע למטה לשם שעיר.
יא. נתחלפו הכוסות, ולא ידע איזה הוא כוס דם הפך
ואיזה הוא כוס דם השעיר - נותן מאחד מהן אחת למעלה
ושבע למטה, ונותן מן השני אחת למעלה ושבע למטה,
וחוזר ונותן מן הראשון אחת למעלה ושבע למטה; נמצא
מכל מקום, שנותן מדם הפך, ואחריו מדם השעיר.
יב. קבל מדם הפך בשתי כוסות, וקבל דם השעיר בשתי
כוסות, ונתערבו מקצת הכוסות, ולא נודע כוס דם הפך
מכוס דם השעיר - הרי זה מזה כל ההזיות במצותן מן
הכוסות שלא נתערבו, ושופך שגרי אלו שהזה מהן על
היסוד כמצוה; ואותן הכוסות שנתערבו, ישפכו לאמה -
תעלת העזרה.
יג. פר יום הכפורים - אף על פי שבהן גדול קונה אותו
משלו, שנאמר: "פר חטאת אשר לו" - המקום הפקיר
ממונו בו לכל אחיו הכהנים; שאילו לא היה להן בו
שתפות, לא היו מתפפרין בו. לפיכך, אם מת בהן גדול
קדם שישחט הפך - הבהן שעומד תחתיו אינו מביא פר
אחר, אלא שוחט את של ראשון; ואינו חטאת שמתו
בעליה שתמות, שאין חטאת הרבים מתה. שחט את הפך,
ומת קדם שיכפר בדמו - הבהן האחר נכנס בדם זה
ומכפר בו.
יד. שני שעירי יום הכפורים - מצותן שיהיו שוין במראה
ובקומה ובדמים - [במחזירם], ולקיתתן באחת; אף על פי
שאין שוין, בשרים; לקח אחד מהן היום ואחד למחר -
בשרים.
טו. מת אחד מהן - אם עד שלא הגריל מת, יקח זוג
לשני. ואם משהגריל מת - יביא שנים ויגריל עליהן
פתחלה, ורואה איזה הוא שמת: אם היה של שם, אומר:
זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו; ואם היה
המת של עזאזל, יאמר: זה שעלה עליו הגורל לעזאזל
יתקיים תחתיו. והשני מן השנים שהגריל עליהן בסוף -
ירצה עד שיפל בו מום, וימכר, ויפלו דמיו לנדבה; שאין
חטאת הצבור מתה.
טז. פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו, והפריש אחרים
תחתיהן וקרבו, ונמצאו הראשונים - ירעו עד שיתאבדו
[יפסלו במום], וימכרו, ויפלו דמיהן לנדבה; וכן אם
נמצאו הראשונים קדם שיקרבו אלו - יקרבו הראשונים,
וירעו השניים עד שיפל בהן מום, ויפלו דמיהן לנדבה;
שאין חטאת הצבור מתה.
יז. המום פוסל בשעיר המשתלח, אפלו מום עובר; וכן
אם נעשה מחסר זמן, נפסל - כגון שנשחטה אמו לחולה

ונותן בכלי, ומשלח השאר לבית הדשן לשפרה. ויוצא
לעזרת נשים, וקורא שם - אחר שיגיע שעיר למדבר.
ואחר כך מקדש, ופושט בגדי לכן, וטובל, ולובש בגדי
זהב, ומקדש ידיו ורגליו; ועושה השעיר הנעשה בחוץ,
שהוא מכלל קרבנות מוסף היום. ומקריב אילו ואיל העם,
שנאמר: "ויצא, ועשה את עלתו ואת עלת העם"; ומקטיר
האמורין של פר ושעיר הנשפרין, ומקריב תמיד של בין
הערבים. ואחר כך מקדש, ופושט בגדי זהב, וטובל,
ולובש בגדי לכן, ומקדש; ונכנס לקדש הקדשים, ומוציא
הכף והמחתה. ואחר כך מקדש, ופושט בגדי לכן, וטובל,
ולובש בגדי זהב, ומקדש; ומקטיר קטרת של בין
הערבים, ומטיב את הנרות של בין הערבים כשאר הימים.
ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, ולובש
בגדי עצמו, ויוצא לביתו; וכל העם מליין אותו עד ביתו.
ויום טוב היה עושה, על שצא בשלום מן הקדש.

פרק ה

א. כל עבודות שעובד בבגדי לכן בפנים בהיכל, צריך
לעשותן על הסדר שבארנו; ואם הקדים בהן מעשה
לחברו - לא עשה כלום.
ב. קטרת שחפנה [לקח] קדם שחיתת הפך - לא עשה
כלום; אף על פי שהחפנה בעזרה - צריך פנים בעבודת
פנים היא. וכן שעיר ששחטו קדם מתן דמו של פר - לא
עשה כלום; אף על פי שהשחטה בעזרה, הרי דמו נכנס
לפנים.
ג. איל ושעיר המוספין שעשה אותן קדם עבודת היום,
אין כלום.
ד. הקדים דם השעיר לדם הפך בקדש הקדשים - יזה
מדם הפך במצותו; ואחר כך יביא שעיר אחר, וישחט
אותו, ויזה מדמו בקדש הקדשים במצותו, ויפסל הראשון.
הקדים דם השעיר לדם הפך במתנות - [הזיות הדם]
שבהיכל על הפרכת, יחזור ויזה מדם השעיר פעם שניה
לאחר דם הפך.
ה. נשפך הדם עד שלא גמר מתנות שבקדש הקדשים -
יביא דם אחר, ויחזור ויזה פתחלה בקדש הקדשים;
ו. גמר מתנות שבקדש הקדשים, והתחיל במתנות
שבהיכל, ונשפך הדם עד שלא גמר - יביא דם אחר,
ומתחיל מתחלת הזיות שבהיכל;
ז. גמר מתנות שבהיכל, והתחיל לתן על מזבח הזהב,
ונשפך הדם עד שלא גמר - יביא דם אחר, ומתחיל
מתחלת מתנות המזבח; שפולן כפרה בפני עצמן הן.
ח. גמר מתנות המזבח ואחר כך נשפך הדם - אינו צריך
להביא דם אחר; ששפיכת השירים על מזבח החיצון אינה
מעבדת. ואם דם הפך הוא שנשפך קדם שיגמר כל
המתנות - הרי זה מביא פר אחר, ויחפן הקטרת פעם
שניה קדם שחיתת הפך, ויקטיר הקטרת, ואחר כך יביא
דמו ויזה ממנו.

45 אָפּלו אַל הָר מָאָלו וְכִיּוּצָא בְּהֵן - הוּאִיל וְהֵן מִתְּרִין
46 לְמַקְצָת בְּגִי אָדָם לִהְנוֹת בְּהֵן, כָּל הַנֶּהֱנֶה מִהֵן לֹא מַעַל.
47 וְאָפּלו נִפְסְלו וְנֶאֱסָרוּ בְּאִכִּילָה - הוּאִיל וְהִיתָה לָהֶן שַׁעַת
48 הַתֵּר, אֵין חֲבִיבִין עֲלֵיהֶן מַעֲלִילָה.
49 ג. הַמוֹעֵל בְּדוֹן - לוֹקָה, וּמִשְׁלָם מִה שֶׁפָּגַם מִן הַקֹּדֶשׁ
50 בְּרָאשׁוֹ [- קרן]. וְאִזְהָרָה שֶׁל מַעֲלִילָה, מִזֶּה שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא
51 תוּכַל לֵאמֹר בְּשַׁעֲרֶיךָ, מַעֲשֵׂר דִּגְגָךְ . . וּנְדָרֶיךָ" - מִפִּי
52 הַשְּׁמוּעָה [מסורת ממש רבינו] לְמִדּוֹ, שֶׁזוֹ אִזְהָרָה לְאוּכַל
53 מַבְשֵׁר עוֹלָה, הוּאִיל וְכָלָה לִשְׁם; וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר כָּל
54 קֹדֶשׁ שֶׁהוּא לֵה' לְבָדו - בֵּין מַקְדָּשִׁי מִזְבֵּחַ, בֵּין מַקְדָּשִׁי
55 בְּדֶק הַבַּיִת - אִם נִהְיָה מִהֵן בְּשׁוּה פְּרוּטָה, לוֹקָה. מַעַל
56 בַּשְּׁגָגָה - מִשְׁלָם מִה שֶׁנִּהְיָה, וְחוֹסֶפֶת חֲמִשׁ, וּמִבִּיא אֵיל
57 בִּשְׁנֵי סָלָעִים וּמִקְרִיבוֹ אֶשֶׁם, וּמִתְּכַפֵּר לוֹ; וְזֶה הוּא הַנֶּהֱרָא
58 'אֶשֶׁם מַעֲלִילוֹת', שֶׁנֶּאֱמָר: "וְחִטָּאָה בַּשְּׁגָגָה מַקְדָּשִׁי ה',
59 וְהִבִּיא אֶת אֶשְׁמוֹ . . וְאֶת אֲשֶׁר חִטָּא מִן הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלַם, וְאֶת
60 חֲמִישָׁתוֹ וְגו'". וְשִׁלּוֹם הַקֶּרֶן בְּחוֹסֶפֶת חֲמִשׁ, עִם הַבָּאָת
61 הַקֶּרֶן - מִצְוֹת עֲשֵׂה.
62 ד. תְּשַׁלּוֹם הַקֶּרֶן וְהַבָּאָת הָאֶשֶׁם מַעֲבָבִין הַפֶּפֶרָה; וְאֵין
63 הַחֲמִשׁ מַעֲבָב, שֶׁנֶּאֱמָר: "בְּאֵיל הָאֶשֶׁם" - אֵיל וְאֶשֶׁם
64 מַעֲבָבִין, וְאֵין הַחֲמִשׁ מַעֲבָב.
65 ה. הִבִּיא מַעֲלִילָתוֹ עַד שֶׁלֹּא הִבִּיא אֶשְׁמוֹ - לֹא יֵצֵא. נִסְתַּפֵּק
66 לוֹ אִם מַעַל אוֹ לֹא מַעַל - פְּטוּר מִן הַתְּשַׁלּוּמִין וּמִן הַקֶּרֶן
67 וְהַחֲמִשׁ. וְהָרִי הוּא כְּתוּלַת הַהֶקְדֶּשׁ; וְאִם נִהְיָה בּוֹ, מוֹסִיף
68 חֲמִשׁ עַל הַחֲמִשׁ. וְכִכָּר בְּאֶרְנוּ כְּמָה פְּעֻמִּים, שֶׁהַחֲמִשׁ -
69 אֶחָד מֵאֲרָבָעָה מִן הַקֶּרֶן, עַד שִׁיְהִיָּה הוּא וְחֲמִשּׁוֹ חֲמִשָּׁה.
70 ו. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁאֵין חֲבִיבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם מַעֲלִילָה מִדְּבָרֵי
71 תוֹרָה, אֲכָל אֶסוּר לִהְנוֹת בְּהֵן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים; וְהַנֶּהֱנֶה
72 בְּהֵן, מִשְׁלָם קֶרֶן בְּלִבָּד, וְאֵינוֹ מוֹסִיף חֲמִשׁ, וְאֵינוֹ מִבִּיא
73 אֶשֶׁם.
74 ז. כָּל קֹדֶשִׁי מִזְבֵּחַ, בֵּין קֹדֶשִׁי קֹדֶשִׁים בֵּין קֹדֶשִׁים קְלִים -
75 אֶסוּרִין בְּגִזָּה וְעִבּוּדָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תַעֲבֹד בְּכֹכּוֹר שׁוֹרְךָ,
76 וְלֹא תִגֹּז בְּכֹכּוֹר צֹאנְךָ"; וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר קֹדֶשִׁים. וְהַגּוֹזֹז
77 אֶת הַשּׁוֹר אוֹ הָעוֹבֵד בְּצֹאן - לוֹקָה מִן הַתּוֹרָה; וְתוֹלֵשׁ אֵינוֹ
78 כָּגוּזֹז. וְיִרְאָה לִי שֶׁאֵינוֹ לוֹקָה עַד שִׁיִּגְזֹז כְּדִי רַחֵב הַסֵּיט
79 כְּפוּל [- מִידַת טוּוִיָּה] - לֹא יִהְיֶה זֶה חֲמוּר מִן הַשִּׁבְתָּ.
80 ח. סֶפֶק קֹדֶשִׁים, כְּגוֹן בְּהֵמָה שֶׁהִיא סֶפֶק בְּכֹכּוֹר וְכִיּוּצָא בָּהּ
81 - הָרִי הֵן אֶסוּרִין בְּגִזָּה וְעִבּוּדָה; וְהַגּוֹזֹז אוֹ הָעוֹבֵד בְּהֵן,
82 אֵינוֹ לוֹקָה.
83 ט. בְּהֵמַת הַקֹּדֶשׁ שֶׁנֶּפֶל בָּהּ מוּם וְנִפְדָּת כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ -
84 אֵינָה מִתְּרַת בְּגִזָּה וְעִבּוּדָה, וְהָרִי הִיא בְּאֶסְרוּרָה עַד
85 שֶׁתִּשְׁחַט; וְשִׁחְטָה אַחֵר פְּדִינָה - הַתֵּרָה בְּאִכִּילָה. בְּמָה
86 דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁקְדָם הַקֹּדֶשׁ אֶת מוֹמֵן, אוֹ קֹדֶם מוּם
87 עוֹבֵר לְהַקְדִּישׁ; אֲכָל הַמַּקְדִּישׁ בְּעֶלֶת מוּם קְבוּעַ לְמִזְבֵּחַ -
88 אֵינָה אֶסְרוּרָה בְּגִזָּה וְעִבּוּדָה אֲלָא מִדְּבָרֵיהֶם [שֶׁל חֲכָמִים].
89 נִפְדָּת - הָרִי זֶה כְּחִלִּין לְכָל דְּבָר, וְתַצֵּא לְחִלִּין לְהַגּוֹז וְלִהְצֵבֵד;
90 חוּץ מִן הַבְּכֹר וְהַמַּעֲשֵׂר, שֶׁהַקֹּדֶשׁ חָלָה עַל גּוֹפֵן אֶף עַל פִּי
91 שֶׁהֵן בְּעֵלִי מוֹמִין קְבוּעִין מִתְּחִלָּתָן, וְאֵינָן יוֹצֵאִין לְחִלִּין לְהַגּוֹז

1 בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים [וּמִפְּנֵי זֶה אֶסוּר לְשׁוּחֲטוֹ הַיּוֹם]; שְׁדַחְתָּהּ
2 לְעִזְאוֹל הִיא שְׁחִיטָתָהּ.
3 יח. הִיָּה טְרֵפָה - פֶּסוּל, שֶׁנֶּאֱמָר: "יַעֲמֹד חִי".
4 יט. חָלָה הַשְּׁעִיר, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְחַלֵּף - מִרְכִּיבוֹ עַל כַּתְּפוֹ,
5 וְאָפּלו בִּשְׁבַת;
6 כ. חָלָה הַמִּשְׁלַח - הָרִי זֶה מִשְׁלַחוֹ בְּיַד אַחֵר.
7 כא. נִטְמָא הַמִּשְׁלַח - הָרִי זֶה נִכְנָס לְמַקְדָּשׁ, וְנוֹטְלוֹ וְיוֹצֵא,
8 שֶׁנֶּאֱמָר: "בְּיַד אִישׁ עֲתִי" - בְּיַד זֶה שֶׁהוּכֵן, אָפּלו נִטְמָא.
9 כב. דָּחָפוֹ, וְנִפֵּל הַשְּׁעִיר וְלֹא מָת - יֵרֵד אַחֲרָיו וְיִמִּיתָהוּ
10 בְּכָל דְּבָר שְׁמִיתוֹ. וְאֲכָרִי שְׁעִיר זֶה מִתְּרִין בְּהִנְיָה.
11 כג. נִפְתָּתָה [נִפְלָה] תִּקְרָה שֶׁל הֵיכָל - לֹא הִיָּה מִזֶּה,
12 שֶׁנֶּאֱמָר: "בִּאֵהָל מוֹעֵד".
13 כד. מִזְבֵּחַ שֶׁלֹּא נִתְחַנֵּף [- נִחְנָף] בַּקֶּטֶרֶת - לֹא יִזָּה עֲלָיו,
14 שֶׁנֶּאֱמָר: "מִזְבֵּחַ קֶטֶרֶת הַסַּמִּים".
15 כה. חֶסֶר מִן הַקֶּטֶרֶת אַחֵד מִסְמָנֶיהָ אוֹ מַעֲלָה עֲשָׂן [- מִין
16 עֹשֵׁב לַעֲשׂוֹן] - חֲבִיב מִיתָה עֲלֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא יָמוּת, כִּי
17 בְּעֶנְף אֲרָאָה". וְכֵן חֲבִיב מִיתָה עַל בִּיאָתוֹ [לְקוּדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים]
18 בְּלֹא מִצְוָה. לְפִיכָךְ, אִם שָׁגָג בְּבִיאָה [- שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁאֶסוּר
19 לְהִיכָנֵס סוֹתָם לְקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים] וְהוּזִיד בַּקֶּטֶרֶת, אוֹ שֶׁנִּכְנָס
20 בַּקֶּטֶרֶת שְׁלֵמָה עִם הַחֲסֵדָה - חֲבִיב מִיתָה.
21 כו. הַקֶּטֶר מִן הַקֶּטֶרֶת שֶׁל קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים בְּזִית בְּהֵיכָל -
22 חֲבִיב מִיתָה.
23 כז. חֲפִינַת הַקֶּטֶרֶת - עִבּוּדָה, וְהַמַּחֲשָׁבָה [הַפְּסוּלָה]
24 פּוֹסְלָת בָּהּ; וְכֵן חֲתִית הַגִּחְלִים לְקֶטֶרֶת נִפְסָלָת בְּמַחֲשָׁבָה;
25 שְׁמִכְשִׁירֵי קֶרֶן קֶרֶן.
26 כח. חֶפֶן בְּרָאשֵׁי אֲצִבְעוֹתָיו, אוֹ מִן הַצִּדִּין, אוֹ מִמַּטָּה
27 לְמַעַל, אוֹ שֶׁחֶפֶן בְּיָדוֹ זֶה וּבְיָדוֹ זֶה וְקֶרֶן זֶה לְזוֹ, אוֹ
28 שְׁנֵיתָפוּרָה קֶטֶרֶת מִיָּדוֹ עַל הָאֶרֶץ וְאֶסְפָּה, אוֹ שֶׁחֶפֶן חֲבָרוֹ
29 וְנָתַן לְחִפְיָיו, אוֹ שֶׁחֶפֶן וְנָתַן וְנִכְנָס שְׁנֵי כְּמָה שֶׁחֶפֶן רִאשׁוֹן
30 - כָּל אֵלוֹ סֶפֶק, וְלֹא יִקְטִיר; וְאִם הַקֶּטֶר, הִרְצָה.
31 בְּרִיד רִחְמָנָא דְּסִינְעִין
32

הלכות מעילה

33 יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת - אַחַת מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּים
34 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְשִׁלָּם הַמוֹעֵל
35 אֲשֶׁר חִטָּא בְּחוֹסֶפֶת חֲמִשׁ וְקֶרֶן, וְזֶה הוּא דִּין הַמוֹעֵל;
36 (ב) שֶׁלֹּא לַעֲבֹד בְּקֹדֶשִׁים; (ג) שֶׁלֹּא לִגְזֹל קֹדֶשִׁים. וּבִאֵוֶר
37 מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפָרָקִים אֵלוֹ.

פרק א

39 א. אֶסוּר לְהִדְיוֹט לִהְנוֹת מַקְדָּשִׁי ה', בֵּין מִדְּבָרִים הַקֶּרֶבֶן
40 עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, בֵּין מַקְדָּשִׁי בְּדֶק הַבַּיִת [- הַמִּקְדָּשׁ]; וְכָל
41 הַנֶּהֱנֶה בְּשׁוּה פְּרוּטָה מַקְדָּשִׁי ה', מַעַל.
42 ב. דְּבָרִים שֶׁהִתְרִי בְּאִכִּילָה מִן הַקֶּרֶבֶנוֹת - כְּגוֹן בִּשֵׁר
43 חֲטָאֹת וְאֶשֶׁם אַחֵר וְרִיקַת דָּמָן, אוֹ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם [שֶׁל
44 שְׁבוּעוֹת] אַחֵר וְרִיקַת דָּם שְׁנֵי הַכִּבְשִׁים - אֵין בְּהֵן מַעֲלָה.

מתוך מהדורת חזק

46 ומנחת כהנים, והתביתין [מנחת חביתין], ומנחת נסכים
47 [הבאה עם הקרבנות] - מועלין בהן משעת הקדשן, עד
48 שיצאו אחר שרפתן על המזבח לבית הדשן.
49 ד. וכן פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין - מועלין בהן
50 משעת הקדשן, עד שישרפו ותגמר שרפתן בבית הדשן
51 ויתוף הבשר; אבל קדם שיתוף - מועלין בו והוא בבית
52 הדשן.
53 ה. וכן פרה אדמה מועלין בה משהקדשה עד שתעשה
54 אפר; אף על פי שהיא קדשי בך הבית, הרי נאמר בה:
55 "חטאת היא". ותנאי בית דין הוא, שלא ימעל אדם באפר
56 פרה.
57 ו. חטאת בהמה, ואשם, וזבחי שלמי צבור - מועלין בכלן
58 משהקדשו עד שיזרק הדם. נזרק הדם - מועלין באמורייהן
59 עד שיצאו לבית הדשן; ואין מועלין בבשר. וכן חטאת
60 העוף - מועלין בה משהקדשה עד שיהיה דמה. הנה דמה
61 - אין בה מעילה, אבל אסור להנות במראתה [מצבור
62 הפסולת] ונוצתה; והנהגה בהן אחר הנהגה, לא מעל.
63 ז. המנחות - מועלין בהן משהקדשו, אף על פי שצדין
64 לא נתקדשו בכלי שרת, עד שקטיר הקמץ; קרב הקמץ
65 - התרו השירים באכילה. ואם נפסלו השירים או חסרו
66 ואחר כך הקטיר הקמץ - הואיל והקטרה זו אינה מתרת
67 השירים באכילה, הרי הדבר ספק אם יצאו ידי מעילה או
68 לא יצאו.
69 ח. לחם הפנים - מועלין בו משהקדש, אף על פי שצדין
70 לא נאפה, עד שקטיר הבזיכין; הקטיר הבזיכין - הפר
71 באכילה. וכן שתי הלחם - מועלין בהן משהקדשו, קדם
72 שיאפו, עד שיזרק דם הבכשים; נזרק דם הבכשים - התרו
73 באכילה.
74 ט. הנסכים - מועלין בהן משהקדשו; ירדו לשיתין
75 [תעלות תחת המזבח]. אין מועלין בהן. מים שמנסכין בחג
76 הספות - כל זמן שהן בפד של זהב, אין נהנין בהן;
77 והנהגה, לא מעל. נתנו אותן בצלוחית - מועלין בכלן,
78 שהרי הן מקלל הנסכים.
79 י. לוג שמן של מצרע - מועלין בו משהקדש בכלי, עד
80 שיזרק דם האשם; נזרק דם האשם - לא נהנין ולא
81 מועלין, עד שיתנו ממנו מתנותיו [- שתעשה עבודתו];
82 נתנו ממנו המתנות - התרו השירים באכילה, בבשר
83 חטאת ואשם.
84 יא. כל דמי שחיטת הקדשים - אין מועלין בו, בין לפני
85 כפרה בין לאחר כפרה, עד שישא נחל קדרון; יצא נחל
86 קדרון - מועלין בו, מפני שהיה נמכר לגנות, ודמיו
87 הקדש. אבל המקו דם לבהמת קדשים - הרי הוא אסור
88 בהנהגה, ומועלין בו; הואיל ואינה יכולה לחיות בלא דם,
89 הרי הוא כגופה.
90 יב. העצמות והגידים והטלפים שפרשו מקדשי
91 קדשים לפני זריקת דמים - מועלין בהן; פרשו לאחר
92 זריקת דמים - אין מועלין בהן. עצמות העולה שפרשו

1 ולהעבד לעולם. ואסור להרביע [לזווג] בככור ובפסולי
2 המקדשין.
3 י. מתר לתלש השער לכתחלה מן הקדשים כדי להראות
4 המום לממחה; ואותו השער שתלש או שגשר מן הבהמה
5 או מן הככור והמעשר - הרי זה אסור בהנהגה אפלו לאחר
6 שישחטו מפני מומן; גזרה שמה לשמה אותן [בכיים,
7 שינשור צמרם], הואיל ואינן באין לכפרה [אינו מזדח
8 לשוחטן]. אבל צמר הנזיר מן החטאת והאשם - מתר
9 בהנהגה לאחר שחיטתן מפני מומן; הואיל ולכפרה הן
10 באין, אינו משהה אותן. ואם נתלש מן העולה - הרי זה
11 ספק. וכל שיתלש מן הקדשים אחר שנפל בהן מום - הרי
12 הוא מתר בהנהגה, שהרי לא תלש בנזיר; חוץ מן הככור
13 והמעשר - שאף הנתלש ממנו אחר שנפל בו מום, אסור
14 בהנהגה.
15 יא. השוחט בכור או שאר מקדשין, תולש השער מפאן
16 ומפאן לעשות מקום לספי - ובלבד שלא יזינו [- השער]
17 ממקומו.
18 יב. קדשי בך הבית אסורין בגזרה ועבודה מדברי
19 סופרים [- חכמים]; אבל מן התורה אינן אסורין. לפיכך,
20 הגוזז אותן או העובד בהן - אינו לוקה, אבל מפין אותו
21 מכת מרדות.
22 יג. המקדיש עפר למזבח - אמו אסורה בעבודה מדברי
23 סופרים; מפני שעבודתה מכחשת את העבר, גזרו בה.
24 והרי היא מתרת בגזרה, שאין בזה הפסד לזלזול. הקדיש
25 אבר אחד מן הבהמה, בין לזרק הבית בין למזבח - הרי
26 הדבר ספק אם אסורה בזה בגזרה ועבודה או אינה
27 אסורה; לפיכך אין לוקין עליה.

יום שבת קודש ז' תמוז ה'תשע"ד

פרק ב

29
30 א. קדשים קלים - אין מועלין בהן עד שיזרק הדם. נזרק
31 הדם - מועלין באמורייהן [אברים וחלקים חשובים
32 המוקטרים] עד שיצאו לבית הדשן [- עד פינוי אפרם];
33 שהרי הן לאשים, ואין מועלין בדבר הנאכל, כמו
34 שבארנו. אפלו העלה האמורין שלהן למזבח קדם זריקה
35 - אין מועלין בהן עד שיזרק הדם. הוציא אמורייהן לחוץ
36 [- חוץ לעזרה] קדם זריקה - אין מועלין בהן עד שיזרק
37 הדם. נזרק הדם - אף על פי שצדין הן בחוץ ולא החזירן,
38 מועלין בהן; שהזריקה מועלת ליצא בין להקל בין
39 להחמיר.
40 ב. כל קדשי קדשים - מועלין בהן משהקדשו עד שיזרק
41 הדם. נזרק הדם - מועלין בהן בדבר שפלו לאשים, עד
42 שישרף ויצא לבית הדשן; ואין מועלין בדבר הנאכל, כמו
43 שבארנו.
44 ג. ביצר? העולה, אחר עולת העוף ואחר עולת בהמה,
45 והקמץ [הקרב מן המנחה], והלבונה [מין עשב למנחות],

לעבודה, וקבלו שאר דם [שיצא בו] הנפש וזרקוהו - אין
מועלין בבשרן; שאין הפסולין עושין שאר דם הנפש
שירים [- שפסולין לזריקה], חוץ מן הטמא - הואיל וראוי
לעבודת צבור, עושה שאר הדם שירים.
ג. ביצר? קבל הטמא וזרק - אף על פי שחזר הכשר
וקבל שאר דם הנפש וזרקו, הרי אלו לא היתה להן שעת
התר, ומועלין בכלן; שנה הדם שירים הוא, ואין זריקת
השירים מועלת. כבר בארנו, שאין בקדשים קלים מעילה
לעולם, חוץ מאמורייהו אחר זריקת הדם - והוא שתהיה
זריקה המועלת. אבל קדשים קלים שנתפגלו [ונפסלו] -
אף על פי שזוהר הדם, אין מועלין באמורייהו; וכן אם
יצא הדם - אף על פי שהחזירו וזרקו, אין מועלין
באמוריין.
ד. כל חטאות המתות, כגון ולד חטאת ותמורתה [-]
החליף קרבן בבהמה אחרת - ונתקדשו שניהם] וכיצא בהן
אסור להנות בהן; ואם נהנה, לא מעל.
ה. וכל חטאת [שדינה] שתקעה עד שיפיל בה מום -
מועלין בה עד שתפדה.
ו. המפריש חטאתו ואברה והפריש אחרת תחתיה, ואחר
כך נמצאת הראשונה, והרי שתייהן עומדות, ושחט שתייהן
כאחת, וזרק דם אחת מהן - אין מועלין לא בבשר זו
שזוהר דמה ולא בבשר חכרתה, ואף על פי שאינו ראוי
לאכילה, הואיל ואם רצה מזה וזרק ואם רצה מזה וזרק.
אבל אם שחט זו אחר זו - אין דמה מועיל לבשר חכרתה,
ואפילו לאחר זריקה; שהרי לא היתה לה שעה הראויה
להתר בשירה.
ז. כל חטאת העוף או עולת העוף שנפסלה בשנוי עשייתה
או בשנוי מקום עשייתה - מועלין בה, חוץ מעולת העוף
שנמלקה למטה במליקת חטאת לשם חטאת; שאף על פי
שלא עלת לבצלים לשם חובה [- חובת קרבנם], אין
מועלין בה - הואיל ושנה שמה ומקום עשייתה, ושנה
מעשיה לשם דבר שאין בו מעילה.
ח. מנחה שנתפגלה [ונפסלה] או שנעשית במחשבת
המקום [- שחשב לאכלה לא במקומה], וכן שתי הלחם
[של שבועות] ולחם הפנים שנתפגלו או שנפסלו
במחשבת המקום - מועלין בהן, שהרי לא היתה להן
שעת התר.
ט. וכן קמץ [ממנחה] שיצא לחוץ [- חוץ לעזרה] או לן,
וחזר והקטירו - מועלין בשירים, שהרי לא היתה שם
שעת התר; אבל אם נטמא הקמץ והקטירו - אין מועלין
בשירים; שהחיצ [של הכהן הגדול] מרצה [מכפר] על
הטמא, ואינו מרצה לא על הלן ולא על היצא. יצאו
השירים או נטמאו, ואחר כך הקטיר הקמץ - אף על פי
שהן אסורין באכילה - אין מועלין בהן, שהרי קרב הקמץ
במצותו.
י. הנהנה מקדשי קדשים בלן לפני זריקת דמן, או
מאמורי [אבריו] קדשים קלים לאחר זריקה, או שנהנה מן

לפני זריקה - אין מועלין בהן לאחר זריקה; שהזריקה
מתרת אותן. ואם פרשו אחר זריקה - מועלין בהן לעולם.
עצמות העולה שפקעו [קפצו] מעל המזבח - קדם חצות
הלילה, מועלין בהן; לאחר חצות, אין מועלין בהן; אף
על פי שפקעו קדם חצות - בין שהגיע חצי הלילה, נעשו
כל האברים כמי שנתאכלו ונעשו אפר.
יג. גחלת שפקעה מעל המזבח, בין לפני חצות בין לאחר
חצות - לא נהנין ולא מועלין; אבל גחלת של קדשי בדק
הבית - מועלין בה. והשלכתה - לא נהנין ולא מועלין.
יד. דשן [אפר] המזבח החיצון, בין קדם הרמת הדשן
בין אחר הרמה - מועלין בו.
טו. דשון המזבח הפנימי ודשון המנורה - לא נהנין ולא
מועלין.
טז. כל בהמת קדשי קדשים שהיא בעלת מום - בין
שקדם מום קבוע להקדשה, בין שקדם הקדשה למום
קבוע, ואפילו היתה מחסר זמן [כגון: פחות מח' יום
ללידתו - שאסור להקריבו] - מועלין בהן משהקדשו, עד
שיפדה. אבל תורין [קטנים] שלא הגיע זמנן, ובגני יונה
שעבר זמנן, והן קדשי מזבח - אף על פי שאסור להנות
בהן, הנהנה לא מעל; הואיל ואינן ראויין לפדיון, הרי הן
כחטאות המתות; לפיכך אין מועלין בהן.

פרק ג

א. קדשי מזבח שמתו - יצאו ידי מעילה דבר תורה, אבל
מועלין בהן מדברי סופרים [חכמים]. וכן אם נפסלו
בדברים שיפסלו בהן הקרבנות, שפבר בארנום - מועלין
בהן מדברי סופרים. במה דברים אמורים? בשלא היה
להן שעת התר לאכילת כהנים; אבל אם היה לקדשי
קדשים הנאכלין שעת התר, ואחר כך נפסלו ונאסרו
באכילה - הואיל והתירו שעה אחת, אין מועלין באותו
דבר שהיה ראוי לאכילה כמו שבארנו. ביצר? קדשי
קדשים שנפסלו קדם שיגיע הדם למזבח כהלכתו - כגון
ששחטן בדרום, אף על פי שקבל בצפון, או ששחטן
בצפון וקבל בדרום, או ששחט ביום וזרק בלילה, או
ששחט בלילה וזרק ביום, או שעשאן במחשבת הזמן או
במחשבת המקום [- שחשב שלא לאכלה בזמנה או
במקומה], או שקבלו הפסולין [לעבודה] את דמן אף על
פי שזרקוהו בשרים, או שזרקוהו פסולין אף על פי
שקבלוהו בשרים, או שיצא הכשר או הדם בלן [חוץ
לעזרה] קדם זריקת הדם, או שלן הדם - בכל אלו מועלין
בכלן לעולם, שהרי לא היה להן שעת התר. אבל אם הגיע
הדם למזבח במצותו, ואחר כך לן הכשר או האמוריין, או
שנטמא הכשר או האמוריין [וחלקים המוקטרים], או שיצא
הכשר או האמוריין לחוץ, או שיצא מקצת הכשר קדם
זריקת דמים - בכל אלו וכיצא בהן, אין מועלין בשאר
בשרן; שהרי היה לו שעת התר לאכילה, כמו שבארנו.
ב. קבלו הפסולין את הדם וזרקוהו, וזוהר הכשרים

מתוך מהדורת חזק

47 ו. המפריש שתי סלעים לאִשָּׁם, וְלָקַח בָּהֶן שְׁנֵי אֵילִים
 48 לְחֵלִין - הוֹאִיל וְקָנָה חֵלִין בְּדָמֵי אִשָּׁם, מַעַל, וְחֵיב לְשַׁלֵּם
 49 עֲשָׂרָה דִּנָּרִים שֶׁהֵן שְׁנֵי סְלָעִים וְחֻמְשָׁן, וְיָבִיא בָּהֶן אִשָּׁם;
 50 וְיָבִיא אִשָּׁם עַל מַעֲלָתוֹ. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה אֶחָד מִשְׁנֵי
 51 הָאֵילִים שֶׁקָּנָה יָפָה שְׁתֵּי סְלָעִים וְהַשְּׁנִי יָפָה עֲשָׂרָה דִּנָּרִין
 52 - יָבִיא הַשְּׁנִי עֲשָׂרָה אִשָּׁם תַּחַת הַמַּעֲלָה עִם הַחֹמֶשׁ,
 53 וְיָבִיא הַשְּׁנִי שְׁנֵי סְלָעִים אִשָּׁם עַל מַעֲלָתוֹ. לָקַח אֶחָד
 54 לְאִשָּׁם וְאֶחָד לְחֵלִין - אִם הָיָה שֶׁל אִשָּׁם יָפָה שְׁתֵּי סְלָעִים,
 55 יָבִיא אוֹתוֹ לְאִשָּׁמוֹ הָרָאשׁוֹן. וְכֵן אִם הָיָה זֶה הַחֵלִין יָפָה
 56 שְׁתֵּים - יָבִיא אוֹתוֹ אִשָּׁם מַעֲלָתוֹ, שֶׁהָרִי מַעַל בְּסֹלֶעַ אַחַת
 57 מְדָמֵי הָאִשָּׁם; וְיִשְׁלַם חֲמִשָּׁה דִּנָּרִין, וְיִפְלוּ לַגִּבְעָה.
 58 ז. הִנֵּהנָה מְדָמֵי חֲטָאת עַד שֶׁלֹּא קָרְבָה חֲטָאתוֹ - יוֹסִיף
 59 חֲמֵשׁ עַל מֵה שֶׁנִּהְיָה, וְיָבִיא בְּדָמִים חֲטָאתוֹ -] בַּהֲמָה יוֹתֵר
 60 יִפְחָה, וְיָבִיא קָרְבָן אִשָּׁם עַל מַעֲלָתוֹ; וְכֵן אִם נִהְיָה מְדָמֵי
 61 אִשָּׁם עַד שֶׁלֹּא קָרַב אִשָּׁמוֹ - יוֹסִיף חֲמֵשׁ, וְיָבִיא בְּדָמִים
 62 אִשָּׁמוֹ, וְיָבִיא אִשָּׁם אַחֵר לְמַעֲלָתוֹ; שֶׁקָּרְבָנוֹת הַמִּזְבֵּחַ,
 63 [דָּמִי] מַעֲלָתָן לְקָרְבָנוֹת הַמִּזְבֵּחַ -] לְרִכִּישַׁת קָרְבָן, וְקִדְשֵׁי
 64 בְּדָק הַבֵּית, מַעֲלָתָן לְבְּדָק הַבֵּית. נוֹדַע לוֹ שֶׁמַּעַל, וְאַחֵר
 65 כִּף קָרְבָה חֲטָאתוֹ וְעָדִין לֹא הִפְרִישׁ מַעֲלָתוֹ, אוֹ שֶׁהִפְרִישָׁהּ
 66 וְלֹא כָלָהּ בְּדָמֵי חֲטָאתוֹ - יוֹלִיף הַמַּעֲלָה וְחֻמְשָׁהּ לִים
 67 הַמָּלֵחַ; נוֹדַע לוֹ שֶׁמַּעַל אַחֵר שֶׁקָּרְבָה חֲטָאתוֹ - יִפְלוּ מַעוֹת
 68 הַמַּעֲלָה וְחֻמְשָׁהּ לַגִּבְעָה; שֶׁאֵין מִפְרִישִׁין בַּתַּחֲלָה לְאִבּוֹד
 69 [שְׁאִינּוּ יִכּוֹל לְצַרְפֵּם כִּכּוֹר לְקָרְבָן]. וְכֵן כִּף וְכֵן כִּף, יָבִיא
 70 אִשָּׁם מַעֲלָתוֹ. וּבְאִשָּׁם, בֵּין שֶׁנּוֹדַע לוֹ שֶׁמַּעַל קִדְשׁ שֶׁקָּרַב
 71 אִשָּׁמוֹ אוֹ אַחֵר שֶׁקָּרַב - תַּפַּל מַעֲלָתוֹ וְחֻמְשָׁהּ לַגִּבְעָה,
 72 מִפְּנֵי שֶׁהָיָה כְּמוֹת אִשָּׁם; וְיָבִיא אִשָּׁם מַעֲלָתוֹ.
 73 ח. הַמּוֹכֵר עוֹלָתוֹ וְשִׁלְמִיו - לֹא עֲשָׂה כְּלוּם. וְדִין תּוֹרָה,
 74 שֶׁיִּחָזְרוּ הַמַּעוֹת חֵלִין כְּמוֹת שֶׁהָיוּ; וְקָנְסוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים,
 75 שֶׁיִּפְלוּ הַמַּעוֹת לַגִּבְעָה; אֲפֹלוּ הִיָּתָה הַבְּהֵמָה שׁוּהָ אַרְבָּעָה
 76 וּמִכְרָהּ בְּחֻמְשָׁה - הַחֻמְשָׁה כֻּלָּהּ יִפְלוּ לַגִּבְעָה. וְאֵין כָּאֵין
 77 מַעֲלָה לֹא מִדְּבָרֵי תּוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים.
 78 ט. יֵשׁ מַעֲלָה בְּנִדְרִים. כִּיצַד? הָאוֹמֵר: 'כֹּפֶר זֶה עָלַי
 79 קָרְבָן', אוֹ 'הַקֹּדֶשׁ', וְאָכְלָה - מַעַל, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה מִתַּת
 80 לְאַחֲרִים; לְפִיכָךְ אֵין לָהּ פְּדִיּוֹן -] אִי אִפְשָׁר לְפִדּוֹתָהּ,
 81 שֶׁהָרִי אֵינָה קֹדֶשׁ אֲלָא לְזֶה בִּלְבַד. אָמַר: 'כֹּפֶר זֶה קֹדֶשׁ',
 82 אוֹ 'קָרְבָן', וְאָכְלָה בֵּין הוּא בֵּין אַחֵר - מַעַל; לְפִיכָךְ יֵשׁ
 83 לָהּ פְּדִיּוֹן. הִיָּתָה לִפְנֵי כֹפֶר שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, וְאָמַר: 'כֹּפֶר זֶה
 84 הַקֹּדֶשׁ' - נִטְלָה עַל מִנַּת לְאָכְלָהּ, מַעַל לְפִי כֹלָה; עַל מִנַּת
 85 לְהוֹרִישָׁהּ, מַעַל לְפִי טוֹבַת הַנִּיָּה שִׁבָּה.
 86 י. הָאוֹמֵר לְחֻבְרוֹ: 'כֹּפְרִי עָלֶיךָ הַקֹּדֶשׁ', וְחָזַר וְנִתְּנָה לוֹ -
 87 הַמִּקְבֵּל מִתְּנָה זֶה מַעַל לְכִשְׁיוּצֵי אֵין -] כִּשְׁיִנָּה בַּח, שֶׁהָרִי
 88 הַנּוֹתֵן אֵינָה אֲסוּרָה עָלָיו. וְכֵן כֹּל כִּיּוּצָא בְּזֶה מִשְׁאָר
 89 הַקּוֹנָמוֹת [נִדְרִים בְּאַמְצוּעוֹת הַתַּפְסוֹת קְדוּשַׁת קָרְבָן], יֵשׁ בָּהֶן
 90 מַעֲלָה לְנֶאֱסֵר בָּהֶן. וְכָל דְּבָרִים הַנֶּאֱסָרִין עָלָיו בְּגֵדֵי כְּזָה,
 91 מִצְטָרְפִין; וְאִם נִתְּנָה מִכָּל בִּשְׁוֶה פְּרוּטָה, מַעַל.
 92 יא. הָאוֹמֵר: 'הָרִי הַנְּטִיעוֹת הָאֵלוּ קָרְבָן אִם אֵינִן נִקְצָצוֹת
 93 הַיּוֹם, וְטִלִּית זֶה קָרְבָן אִם לֹא תִשְׁרֹף הַיּוֹם', וְעָבַר הַיּוֹם

1 הַעוֹלָה כֹּלָה, אוֹ מִן הַקֶּמֶץ וְהַלְבוּנָה וּמִנְחַת כֹּהֲנִים
 2 וְהַחֲבֵתִין -] מִנְחַת חֲבִיתִין -] יִפֹּל מֵה שֶׁנִּהְיָה לַגִּבְעָה; מַעַל
 3 בְּקָרְבָנוֹת הַצִּבּוֹר - יִפֹּל מֵה שֶׁנִּהְיָה לְלִשְׁכָּה [לְבַדֵּק הַבֵּית].
 4 יא. נִתְּנָה קֹדֶשׁ זְרִיקָה מִבֶּשֶׂר קֹדֶשִׁי קֹדֶשִׁים שְׁנִטְמָא, אוֹ
 5 שֶׁנִּהְיָה מֵאֲמוּרֵי קֹדֶשִׁים קָלִים, אֵף עַל פִּי שֶׁהֶעֱלָן לְרֹאשׁ
 6 הַמִּזְבֵּחַ - הָרִי זֶה פְּטוּר.
 7 יב. קֹדֶשִׁי הַמִּזְבֵּחַ - חֵלֶב וְיִבְיִצִיָּהּ אֲסוּר לְהֵנּוֹת בָּהֶן;
 8 וְהִנֵּהנָה לֹא מַעַל. לְפִיכָךְ וְלֹד הַקֹּדֶשִׁים, וְכֵן וְלֹד הַמַּעֲשֵׂר -
 9 לֹא יִינַק מֵאֲמוֹ, אֲלָא מִבְּהֵמָה אַחֲרַת חַל. וְיֵשׁ לְאָדָם
 10 לְהַתְּנִיב וְלֹאֹמַר: 'חֵלֶב בְּהֵמָה זֶה הַחֵלִין, יִהְיֶה קֹדֶשׁ לְוִלְדוֹת
 11 הַקֹּדֶשִׁים שִׁינְקוּהוּ, כִּדִּי שֶׁלֹּא יָמוּתוּ'.
 12 יג. הַקֹּדֶשׁ בְּהֵמָה וְעוֹף לְמִזְבֵּחַ קֹדֶשֶׁת דָּמִים, כְּגוֹן שֶׁאָמַר:
 13 'דָּמִי בְּהֵמָה זֶה לְנִסְכִּים, וְדָמִי בֶן יוֹנָה זֶה לְשִׁלְמִים' - הָרִי
 14 הֵן בְּקֹדֶשִׁי בְּדָק הַבֵּית, וּמוֹעֲלִין בְּחֵלֶב וְיִבְיִצִיָּהּ כְּמוֹ
 15 שִׁיתְּבָאָר.

פֶּרֶק ז

17 א. הַמִּפְרִישׁ מַעוֹת לְחֲטָאתוֹ לְעוֹלָתוֹ וְלִאִשָּׁמוֹ, לְתוֹרִים
 18 וּבְנֵי יוֹנָה - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְׁעָה שֶׁהִפְרִישׁ; הַפְרִישׁ לְשִׁלְמִים
 19 - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן.
 20 ב. הַקֹּדֶשׁ אֶבֶר אֶחָד לְדָמָיו -] אֵת שְׁוִיין לְמִזְבֵּחַ - הָרִי
 21 זֶה סֶפֶק אִם פְּשֻׁטָה קֹדֶשֶׁה כְּכֹל אוֹ לֹא פְּשֻׁטָה. לְפִיכָךְ
 22 תִּתְּקַבֵּל, וְלֹא יִפְדֶּה; וְאִם נִפְדֶּה, אֵין מוֹעֲלִין בְּפִדְיוֹנוֹ.
 23 ג. הַמִּפְרִישׁ מַעוֹת לְנִזְרוֹתָיו -] לְקָרְבָנוֹתָיו, אֲסוּר לְהֵנּוֹת
 24 בָּהֶן; וְאִם נִתְּנָה, לֹא מַעַל - מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לְכוֹא כֻּלָּן
 25 שִׁלְמִים, וְאֵין בְּשִׁלְמִים מַעֲלָה אֲלָא בְּאֲמוּרֵיהֶן [הַחֲלָקִים
 26 שֶׁמִּקְטִירִים עַל הַמִּזְבֵּחַ] אַחֵר זְרִיקַת דָּמִים. מֵת, יִפְלוּ
 27 לַגִּבְעָה: הֵיוּ מִפְּרִישִׁין -] פִּירֹשׁ כֹּל מִטְבַּע לְקָרְבָן מִסּוּיִם -
 28 דָּמִי חֲטָאת יִלְכוּ לִים הַמָּלֵחַ [שֶׁלֹּא יִהְיוּ בַּחֲסָם], וְלֹא נִתְּנִין
 29 וְלֹא מוֹעֲלִין; דָּמִי עוֹלָה - יָבִיא עוֹלָה, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן. אָמַר:
 30 'אֵלוֹ לְחֲטָאתִי, וְהִשְׁאָר לְנִזְרוֹתִי' - אִם נִתְּנָה כְּכֹל הַשְּׁאָר,
 31 מַעַל; נִתְּנָה בְּמִקְצָתוֹ, לֹא מַעַל. וְכֵן אִם אָמַר: 'אֵלוֹ
 32 לְעוֹלָתִי, וְהִשְׁאָר לְנִזְרוֹתִי', וְנִתְּנָה כְּכֹל - מַעַל; נִתְּנָה
 33 בְּמִקְצָתָהּ - לֹא מַעַל, שֶׁאֵין בְּדָמֵי שִׁלְמִים מַעֲלָה. הַפְרִישׁ
 34 מַעוֹת וְאָמַר: 'אֵלוֹ לְעוֹלָתִי וְאֵלוֹ לְחֲטָאתִי וְאֵלוֹ לְשִׁלְמִי',
 35 וְנִתְּנָה בְּמִקְצָתָהּ, וּמוֹעֲלִין בְּמִקְצָתָהּ. וְכִיצַד יַעֲשֶׂה?
 36 יִקַּח שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת, וּמִחֲלָל [פּוֹדָה] דָּמִי חֲטָאת כְּכֹל מְקוֹם
 37 שֶׁהוּא עַל הַחֲטָאת, וְדָמִי עוֹלָה עַל הַעוֹלָה, וְדָמִי שִׁלְמִים
 38 עַל שִׁלְמִים.
 39 ד. אֶחָד מִמִּחְיָבֵי קִנְיָן -] קִנְיֵי עוֹפוֹת] שֶׁהִפְרִישׁ מַעוֹת
 40 וְאָמַר: 'אֵלוֹ לְחֻבְתִּי' - מוֹעֲלִין בְּכֻלָּן, וּמוֹעֲלִין בְּמִקְצָתָהּ.
 41 וְאִם מֵת - יִפְלוּ לַגִּבְעָה כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ בְּנִזְרוֹת, וּמוֹעֲלִין
 42 בָּהֶן.
 43 ה. הַמִּפְרִישׁ חֲטָאת עַל אֲכִילַת חֶלֶב, וְהִבְיָאָה עַל אֲכִילַת
 44 דָּם - הָרִי זֶה לֹא כֹפֶר, לְפִיכָךְ לֹא מַעַל. הַפְרִישׁ מַעוֹת
 45 לְחֲטָאת חֶלֶב, וְקָנָה בָּהֶן חֲטָאת לְדָם בְּשׁוּגָג - כֹּפֶר, לְפִיכָךְ
 46 מַעַל; בְּמִזִּיד - לֹא כֹפֶר, לְפִיכָךְ לֹא מַעַל.

- 1 ולא נקצצו הנטיעות ולא נשרפה הטלית - הרי הן הקדש;
- 2 ויפדו כלשאר ההקדשות, ואחר כך ינהג בהן. אבל אם
- 3 אמר: 'הרי הנטיעות האלו קרבן עד שינקצצו' - אינו יכול
- 4 לפדותן; שכל עת שיפדו - יחזרו הקדש עד שינקצצו;
- 5 וכינו שנקצצו - אינו צריכין פדיון, אלא נהגין בהן מיד.
- 6 במה דברים אמורים? בשפדן המקדיש. אבל אם פדן
- 7 אחר - הרי אלו יוצאין לחלין אף על פי שעדין לא נקצצו,
- 8 ויהיו מותרין אף למקדיש.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - א'ז' תמוז ה'תשע"ד

הלכות שלוחין ושותפין

יום ראשון א' תמוז ה'תשע"ד

פרק ז

- 9
- 10
- 11 א. הנותן מעות לחברו סתם להתעסק בהן, או שהתנו
- 12 בפרוש שיהיה השכר וההפסד ביניהם בשנה, ואבד כל
- 13 המזון - יש מי שהורה שישלם המתעסק שלישי, כמו
- 14 שבארנו, אם אבד מקצת המזון. ויראה לי שהוא משלם
- 15 מחציה, שהוא בתורת מלוה; וזה שאמרו חכמים שהוא
- 16 משלם שלישי בהפסד, בשלא הגיע ההפסד לטל בעל
- 17 המעות פחות מחצי מזונו. כיצד? ראובן שנתן לשמעון
- 18 מאה ועשרים, ונשא ונתן ופחת תשעים - הרי שמעון
- 19 משלם שלשים, ונמצא ראובן נוטל ששים. אבל אם פחת
- 20 שמעון מאה וחמשה, אין אומרים: 'יפסיד שמעון חמשה
- 21 ושלשים'; שאם אתה אומר כן - נמצא ראובן נוטל
- 22 חמשים, ולעולם לא יטל ראובן פחות מששים. לפיכך,
- 23 שטר עסק היוצא על היתומים שהיה אביהם מתעסק בו
- 24 - נשבע בעל השטר, וגובה מחציה שהוא בתורת מלוה,
- 25 אף על פי שלעולם טוענין ליושר. הנה למדת, שאינו נוטל
- 26 לעולם פחות ממחציה. ולמה אני אומר שאין פוחתין לו
- 27 כאן, כנגד שכרו שנתעסק בפקדון? שהרי אבד כל החצי
- 28 של פקדון, ולא נשאר כאן פקדון כלל, כדי שנאמר: 'אם
- 29 לא יטל שכרו יראה כרבית', שהרי חצי המלוה בלבד
- 30 נוטל. וכן אם התנו שישלם המתעסק רביע השכר, ואבד
- 31 המזון כלו - משלם הרביע כלו, שהוא בתורת מלוה. אבל
- 32 אם נשאר מן המזון מעט, כדי שאם תוסיף על אותו
- 33 המעט שתות ההפסד שפחת יבוא הכל רביע המזון או
- 34 יתר - הרי זה משלם שתות בלבד, מן הטעם שפכר
- 35 בארנו.
- 36 ב. המתעסק שהפסיד, וחזר וטרח עד שהרויח - אינו יכול
- 37 לומר לבעל המעות: 'בוא ונחשב ההפסד שהפסדנו תחלה
- 38 ותפסיד שני שלישי, ונחשב הרוח שהרוחנו באחרונה,
- 39 ותטל שלישי'; אלא מחשב באחרונה בלבד על הרוח או
- 40 על ההפסד, ואין לו אלא ברוח שהוסיף על הקרן.
- 41 ג. נתן לו מאתים ורבעות במאתים דינר בעסק, וכתבן
- 42 בשני שטרות, מאה בכל שטר - מחשב הוא על שטר שטר
- 43 בפני עצמו, ובעל המעות הוא שהפסיד על עצמו. נתן לו
- 44 מאה ורבעות במאה דינר, וחזר ונתן לו בעסק אחר מאה
- 45 חביות של זין במאה דינר, וכתב לו שטר עסק אחד
- 46 במאתים דינר - אינו מחשב לו אלא בשטר אחד,
- 47 והמתעסק הוא שהפסיד על עצמו. כיצד? שאם מכר
- 48 המאה ורבעות במאה ושלשים, והמאה החביות בשבעים
- 49 - בעל המעות נוטל הכל; מפני שעשה שטר אחד, הרי
- 50 הכל מאתים ולא הרויח כלום. אבל אלו הניחם שני
- 51 עסקים כשהיו - היה מרויח המתעסק בחלקו בבגדים
- 52 עשרים, ומפסיד בחלקו בחביות עשרה, והיה נוטל עשרה.
- 53 וכן כל פיוצא בזה.
- 54 ד. אין המתעסק יכול לחלק המעות של עסק או הסחורה,
- 55 ולומר: 'אטל אני החצי שבתורת פקדון לעצמי ואשא
- 56 ואתן בו, ואניח החצי שבתורת פקדון בבית דין'; שלא
- 57 נתן לו מזון זה, אלא להתעסק בבלו. ואם חלק ועשה זה,
- 58 אפלו בבית דין הגדול - לא עשה כלום; אלא השכר או
- 59 ההפסד ביניהם, על אותן הדרכים שבארנו.
- 60 ה. המתעסק שנתן מתנה לאחר מן המטלטלין של עסק,
- 61 או ממעות העסק, והביא בעל המזון ראיה ברורה שאילו
- 62 המטלטלין או המעות משל עסק הן - מוציאין אותן
- 63 מידו; ואפלו שנה אותן המקבל מתנה ומכרן, או נתן
- 64 לאחר, או שהפסיד - חייב לשלם. והכל בראיה ברורה. כבר
- 65 בארנו, שהמתעסק שמת, נשבע בעל המעות וגובה מחציה;
- 66 ואם יש שם עדים שמטלטלין אלו מן המעות של עסק הן,
- 67 נוטל אותן בעל המעות בלא שבועה. ואין בעל חוב ולא
- 68 האשה נוטלים מהן כלום, אלא אם כן היה בהן רוח; הרי
- 69 חלק הרוח של מת, של יורשים; ויטל מאותו חלק, בעל
- 70 חוב או האשה.
- 71 ו. הנותן מעות לחברו לקח בהם פרות למחצית שכר, ולא
- 72 לקח - אין לו עליו אלא תרעמת; ואם נודע בראיה ברורה
- 73 שלקח ומכר, הרי זה מוציא ממנו השכר בעל כרחו.
- 74 ז. נתן לו מעות לקח בהן פרות למחצית שכר, לזקק בהן
- 75 מפל מין שירצה; ולא יקח לא כסות ולא עצים. וכן כל
- 76 פיוצא בזה. המושיב את חברו בחנות למחצית שכר - אם
- 77 היה אמן, לא יעסק באמנותו, לפי שאין ענינו על החנות

יגדלו ואחר כך ימכרו. ומקום שנהגו שלא לגדל, חייב
המתעסק להטפל בולדות, בדקה שלשים יום ובגסה
חמשים יום, וחולקין. רצה להטפל בהן יתר מזמן זה, שם
אותם בפני שלשה ביום שלשים וביום חמשים, וכל
שינוי אחר כך - יטל המתעסק שלשה חלקים, וחברו
רביע הרוח; שהרי יש לו חצי הולד, ומפני שמתעסק
בחצי של חברו נוטל חצי אותו החצי; הרי שלשה רבעים.
ואם לא התנה בהן בפני שלשה - הרי מחל, והולדות
ביניהם בשנה כמות שהם. מקום שנהגו להעלות שכן
בתוך למעות העסק - מעלין, ויהיה כל השכן שנוטל
המתעסק בשכן שנושא על כתפו בכלל שכן המעות; וכן
אם דרכן להעלות שכן בהמה, מעלין. מקום שנהגו
להעלות ולדות בשכן עמלן, מעלין. וכל המתעסק או
המשתתף סתם, לא ישנה ממנהג המדינה.
ה. ראובן שהיתה לו שדה, והוריד שמעון לתוכה לזרעה
או לנטעה ולהוציא עליה הוצאות ולמכר הפרות, וכל
היתר על ההוצאה יהיה ביניהם - בין שהתנו שיתלקו
בשנה, בין שהתנו שיטל ראובן יתר, בין שהיתה ההוצאה
כלה משל ראובן, בין שהיתה ההוצאה משל שמעון - כל
זה מתר, ואין כאן אבק רבית. ושמעון המטפל בעבודת
הארץ ובהוצאה ובמכירת הפרות, הוא הנקרא 'אריס'.
אריס אומר: 'למחצה נרדתי', ובעל השדה אומר: 'לשליש
הנרדתי' - הולכין אחר מנהג המדינה; וזה שטען שלא
במנהג, עליו להביא ראיה.

ו. בעל שהוריד אריסין בנכסי אשתו, וגרשה - אם היה
הבעל אריס - הואיל ונסתלק בעל, נסתלקו הם, ואין להם
מן ההוצאה, אלא שעור השבח ובשביעה. ואם אין הבעל
אריס - על דעת הארץ ירדו, ושמין להם כאריס.

ז. האחין או שאר היוזשין שלא חלקו גרשת מורישן,
אלא כלן משתמשין בה ביחד - הרי הן כשתפין לכל דבר
ודבר. אחד מן האחין או מן השתפין שגפול לאמנות
המלך, הרוח לאמצע. חלה אחד מהן ונתרפא - נתרפא
מן האמצע; ואם חלה בפשיעה, כגון שהלך בשלג, או
בחמה בימי החם, עד שחלה, וכן כל פיוצא בזה - הרי
זה מתרפא משל עצמו.

יום שלישי ג' תמוז ה'תשע"ד

פרק ט

א. השתפין כלן, והאריסין, והאפוטרופין שמנו אותן בית
דין על התומים, והאשה שהיא נושאת ונותנת בתוך
הבית, או שהשיבה בעלה חנונית, וכן הבית - כל אחד
מאלו נשבע מדבריהן בטענת ספק; שמא גזל חברו
במשא ומתן, או שמא לא דקדק בחשבון שביניהם, ולמה
תקנו חכמים שביעה זו? מפני שאלו מורין לעצמן, שכל
מה שיקחו מנכסי בעל המעות ראוי הוא להן, מפני

1 בשעה שעוסק באמנותו; ואם היה שותף עמו בחצר, מתר.
2 ולא יהיה לוקח ומוכר דברים אחרים; ואם לקח ומכר,
3 השכן לאמצע.

יום שני ב' תמוז ה'תשע"ד

פרק ח

א. הנותן ביצים לבעל תרנגולין להושיב התרנגולין
עליהן עד שיצאו האפרוחים, ויגדל אותן בעל התרנגולין,
8 ויהיה הרוח בגיהן - צריך להעלות לו שכן כפועל בטל.
9 וכן השם עגלים וסוּחִים על הרוצה להיות מתעסק בהן
10 עד שיגדלו, והשכן לאמצע - חייב להעלות לו שכן עמלו
11 ומזונו כפועל בטל בכל יום; ומגדלין אותן עד שיהיו
12 העגלים בגי שלש שנים, והחמור עד שתהיה טוענת. ואינו
13 יכול למכר שלא מדעת חברו בתוך זמן זה. וכן השם
14 בהמה על המפטם להיות מפטם אותה, והשכן לאמצע -
15 צריך לתן לו שכן עמלו כפועל בטל; ואם אמר לו: 'הרי
16 הראש או האליה שלך בעמלך יתר על מחצית השכן',
17 מתר. היו לפטם בהמות אחרות שמפטם אותן עם זו
18 השומה אצלו, וכן אם היו לו עגלים וסוּחִים אחרים או
19 ביצים אחרות שלו - הואיל והוא מתעסק בשלו ובשל
20 חברו - אפלו לא העלה לו אלא דבר מועט בכל ימי
21 השתפות הזאת, דיו; וחולק בשכן בשנה. ואם היה אריסו
22 - הואיל והוא מטפל בשלו ובשל בעל השדה, אינו צריך
23 להעלות לו כלום.

ב. השם עגלים וסוּחִים, או הושיב תרנגולין, או שם
25 בהמה על הפטם למחצית שכן, ולא העלה לו שכן - הרי
26 דינו כדין העסק של מעות: רואין בכמה שמו בהמה או
27 הביצים, וכמה הרויחו, ונוטל המתעסק שני שלישי
28 השכן. ואם הפסידו, משלם שלישי ההפסד.

ג. שמין פרה וחמור וכל דבר שדרכו לעשות ולאכל,
29 ויהיה השכן לאמצע בשנה; אף על פי שזה מתעסק, הרי
31 יש לו רוח אחר לעצמו בעבודת הבהמה, שהרי שוכר
32 אותה או עובד בה, ונהנה בשכרה ובעבודתה. ואין שמין
33 עגל עם אמו, ולא סוּחִים עם אמו - שהעגל והסוּחִים אינו
34 עושה כלום, ויש בו עסק.

ד. השם בהמה לחברו, עד מתי חייב להטפל בה?
35 באתונות, שמנה עשר חדש; ובגורדות, והן הצאן והבקר
36 - עשרים וארבעה חדש. ואם בא לחלק בתוך זמן זה -
37 חברו מעכב עליו, מפני שנשתתפו סתם. לפי שאינו דומה
38 טפולה של שנה ראשונה, שהוא מרבה והרוח מועט,
40 שאינה משתמנת בתחלה אלא בקשי, לטפולה של שנה
41 האחרת, שהוא מועט והרוח מרבה, שהרי היא משתמנת
42 הרבה ומוספת בכל יום; לפיכך מעכב עליו עד סוף שנה
43 שניה. ולזה הבהמה השומה [ששמו אותה] אצלו, הרי
44 הולד מפלל הרוח לאמצע. ומקום שנהגו לגדל הולדות,

47 זו שבינינו, ולא כשהיית שותפי או אריסי או בן ביתי או
48 אפטרופי בראשונה. וכן כל פיוצא בזה.
49 ח. השתפין שחלקו, ונשאר להן חובות אצל אחרים -
50 אינן יכולין להשביע זה את זה מספק; שהרי חלקו,
51 והחוב שנשאר דבר ידוע הוא; כל מה שיפרעו, יקח זה
52 חלקו וזה חלקו מן החוב. וכן אם נשאר להן מעות בפיס,
53 ויכבר ידעו אותן ועדין לא נטל כל אחד חלקו - אין
54 משביעין זה את זה, שהמעות פחלוקין הן. וכן אם עשו
55 חשבון על כל השתפות, ונשאר לאחד מהן אצל חברו
56 דבר קצוב וידוע - אף על פי שצדין לא נטלו, הרי חלקו.
57 אבל אם נשאר ביניהן כל שהוא מן הפירות, ועדין לא
58 חלקו אותן ולא ידעו משקלם, או שנשאר ביניהם צד מן
59 השתפות שלא עשו בו חשבון, ולא ידע כל אחד מהן
60 כמה חלקו המגיעו - הרי השתפות קצומ עדין, ומשביעין
61 זה את זה.
62 ט. מי שתבע חברו אחר חלקה, אינו יכול להשביעו אלא
63 על ידי גלגול, כמו שאמרנו; אבל יש לו להחרים סתם
64 על מי שגזלו כלום כשהיה שותפו או אריסו או בן ביתו,
65 ולא יודה במה שגזל.

יום רביעי ד' תמוז ה'תשע"ד

פרק י

68 א. שתף שטען על חברו שפך היה תנאי בינינו, והלה
69 אומר: 'לא היה תנאי זה מעולם', או שטען שהקנין שלי
70 היה כך וכך, והלה אומר: 'אינו אלא פחות מזה', או
71 שטען שכבר נתתי לך מן השתפות, והלה אומר: 'לא
72 לקחתי', או שטען שסחורה זו משלי, והלה אומר משל
73 אמצע, וכל פיוצא בטענות אלו - הרשות ביד התובע
74 בשבועה. כיצד? אם רצה התובע שלא ישביע השתף
75 שבועת השתפין, וישביעו הסת על הטענה שפופר בה
76 ואומר 'לא היו דברים מעולם' - הרי זה משביעו. ואם
77 רצה - מגלגל עליו כל אלו הדברים בשבועת השתפין,
78 ומשביעו בטענת ספק שלא גזלתי כלום כל ימי השתפות,
79 ושהיה בינינו תנאי כך וכך, ושזו הסחורה שלך, ושנתת
80 לי כך וכך; וכן כל פיוצא בזה.
81 ב. התובע שתפו להשביעו שבועת השתפין, הנתבע
82 אומר: 'כבר חלקנו, ולא נשאר לך אצלי כלום', והתובע
83 אומר: 'עדין לא חלקנו, ולא עשינו חשבון', או שאמר
84 התובע: 'חלקנו על מנת שנשביע אותך שבועת השתפין
85 בכל צד שנרצה ועדין לא נשבעת, ואתה מדחה אותי
86 מיום ליום' - אינו יכול להשביעו בטענת ספק. אפלו אמר
87 הנתבע: 'כן חלקנו, ונשאר לך אצלי, וזה הנשאר אינו
88 אלא חוב שזקפתו עלי', או 'פקדון הנחתו אצלי' - אף
89 על פי שיש עדים שהיה שתפו, אינו יכול להשביעו
90 בטענת ספק, ואינו יכול להשביעו הסת שפכר חלקו או

1 שטורחין ונושאים ונותנים; לפיכך תקנו להם חכמים
2 שחביבין שבועה בטענת ספק, כדי שינעשו כל מצשיהם
3 בצדק ואמונה.
4 ב. ואין אחד מפל אלו נשבע בטענת ספק, עד שיחשד
5 המשביע אותן בשתי כסף, שהן שתי מעין של כסף, כמו
6 שיתבאר; אבל אם חשדן בפחות מזה, אין נשבעין.
7 ג. מכאן הורו רבותי, שאם מת השתף האחד, אין הירוש
8 יכול להשביע שתפו של אביו בטענת 'שמא', שהרי אינו
9 יודע הדבר שחשדו בו אביו בודאי, כדי שיחשד אותו זה
10 הירוש בשתי כסף. ויש מי שהורה שמשביע אותו הירוש
11 בטענת 'שמא'; ולא ראינו מי שדן כך.
12 ד. אף על פי שאין שם עדים שזה שתפו או אריסו או
13 בן ביתו, אלא הרי הוא מודה מפי עצמו ואמר: 'שתפו'
14 או 'אריסו' או 'בן ביתו' אני, אבל לא גזלתי כלום' - הרי
15 זה נשבע בנקיטת חפץ; שאין אומרים 'מגו' לפטרו
16 משבועה, אלא לפטרו ממון. איזה הוא בן הבית שיש
17 לו להשביעו בטענת ספק? זה שמוציא פועלים ומכניס
18 פועלים, מכניס לו פרות ומוציא לו פרות. אבל בן הבית
19 שאינו נושא ונותן, אלא נכנס ברגליו ויוצא בלבו - אינו
20 יכול להשביעו מספק. וכן אפטרופוס שמנהו אביו
21 יתומים, אין היתומים משביעין אותו בטענת ספק. וכן
22 האשה שלא נעשית אפטרופא בחיי בעלה, ולא נשאה
23 ונתנה אחר קבירת בעלה - אין משביעין אותה מספק. וכן
24 אם נשאה ונתנה בין מיתה לקבורה, אין משביעין אותה
25 על זה שנשתמשה בו בין מיתה לקבורה; שאם אתה אומר
26 תשבע על זה, לא תמכר לקבורה; ונמצא המת מתגול.
27 ה. המשלח ביד חברו חפץ למכרו, או ששלח בידו מעות
28 לקנות לו סחורה או פרות - אף על פי שלא נתן לו שטר
29 על זה, ואין לו חלק ולא הנה בשליחות זו, הואיל ונשא
30 ונתן בממון חברו, הרי זה כבן בית; ויש לו להשביעו
31 מספק, שלא גזלו כלום בעת שהביא לו הסחורה שקנה,
32 או המעות שמכר לו בהן.
33 ו. השתפין שנושאים ונותנים ביחד, או שהיה האחד נושא
34 ונותן ומפקיד הסחורה או מקצתה או המעות עם השני
35 בלא משקל ולא מנין ולא מדה - הרי שניהם נכנסו לספק,
36 ויש לכל אחד מהן להשביע חברו שבועת השתפין. אבל
37 אם היה האחד הוא שנושא ונותן, והשני לא נתעסק עמו
38 כלל - אין נשבע אלא זה שנשא ונתן.
39 ז. חלקו השתפין והאריסין, ונתגרשה האשה, ונפרד
40 מעליה בן הבית, והביא לו השליח סחורה שקנה לו או
41 מעות שמכר לו בהן, ושחק, והלכו להן ולא תבעו מיד -
42 אינו יכול לחזור ולהשביעו בטענת ספק. אבל אם היתה
43 לו טענת ודאי - משביעו עליה, ומגלגל בה כל מה
44 שירצה. וכן אם נתחייב לו שבועה אחר זמן, בין של תורה
45 בין של דבריהם, כגון שנעשה לו שתף או בן בית פעם
46 אחת - הרי זה יכול לגלגל עליו שלא גזלתי בשתפות

מתוך מהדורת חזק

46 בהודאת שמעון; ואם לא הביא שמעון ראיה - ישלם
47 מביתו, ויתבע לוי בסוף זמן שאמר. וכן כל פיוצא בזה.
48 בריף רחמנא דסייען

49 יום חמישי ה' תמוז ה'תשע"ד

הלכות עבדים

50 יש בכללן שלש עשרה מצוות - חמש מצוות עשה,
51 ושמנה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרט: (א) דין קנין
52 עבד עברי; (ב) שלא ימכר ממכרת עבד; (ג) שלא
53 יעבידנו בפרך; (ד) שלא נניח גר תושב לרדות בו
54 בפרך; (ה) שלא נעבד בו עבודת עבד; (ו) להעניק לו
55 בצאתו חפשי; (ז) שלא יצא ריקם; (ח) לפדות אמה
56 עבריה; (ט) ליעדה; (י) שלא תמכר; (יא) לעבד בעבד
57 כנעני לעולם, אלא אם כן הפיל לו אדוניו אחד מראשי
58 איבריו; (יב) שלא להסגיר עבד שברח מחוצה לארץ
59 לארץ ישראל; (יג) שלא להונות עבד זה הנצול אלינו.
60 ובאור כל המצוות האלו - בפרקים אלו.

פרק א

61 א. "עבד עברי" האמור בתורה - זה הישראלי שמכרו
62 אותו בית דין על פרחו, או המוכר עצמו לרצונו. כיצד?
63 גנב, ואין לו לשלם את הקרן - בית דין מוכרין אותו, כמו
64 שבארנו בהלכות גנבה. ואין לה איש מישראל שמוכרין
65 אותו בית דין אלא הגנב בלבד, ועל זה שמכרוהו בית דין
66 הוא אומר: "פי תקנה עבד עברי"; ועליו הוא אומר
67 במשנה תורה: "פי ימכר לה אחיד העברי". מוכר עצמו
68 כיצד? ישראל שהעני ביותר - נתנה לו תורה רשות למכר
69 את עצמו, שנאמר: "וכי ימוך אחיד עמך, ונמכר לה".
70 אינו רשאי למכר את עצמו ולהעניע את דמיו, או לקנות
71 בהן סחורה או כלים, או לתן לבצל חובו, אלא אם צריך
72 לאכלו בלבד. ואין אדם רשאי למכר את עצמו, עד שלא
73 ישאר לו כלום, ואפלו כסות לא תשאר לו; ואחר כך ימכר
74 את עצמו.

75 ב. כבר בארנו, שאין האשה נמכרת בגבחתה, וכן אינה
76 מוכרת את עצמה; ואינה קונה עבד לא עברי ולא כנעני,
77 מפני החשד. ואין הגר נקנה בעבד עברי - שנאמר: "ושב
78 אל משפחתו", מי שיש לו משפחה.

79 ג. עבד עברי שמכרוהו בית דין - אין מוכרין אותו אלא
80 לישראל, או לגר צדק. וכן המוכר עצמו - אינו רשאי
81 למכר עצמו, ואפלו לגר תושב; ואם עבד ומכר עצמו
82 אפלו לעובד עבודה זרה, ואפלו לעבודה זרה עצמה - הרי
83 זה מכור, שנאמר: "או לעקר משפחת גר", זה הנמכר
84 לעבודה זרה עצמה.

85 ד. בא ואמר לה: 'הריני מוכר עצמי לגויים' - אין אמה

1 שלא נשתתפו מעולם, ואפלו על ידי גלגול; לפי שאין
2 משיבין הסת ואין מגלגלין, אלא על טענה שאם יודה
3 בה יהיה חייב לשלם ממון; אבל דבר שאפלו הודה בו,
4 אינו חייב אלא שבועה - אינו נשבע עליו, ואפלו על ידי
5 גלגול. וכזה חזרו כל הגאונים בעלי הוראה.

6 ג. טען שצדין שתפי אמה ונשאר לי אצלך כך וכך, וזה
7 אומר: 'כבר חלקנו, ולא נשאר לה אצלי כלום', או: 'לא
8 היית שתפי מעולם' - הרי הנתבע נשבע הסת שאין לו
9 בידו כלום, ומגלגל עליו שלא גולתני כלום מעולם; ואינו
10 מגלגל עליו שלא היית שתפי מעולם או שפכר חלקנו בו,
11 מן הטעם שבארנו.

12 ד. טען שצדין שתפין אנהנו ונש לי להשיעף בטענת
13 ספק, והלה אומר: 'לא נשתתפנו מעולם', והביא התובע
14 עדים שהיה שתפו, וחזר הנתבע אחר כך ואמר: 'חלקנו'
15 - אין שומעין לו; שהרי החזק בפרך לשבועה זו, וישבע
16 שבועת השתפין. וכן כל פיוצא בזה.

17 ה. ראובן שהטיל לפים ארבע מאות דינרים, והטיל
18 שמעון מאתים, ונשתתפו ונשאו ונתנו ביחד, והרי הממון
19 כלו ביד ראובן, וטען ראובן שפחת מן הקרן חמש מאות
20 - אין אומרים: 'ישבע ראובן שבועת השתפין שפחתו כך,
21 וישלם שמעון חמשים מביתו', אלא ישבע ראובן שבועת
22 השתפין, וילך במנה שבידו בלבד, ולא ישלם שמעון
23 כלום. טען ראובן ששמעון ידע בודאי בפחת זה שפחתו,
24 יגלגל על שמעון שאינו יודע בודאי סכום הפחת הזה;
25 ואם לא נתעסק שמעון בשתפוחות זו כלל - ישבע שמעון
26 שבועת הסת שאינו יודע בודאי בזה ההפסד, ויפטר. ולא
27 עוד, אלא אם היה זה המנה הנשאר ביד שמעון, חולקין
28 אותו בשוה; שאין השתף מן הנשבעין ונוטלין, כדי
29 שישבע ויטל מה שביד חברו, אלא נשבע ונפטר, או נוטל
30 מדבר שהוא תחת ידו. והנהר בדין זה, שפכר טעו בו
31 בעלי הוראה.

32 ו. טען שמעון שיש ללוי עלי חוב בזו השתפוחת מנה - אם
33 היה בידו כדי החוב, והיה יכול לתנו ללוי - נאמן; ונותנין
34 החוב, ואחר כך מחשביין. ואם אין בידו לתן, אינו נאמן
35 להוציא מיד ראובן הממון או הסחורה הידועה לשתפוחת -
36 שמא קנוניא הן עושין שמעון ולוי על נכסי ראובן. ואפלו
37 היתה המלוה בשטר, אין ראובן חייב לשלם ממנה כלום.
38 אבל אם טען שמעון שראובן יודע בודאי שזה החוב שעלי
39 מחמת השתפוחת הוא, והחוב אצלנו הוא - ישבע ראובן
40 הסת או על ידי גלגול, שאינו יודע שחוב זה אצלנו;
41 וישלם שמעון החוב משלו. וכן אם יצא שטר חוב על לוי
42 בשם שמעון במאה דינרין מממון השתפוחת, ואמר שמעון:
43 'נפרעתי והחזרתיו לפים', או שאמר שמעון: 'קבצתי לו
44 זמן לשנה או לשנים' - אינו נאמן, שמא קנוניא הוא עושה
45 על נכסי ראובן. וכיצד דיני בדין זה? לוי כבר נפטר

48 חכמים: 'כל הקונה עבד עברי, בקונה אדון לעצמו'. וחיב
49 לנהוג בו מנהג אחר, שנאמר: "ובאחיקם בני ישראל איש
50 באחיו". ואף על פי כן, צריך העבד לנהוג בעצמו מנהג
51 עבדות, באותן העבודות שהוא עושה לו.
52 י. אין אמה עבריה נהגת ולא עבד עברי נהג, אלא בזמן
53 שהיובל נהג, בין עבד עברי שמכר עצמו, בין זה
54 שמכרהו בית דין; וכבר בארנו מתי בטלו היובלות.

יום שישי ו' תמוז ה'תשע"ד

פרק ב

56 א. עבד עברי שמכרהו בית דין, נקנה בכסף; והמוכר
57 עצמו, נקנה בכסף ובשורה כסף ובשטר. כיצד בשטר?
58 כותב לו על הנגר או על התרש: 'הריני מכור לך', 'הריני
59 קנני לך', ונותן לו השטר.
60 ב. מכרהו בית דין - עובד שש שנים מיום מכירתו,
61 ובתחלת השנה השביעית שלו יצא בן חורין. ואם פגעה
62 בו שנת השמיטה בכלל השש, הרי זה עובד בה; אבל אם
63 פגעה בו שנת יובל, אפלו נמכר שנה אחת לפני היובל -
64 הרי זה יצא לחרות, שנאמר: "בשנת היובל הזאת וגו'".
65 ג. המוכר עצמו, יש לו למכר עצמו ליתר על שש; הרי
66 שמכר עצמו לעשר שנים, או לעשרים שנה, ופגע בו
67 יובל, אפלו אחר שנה - הרי זה יצא ביובל, שנאמר: "עד
68 שנת היובל יעבד עמך".
69 ד. אחד המוכר עצמו או שמכרהו בית דין, וברח - חיב
70 להשלים שניו; ואם פגע בו יובל, יצא לחרות.
71 ה. חלה, בין שחלה שנה אחר שנה או שחלה חללים
72 מקטעים - אם הכל פחות מארבע שנים, עולין לו למנין שש;
73 אבל אם חלה ארבע - חיב להשלים כל ימי החלי, שנאמר:
74 "כשכיר כתושב". ואם פגע בו יובל, יצא. במה דברים
75 אמורים שמחשבים ימי החלי? בשנה חליו כבד, שאינו
76 יכול לעשות מלאכה. אבל אם לא היה חליו כבד, אלא יכול
77 לעשות מעשה מעט - אפלו חלה כל שש, עולין לו.
78 ו. המוכר עצמו לגוי - אם לא נפדה, אינו יוצא אלא
79 ביובל, שנאמר: "ואם לא יגאל באלה - יצא בשנת היובל,
80 הוא ובניו עמו".
81 ז. הנמכר לגוי - אם לא השיגה דו לגאל עצמו, קרוביו
82 פודין אותו; והקרוב הקרוב קודם, שנאמר: "או דדו או
83 בן דדו יגאלנו, או השיגה דו ונגאל". ובית דין כופין את
84 קרוביו לפדותו, שלא ישמע בגוים. לא פדוהו קרוביו, או
85 שאין ידם משגת - מצוה על כל אדם מ ישראל לפדותו;
86 ובין שפדוהו קרובים, בין שפדוהו שאר אדם - יצא לחרות.
87 ויש לו ללוות ולגאל עצמו מן הגוי, וגואל לחציו. אבל
88 הנמכר לישראל - אין הקרובים פודין אותו, ואינו לזה
89 וגואל, ואינו גואל לחציו. אלא כיצד דינו? אם השיגה דו
90 לתן כפי השנים הנותרות, נותן ויוצא; ואם לאו, לא יצא.
91 ח. אחד המוכר עצמו בין לישראל בין לגוי, ואחד

1 זקוק לו, עד שימכר. אבל אחר שנמכר לגוי - אף על פי
2 שעבר ועשה שלא כהגון, מצוה לפדותו, שלא ישמע בהם;
3 שנאמר: "אחרי נמכר, גאלה תהיה לו".
4 ה. אחד המוכר עצמו, או שמכרהו בית דין - אינו נמכר
5 בפדוהו [בפומבי] על אגן המקח [שעליה מוכרים עבדים],
6 ולא בסמטא כדרך שהעבדים נמכרין; שנאמר: "לא ימכרו
7 ממכרת עבד" - אינו נמכר אלא בצנעה ודרך כבוד.
8 ו. כל עבד עברי, אסור לעבד בו בפרך. ואילו היא עבדות
9 פרך? זו עבודה שאין לה קצבה [לוח זמנים], או עבודה
10 שאינו צריך לה, אלא תהיה מחשבתו להעבדו בלבד,
11 שלא יבטל. מכאן אמרו חכמים, שלא יאמר לו: 'עדר
12 [חנור] תחת הגפנים עד שאבוא', שהרי לא נתן קצבה;
13 אלא יאמר לו: 'עדר עד שעה פלונית', או 'עד מקום
14 פלוני'. וכן לא יאמר לו: 'חפר מקום זה', והוא אינו צריך
15 לו. ואפלו להחם לו כוס של חמין, או להצין לו, והוא אינו
16 צריך לו - אסור, ועובר עליו בלא תעשה, שנאמר: "לא
17 תרדה בו בפרך", הא אינו עושה לו אלא דבר קצוב שהוא
18 צריך לו. וכן הגוי שנמכר לו - אם רדה בו בפרך, הרי
19 ישראל מצוין למנעו. ואם הניחיהו - עוברין בלא תעשה,
20 שנאמר: "לא ירדנו בפרך לעיניך". ואין אנו נזקקין
21 [נדרשים] להפגס לרשותו של גוי ולבדק אתריו שלא
22 יעבידנו בפרך, שנאמר: "לעיניך", בזמן שאתה רואה.
23 ז. כל עבד עברי - אסור לישראל שיקנהו להעבדו בדברים
24 בזויים שהם מיוחדין לעשיית העבדים [הכנענים], כגון
25 שיוליך אתריו בלוי לבית המרחץ, או יחליץ לו מנעלו,
26 שנאמר: "לא תעבד בו עבדת עבד". אינו נהג בו אלא
27 כשכיר, שנאמר: "כשכיר כתושב יהיה עמך". ומתן לספר
28 שער, ולכבס לו כסותו, ולאפות לו עסתו. אבל לא יעשה
29 אותו בלן לרבים, או ספר לרבים, או נחתום לרבים; ואם
30 היתה אמנותו זאת קדם שימכר, הרי זה יעשה. אבל רבו
31 לא ילמדנו פתחלה מלאכה כלל; אלא אמנות שהיה בה,
32 הוא עושה כשהיה עושה מקדם. במה דברים אמורים?
33 בעבד עברי, מפני שנפשו שפלה במכירה. אבל לישראל
34 שלא נמכר - מתן להשתמש בו כעבד, שהרי אינו עושה
35 מלאכה זו אלא ברצונו ומדעת עצמו.
36 ח. אנשים שאין נוהגין בשורה, מתן לרדותן בחזקה
37 ולהשתעבד בהן. מלך שגזר שכל מי שלא יתן המס
38 הקצוב על כל איש ואיש, ישתעבד לזה שנתן המס על
39 ידו - הרי זה מתן להשתמש בו יותר מדי, אבל לא כעבד;
40 ואם אינו נוהג בשורה, מתן להשתמש בו כעבד.
41 ט. כל עבד עברי או אמה עבריה - חיב האדון להשוותן
42 אליו במאכל ובמשקה בכסות ובמזון, שנאמר: "כי טוב
43 לו עמך" - שלא תהיה אמה אוכל פת נקיה והוא אוכל
44 פת קבר [מעורבת בסובין], אמה שותה יין וישן והוא
45 שותה יין חדש, אמה ישן על גבי מוכין [כריות] והוא ישן
46 על גבי התבן, אמה דר בכרך והוא בכפר, או אמה בכפר
47 והוא בכרך - שנאמר: "ויצא מעמך". מכאן אמרו

יום שבת קודש ז' תמוז ה'תשע"ד

פרק ג

47

48

א. כל עבד עברי - הרי האדון חייב במזונות אשתו הנשואה, לא ארוסה ושומרת יבם [אשת אחיו שמת ומחכה לייבום]; והוא, שתהיה מתרת לו. אבל אם היתה מאסורי לאוין, אפלו שנה [אסורה מדברנן] - אינו חייב במזונותיה, שנאמר: "אשתו עמו" - אשתו הראויה לעמד עמו. וכן חייב במזון בניו ובנותיו. במקרהו בית דין נאמר: "אם בעל אשה הוא, ויצאה אשתו עמו". וכי תעלה על דעתך, שפיון שנקנה זה, נשתעבדה אשתו? ! אלא לא בא ללמד, אלא שהאדון חייב במזונותיה. ובמזכר עצמו נאמר: "ויצא מעמך - הוא, ובניו עמו"; ובנמכר לגוי נאמר: "ויצא בשנת היבל, הוא ובניו עמו". אחד אשה ובנים שהיו לו בשעת מכירה, או אשה ובנים שהיו לו אחר מכירתו: והוא, שיקנה מדעת האדון; אבל אם לקחה שלא מדעת רבו, אינו חייב במזונותיה.

ב. אף על פי שהאדון חייב במזונות אשתו ובניו, אין לו במעשה ידיהם [בתפוקה שלהם השווה כסף] כלום, אלא הרי מעשה ידי האשה ומציאתה, לבעלה. וכל שזוכה הבעל באשתו - זוכה בה, אף על פי שהוא עבד עברי. ג. מי שמכרוהו בית דין, יש לרבו לתן לו שפחה פנענית; בין האדון, בין בנו של אדון אם מת אביו - הרי זה נותן לו שפחה פנענית; וכופהו על זה, כדי שיליד לו ממנה עבדים. והרי היא מתרת לו כל ימי עבדותו, שנאמר: "אם אדניו יתן לו אשה" וגו'. והמוכר עצמו, אסור בשפחה פנענית כשאר כל ישראל.

ד. אין עבד עברי מתר בשפחה פנענית, עד שתהיה לו אשה ישראלית ובנים, אבל אם אין לו אשה ובנים, אין רבו מוסר לו שפחה פנענית; ודבר זה, קבלה הוא. אפלו היה הנמכר כהן - הרי זה מתר בשפחה פנענית כל ימי עבדותו. ה. אם היו לו אשה ובנים, אף על פי שמסר לו רבו שפחה פנענית, אינו יכול להפרישו מאשתו ובניו - שנאמר: "אשתו עמו". ואינו יכול לתן לו שתי שפחות, ולא לתן שפחה אחת לשני עבדי העברים כדרך שנותן לכנעניים, שנאמר: "יתן לו אשה". נרצע [= עבד שנרצע עקב סירובו לצאת] שמסר לו רבו שפחה פנענית, והגיע יובל, והיה רבו מסרב [מפציר] בו לצאת ואינו רוצה לצאת, וחבל בו - פטור, שהרי נאסר בשפחה.

ו. המוכר עצמו, אינו נרצע. אבל מכרוהו בית דין, ועבר שש, ולא רצה לצאת - הרי זה נרצע; ועובד עד שנת היובל, או עד ששנים האדון בלא בן; ובגוי

ז. אף על פי שהניח בן, אין הנרצע עובד את הבן; מפני השמועה למדו: "ועבדו", לא לבנו; "לעלם", לעולמו של יובל. ונמצאת למד, שהנרצע אינו קונה את עצמו אלא ביובל או במיתת האדון.

שמכרוהו בית דין - הרי זה מגרע פדיונו, ויצא. כיצד? הרי שמכרוהו בששים דינר, ועבד ארבע שנים, ומצאה ידו - הרי זה נותן עשרים דינר לאדוניו, ויצא לחרות. וכן אם מכר עצמו בארבעים דינר לעשר שנים - הרי זה מגרע ארבעה דינרין לכל שנה שעבד, ונותן הנשאר כסף או שנה כסף, ויצא. וכן הנמכר לגוי - מחשב הדמים לפי השנים הנשארות עד שנת היובל, שנאמר: "וחשב עם קנהו, משנת המכרו לו, עד שנת היבל". כיצד? מכר עצמו במאה ונשאר ליובל בשעת מכירה עשר שנים - מחשב עשרה לכל שנה, וגורע מן הדמים; ומשיב השאר כסף, לא תבואה ולא פלים - שנאמר: "כסף ממכרו" - בכסף הוא נגאל מיד הגוי, ואינו נגאל בשנה כסף.

ט. כל עבד עברי או עבריה שיצא בגרעון כסף, והכריא והוסיפו דמיו, או נשחף [נחלה בשחפת] ופחתו דמיו - מחשבין לו להקל עליו. כיצד? הרי שנמכר במאה, והרי הוא עתה שנה מאתים - אינו מחשב עם אדוניו אלא לפי מאה. נמכר במאתים, והרי הוא שנה מאה - מחשב עמו על פי השנים הנותרות לפי מאה.

י. הנמכר לגוי - הואיל ויש לו לגאל עצמו לחציו כמו שבארנו, פעמים יהיה להקל ופעמים להחמיר. כיצד להקל? קנה אותו הגוי במאתים, ונשחף והרי הוא עתה שנה מאה, ונתן לו חמשים חצי דמיו, והכריא והרי הוא שנה מאתים - נותן לו מאה שהן חצי דמיו הנשאר, ויצא. כיצד להחמיר? קנה אותו במאתים, ונתן לו חצי דמיו מאה, ונשחף והרי הוא עתה שנה מאה - נותן לו חמשים שהן דמי חציו הנשאר, ונמצא שנתן מאה וחמשים אף על פי שהוא עתה שנה מאה.

יא. הרב שמחל לעבד על הכסף שנשאר לו לעבד כנגדו - אינו מחול לו, עד שיקחב לו שטר שחרור. כיצד? הרי שקנהו בששים, ועבד שנה או שתיים, ואמר לו: 'שאר הדמים מחולין לך, לך לדרוך' - לא נפטר משעבודו, עד שיקחב לו שטר.

יב. אדון שמת - אם הניח בן זכר - הרי העבד עובד את הבן עד סוף השש, או עד סוף השנים שמכר עצמו להן, או עד שיפגע בו יובל, או עד שיגרע פדיונו ויתן השאר. אבל אם לא הניח בן זכר - הרי זה יצא לחרות, ואינו עובד לא את הבת ולא את האח; ואין צריך לומר שאינו עובד שאר היורשין. והנמכר לגר צדק, או לגוי - אפלו [את] הבן אינו עובד; אלא כיון שמת האדון, יצא לחרות. נמצאת אומר, שעבד עברי נקנה בכסף או בשטר, וקונה את עצמו בתמשה דברים: בשנים, או ביובל, או בגרעון כסף, או בשטר שחרור, או במיתת האדון בלא בן; ובגוי ובגר, אפלו הניח בן. מצוה לומר לו 'צא' בשעת יציאתו, ואף על פי שאם לא יאמר לו, הרי הוא יצא בתום, ואינו צריך שטר. אפלו חלה והוציא עליו רבו הוצאות - אינו חייב לו כלום, שנאמר: "יצא לחפשי חנם".

נמכר אלא לישראל - שנאמר: "כי ימכר לך אחיד", אין
בית דין מוכרין אותו אלא לך. מוכר עצמו, נמכר לשש
ותר על שש; מכרוהו בית דין, אינו נמכר אלא לשש.
מוכר עצמו, אין מעניקין לו; מכרוהו בית דין, מעניקין לו.
יג. מפי השמועה למדו, שאין האשה נרצעת; וכן יראה
מענין הכתוב, שהרי הוא אומר בנרצע: "אהבתי את אדני,
את אשתי ואת בני". ומה הוא זה שנאמר: "ואף לאמתך
תעשה כן"? להעניק; כשם שמצות עשה להעניק עבד
עברי, כך מעניק אמה עבריה.
יד. כל המשלח עבדו ואמתו ריקם - עובר בלא תעשה,
שנאמר: "לא תשלחנו ריקם"; והרי הכתוב נתקו לעשה,
שנאמר: "העניק תעניק לו". אחד היוצא בסוף שש, או
שיצא ביובל, או במיתת אדון, וכן אמה עבריה שיצאת
באחד מכל אלו, או בסימנים [בגרות] - הרי אלו מעניקין
להן. אבל היוצאין בגרעון כסף, אין מעניקין להן,
שנאמר: "וכי תשלחנו חפשי מעמך", וזה לא שלחו
חפשי, אלא העבד נתן שאר הדמים שנשאר לו לעבד בהן,
ואחר כך יצא. "העניק תעניק לו, מצאנך, מגונך ומיכרך"
- בענין צאן גרן ויקב, דברים שיש בהן ברכה מחמת
עצמן, הוא שחייב להעניק לו מהן; אבל הכספים
והבגדים, אינו חייב לתן לו מהן. וכמה נותן לו? אין פחות
משוה שלשים סלע, בין ממין אחד בין ממנין הרבה,
כשלשים של קנס העבד, שנאמר בו: "יתן לאדניו"; בין
שנתברך הבית בגללו, בין שלא נתברך - שנאמר: "העניק
תעניק לו", מכל מקום. אם כן למה נאמר "אשר ברכך
ה'?" הפל לפי הברכה תן לו.
טו. ברח ופגע בו היובל כשהוא בורח, ויצא לחרות -
אינו חייב להעניקו, שנאמר: "וכי תשלחנו חפשי מעמך".
ענק עבד עברי - לעצמו, ואין בעל חובו גובה ממנו. וענק
אמה עבריה, וכן מציאתה - של אביה; ואם מת אביה
קדם שביבאו לידו - הרי הן של עצמה, ואין לאחיה בהן
כלום; שאין אדם מוריש זכות שיש לו בבתו לבנו.

ח. עבד עברי כהן - אינו נרצע, מפני שנעשה בעל מום,
והרי הוא אומר: "ושב אל משפחתו" - לחזקה שהיה בה;
ואינו שב לשררה שהיה בה.
ט. כיצד רוצעין? מביאו לבית דין של שלשה, ואומר
דבריו בפניהם; ומגישו בסוף שש אל הדלת או אל
המזוזה, כשהן עומדין, בין דלת ומזוזה של אדון, בין של
כל אדם; ונוקב את אָזְנוֹ הַיְמָנִית בגבה של אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ של
מתכת, עד שיגיע לדלת - שנאמר: "ונתת באָזְנוֹ וּבַדְלֶת".
ולא נאמר "מזוזה" אלא שהיה עומד, בין אצל דלת בין
אצל מזוזה. ומה מזוזה כשהיא עומדת, אף דלת כשהיא
עומדת; אבל הרציעה בדלת, אף על פי שאין שם מזוזה.
האדון הוא שרוצע בעצמו, שנאמר: "ורצע אֲדָנִיו את אָזְנוֹ"
- לא בנו, ולא שלוחו, ולא שליח בית דין. ואין רוצעין שני
עבדים כאחד, שאין עושין מצוות חבילות חבילות.
י. "ואם אמר יאמר" - עד שיאמר וישנה. "העבד" - עד
שיאמר כשהוא עבד; אבל אם אמר אחר שש, אינו נרצע;
עד שיאמר בסוף שש, בתחלת פרוטה אחרונה. כיצד? כגון
שנשאר מן היום כדי שונה פרוטה מדמי מכירתו, או יתר;
אבל אם נשאר פחות מפרוטה, הרי זה כאומר אחר שש.
יא. היתה לעבד אשה שנפחה בנענית, ולו ממנה בנים,
ולרבו אין אשה ובנים - אינו נרצע, שנאמר: "כי אהבך
ואת ביתך". לרבו אשה ובנים, ולו אין אשה ובנים - אינו
נרצע, שנאמר: "אהבתי את אדני, את אשתי ואת בני".
הוא אוהב את רבו, ורבו אינו אוהבו - אינו נרצע,
שנאמר: "כי טוב לו עמך". רבו אוהבו, והוא אינו אוהב
את רבו - אינו נרצע, שנאמר: "כי אהבך". הוא חולה
ורבו אינו חולה, רבו חולה והוא אינו חולה, או שהיו
שניהם חולים - אינו נרצע, שנאמר: "כי טוב לו עמך",
עד שהיו שניהם בטובה.
יב. מה בין מוכר עצמו למכרוהו בית דין? מוכר עצמו,
אינו נרצע; ומכרוהו בית דין, נרצע. מוכר עצמו, אסור
בשפחה בנענית; ומכרוהו בית דין, רבו מוסר לו שפחה
בנענית. מוכר עצמו, נמכר לגוי; ומכרוהו בית דין, אינו

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – א'ז' תמוז ה'תשע"ד

קרפן השלמים: "והנותר עד-יום השלישי באש ישרף,
ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה,
ואקליו עונו ישא כִּי־את־קֹדֶשׁ ה' חָלַל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
ההוא מעמיה" (שם יט, רח), הנה נתבאר שהוא בכרת אם
הוא מזיד; ואם אכל בשוגג — חייב חטאת קבועה. הנה
הענש מפרש בפתוב; אבל האזהרה היא ממה-שאמר
במלואים: "וְזָר לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הוּא" (שמות כט, לד).

יום ראשון א' תמוז ה'תשע"ד

66

מצות לא תעשה קלא.

המצוה הקל"א — האזהרה שהזכרנו מלאכול את-
הנותר, והוא מה-שנשאר מבשר הקדשים אחר הזמן
הקבוע לאכילתם. ולא באה בלשון התורה אזהרה
מפרשת לאסור אכילתו, אלא נתבאר בתורה חייב הכרת
למי שאוכל נותר, והוא אמרו בפרשת קדושים בהזכירו

67

68

69

70

71

72

מתוך מהדורת חזק

מזיד; אַבֵּל אִם הוּא שׁוֹגֵג — הָרִי זֶה מִקְרִיב קָרְבָּן עֹלָה
וְיֹזֶרֶד, כְּמוֹ שֶׁהִזְכֵּרְנוּ בַּמִּצְוָה ע"ב מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה. וְכִבֵּר
נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּפֶּרֶק י"ג מִזְבְּחִים (קו.).

יום שלישי ג' תמוז ה'תשע"ד

מצות עשה צא.

הַמִּצְוָה הַצ"א — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְשַׂרֹּף הַנּוֹתֵר (הַתּוֹרָה
קִבְּעָה זֶמֶן לֵאכִילַת קִרְבָּנוֹת מִסּוּיָמִים וְהַנּוֹתֵר מִזֶּה לֵאחֲרֵי זֶמֶן
הוּא "נוֹתֵר", וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְהַנּוֹתֵר מִבֶּשֶׂר הַזֶּבֶחַ
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָף" (ויקרא ז, יז). וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ עַל
זֶה שֶׁאָמַר יִתְעַלֶּה בְּכֶשֶׂה הַפֶּסַח: "לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־
בֹּקֶר וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרָפוּ" (שְׁמוֹת יב, י),
אָמְרוּ בַּמִּכְלֵתָא: "כָּא הַכְּתוּב לָתֵן עֲשֵׂה עַל לֹא־תַעֲשֶׂה."
וּבִמְקוֹמוֹת רַבִּים בַּפֶּסְחִים (פד.) וּבִמְכּוֹת (צ: וטז.) זִוְלָתָם
(מְקוֹמוֹת רַבִּים נֹסְפִים) אָמְרוּ בִּפְרוּשׁ שֶׁלֹּא דְנוֹתֵר לֹא שְׁנֵתָק
לַעֲשֵׂה הוּא (שֶׁאִם מִקִּיִּים אֵת ה"עֲשֵׂה": "בֹּאשׁ תִּשְׂרָפוּ" — מִנֵּתָק
אֵת הַלֹּא וּמִבְּטָלוֹ), וּלְפִיכָף אֵין לֹקִין עָלָיו. וְהַעֲשֵׂה הוּא
מִה־שֶׁהִזְכֵּרְנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ
תִּשְׂרָפוּ". וְדִין הַפֶּגּוּל (שֶׁהִכָּהֵן הַמִּקְרִיב חֹשֶׁב מִחֲשֻׁבוֹת
מִסּוּיָמוֹת, שֶׁלֹּא כִּפִּי הַצּוּרָה) וְהַנּוֹתֵר שָׁנָה, כְּמוֹ שֶׁאָבְאָר
בַּמִּצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה (לֹא תַעֲשֵׂה קִלְבֵּי), שֶׁכֵּכָּר הַזִּכְרִי אֶת־
הַפֶּגּוּל בַּלְשׁוֹן "נוֹתֵר". וְכִבֵּר נִתְבָּאֲרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
בַּפֶּסְחִים (כוז.) וּבְסוֹף תְּמוּזָה (לד.).

יום רביעי ד' תמוז ה'תשע"ד

מצות עשה צ.

הַמִּצְוָה הַמְשַׁלֵּמָה תִּשְׁעִים — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְשַׂרֹּף
קִדְשִׁים שֶׁנִּשְׁטָמְאוּ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יֵנַע
בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשְׂרָף" (ויקרא ז, יט), וּבִגְמָרָא
שֶׁבֶת (כד:) בְּאִי־לְבָאֵר, מִה־טַעַם אֲסוּר לְהִדְלִיק שְׁמֵן
תְּרוּמָה שֶׁנִּשְׁטָמֵא וְאָמְרוּ: "שֶׁבֶתוֹן" (מִצְוֹת הַשְּׁבִיתָה מִמִּלְאכָה
בַּיּוֹם־טוֹב) עֲשֵׂה הוּא, וְהָיָה יוֹם טוֹב עֲשֵׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה,
וְאֵין עֲשֵׂה (שֶׁל שְׂרִיפַת קִדְשִׁים שֶׁנִּשְׁטָמְאוּ) דּוֹחָה אֶת לֹא־
תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה. עֲנִין הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הוּא: שֶׁעֲשִׂיתָ
מִלְאכָה בַּיּוֹם טוֹב אֲסוּרָה, וְהַעֲשֵׂה עוֹבֵר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה,
שֶׁכֵּן בְּטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְהוּא אָמְרוּ בַּיּוֹם טוֹב: "יִהְיֶה לָּכֶם
שֶׁבֶתוֹן" (שם כג, כד); וְעוֹבֵר עַל מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, לְפִי
שֶׁעוֹבֵר עַל לֹא, וְהוּא אָמְרוּ: "כָּל־מִלְאכָה לֹא־יַעֲשֶׂה
בָּהֶם" (שְׁמוֹת יב, טז), כְּלוּמָר: בַּיּוֹם טוֹב. אָבֵל שְׂרִיפַת
קִדְשִׁים טָמְאִים אֵינָה אֵלָּא מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּלְפִיכָף אֲסוּר
לְשַׂרְפָּם בַּיּוֹם טוֹב מִחֲמַת הַכָּלָל שֶׁהִזְכֵּר: "אֵין עֲשֵׂה
דּוֹחָה אֶת לֹא־תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה". וְאָמְרוּ שָׁם (שְׁבֶת כה.) עוֹד
דְּבַר, וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: "כְּשֶׁם שֶׁמִּצְוָה לְשַׂרֹּף קִדְשִׁים שֶׁנִּשְׁטָמְאוּ,
כִּף מִצְוָה לְשַׂרֹּף שְׁמֵן (לֹא דוּקָא) תְּרוּמָה שֶׁנִּשְׁטָמְא". וְכִבֵּר
נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּפֶּסְחִים (פב.) וּבְסוֹף תְּמוּזָה (לג.).

כְּנוֹי זֶה, שֶׁהוּא "הוּא", הוּא כּוֹלָל גַּם כָּל מִה־שֶׁנִּשְׁטָמְאוּ
מִן־הַקִּדְשִׁים וְאֲסוּר לְאָכְלוֹ — כְּנוֹתֵר. וּבִמְעִילָה (יז):
אָמְרוּ עַל מִה־שֶׁאָמְרָה הַמִּשְׁנָה: "הַפֶּגּוּל וְהַנּוֹתֵר אֵין
מִצְטְרָפִין זֶה עִם זֶה מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁנֵי שְׁמוֹת (שֶׁל אִיסוּרִים
שׁוּנִים)", אָמְרוּ: לֹא שָׁנוּ אֵלָּא לְטַמְאָת הַיָּדִים (יָדִים שֶׁנִּגְעוּ
בְּכִמּוֹת מִסּוּיָמִת שֶׁל פֶּגּוּל וְנוֹתֵר, שְׁטוּמָתָם מִדְּרַבָּנָן; אָבֵל
לְעֲנִין (שִׁיעוּר) אֲכִילָה מִצְטְרָפִין, דְּתִנְיָא: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
אוֹמַר: "לֹא־יֵאָכֵל כִּי קִדְשׁ הֵם — כָּל־שֶׁבֶכְדֵּשׁ פֶּסוּל,
לָתֵן לֹא־תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ", וְהַפֶּגּוּל וְהַנּוֹתֵר הֵם מִפְּסוּלֵי
הַמִּקְדָּשִׁין וּלְפִיכָף כָּל־אֶחָד מֵהֶם מְזַהְרִים עַל אֲכִילָתוֹ עַל
פִּי אָמְרוּ: "לֹא־יֵאָכֵל כִּי־קִדְשׁ הֵם". וְכִבֵּר נִתְבָּאֲרָה עֲנֵשׁ
הַנּוֹתֵר שֶׁהוּא כְּרֵת.

יום שני ב' תמוז ה'תשע"ד

מצות לא תעשה קל. קכט.

הַמִּצְוָה הַמְשַׁלֵּמָה מֵאָה וּשְׁלִשִׁים — הַאֲזָהָרָה
שֶׁהִזְכֵּרְנוּ מִלְּאָכֹל בֶּשֶׂר קִדְשִׁים שֶׁנִּשְׁטָמְאוּ, וְהוּא אָמְרוּ
יִתְעַלֶּה: "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יֵנַע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל" (ויקרא
יב, יט); וּמִי שֶׁעוֹבֵר וְאָכְלוֹ — לֹקֶה. וּבִתּוֹסְפֵתָא זְבָחִים
(פֶּרֶק ה) נִתְבָּאֲרָה, שֶׁשְׁהוֹר שֶׁאָבֵל בֶּשֶׂר טָמֵא — הָרִי זֶה
לֹקֶה אֶת־הָאֲרָבָעִים. וּבִפְרָק ב' מְגִמָּרָא פֶּסְחִים (כד):
אָמְרוּ: "טָמְאָת הַגּוֹף (טָמֵא שֶׁאֲבָל בֶּשֶׂר שֶׁל קִדְשׁ) בְּכֵרֵת,
טָמְאָת הַבֶּשֶׂר (שֶׁאֲבָל בֶּשֶׂר טָמֵא שֶׁל קִדְשׁ) בְּלֹאוֹ". וְכִבֵּר
נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּפֶּרֶק י"ג מִזְבְּחִים (מִשְׁנָה ב.).

הַמִּצְוָה הַקכ"ט — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְכֵּר הַטָּמֵא מִלְּאָכֹל
קִדְשׁ, וְהוּא אָמְרוּ בִּיּוֹלָדָת: "בְּכָל־קִדְשׁ לֹא־תִנַּע" (שם ד.).
וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פֶּרֶשׁת תּוֹרִיעַ): "בְּכָל־קִדְשׁ לֹא־תִנַּע וְאֶל־
הַמִּקְדָּשׁ לֹא תִבֵּא — מִה־מִּקְדָּשׁ הַנִּכְנָס לוֹ בְּטָמְאָה עֲנוּשׁ
כְּרֵת, אִף הַקִּדְשׁ הָאוֹכְלוֹ בְּטָמְאָה עֲנוּשׁ כְּרֵת". וְלִמַּד
בְּאָמְרוֹ "לֹא־תִנַּע" בְּאֶדָם שֶׁאָבֵל בְּמִזִּיד, שֶׁסּוּמָף עַל הַכָּלָל
שֶׁנִּתְבָּאֲרָה בַּמְכּוֹת (יד:) בְּבֹאוֹר אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "בְּכָל־קִדְשׁ
לֹא תִנַּע", וְהוּא אָמְרָם בְּגִמָּרָא מְכּוֹת: טָמֵא שֶׁאָבֵל
אֶת־הַקִּדְשׁ, בְּשִׁלְמָא עֲנֵשׁ כְּתִיב: "וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל
בֶּשֶׂר מִזֶּבֶחַ הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטָמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה"
(שם ז, כ); אֲזָהָרָה מָנָא לָן? אֲתִיָּא מ' בְּכָל־קִדְשׁ לֹא־תִנַּע.
וְשֶׁם אָמְרוּ: "בְּכָל־קִדְשׁ לֹא־תִנַּע" — אֲזָהָרָה לְאוֹכֵל.
אֲתָה אוֹמַר אֲזָהָרָה לְאוֹכֵל, אוֹ אֵינוֹ אֵלָּא אֲזָהָרָה לְנוֹגֵעַ?
תְּלִמּוּד לֹוֹמַר: "בְּכָל־קִדְשׁ לֹא־תִנַּע וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא
תִבֵּא" — מִקִּישׁ קִדְשׁ לְמִקְדָּשׁ: מִה־מִּקְדָּשׁ שֶׁיֵּשׁ בוֹ
נְטִילַת נִשְׁמָה (חִיּוּב כְּרֵת) אִף קִדְשׁ דְּבַר שֶׁיֵּשׁ בוֹ נְטִילַת
נִשְׁמָה; וְאִי לְנוֹגֵעַ — מֵאִי נְטִילַת נִשְׁמָה אֵיכָא (אִיךְ
תִּיתְכֵּן נְטִילַת נִשְׁמָה)? אֵלָּא לְאֲכִילָה. וְאִפְקָה רַחֲמֵנָא
(הַתּוֹרָה הַתְּבִטָּא) לְאֲכִילָה בַּלְשׁוֹן נִגִּיעָה לְמִימַר דְּנִגִּיעָה
בְּאֲכִילָה. וּמִן־הַלְשׁוֹנוֹת הָאֵלֶּה יִתְבָּאֲרָ לָךְ, שֶׁטָּמֵא שֶׁאָבֵל
אֶת־הַקִּדְשׁ תִּיב כְּרֵת, בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? אִם הוּא

ההקדש או אוכל קדש, כלומר: תרומה בשגגה —
 יחזיר מה שאכל או כדי מה-שנחנה עם תוספת חמש,
 והוא אמרו יתעלה: "ואת אשר חטא מן-הקדש ישלם
 ואת-חמשתו יוסף עליו" (ויקרא ה, טז), ואמר עוד:
 "והאיש כי-יאלל קדש בשגגה וגו'" (שם כב, יד). וכבר
 נתבאר דיני מצוה זו במסכת מעילה (טו.) וגם במסכת
 תרומות (פרק ז).

יום שבת קודש ז' תמוז ה'תשע"ד

מצות לא תעשה קיג.
 המצוה הקי"ג — האזהרה שההרנו מלעבוד בקדשים
 (כגון: לחרוש בבהמת קדשים) והוא אמרו יתעלה: "לא
 תעבד בבקר שורך" (דברים טו, יט), ולמדנו שאר קדשים
 מן-הבכור שהיהו כלם אסורים בעבודה. וכבר נתבאר
 בסוף מסכת מכות (כא:), שהעובד באחד מן-הקדשים
 — לוקה.

יום חמישי ה' תמוז ה'תשע"ד

מצות עשה מט.
 המצוה המ"ט — הצווי שנגטוינו בעבודת היום,
 כלומר: כל-הקרבנות והודוין שהן חובה ביום צום כפור
 לכפר בהם כל-העונות, כמו שאמר הכתוב. והיא כל-
 הנקה האמורה באמרי מות' (ויקרא טז, א). והראיה
 שהכל מצוה אחת, אמרם בסוף פרק ה' מנפונים (ס):
 "כל-מעשה יום הכפורים האמור על הסדר, הקדים
 מעשה לחברו — לא עשה כלום". וכבר נתבאר כל-דיני
 מצוה זו במסכת המידות לה, והיא מסכת יומא.

יום שישי ו' תמוז ה'תשע"ד

מצות עשה מט. קיח.
 המצוה המ"ט נדפסה ביום הקודם.
 המצוה הקי"ח — הצווי שנגטוינו שכל-הנהגה מן-

המשך ביאור למס' תענית ליום שישי עמ' א

מטר והיה העולם צריך לו, הווי משדרי רבנן לגביה — שלחו לו
 חכמים שיתפלל על כך, וכעני רחמי ואיתי מיטרא — וביקש רחמים
 וירד גשם. וזמנא קדא איצטריף עלמא למיטרא — פעם אחת היה
 העולם צריך מטר, שדור רבנן זוגא דרבנן לגביה — ושלחו חכמים
 אליו זוג תלמידי חכמים, למבטי רחמי דניתי מיטרא — לבקש ממנו
 שיקש רחמים שיבוא הגשם, אויל לביתיה ולא אשכחיהו — הלכו
 החכמים לביתו ולא מצאוהו, אויל בדברא — והלכו לשדה
 ואשכחיהו דתהו קא רפיק — ומצאוהו שעורר בה. והיו לו שלמא
 — נתנו לו שלום.

ניהו — אני הוא חוני, ולא הימננהו, ולא עבדי ליה נקרא ברמב"ם ליה
 — ולא כיבדוהו כראוי לו, כיון שלא ראו בו מעשים טובים כחוני
 המעגל. כשנוכח בזאת הלש דעתיה, וכעני רחמי — ביקש רחמים
 שיקחו נשמתו קודם זמנו, ומית וזמנו. אמר רבא על מעשה זה,
 היינו דאמרי אינשי — זה הפתגם שרגילים אנשים לומר, או תברותא
 או מיתותא — או תברות או מיתה, כלומר, אם אין לאדם חברים
 המכבדים אותו, נח לו יותר למות.
 מעשים נוספים על צדיקים שביקשו מטר ונענו: אבא חלקיה בר
 בריה דחוני המעגל תהו, וכי מצטריף עלמא למיטרא — כשלא ירד

המשך ביאור למס' תענית ליום שישי עמ' ב

ליה — עד שקיבלו עליהם לא לצער את רבי מני.
 מעשה בגדולת רבו של רבי מני: ותו — ועוד מעשה, שרבי מני הווי
 שכינת קמיה — היה מצוי לפניו דרבי יצחק בן אלעזר, ואמר ליה רבי
 מני לרבי יצחק, עתיד דכי חמי — עשירי בית חמי מתגאים עלי וקא
 מצטרו לי. אמר לו, ליגענו — יהיו עניים ולא יתגאו, ואיענו. שוב אמר
 לו רבי מני, קא דחקו לי בעניותם שאפרנסם. אמר לו, ליצתרו —
 שיתעשרו ולא ידחקו, ואיעתרו. ועוד אמר רבי מני לרבי יצחק, לא
 מיכילי עלי אינשי ביתי — אשתי אינה מקובלת עלי, שאינה יפה.
 אמר ליה, מה שמה, אמר לו, תנה. אמר רבי יצחק, תתייפי תנה,
 ונתניפת. שוב אמר ליה רבי מני, קא מנדרא — אשתי מתגדלת עלי
 מחמת יופיה. אמר ליה, אי הכי תחזור תנה לשחרותיה וביעורה,
 ותורה תנה לשחרותיה.
 ממשיכה הגמרא ומספרת: תנהו דרבי תלמידי דהווי קמיה דרבי יצחק
 בן אלעזר, אמרו ליה, ניבעי מר רחמי עלן דניחבסין טובא. אמר להו,
 עמי היתה התפילה, שהייתי נענה, ושלחתי מונני, שעתה אינה
 נשמעת כל כך.
 מעשה אחר בתלמיד שהיה מצוי לפני רבו: רבי יוסי בר אבין תהו
 שכינת קמיה דרבי יוסי דמן העיר יוקרת, ושכניה, ואתא לקמיה דרב
 אשי.

בכסף תבואה שלא ארעב. כי הווי נפיק לברא — כשהיה יוצא
 לחור, אויל וקאי בדוקתא עמיקתא — היה הולך ועומד במקום
 עמוק, שמשם התפילה מתקבלת יותר, דכתיב (תהלים קל א)
 'מפצמקים קראתיו ה', וקאי בדוקתא צניעא — ועומד במקום צנוע,
 ומכפי בשקא — ומתכסה בלבוש שק, וכעני רחמי, ואיתי מיטרא. כי
 הווי אתי — כשהיה חוזר לביתו, אמר ליה, האם אייתי מר עיבורא
 — הבאת תבואה, אמר להו, אמינא, וואיל ואתא מיטרא, השתא
 ריוח עלמא — עתה יהא ריוח בעולם ומחיר התבואה ירד, ואמתין
 ואקנה בזול. נמצא שהצניע תפילתו על הגשמים, ובזכותו בלבד
 בלא שצירף אחר עמו ירדו הגשמים, ושלא בחסידי בבל שלא
 הצניעו תפילתם והיו צריכים להצטרף יחד כדי לבקש על
 הגשמים.
 מעשה נוסף מגדולתו של רבי יונה: ותו — ועוד מצינו, שרבי מני
 בריה — בנו של רבי יונה, הווי קא מצטרי ליה דכי נשיאה — היו
 מצערים אותו וממונים על בית הנשיא, והלך ואישתפח על קברא
 דאבות רבי יונה, ואמר ליה, אבא אבא, הני מצטרו לי. יומא חד הווי
 קא חלפי תתם — חלפו ממוני בית הנשיא מעל מערת קבורת רבי
 יונה, אינקוט פרעא דסוקותיהו — ונתפסו רגלי סוסיהם בקרקע
 שעל גבי המערה ולא יכלו לזוז, עד דקבילו עליהו ולא קא מצטרו

מלכים ב טו יא-כח

יא ויתר דברי זכריה הנם פתובים על־ספר דברי הימים למלכי ישראל: יד הוא דבר־יהוה אשר דבר אל־יהוה לאמר בני רביעים יִשְׁבוּ לךְ על־כִּפֶּאֱ יִשְׂרָאֵל וַיְהִי־כֵן: פ יג שלום בְּיָבֵשׁ מֶלֶךְ בְּשָׁנָה שְׁלֹשִׁים וְתִשַׁע שָׁנָה לַעֲזִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ יֶרֶחַ־יָמִים בְּשִׁמְרוֹן: יד וַיַּעַל מְנַחֵם בֶּן־גִּדִי מִתַּרְצָה וַיָּבֹא שִׁמְרוֹן וַיֵּךְ אֶת־שָׁלוֹם בְּיָבֵשׁ בְּשִׁמְרוֹן וַיִּמְיִתְהוּ וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו: טו וַיֵּתֶר דְּבָרֵי שָׁלוֹם וְקִשְׁרוֹ אֲשֶׁר קִשֶּׁר הָנָם פְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: ס טז אִזּוּ יִפְתָּ־מְנַחֵם אֶת־תַּפְסָח וְאֶת־פְּלִא־שִׂרְבָּה וְאֶת־גְּבוּלְיָה מִתַּרְצָה כִּי לֹא פָתַח וַיֵּךְ אֶת בְּלִיָּה־הַרְוֹתֶיהָ בַּקַּע: פ ז' בְּשָׁנָה שְׁלֹשִׁים וְתִשַׁע שָׁנָה לַעֲזִרְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה מֶלֶךְ מְנַחֵם בֶּן־גִּדִי עַל־יִשְׂרָאֵל עֶשֶׂר שָׁנִים בְּשִׁמְרוֹן: יח וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לֹא סָר מֵעַל חַטָּאוֹת וַיִּרְבְּעָם בֶּן־נְבֻט אֲשֶׁר־הֶחְטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל כָּל־יָמָיו: יט בָּא פֹל מֶלֶךְ־אַשּׁוּר עַל־הָאָרֶץ וַיִּתֵּן מְנַחֵם לְפֹל אֶלֶף כֶּכֶר־כֶּסֶף לַהֲיוֹת יָדָיו אֹתוֹ לְהַחְזִיק הַמַּמְלָכָה בְּיָדוֹ: כ וַיֵּצֵא מְנַחֵם אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יִשְׂרָאֵל עַל פְּלִגְבוּרֵי הַחֵיל לְתֵת לְמֶלֶךְ אֲשּׁוּר חֲמִשִּׁים שֶׁקֶלִים כֶּסֶף לְאִישׁ אֶחָד וַיִּשָּׁב מֶלֶךְ אֲשּׁוּר וּלְאֶעְמֹד שָׁם בְּאָרֶץ: כא ויתר דברי מנחם וכל־אשר עשה הלוֹאִיהֶם פְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: כב וַיִּשְׁכַּב מְנַחֵם עִם־אֲבֹתָיו וַיִּמְלֹךְ פִּקְחִיָּה בְנוֹ תַּחְתָּיו: כג בְּשָׁנָה חֲמִשִּׁים שָׁנָה לַעֲזִרְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה מֶלֶךְ פִּקְחִיָּה בֶן־מְנַחֵם עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְרוֹן שְׁנָתִים: כד וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לֹא סָר מִחַטָּאוֹת וַיִּרְבְּעָם בֶּן־נְבֻט אֲשֶׁר הֶחְטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל: כה וַיִּקְשֶׁר עָלָיו פִּקְח בֶּן־רַמְלִיָּהוּ שְׁלִישׁוֹ וַיִּכְהוּ בְּשִׁמְרוֹן בְּאֶרְמוֹן בֵּית־מֶלֶךְ (הַמֶּלֶךְ קרי) אֶת־אֶרְנָב וְאֶת־הָאֲרִיָּה וְעַמּוֹ חֲמִשִּׁים אִישׁ מִבְּנֵי גִלְעָדִים וַיִּמְיִתְהוּ וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו: כו ויתר דברי פקחיה וכל־אשר עשה הנם פְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: פ כז בְּשָׁנָה חֲמִשִּׁים וְשָׁתַיִם שָׁנָה לַעֲזִרְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה מֶלֶךְ פִּקְח בֶּן־רַמְלִיָּהוּ עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְרוֹן עֶשְׂרִים שָׁנָה: כח וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לֹא סָר מִן־חַטָּאוֹת וַיִּרְבְּעָם בֶּן־נְבֻט אֲשֶׁר הֶחְטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל:

רש"י

שלו: את ארגוב ואת האריה. כל ארגוב לשון פלטין החשובין, וכל 'טרכונין' בלשון ארמי, פלטין החשובין למלכות. בארמון הגדול אשר אצל הארגוב: ואת האריה. יש לומר, שהיה אריה של זהב עומד באותו ארמון:

מצודת ציון

(יג) ירח. חורש, על שהוא נמנה במהלך הירח: (יט) ידיו. כח ידיו: להחזיק. מלשון חזק: (כח) שלישו. שר שלו: (טז) מתרצה. מעבר תרצה: כי לא פתח. על שלא פתח תפסח את שער העיר לבוא בה, ולזה הכה את תפסח ואת גבוליה, אשר מעבר תרצה: בקע. פתח בטני ההרות, להוציא וולדותיהן: (יז) בשנת שלשים ותשע. רצה לומר: אחר שעבר ל"ט לעזריה, כי שלום מלך בסוף ל"ט לעזריה, ונהרג אחר ירח ימים, ובשנה הבאה בכלות ל"ט לעזריה, בתחלת מ', מלך מנחם: עשר וגו'. ומקוטעות היו: (יט) בא פול. כאשר בא פול, והבטיח מנחם לתת לו אלף ככר כסף, לעזור לו על המלוכה: (כ) ויוצא מנחם. הוציא את הכסף מזולתו, והטילו על ישראל, ומפרש שעל גבורי החיל הטיל, כל אחד חמשים שקל: ולא עמד. לא נתעכב: (כג) בשנת חמשים שנה. כי מנחם מלך בשנת מ' לעזריה ומלך י' שנים מקוטעות, וכלו אם כן במ"ט לעזריה, ובשנה הבאה מלך פקחיה והיא נ' לעזריה: שנתים. ומקוטעות היו: (כח) בארמון. בהיכל של בית המלך: את ארגוב ואת האריה. עם הארגוב ועם האריה והם שמות שני גבורים ואולי נקרא ארגוב על שהיה מושל בחבל הארגוב, והאריה על שם גבורתו, ופקח התחבר עמהם, ועוד היו חמשים איש, והמיתו את פקחיה: (כז) בשנת חמשים ושתים. כי פקחיה מלך בנ' לעזריה, ומלך שנתים מקוטעות, וכלו בנ"א לעזריה, ובשנה הבאה מלך פקח, והיא נ"ב לעזריה: עשרים שנה. ומקוטעות היו:

מצודת דוד

(יב) ויהי כן. לא שהיתה כדאי מלכותו לימשך כל כך, אלא לקיים דבר מלך, שנאמר (ישעיהו נה יא): כן יהיה דברי אשר יצא מפי וגו': (טז) כי לא פתח. שר העיר לא פתח לו את העיר, לקבלו למלך עליהם: ההרותיה. את הנשים ההרות שבה, בקע: (כח) שלישו. גבור

(יב) הוא דבר ה'. מוסב על המקרא שלפני פניו, שנאמר וימלך תחתיו, והוא דבר ה' וגו': ויהי כן. כי מלכו יהואחז ויואש וירבעם וזכריה, ונפסק מזרעו המלוכה: (יג) בשנת שלשים ותשע. כי זכריה מלך בל"ח לעזריה, ומלך ששה חדשים, ואחריו מלך שלום, והוא ל"ט לעזריה: (טז) מתרצה. מעבר תרצה: כי לא פתח. על שלא פתח תפסח את שער העיר לבוא בה, ולזה הכה את תפסח ואת גבוליה, אשר מעבר תרצה: בקע. פתח בטני ההרות, להוציא וולדותיהן: (יז) בשנת שלשים ותשע. רצה לומר: אחר שעבר ל"ט לעזריה, כי שלום מלך בסוף ל"ט לעזריה, ונהרג אחר ירח ימים, ובשנה הבאה בכלות ל"ט לעזריה, בתחלת מ', מלך מנחם: עשר וגו'. ומקוטעות היו: (יט) בא פול. כאשר בא פול, והבטיח מנחם לתת לו אלף ככר כסף, לעזור לו על המלוכה: (כ) ויוצא מנחם. הוציא את הכסף מזולתו, והטילו על ישראל, ומפרש שעל גבורי החיל הטיל, כל אחד חמשים שקל: ולא עמד. לא נתעכב: (כג) בשנת חמשים שנה. כי מנחם מלך בשנת מ' לעזריה ומלך י' שנים מקוטעות, וכלו אם כן במ"ט לעזריה, ובשנה הבאה מלך פקחיה והיא נ' לעזריה: שנתים. ומקוטעות היו: (כח) בארמון. בהיכל של בית המלך: את ארגוב ואת האריה. עם הארגוב ועם האריה והם שמות שני גבורים ואולי נקרא ארגוב על שהיה מושל בחבל הארגוב, והאריה על שם גבורתו, ופקח התחבר עמהם, ועוד היו חמשים איש, והמיתו את פקחיה: (כז) בשנת חמשים ושתים. כי פקחיה מלך בנ' לעזריה, ומלך שנתים מקוטעות, וכלו בנ"א לעזריה, ובשנה הבאה מלך פקח, והיא נ"ב לעזריה: עשרים שנה. ומקוטעות היו:

קכא. ג-ח

ג אֶל־יִתְנֶן לְמוֹט רִגְלֶךָ אֶל־יָנוּם שְׁמֶרְךָ: ד הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: ה יְהוָה שְׁמֶרְךָ יְהוָה
צִלָּךְ עַל־יָד יְמִינֶךָ: ו יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא־יִכְבֶּה וַיְרַח בְּלִילָהּ: ז יְהוָה יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל־רָע יִשְׁמֹר אֶת־נַפְשְׁךָ:
ח יְהוָה יִשְׁמַר־צִאתְךָ וּבֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:

קכב. א-ט

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שְׁמַחְתִּי בְּאוֹמְרִים לִי בֵּית יְהוָה גִּלְגֵּךְ: ב עֲמֻדוֹת הָיוּ רִגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֵיךָ יְרוּשָׁלַם:
ג יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה פָּעִיר שְׁחַבְרָה־לָּהּ יַחְדּוֹ: ד שֶׁשֶׁם עָלוּ שְׁבָטִים שְׁבִטִיָּה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹדוֹת לְשֵׁם
יְהוָה: ה כִּי שָׁמָּה | יֵשְׁבוּ כְּסָאוֹת לְמִשְׁפַּט כְּסָאוֹת לְבֵית דֹּד: ו שְׁאֵלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלֹוּ אֹהֲבֶיךָ:
ז יְהִי־שְׁלוֹם בְּחִילְךָ שְׁלוֹהָ בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ: ח לְמַעַן אַחֵי וְרַעֲי אֲדַבְּרָה־נָּא שְׁלוֹם בְּךָ: ט לְמַעַן בֵּית־יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ אֲבַקֶּשֶׁה טוֹב לָךְ:

רש"י

בתוכה: שבטי יה שהוא עדות לישראל. לפי שהיו
האומות מליזין אחריהם כשיצאו ממצרים ואומרים
עליהם שהם ממזרים אם בגופם היו שולטין המצרים
בנשותיהם לא כל־שכן. אמר הקב"ה אני מעיד עליהם
שהם בני אבותיהם הטיל שמו עליהם הראובני
השמעוני (במדבר כ"ו) הוסיף עליהם אותיות השם אחת
מכאן ואחת מכאן נמצא השם הזה יה עדות לישראל:
(ה) כי שמה יישבו וגו'. כי גם בירושלים תשרה
השכינה וישבו שם כסאות לשפוט בהם את האומות
וכסאות מלוכה לבית דוד: (ו) שאלו שלום
ירושלים. ואמרו לה ישליו אהביך ויהי שלום בחילך:
(ח) למען. ישראל אחי ורעי: אדברה נא. אני דוד
המלך, שלום בך:

מצודת ציון

(ג) למוט. מלשון נטיה ומעידה: ינום. מלשון תנומה והוא
שינה מועטת וקלה: (ו) ישליו. מלשון שלוח: (ז) בחילך.
היא החומה הנמוכה אשר מחוץ להחומה הגבוהה וכן ויאבל
חיל וחומה (איכה ב): בארמנותיך. ענין היכלות ופלטרין:

ביום לא יזיק לך חום השמש ובלילה לא יזיק לך לחות הירח המביא תחלואים: (ח) צאתך. שלא תכשל בצאתך בדרך ובבואך:
(א) שמחת. הוא מאמר בני הגולה שאומרים הן מאז שמחת בעת שהיו אומרים לי נלך אל בית ה' בזמן הרגל: (ב) עומדות.
מרום אדם הבאים והיוצאים היינו מתעכבים ועומדים בשערים זמן מה עד אשר נוכל לבוא בה: (ג) ירושלים. זאת ירושלים
אשר היא בנויה בכל מיני פאר כעיר אשר חוברה לה יחדיו כל הבונים לכללה בכל מיני פאר ויופי: (ד) ששם. אשר שם עלו
השבטים שהם שבטי יה ר"ל עם ה': עדות לישראל. העליה הזאת היתה עדות לישראל שהשכינה שוכן בה לגודל הנס הנעשה
אז כי היתה מכילה את כל ההמון הזה ולא היה צר להם המקום: להודות לשם ה'. ומהראוי היה להודות לה' על הדבר ההוא:
(ה) כי שמה. ר"ל ראויה היתה השראת שכינה כי שמה יישבו כסאות רבות לעשות משפט והם כסאות סנהדרין ואף שם היה
כסאות לבית דוד הדין דין אמת: (ו) שאלו. לזאת שאלו מה' שלום ירושלים להיות בנויה כמאז: ישליו אוהביך. כאילו
ליירושלים ידבר לומר גם האוהבים אותך יהיו בשלוח: (ז) יהי שלום וגו'. ר"ל לא יצור עליה האויב ולא יתוץ את הארמנות:
(ח) למען אחי ורעי. כאילו כ"א מבני הגולה אומר לא בעבור עצמי בלבד אתפלל על שלום העיר כ"א גם בעבור אחי ורעי
המה כל בני ישראל: (ט) למען בית ה'. ולמען המקדש אשר יבנה בה אבקשה טוב לך:

יהל אור

ב'. רס"ט א'. ר"ע ב'. שמ"ג א'. שמ"ז א'. שנ"ג ב'. שס"ה
א'. דף ט' ב'. מג"ד מ"ע ר"י רמ"ה ל"ח. בחיי ס"ד ד'. קצ"ב
ב':

מצודת דוד

(ג) אל יתן למוט. כאילו אחד יאמר לחבירו דרך נחמה הנה
עזרה טובה היא כי לא יתן רגלך לנטיה ומעידה ולא ינום
שומרך ר"ל לא יסיר השגחתו ממך: (ד) הנה לא ינום. כי
הנה מעולם אינו מסיר השגחתו: (ה) ה' צלך. כמו הצל מגין
מחום השמש כן יגן על ימינך לעשות בה חיל: (ו) יומם.

ביום לא יזיק לך חום השמש ובלילה לא יזיק לך לחות הירח המביא תחלואים: (ח) צאתך. שלא תכשל בצאתך בדרך ובבואך:
(א) שמחת. הוא מאמר בני הגולה שאומרים הן מאז שמחת בעת שהיו אומרים לי נלך אל בית ה' בזמן הרגל: (ב) עומדות.
מרום אדם הבאים והיוצאים היינו מתעכבים ועומדים בשערים זמן מה עד אשר נוכל לבוא בה: (ג) ירושלים. זאת ירושלים
אשר היא בנויה בכל מיני פאר כעיר אשר חוברה לה יחדיו כל הבונים לכללה בכל מיני פאר ויופי: (ד) ששם. אשר שם עלו
השבטים שהם שבטי יה ר"ל עם ה': עדות לישראל. העליה הזאת היתה עדות לישראל שהשכינה שוכן בה לגודל הנס הנעשה
אז כי היתה מכילה את כל ההמון הזה ולא היה צר להם המקום: להודות לשם ה'. ומהראוי היה להודות לה' על הדבר ההוא:
(ה) כי שמה. ר"ל ראויה היתה השראת שכינה כי שמה יישבו כסאות רבות לעשות משפט והם כסאות סנהדרין ואף שם היה
כסאות לבית דוד הדין דין אמת: (ו) שאלו. לזאת שאלו מה' שלום ירושלים להיות בנויה כמאז: ישליו אוהביך. כאילו
ליירושלים ידבר לומר גם האוהבים אותך יהיו בשלוח: (ז) יהי שלום וגו'. ר"ל לא יצור עליה האויב ולא יתוץ את הארמנות:
(ח) למען אחי ורעי. כאילו כ"א מבני הגולה אומר לא בעבור עצמי בלבד אתפלל על שלום העיר כ"א גם בעבור אחי ורעי
המה כל בני ישראל: (ט) למען בית ה'. ולמען המקדש אשר יבנה בה אבקשה טוב לך:

ד' ששם עלו שבטים. קדושין פ"ד ע' ב'. עמה"מ שי"א ספ"כ.
שער קרית ארבע פנ"ה רבות פ"ט ב'. זח"א צ"א ד'. ק"ג ג'
ד'. קכ"ח ד'. ח"ב א' ד'. צ"ט ד'. ק"ג ד'. נ"ז ד'. של"ה ק"ב

י רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: את שִׁיבֶלֶת בְּעֵינוּ, וְשִׁנְפָּנִים עֵצִים יְדוּ, וְעֵצִים רָגְלוּ, וְשִׁנְפָּסֶק עֵצָמוּ שְׂבָפִיו; עֵינוּ אחת גדולה ואחת קטנה, אוֹנוּ אחת גדולה ואחת קטנה, בְּמִרְאָה, אֲבָל לֹא בַמִּדָּה. רַבִּי יְהוּדָה אומר: אחת מִבִּצְיוֹ גדולה בשִׁתִּים בַּחֲבֵרְתָּהּ, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים.

יֵאָבֵב הָעֵגֶל שְׂאִינָה מַנְעֶת לְעֶרְקוֹב — אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל מִרְבִּית הָעֵגָלִים בֶּן, כָּל זָמַן שֶׁהֵן מַגְדִּילִין הֵן נִמְתָּחוֹת. לֹאִיזָה עֶרְקוֹב אָמְרוּ? רַבִּי חֲנִינָא בֶן אֲנִטִּיגֶנוֹס אומר: לְעֶרְקוֹב שְׂבָאֲמָצֶע הֵרֵךְ. עַל אֵלוּ מוֹמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר, וּפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין נִפְדִּין עֲלֵיהֶן.

יב אֵלוּ שְׂאִין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן, לֹא בַמִּקְדָּשׁ וְלֹא בַמִּדְּבָרָה: חֲוֹרֹד וְהַמִּים שְׂאִינִם קְבוּעִין, וְחֲטָיו הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁנִּפְגְּמוּ,

פירוש ברטנורא

י יבלת"ש בלע"ז. ואפילו היא בלובן שבעין, ויש בה שער, הרי זה מום: וְשִׁנְפָּנִים עֵצִים יְדוּ. שניכר המום. ולעיל איירי בשנשבר: וְשִׁנְפָּסֶק עֵצָמוּ שְׂבָפִיו. שהשינים קבועות בו. ולמעלה מן החוטין קא מיירי. דאי חוטין גופיהו, דהיינו השינים עצמן שבאמצע הפה, הא תנן לעיל דאפילו נפגמו או נגממו הוי מום: עֵינוּ אחת גדולה. כשל עגל: ואחת קטנה. כשל אווז: בְּמִרְאָה. שנראה לכל שזו גדולה מזו: אֲבָל לֹא בַמִּדָּה. שאם אינו ניכר אלא במדה, אינו מום: וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים. רבי יהודה. והלכה כחכמים:

יֵאָבֵב לְעֶרְקוֹב. לקשר העליון שהוא מקום חבור הירך עם השוק. וכנגדו בגמל ניכר שיש לו כנגד ארכובה עליונה זו עצם בולט לחוץ: כָּל מִרְבִּית הָעֵגָלִים בֶּן. כל תרבות עגלים ומנהגן שיהא זנבן מגיע לערקוב [הלכך בציר מהכי הוי מומא], וכשהן גדולות נמתחות עד למטה: שְׂבָאֲמָצֶע הֵרֵךְ. הוא הקפיץ העליון שפירשתי דכנגדו בגמל ניכר: עַל אֵלוּ מוֹמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר. אע"ג דתנן בריש פירקין על אלו מומין שוחטין את הבכור, הדר תנייה הכא. משום דתנן שלשה חוסים וכו' ואמרו לו לא שמענו את אלו, הדר ובליניהו לומר שאף על אלו מומין שוחטים:

יב לֹא בַמִּקְדָּשׁ. לפי שאינן ראויין, שאין מקריבין במקדש אלא מן המוכחר: וְלֹא בַמִּדְּבָרָה. שאינן מומין קבועים להפקיע קדושתן. אלא מניחין אותן עד

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה יא

זָנֵב הָעֵגֶל שְׂאִינָה מַנְעֶת לְעֶרְקוֹב — למקום חיבור הירך עם השוק, כמבואר להלן במשנתנו, אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל מִרְבִּית הָעֵגָלִים בֶּן — כן דרך תרבותם וגידולם של העגלים, שזנבם מגיע לערקוב, כָּל זָמַן שֶׁהֵן מַגְדִּילִין — כשהעגלים גדלים, הֵן נִמְתָּחוֹת — גם הזנבות שלהם מאריכים ונמתחים למטה. הלכך אם הזנב אינו מגיע לערקוב, הרי זה מום (דש"י). אבל הרמב"ם בפירושו למשנתנו כותב: "כל מרבית עגלים כן — ואינו מום, לפי שגדלים לאחר מכן". לֹאִיזָה עֶרְקוֹב אָמְרוּ? רַבִּי חֲנִינָא בֶן אֲנִטִּיגֶנוֹס אומר: לְעֶרְקוֹב שְׂבָאֲמָצֶע הֵרֵךְ — היינו הקשר (הברך) שבין הקולית לשוק, כמו שבארנו לעיל. עַל אֵלוּ מוֹמִין — שנימנו למעלה בפרקנו, ואף אלו שנישנו בשם רבי חנינא בן אנטיגנוס ורבי חנניא בן גמליאל (גמרא), שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר — אם נפל בו אחד המומים הללו מותר לשחטו, וּפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין נִפְדִּין עֲלֵיהֶן — קדשים שנפסלו במומים אלו פודים אותם, והם יוצאים לחולין. — הרמב"ם בפירושו למשנתנו כותב: מה שכלל הלשון ואמר: על אלו מומין שוחטין את הבכור, אף על פי שאמר בתחילת הפרק: "על אלו מומין..." כדי לכלול עם המומין שלושה שהוסיפו (משנה ח), וכן מבואר (בעקבות הרמב"ם) גם בברטנורא. כרס, בעל "מלאכת שלמה" תמה על פירוש זה, שהרי מהגמרא מוכח, שמשנתנו באה לכלול כאן גם בדריהם של רבי חנניא בן אנטיגנוס ורבי חנניא בן גמליאל, כמו שבארנו לעיל (ועיין "תוספות יום טוב").

באור משנה יב

משנתנו מונה מומים, שפוסלים אמנם את הבכמה להקרבה, ואם נפל אחד המומים הללו בבכור, יצא מכלל בכור חם, ואסור להקריבו על המזבח: אבל הואיל ואינם מומים קבועים, אסור גם לשחוט את הבכור עליהם.

אֵלוּ — המומים המפורטים להלן, שְׂאִין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן, לֹא בַמִּקְדָּשׁ — לפי שאינם ראויים להקרבה, שאין מקריבים במקדש אלא מן המוכחר, וְלֹא בַמִּדְּבָרָה — מחוץ למקדש, לפי שאינם מומים קבועים להפקיע קדושתם, אלא ממתינים עד שיפול בהם מום אחר קבוע, ויהיו נשחטים עליו: חֲוֹרֹד וְהַמִּים שְׂאִינִם קְבוּעִין — חוורוד בעין שאינו קבוע, או מים בעין שאינם קבועים, כמבואר לעיל במשנה ג; וְחֲטָיו הַפְּנִימִיּוֹת — השיניים הפנימיות (לפי ברטנורא), או החניכיים שבהן קבועות השיניים הפנימיות (לפי רש"י).

באור משנה י

רַבִּי חֲנִינָא בֶן אֲנִטִּיגֶנוֹס אומר: אֶת שִׁיבֶלֶת בְּעֵינוּ — בכור שיש יבלת בעינו, ואפילו היא בלובן שבעין, אלא שיש בה שיער (גמרא), הרי זה מום: וְשִׁנְפָּנִים עֵצִים יְדוּ — עצם רגלו הקדמית, וְעֵצִים רָגְלוּ — או עצם רגלו האחורית, כלומר שניכר שיש חסרון בעצם (אבל לא נשבר). הרי זה מום: וְשִׁנְפָּסֶק עֵצָמוּ שְׂבָפִיו — העצם שהשיניים קבועות בו, הרי זה מום; ומדובר כאן שנפסק העצם למעלה מן החוטם (דהיינו החניכיים לפי רש"י, או השיניים לפי ברטנורא), שהרי לגבי החוטם עצמם שנינו לעיל (משנה ד), שאפילו נפגמו או נגממו, הרי זה מום (דש"י; ברטנורא); עֵינוּ אחת גדולה ואחת קטנה — בברייתא בגמרא מבואר: גדולה כשל עגל, קטנה כשל אווז. — בתוספות רבי עקיבא איגר מבואר: בפשוטו נראה, שעינו אחת גדולה והשנייה כדרכה, או אחת קטנה והשנייה כדרכה, הרי זה מום, שממחמת בריאותה או כחישתה היה ראוי שתהיינה שתייהן שוות. וכן נראה מלשון רש"י בתחילת מסכתנו (ג, ב), שכתב: "או אחת גדולה כשל עגל או אחת קטנה כשל אווז". ואולם מלשון הרמב"ם בפירושו ובחבורו: "שתהא עינו אחת גדולה כשל עגל והשנייה קטנה כשל אווז", מבואר שסובר הרמב"ם, שאין הכוונה במשנתנו: או אחת גדולה או אחת קטנה, אלא שדווקא בשינוי בשתייהן, שהאחת גדולה והאחת קטנה, אָנוּ אחת גדולה ואחת קטנה — הרי זה מום; ודווקא בְּמִרְאָה — אם נראה לכול שאחת גדולה ואחת קטנה, אֲבָל לֹא בַמִּדָּה — אם השינוי אינו ניכר אלא במדידה, אינו מום. רַבִּי יְהוּדָה אומר: אֶת מִבִּצְיוֹ גְדוּלָּה בְּשִׁתִּים בַּחֲבֵרְתָּהּ — אם אחת מביציו של הבכור היא כפליים כחברתה, הרי זה מום, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים — לרבי יהודה (דש"י); ובגמרא אמרו: "וחכמים (שלא הודו לרבי יהודה), עד כמה (תהא חברתה קטנה ותהא כשרה)? תניא: אחרים אמרית: אפילו אינה לשנייה אלא כפול. כשרה". מפירושו של הרמב"ם נראה, שמבאר את הפסקה "ולא הודו לו חכמים" — שלא הודו לרבי חנינא בן אנטיגנוס בענין "אזנו אחת גדולה ואחת קטנה", ועל כך שואלים בגמרא: וחכמים עד כמה (תהא האוזן האחת קטנה מחברתה ויהא מום)? ומביאים את הברייתא: "אפילו אינה לשנייה אלא כפול. כשרה". וזהו שכותב הרמב"ם בפירושו: "ולדעת חכמים אפילו אזנו אחת כפול, כשרה". וכן הוא גם פוסק: "אם היתה אוזן גדולה ואוזן קטנה, אפילו קטנה עד כפול, כשרה" (הלי איסורי חובב ב, ב; ועיין ב"תוספות יום טוב").

אָבֵל לֹא שָׁנְעָקְרוּ, וּבִעַל גָּרָב, וּבִעַל יִבְלָת, וּבִעַל חֲזוּזִית, וְזָקֵן, וְחֹלֶלָה, וּמִזְוָה, וְשִׁנְעַבְדָּה בּוֹ עֶבְרָה, וְשִׁהֲמִית אֶת הָאָדָם עַל פִּי עַד אֶחָד, אוֹ עַל פִּי הַבְּעָלִים; וְטִמְטוּם, וְאַנְדְּרוֹגִינוּם, לֹא בִּמְקָדֶשׁ וְלֹא בְּמִדְיָנָה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: אֵין מוֹם גָּדוֹל מִזֶּה; וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ בְּכוֹר, אֶלָּא נִגְזוּ וְנִעְבְּדוּ.

פ ר ק ש ב י ע י

א מוֹמִין אֵלּוּ, בֵּין קְבוּעִין בֵּין עוֹבְרִין — פּוֹסְלִין בָּאָדָם. יוֹתֵר עֲלֵיהֶן בָּאָדָם: הַכִּילּוֹן, וְהַלְפָתָן, הַמִּקְבָּן, וְיִשְׂרָאֵשׁוּ שְׁקוּעָה, וְשִׁקְיָפָס. וּבִעַלִּי הַחֲטוּטָרָה — רַבִּי יְהוּדָה מְכַשֵּׁיר; וְחֻכְמִים פּוֹסְלִין.

פירוש ברטנורה

שיפול בהן מום אחר קבוע ויהיו נשחטים עליו: גרב. מין שחין לח מבחון ומכפנים. וגרב האמור בתורה דהוי מום, הוא שחין יבש: יבלת. בלובן העין, ואין בה שער. ולעיל דחשיב לה במומין ששוחטין עליו, מיירי דיש בה שער: ובעל חזזית. תרי גוויי חזזית הוו. חזזית המצרית היא ילפת הכתובה בתורה שהוא לח מבחון ויבש מכפנים, והוי מומא דלא הדר בריא, דאמר מר למה נקרא שמה ילפת שמלפתת והולכת עד יום המיתה. וחזזית השנויה כאן היא מין שחין שיש לה רפואה: ומזוהה. שיוצא ממנו ריח רע: ושנעבדה בו עבירה. שרבע את האשה או שהמית את האדם ע"פ עד אחד, שאין לו אלא עד אחד לא ברביעה ולא בנגיחה: או על פי עצמו. שאין שם עד, אלא הבעלים אמרו ראינוהו שנרבע או שהמית. ואינו נסקל על פיהם. ואי הווי שנים עדים כשרים מעידים בדבר הוי השור בסקילה, ואפילו בהנאה מיתמר: וטומטום ואנדרוגינום. דספק זכר הם וקדשי, ספק נקבה ולא קדשי: אין לך מום גדול מזה. ואנדרוגינום קאי דמקום נקבות הוי כמום, והוי כבכור בעל מום, ונשחט במדינה ואסור בגיזה ועבודה: וחכמים אומרים אינו בכור. דבריה בפ"ע הוא. ונגזו ונעבד. והלכה כחכמים:

ז א מוֹמִין אֵלּוּ. הפוסלין בכבור, פוסלים בכהן לעבודה, בין קבועים בין עוברים כל זמן שהן עליו: הכילון, שראשו חד מלמעלה ורחב למטה. ודומה לכסוי של חבית שקרוי אכלה, לפיכך נקרא כילון: והלפתין. שראשו דומה ללפת, שרחבה מלמעלה והולכת וכלה למטה: מקבן. שדומה ראשו למקבת, שכולת הפדחת לחוץ וכן ערפו מאחוריו, ולצדעיו שוה ראשו, ודומה לפטיש דהיינו מקבת שיוצא מלפניו ומאחוריו: וראשו שקוט. גרסינן. יש מפרשים שראשו בולט הרבה ויוצא לחוץ כלפי פניו. ויש מפרשים שאינו בולט כלל לפניו, כענין שקופס מאחוריו שאין ראשו בולט מאחוריו כלל, והוא מחוסר, שדומה כמי שנחתך ממנו חתיכה מאחוריו. ולשון שקיפס, שקול פיסא [מנהגין ס"ד ע"ב], שניטלה ממנו חתיכה. ובתוספתא מונה ג"כ צואר שקוע, שראשו מוטל בין כתפיו ודומה כמי שאין לו צואר: ובעלי החטוטרת ר' יהודה מכשיר. כשיש עצם בחטוטרת כולי עלמא לא פליגי דהוה מום. כי פליגי, כשאין בה עצם. ר' יהודה סבר חתיכת בשר בעלמא היא, ורבנן סברי, אמר קרא (ויקרא כא) כל איש אשר בו מום מזרע אהרן, השוה בזרעו של אהרן יעבוד, ושאינו שוה בזרעו של אהרן לא יעבוד. והלכה כחכמים:

משניות מבוארות – קהתי

במומים הפוסלים בכהנים, שכהן שיש בו אחד המומים הללו, הרי הוא פסול לעבודה.

מוֹמִין אֵלּוּ — הפוסלים בבהמה, שנימנו בפרק הקודם, בֵּין קְבוּעִין — בין מומים קבועים, שאינם מתרפאים, בֵּין עוֹבְרִין — בין מומים עוברים, שחוזרים ומתרפאים, פּוֹסְלִין בָּאָדָם — בכהן, שכל זמן שיש בו אחד המומים הללו, פסול הוא לעבודה במקדש, כמו שכתוב (ויקרא כא, כא): "כל איש אשר בו מום מזרע אהרן הכהן לא יגש להקריב את אשי ה', מום בו את לחם א־להיו לא יגש להקריב". יוֹתֵר עֲלֵיהֶן בָּאָדָם — ויש מומים נוספים שפוסלים בכהן: הַכִּילּוֹן — מי שראשו חד מלמעלה ורחב למטה (דש"י); וּלְפִי הַרְמָבָּה: שאמצע ראשו בולט גבוה למעלה; וְהַלְפָתָן — ראשו דומה ללפת, רחב למעלה והולך וצר למטה; הַמִּקְבָּן — שראשו דומה למקבת (דש"י). שמצחו בולט לפניו וערפו בולט לאחוריו; וְיִשְׂרָאֵשׁוּ שְׁקוּעָה — בגמרא גורסים: שִׁקְוָט. ומפרש רש"י: שראשו משופע מלפניו באלכסון; ואחרים מבארים: שראשו בולט הרבה לפניו; ויש מפרשים: שאינו בולט כלל לפניו. — הרמב"ם גורס "שקוע", ומפרש: מי שאמצע קדקדו שוקע למטה כמי שדחקו בידו (הו"ל ביאת מקדוש ח, א). ויש מבארים: שראשו שוקע בתוך הצואר, שצוארו קצר וראשו נראה שוקע (פירוש המשנה לאלבק). וְשִׁקְיָפָס — שאין ראשו בולט מאחוריו, ודומה כמי שנחתך ממנו חתיכה מאחוריו. ויש מבארים: שראשו מעוקם, שהצוואר ארוך ודק והראש אינו ישר (פירוש אלבק). וּבִעַלִּי הַחֲטוּטָרָה — שיש להם בליטה בגב, רַבִּי יְהוּדָה מְכַשֵּׁיר — אותם, שאין זה מום; וְחֻכְמִים פּוֹסְלִין — בגמרא מבואר, שאם יש עצם בחטוטרת אף רבי יהודה פוסל. לא נחלקו רבי יהודה וחכמים במשנתנו אלא כשאין בה עצם, שרבי יהודה סובר, חתיכת בשר בעלמא היא, ואין זה מום. וחכמים סוברים, שאף חטוטרת שאין בה עצם פוסלת את הכהן לעבודה, לפי שכתוב (ויקרא כא, כא): "כל איש אשר בו מום מזרע אהרן הכהן לא יגש להקריב" — השווה בזרעו של אהרן יעבוד, ושאינו שווה בזרעו של אהרן לא יעבוד. והלכה כחכמים.

או חוטי הגרגרת (לפי הרמב"ם), כמבואר לעיל במשנה ד, שִׁנְעַבְדָּהּ, אָבֵל לֹא שָׁנְעָקְרוּ — שאם נעקרו, הרי זה מום גמור, כמו ששינוי שם (משנה ד); וּבִעַל גָּרָב — מין שחין שהוא לח מבחון ומכפנים; וּבִעַל יִבְלָת — בלובן שבעין, ואין בה שיער (עניין באודונו לעיל במשנה י); וּבִעַל חֲזוּזִית — שני סוגי חזזית הם: א) חזזית המצרית, והיא "ילפת" האמורה בתורה, היינו שחין שהוא לח מבחון ויבש מכפנים, ואינו מתרפא. ב) חזזית השנויה כאן, והיא מין שחין שיש לו רפואה: וְזָקֵן — בכור זקן שאינו ראוי להקרבה; וְחֹלֶלָה — כל שרועד מחמת חליו (תפארת ישראל), וּמִזְוָה — שרית רע יוצא ממנו, וְשִׁנְעַבְדָּה בּוֹ עֶבְרָה — כגון שור שרבע אשה או בהמה שנרבעה לאיש, וְשִׁהֲמִית אֶת הָאָדָם — או כגון שור שהמית את האדם, ואינו נידון לסקילה, דהיינו: עַל פִּי עַד אֶחָד — שאין כאן אלא עד אחד ברביעה או בנגיחה, או עַל פִּי הַבְּעָלִים — שבאו בעלים לבית דין והודו ששורם רבע את האשה או שהמית שורם את האדם, שבכגון זה פטור השור מסקילה; ואף על פי שאינו נסקל, מכל מקום פסול הוא להקרבה; ויש שאין גורסים את הפיסקה "על פי עד אחד או על פי הבעלים", וְטִמְטוּם — שאין ניכרים בו לא סימני זכר ולא סימני נקבה, וְאַנְדְּרוֹגִינוּם — שיש בו גם סימני זכר וגם סימני נקבה, לֹא בִּמְקָדֶשׁ וְלֹא בְּמִדְיָנָה — פיסקה זו מוסבה על טומטום ואנדרוגינוס, שאינם נשחטים לא במקדש ולא במדינה; שהואיל ורבי ישמעאל חולק על כך כדלהלן, באה המשנה להשמיע, שלדעת תנא קמא אינם מום גמור. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: אֵין מוֹם גָּדוֹל מִזֶּה — בגמרא מבארים, שהכוונה כאן לאנדרוגינוס בלבד, שלדעת רבי ישמעאל הרי זה מום, דינו כבכור בעל מום שמוותר לשחטו ואסור בגיזה ובעבודה. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ בְּכוֹר — חכמים סוברים, שאנדרוגינוס אינו לא זכר ולא נקבה אלא בריה בפני עצמו, הלכך אינו מתקדש בכבורה, אֶלָּא נִגְזוּ וְנִעְבְּדוּ — מותר הוא בגיזה ובעבודה ככל בהמת חולין. והלכה כחכמים.

ב א ו ר מ ש נ ה א

אגב הפרק הקודם, שנימנו בו מומים הפוסלים בבהמה, מובא כאן פרק זה העוסק

ב הקרח – פסול. איזוהי קרח? פל שאין לו שטה של שער מקפת מאון לאון. ואם יש לו – הרי זה פשר. אין לו גבינים, אין לו אלא גבין אחד – הוא "גבין" האמור בתורה. רבי דוסא אומר: פל שגביניו שוכבין. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: מי שיש לו שני גבים ושתי שדראות.

ג התרום – פסול. איזוהי תרום? הפוחל שתי עיניו פאחת. שתי עיניו למעלה, ושתי עיניו למטה, עינו אחת למעלה, ועינו אחת למטה, רואה את החדר ואת העליה פאחת, סכי שמש, זוגדוס, והצירן. ושנשרו ריסי עיניו – פסול, מפני מראית העין.

פירוש ברטנורא

ב ואם יש לו הרי זה פשר. והוא שתהיה שימת השער המקפת מאון לאון מאחוריו, ולא לפניו. דמפי הוי נוי כשיש לו לאחוריו ולא לפניו יותר מכשיש לו סביב כל הראש ובאמצע קרח. וכל שכן דיש לו לפניו ולא לאחוריו דפסול: **גבינים**. גבות העין: שגביניו שוכבים. ששערות גבינו ארוכים ומוטלים על עיניו: **מי שיש לו שני גבים ושתי שדראות.** לא שיש לו שני גבים ממש, דהתא לא חי. אלא כגון ששדרות עקומה ומיחו כגבין ושדראות הרבה. וכולי עלמא מודו דכל הני מומי דחשיבי הני תנאי הוי מום, ומשמעות דורשים בלבד איכא בנייהו, דכל חד סבר שהמום שהוא מונה הוא גבן האמור בתורה:

ג כוחל שתי עיניו כאחת. שחוטמו שבין עיניו שקוע ואינו בולט כלל, עד שכשהוא בא להעביר מכחול בעיניו יכול למשוך המכחול בין עין לעין ואין החוטם מעכבו: **שתי עיניו למעלה.** גבוהה המצה שלא כשאר בני אדם: **ושתי עיניו למטה.** מן המקום שנהוגים להיות: **עינו אחת למעלה.** מן המקום הנהוג: **ועינו אחת למטה.** מן המקום הנהוג: **רואה את החדר ואת העליה כאחת.** שעניו עומדות במקומן הראוי אבל עינו אחת רואה למעלה ועינו אחת למטה, חדר למטה ועליה למעלה. וכל מי שהוא מעוות הראות עושה כן, שמדבר עם חבריו ונראה כאילו מביט בפני אדם אחר: **סכי שמש.** כשרוצה להביט אל השמש מעמין עיניו וסוגר עפעפיו: **זגדוס.** זוג שנים. דוס בלשון רומי שנים. כלומר, הווג של עינים או של גביני העין שדרכם להיות שוין חלוק לשני עינים. כגון עינו אחת שחורה ואחת כעין התכלת. כאחת מגבות עיניו שער מרובה ובאחת מעט. וכן בכל שאר זוגות של אברים כל זוגא דלא שוו להדדי, זגדוס קרי ליה: **צירן.** שעניו זולגות, דולפות ויורדות תמיד דמעה: **שנשרו ריסי עיניו.** שנפל שער שבעפעפיו. **מפני מראית העין.** אבל מום גמור לא הוי. והני מילי כשנשאר בעפעפים רושם שער, אבל אם לא נשאר רושם לשער כל עיקר, הרי זה מום גמור. וכן אי נפישו שערי בריס העין, הוי מום גמור. ושלשה דינים חלוקים יש במומי אדם. המומין השוין באדם ובבהמה, כהן שעבר ועבר בהן לוקה ועבודתו מחוללת. והמומין היתירים באדם ואינן בבהמה, לוקה אם עבר ואין עבודתו מחוללת. והמומין שהן מפני מראית העין, אם עבר ועבר אינו לוקה, ואין צריך לומר שאין עבודתו מחוללת:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ג

התרום, פסול – לעבודה, כמפורש בתורה (ויקרא כא, יח). **איזוהי תרום? הפוחל שתי עיניו פאחת** – שחוטמו שקוע בין עיניו ויכול לצבוע בכחול את שתי עיניו כאחת ואין החוטם מעכבו. הרמב"ן בפירושו על התורה כותב: "ולשון חזרוני מלשון "והחזרתי את עריהם", ענין חורבן; וייקרא חזרוני. כי החוטם הדרת פנים (עיקר יופי הפנים הוא החוטם). כמו שאמרו (משנה יבמות טז, ג): "אין מעדיין אלא על פרצוף הפנים עם החוטם", ואשר אין חוטמו כתואר בני אדם, צורתו חרבה". **שתי עיניו למעלה** – כהן ששתי עיניו הן למעלה ממקומן הרגיל, **ושתי עיניו למטה** – או ששתי עיניו הן למטה ממקומן, **עינו אחת למעלה** – ממקומה הרגיל, **ועינו אחת למטה** – או שעינו אחת למטה ממקומה, **רואה את החדר ואת העליה פאחת** – או שעניו אמנם במקומן הראוי, אלא שעינו אחת רואה למטה ועינו אחת רואה למעלה, ונמצא רואה את החדר ואת העליה כאחת (דש"י), והרי זה ליקוי בראייה; ובברייתא בגמרא הוסיפו: או שמדבר עם חברו, ואחד אומר: לי רואה – כלומר שאישון עינו נוטה לצד אחד והוא רואה בצד השני. ויש מפרשים, ששני אלה – "רואה את החדר ואת העליה כאחת, או שמדבר עם חברו ואחד אומר: לי רואה" – מום אחד הוא (דמב"ם; ברטנורא). **סכי שמש** – שעוצם עיניו בשעה שרואה אור השמש; ויש גורסים (בבב"א בגמרא): סני שמש – ששונא את השמש ואינו יכול לראות מקום שהחמה זורחת שם (דש"י), **זוגדוס** – מי שעניו אינן שוות, דהיינו שאחת מהן משונה מחברתה, כגון שעניו אחת שחורה ואחת כעין התכלת; או שגבות עיניו אינן שוות, כגון שבאחת שער מרובה ובשנייה מעט (כל זוג אברים שאינם שוים קרויים "זוגדוס"; שווג הוא שניים, ודוס בלשון יוניי הוא שניים, והיינו זוג שאינו שווה כאחד), **והצירן** – שעניו זולגות דמעות תמיד; כל המומים הללו פוסלים את הכהן לעבודה. **ושנשרו ריסי עיניו** – מי שנשרו לו השערות שבעפעפיו, **פסול, מפני מראית העין** – כלומר שאין זה מום גמור ואינו פוסל את הכהן לעבודה אלא משום מראית העין (עיין הקדמתנו למשנה הקודמת). במה דברים אמורים? כשנשאר בעפעפיים רושם שער; אבל אם לא

באור משנה ב

"שלושה מיני מומין הם: יש מומין שהן פוסלין הכהן מלעבוד, והבהמה מליקרב; ויש מומין שפוסלין באדם בלבד מלעבוד; ויש מומין, שאין פוסלין, אבל מפני מראית העין אמרו, שכל כהן שיש בו אחד מהן אינו עובד. – כל מי שיש בו מום שפוסל באדם ובבהמה, ועבד בין בשוגג בין במזיד, עבודתו פסולה; ואם היה מזיד, לוקה. וכל מי שיש בו מום מן המומין המיוחדין לאדם, ועבד, אף על פי שהוא לוקה, לא חילל עבודתו. ואם היה בו דבר מדברים שהם מפני מראית העין, אינו לוקה, ועבודתו כשרה" (דמב"ם הל' ביאת המקדש ג, ה). – פרקנו עוסק במומין המיוחדים לאדם וכן בדברים שאינם פוסלים אלא משום מראית העין.

הקרח – כהן קרח, פסול – לעבודה. **איזוהי קרח? פל שאין לו** – לפחות, שטה של שער – שורה של שערות, **מקפת מאון לאון** – מאחורי ראשו. **ואם יש לו** – שורות שערות המקפת מאון לאון מאחורי ראשו, **הרי זה פשר** – ובגמרא אמרו: "לא שנו (שאם יש לו, הרי זה פשר), אלא שיש לו לאחוריו (מאחורי ראשו) ואין לו לפניו; אבל יש לו בין לאחוריו בין לפניו (שהיה השער שלו מקיף את כל הראש סביב מלפניו ומאחוריו ואין שם שער באמצע), וכל שכן שיש לו לפניו ואין לו לאחוריו, ושאין לו כלל, שפסול" (שאם יש לו שערות מאחורי ראשו מלבד נאה יותר משיש לו סביב כל הראש ובאמצע קרחת. – דש"י). **אין לו גבינים** – גבות עינים, **אין לו** – ויש גורסים: או אין לו – **אלא גבין אחד** – בעל "תפארת ישראל" מבאר, ששני הגבינים מתחברים יחד ממעל לחוטם ונראים כגבין אחד, הוא "גבין" האמור בתורה – בפרשת מומי הכהנים (ויקרא כא, ב). **רבי דוסא אומר: פל שגביניו שוכבין** – ששערות גביניו ארוכות ושוכבות על עיניו (דש"י); ולשון הרמב"ם: "ששער גביניו רב עד שהוא מגיע אל עפעפי עיניו"; זה הוא "גבין" האמור בתורה. **רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: מי שיש לו שני גבים ושתי שדראות** – כלומר ששדרתו עקומה ונראית כאילו יש לו שני גבים ושתי שדראות, זהו "גבין" שבתורה. – ואמנם לא נחלקו התנאים במשנתנו (תנא קמא ורבי דוסא ורבי חנינא בן אנטיגנוס), אם אלו מומים הם או אינם מומים, שכן הכל מודים שמומים הם, אלא מחלוקתם היא במשמעותו של "גבין" האמור בתורה (דמב"ם).

ה שִׁפְתוֹ הֶעֱלִינָה עוֹדֶפֶת עַל הַתַּחְתּוֹנָה, וְהַתַּחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הֶעֱלִינָה – הָרִי זֶה מוֹם. וְשִׁנְּמוֹלוּ שְׁנָיו – פָּסוּל מִפְּנֵי מִרְאֵית הָעֵינַי. רַדְיוֹ שׁוֹכְבִּים בְּשֵׁל אִשָּׁה, בְּרִסּוֹ צָבָה, מְבֹרָו יוֹצֵא, נִכְפָּה אָפְלוּ אַחַת לַיָּמִים, רוּחַ קִצְרִית בָּאָה עָלָיו, הַמֵּאֻשָּׁקֵן, וּבִעַל גֶּבֶר. אֵין לוֹ בִּיצִים, אוֹ אֵין לוֹ אֶלָּא בִיצָה אַחַת – זֶהוּ "מְרוֹחַ אִשָּׁךְ" הָאִמּוֹר בַּתּוֹרָה. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר: כָּל שׁוֹמְרָחוּ אֲשָׁכּוּ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כָּל שְׂרוּחַ בְּאֲשָׁכּוּ. רַבִּי חֲנִינָא בֶן אֲנָשִׁינּוּס אוֹמֵר: כָּל שְׂמֹרָאוֹ חֲשׁוּכִים.

פירוש ברטנורא

ה' דריו שוכבים, גדולים עד שנראים שוכבים כדרי אשה: **נכפה**, נופל מחמת חוליו; **אפילו אחת לימים**, שאינו נופל תדיר אלא פעם אחת לזמן מרובה; **רוח קצרת**, שרוחו קצרה מחמת [מרה] השחורה הנזכרת עליו לפרקים ונשאר כלא הרגש; **המאושבש**, שכים של ביצים שלו ארך עד שמגיע לארכובת. כין שהוא נפוח מחמת רוח או מחמת ליחה; **ובעל גבר**, בעל אבר. שנתאר הגיד שלו ונעשה גדול עד שמגיע לארכובתיו; **שנמרחו אשכיו**, שיניחו בציצו; **שרוח באשכיו**, וע"י כן ביציו נפוחים; **שמראיו חשוכין**, שהוא שחור. ואע"פ שאינו שחור כבשור, ולשון מרוח אשך, מראו חושך. ולא בביצים משתעו קרא, ובעקר הדין לא פליגי, שכל אחד מהם מורה במום שמונה חבירו דהוי מום. ולא נחלקו אלא בפירושו של מקרא, ומשמעות דרושין איכא בניניהו.

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ד

באור משנה ה

— כהן שדודיו גדולים כשל אשה, או **בְּרֶסֶט זָקָה** — שבתנו גדולה ובוולט, או **טַבּוּרֵי יוֹצֵא** — בולט לחוץ ואינו שקוע, או שהוא **נִכְפָּה** — נופל לארץ מחמת חולי, **אֶפְלוֹ אַחַת לְיָמִים** — שאינו נפל תדיר אלא פעם אחת לזמן מרובה, או **רֵיחַ קַצְרִית בָּאָה עָלָיו** — שרוחו קצרה מחמת מרה שחורה שתוקפת אותו לפרקים, או **הַמֵּאֲשָׁפֶן** — שביציו והכיס שלהן גדולים, ו**בַּעַל גֶּבֶר** — שאבר הזכרות שלו גדול; כל אלו מומים הם, ופוסלים את הכהן לעבודה. **אֵין לוֹ בִּיצִים** — בשני כיסים אלא בכיס אחד, או **אֵין לוֹ אֵלָא בִּיצָה אַחַת** — אף שיש לו שני כיסים (כמו שבארנו לעיל 1. 1). **זֶהוּ "מֵרוֹת אֶשֶׁן" הָאֹמֵר בַּתּוֹרָה** — במומי הכהנים (ויקרא כא. ב). **רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵאל אֹמֵר: קָל שֶׁנִּמְרְחוּ אֶשְׁכֵּיו** — שנתמעכו ביציו, זה הוא "מרות אשך" האמור בתורה. **רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר: קָל שֶׁרֵיחַ בֶּאֱשְׁכֵּיו** — שביציו נפוחות ומלאות רוח, זהו "מרות אשך" שבתורה. **רַבִּי חֲנִינָא בֶן אֲנְטִיגֵנוֹס אֹמֵר: קָל שֶׁמֶרְאֵי חֲשׂוּכִים** — שמראהו של הכהן חשוך ושחור. רבי חנינא בן אנטיגנוס דורש את הכתוב "מרוח אשך" — מראהו חשוך. ואמנם הכל מודים, שכל הדברים שמנו כאן התנאים מומים הם, ולא נחלקו אלא בפרושם של "מרות אשך" האמור בתורה, כמו שבארנו לעיל בענין "גבן" (משנה 1).

הַמְקִישׁ בְּקֶרְסָלָיו — מי שברכיו עקומות לחוץ וקרסוליו לפנים, ונוקשים הקרסולים זה לזה בשעת הילוכו, ו**בְּאֶרְכּוּבוֹתָיו** — או שמקיש בארכובותיו, שרגליו עקומות כלפי חוץ ומרוחקות זו מזו באופן שברכיו למעלה סמוכות ונוקשות זו לזו בשעת הילוכו, ו**בְּעַל פִּיקָה, וְהָעֵקֶל** — כמו שמשנתנו מפרשת והולכת; **אֵיזוֹהוּ עֵקֶל?** **כָּל שֶׁמִּמֶּנּוּ פְּרֻסוֹתָיו** — שמקרב כפות רגליו זו אצל זו, ו**אֵין אֶרְכּוּבוֹתָיו נוֹשָׁקוֹת זו לָזוּ** — שעקומות הן כלפי חוץ ואינן נוגעות זו בזו. ואיזוהו בעל פיקה? **פִּיקָה יוֹצֵאָה מְגֻדֵּלָה** — בליטה היוצאת מאגודל של ידו או של רגלו, כעין אצבע יתירה. — בארנו כאן לפי רש"י, שהפיקה "פיקה יוצאה מגודל" — באה לפרש "בעל פיקה" האמור לעיל. אבל לפי הרמב"ם לא באה המשנה לפרש אלא "ניקל", כלבד, ואילו הפיקה "פיקה יוצאה מגודל" איננה פירוש ל"בעל פיקה". ומפרש הרמב"ם: בעל פיקה — "שתהא עקבו מאחורי רגליו

נושקת זו לזו. פיקה יוצאה מגדלו, עקבו יוצא לאחוריו, פרסתו רחבה כשל אוז. אצבעותיו מרפבות זו על זו, או קלוטות, עד הפרק – כשר; למטה מן הפרק, וחתכה – כשר. היתה בו יתרת, וחתכה, אם יש בה עצם – פסול; ואם לאו – כשר. יתר בידיו וברגליו: שש ושש, עשרים וארבע – רבי יהודה מכשיר; וחקמים פוסלים. השולט בשתי ידיו – רבי פוסל; וחקמים מכשירים. הכושי, והגיחור, והלבקן, והקפת, והננס, והחרש, והשוטה, והשבור, ובעלי נגעים טהורין – פסולין באדם, וכשרין בבמה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: שוטה בבמה – אינה מן המבחר. רבי אליעזר אומר: אף בעלי דלדולין – פסולין באדם, וכשרין בבמה. ז' אלו פשרין באדם, ופסולין בבמה: אותו ואת בנו, וטרפה, ויוצא דפן, ושנעבדה בהן עברה, ושהמית את

פירוש ברטנורה

כשיושב ומקרב פרסות רגליו זו לזו ואין ארכובותיו נוגעות זו לזו. שעקמות כלפי חוץ. ובעל הפיקין הוא שפיקה יוצא מגדלו, חתיכת בשר עגולה כפיקה יוצאה מגדל של ידו או מגדל של רגלו: עקבו יוצא מאחוריו. כגון ששוקו עומד באמצע רגלו, שחצי הרגל לפניו וחצי רגל לאחור: רחבות כשל אוז. שקלושות הן כשל אוז ואין ארכן יותר על רחבן: קלוטות. מדובקות זו בזו: עד הפרק. האמצעי של אצבעות: למטה מן הפרק. דהיינו לצד הצפון שמחוברים כולן: וחתכן. שיהיו מחולקים, כשר: היתה בו יתירה. אצבע יתירה: אם יש בה עצם פסול. והואיל וחתכה הרי הוא מחוסר אבר שנמצא בו: שש ושש עשרים וארבע. כלומר אפילו היו אצבעות ידיו ואצבעות רגליו שוין, שבכל יד ובכל רגל יש שש ושש, אפילו הכי חכמים פוסלים. וכל שכן אם היה בידו אחת חמש ובידו אחת שש, והיו מום טפי. והלכה כחקמים: השולט בשתי ידיו רבי פוסל. דסבר כחישותא אתילידא ביה בימין: וחקמים מכשירין. סברי בריאותא היא דאתילידא ליה בשמאל. והלכה כחקמים: הכושי. הגיחור. אדום כארגמן: חלבקן. לבן ביותר: והקפת. ארוך ודק, שאינו עב לפי ארכו. והוא מכוער ומגונה: והשבור. ולא מין, הוא דחשיב כבעל מום מן המומים היתורים באדם, שאם עבד לוקח ואין עבודתו מחוללת. אבל השבור מין ושכר, אם עבד חילל. דבפרשת שתי יין כתיב (ויקרא י) ולהבדיל בין הוקדש ובין החול. ושכר דמתניתין אינו אלא ששתה חלב הרבה, או רוב דבש, או אכל דבילה קעילית, ונתבלבלה דעתו. שאלו חשוכים כבעלי מומים ואין מחללים עבודה: ובעלי נגעים טהורים. כגון בוחק וכולו הפך לכן. דאי מנגעים טמאים לא צריך למימר, דאפילו אכנסת עורה חייב כרת: דלדולין. כמין חתיכות בשר יוצאות תלויות בהן. והלכה כר"א בן יעקב:

ז' אותו ואת בנו. אב ובנו כהן עובדים עבודה ביום אחד ובזמן אחד. ואין אותו ואת בנו בבמה קרבן ביום אחד: וטרפה. שנולד בה אחד מסימני טריפות המגויין בפרק אלו טריפות, אינה קריבה על גבי המזבח: ויוצא דפן. שרקעו את אמו והוציאוהו חוץ. בבמה, פסולה להקרבה, דכי יולד כתיב,

משניות מבוארות – קהתי

בדעתו, והשפור – בגמרא מבואר, שאין מדובר כאן בשיכור מין ושכר, שכן שיכור כזה אם עבד במקדש, עבודתו מחוללת, והרי פרקנו אינו עוסק אלא במומים המיוחדים לאדם, שאמנם פוסלים את הכהן לעבודה, אבל אין עבודתו מחוללת (כמו שהבאנו בהקדמה למשנה ב): אלא שמדובר במשנתו בשיכור ממשקים אחרים, כגון מחלב או מדבש, שאמנם פסול הוא לעבודה, אבל אינו מחלל עבודה; ובעלי נגעים טהורין – כגון בוחק (ויקרא יג, טז), או כולו הפך לכן (ויקרא יג, ג); כל אלו פסולין באדם – שפוסלים את הכהן לעבודה, וכשרין בבמה – שבהמת קדשים שיש בה אחד המומים הללו, כשרה היא ליקרב. רבן שמעון בן גמליאל אומר: שוטה בבמה, אינה מן המבחר – ואינה ראויה להקרבה. רבי אליעזר אומר – ויש גורסים: רבי אליעזר בן יעקב אומר: אף בעלי דלדולין – שחתכות בשר יוצאות מדולדלות מגופם; ויש גורסים: תלתולין – שחתכות בשר תלויות בגופם, פסולין באדם, וכשרין בבמה – כמו שבארנו לעיל. וכן הלכה.

באר משנה ז

לאחר שלמדנו במשניות הקודמות על מומים הפסולים באדם וכשרים בבמה, באה משנתנו ללמד על דברים הכשרים באדם ופסולים בבמה.

אלו – המנויים להלן, פשרין באדם – שאינם פוסלים כהן לעבודה, ופסולין בבמה – להקריבה: אותו ואת בנו – אב ובנו כהנים עובדים עבודה ביום אחד ובזמן אחד, ואילו אותו ואת בנו בבמה פסולים להקרבה ביום אחד. – בגמרא מבואר שמשנתנו סוברת שאיסור אותו ואת בנו נוהג אף בזכרים (עיין הקדמתנו לחזון ופרק ה' משנה א): וטרפה – כהן שיש בו אחד מסימני טרפה המנויים בפרק "אלו טריפות" (חזון ופרק ג), כשר לעבודה, לפי שאינו מום שבגלוי, ואילו בהמה שנולד בה אחד מסימני טרפה פסולה להקרבה על גבי המזבח; ויוצא דפן – שלא נולד דרך הרחם אלא הוצא דרך דופן בטן אמו שנחתכה, ככהן כשר לעבודה, אבל בבמה פסולה להקרבה; ושנעבדה בהן עברה, ושהמית את האדם – (עיין לעיל ג, יב); בנוסח אחר אין גורסים פיסקה זו (עיין 'תוספות יוס' טוב). הנושא נשים פעברה – כהן שנשא גרושה או חללה או

בולטת ויוצאת יותר מן הראוי". עקבו יוצא לאחוריו – מי שעקב רגלו בולט לחוץ ונראה כאילו השוק עומדת באמצע הכף של רגלו, או פרסתו רחבה כשל אוז – שכן רגלו קלושה ועגולה ואין ארכה יתיר על רחבה; כל אלו מומים הם. אצבעותיו מרפבות זו על זו – מי שאצבעותיו מורכבות זו על גבי זו בידיו או ברגליו, או קלוטות – שאצבעותיו מחוברות זו לזו, עד הפרק – האמצעי של האצבעות, כשר – שאין זה מום. למטה מן הפרק – ואם היו מחוברות עד למטה מן הפרק האמצעי לצד הצפוניים, וחתכה – הפריד את האצבעות, שתהיינה מחולקות, כשר – הכהן לעבודה, ששוב אין זה מום. היתה בו יתרת – אצבע יתירה, וחתכה – את היתרת, אם יש בה עצם, פסול – אף על פי שחתכה (רמב"ם), ואם לאו – שאין בה עצם, כשר – הואיל וחתכה. יתר בידיו וברגליו: שש ושש, עשרים וארבע – מי שיש לו בכל יד ובכל רגל שש אצבעות, דהיינו עשרים וארבע אצבעות בידיו וברגליו; משנתנו נוקטת לשון הכתוב (שמואל ב כא, כ): "ויהי איש מדרן ואצבעות ידיו ואצבעות רגליו שש ושש עשרים וארבע" – רבי יהודה מכשיר – שלדעתו אין זה מום, וחקמים פוסלים – ואף על פי שמניין האצבעות בכל יד ובכל רגל שווה הוא, דהיינו שש אצבעות, מכל מקום סוברים חכמים, שמום הוא ופסול לעבודה, וכל שכן אם היו בידו אחת חמש אצבעות ובידו השניה שש אצבעות. והלכה כחקמים. השולט בשתי ידיו – שיש לו כוח בשמאלו כמו בימניו, רבי פוסל – שסובר רבי, ששליטתו בשמאלו אינה אלא משום שימניו נחלשה, והרי זה מום; וחקמים מכשירים – שסוברים הם, ששליטתו בשמאלו אינה מחמת חולשת יד ימניו אלא מתוך בריאותה וכוחה של ידו השמאלית עצמה. הכושי – כהן שעורו שחור, והגיחור – שעורו אדום ביותר, והלבקן – שעורו לבן ביותר; הרמב"ם מעיר בפירושו, שאלו השמות אינם שמות של הגוונים, אלא שמות של בני אדם שהם בעלי הגוונים הללו. והקפת – שהוא ארוך הרבה ודק, והננס – קטן קומה, גמד, והחרש – בתוספות רבי עקיבא איגר מובא, שבעל "נודע ביהודה" מסתפק (ל' 290). אם חרש היינו דווקא אינו שומע ואינו מדבר, או שאף באינו שומע בלבד הרי זה מום, והשוטה – שאינו שפוי

הָאֵדָם. הַנוֹשֵׂא נָשִׁים בְּעֵבֶרָה — פָּסוּל עַד שְׂדֵיִיר הִנֵּה. הַמִּטְמֵא לַמֵּתִים — פָּסוּל עַד שִׁיקְבֵּל עָלָיו, שְׁלֹא יִהְיֶה מִטְמֵא לַמֵּתִים.

פ ר ק ש מ י נ י

א יֵשׁ בְּכוֹר לַנְּחֻלָּה וְאִינוּ בְּכוֹר לִכְהֵן, בְּכוֹר לִנְחֻלָּה וְלִכְהֵן, יֵשׁ שְׂאִינוּ בְּכוֹר לֹא לַנְּחֻלָּה וְלֹא לִכְהֵן. אֵיזוֹהוּ בְּכוֹר לַנְּחֻלָּה וְאִינוּ בְּכוֹר לִכְהֵן? הֵבֵא אַחֵר הַנְּפִלִים שִׁינָּא רֹאשׁוֹ חִי, וְכֵן תִּשְׁעָה שְׂנֵינָא רֹאשׁוֹ מֵת, וְהַמִּפְלֵת בְּמִין בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: עַד שִׁינָּא בּוֹ מְצוּרַת הָאֵדָם. הַמִּפְלֵת

פירוש ברטנורה

פרט ליוצא דופן. ובכהן המקריב לא מפסיל הכהן: הנושא נשים בעבירה. כהן שנשא גרושה וחללה זונה, נדרר ועובר. אע"פ שעדיין לא גירש מותר לעבוד אחר שנדר שלא יתנה הוא ממנה והוא ממנו עד שיגרש. והוא שדורר על דעת רבים שאין לו התרה אלא לדבר מצוה. וליכא למיחש שמא ילך אצל חכם ויאמר דלצורך דבר מצוה הוא שואל שיתירו לו את נדרו, דכיון דקיימא לן שהבא להתיר נדרו צריך לפרש על מה נדר, ודאי כי שמע חכם דמשום שהיא גרושה או זונה דאסורה לו נדר לא שרי ליה נדרו: עד שיקבל עליו שלא יהא מיטמא למתים. הבא סגי ליה בקבלה, ולא מדרגין ליה כמו גבי נושא נשים בעבירה. משום דהתם יצרו תוקפן, הבא גבי טומאה אין יצרו תוקפן, הלכך בקבלה גירדא סגי ליה:

א יֵשׁ בְּכוֹר לַנְּחֻלָּה. ליטול פי שנים: ואינו בכור לכהן. לתת לכהן פדיונו חמשת סלעים: הבא אחר הנפלים. כגון שהיו תאומים, אחד מהם נפל שלא כלול לו חרשיו ואחד כלול לו חרשיו, והנפל שלא כלול לו חרשיו יצא ראשו חי והחזירו, וקדמו אחיו ויצא. זה האחרון בכור לנחלה, הראשון לא הפסידו, ואע"ג דציאת הראשון חשיבא לידה מעליא. ומעמא, משום דכתיב ראשית אונן, מי שלב אביו דוה עליו אם מת, יצא נפל שהוציא ראשו ראשון דלאו בר קיימא [הוא] דאין לבו דוה עליו. אבל לענין פטר רחם פטור האי ולד [אחרון]. דבפטר רחם תלה רחמנא, והרי הראשון פטר את הרחם: וכן תשעה מת שינא ראשו. והחזירו, ויצא אחיו, הרי בכור לנחלה. דהא ראשון לא חשיב, דאין לבו דוה עליו, ולענין כהן לאו פטר רחם הוא. אבל יצא ראשו בן תשעה חי ואח"כ החזירו ומת, בכור לנחלה נמי לא הוי זה הבא אחריו: וכן המפלת בהמה כו'. למפטר מנחלה לא חשיב דאין חלב דוה עליהם, אבל פטר רחם מיהא הוי: וחכמים אומרים עד שינא בו מצורת אדם. לא חשיב פטר רחם, והבא אחריו הוי בכור לכהן. והלכה כחכמים: סנדל. חתיכת כשר עשויה

משניות מבוארות – קהתי

(דברים כא, יז): "כי הוא ראשית אונן", ודרשו: מי שלב אביו דוה (נואב) עליו אם מת, יצא נפל שהוציא ראשו ראשון, שאינו בר קיימא, ואין לבו של אביו דוה עליו. אבל לענין פדיון הולד האחרון פטור, שאין בכור לכהן אלא פטר רחם, דהיינו מי שהוא ראשון לרחם האם, והרי הנפל שהוציא ראשו ראשון כבר פטר את הרחם. — אבל יש מקשים על פירושו של רש"י: היאך אפשר בתאומים, שאחד כלול לו חרשיו והשני לא, והרי אין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת? ומיישבים את הענין בדרכים שונות ("יאוד גזול"). ובעל "תפארת ישראל" מפרש, שהוציא בן שמונה חרשים ראשו אפילו חי והחזירו, ונשתתתה הלידה אחר כך עד חודש ימים, ואז הקדימו אחיו השני ונולד בחודש התשיעי... (ברם, יש מעירים על פירושו זה שהוא דבר שאינו במציאות. — לשלח "השלמות לאלבקי"), וכן תשעה שנינא ראשו מת — לשלח תשעת חדשי הריון יצא תחילה ראשו מת של האחד מן התאומים וחזר, ואחר כך יצא אחיו, הרי זה בכור לנחלה, לפי שהראשון אינו נחשב בכור לאביו, שאין לבו של אביו דוה עליו, כמבואר לעיל, אבל אינו בכור לכהן, שאינו פטר רחם. ברם, בן תשעה שינא ראשו חי והחזירו ומת, הבא אחריו אף בכור לנחלה אינו, והמפלת קמין בהמה חיה ועוף — אשה שהפילה ולדה הראשון, שצורתו היתה כצורת בהמה או חיה או עוף, הבא אחריו הוא בכור לנחלה, שהואיל והראשון שקדמו לא היתה לו צורת אדם, אין לב האב דוה עליו; אבל כיון שהוא פטר את הרחם, אין הבא אחריו בכור לכהן; דבבבא רבא מאיר — הסובר, שאף על פי שהפילה קמין בהמה חיה ועוף, הרי זה נחשב פטר רחם. ונחכמים אומרים: עד שינא בו מצורת האדם — אין הנפל נחשב פטר רחם אלא אם כן היתה לו צורת אדם, אבל המפלת קמין בהמה או חיה או עוף אינו נחשב פטר רחם, והבא אחריו הוא גם בכור לכהן. המפלת סנדל — חתיכת כשר בלי צורת אברים והיא דומה לצורת סנדל, ורגילה לבוא עם הולד (ברטנורה); ובעל "תפארת ישראל" מפרש: "חתיכת כשר בלי צורת פנים, שלפעמים בא עם הולד, ואף הוא ולד שנפתתה צורתו, שכשנפתתה אמו תאומים, לפעמים ולד אחד דוחק חברו במעי אמו ופוחת פניו (וש"י נידה מה, א), וכיון שהיתה לו פעם צורת אדם, אף חכמים מודים שנחשב פטר רחם, והבא אחריו אינו בכור לכהן", או שילא — המפלת שילא, כמין כיס שהעובר מונח בתוכו, ואין שילא בלא ולד אלא שנימות, ונשפיר מרקם — או המפלת קמין שפופרת

זונה (ענין ויקרא כא, ז), פסול — לעבודה, עד ששדיר הנזה — שיאסור על עצמו בנדר הנאה ממנה. בגמרא מובאת ברייתא: "ונדר ועובר יורד ומגרש", ומפרש רש"י: "אף על פי שעדיין לא גירש, מותר לעבוד משנדר שלא תינהג ממנו והוא ממנה". כן מבואר בגמרא, שאינו עובר אלא אם כן נדר על דעת רבים, שבכגון זה אין לנדר התרה אלא לדבר מצוה (ענין ברטנורה. משום מה אין חוששים שמא יאמר לחכם שלצורך מצוה הוא שואל התרה על נדרו). המטמא למתים — כהן שמיטמא למתים, פסול — לעבודה, עד שיקבל עליו, שלא יהא מטמא למתים — בענין טומאה די שיקבל עליו שלא להיטמא, ואין צריך נדר כמו בענין הקודם — "הנושא נשים בעבירה"; והטעם הוא, לפי ששם יצרו תקפן, וחוששים שמא יגבר עליו יצרו ויחזור לעבור עבירה, אבל כאן בענין טומאה אין יצרו תוקפן (גמרא), הלכך משקיבל על עצמו שלא להיטמא עוד למתים, חוזר לעבודתו במקדש.

באור משנה א

פרק זה עוסק בדיני בכור אדם, וכבר בארנו בהקדמה למסכתנו, שבכור אדם, היינו זכר שנולד ראשון לאמו, צריך לפדותו בחמש סלעים מיד הכהן, כמו שכתוב (במדבר יח, טז): "ופדויו מבן חודש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים בשקל הקודש, עשרים גרה הוא". בכור זה נקרא "בכור לכהן"; ויש גם "בכור לנחלה" היינו זכר שנולד ראשון לאביו, שנוטל פי שנים כיוושת אביו (דברים כא, יז). משנתנו מונה ארבעה סוגים של בכור אדם. ומבאר הרמב"ם שאין משנתנו עוסקת בבכור שלא קדמה לו שום לידה, שהרי זה דבר מבואר, אלא בבכור שקדמה לו איזו לידה שהיא.

יש בכור לנחלה — ליטול פי שניים בירושה, ואינו בכור לכהן — שאין צריך לתת לכהן חמש סלעים בעד פדיונו; בכור לכהן ואינו בכור לנחלה — שטעון פדיון ואינו נוטל פי שניים; בכור לנחלה ולכהן — שנוטל פי שניים וצריך לפדותו, יש שאינו בכור לא לנחלה ולא לכהן — אף על פי שהוא הולד הראשון, כמבואר להלן (במשנה ב. א) איזוהו בכור לנחלה ואינו בכור לכהן? הבא אחר הנפלים שינא ראשו חי — רש"י מפרש: כגון שהיו תאומים, אחד מהם נפל, שלא כלול לו חרשיו, ואחד כלול לו חרשיו, והוציא הנפל ראשו חי והחזירו, וקדמו אחיו ויצא, זה האחרון בכור לנחלה, הראשון לא הפסידו, אף על פי שראשו שהוציא ראשון חשבו לידה גמורה. והטעם הוא, שבכענין בכור לנחלה כתוב

סנדל, או שליא, ושפיר מרקם, והיוצא מחתך — הבא אחריהן בכור לנחלה ואינו בכור לפנה. מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה, עודה שפחה ונשתחררה, עודה נכרית ונתגירה, משבאת לישראל ילדה — בכור לנחלה ואינו בכור לפנה. רבי יוסי הגלילי אומר: בכור לנחלה ולפנה, שנאמר (שמות יב, ב): "פטר... רחם... בישראל" — עד שפטרם רחם מישראל. מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה, נתגירה מעפרת, נשתחררה מעפרת, ילדה היא וכהנת, היא ולויה, היא ואשה שכבר ילדה; וכן מי שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונשאת, וילדה, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון, או בן שבעה לאחרון — בכור לפנה ואינו בכור לנחלה. איזהו בכור לנחלה ולפנה? המפלת שפיר מלא דם, מלא מים, מלא גנינים; המפלת כמין דגים, וחגבים, שקצים ורמשים; המפלת

פירוש ברטנורא

כדמות סנדל, ואין לה צורת אברים, ורגלה לבוא עם ולד. ולשון סנדל יש מפרשים שנאו ודל: או שליא. דאין שליא בלא ולד אלא שנמנו, ומיהו פטר רחם הוי: ושפיר מרוקם. חתיכה של בשר שמרוקם בה צורת העובר. ועל שם שעשויה כשפופרת של ביצה קרויה שפיר: והיוצא מחותך. שנחתך אבר ובדרך זה יצא כולו. אבל ראש מחותך, לא פטר אם קדם אחיו ויצא קודם יציאת רוב אברי המחותר, והוי נמי בכור לכהן: שכבר ילדה. דלענין נחלה דאב כתיב ראשית אונן, ולענין כהן תלא רחמנא בפטר רחם: עודה שפחה. אפילו עודה שפחה בלידה ראשונה ונשתחררה עכשיו. או נכרית ונתגירה ומשבאת ליד ישראל ילדה, נמי הוי בכור לנחלה, שהרי לא היו לוה בנים: רבי יוסי הגלילי אומר בכור לנחלה ולפנה. דבנים הנולדים בנכריותה לא פטרי. ואין הלכה כרבי יוסי הגלילי: נתגירה מעוברת. ובעלה עמה וילדה. הרי אותו ולד בכור לכהן, דפטר רחם הוא בישראל. ולא לנחלה, דכיון דהורתה שלא בקדושה לא בר נחלה הוא, דורע עובר כוכבים רחמנא אפקריה, דכתיב (יהושע כ"ז) וזרמת מוסים זרמתם: ילדה היא וכהנת. בת ישראל מבכרת שילדה עם כהנת מבכרת ואין ידוע אי זה ולד של ישראל: או היא ולויה. דלויה נמי בנה פטור מחמש סלעים. כדאמרן בפרק קמא: או היא ואשה שכבר ילדה. ואין ידוע איזה בנה: בכור לכהן. ובעלה של מבכרת חייב חמש סלעים לכהן, דהא בן זכר יש לו כל היכא דאיתיה: ולא לנחלה. דהא לא ידע בריה דמאן הוא: וכן מי שלא שהתה כ"י. הוא בכור לכהן, והוא יפדה את עצמו. ולא לנחלה, דהא לא ידע מאן ירית. ואפילו כפשוט לא ירית, דהא מדחי ליה לגבי האי והאי מדחי ליה לגבי האי. ומתניתין דקתני ולא לנחלה, על הבא אחרייו קאמר, שהבא אחרייו אינו בכור לנחלה, דשמא זה הספק בן האחרון הוא: מלא גנינים. מלא גוונים הרבה. פירוש אחר, תולעים. שהשפיר עשוי כולו חתיכות חתיכות קטנות דקות דמות לתולעים: דגים וחגבים. לאו ולד נינהו, דלא

משניות מבוארות — קהתי

של הלוויה פטור מפדיון, כמו ששינו לעיל (ב, א), היא ואשה שכבר ילדה — או שישראלית שעדיין לא ילדה וישראלית שכבר ילדה, שתייהן ילדו זכרים, ונתערבו הולדות, ואין ידוע איזהו בכור לאמו; וכן מי שלא שהתה אחר בעלה — שמת או שנתגרשה ממנו, שלשה חדשים — שכן שינו (יבמות ד, י), שנשים שנתאלמנו או נתגרשו לא יתארסו ולא יינשאו עד שיהיו להן שלושה חדשים, כדי להבחין בין הזרע של הבעל הראשון לזרע של השני; ואם אלמנה או גרושה שלא היו לה בנים מבעלה הראשון לא שהתה אחר בעלה שלושה חדשים, ונשאת, וילדה — בן לאחר שבעה חדשים מיום שנישאה לשני, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון — אם נולד לאחר תשעת חדשי הריון, והוא בנו הבכור של בעלה הראשון, או בן שבעה לאחרון — או שנולד לאחר שבעת חדשי הריון, והוא בנו הבכור של הבעל השני; בכל אלו שנימנו לעיל, בכור לפנה — שהרי פטר רחם הוא, ולפיכך בולדות שנתערבו חייב אבי הבכור לפדות את בנו בכל מקום שהוא, אף על פי שאינו יודע איזה מהולדות הוא בנו הבכור. ובספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון, חייב הספק לפדות את עצמו כשיגדל, הואיל ובכור ודאי הוא, ואינו בכור לנחלה — בולדות שנתערבו וכן בספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון הרי אינו יודע בנו של מי הוא. בגמרא מבואר, שספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון אינו יורש כלל, לפי שהיורשים הוורדים יכולים לדחות ולומר לו שאינו אחיהם, ומה ששינו במשנתנו "אינו בכור לנחלה" אינו לגבי הבן הספק עצמו, שהרי אינו יורש כלל, אלא לגבי הבא אחרייו, שאף הבא אחרייו אינו בכור לנחלה, שמא זה הספק בנו של האחרון הוא והיה בכורו, ונמצא שהבא אחרייו אינו בכור. (א) איזהו בכור לנחלה ולפנה? המפלת שפיר — קרום כמין שפופרת, כמו שבארנו לעיל, מלא דם, או מלא מים, או מלא גנינים — גוונים הרבה (רש"י). ויש מפרשים, שהשפופרת מלאה כעין תולעים קטנים (ברסנווא; "תפארת ישראל"), שבכונן זה אין השפיר סימן לולד; או המפלת כמין דגים, וחגבים — או כמין חגבים, שקצים — או כמין שקצים, ורמשים — או כמין רמשים, שכל אלו אינם בכלל ולד, שלא נאמרה בהם יצירה כמו באדם (עיין בראשית פרק א); או המפלת יום ארבעים — ביום הארבעים משעה שנתעברה, ואין זה נקרא ולד, שאין צורת הולד נגמרת אלא

שמרוקמת בה צורת העובר (עיין באורנו לעיל ג, א), והיוצא מחתך — שלא יכלו להוציא את הולד וחתכוהו והוציאוהו איברים איברים; בכל אלו שנימנו במשנתנו, הבא אחריהן בכור לנחלה ואינו בכור לפנה — שאין הנפלים הללו נחשבים "ראשית אונן" של האב, כפי שבארנו לעיל, שאין לב האב דווה עליהם, אבל נחשבים הם "פטר רחם"; הלכך הבא אחריהם בכור לנחלה ואינו בכור לכהן. מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה — והרי הולד שנולד לו ממנה נקרא "ראשית אונן", אבל אינו "פטר רחם", עודה שפחה ונשתחררה — אפילו לדה כשעדיין היתה שפחה כנענית, ונשתחררה עכשיו, עודה נכרית ונתגירה — או שילדה כשעדיין היתה נכרית, ונתגירה עכשיו, משבאת לישראל ילדה — ולאחר שנשתחררה או שנתגירה נישאה לישראל שלא היו לו בנים, וילדה לו בן, הרי הוא בכור לנחלה — שבכור הוא לאביו, ולענין נחלה כתוב (זברים כא, ז): "כי הוא ראשית אונן. לו משפט הבכורה", ואינו בכור לפנה — שאינו פטר רחם. רבי יוסי הגלילי אומר: בכור לנחלה ולפנה — אם ילדה כשעדיין היתה שפחה או נכרית, ולאחר שנשתחררה או שנתגירה נישאה לישראל, הבן הנולד לו ממנה הוא גם בכור לנחלה וגם בכור לכהן, שנאמר: "פטר... רחם... בישראל" — לשון הכתוב (שמות יב, ב): "פטר כל רחם בבני ישראל". וכן כתוב (במדבר ג, יב): "פטר רחם מבני ישראל", ודורש רבי יוסי הגלילי: עד שיפטרם רחם מישראל — שאין דין "פטר רחם" אלא באשה מישראל: הלכך מה שילדה בעודה שפחה או נכרית אינו נקרא "פטר רחם", ובכור לכהן הוא וטעון פדיון. ואין הלכה כרבי יוסי הגלילי. (ב) איזהו בכור לכהן ואינו בכור לנחלה? מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה — עדיין, ועכשיו ילדה ממנו בן, הריהו "פטר רחם", אבל לא "ראשית אונן" של האב, נתגירה מעפרת — או נכרית שנתגירה עם בעלה (רש"י) כשהיא מעוברת וילדה, נשתחררה מעפרת — או שפחה שנשתחררה כשהיא מעוברת וילדה, הרי אותו ולד בכור לכהן, שפטר רחם הוא בישראל, אבל אינו בכור לנחלה, שהואיל והורתה היתה שלא בקדושה אינו בר נחלה (רש"י). ילדה היא וכהנת — ישראלית וכהנת שילדו בכורים ונתערבו, ואין ידוע איזהו הולד של הישראלית, היא ולויה — או שישראלית ולויה ילדו בכורים ונתערבו, והרי הבכור של הכהנת או

יום ארבעים — הבא אחריהן בכור לנחלה ולפניהן.

ב יוצא דפן והבא אחרייו — שניהם אינן בכור לא לנחלה ולא לפניהן. רבי שמעון אומר: הראשון — לנחלה, והשני — לחמש סלעים.

ג מי שלא בפרה אשתו וילדה שני זכרים — נותן חמש סלעים לפניהן. מת אחד מהן בתוך שלשים יום — האב פטור. מת האב, והבנים קמים — רבי מאיר אומר: אם נתנו עד שלא חלקו — נתנו; ואם לאו — פטורין. רבי יהודה אומר: נתחייבו נכסים. זכר ונקבה — אין פאן לפניהן פלוס. פירוש ברטנורה

נאמרה בהן יצירה כאדם: יום ארבעים. משנתעברה, מיד בעלמא ניעה, ואין כאן וולד עד למחרת יום ארבעים. דארבעים יום היו יצירת הולד: ב יוצא דופן והבא אחרייו. דרך רחם. כגון שקרעו אשה שתאומים בבטנה, ולאחר שהוציאו הראשון דרך דופן יצא השני דרך רחם. אבל להוציא וולד מן האשה דרך דופן ושתרפא האשה ותחזור ותתעבר ותלד, כתב רמב"ם דאי אפשר: שניהם אינן בכור. ראשון לא היו בכור לנחלה, וילדו לו בעינו. שני נמי לא, ראשית אונו בעינו. ובכור לכהן ראשון לא היו, דפטור רחם בעינו. ושני נמי לא היו בכור לכהן, דבכור לרחם ואינו בכור ללדות כגון זה שהיה וולד קודם לכן, אינו בכור: רבי שמעון אומר הראשון לנחלה. סבר וילדו אף יוצא דופן במשמע: והשני לחמש סלעים. סבר, בכור לרחם אע"פ שאינו בכור ללדות היו בכור. ואין הלכה כר' שמעון:

ג וילדה שני זכרים נותן חמש סלעים. דאחד מהן בכור: האב פטור. דמצי למימר הבכור מת. וכשמת הבן קודם שלשים אינו חייב בפדיון, ועכשיו שהדבר ספק שמא הבכור מת ופטור, שמא זה שנשאר הוא הבכור וחייב, הוי לכהן מוציא מחבירו, והמוציא מחבירו עליו הראיה. והוא הדין שהבן הנשאר פטור מלפדות את עצמו כשהיה גדול: מת האב. לאחר שלשים: ואם לאו פטורים. דסבר ר' מאיר האחין שחלקו בנכסי אביהן דין לקוחות יש להן, לפי שאין ברירה לכל אחד על ירושתו, אלא הרי הן כאילו קנו זה מזה כל אחד חלקו ואילו החמש סלעים היו חוב על אביהן כמלוה על פה, ומלוה על פה אינה גובה מן הלקוחות, הלכך אם חלקו עד שלא נתנו פטורים: רבי יהודה אומר נתחייבו הנכסים. קסבר האחים שחלקו יורשים הן, דיש ברירה לומר כל אחד וכה בחלקו, ומלוה על פה גובה מן היורשים. והלכה כר' יהודה: זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום. דאמר ליה הנקבה יצאה ראשונה, והמוציא מחבירו עליו הראיה:

משניות מבוארות — קהתי

לפדותו, שהמוציא מחבירו עליו הראיה (רמב"ם הל' ביכורים יא, יט).
מי שלא בפרה אשתו — שעדיין לא ילדה, וילדה שני זכרים — ונתערבו, ואין ידוע איזה מהם הבכור, נותן חמש סלעים לפניהן — שאחד מהם ודאי בכור. **מת אחד מהן בתוך שלשים יום** — ודין הוא שאם מת הבכור קודם שלשים יום אינו חייב בפדיונו, כמבואר הטעם להלן במשנה ו, **האב פטור** — מן הפדיון, שמא זה שמת היה הבכור, ואינו חייב לפדותו; ואומר האב לכהן: הבא ראיה שהחי הוא הבכור, שכן המוציא מחבירו עליו הראיה. והוא הדין לכן החי שאינו חייב לפדות את עצמו מאותו הטעם. **מת האב, והבנים קמים** — בגמרא דנים, אם מדובר כאן שמת האב בתוך שלשים יום או לאחר שלשים יום, והרמב"ם בפירושו כותב: שמת האב לאחר שלשים יום, וכן מבארים מפרשי המשנה; אבל במשנה תורה (הל' ביכורים יא, כ) כותב הרמב"ם: "מת האב בין בתוך שלשים יום בין אחר שלשים יום..." (ענין "כסף משנה", שמבואר שם משום מה חוזר בו הרמב"ם), **רבי מאיר אומר: אם נתנו** — חמש סלעים לכהן מנכסי הירושה, **עד שלא חלקו** — קודם שחלקו את ירושת אביהם ביניהם, **נתנו** — כלומר כדין נתנו, שכל שלא חלקו, הרי הנכסים משועבדים לחוב, ומחוייבים לתת (גמרא: "תוספות יום טוב").
ואם לאו — ואם לא נתנו לו קודם שחלקו ביניהם את נכסי הירושה, **פטורין** — מליתן לאחר שחלקו, שסובר רבי מאיר: האחים שחלקו בנכסי הירושה, דין לקוחות יש להם, כאילו קנה זה מזה חלקו, ואילו חמש סלעים שנתחייב אביהם לכהן בעד פדיון הבכור, הרי זה כמלוה על פה, וההלכה היא שמלוה על פה אינו גובה מן הלקוחות. **רבי יהודה אומר: נתחייבו נכסים** — של האב בחמש סלעים, וחייבים היוורשים ליתן מנכסי הירושה את חמש הסלעים לכהן. הרמב"ם מפרש טעמו של רבי יהודה, שלדעתו האחים שחלקו יורשים הם, ומלוה על פה גובה מן היורשים, וכן מבואר בברטנורה. ויש מבארים הטעם, שסובר רבי יהודה שמלוה הכתובה בתורה, כגון בפדיון הבן, שהתורה חייבה בפירוש לתת לכהן חמש סלעים, כמלוה בשטר הוא, וגובה אף מן הלקוחות (ענין "תוספות יום טוב"). מכל מקום הלכה כרבי יהודה, שביין שלא חלקו האחים בין שחלקו, חייבים לתת מן הנכסים חמש סלעים לכהן. **זכר ונקבה** — אם ילדה אשתו זכר ונקבה, ואין ידוע איזה מהם יצא ראשון, **אין פאן לפניהן פלוס** — שמא הנקבה יצאה ראשונה, והמוציא מחבירו עליו הראיה.

לאחר שעברו עליו ארבעים יום שלמים; בכל אלו **הבא אחריהן בכור לנחלה ולפניהן** — מהטעמים שבארנו, שכל הנפלים הללו אינם חשובים כולד הפוסט את הרחם, וכן אינם חשובים "ראשית אונו" של האב, ולפיכך הבא אחריהם בכור לאמו ולאביו הוא, היינו בכור לנחלה ולכהן.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד איזה וולד ראשון שאינו בכור לא לנחלה ולא לכהן.
ד יוצא דפן והבא אחרייו — הולד הראשון שהוציאוהו דרך דופן האם שנחתכה, והולד הבא אחרייו דרך הרחם; וכותב הרמב"ם בפירושו למשנתנו: "מה שאפשר להיות בזה, שתהא האשה מעוברת משני ולדות (תאומים). ונקרע דופנה ויצא אחד מהם, ואחר כך יצא השני כדרך העולם (דרך הרחם), ומתה אחר שיצא השני. אבל מה שאומרים, שהאשה חיה אחר שקורעים דופנה ומתעברת וילדת, אינו יודע לו טעם, והוא ענין זר מאד". **שניהם אינן בכור לא לנחלה** — הראשון אינו בכור לנחלה, שבענין בכור לנחלה כתוב (דברים כא, טו): "וילדו לו בנים", והרי זה לא נולד דרך לידה, שיעיאתו דרך הדופן אינה נקראת לידה, והשני אינו בכור לנחלה, לפי שאינו "ראשית אונו" של האב, שהרי קדמו אחר. **ולא לפניהן** — הראשון אינו בכור לכהן, שאינו פטר רחם; והשני אינו בכור לכהן, שאמנם בכור הוא לרחם אבל אינו בכור ללדות, שהרי היה וולד זכר קודם לו, ובכור לדבר אחד אינו בכור, עד שיהיה זה בכור לרחם וגם בכור ללדות (גמרא: "תוספות יום טוב"). **הראשון לנחלה** — יוצא דופן הוא בכור לנחלה, שנאמר בטומאת לידה (ויקרא יב, ח): "ואם נקבה תלד", ודרשו מכאן: לרבות יוצא דופן, שהיא לידה גמורה, ויושבת עליו ימי טומאה וטהרה, ולפיכך גם לענין בכורה הרי זו לידה (גמרא ודשי בכורות מז, ב), **והשני לחמש סלעים** — הבא אחרי יוצא דופן הוא בכור לכהן וחייבים לפדותו בחמש סלעים, שסובר רבי שמעון: בכור לרחם, אף על פי שאינו בכור ללדות, הרי הוא בכור וטעון פדיון. והלכה כנתנא קמא.

ב א ו ר מ ש נ ה ג

משנתנו דנה בספק בכורים, והלכה היא, שולד שהוא ספק בכור לכהן, אין חייבים

ד שתי נשים שלא בפרו וילדו שני זכרים – נותן עשר סלעים לפהו. מת אחד מהן בתוך שלושים יום, אם לכהן אחד נתן – יחזיר לו חמש סלעים, אם לשני כהנים נתן – אינו יכול להוציא מידם. זכר ונקבה, או שני זכרים ונקבה – נותן חמש סלעים לפהו. שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות – אין פאן לפהו כלום. אחת בפרה, ואחת שלא בפרה, וילדו שני זכרים – נותן חמש סלעים לפהו. מת אחד מהן בתוך שלושים יום – האב פטור. מת האב, והבנים קנימין – רבי מאיר אומר: אם נתנו עד שלא חלקו – נתנו, ואם לאו – פטורין; רבי יהודה אומר: נתחייבו נכסים. זכר ונקבה – אין פאן לפהו כלום.

פירוש ברטנורא

ד שתי נשים. של איש אחד, וילדו שני זכרים במחבוא, שנתערבו: אם לכהן אחד נתן. פדיון שניהם, יחזיר לו הכהן חמש סלעים, הואיל ומת בתוך שלושים ואונלאי מלתא דנפל הוא ושלא כדן שקל: אין יכול להוציא מידם. דכל חד וחד מדחי ליה ואומר הרני מחזיק בם בשביל פדיון החי: או שני זכרים ונקבה. ילדו הנשים שלו במחבוא: נותן חמש סלעים לפהו. דממה נפשך חד הוי בכור, אם האחת ילדה שני זכרים האחד בכור, ואם האחת ילדה זכר ונקבה, נמצא שחברתה ילדה זכר לבדו והוא בכור, ואותו שעם הנקבה פטור שמא נקבה יצאה ראשון: אין לכהן כלום. דאיכא למימר הנקבות יצאו תחלה ואין כאן בכור: האב פטור. דמצא למימר בן המבכרת מת: נתנו עד שלא חלקו בו. כדפרישנא לעיל. והלכה כר' יהודה: זכר ונקבה. יש לומר אותה שלא בכרה ילדה הנקבה ואין כאן בכור:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ד

תחילה, ואין כאן בכור. אחת בפרה, ואחת שלא בפרה – אם אחת מנשיו כבר ילדה בכור ואחת עדיין לא ילדה, וילדו שני זכרים – ונתערבו, נותן חמש סלעים לפהו – שאחד מהזכרים הוא ודאי בכור. מת אחד מהן בתוך שלושים יום – והרי אין יודעים ולדה של מי הוא, האב פטור – מליתן חמש סלעים, שמא זה שמת היה הבכור ואינו חייב לפדותו. מת האב, והבנים קנימין – ונפלה להם ירושה מאביהם, רבי מאיר אומר: אם נתנו חמש סלעים לכהן מנכסי הירושה, עד שלא חלקו – קודם שחלקו אותם ביניהם, נתנו – כדן נתנו, כמו שבארנו במשנה הקודמת, ואם לאו – שלא נתנו קודם שחלקו, פטורין – לאחר שחלקו פטורים הם מליתן את חמש הסלעים לכהן, כמו שבארנו הטעם במשנה הקודמת. רבי יהודה אומר: נתחייבו נכסים – של האב בחמש סלעים קודם שמת, ובין שלא חלקו הבנים בין שחלקו חייבים הם ליתן מנכסי הירושה את חמש הסלעים, כמו שבארנו טעמו במשנה הקודמת. זכר ונקבה – ילדו שתי הנשים, אחת שבכרה ואחת שלא בכרה, זכר ונקבה ונתערבו, ואין ידוע מי מהן ילדה את הזכר, אם זו שלא בכרה והרי הוא בכור, או זו שבכרה ואינו בכור, אין פאן לפהו כלום – שיכול האב לומר: שמא זו שלא בכרה ילדה את הנקבה, ואין כאן בכור כלל, וכיון שספק הוא, הרי המוציא מחברו עליו הראיה.

שתי נשים – של איש אחד, שלא בפרו – שעדיין לא ילדו, וילדו שני זכרים – ונתערבו, נותן עשר סלעים לפהו – שהרי כל אחד מהזכרים הללו בכור לאמו הוא. מת אחד מהן בתוך שלושים יום – לאחר שנתן כבר אביהם לכהן את דמי פדיונם: אם לכהן אחד נתן – את פדיון שניהם, דהיינו עשר הסלעים, יחזיר לו – הכהן, חמש סלעים – שאין האב חייב בפדיונו של הבכור שמת בתוך שלושים יום, אם לשני כהנים נתן – לכל כהן נתן חמש סלעים, ולא פירש איזה מהבכורים הוא פודה בחמש הסלעים שנותן לו, אינו יכול להוציא מידם – את הפדיון, כשמת אחד מהם בתוך שלושים יום, שכל כהן יכול לומר: פדיונו של החי בידי. זכר ונקבה – אם שתי נשים ילדו זכר ונקבה, או שני זכרים ונקבה – ונתערבו, כגון שילדו במחבוא (וש"י), ואין יודעים מה ילדה כל אחת מהן, נותן חמש סלעים לפהו – שאחד מהולדות הוא ודאי בכור; אבל הזכר השני (אם ילדו שני זכרים ונקבה) אינו אלא ספק בכור, שמא אחת מהן ילדה את שני הזכרים, ואפילו אחת לא ילדה אלא זכר אחד, והשנייה ילדה זכר ונקבה, שמא הנקבה יצאה תחילה. שתי נקבות וזכר – אם ילדו שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות – ונתערבו, ואין ידוע איזה מהם נולד ראשון, אין פאן לפהו כלום – שמא הנקבות יצאו

המשך ביאור למס' תענית ליום שבת קודש עמ' ב

ושאל צריבין להתפרנס זה מזה ולא לעם אחר. מאמר בגדולתו וגודל עניותו של רבי חנינא בן דוסא: אמר רב יהודה אמר רב, בכל יום ויום בימי רבי חנינא בן דוסא היתה פת קול יוצאת ואומרת, כל העולם כולו ניוון בשביל ובכותן חנינא בני, וחנינא בני עצמו מתפרנס בצער ובצמצום ודיי' להתפרנס בקרב חרובים מערב שבת לערב שבת, ואין לו אף לחם לאכול. ומעשה בענין זה: הנה רגילא רביתהו למיחמא תנורא כל מעלי דשבתא – היתה אשת רבי חנינא בן דוסא רגילה לחמם את התנור בכל ערב שבת, ושדייא אקפדא – והיתה זורקת בו דבר המעלה עשן כקיסור, שיהא נראה כאילו נאפית עיסה בתנור לכבוד שבת,

שאמרו שניהם משמו דרב יהודה, שכך היה מתפלל, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו, שתהא השנה הזו גשומה ושחונה – וחמדה. מקשה הגמרא: וכי שחונה מעלייתא היא – מעלה היא, הרי אדרבה, גריעותא וחסרון היא, ואין להתפלל עליה. מתרצת הגמרא: אלא התפלל שאם נגזר שתהא שחונה, יהי רצון שתהא גשומה ומלולה – מרובה בגשם וטל. המשך תפילת הכהן הגדול: ואל יבנס לפניך תפלת עוברי דרכים המתפללים שלא ירדו גשמים בדרכם. רב אחא ברביה (בנו) דרבא מסיים את תפילת הכהן הגדול משמיה ובשמו דרב יהודה, לא יצדי עביר שולמן מדבית יהודה – לא יסור מושל מזרע שבט יהודה, כלומר שלא תפסק המלכות ממנו, ואל יהו עמך

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף סו עמוד א. המשנה מבארת מי הם הראויים לשילוח השעיר: **הכל** - בין כהנים ובין ישראלים **בשרין להוליכו** לעזאזל, **אלא שעשו** - הנהיגו בזה **הכהנים הגדולים** מנהג **קבע** שילוחיהם כהנים, **ולא היו מניחין** בית דין של כהנים **את ישראל להוליכו**. **אמר רבי יוסי**, אף לישראל היו מניחים להוליכו שהרי היה **מעשה והוליכו** אדם ושמו **ערסלא**, **וישראל היה**.
ובבבש - כמין גשר גבוה **עשו לו** - לשליח, שדרכו יוצא מן העזרה אל מחוץ לעיר, **מפני הכבליים שהיו מתלשים בשער** של השליח לצערו, **ואומרים לו, מול וצא מול וצא**, ואל תשהה עונותינו אצלנו עוד.

גמרא שנינו במשנה שהיה הכהן הגדול מתודה ואומר 'כפר נא לחטאים ולעונות ולפשעים שחטאו ושעו ושפשו לעמך לפניך עמך בית ישראל'. מדייקת הגמרא: **ואילו בני אהרן עם קדושך לא קאמר**, ומשמע שהמשנה סוברת שאין הכהנים מתכפרים בשעיר המשתלח, ואם כן **מאן תנא** - כמו איזה תנא סוברת משנתנו. משיבה הגמרא: **אמר רבי ירמיה**, משנתנו **לא ברבי יהודה**, **דאי** - שאם המשנה סוברת **ברבי יהודה**, **הא** - הרי **אמר שיש להם** - לכהנים **בפירה בשעיר המשתלח**. דוחה הגמרא: **אפי' אמר, אפילו תימא** - אפילו אם תאמר שמשנתנו סוברת **ברבי יהודה** לא יקשה מלשון המשנה, שכן **אמו** - האם **כהנים לאו בכלל עמך ישראל נינהו** - הם, וכשהכהן הגדול מתודה על עם ישראל הוא מתכוין לכלול אף את הכהנים. שנינו במשנה: **מקרו למי שמוליכו**. הגמרא דנה בדיני הולכת השעיר לעזאזל: **תנו רבנן** בברייתא, נאמר בתורה (ויקרא טז כא) 'ושלח ביד איש עתי המדבחה', ודורשים חכמים **'איש' להכשיר את הדר** - ישראל שאינו כהן. **'עתי'**

דף סו עמוד ב: ללמדנו **שייחא המשלח מוזמן** - מיועד לשילוח כבר מערב יום הכפורים, ועוד דרשו, **'עתי'** מלשון עת, ללמד שישתלח בעתו ובזמנו **ואפילו** כשחל יום הכפורים **בשבת**, **'עתי'** ללמד שישתלח בזמנו **ואפילו במומאה**.

הגמרא דנה בדברי הברייתא: **'איש' להכשיר את הדר**. מקשה הגמרא: **פשימא**, הלא שילוח השעיר אינו נחשב לעבודה במקדש שצריך שתיעשה בכהן. מתרצת הגמרא: **מהו דתימא בפירה בתימא ביה** - שמא תהא סבור לומר שכיון שכתבה התורה בשעיר המשתלח (ויקרא טז י) 'עמד חי לפני ה' לכפר עליו', אם כן בשילוחו תלויה הכפרה, ולכן היא צריכה להיעשות ביד כהן כשאר כפרת קדשים, **קא משמע לן** שאפילו ישראל כשר לשילוחו.

עוד דרשו בברייתא, **'עתי' ואפילו בשבת**. שואלת הגמרא: **למאי הלכתא** - מפני מה הוצרכו ריבוי מיוחד ללמד שמשתלח גם בשבת, הרי אין בשילוחו חילול שבת שצריך פסוק להתירו, ואף מה שהוא הולך חוץ לתחום שבת, הוא רק איסור מגזירת חכמים. משיבה הגמרא: **אמר רב ששת**, הריבוי נצרך **לומר שאם היה השעיר חולה ואינו יכול להלך ברגליו, מרביבו המשלח על כתפו**, אף שהוא עובר בזה על מלאכת הוצאה בשבת. מבררת הגמרא: לפי ביאור זה, **במאן** - כדעת מי נשנתה הברייתא, **לא ברבי נתן, דאי ברבי נתן מדוע צריך לכן פסוק, האמר רבי נתן** שכל דבר חי נחשב כנושא את עצמו בכוחותיו, והאדם אינו חייב על הוצאתו, ואם כן אין נשיאת השעיר נחשבת לחילול שבת, ואין צורך בפסוק להתירו. משיבה הגמרא: מכל מקום **חלה** שאינו יכול לישא את עצמו, **שאני** - דינו שונה מבעל חי בריא, והנושא מחלל שבת. אמר רפרם זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליום הכפורים.

דף סו עמוד א. **אלא שעשו כהנים קבע**. שהרגילו לעשות את הכהנים קבע להיות מוליכים אותו ולא היו בית דין של כהנים מניחין את ישראל להוליכו: **ערסלא**. שם האיש: **ובבש**. כמין מעלה עשו לו שהוא גבוה ויוצא דרך אותו הכבש חוץ לעזרה וחוץ לעיר כדי שלא יוכלו הבבליים ליגע במשולח לפי שהיו רגילין לתלשו בשערו ואומרים לו טול מהר וצא ואל תשהה עונותינו אצלנו עוד:
דף סו עמוד ב: **גמ' שיהא מוזמן**. מוכן לכך מאתמול: **עתי אפילו בשבת**. עתי בעתו ובמועדו ישתלח ולא יעבור ואפי' בשבת ובטומאה ולקמן מפרש מאי איסור שבת וטומאה שייך בשילוחו דאיצטריך לרבווי: **למאי הלכתא**. מה חלול שבת יש שהוצרך להתירו אי משום תחומין דרבנן בעלמא נינהו שגזרו עליהן לאחר מתן תורה: **במאן**. איצטריך לרבווי דלא כרבי נתן דאמר חי נושא את עצמו הוא ואין בו אלא משום שבות ופלוגאתא במסכת שבת (דף צד). **חולה שאני**. דהשתא לא נושא את עצמו והנושא מחלל שבת: **זאת אומרת**. מודאיצטריך למתני עתי אפילו בשבת איכא למשמע דאין איסור הוצאה ליום הכפורים דאי יום הכפורים כשבת להוצאה למה לי קרא להתיר משאו בשבת הרי כשחל בחול נמי כשבת דמי וקאמר רחמנא ישלחנו. עירוב כדי נסבא אלא דהא בהא תליא דלא תקינו חכמים עירובי חצרות אלא בשביל איסור הוצאה שגזרו מרשות לרשות גזירה משום הוצאה מרשות היחיד לרה"ר:

אפילו תימא שהברייתא כדעת **רבי נתן**, מכל מקום **חלה** שאינו יכול לישא את עצמו, **שאני** - דינו שונה מבעל חי בריא, והנושא מחלל שבת. אמר רפרם זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליום הכפורים.

התמיד, בין דאילו מקלע (ליה) מילתא – אם תיגזר איזו שהיא
גזירה בימים הראשונים של חודש ניסן, ובפליגיה לשבעה – ומתוך
כך יבטלו את שבעת הימים טובים של הקמת התמיד ויגזרו על
הציבור תענית, עדיין תמניא גופיה – יום ח' בניסן עצמו אסור,
דהנה ליה יומא קמא – שהוא היום הראשון מהימים דאיתותב ביה
הנא דשבעינא.
מסיימת הגמרא: השתא דאיתת להכי – כעת שהגענו לתירוץ זה,
שיתכן שהברייתא אסרה יום אחד משתי סיבות כדי שאם תבטל
אחת יאסר מהשניה, לגבי עשרים ותשעה באדר ששאלנו מדוע
הוצרכה הברייתא לאסור מפני שהוא יום לפני ראש חודש ניסן
מאחר והוא יום לאחר כ"ח אדר, נמי – יש גם כן לומר, שפיון
דאילו מקלע מילתא – אם תבוא צרה בכ"ח אדר, ובפליגיה –
ויבטלו ליום טוב של עשרים ותמניא באדר ויגזרו בו תענית, עדיין
עשרים ותשעה גופיה אסור, דהנה ליה יומא דמקמי יומא דאיתוקם
תמידיא – שהוא יום שלפני היום שהועמד בו התמיד.
שנינו במשנה, שכל הימים הכתובים במגילת תענית שאסורים
בתענית, לדעת חכמים מותרים לפניהם ולאחריהם, ולרבי יוסי
אסורים לפניהם, וימים האסורים בהספד, לדעת חכמים אסורים
לפניהם, ולרבי יוסי אף לאחריהם. הגמרא דנה בפסק ההלכה של
דינים אלו: איתמר, רבי תייא בר אמי אמר רב, הלכה כרבי יוסי
שימים האסורים בהספד אסורים אף את היום שלאחריהם.
ושמואל אמר, הלכה כרבי מאיר שהוא התנא החולק על רבי יוסי
במשנתו (ושסתם משנה רבי מאיר היא), הסובר שאין אסורים
אלא את היום שלפניהם.
מקשה הגמרא: ומי אמר שמואל הכי – האם יתכן ששמואל פסק
שימים האסורים בהספד אף הימים שלפניהם אסורים, והתניא, רבן
שמעון בן גמליאל אומר, מגילת תענית פותחת 'אלן יומיא דלא
להתענאה בהון ומקצתהון דלא למיספד בהון', ומה תלמוד לומר
'בהון' 'בהון' שתי פעמים, לומר לך שהן עצמם אסורין, אבל הימים
שלפניהן ולאחריהן מותרין. ואמר שמואל, הלכה כרבן שמעון בן
גמליאל, ואם כן שמואל סובר שאף ימים האסורים בהספד אינם
אסורים את היום שלפניהם, וכיצד יתכן שפסק רבי מאיר שאסר
לפניהם.
מתרצת הגמרא: לדעת שמואל יש להקל בימים אלו שאין
קדושתם אלא מדרבנן, ולכן מעיקרא – בתחילה שלא ידע את
שיטת רבן שמעון בן גמליאל, סבר בין דליבא (ושאין) הנא דמיקל
כרבי מאיר, יש לפסוק הלכה כמותו, ולכן אמר הלכה כרבי מאיר.
אך בין דשמעיה לדעת רבן שמעון בן גמליאל דמיקל מפי – שמיקל
יותר מרבי מאיר ומתיר תמיד לפניהם ולאחריהם, אמר הלכה
כרבן שמעון בן גמליאל.
וכן אמר ר' אלעאי (שם חכם) אמר רבי תייא בר אבא אמר רבי יוחנן,
הלכה כרבי יוסי. אמר ליה רבי תייא בר אבא לר' אלעאי, אסברא לך –
אסביר לך, כי אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יוסי, אידלא להתענאה –
לגבי הימים האסורים בתענית, שאסורים אף הימים שלפניהם.
אולם לגבי הימים האסורים בהספד לא פסק כמותו.
מקשה הגמרא: ומי אמר רבי יוחנן הכי – וכי כך אמר רבי יוחנן,
שימים האסורים בתענית אף הימים שלפניהם אסורים, והאמר רבי
יוחנן, הלכה כסתם משנה – כדן המוכר במשנה ללא הזכרת שם
אומרו, ותנן – ושנינו סתם משנה במסכת מגילה (ה), אף על פי
שאמר חכמים שפעמים מקדימין לקרוא את מגילת אסתר (ושזמן
קריאתה ב"ד וט"ו באדר) ב"א י"ב וי"ג אדר, ולעולם לא מאחרין
קריאתה אחר ט"ו.

אלא לאסור את היום שלפניו, הכא נמי – אף כאן לא נצרכה
הברייתא לכלול את ימי החג בין הימים האסורים מחמת שהתברר
בהם זמן חג השבועות, אלא כדי לאסור את היום שלאחריו כדי
ימים טובים דרבנן, שמחמת המועד עצמו אינו נאסר.
מקשה הגמרא: כמאן – כאיזו שיטה שייך לומר שהתנא כלל את
ימי המועד כדי לאסור לאחריו, הלא כרבי יוסי דאמר במשנתנו
(לעיל טו) שיום שאסור בהספד בין לפניו בין לאחריו אסור, שהרי
לרבנן לאחריו מותר, אי הכי בעשרים ותשעה באדר נמי, מאי
איריא דהו יומא דמקמי יומא דאיתוקם תמידיא – מדוע צריך התנא
לכלול את ראש חודש ניסן לאיסור מצד יום טוב שהוקם בו
התמיד כדי לאסור את היום שלפניו וכפי שהתבאר לעיל (ט"א),
תיפוק ליה דהנה ליה יומא דבתר עשרין ותמניא ביה – הרי ממילא
הוא אסור משום שהוא יום לאחר כ"ח אדר שהוא יום טוב בפני
עצמו, ולרבי יוסי יום שאסור בהספד, אוסר אף את היום שאחרי.
דתניא, בעשרים ותמניא ביה – באדר, אתת בשורתא טבתא
ליתותיא – הגיעה בשורה טובה ליהודים, דלא יעידון מן אויתתא –
שאינם צריכים להתבטל מדברי תורה, שפעם אחת נזירה נזירה על
ישראל שלא יעסקו בתורה ושלא ימולו את בניהם וישחטלו שפנות.
מה עשה יהודה בן שמעון וחביריו, הלכו ונמלו עצה ממטריניתא
(שרה) אחת שכל גדולי רומי היו מצווין אצלה. אמרה להם, עמדו
והפנינו בלילה. הלכו והפנינו בלילה, וכך אמרו והתפללו לפני ה'
על צרותיהם, אי שמים – 'אחה ה' שבשמים', ועוד הוסיפו ופנו
לשרים הרומאים ואמרו להם, וכי לא אחים אנחנו, וכי לא בני אב
אחד אנחנו, הרי יצחק הוא אב לעינק ועשו, וכי לא בני אם אחת
אנחנו, הרי שניהם בני רבקה, ואם כן על מה ולמה נשתנינו מכל
אומה ולשון שאתם גוזרין עלינו גזירות רעות. שמעו השרים
צעקתם, ובטלו את הגזירות, ואותו היום כ"ח באדר היה
ועשאוהו יום טוב לאסרו בתענית והספד. ואם הברייתא של מגילת
תענית סוברת כרבי יוסי האוסר את היום שאחרי, אין צריך
לאסור מחמת שהוא יום לפני א' ניסן.
מתרצת הגמרא: אמר אביי, לא נצרכה הלכה זו, אלא לחדש מעובר
– בשנה שחודש אדר מלא, ויום לפני ראש חודש ניסן אינו סמוך
לכ"ח אדר, ואינו נאסר אלא מפני שהוא יום לפני ראש חודש ניסן.
תירץ נוסף: רב אשי אמר, אפילו תמא שהברייתא באה להשמיע
זאת לשנה בה חדש אדר חסר, עדיין אפשר לתרץ, שכל שלאחריו
– כל יום הנאסר מחמת שהוא לאחר יום המוכר במגילת תענית,
בתענית אסור ובהספד מותר, שמאחר ואין איסורו מחמת עצמו
לא החמירו לאסור אף בהספד, וזה – ערב ראש חודש ניסן, הואיל
וממילא הוא בין שני ימים טובים, החמירו בו ועשאוהו כיום טוב
עצמו, ואפילו בהספד נמי אסור. לכך הוצרכה הברייתא לאסור גם
מצד שהוא יום לפני א' ניסן, ולא הסתפקה בכך שהוא יום לאחר
כ"ח אדר.
הגמרא ממשיכה לבאר את הנאמר במגילת תענית: אמר ר',
מתמניא ביה ועד סוף מועדא איתותב הנא דשבעינא – משמונה
בניסן עד סוף חג הפסח נתיישב מועד חג השבועות, וקבעו דלא
למיספד וקל וחומר שלא להתענות בהם. מקשה הגמרא: למה לי
למימר מתמניא ביה – מדוע הוצרכה הברייתא לומר שאותם ימים
טובים מתחילים בח' ניסן, לימא מתשעה ביה, ותמניא גופיה אסור
דהנה ליה יומא דאיתוקם ביה תמידיא – די היה לה לומר
שמתחילים בט' ניסן, וח' ניסן כבר אסור משום שהוא בכלל הימים
שהוקם בהם התמיד.
משיכה הגמרא: יש צורך להזכיר שהיום השמיני אסור גם מטעם
שבו נתיישב חג שבועות ולא די במה שנאסר משום שהוקם בו

תענית. סדר תעניות כיצד – פרק שני דף יח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קעא רש"י

1 לאסור את שלפניו — להכי נקט מריש ירחא דניסן, לאסור את יום שלפני ראש חודש
2 בתענית, כדכתיב בסמוך: לפניהן אסורין. דאי משום ראש חודש לא היה נאסר, כדמפרש:
3 דרביר תורה אין צריכין חיזוק. כמאן בר' יוסי — דמתניתין, דאמר אף לאחריו? בתמיהה,
4 ושבתת רבנן. אי הכי, דאליבא דר' יוסי מוקמת לה למגילת תענית — עשרים ותשעה
5 באדר נמי, דקתרצת לעיל דאדחכי נקט ריש
6 ירחא דניסן, דהיינו יום שלשים, דאדר הסמוך
7 לניסן לעולם חסר, מעשרים ותשעה יום הוא,
8 משום דקא בעי למסר יום עשרים ותשעה —
9 תיפוק ליה דבאלא הכי הוי אסור יום עשרים
10 ותשעה, דהוה ליה יום דבתר עשרים ושמונה,
11 שהוא יום טוב בר' ואסור יום שלאחריו כרבי
12 יוסי, ואמאי נקט ריש ירחא, לאסור את שלפניו?
13 דלא יעידון — שלא יהו צריכין ליבטל מתלמוד
14 תורה, שנגזר עליהן שלא יעסקו בתורה. הפנינו
15 — צעקו. כך מתרגמין בתהלים כל לשון שועה
16 בעקבה — לשון פגיעה. אי שמי' נרסין — אזה
17 ה', להקדוש הוה הוא הוי צועקים, על אותם
18 שגזר עליהם גזרות קשות, והיו אומרים להם
19 לפני הקדוש ברוך הוא: וכי לא אחיכם וכו', לא
20 נצרכה אלא לחידש מעובר — בשנה מעוברת,
21 שיש בה שני אדר והאחד חסר. דהשתא, כי הוה
22 אדר שני מלא — הוה יום שלשים לפני ראש
23 חודש ניסן, אי נמי, דעבריה לאדר, כגון שלא
24 נראה החודש יום שלשים. דמשום יום טוב
25 דעשרים ושמיני לא מיתסר אלא עשרים
26 ותשעה. רבא אמר אפילו תימא חדש חסר —
27 ואהבי נקט מריש ירחא, דאי הוה אסר ליה ליום
28 עשרים ותשיעי משום בתר עשרים ושמיני —
29 לא הוה אסר ליה אלא בתענית להדריה. דכל
30 שלאחריו ב' — כלומר, כל שאסור משום אדר
31 יום טוב — בתענית הוה אסור, הא בהספד —
32 מותר. ואהבי נקט מריש ירחא, דלהוי האי
33 עשרים ותשעה דנקט מוטל בין שני ימים, משום
34 דאי מיתסר משום דלפני יום טוב — אימור לא
35 איתסר בהספד, דהאי דנקט כל שלאחריו ב' —
36 לאו משום דלפניו נמי אסור בהספד, אלא אידי
37 דפרין דליסר יום עשרים ותשעה משום בתר
38 עשרים ושמונה הוה דמיהדר ליה, כל שלאחריו
39 ב'. לימא מתשעה ותמניא גופיה — יום טוב
40 הוא, דהא הוה ליה מדהך ימים טובים דאיתוכם
41 בהו תמידי, כדכתיב ביה: מריש ירחא עד
42 תמניא. הכי גרסין: דאי איקלע מילתא ובטלי'
43 לשבעה תמניא גופיה אסור דהוה ליה יומא
44 דאיתותב חגי דשבויעא — דאי איקלע מילתא,
45 שאם נגזר גזירה וצריכין להתענות תוך אלו
46 ימים טובים דתמידי, ובטלו אותן להתענות
47 בבולן, שאין לבטלה לחצאין. אבתי יומא תמניא
48 אסור משום חגא דשבויעא — ואי קשיא: אבתי
49 לימא תשעה, ואפילו אם אירע מילתא דבטלי
50 — אבתי הוא אסור, תמניא גופיה, משום קמא
51 יומא דחגא שבויעא, דהוה יום שלפניו לאו
52 פירכא הוא, דהא יום טוב גופיה בטיל, ואנא
53 ליקום וליגזור קמיה יומא דאיתותב חגא דשבויעא! וכהאי גוונא מותרין לקמן ביום טוריינס. עשרים ותשעה נמי — דתצתת לה לעיל לא נצרכה בר', להכי נקט בריש ירחא דאי מיקלע
54 בר' יוסי — דאמר בין לפניו בין לאחריו אסור. כרבי מאיר — סתם מתניתין, דתנא: לאחריו מותר. מה תלמוד לומר בתון בתון — דלא להתענאה בהון, ומקצתהון דלא למספד
55 בהון. וקא דריש לה כדדיק לקמן 'בהון' משמע מיעוט. ואמר שמואל — גרס. הלכה כרבי שמעון — דמדרבנן ניהול, ולא מחמורין כולי האי. באלי — שם חכם. הכי גרסין: כי אמר
56 רבי יוחנן הלכה אדלא להתענאה — דימים הכתובים במגילת תענית דלא להתענאה — לפנין אסורין ולאחריו מותרין, בר' יוסי ולא כרבי מאיר, דאמרו: אף לפניהם מותר. אבל
57 אדלא למספד — דאין הלכה כרבי יוסי (דאמרן) לפניו ולאחריו אסור, אלא כרבי מאיר, דאמר: לפניו — אסור לאחריו — מותר. ופי' אמר רבי יוחנן הכי — דלפניו מזהא אסור, כרבי
58 יוסי. מקדימין — שקראו קודם זמנה.

1 הלכו והפנינו — הפינו — לשון נהי וצעהק. "אי שמם" גרסין, פירוש שמם: להקדוש ברוך
2 הוא דהו צועקין: למא יאמרו הגוים איה אלהיכם, ולחם אמרו — וכי לא אחיכם
3 אנחנו וכו'. לא נצרכה אלא לחדש מעובר — פירוש: דעבריה לאדר, שלא נראה הלכנה
4 עד יום שלשים דהוי ראש חודש ניסן יום שלשים ואחד. פירוש: ואם כן האי עשרים ותשעה
5 לא מצינו לאסורו משום יום שלפני ר"ח ניסן, דיום
6 ל' מפסיק ביניהם — משום הכי איצטרך לאסורו
7 משום יום שלאחר עשרים ותמניא.
8 דאילו אי איקלע וכו' — שום גזרה מריש ירחא
9 וכו' תמניא גופיה אסור דהוה ליה וכו',
10 והקשה הקונטרס: אבתי לימא תשעה, ואפילו אי
11 מיקלע שום גזרה ובטלינא ל' ימים וכו' — אבתי
12 אסור תמניא גופיה משום דהוי יומא דנקמי יומא
13 דאיתותב חגא דשבויעא! ותריך הקונטרס: הא
14 לא פירכא, דהא מיום טוב גופיה דתמידי מבטלין
15 ליה, ואנא ניקום ונגזור משום קמי יומא
16 דאיתותב חגא דשבויעא וכו' האי מותרצין לקמן
17 ביום טוריינס.
18 רב אמר הלכה בר' יוסי דאמר לפניו אסור אבל
19 לאחריו מותר — ואם תאמר: כיון דאמר
20 הלכה בר' יוסי, היאך אנא מתניין לפני הפורים?
21 דאי משום דבטלה מגילת תענית — מכל מקום
22 אתנוכה ואפורים לא בטלו! ויש לומר: דהא דאמר
23 חנוכה ופורים לא בטלו — רוצה לומר דהנין
24 שלהם, לעשותן יום טוב, ודלא להתענאה בהון,
25 אבל בדינים דלפניהם — בטלו. עוד יש לומר:
26 דכיון דיום שלפני הפורים שנתבטל מירש דידהו,
27 שהיו רגילין לעשות בהון ונתבטלו יום טוב שלהם
28 — הכי נמי יש לנו לומר שיבטלו משום טעם לפני
29 הפורים, דהכי נמי אמרין בסמוך גבי יום שלפני
30 נקטור וכו' וכן גבי יום טוב טוריינס, דכיון דבטלו
31 מיום שלהם — לא אסורו משום יום טוב הבא
32 אחריהם, דאסורים משום יום שלפניהם — כמו כן
33 הבא נמי דכיון דיום שלפני הפורים נתבטל משום
34 עצמו ומותר להתענות — לא יאסר משום יום
35 שלפני הפורים.

הלכה

גופיה אסור, דהוה ליה יומא קמא דאיתותב ביה חגא דשבויעא. השתא דאתית להכי,
עשרים ותשעה נמי, בין דאילו מיקלע מילתא ובטליניה לעשרים ותמניא, עשרין ותשעה
גופיה אסור, דהוה ליה יומא דנקמי יומא דאיתוכם תמידי. איתמר: רב חייא בר אסי
אמר רב: הלכה כרבי יוסי. ושמואל אמר: הלכה כרבי מאיר. ומי אמר שמואל הכי?
והתניא: "רבן שמעון בן גמליאל אומר: ומה תלמוד לומר 'בהון' 'בהון' שתי פעמים?
לומר לך שהן אסורין, לפניהן ולאחריהן מותרין". ואמר שמואל: הלכה כרבן שמעון בן
גמליאל! מעיקרא סבר בין דליכא תנא דמיקל כרבי מאיר, אמר הלכה כרבי מאיר. בין
דשמעיה לרבן שמעון דמיקל טפי, אמר הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. וכן אמר באלי
אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי יוסי. אמר ליה רבי חייא לבאלי:
אסברא לך. כי אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יוסי, אדלא להתענאה. ומי אמר רבי יוחנן הכי?
והאמר רבי יוחנן: הלכה כסתם משנה. ותנן: "אף על פי שאמרו מקדימין ולא מאחרין,
מותרין

מותרין

1 הלכה מתענה ומשלים – פירוש: הא דקפסא הלכה מתענה ומשלים – אראש חדש קאי,
2 דאי אתנוכה ואפרים – אינו יכול להתענות, ד"ס משתה ושמוחה' כתיב.

הדרן עלך סדר תעניות קמא

1 מתריעין עליהם מיד ומתענין כמו כן. ואפילו
2 בראשונות שחומר האחרונות נוהגין
3 בו ואם תאמר הא דמתריעין משמע דמתריעין
4 ומתענין אמאי צריך לפרש במתני' בסמוך אותה
5 העיר מתענה ומתערע כיון דסתם מתריעות
6 משמע תריידו ויש לומר משום דבעי לאפלוגי ר'
7 עקיבא בסיפא דקאמר מתריעות ולא מתענות:
לא

8 בתריסר. יום טוריינום הוא! אלא לאו דקא קרו ליה בתריסר, וקתני: "מותר בהספד
9 ובתענית!" לא. בני ארבעה עשר וקא קרו ליה בתריסר. ודקאמרת יום טריינום הוא, יום
10 טריינום גופיה פטולי בטלוהו, הואיל ונהרגו בו שמעיה ואחיה אחיו. כי הא דרב נחמן
11 גזר תעניתא בתריסר. אמרו ליה רבנן: "יום טוריינום הוא!" אמר להו: "יום טוריינום
12 גופיה פטולי בטלוהו, הואיל ונהרגו בו שמעיה ואחיה אחיו". ותיפוק ליה דהוה ליה יום
13 שלפני ניקנור! אמר רב אשי: השתא איהו גופיה בטלוהו, משום יום ניקנור ניקום ונגנור?
14 מאי ניקנור, ומאי טוריינום? דתניא: "ניקנור אחד מאפרכי יוונים היה. ובכל יום ויום היה
15 מינוף ידו על יהודה וירושלים, ואומר: 'אימתי תפול בידו וארמסנה?' וכשגברה מלכות
16 בית חשמונאי ונגזחו, קצצו בהונות ידיו ורגליו ותלאום בשערי ירושלים, ואמרו: 'פה
17 שהיה מדרב גנאור וידים שהיו מניפות על ירושלים - תעשה בהם נקמה'". מאי טוריינום?
18 "אמרו: כשבקש טוריינום להרוג את לוליינום ופפוס אחיו בלודקיא, אמר להם: 'אם מעמו
19 של חנניה, מישאל, ועזריה אהם, יבא אליהם ויציל אתכם מיד בדרד ש'הציל את חנניה,
20 מישאל, ועזריה מיד נבוכדנצר'. אמרו לו: 'חנניה, מישאל, ועזריה צדיקים גמורים היו, וראוין
21 היו לעשות להם גם, ונבוכדנצר מלך הגוה היה, וראוי לעשות גם על ידו. ואותו רשע
22 הדיח הוא, ואינו ראוי לעשות גם על ידו. ואנו נתחייבנו כליה למקום. ואם אין אתה
23 הורגנו, הרבה הורגים יש לו למקום, והרבה דובין ואריות יש לו למקום בעולמו שפוגעין
24 בנו והורגין אותנו. אלא לא מסרנו הקדוש ברוך הוא בידך אלא שעתיד ליפרע דמינו
25 מידך'. אף על פי כן, הרגו מיד. אמרו: לא זו משום עד שבאו דיופלי מרומי ופצעו את
26 מוחו בגזירין". "אין גזירין תענית על הצבור בתחלה בחמישי, כו'. אין גזירין תענית בראשי
27 חדשים, כו'". וכמה הויה התחלה? רב אחא אמר: שלש. רבי אסי אמר: אחת. אמר רב
28 יהודה אמר רב: זו דברי רבי מאיר שאמר משום רבן גמליאל. אבל חכמים אומרים: מתענה
29 ומשלים. דרש מר וזמרא משמיה דרב הונא: הלכה: מתענה ומשלים.

הדרן עלך סדר תעניות כיצד

30 סדר תעניות אלו האמור ברביעה ראשונה. אבל צמחים ששנו מתריעין עליהן מיד
31 וכן שפסקו גשמים בין גשם לגשם ארבעים יום, מתריעין עליהן מפני שהיא
32 מכת בצורת. ירדו לצמחין, אבל לא ירדו לאילן, לאילן ולא לצמחין, ליה ולוה אבל
33 לא לבורות לשיחין ולמערות, מתריעין עליהן מיד, וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים
34 דכתיב והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר חלקה אחת תמטיר' וגו',
אותה

רביעה ראשונה של יורה ולא ירדו גשמים מתענין והולכין כסדר הזה: אבל צמחים ששנו. שנשנתו ממנהגן תחת חסה יצא חות תחת שערות באשה שלא היו חסים בשבולים או שינו
אחר מתריעין עליהן מיד אפילו בראשונות שכל חומר האחרונות נוהג בהן: בין גשם לגשם. בין רביעה ראשונה לשינה סימן בצורת היא: ירדו לצמחים אבל לא לאילן. מפרש בגמ':
לבורות שיחין ומערות. בבבא בתרא מפרש מאי בור ומאי שיח ומאי מערה וכולן בית בניסיון מי גשמים לשתיה: שלא ירדו עליה גשמים דכתיב והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת
לא אמטיר וגו'. כגון שדמטיר בעיר זו ובחבירתה לא המטיר דקללה היא:

הדרן עלך סדר תעניות קמא

1 מתני' סדר תעניות אלו. האמור בפ' ראשון
2 (דף י'). שבתחילה יחידים מתענין סדר
3 תעניות ואחר כך צבור הולכין ומתענין עד י"ג
4 אם לא נענה ברביעה ראשונה. אם עבר זמן
5 רביעה ראשונה של יורה ולא ירדו גשמים מתענין והולכין כסדר הזה: אבל צמחים ששנו מתריעין עליהן מיד
אחר מתריעין עליהן מיד אפילו בראשונות שכל חומר האחרונות נוהג בהן: בין גשם לגשם. בין רביעה ראשונה לשינה סימן בצורת היא: ירדו לצמחים אבל לא לאילן. מפרש בגמ':
לבורות שיחין ומערות. בבבא בתרא מפרש מאי בור ומאי שיח ומאי מערה וכולן בית בניסיון מי גשמים לשתיה: שלא ירדו עליה גשמים דכתיב והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת
לא אמטיר וגו'. כגון שדמטיר בעיר זו ובחבירתה לא המטיר דקללה היא:

תענית דף יח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קעג

1 מוֹתְרִין יָמִים אֶלּוּ בְּהַסְפָּד וְתַעֲנִית, ואִין דִּינִם כּוּפּוּרִים אֵלּא לַגְּבִי
2 קְרִיאַת הַמְּגִלָּה.
3 הַגְּמָרָא מְבַאֲרַת אֵת הַמִּשְׁנָה, וּמוֹכִיחָהּ מִמֶּנּה מַדּוּ דַּעְתּוֹ שֶׁל רַבִּי
4 יוֹחָנָן. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: אֵימַת – כִּלְפֵי אִיזוֹ יוֹם שֶׁהִקְדִּימוּ לַקְּרֹא בּוֹ
5 שְׁנֵינוּ שְׁמוֹתָר בְּהַסְפָּד וְתַעֲנִית, אֵילִימָא בְּנֵי הַמִּסְרָא וְקָא קְרוּ לֵיהּ
6 בְּאַרְבִּיסָר – אַם נֶאֱמַר שְׁכִלְפֵי בְנֵי כְּרָכִים שְׂדִינִם לַקְּרֹא בִּטְוִי
7 וְהִקְדִּימוּ לַקְּרֹא בִּי"ד, וּמִי שָׁרִי – וְכִי מוֹתְרִים הֵם בְּתַעֲנִית וְהַסְפָּד,
8 וְהַכְּתִיב בְּמִגִּילַת תַּעֲנִית יוֹם אֲרַבְּעָה עָשָׂר בּוֹ (בֹּאדְרָן) יוֹם הַמִּשְׁחָה
9 עָשָׂר בּוֹ, יוֹמֵי פּוּרְיָא אֵינֵן (יְמֵי פּוּרִים הֵם), וְקִבְעוּ חֻכְמִים דְּלֹא
10 לְמִסְפָּד בְּהוֹן, וְאַמְרָא רַבָּא, לֹא נִצְרָכָה הַלְכָהּ זֶה אֵלּא לְאַסּוּר אֵת שֶׁל
11 זֶה בְּזֶה וְאֵת שֶׁל זֶה בְּזֶה – אֵת יוֹם הַפּוּרִים שֶׁל בְּנֵי עֵיירוֹת עַל בְּנֵי
12 הַכְּרָכִים וְאֵת שֶׁל בְּנֵי כְּרָכִים עַל בְּנֵי הָעֵיירוֹת. הִרִי שְׁבַנִי הַכְּרָכִים
13 אֶסְרִים אָף בִּי"ד, וְלֹא יִתְכֵן שְׂזַאת בָּאָה הַמִּשְׁנָה בְּמִגִּילָה לְהַתִּיר.
14 וְאַלְּא נִפְרַשׁ שְׁכוּנוֹת הַמִּשְׁנָה לְבְנֵי אֲרַבִּיסָר וְקָא קְרוּ לֵיהּ בְּתִלְיָסָר –
15 בְּנֵי כְּפָרִים וְעֵיירוֹת שְׂדִינִם בִּי"ד כֹּאשׁ מִקְדִּימִים וְקוּרָאִים בִּי"ג. אָף
16 זֶה לֹא יִתְכֵן, שְׁהִרִי י"ג יוֹם יִנְקְנוֹר הוּא – יוֹם טוֹב הַמוּזְכָּר בְּמִגִּילַת
17 תַּעֲנִית וְיִתְבָּאֵר בַּגְּמָרָא לְהֵלְךְ. וְאֶסּוּר בְּתַעֲנִית וְהַסְפָּד. וְאַלְּא נִפְרַשׁ
18 שְׁכוּנוֹת הַמִּשְׁנָה לְבְנֵי אֲרַבִּיסָר וְקָא קְרוּ לֵיהּ בְּתִלְיָסָר – בְּנֵי כְּפָרִים
19 וְעֵיירוֹת כְּשֶׁמִּקְדִּימִים וְקוּרָאִים בִּי"ב. גַּם זֶה לֹא יִתְכֵן, שְׁהִרִי יוֹם
20 מוֹרִינִים הוּא וְאֶסּוּר בְּתַעֲנִית וְהַסְפָּד וְיִתְבָּאֵר בַּגְּמָרָא לְהֵלְךְ.
21 אֵלּא לֹא, דְּקָא קְרוּ לֵיהּ בְּתִלְיָסָר – וְדֹאִי הַכוּוּנָה לְבְנֵי כְּפָרִים
22 וְעֵיירוֹת שֶׁהִקְדִּימוּ לַקְּרֹא בִּי"א. וְקָתָן – וְעַל יוֹם זֶה שְׁנֵינוּ שְׁמוֹתָר
23 בְּהַסְפָּד וּבְתַעֲנִית, אָף שְׁהוּא יוֹם לִפְנֵי יוֹם מוֹרִינִים. נִמְצָא מְבֹאֵר
24 בְּסֵתָם מִשְׁנָה זֶה שִׁמְיָם הָאֶסּוּרִים בְּתַעֲנִית אֵינֵם אֶסּוּרִים אֵת הַיָּמִים
25 שֶׁלִּפְנֵיהֶם, וְכִיצַד יִתְכֵן שְׂרַבִי יוֹחָנָן הַפּוֹסֵק כְּסֵתָם מִשְׁנָה יִפְסוֹק כְּרַבִּי
26 יוֹסִי שִׁמְיָם הָאֶסּוּרִים בְּתַעֲנִית אֶסּוּרִים אֵת הַיָּמִים שֶׁלִּפְנֵיהֶם.
27 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: לֹא מוֹכְרִים לֹמֵר כֵּן, אֵלּא לַעֲלוֹם יִתְכֵן שְׂרַבִי
28 יוֹחָנָן פּוֹסֵק כְּרַבִּי יוֹסִי, וְכוּנוֹת הַמִּשְׁנָה לְבְנֵי אֲרַבְּעָה עָשָׂר וְקָא קְרוּ
29 לֵיהּ בְּתִלְיָסָר – בְּנֵי כְּפָרִים וְעֵיירוֹת שֶׁהִקְדִּימוּ לַקְּרֹא בִּי"ב,
30 וְדִקְאָמְרָת – וּמַה שֶׁהִקְשִׁית שִׁיב אֲדָר יוֹם מוֹרִינִים הוּא, יוֹם מוֹרִינִים
31 גּוֹפִיָה בְּפִלּוּהוּ – חֻכְמִים בִּיטְלוּ חֵזֶק זֶה, הוּאִיל וְנִקְרְנוּ בּוֹ
32 שְׁמִיעָה וְאַחִיהָ אֲחִיו. כִּי הָא דְרַב נַחֲמָן גּוֹר תַּעֲנִיתָא בְּתִלְיָסָר – בִּי"ב
33 אֲדָר, מִחֻמַּת צָרָה מְסוּיִמָּה, וְאַמְרֵי לֵיהּ רַבָּנִן, כִּיצַד גּוֹר אֵתָּה תַּעֲנִית
34 בְּיוֹם זֶה וְהִלּוּא יוֹם מוֹרִינִים הוּא, אֲמַר לָהּ רַב נַחֲמָן, יוֹם מוֹרִינִים
35 גּוֹפִיָה (עַצְמוֹ) בְּפִלּוּהוּ, הוּאִיל וְנִקְרְנוּ בּוֹ שְׁמִיעָה וְאַחִיהָ אֲחִיו.
36 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְתִפְשׁוּק לֵיהּ – עֲדִיין יֵשׁ לֹאסּוּר לְהַתַּעֲנוֹת בִּי"ב אֲדָר
37 לְדַעַת רַבִּי יוֹחָנָן הָאֶסּוּר יָמִים שֶׁלִּפְנֵיהֶם, מִשּׁוּם דְּהִתָּה לֵיהּ – שְׁהוּא
38 יוֹם שְׁלִפְנֵי יוֹם יִנְקְנוֹר, וְכִיצַד נִפְרַשׁ לְדַעְתּוֹ שֶׁהַמִּשְׁנָה מִתִּירָה
39 לְהַתַּעֲנוֹת בְּיוֹם זֶה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אֲמַר רַב אֲשִׁי, הִשְׁתָּא אִיהוּ
40 גּוֹפִיָה בְּפִלּוּהוּ – כַּעַת שֶׁאֵת הַיּוֹם טוֹב עַצְמוֹ שְׁהִיָּה בִּי"ב אֲדָר בִּיטְלוּ
41 חֻכְמִים וְהַתִּירוּ לְהַתַּעֲנוֹת מִשּׁוּם צָרָה שְׂאִירֶעָה בּוֹ, הָאֵם מִשּׁוּם יוֹם
42 יִנְקְנוֹר שְׂאִירֵי נִיקִים וְנִגְזָר – נַעֲמִיד וְנִגְזוֹר בּוֹ אִסּוּר תַּעֲנִית, אֵלּא
43 וְדֹאִי, אָף לְדַעַת רַבִּי יוֹסִי הָאֶסּוּר יָמִים שֶׁלִּפְנֵיהֶם, בְּיוֹם זֶה מוֹתָר
44 לְהַתַּעֲנוֹת אַחֵר שֶׁנִּתְבַּטְּלָה קְדוּשָׁתוֹ, וְאִפְשָׁר לְהַעֲמִיד אֵת הַמִּשְׁנָה
45 הַמִּתִּירָה תַּעֲנִית וְהַסְפָּד בְּבֵנֵי כְּפָרִים וְעֵיירוֹת שֶׁהִקְדִּימוּ לַקְּרֹא
46 בְּאוֹתוֹ יוֹם.
47 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: מִאי יִנְקְנוֹר וּמִאי מוֹרִינִים – מִחֻמַּת מַה קִּבְעוּ יָמִים
48 אֶלּוּ לִימֵים טוֹבִים, וְעַל שֵׁם מַה נִּקְרָא כֵּךְ. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: דְּתִנְיָא,
49 יִנְקְנוֹר (שֵׁם אֲדָם) אַחֵר מֵאַפְרָכִי (דּוֹכְסִי) וְיוֹנִים הָיָה, וּבְכָל יוֹם יוֹם
50 בּוֹמֵן הַמִּלְחָמָה עַל יְרוּשָׁלַיִם, הָיָה מִיָּנָף אֵת יְדוֹ עַל (כַּנְגִיד) וְהוּדָה
51 וְיִירְמְיָהוּ, וְאֹמַר, אִימְתִי תַפּוֹל בְּיָדִי וְאַרְבָּעִסְתָּהּ. וְכִשְׁנִכְרָה מְלָכּוֹת בֵּית
52 הַשְּׁמוֹנָאִי עַל הַיּוֹנוֹנִים וְנִצְחָוּם, תַּפְסוּדוֹ וְקִצְצוּ אֵת בְּהוֹנוֹת דָּדוֹ
53 וְהִלְיָו, וְהִלְאוּם בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם, וְאַמְרֵי, פֶּה שְׁחִיָּה מְדַבֵּר בְּנִיאוֹת
54 וְיָדִים שְׁחִיָּה מְנִיפּוֹת עַל יְרוּשָׁלַיִם, תַּעֲשֶׂה פֶּהם נִקְמָה, וְלֹזְכֵר זֶה נִקְבַּע
55 אוֹתוֹ יוֹם יוֹ"ג אֲדָר (לְיוֹם טוֹב).
56 מִאי יוֹם מוֹרִינִים, אֲמַר בְּשִׁבְקֵשׁ מוֹרִינִים הַמֶּלֶךְ לְחַרוֹג אֵת לִזְלִינִים
57 וּפְשִׁים אֲחִיו בְּלֹדְקָא – לוֹד, אֲמַר לָהֶם, אִם מַעֲמֹו שֶׁל תַּנְיָה מִישְׁאֵל
58 וְעוֹרָה אֲתֵם, יָבֹא אֲלֵהֶיכֶם וְיִצִּיל אֲתֵכֶם מִיָּד, בְּדֶרֶךְ שֶׁהִצִּיל אֵת
59 תַּנְיָה מִישְׁאֵל וְעוֹרָה מִיָּד נְבוֹכַדְנֶצַּר. אֲמַרֵי לוֹ אוֹתָם צְדִיקִים, תַּנְיָה

60 מִישְׁאֵל וְעוֹרָה צְדִיקִים מְוִרִין הָיוּ, וְרִאיוֹנֵי הָיוּ לַיַּעֲשׂוֹת לָהֶם גַּם, וְכִמוּ
61 כֵּן נְבוֹכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ הַגּוֹן הָיָה, וְרִאיוֹ לַיַּעֲשׂוֹת גַּם עַל יְדוֹ, שְׁמַתוֹךְ הֵנִס
62 יִקְדֵּשׁ שֵׁם שְׁמִים וְיוּדָה שֶׁהִקְבִּי"ה שׁוֹלֵט בְּעוֹלָמוֹ, וְאִילוֹ אוֹתוֹ רִשְׁעָה
63 [אֲתָתָה] הַדְּיוּט הוּא שְׁלֹא יַחֲזוֹר בּוֹ מִרְשָׁעוֹת וְלֹא יִלְמַד מִדֵּהִס
64 מֵאוֹמָה, וְאִינוּ רֹאִי לַיַּעֲשׂוֹת גַּם עַל יְדוֹ, וְאָף אֲנִי אֵינְנוּ צְדִיקִים
65 גַּמּוּרִים כְּמוֹתָם, שִׁיתְכֵן שְׁנַתְחַיִּיבֵנו כְּלִיָּה לְמָקוֹם עַל עֲבִירוֹת
66 שְׁבִידֵינוּ, וְאִם אֵין אֲתָתָה הוֹרֵגֵנוּ, הִרְבָּה הוֹרֵגֵם יֵשׁ לוֹ לְמָקוֹם, וְהִרְבָּה
67 דּוֹבִין וְאִרְיוֹת יֵשׁ לוֹ לְמָקוֹם בְּעוֹלָמוֹ שְׁפּוֹנְעִין בְּנוֹ הוֹרֵגֵן אֲתָנּוּ, אֵלּא
68 לֹא מִסְרֵנוּ הַקְּדוֹשׁ בְּיוֹף הוּא בִּידָה, אֵלּא שְׁעָתִיד לִפְרֵעַ דְּמִינוּ מִיָּדָה,
69 שְׁאָף אִם אֲנִי חַיִּיבִים מִיָּתָה, לֶךְ אֶסּוּר לְהוֹרֵגֵנוּ. אָף עַל פִּי בֵּן לֹא
70 נִכְנָסוּ דְּבִרְיָהֶם בְּלִבּוֹ וְהִרְגָּן מִיָּד. אֲמַר, לֹא זֶה מִשְׁם עַד שְׁכָאֵו
71 דְּיוֹפְלִי (שְׁנֵי שְׂרִים) מְרֹמִי וּפְצָעוּ אֵת מוֹחוֹ בְּנוֹרִין (מִקְלוֹתוֹ).
72 וּמַחֲמַת נִס זֶה שֶׁהִקְבִּי"ה תִּבַּע דָּמָם, נִקְבַּע אוֹתוֹ יוֹם (י"ב אֲדָר) לְיוֹם
73 טוֹב.
74 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: אֵין גּוֹרִין תַּעֲנִית עַל הַצְּבוּר בְּתַחֲלָה בְּחִישִׁי בּוֹ, אֵין
75 גּוֹרִין תַּעֲנִית בְּרִאשֵׁי הַדְּשִׁים בּוֹ כְּחֻנוּכָה וּבְפּוּרִים, וְאִם תַּחֲחִילוֹ אֵין
76 מִפְסִיקֵין, דְּבִרִי רַבֵּן גְּמִלְיָא.
77 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: וְכַפָּה הוּא תַּחֲחִלָּה – כַּמָּה תַּעֲנִית יִתְעַנו וְיַחֲשֹב
78 שֶׁתַּחֲחִילוֹ לְהַתַּעֲנוֹת. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: רַב אֲהֵא אֲמַר, שְׁלֹשׁ תַּעֲנִיתוֹת.
79 רַבִּי אֲסִי אֲמַר, אִפִּילוֹ תַּעֲנִית אַחַת.
80 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה, אֲמַר רַבִּי מֵאִיר אָף עַל פִּי שְׁאֵמֵר רַבֵּן גְּמִלְיָא אֵין
81 מִפְסִיקֵין, מוֹדָה הִיָּה שְׁאֵין מְשַׁלְמִין, מְבִיאָה הַגְּמָרָא שִׁטָּה חוֹלְקָתָהּ:
82 אֲמַר רַב הִיְהוּדָה אֲמַר רַב, זֶה דְּבִרִי רַבִּי מֵאִיר שְׁאֵמֵר מִשּׁוּם רַבֵּן (שְׁמִעוֹן
83 בֶּן) גְּמִלְיָא שְׁאָף כְּשֶׁמִּתְעַנִּים בְּיָמִים אֶלּוּ אֵין מְשַׁלְמִים אֵת
84 הַתַּעֲנִית, אֲכָל חֻכְמִים אֲוִרָם, מְתַעֲנָה וּמְשַׁלֵּם. דְּרִשׁ מִר וּמְרָא
85 מְשַׁמִּיָּה דְּרַב הוֹנָא, הִלְכָּהּ כְּחֻכְמִים שֶׁמְתַעֲנָה וּמְשַׁלֵּם.

הדרן עלך סדר תעניות ביצד

פרק שלישי - סדר תעניות אלו

87 בפרקים הקודמים התבארו סדרי ודיני התעניות שגזרום על
88 הציבור מחמת עצירת גשמים בזמני היורה, בפרק זה יבארו דיני
89 תעניות שגזרום על צרות אחרות.

משנה

91 סדר תעניות אלו האמור לעיל (י. יב), שבתחילה מתענים תעניות
92 קלות ורק אחר שלא נענו מתענים תעניות חמורות, נאמר רק
93 בעצירת גשמים ברביעיה ראשונה. אבל על צמחים ששנו צורת
94 גדילתם כגון שלא היו חטים בשיבולים או שתחת חיטה יצא חות,
95 מתריעין ומתענים עליהן מיד כחומרת התעניות האחרונות
96 שנאמרו בעצירת גשמים, שאם לא יתקנו הצמחים במהרה
97 יופסדו כליל.
98 וכן באופן שפסקו הגשמים בין גשם שירד לגשם המתממה לירד
99 למשך ארבעים יום, מתריעין ומתענים עליהן מיד תעניות חמורות,
100 מפני שהיא מכת בצורת, שעל ידי הפסקת הגשמים נפסדים
101 הצמחים, ולא יוכלו לצמוח עוד כבתחילה.
102 וכן אם ירדו הגשמים בנחת כראוי לצמחין, אבל לא ירדו בחזקה
103 כראוי לאילן, או שירדו בחזקה כראוי לאילן ולא בנחת כראוי
104 לצמחין, וכן אם ירדו בין בנחת ובין בחזקה וראויים הם לזה ולזה –
105 לצמחים ולאילנות, אבל לא בכמות הראויה למלאות מהם מי
106 שתייה לבורות לשיחין ולמקצות, מתריעין עליהן מיד, שמאחר
107 וירדו גשמים רבים, נראה שלא ירדו עוד.
108 וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים אלא על הערים סביבה, שנחשב
109 זאת לעצירת גשמים, כדכתיב בנבואת עמוס שהקב"ה מוכיח את
110 ישראל על כך שהביא עליהם רעב ועדיין לא חזרו בתשובה (עמוס
111 ד' ו') וגם אנכי מנעתי מכם את הגשם וגו' והקסרתי על עיר אחת ועל
112 עיר אחת לא אמטיר חלקה אחת תקטיר וגו',
113

1 אותה העיר שלא ירד בה הגשם מתענה ומתענה, וכל הערים
2 כביביותיה מתענות ולא מתענות, שאמנם לא עליהם נגזרה
3 הגזירה, אולם מתוך שבני אותה העיר יבואו לקנות בהם תבואה
4 יהיה אף בהם מחסור. רבי עקיבא אומר, הערים סביבה מתענות
5 ולא מתענות.

6 וכן עיר שיש בה דבר – מגפה, או מפלה – שנופלים חומותיה
7 ובנייניה החוקים, אותה העיר מתענה ומתענה, וכל כביביותיה
8 מתענות ולא מתענות. רבי עקיבא אומר, מתענות ולא מתענות.
9 מבררת המשנה: איזהו דבר – בכמה מתים הרי זה דבר. מבארת
10 המשנה: עיר המוציאה חמש מאות רגל – שדרים בה חמש מאות
11 אנשים, ויצאו מנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה – אדם
12 אחד בכל יום, הרי זה דבר. פחות מכאן – מתו פחות אנשים, או
13 שמתו שלשה אנשים אך לא בשלשה ימים, אין זה דבר.

14 על צרות אלו מתענים ומתענים בכל מקום ששומעים עליהן, על
15 השדפון – רוח מזרחית המקלקלת את התבואה, ועל הדיקון – חולי
16 בגופם של בני אדם, ועל הארבה ועל החסיל – מיני חגבים
17 שאוכלים את התבואה, ועל החרה רעה שהורגת את האדם, ועל
18 החרב – חיילים ההורגים לחרוג בני אדם, מתענים עליה – על כל
19 אחת מצרות אלו, מפני שהיא מכה מהלכת – מתפשטת, ועלולה
20 להגיע לכל מקום.

21 מעשה שירדו וקנים מירושלים לעריהם שבארץ ישראל, ונזרו תענית
22 על שנתה בשטח קטן של שדה שגודלו כמלא פי תנור מכת שדפון
23 באשקלון. ועוד נזרו תענית על שאכלו ואכיל שני תינוקות בעבר
24 הדיקון. רבי יוסי אומר, לא על שאכלו ואכיל תינוקות גזרה, אלא על
25 שנתה הזאבים בעיר, שמאחר ואין דרכם להראות בעיר צריך
26 להתרות על כך.

27 על צרות אלו מתענים אף בשבת, על עיר שהקיפה נדרים להלחם
28 עמה, או נהר שעלה על גדותיו והולך לשטוף את השדות והבתים,
29 ועל הקפינה המיטלטלת ומיטלטלת בים ועומדת להיטבע. רבי יוסי
30 אומר, מותר להתרעע עליהן בשבת רק לעזרה – לקרוא לבני אדם
31 שיבואו לעזרתם, ולא לצעקה – להתפלל על כך, לפי שאיננו
32 בטוחים שתועיל התפילה. שמעון התימני אומר, אף על הדיקון
33 מתענים בשבת, ולא חזרו לו חכמים שיתרעעו על כך אף בחול.
34 על כל צרה שלא תבא על הצבור – שבאה חלילה על הצבור
35 והמשנה נקטה לשון סגי נהור, מתענים עליהן בחוצרות, חוץ
36 מרוב גשמים – מגשמים שירדו יותר מכדי צורכם ויש בהם טורח
37 לבריות, לפי שהגשמים טובה לעולם ואין מתענים על רוב טובה.
38 מעשה בשנת בצורת שאמרו לו לחזני המעגל, התפלל שירדו
39 גשמים, ומכיון שהיה בטוח שתתקבל תפילתו וירדו גשמים לרוב,
40 אמר להם, צאו והקניסו תנורים פסחים מן החצרות לבתים, בשביל
41 שלא ימוקו – ימחו מרוב הגשמים שעתידיים לרדת, כיון שהיו של
42 חרס. התפלל ולא ירדו גשמים. מה עשה, ענ עונה – רשם בקרקע
43 צורת עיגול, ועמד בתוכה, ואמר לפניו, רבונו של עולם, בניד שמו
44 פניהם עלי שאני כן בית לפניך שנכנס ויצא בלא רשות, נשבע
45 אני בשמך הגדול שאני זו מכאן – מתוך עיגול זה עד שתרחם על
46 בניי וירדו גשמים. התחילו גשמים מנפפין – יורדים טיפות טיפות,
47 אמר חזני המעגל, לא כך שאלתי כשיבקשתי על הגשמים, אלא
48 גשמי בורות שיחין ומערות – גשמים שיורדים בשפע ויכולים
49 למלאות את הבורות במים. התחילו לירד גשמים – בחזק מדאי,
50 אמר חזני המעגל, לא כך שאלתי, אלא גשמי רצון כרבה ונדרה
51 שיורדים בעין יפה. ירדו כתיקון – באופן ראוי וממוצע, ולא פסקו
52 הגשמים לירד והתרבו המים במקומות הנמוכים, עד שייצאו ישראל
53 מירושלים להר הבית שהוא גבוה מכל ירושלים מפני הגשמים. באו
54 ואמרו לו לחזני המעגל, בשם שהתפללת עליהם – על הגשמים
55 שירדו, כך התפלל שילכו להן. אמר להם, צאו וראו אם נמחית אכן
56 הפועל – אם כיסו הגשמים את האבן הגדולה בה היו מוצאי

57 האבדות מכריזים על שמצאו, שאין הגשמים יכולים לבסותה,
58 והתכוין לדחותם ולומר שאין לבקש להפסיק רוב טובה. שאל לו
59 שמעון בן שמח שהיה אב בית דין, ואמר לו, אלמלא חזני אתה
60 שיצא שמך בגדולה ובחשיבות, נזרתי עליך נידוי, לפי שהטריח
61 לפני המקום כמה פעמים ואמר 'לא כך שאלתי'. אבל מה מעשה
62 לך שאתה מתחפא – חוטא לפני המקום ואף על פי כן עושה לך
63 רצונך, ככן שהוא מתחפא על אביו ועושה לו רצונו, ועליך תכתוב
64 אומר (משלי כג כח) 'ישמח אביו ואמך ותגל יולדתך'.
65 המשנה מבארת ההלכה כשירדו גשמים ביום התענית: (מתני') היו
66 מתענים וירדו להם גשמים באמצע התענית, אם קודם הנץ החמה
67 ירדו, לא ישלימו את התענית עד הלילה, שעדיין לא חלה עליהם,
68 ואם ירדו לאחר הנץ החמה שכבר חלה התענית, ישלימו אותה. רבי
69 אליעזר אומר, אם ירדו קודם חצות לא ישלימו, שעד חצות זמן
70 אכילה הוא, ואף שלא אכלו עד אז עדיין לא נחשב שהחלה
71 תעניתם, ואם ירדו לאחר חצות שכבר עבר זמן האכילה ולא סעדו,
72 ישלימו.

73 מביאה המשנה מעשה בענין זה: מעשה שנתנו תענית בלוד על
74 שלא ירדו גשמים, וירדו להם גשמים קודם חצות, אמר להם רבי
75 טרפון, צאו ואכלו ושתו ועשו יום טוב, ויצאו ואכלו ושתו ועשו יום
76 טוב, וכאז בין הערבים וקראו הלל הגדול שהוא מזמור 'הודו לאלהי
77 האלהים' (תהלים קלא), שנאמר בו (פסוק כח) 'נתן להם לכל בשר',
78 שהיא גדולתו של ה' הנותן מזון לכל בריה (פסחים קיח).

גמרא

79 שנינו במשנה: סדר תעניות האלו האמור ברביעה ראשונה.
80 מקשה הגמרא: וימנייה ממה ששנינו בברייתא, רביעה ראשונה
81 ושניה שתיהן נשנו במשנה רק לשאול בהן 'ותן טל ומטר', ועדיין
82 אין מתענים אם לא ירדו בהם גשמים, ורביעה שלישית שומנה ביז'
83 מרחשוון נאמרה להתענות אם לא ירדו בה גשמים. ודברים אלו
84 סותרים למבואר במשנה שאם לא ירדו גשמים כבר ברביעה
85 ראשונה מתענים.

86 מתרצת הגמרא: אמר רב יהודה, הכי קאמר התנא במשנה, סדר
87 תעניות האמור, אמרת נעשה, בזמן שיצאה רביעה ראשונה ושניה
88 ושלשית שכולן נכללות ברביעה אחת הנקראת 'יורה' ולא ירדו
89 גשמים, אבל ירדו גשמים ברביעה ראשונה, ודעו ולא צמחו, אי נמי
90 צמחו וחרו ונשתנו, שעלה צמח אחר תחת התבואה, מתענים
91 עליהן מיד בתפילה ובתענית.

92 הוספה בדין נשתנו הצמחים: אמר רב נחמן, מה ששנינו במשנתנו
93 שבנשתנו מתענים, הוא דוקא אם אכן נשתנו, ויתכן שתועיל
94 התפילה שיחזרו לקדמותם, אבל אם יבשו הצמחים, אף אם יבשו
95 כשהם עדיין דקים, לא יתריעו, ששוב אין תועלת בתפילה והרי
96 היא תפילת שוא.

97 מקשה הגמרא: פשיטא, הרי נשתנו תנן ולא יבשו. מתרצת הגמרא:
98 לא צריכא, דאקון – שהחלו הצמחים לעלות בקנה לאחר שיבשו,
99 והחידוש הוא, מהו דמיא, אמנתא – העליה בקנה מילתא היא –
100 דבר תיקון הוא, ותועיל התפילה שאף שהתייבשו יחזרו
101 לצמיחתם, קמשמע לן רב נחמן שאין זה תיקון וכבר לא תועיל
102 התפילה.

103 שנינו במשנה: וכן שפסקו גשמים בין גשם לגשם בו' ארבעים יום
104 מתענים עליהן מפני שהיא מכת בצורת.

105 שואלת הגמרא: מאי – מדוע נקרא זה 'מכת בצורת', הרי עתה אין
106 בצורת. מבארת הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב, כוונת המשנה
107 שהיא מכה המביאה ליד בצורת, כלומר שבטוף יבואו ליד בצורת.
108 הגמרא מבארת החילוק בין מכת בצורת למכת רעב: אמר רב
109 נחמן, נהרא אנהרא – כשבעיר אחת אין תבואה, אך ניתן להעביר
110 אליה תבואה מעיר אחרת דרך הנהר,
111

תענית. סדר תעניות אלו – פרק שלישי דף יט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קצה רש"י

הכי גרסין: אותה העיר מתענה ומתרעת וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות – ולפיכך מתענות, שאותה העיר שלא ירדו עליה גשמים תלך לקנות התבואה באותה העיר והיה בה רעב. או מפולת – שדומותיה והבתים נופלין ברוח. מתריעים בכל מקום – אם יראו באספמאי – מתריעין בבבל, בבבל – מתריעין באספמאי כדקתני טעמא בספמאי: מפני שהיא מכה מהלכת, אם במקום אחד היא – מתריעין עליה כל השומעין, כדי שלא תבא עליהן, שדפון – בתבואות, ויקון – חולי, היה רעה – משכלת בני אדם, חרב – חילות ההולכין להרוג ולהשחית בכל מקום. מלא תנור – מפרש בגמרא. לעריהם – בארץ ישראל. באשקלון – בארץ פלשתיים, ועל שאכלו ואבים – שהיא היה רעה, ומכה מהלכת היא. שניאו – ובאו בעיר. מתריעין – בעיננו. המפורפת – מלשון טרף אבאב (ברכות כחא), ומלשון ביצה טרופה (עדות פרק ב משנה ד) כו'. כדמפרש בפרק שלמעלה (ידא), שמעין הריבני – מתמנה היה. שלא תבא – לישנא מעליא נקט. מרוב גשמים – לאו כגון שירדה על עיר אחת ועל עיר אחת לא ירדה, ששם ודאי שתיוקן לקללה, כדאמר רב יהודה (לעיל וג) "תמטר" – מקום מטר, שמקלקל תבואה, אלא כבר ירד, וטורח הם לבני אדם, אבל אינן מקלקלין תבואות, וטעמא מפרש בגמרא למה אין מתריעין. תנורי פחים – שהם בחצרות, ושל חרס הן, ומטלטלין אותן שלא ימוקו בגשמים. נשמי בורות – שיפוע גשמים למלאות בורות. ונרות – רצון ועין יפה. אבן הפועין – אבן טועין היתה בירושלים, וכל מי שאבדה לו אבירה כו', בבבא מציעא (כחב), לגדות – על כבוד הרב, מתחבא. *פורפוי"ש בלעז" יישמח אביך ואמך ותגל וילדתך. גמרא רביעה ראשונה ושניה לשאלו – שאף על פי שלא ירדו גשמים לא בראשונה ולא בשניה – לא היו מתעניין אלא שואלין. וקשיין מתני, דקתני: סדר תעניות אלו האמור ברביעה ראשונה, ובריתא – אהדיה. הכי קאמר כו' – ובגון רביעה ראשונה שניה ושלישית רבולי יורה קרי לה רביעה, כך שמעתי. דוקא נשתנו – דכי נשתנו ודאי הוא דמתריעין מיד, דצריך להתפלל עליה שיחזור ביזוי בתקנן. אבל יבשו – לא צריך, דמכאן ואילך לא יזעיל. הוא תפלת שוא. אפילו יבשו כשהן חטין עדיין דקין – אפילו הכי לא מתריעין. הכי גרסין: פשיטא שני תנן לא צריכא דאקון מהו דתימא כו', דאקון – שעלו בקנה, שנתקנו מעט לאחר שנתייבשו. מהו דתימא אקנתא מילתא היא – דהואיל ונתקנו מעט, אם יתפלל – מועיל להם. קא משמע לן רב נחמן דאקנא לאו מילתא. לשון אחר: אבל יבשו לא – דממילא חזרין. לא צריכא דאקון – שעלו בקנה, מהו דתימא אקנתא מילתא היא, דכיון שעלו בקנה ועדיין לא בשלו כל צרכן – ודאי, אי לא מתריעין – תו לא גדלי, קמשמע לן דלאו מילתא היא, דאף על גב דאקון אכתי גדלי טפי. נהרא אנהרא בצורתא – בשאין תבואה בעיר אחת, ויש בעירות אחרות, ואפשר להביא מזה לזה דרך נהר בספינה. בצורתא

לא צריכא דאקון – פירוש: לאחר שעלו בקנה נתייבשו. מהו דתימא: אקנתא מילתא היא, פירוש: דהואיל ועלו בקנה ולא נתבשלו כל צורכם – ליבנו התרעה, קא משמע לן דלאו מילתא היא. נהרא אנהרא בצורתא – פירוש (הכי): בשאין תבואה בעיר, ויש הרבה בשאר עירות, ויכולין להביא מזו לזו – היינו מקרי בצורת, ולא מקרי רעב, ומאחר שיכולין להביא על ידי תנור, דליכא אלא טרחת ועינא, ומחא, כלומר: מדבר מועט כזה – אין מתריעין. מדינתא אמדינתא – פירוש: שצריך להוציא ממדינה למדינה אחרת על ידי חמורים וסוסים – ואז מתריעין, משמע דאבצורת מתענין, דכשני כמו בספינות. לשון אחר: נהרא אנהרא. כלומר: אם יבש הנהר זה, וצריך להסב נהר אחר לכאן, אי נמי: צריך להמתין עד שיגדל הנהר האחר ויבא בכאן – זה בצורה, ולא מתריעין. מדינתא אמדינתא, אם יבשו כל הנהרות שבו העיר, וצריכין להביא מים מעיר אחרת – כפנא, וקשה: דבמתניתין משמע דאבצורת מתענין, דקתני מתריעין עליהן מפני שהיא מכת בצורת! ויש לומר: דמכת בצורת דמתניתין הוי כמו דכפנא, כאשר פירשנו שחתת חטה יבא חות, ומשום הכי מתריעין, אף על גב דעדיין אינו רק בצורת – הואיל וסופו רעב מתריעין, אף על גב דאכתי לא הוו כפנא. אבל לעולם אין מתריעין על מכת בצורת, אי לא מצי ליה ירעב, ולהכי קאמר הכא דנהרא אנהרא, דלא הוי אלא כי בצורתא, ולא מתריעין.

נהירנא

לעורה, ולא לעצקה. שמעון התימני אומר: אף על הדבר. ולא הודו לו חכמים. על כל צרה שלא תבוא על הצבור מתריעין עליהן, חוץ מרוב גשמים. מעשה שאמרו לו לחוני המעגל: "התפלל שירדו גשמים". אמר להם: "צאו והכניסו תנורי פחים בשביל שלא יפוקו". התפלל, ולא ירדו גשמים. מה עשה? עג עונה ועמד בתוכה, ואמר לפניו: "רבונו של עולם! בניך שמו פניהם עלי, שאני כבן בית לפניך. נשבע אני בשמך הגדול שאני זו מכאן עד שתרחם על בניך". התחילו גשמים מנפסין. אומר: "לא כך שאלתי, אלא גשמי בורות, שיחין, ומערות". התחילו לירד פזען. אומר: "לא כך שאלתי, אלא גשמי רצון, ברכה, ונדרה". ירדו בתקנן, עד שצצאו ישראל מירושלים להר הבית מפני הגשמים. באו ואמרו לו: "כשם שהתפללת עליהם שירדו, כך התפלל שילכו להן". אמר להם: "צאו וראו אם נמחית אבן הפועין". שלא לו שמעון בן שמח: "אלמלא חוני אתה, גזרני עליך ידיו. אבל מה אעשה לך, שאתה מתחטא לפני המקום, ועושה לך רצונך, כבן שהוא מתחטא על אביו, ועושה לו רצונו? ועליך הכתוב אומר: 'ישמח אביך ואמך, ותגל וילדתך'". (משנה) היו מתעניין, וירדו להם גשמים קודם הגשם החמה, לא יתלמו. לאחר הגשם החמה, וישלמו. רבי אליעזר אומר: קודם חצות, לא יתלמו. לאחר חצות, וישלמו. מעשה שגזרו תענית בלוד, וירדו להם גשמים קודם חצות. אמר להם רבי טרפון: "צאו, ואכלו ושתו, ועשו יום טוב". ויצאו, ואכלו ושתו, ועשו יום טוב. ובאו בין הערפים וקראו הלל הגדול. גמרא: "סדר תעניות האלו האמור ברביעה ראשונה". ורמינהי: "רביעה ראשונה ושניה, לשאלו; שלישית, להתענות". אמר רב יהודה: הכי קאמר: סדר תעניות האמור אימתי? בזמן שצא רביעה ראשונה, ושניה, ושלישית, ולא ירדו גשמים. אבל ירדו גשמים ברביעה ראשונה, וירעו ולא צמחו, אי נמי צמחו וחזרו ונשתנו, מתריעין עליהן כיד. אמר רב נחמן: דוקא נשתנו, אבל יבשו, לא. פשיטא, "נשתנו" תנן! לא, צריכא דאקון. מהו דתימא אקנתא מילתא היא. קמשמע לן. "וכן שפסקו גשמים בין גשם לגשם כו'". מאי "מכת בצורת"? אמר רב יהודה אמר רב: מכה המביאה לידי בצורת. אמר רב נחמן: נהרא אנהרא, בצורתא

- כצורתא — בצורת היא זו ולא רעב, הואיל ויכולין לישא בספינות. מדינתא אמדינתא — וצריכין להוליך ממדינה למדינה על ידי חמרים. כפנא — רעב, ורעב קשה מבצורת, לפי שאי אפשר להביא בשופי, מפני רבי. לשון אחר: נהרא אנהרא, אם יבש מעין זה וצריך להסב מעין אחר כבאן, אי נמי להמתין עד שיגדל נהר אחרת ויבא כאן — בצורת הוא זה. מדינתא אמדינתא — אם יבשו כל הנהרות שבתוך העיר, וצריכין להביא מים מעיר אחרת, כפנא — רעב הוא זה, תקיףא מבצורתא. סאה כסלע ושביחא — כי זבני סאה של חטין בסלע דהיינו יוקר ומצויה לקנות בכל עת — בצורתא. מעות ביוקר — אין מעות מצויות להן. נהינתא — אני זוכר. מדלית איסר — מאין מעות. דאתאי ניהא — ואמרין בפיסקא דלעיל (ג,ב), מיטרא ניהא לפירי ולתבואה, ומיטרא רזיא לאילני, דאתאי ניהא לפירי ואתאי רזא לאילנות. כשפיכחא — בבח גדול יותר מדאי, דאינה טובה לא לזה ולא לזה. שוב אמר רבי: שפיכוחא — מטר דק ועבה יותר מדאי, לאילני לא מתניא — דלאו רזיא היא, לצמחים נמי לא — שהגשמים מרובין באין ושוטפין אותן. בפרוס הפסח — בימי הפסח, על בורות שיחין ומערות אם לא ירדו לחן גשמים. אפילו בפרוס החג — להשקות זרעים ואת בהמתם. אם אין להם לשחות מתריעין וכו' — אפילו בפרוס החג, דימות החמה נינהו. אפילו הכי — מתריעין, משום דכולן צריכות לשחות. וכולן — כל אלו. בהפרכיא שלהן — באותו מלכות שכלו שם מי בורות שיחין ומערות. ואסכריא — *בוצמל"ע בלע"ז. פעמים שנקבע בתוך פיו של אדם ומת, לשון "כי יסכר פי דוברי שקר" (תהלים טו), והיא סרנכה, מיתה משונה. בזמן שיש בה מיתה — שהיא משולחת — מהלכת, ומתה בה. על הגובאי — שמכלה את התבואה, כל שהוא — אפילו לא נראה אלא קצת, בידוע שעתידין לבוא לרוב. אבל חגב כל שהוא מצוי הוא, ואינו מכלה כל כך בארבה. כאשר שני שבוע — דשמיטה, אבל בשמיטה — לא, דהפקר נינהו. אפילו בשביעית — כל שעה צריכין לשתייה, ואף על פי שהגשמים מועילין לקרקע בשביעית. רבן שמעון בן גמליאל אומר — מתריעין על האילנות, ואף על הספינות של שביעית שאינן חשובין כל כך. צפוקין — שיוודין בקושי, מלשון "עשירים צומקים" (ירושלמי טו). למה הוא דומה — פרנסתו של כל השבת כולה. נאפת בתקנה — שיש לו פנאי לאפותה. פרנסתו כבת אחת — פרנסת כל השנה, וטוחן אותה ביחד. נמצאת רחיים כמה שאוכלת מן הכור בו' — שכן דרך שמשתייר מן הקמח ברחיים. וכן כשהגשמים יורדין מרובים ומרביעין את הארץ, ומה שהיו טרשים בולעים מן הרוב — בולעין מן המיעוט, ומה שחרור מנשבת ובולעת מן הרוב — בולעת מן המיעוט. נמצאת עיסה — עריבה שלשין בה את הצבק, שמשתייר בשוליה מן העיסה. אף גשמים, כשיוודין מעט מעט — נבלעין בטרשין ואין מרביעין את הארץ. הכי גרסינן: מימיו מרובין אינו בליין, ופי' מתגבל יפה. מימיו מועטין הוי' אינו מתגבל יפה — מים אינן בליין, ויוכלו לגבול טיט הרבה כמה שירצה. נקדימון בן גוריון — עשר גדול היה. ואני אתן לך שנים עשר מעינות מים — כלומר, שירדו גשמים ויתמלא כל המעינות מים. אותן מעינות לא היו נובעין מים כל כך, ואינן מתמלאין מאיליהן כשאר מעינות. ועכשיו
- נהירנא** פירוש: (זכור) אני. **בהפרכיא** שלהן — פירוש: באותו מלכות. **רבן** שמעון בן גמליאל אומר אף על האילנות בשביעית מפני שיש בהם פרנסה לעניים — פירוש: הם הספינים היוצאין מן. וצריך לומר: דסבר כמאן דאמר (פסחים נא,ב) ספיחי זרעים אסור. דהיינו ר' עקיבא, מדקאמר: על האילנות, ולא קאמר על הספינים. נקדרה
- דאתא ניהא, ולא אתאי רזיא.** לאילן ולא לצמחין — דאתאי רזיא, ולא אתאי ניהא. לזה ולזה, אבל לא לבורות, ולא לשיחין ומערות — משפחת לה, דאתאי רזיא וניהא, מיהו טובא לא אתאי. אלא הא דתניא: "ירדו לבורות, לשיחין, ולמערות, אבל לא לזה ולזה", היכי משפחת לה? דאתאי בשפיכוחא. תנו רבנן: "מתריעין על האילנות בפרוס הפסח. על הבורות, ושיחין, ומערות, בפרוס החג. ואם אין להן מים לשחות, מתריעין עליהן מיד. ואיהו 'מיד' שלחן? שני, והמישי, ושני. ועל בולן אין מתריעין עליהן אלא באפרכיא שלהן. ואסכרא, בזמן שיש בה מיתה, מתריעין עליה, בזמן שאין בה מיתה, אין מתריעין עליה. ומתריעין על הגובאי בכל שהוא. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אף על ההגב". תנו רבנן: "מתריעין על האילנות בשאר שני שבוע. על הבורות, ועל השיחין, ועל המערות, אפילו בשביעית. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף על האילנות בשביעית, מפני שיש בהן פרנסה לעניים". תניא אידך: "מתריעין על האילנות בשאר שני שבוע. על הבורות, על השיחין, ועל המערות, אפילו בשביעית. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף על האילנות. מתריעין על הספינים בשביעית, מפני שיש בהן פרנסה לעניים". תניא: "אמר רבי אלעזר בן פרסא: מיום שחרב בית המקדש, נעשו גשמים צימוקין לעולם. יש שנה שגשמיה מרובין, ויש שנה שגשמיה מועטין. יש שנה שגשמיה יורדין בזמן, ויש שנה שאין גשמיה יורדין בזמן. שנה שגשמיה יורדין בזמן — למה הוא דומה? לעבד שנתן לו רבו פרנסתו באחד בשבת. נמצאת עיסה נאפית בתקנה ונאכלת בתיקנה. שנה שאין גשמיה יורדין בזמן — למה הוא דומה? לעבד שנתן לו רבו פרנסתו בערב שבת. נמצאת עיסה נאפית שלא בתיקנה ונאכלת שלא בתיקנה. שנה שגשמיה מרובין — למה הוא דומה? לעבד שנתן לו רבו פרנסתו בבית אחת. נמצאו רחיים טוחנות מן הכור מה שטוחנות מן הקב, ונמצאת עיסה אוכלת מן הכור כמו אוכלת מן הקב. שנה שגשמיה מועטין — למה הוא דומה? לעבד שנתן לו רבו פרנסתו מעט מעט. נמצאו רחיים מה שטוחנות מן הכור טוחנות מן הקב, ונמצאת עיסה כמה שנאכלת מן הכור אוכלת מן הקב. דבר אחר: בזמן שגשמיה מרובין, למה הוא דומה? לאדם שמתגבל את הטיט. אם יש לו מים רבים, מים אינן בליין והטיט מתגבל יפה. אם יש לו מים מועטין, מים בליין והטיט אינו מתגבל יפה". תנו רבנן: "פעם אחת עלו כל ישראל לרגל לירושלים, ולא היה להם מים לשחות. הלך נקדימון בן גוריון אצל הגמון אחר, אמר לו: 'הלויני שתים עשרה מעינות מים לעולי הרגלים, ואני אתן לך שתים עשרה עינות מים. ואם איני נותן לך, הריני נותן לך שתים עשרה כפר כסף'. וקבע לו זמן. כיון שהגיע הזמן ולא ירדו גשמים, בשחרית שלח לו: 'שגר לי או מים או מעות שיש לי בידך'. שלח לו: 'עדיין יש לי זמן, כל היום כולו שלי הוא'. בצעהריום שלח לו: 'שגר לי או מים או מעות שיש לי בידך'. שלח לו: 'עדיין יש לי שהות ביום'. במנחה שלח לו: 'שגר לי מים או מעות שיש לי בידך'. שלח לו: 'עדיין יש לי שהות ביום'. לגלו עליו אותו הגמון, אמר: 'כל השנה בולה לא ירדו גשמים, ועכשיו

תענית דף יט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קעז

הגמרא מביאה ברייתא בענין חסרון גשמים: תניא, אמר רבי
אלעזר בן פרטא, מיום שתרב בית המקדש נעשו גשמים צימקון
ומועטים לעולם, שיוורדים בקושי ואינם גשמי ברכה. יש שנה
שגשמייה מרובין, ויש שנה שגשמייה מועטין. יש שנה שגשמייה יורדין
בזמן כבר בתחילת תקופת הגשמים, ויש שנה שאין גשמייה יורדין
בזמן ומאחרים.
מבאר הברייתא חילוקים אלו: שנה שגשמייה יורדין בזמן למה
הוא דומה, לעבר שנת לו רבו פרנסתו – התבואה שצריך למזונו
בשבת באחד בשבת, וטוחנה ועושה עיסה, ונמצאת העיסה נאפית
בתיקנה, שיש די זמן לכך, וממילא גם נאכלת בתיקנה. כך גשמים
היורדים בזמנם הם פרנסה לכל השנה, ויש די זמן להצמיח ולקצור
ולעשות את כל הדרוש להכנת המזונות בתיקנם. אך שנה שאין
גשמייה יורדין בזמן למה הוא דומה, לעבר שנת לו רבו פרנסתו רק
בערב שבת, ומחמת חסרון זמן נמצאת העיסה נאפית שלא בתיקנה,
ונאכלת שלא בתיקנה. וכך גשמים היורדים מאוחר, אין די זמן
להכין מזונות השנה בתיקנם, ונאכלים שלא בתיקנם. ושנה
שגשמייה מרובין למה הוא דומה, לעבר שנת לו רבו פרנסתו של כל
השנה בבת אחת, וטוחנה ומכירה למאכל, נמצאו ריחים מוחתות מן
הבור מה שמוחתות מן הקב – נשאר ברחיים מטחינת כור חטים,
כאותה מידה שנשאר בטחינת קב, וכן נמצאת עיסה – הקערה
שבה לשים את העיסה אוכלת מן הכור כמו שאוכלת מן הקב –
שנשאר בשוליה בצק מעיסה גדולה בבקטנה, נמצא שבמידה
גדולה ההפסד פחות בהרבה ממידה קטנה. כך גם הגשמים
שחלקם נבלע באדמה ומתייבש ברוח, נפסדים בכמות גדולה
בבקטנה, ונמצא שבגשמים מרובים נפסדים רק מעט. אך שנה
שגשמייה מועטין למה הוא דומה, לעבר שנת לו רבו פרנסתו רק
מעט מעט, וטוחן כל פעם מעט. נמצאו ריחים מוחתות
(אוכלות) מן הכור מוחתות מן הקב, ומפסיד קמח רב, וכן נמצאת
העיסה כמה שנאכלת מן הכור אוכלת מן הקב, ומפסיד בצק רב.
כך כשהגשמים מועטים, נבלע הרבה מהם באדמה ואינם
מספיקים להצמיח כראוי. דבר אחר להמשיל גשמים מרובים
ומועטים, בזמן שגשמייה מרובין למה הוא דומה, לאדם שמגביל את
המים, אם יש לו מים רבים, המים אינן כליו תוך כדי הגיבול, ונמצא
המים מגובל יפה. אך אם יש לו מים מועטין לגבול טיט רב, עד
שמביא מים נוספים המים שבתוך הטיט מתייבשים וקלים, והמים
אינו מתגביל יפה. כך הגשמים בזמן שהם מרובים יש בהם די
להצמיח אף לאחר שנבלע חלקם באדמה, אך בזמן שהם מועטים,
שנבלעים באדמה, אין בהם די להצמיח כראוי.
ברייתא המביאה מעשה בענין חסרון מי גשמים: תנו רבנן, פעם
אחת עלו כל ישראל לרגל לירושלים, ולא היה להם מים לשתות,
שבאותה שנה לא ירדו גשמים. הלך נקדימון בן גוריון מעשירי
ישראל אצל (אדון) [הנמון – שר] אחד, ואמר לו, הלויני שתים
עשרה מעינות מים לעולי רגלים, ואני אתן ואשיב לך שתים עשרה
עינות מים, כלומר שירדו גשמים ויתמלאו אותם מעינות במים,
ואם איני נותן לך, תריני נותן לך תמורתם שתים עשרה כפר כסף.
וקבע לו נקדימון זמן להשיבם עד יום מסיום. בין שהגיע הזמן ולא
ירדו גשמים, בשחרית שלח לו ההגמון, שגר ושלח לו או מים או
מעות שיש לו בדרך תמורת המים. שלח נקדימון לומר לו, עדיין יש
לי זמן, שכל היום כולו שלי הוא להשיב. בצחקים – בזמן מנחה
גדולה שלח לו ההגמון שוב, שגר לו או מים או מעות שיש לי בדרך.
שלח לו נקדימון, עדיין יש לי שעות ביום. במנחה – בזמן מנחה
קטנה שלח לו ההגמון, שגר לו מים או מעות שיש לי בדרך. שלח לו
נקדימון, עדיין יש לי שעות ביום. לנגל עליו אותו (אדון) [הנמון],
ואמר, וכי כל השנה כולה לא ירדו גשמים

זו רק בצורתה. אך מדינתא אמרינתא – אם במדינה זו אין תבואה,
וניתן להביא רק בחמורים ממדינה אחרת, זהו בפנא (רעב) הקשה
מבצורת. שלא ניתן להביא כפי הצורך.
חילוק נוסף בין בצורת לרעב: ואמר רבי חנינא, אם נמכרת סאה
חטים בסלע שזה ביוקר, שמצויות בצמצום, ושביחא, זו בצורתא
ולא רעב. ואם נמכרת אפילו ארבעה בסלע שזה בזול, ולא שביחא,
זהו בפנא.
הוספה בענין התעניות שמתענים על הבצורת: אמר רבי יוחנן, לא
שנו שמתענים רק אם לא ירדו גשמים בשלשת הרביעות
הראשונות, אלא בזמן שהמעות בזול, כלומר שהן מצויות, ורק
הפירות ביוקר, אבל מעות ביוקר, שאינן מצויות, ופירות בזול,
מתריעין עליה מיד, שאין במה לקנות הפירות. דאמר רבי יוחנן,
נהירנא וזוכר אני, כך הווי קיימי החטים ארבעה סאין בסלע, והווי
נפיש נפיש כפן – והווי אנשים מרובים נפוחים מחמת רעב
במדינתא, מדינות איסר לקנות בו החטים.
שנינו במשנה: ירדו לצמחין אבל לא לאילן.
מקשה הגמרא: בשלמא שהמטר מועיל לצמחים ולא לאילן,
משפחת לה דאיתא ניהא ולא איתא רויא – בבחת ולא בכח, שמועיל
רק לפירות ולתבואה (לעיל 8a), וכן לאילן ולא לצמחין, מצינו דאיתא
רויא ולא איתא ניהא, שמועיל רק לאילנות (שם), ולצמחים מדיק.
וכן לזה ולזה, אבל לא לבורות ולא לשיחין ומערות, שאינו ממלא
אותם די מים לשתיה, משפחת לה דאיתא רויא וניהא – שיוור בכח
ובנחת, ומועיל לצמחים ולאילנות, מיהו טובא למלא הבורות כפי
הצורך לא איתא. אלא הא דתניא בברייתא, ירדו לבורות לשיחין
ומערות, אבל לא לזה ולזה – לצמחים ולאילנות, היכי משפחת
לה, הרי אם יורדים בנחת מועילים לצמחים, ואם יורדים בכח
מועילים לאילנות. מתרצת הגמרא: דאיתא בשפירכא – בכח
גדול מדאי, שאף לאילנות אינו טוב.
הגמרא מביאה ברייתא המבאר זמני התרעה על צרות: תנו רבנן,
מתריעין על האילנות שלא גדלו מחסרון גשמים בפסח (ובימי)
הפסח, שהוא זמן צמיחת האילנות, ואם יחסרו אז הגשמים
יתקלקלו לגמרי. ועל הבורות ושיחין ומערות שלא נתמלאו די
הצורך, מתריעים אפילו בפסח הקטן (וסוכות) שימות החמה הם,
כיון שהזרעים והבהמות צריכים לכך. (ועל כולן אם) [ואם] אין להן
מים לשתות מחסרון גשמים, מתריעין עליהן מיד. ואיזהו מיד שלהן,
ימים שני וחמישי, ושני שאחריהם. ועל כולן אין מתריעין עליהן אלא
כשאינן באפרכאי – במלכות שלחן.
אופנים שמתריעים בצרות אחרות: ואספרא – מחלה הנתלת כפי
אדם, בזמן שמתפשטת למקומות אחרים ויש בה מיתה לחולים בה,
מתריעין עליה, ובזמן שאין בה מיתה, אין מתריעין עליה. ומתריעין
על ביאת המזכא – מין ארבה המכילה התבואה, אף בכל שהוא,
שירדע שיבואו הרבה מהם. רבי שמעון בן אלעזר אומר, אף על
ההנב מתריעים בכל שהוא.
ברייתא נוספת בענין זה: תנו רבנן, מתריעין על האילנות בשאר שני
שבוע – שנות השמיטה, שאינן שמיטה, אך לא בשנת השמיטה
שהאילנות הפקר. ועל הבורות ועל השיחין ועל המערות מתריעים
אפילו בשביעית, שנצרכים מימיהם לשתיה. רבן שמעון בן גמליאל
אומר, אף על האילנות מתריעים בשביעית, מפני שיש בהן פרנסה
[מאכל] לעניים הניזונים מן ההפקר.
ברייתא המביאה דעת רבן שמעון בן גמליאל באופן אחר: תניא
אידה, מתריעין על האילנות בשאר שני שבוע, על הבורות, על
השיחין ועל המערות אפילו בשביעית. רבן שמעון בן גמליאל אומר,
אף על (האילנות מתריעין על) הפסחין – תבואה וקטניות שגדלו
מאליהם מתריעים בשביעית, אף שאינם חשובים כאלו שנזרעו,
מפני שיש בהן פרנסה לעניים.

1 ועָשִׂיוּ בסוף היום יִרְדּוּ גִשְׁמִים, בתמיהה. ואז נִכְנַס לְבֵית הַמִּדְבָּר
 2 בְּשִׂמְחָה על שעומד להרויח את ככרות הכסף תמורת המים.
 3 ממשיכה הברייתא את המעשה: עַד (שהאדון) [שֶׁהִתְנַמֵּן] נִכְנַס
 4 בְּשִׂמְחָתוֹ לְבֵית הַמִּדְבָּר, נִקְרִימוֹן נִכְנַס לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּשִׂמְחָה עֶצֶב,
 5 וּנְתַעֲמָה בטליתו וְעָמַד בַּתְּפִלָּה, וְאָמַר לִפְנֵיו, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, וְלוֹ
 6 וִידַע לִפְנֵיךְ, שְׁלֹא לִכְבוֹד עֲשִׂיתִי אֶת הַלּוֹאֵת הַמַּעֲיִינוֹת, וְלֹא לִכְבוֹד
 7 בֵּית אָבִי עֲשִׂיתִי, אֲלֵא לִכְבוֹדְךָ עֲשִׂיתִי, שֶׁיְהוּ מִסָּמוֹן מִצִּוְיָ לְעוֹלָ
 8 רְגִלִים. וּמִיָּד כְּשֶׁאָמַר זֹאת נִתְקַשְּׁרוּ הַשָּׁמַיִם בְּעֵבִים, וַיִּרְדּוּ גִשְׁמִים עַד
 9 שֶׁנִּתְמַלְאוּ אוֹתָם שָׁתִים עֲשָׂרָה מַעֲיָנוֹת מִסָּמוֹן שְׁלֹחַ מִן הַהַגְמוֹן, וְאִין
 10 הוֹתִירוּ הַמַּיִם עַל הַמַּעֲיָנוֹת. וְעַד שֶׁיֵּצֵא (אֲרוֹן) הַ[הִתְנַמֵּן] מִבֵּית
 11 הַמִּדְבָּר, נִקְרִימוֹן בֶּן גּוֹרִיּוֹן יֵצֵא מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְכִשְׁפָּגְנוּ וּפְגָשׁוּ וְהָ
 12 בָּהֶן, אָמַר לוֹ נִקְרִימוֹן לֹאֲדוֹן, תֵּן לִי דָמִי מִסָּמוֹן יוֹתֵר שֶׁיֵּשׁ לִי בְיָדְךָ. אָמַר
 13 לוֹ הַהַגְמוֹן, יוֹדַע אֲנִי שְׁלֹא הָרַעִישׁ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמִי
 14 לְהוֹרִיד גִּשְׁמִים אֲלֵא בְּשִׂכְלִיךָ, אֲלֵא עֲרִיזִי יֵשׁ לִי פֶתַח וְפֶה עֲלִיף
 15 שְׂאוּצִיא מִמֶּךָ בְּכָךְ אֶת מַעֲוִיתִי עֲבוּר הַמַּיִם שֶׁהַלּוֹתִיתִךְ, שֶׁכִּבְדִּי שִׂקְרָה
 16 חֲמָה, וְעֵבֶר הַיּוֹם שְׁבוּ הֵיית צָרִיךְ לְהַשִּׁיב אֶת הַמַּיִם, וְגִשְׁמִים שִׁירְדוּ
 17 עֲתָה בְּרִשְׁוֹתֵי יִרְדּוּ. כִּשְׁשֹׁמֵעַ נִקְרִימוֹן כִּךְ חוֹר וְנִכְנַס לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ,
 18 וְשׁוּב נִתְעַמָּה וְעָמַד בַּתְּפִלָּה, וְאָמַר לִפְנֵיו, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, הוֹדַע שֶׁיֵּשׁ
 19 לְךָ אֱהוּבִים בְּעוֹלָמְךָ, וְעֲשֵׂה עִמָּהֶם נֶס. מִיָּד נִתְפָּרוּ הָעֵבִים וְשׁוּב
 20 יָרְחָה הַחֲמָה לֵאחֶר שְׁקִיעֶתָהּ. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר לוֹ (הַאֲדוֹן)
 21 [הִתְנַמֵּן] לִנְקִרִימוֹן, אֵילוֹ לֹא נִקְרָה [וְזָרְחָה] הַחֲמָה אֲבָן הָיָה לִי
 22 פֶתַח וְפֶה עֲלִיף שְׂאוּצִיא מִמֶּךָ מַעֲוִיתִי כִּי שֶׁאֲמַרְתִּי קוֹדֵם, אִךְ עֲתָה
 23 שְׂרֹאֲהִי אֲנִי שׂוֹרְחָה, שׁוּב אִין לִי פֶתַח וְפֶה.
 24 הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְבֹאֶרֶת אֶת שְׁמוֹ לִפִּי מַעֲשֵׂה זֶה: תָּנָא, לֹא
 25 נִקְרִימוֹן הִידֵּה שְׁמוֹ מִתְחִילָה, אֲלֵא בּוֹנֵי שְׁמוֹ, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ
 26 נִקְרִימוֹן, מִפְּנֵי שֶׁנִּקְרָה חֲמָה בְּעֵבֶר.
 27 בְּרִייתָא הַמְבִיאָה צִדִּיקִים נוֹסְפִים שְׁעִמְדָה הַחֲמָה בַּעֲבוּרָם: תָּנִי
 28 רַבִּנּוּ, שְׁלֹשָׁה נִקְרָמָה [וְזָרְחָה] לָהֶם חֲמָה בְּעֵבֶר, מִשָּׁה, וְיִהוֹשֻׁעַ,
 29 וְנִקְרִימוֹן בֶּן גּוֹרִיּוֹן.
 30 מִבְּרֵית הַגְמָרָא: בְּשִׁלְמָא נִקְרִימוֹן בֶּן גּוֹרִיּוֹן, הַמְקוֹר לִכְךָ הוּא גְמָרָא
 31 – כִּךְ קִיבַלְנוּ מִרְבוּתֵינוּ כַּמְבּוּאָר בְּבִרְייתָא, יִהוֹשֻׁעַ נָפִי לְמַדְנוּ זֹאת
 32 מִקְרָא, דְּבִתְיָב בְּמַלְחַמַת הָאֲמּוּרִי לֵאחֶר שְׁבִיקֵשׁ שְׁתַּעֲמוּד הַשֶּׁמֶשׁ
 33 (יְהוֹשֻׁעַ י א) וַיִּהְיֶה הַשָּׁמֶשׁ וְיָרַח עֹמֵד וְגו', אֲלֵא מִשָּׁה, מְנַל שְׁעִמְדָה
 34 חֲמָה בִּזְכוּתוֹ. מִשִּׁיבָה הַגְמָרָא: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֲתֵיָא בְּגוֹזִירָה שׁוּה
 35 'אַחַל' אֲחַל, בְּתִיב הָא בְּמַלְחַמַת סִיחוֹן וְעוֹג שְׁבִימִי מִשָּׁה (דְּבִרִּים ב
 36 כה) 'הַיּוֹם הַזֶּה אֲחַל תֵּת פִּחְדֶּךָ, וּבְתִיב הָתֵם בִּיהוֹשֻׁעַ (יְהוֹשֻׁעַ י ג) 'הַיּוֹם
 37 הַזֶּה אֲחַל דְּרָלְךָ, וְלִמְדִים שְׁכֵשֶׁם שְׁלִיחוֹשֻׁעַ עֲמַדָה הַחֲמָה לְעוֹזְרוֹ
 38 בְּמַלְחָמוֹ, כִּךְ גַּם לְמִשָּׁה. לִימוּד אַחֶר: רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר,
 39 אֲתֵיָא בְּגוֹזִירָה שׁוּה 'תֵּת' 'תֵּת', בְּתִיב הָא 'אַחַל תֵּת פִּחְדֶּךָ, וּבְתִיב
 40 הָתֵם בִּיהוֹשֻׁעַ (שִׁם י א) 'בַּיּוֹם תֵּת ה' אֶת הָאֲמָרִי, וְכֵשֶׁם שְׁלִיחוֹשֻׁעַ
 41 עֲמַדָה חֲמָה, כִּךְ לְמִשָּׁה. לִימוּד אַחֶר: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֲתֵיָא מְגוּפִיָּה
 42 דְּקִרְאָ – מִמְשַׁמְעוֹת הַפְּסוּק עֲצָמוּ וְלֹא בְּגוֹזִירָה שׁוּה, שְׁנֵאֲמַר בְּמִשָּׁה
 43 (דְּבִרִּים ב כה) 'אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שְׁמֶעְךָ וְיִגְזְזוּ וְחָלוּ מִפְּנֶיךָ, אִימְתִי נִתְקִיִּים
 44 שְׁכַל הַעַמִּים רָגְזוּ וְחָלוּ מִפְּנֶיךָ, בְּשָׁעָה שֶׁנִּקְרָמָה לוֹ חֲמָה לְמִשָּׁה.
 45 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: וְכֵן עִיר שְׁלֹא יִרְדּוּ עָלֶיהָ גִשְׁמִים בּו' דְּבִתְיָב (עֲמוֹס ד ז)
 46 'וְהַמִּטְרִיתִי עַל עִיר אֲחֵת וְעַל עִיר אֲחֵת לֹא אֲמַטִּיר חֲלָקָה אֲחֵת
 47 תִּמְטֵר וְגו'.
 48 הַגְמָרָא מְבִאֶרֶת אֶת הַפְּסוּק: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְשִׁתִּיתָ לְקַלְלָהּ
 49 – שְׁתֵּי הָעִירִים הַלָּלוּ הוֹצִיָּרוּ בַּפְּסוּק לְקַלְלָהּ, וְהִינּוּ שְׁעַל אֲחֹת יִרְדּוּ
 50 הָרַבָּה גִשְׁמִים עַד שֶׁתִּתְקַלְקַל הַתְּבוּאָה, וְעַל הַשְּׁנִיָּה לֹא יִרְדּוּ
 51 גִשְׁמִים כָּלָל וְהַתְּבוּאָה לֹא תִגְדֹּל.

52 הַגְמָרָא מְבִיאָה דְּרִשּׁוֹת נוֹסְפוֹת בְּשִׁמּוֹ שְׁכוּנוֹת הַכְּתוּבִים לְבִרְכָּה:
 53 נֹאמַר (אִיבָה א יז) 'וְהָיָה יְרוּשָׁלַיִם לְגִדָּה בִּינְיָהִם, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר
 54 רַב, יֵשׁ לְדִרּוֹשׁ זֹאת לְבִרְכָּה וְלֹא לְקַלְלָהּ, וְהִינּוּ, בְּגִדָּה, מִזֶּה נִדָּה יֵשׁ
 55 לָהּ יוֹתֵר עַל יְדֵי טְבִילָה לְהַטְהָרָה, אִף יְרוּשָׁלַיִם יֵשׁ לָהּ תִּפְקָה כְּשִׁיחֹזְרוּ
 56 יִשְׂרָאֵל בְּתוֹשֻׁבָּה שֶׁתִּחֲזוֹר לְקַדְמוֹתָהּ. עוֹד דְּרִשׁ: נֹאמַר (שִׁם א א)
 57 'וְהָיָה בְּאַלְמָנָה, אָמַר רַב יְהוּדָה, יֵשׁ לְדִרּוֹשׁ זֹאת לְבִרְכָּה, וְהִינּוּ
 58 מִשּׁוּם שְׁנֵאֲמַר בְּאַלְמָנָה בְּנוֹסְפֵת כ', וְלֹא אֲלָמָנָה מִמֶּשֶׁ, שְׁאִינִם
 59 דּוּמִים לְאַלְמָנָה מִמֶּשֶׁ, אֲלֵא הֵם בְּאִשָּׁה שֶׁהִלֵּךְ בְּעֵלָה לְמַדִּינַת הַיָּם,
 60 וְרַעֲתָהּ לְחֹזֶר (עֵלִיָּה) [אַלְהָה], שֶׁאִף שְׁעָתָה הִיא כְּאַלְמָנָה יוֹשֶׁבֶת
 61 וּמִצְפָּה, מִתִּי יִחְזוֹר, וְכִךְ יְרוּשָׁלַיִם אִף שְׁעָתָה אִין ה' שׁוֹכֵן בְּתוֹכָהּ
 62 יוֹדַעַת שְׁעָתִיד לְשׁוּב אֲלֵיהָ.
 63 עוֹד דְּרִשׁ: נֹאמַר (מִלָּאכִי ב ט) 'וְכֵן אֲנִי נִתְתִי אֲתֵכֶם נְכוּיִם וְשִׁפְלִים,
 64 אָמַר רַב יְהוּדָה, יֵשׁ לְדִרּוֹשׁ זֹאת לְבִרְכָּה, דְּלֹא מוֹקְמִי מִיָּין מִתּוֹךְ
 65 שִׁיבּוּנוֹ, לֹא רִישִׁי נִהְיִי – מוֹכְסִים בְּנִהּרוֹת, וְלֹא יוֹזִירִפְטִי [שׁוֹטְרִים],
 66 וְלֹא נִתְבַּה בְּאֲמָנוּתִי מִבְּחוֹת אֵל.
 67 עוֹד דְּרִשׁ: נֹאמַר בְּנְבוּאָת אַחִיָּה הַשִּׁילּוֹנִי לֵאחֶר חֲטָא יִרְבַּעִם (מִלְכִּים
 68 א יד טו) 'וְהָיָה ה' אֶת יִשְׂרָאֵל כְּאִשֶּׁר יִגְדֹּר תִּקְנָה בְּמִים, אָמַר רַב יְהוּדָה
 69 אָמַר רַב, דִּימֵם לִקְנָה לְבִרְכָּה, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי
 70 יוֹנָתָן, מֵאֵי דְּבִתְיָב (מִשְׁלִי כו ז) 'נִתְמַלְמֵם פְּעֵצִי אוֹהֵב וְנִתְפָּרוּת גְּשִׁיחוֹת
 71 שׁוֹנָא, שְׁכוּנוֹת הָאוֹהֵב לְטוֹבָה וְכוּנוֹת הַשׁוֹנָא לְהִפְךָ, וְדִרְשׁ זֹאת
 72 עַל מִקְרִים מִסּוּיָמִים כְּדִלְהֵן, מוֹכָה קָלָלָה שֶׁנִּפְלָל אַחִיָּה הַשִּׁילּוֹנִי אֶת
 73 יִשְׂרָאֵל, יוֹתֵר מִבְּרָכָה שֶׁבִּירְכֵן בְּלָעֵם הָרַשָּׁע, שֶׁאַחֲרָיָה הַשִּׁילּוֹנִי קָלָל
 74 בְּקִנָּה, שֶׁאָמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל 'וְהָיָה ה' אֶת יִשְׂרָאֵל כְּאִשֶּׁר יִגְדֹּר תִּקְנָה
 75 בְּמִים, וְנִמְכַּל מִקּוֹם כּוּנוֹתָה לְטוֹבָה, וְהִינּוּ מִזֶּה קִנָּה זֶה עוֹמֵד בְּמִקּוֹם
 76 מִים וְאִינוּ מִתִּיבֵשׁ, וְנִזְעוּ מִחֲלִיף שֶׁאֵם נִקְצֵץ גְּדֹל אַחֶר, וְנִמְצָא
 77 שְׁמִתְקִיִּים לִזְמַן רַב, וְשֶׁרִשְׁוִי מְרֻבֵּין, וְאִפְּלִי בִּלְ הַרוּחוֹת שֶׁבְּעוֹלָם
 78 בְּאוֹת וְנִשְׁבּוֹת בּוֹ אִין מִזִּיּוֹת אוֹתוֹ מִמְקוֹמָא, אֲלֵא מִתּוֹךְ רְכוּתוֹ
 79 וְרִיבּוֹ שֶׁרִשְׁוִי הוֹלֵךְ וְכָא עָמְתָן וְאִינוּ נִשְׁבֵּר, וְכִשְׁדָּמְנוּ הַרוּחוֹת עָמַד
 80 תִּקְנָה בְּמִקּוֹמָא, כִּךְ יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִים בְּמִקּוֹמָם בְּזִכּוּת הַתּוֹרָה, וְאִין
 81 הַרוּחוֹת הָרַעוֹת שֶׁהֵם רִמּוּ לְמַלְכוּיּוֹת שֶׁל אוֹמוֹת הָעוֹלָם מִזִּיּוֹת
 82 אוֹתָם מִמְקוֹמָם לְעַקְרָם, אֲלֵא נִכְנָעִים תַּחַת כָּל מַלְכוּת, וְכִשְׁכִּלּוּ
 83 הַרוּחוֹת אֵלּוּ יַעֲמִדוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִקּוֹמָם שֶׁהוּא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲבָל בְּלָעֵם
 84 הָרַשָּׁע בִּירְכֵן בְּאֵרֵי, שֶׁנֶּאֱמַר 'בְּאֵרִים (עֵלִי מִים)', וְאִף שֶׁאֲרִי הוּא עֵץ
 85 חֹזֵק, כּוּנוֹתוֹ לְרַעוּת, וְהִינּוּ, מִזֶּה אֲרִי זֶה אֲרִי עוֹמֵד בְּמִקּוֹם מִים וְעַלּוֹל
 86 לְהִתִּיבֵשׁ, וְאִין נִזְעוּ מִחֲלִיף וְאִינוּ מִתְקִיִּים, וְאִין שֶׁרִשְׁוִי מְרֻבֵּין, וְהֵם
 87 שֶׁאִפְּלִי אִם בִּלְ הַרוּחוֹת שֶׁבְּעוֹלָם נִשְׁבּוֹת בּוֹ אִין מִזִּיּוֹת אוֹתוֹ
 88 מִמְקוֹמָא, מִכָּל מִקּוֹם בֵּינָן שֶׁנֶּשְׁבָּה בּוֹ רוּחַ דְּרוּמִית הַחוּזָה מִכָּל
 89 הַרוּחוֹת (כִּיב כה), עוֹקְרָתָהּ וְהוֹפְכָתָה עַל פְּנֵיו, שְׁהִרִי אִינוּ יִכּוֹל
 90 לְהַתְּכוּפָה מִפְּנֵיהָ, כִּךְ רָצָה לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁאִף שְׁבַמְלָכוּיּוֹת
 91 הָרַאשׁוֹנוֹת יִצְלוּ מֵהֶם, כְּשֶׁתְּבוּאָה מַלְכוּת אֲדוּם הַחוּזָה שֶׁהִיא
 92 בְּדִרּוּמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא תִהְיֶה לָהֶם תְּקוּמָה. מוֹסִיפָה הַגְמָרָא
 93 בְּמַעֲלַת הַקְּנָה שֶׁנִּמְשְׁלוּ אֵלָיו יִשְׂרָאֵל: וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁאִף אִם נַעֲקַר
 94 מִמְקוֹמוֹ וְכָה קִנָּה לִיפּוֹל הִימְנוּ קוֹלָמוֹס לְבִתְיָב בּוֹ מִסָּר תּוֹרָה נְבִיאִים
 95 וְכְּתוּבִים, וְכֵן יִשְׂרָאֵל אִף בְּגִלּוֹתָם שֶׁנַּעֲקְרוּ מִמְקוֹמָם זֻכִּים לְלַמּוּד
 96 תּוֹרָה.
 97 עוֹד בְּמַעֲלַת הַקְּנָה וּבִגְנוּת הָאֲרִי: תָּנִי רַבִּנּוּ בְּבִרְייתָא, לְעוֹלָם יְהֵא
 98 אָדָם דָּךְ וְעֵנִי בְּקִנָּה וְאֵל יְהֵא קִשָּׁה וְגִאוּתָן בְּאֵרֵי. וּמַעֲשֵׂה שְׁבָא רַבִּי
 99 אֶלְעָזָר (בֶּן רַבִּי) [בְּרַבִּי] שְׁמַעוֹן מִמְּגִדָּל גְּדוֹר מִבֵּית רַבּוֹ לֵאחֶר שֶׁלְּמַד
 100 אֲצִלוֹ תּוֹרָה, וְהָיָה רַבּוֹב עַל הַחֲמֹר וּמִסְטִיל מִתּוֹךְ שְׁמַחָה עַל שְׁפֵת
 101 נֶהָר, וְשִׁמְשׁ שִׁמְחָה גְּדוֹלָה וְהָיָה דַּעְתּוֹ נִפְתָּה עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁלְּמַד תּוֹרָה
 102 הַרְבֵּה,

תענית. סדר תעניות אלו – פרק שלישי דף כ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצט רש"י

ועבשיו ירדו גשמים – בתמיה. בוני שמו. נקדרה – ורחה. לשון מקדיר, שהיתה חמה
קודרת בריקע וזרחת, *פירטוצ'ר בלע"ז. הכי גרסינן – נקדימון בן גוריון הא דאמרו.
אתיא אהל אהל – כתיב במלחמת יהושע (יהושע ג) "אהל גדלך", ובמלחמת משה כתיב
(דברים ב) "אהל תת פחדך". מה יהושע נקדמה לו חמה במלחמתו, כדכתיב בהדיא –
אף משה כן. שכן דרך הכתובין, למד סתום מן
המפורש ברמז דביבור דומה לחבירו. וגזירה
שוה אחת מן שלש עשרה מדות שניתנו לו
למשה מסיני, ובתחלת סיפרא מפורש. שתיין
לקללה – אקרא קאי, האי דכתיב "על עיר אחת
אמטיר ועל עיר אחת לא אמטיר" – שניהם
לקללה, אותה שימטיר עליה – רוב גשמים
שמקלקלן את התבואה, ואת שלא ימטיר –
אין גשמים ואין תבואה גדילה. "אשר לא
תמטיר עליה" מוסב הדבר על העב, שהעב
בלשון נקיבה, דכתיב (מלכים א יח) "דנה עב
קטנה ככף איש עולה מים". ולא אלמנה נמורה
– דהא לא כתיב "אלמנה" אלא "היתה
כאלמנה" – כאשה העומדת באלמנות חיות על
בעלה שהלך ועתידי לחזור. ולא מוקמי מינן
רישי נהרי – מוסטין. גזיריפטי – סרדיוטין,
מורב בזיון. ונערתיו נשיקות שונא – נערתות
לשון הפך, כדאמרין במסכת סוכה (ידא),
"ויעתר לו", מה עתר זה מהפך את התבואה –
פורק"א בלע"ז. אי נמי: נערתות – לשון רבי
וייתור, ***אינקרד"ש בלע"ז, כמו "הערתתם עלי
דברכים" (יחזקאל לה). בירבן נארו – "כארום
עלי מים" (במדבר כד). ארו זה אינו עומד במקום
מים כו' – ואף על גב דכתיב בקרא "כארום
עלי מים" – ההוא לאו בלעם קאמר ליה,
דבלעם אמר "כארום" והמלאך השיבו "עלי
מים", וכן כולוה, דבלעם אמר "כחלים" דדימין
מתייבשין – וקאמר ליה המלאך "נטי", דאין
יבשין לעולם. והיינו דכתיב "ויהפך ה' אלהיך
לך את הקללה לברכה" על ידי מלאך, שהושיבו
על ידי מלאך. ואפילו כל הרוחות – שאינן
קשות. רוח דרומית – היא קשה, כדאמרין
(בבא בתרא כהב): אילמלא בן נץ שמעמידה –
אין כל בריה יכולה לעמוד מפניה, שנאמר
"המבינתך יאבר נץ יפרש כנפיו לתימן". ומטייל
– לשמות.

גורמן

נקדרה כמו "מקדר בהרים" (עירובין נחא) כלומר: שמנקב הרקיע.
גזיריפטי פירוש: סרדיוטין ושטרי העם במקל.
ונערתות נשיקות שונא – פירוש: כלומר, נאמנים פצעי אודה, וחילופיהן בשונא.
ונערתות – לשון הפך בעתה, **פורק"א בלע"ז, שמחפזין בה את התבואה.
הכי פשטיה דקרא: פצעי אודה נאמנים, שהוא
עושה לטובה, אפילו בשמחה חבירו – מתכוין
לטובה. ונשיקות שונא הם לחיפך, שעושה הכל
לרעה. ויש מפרשים פשטיה דקרא הכי: "נאמנים
פצעי אודה ונערתות נשיקות שונא". כלומר,
ונערתות – לשון ריבוי. כלומר, נשיקות שונא –
דומים הם למשא, כלומר, הם מרובות ולמשא
לעולם. ויש מפרשים הכי: כשאובדים עושים
מריבה ושונאים זה את זה – השנאה נאמנה. והכי
פירוש: נאמנים פצעי אודה – הפצעים חזו
השנאה שבין אהבים, הם נאמנות. ונערתות
נשיקות שונא, פירוש: דכששונאים עושים שלום
זה לזה – השלום והפשרה שבעיניהן אמנה וקיימת.
והיינו נערתות נשיקות שונא – כלומר, נשיקות
שונא נערתות.

מה ארו זה – פירוש: דאף על גב דכתיב ביה
בקרא "עלי מים" – ההוא לאו בלעם קאמר
ליה, אלא מלאך. וכן כולוה, בלעם אמר כחלים
ומלאך אמר נטי דאין מתייבשים, וכן "עלי נהר".
גורמן

ועבשיו ירדו גשמים? נכנס לבית המרחץ בשמחה.
עד שהאדון נכנס בשמחתו לבית המרחץ, נקדימון
נכנס לבית המקדש בשהוא עצוב. נתעמף ועמד
בתפלה. אמר לפניו: 'רבונו של עולם! גלוי וידוע
לפניך שלא לכבודי עשיתי, ולא לכבוד בית אבא
עשיתי. אלא לכבודך עשיתי, שיהיו מים מצויין לעולי
רגלים'. מיד נתקשרו שמים בעבים, וירדו גשמים
עד שנתמלאו שתים עשרה מעינות מים והותירו.
עד שציצא אדון מבית המרחץ נקדימון בן גוריון צא
מבית המקדש. בשפגעו זה בזה, אמר לו: 'מן לי דמי
מים יותר שיש לי בידך'. אמר לו: 'ידוע אני שלא
הרעיש הקדוש ברוך הוא את עולמו אלא בשבילך.
אלא עדיון יש לי פתחון פה עליך שאוציא ממך את
מעותי, ששכר שקעה חמה, וגשמים ברשותי ירדו.
חור ונכנס לבית המקדש, נתעמף ועמד בתפלה,
ואמר לפניו: 'רבונו של עולם! הודע שיש לך אהובים
בעולמך'. מיד נתפזרו העבים ורחה החמה. באותה שעה אמר לו האדון: 'אילו לא נקדרה
החמה, היה לי פתחון פה עליך שאוציא ממך מעותי'. תנא: "לא נקדימון שמו, אלא
בוני שמו. ולמה נקרא שמו נקדימון? שנקדרה חמה בעבורו". תנו רבנן: "שלושה נקדמה
להם חמה בעבורן: משה, ויהושע, ונקדימון בן גוריון". בשלמא נקדימון בן גוריון, גמרא.
הושע נמי קרא, דכתיב: "וידם השמש וירח עמר, וגו'". אלא משה מנלן? אמר רבי
אלעזר: אתיא "אהל", "אהל". כתיב הכא: "אהל תת פחדך". וכתיב התם: "אהל גדלך".
רבי שמואל בר נחמני אמר: אתיא "תת", "תת". כתיב הכא: "אהל תת פחדך". וכתיב
התם: "ביום תת ה' את האמרי". רבי יוחנן אמר: אתיא מגופיה דקרא: "אשר ישמעון
שמעך, ורגזו וחלו מפניך". אימתי רגזו וחלו מפניך? בשעה שנקדמה לו חמה למשה.
"וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים, כו'". אמר רב יהודה אמר רב: ושתיהן לקללה. "היתה
ירושלים לגדה ביניהם". אמר רב יהודה אמר רב: לברכה. כגדה – מה גדה יש לה היתה,
אף ירושלים יש לה תקנה. "היתה כאלמנה". אמר רב יהודה: לברכה. כאלמנה, ולא
אלמנה ממש. אלא באשה שהלך בעלה למדינת הים, ודעתו לחזור עליה. "וגם אני נתתי
אתכם נזבים ושפלים". אמר רב יהודה: לברכה, דלא מוקמי מינן לא רישי נהרי ולא גזיריפטי. "והפה ה' את ישראל כאשר
יגוד הקנה פנים". אמר רב יהודה אמר רב: לברכה. דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מאי דכתיב: "נאמנים
פצעי אודה ונערתות נשיקות שונא"? מוכה קללה שקיבל אחיה השילוני את ישראל יותר מברכה שברכן בלעם הרשע. אחיה
השילוני קלל בקנה. אמר להם לישראל: "והפה ה' את ישראל כאשר יגוד הקנה". מה קנה זה עומד במקום מים, וגזעו
מחליף, ושרשיו מרובין, ואפילו כל הרוחות שבעולם באות וגושבות בו, אין מיוזות אותו ממקומו, אלא הולך וקא עמקו, דקמו
הרוחות, עמד הקנה במקומו. אבל בלעם הרשע בירכן בארו, שנאמר: "כארום עלי מים" מה ארו זה אינו עומד במקום
מים, ואין גזעו מחליף, ואין שרשיו מרובין, אפילו כל הרוחות שבעולם נגשבות בו, אין מיוזות אותו ממקומו, ביון שנשכה
בו רוח דרומית, עוקרתו והופכתו על פניו. ולא עוד אלא שזכה קנה ליכול הימנו קולמוס לכתוב בו ספר תורה, נביאים,
וכתובים. תנו רבנן: "לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארו. מעשה שפא רבי אלעזר ברבי שמעון ממנהל גדור
מבית רבו, והיה רכוב על חמור ומטייל על שפת נהר. ושמוח שמחה גדולה, והיתה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה.

גורמן

נודמן לו אדם אחד שהוא מכושר ביותר – במסכת דרך ארץ מפרש דאיתו אדם היינו אליהו, ולטוב נתבון, כדי שלא ירגיל בדבר. לא צריכא דנפלי מחמת גובהיהו – פירושו: דהו בריות, ולא היו ראיות ליפול אלא מחמת גובהו. אמר ליה דאיכא רב אדא בהון דנפשי זכותיה – וצריך לומר דתרי רב אדא הוה. דהא רב אדא בר אבהה הוה בימי רבא, דמיננו בכמה מקומות: אמר רב אדא בר

אבהה אמר רבא, והא רב אדא בר אבהה דחבא משמע דהוה חבר לרב ולשמואל, מדקאמר ליה שמואל לרב, וקאמר ליה: הא איכא רב אדא בהון, ואנן דיענא רב יהודה היה תלמיד דרב ושמואל, ורבא הוה נולד ביזם שמת רב יהודה, ורב אדא היה תלמיד דרבא – אם כן על כרחך צריך לומר דתרי רב אדא הוו. בהבינתו פירוש בבניו שמבניו אותו בן אדם לגנאי. בחניכתו, פירושו: כינוי שם משפחתו, שם לווי, כמו שם חניכת אבות בגיטין עד עשרה דורות (גיטין פחא), כגון רבי אברהם אבן עזרא. שכל בני משפחתו היו נקראים כך. ודוקא לגנאי, אבל לשבח – מותר.

אמרנו

נודמן לו אדם אחד שהיה מכושר ביותר. אמר לו: "שלוש עשרה רבי, ולא החזיר לו. אמר לו: 'ירקה, כפמה מכושר אותו האיש! שפא כל בני עירך מכושרין כמותך?' אמר לו: 'איני יודע, אלא לך ואמור לאומן שעשאיני: 'כמה מכושר כלי זה שעשיתי!'" פון שידע בעצמו שחמא, ירד מן החמור ונשתטח לפניו, ואמר לו: 'נענית לך, מחול לי' אמר לו: 'איני מחול לך עד שתלך לאומן שעשאיני ואמור לו: 'כמה מכושר כלי זה שעשיתי!'" היה מטייל אחריו עד שהגיע לעירו. יצאו בני עירו לקראתו, והיו אומרים לו: 'שלוש עשרה רבי, רבי, מורי, מורי'. אמר להם: 'למי אתם קורין 'רבי, רבי'?" אמרו לו: 'לזה שמטייל

אחריו'. אמר להם: 'אם זה רבי, אל ירבו כמותו בישראל' אמרו לו: 'מפני מה?' אמר להם: 'כך וכך עשה לי'. אמרו לו: 'אף על פי כן, מחול לו, שאדם גדול בתורה הוא'. אמר להם: 'בשבילכם הריני מחול לו, וכלכך שלא יהא רגיל לעשות פן. מיד נכנס רבי אלעזר ברבי שמעון ודרש: לעולם יהא אדם רך פקנה ואל יהא קשה פארו. ולפיכך זכה קנה ליפול הימנה קולמוס לכתוב בו ספר תורה, תפילין, ומזוזות". "וכן עיר שיש בה דבר או מפולת, כו". תנו רבנן: "מפולת שאמרו בריאות ולא רעועות; שאינן ראיות ליפול, ולא הראיות ליפול". הי ניהו בריאות הי ניהו שאינן ראיות ליפול; הי ניהו רעועות הי ניהו ראיות ליפול! לא, צריכא דנפלו מחמת גובהיהו. אי נמי, דקיימן אגודא דנהרא. כי ההיא אשיתא רעועה דהואי בנהרדעא, דלא הוה חליף רב ושמואל תורתה, אף על גב דקיימא באתרה תליסר שנין. יומא חד איקלע רב אדא בר אבהה להתם. אמר ליה שמואל לרב: "ייתי מר, נקיף". אמר ליה: "לא צריכא האדנא, דאיכא רב אדא בר אבהה בהון דנפיש וכוותיה, ולא מסתפינא". רב הונא הוה ליה ההוא חמרא בההוא ביתא רעיעא, וכעי לפגויה. עייליה לרב אדא בר אבהה להתם, משיכיה בשמעמא עד דפגויה. בתר דנפק, נפל ביתא. ארגיש רב אדא בר אבהה איקפד. סבר לה כי הא דאמר רבי ינאי: לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר: "עושין לי גס", שפא אין עושין לו גס. ואם תימצא לומר עושין לו גס, מנפין לו מוכותיו. אמר רב חנן: מאי קרא? דכתיב: "קטנתי מפל החסדים ומפל האמת". מאי הוה עובדיה דרב אדא בר אבהה? כי הא דאתמר: שאלו תלמידיו את רבי זורא ואמרי לה לרב אדא בר אבהה: כמה הארכת ימים? אמר להם: מימי לא הקפדתי בתוך ביתי, ולא צעדתי בפני מי שגדול ממני, ולא הרחתי במבואות המטונפות, ולא הלכתי ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין, ולא ישנתי בבית המדרש, לא שינת קבע ולא שינת עראי, ולא ששתי בתקלת חברי, ולא קראתי לחבירי בהכניתו. ואמרי לה: בהניכתו. אמר ליה רבא לרפרם בר פפא: לימא לן מר מהני מילי מעלייתא דהוה עביד רב הונא. אמר ליה: בינקותיה לא דברנא. בסיבותיה דברנא: דכל יומא דעיכא הוה מפקין ליה בגוהרקא דדחבא, וסניר לה

נודמן לו אדם – יש ספרים שכתוב בהן: אלהו זכור לטוב, והוא נתכון להוכיחו שלא ירגיל בדבר. דכזי גרסין: מפולת שאמרו בריאות ולא רעועות שאינן ראיות ליפול ולא שראיות ליפול הי ניהו בריאות והי ניהו שאינן ראיות ליפול הי ניהו רעועות והי ניהו ראיות ליפול לא צריכא דקיימן אגודא דנהרא – מפולת שיש שם רוח חזק שמפיל החומות. מפולת שאמרו מתריעין עליהן –

בבריאות קאמרין, שיהו החומות בריאות ואף על פי כן נפולות מכח נשיבת הרוח. אבל אם היו החומות הנפולות רעועות – אין מתריעין עליהן. ובשאינן ראיות ליפול – מתריעין עליהן, ולא בריאות ליפול. לא צריכא – הא דתני שאינן רעועות וראיות ליפול אלא כגון דקאי אגודא דנהרא, על שפת הנהר, שאף על פי שהיא בריאה – ראיה היא ליפול, שהמים מפילין אותה, שמקלקלין את הקרקע ושוחקין את היסוד: כי הדיא אשיתא רעועה כו. באתרה – במקומה, אף על גב דאינה ראיה ליפול, דהא קמה באתרה כולי האי – אפילו הכי, כיון דרעועה היא – לא הוה חלפי תותה, אלא היה מקיף סביבותיה. מנפין – ממעטין. הכי גרסין: לא הקפדתי בתוך ביתי ולא הלכתי בלא תורה – דכל שעתא הוה גריס. בהבינתו – שמכנים לו בני אדם, כגון שם לווי. חניכתי – כמו: חניכת אבות בגיטין עד עשרה דורות (גיטין פחא). ביזמא דעיכא – יום המעונן, דהוי רוח מנשבת, ומסתפי דלא תפיל חומות. בנהרקא – תיבה תלויה בעגלה, ושרות יושבות בהן. וסניר – בודק. תרגום פוקד (שמות לד) – מסער, כמו: האי טבאח דלא סר סבינא קמיה חכם: כי הוה ליה מילתא דאסותא רמי ליה אכזא דמיא כו' לא גרסין, זבין ליה ושרי ליה בנהרא – להכי זבין להו, דאי הוה משתייר מדי לגנן – אזלא לאיבוד דמכמשא בשבת, ונמצא מכשילן לעתיד לבא. דלא מיייתי ידקי לסעודת שבת. דסמכא דעיתיהו – שנשמכין עניים לאותו ירק, ואומרים: אין אנו צריכין לקנות, ושמא לא ישתיר שם כלום ואין להן מה לאכול בשבת. אין מאכילין אותן לבהמה – משום כיוון אוכלין, ומחויי כבועט בטובה שהשפיע הקדוש ברוך הוא בעולם. אי נמי: משום דחסה תורה על ממון של ישראל. חורק לנהר, והולכין למקום אחר, ומוצאין אותם בני אדם ואוכלין אותן, כך שמעתי. מילתא דשיבתא – מנהג שדים, שמויקין למי שיאכל ואינו נוטל ידיו. דשיבתא כרך דגרסין במסכת יומא (עובב). אמר אבי משום שיבתא. והוה תלי ליה להחוא כחא דמיא, כי דחיכ דלימשו ידיהו מינה. בר מהא – חורץ מוז, דכל מאן דבעי הוה עייל ואכל. משום

לכולה מתא. וכל אשיתא דהוות רעיעתא הוה סתר לה. אי אפשר למרה, בני לה. ואי לא אפשר, בני לה איהו מדידיה. וכל פניא דמעלי שבתא הוה משרד שלוחא לשוקא, וכל ירקא דהוה פייש להו לגינאי זבין ליה ושרי ליה לנהרא. וליתביה לעגנים! זמנין דסמכא דעיתיהו, ולא אתו למיזון. ולשדריה לבהמה! קסבר מאכל אדם אין מאכילין לבהמה. ולא לזבניה פלל! נמצאת מכשילן לעתיד לבא. כי הוה ליה מילתא דאסותא, הוי מלי פחא מיניה ותלי ליה בסיפא דביתא ואמר: "כל דבעי, ליחי ולישקול". ואיפא דאמרי: מילתא דשיבתא הוה גמיר, והוה מנח פחא דמיא ודלי ליה ואמר: "כל דצריך, ליחי וליעול דלא לסתפן". כי הוה כרך ריפתא, הוה פתח לכהיה ואמר: "כל מאן דצריך, ליחי וליכול". אמר רבא: פוליהו מצינא מקיימנא, לבר מהא דלא מצינא למיעבר, משום

תענית דף כ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שלישי) קפא

נחמטו זכויותיו מחמת החסדים שעשה עמו ה' ויגרום החטא
שימסר ביד עשו אף שהבטיחו ה' שישמרהו.
מבררת הגמרא: מאי הוה עובדיה (מעשיו) דרב אדא בר אבהו
שזיכוהו בשמירה כזו. משיבה הגמרא: כי הא דאמרי, שאלו
תלמידיו (את רבי וראו ואמרו לה) לרב אדא בר אבהו, כמה זכית
שהארכת ימים. אמר להם, מימי לא הקפדתי בתוך ביתי, ולא צעדתי
בפני מי שגדול ממני – כשהלכתי בצדי הגדול ממני לא הקדמתי
אף בצעד אחד, ולא הרחתי בדברי תורה כמבואות המטונפות,
ולא הלכתי ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין, ולכן לא הלכתי
במבואות המטונפות אף שמתר לעשות זאת (ראה ברכות כד), ולא
ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע האסורה ולא שינת צרא
המותרת, ולא ששתי בתקלת חברי, ולא קראתי לחבירי בהכניתי –
בכינוי לגנאי, ואמרי לה פתניכתי – בשם לווי שהוסיפו למשפחתו
לגנאי.
הגמרא מביאה את מעלותיו של רב הונא: אמר ליה רבא לרפרם
בר פפא, לימא לן מר מהני מילי מעלייתא – מעשים טובים דהוה
עבדי רב הונא. אמר ליה רפרם בר פפא, מעשיו בנתיבותיה
צעירותו לא דכירנא, אך בסיבותיה וזקנותו דכירנא, דכל יומא
דעביד (יום המעונן) שיש חשש שתפיל הרוח את ההומות, הוה
מפקין ליה בנתיבתא דהרבא – תיבת זהב התלויה בעגלה, וסביר
ובדקן לה לבולה מתא, וכל אשיתא דהוות רעיעתא, הוה סתרי לה
שלא תיפול ברוח ותזיק, ואי (אם) אפשר למרה בני לה בעצמו,
ואי לא אפשר לו מחסרון ממון, בני לה איהו (רב הונא) מדידיה –
מכספו.
מעשה טוב נוסף שלו: וכל פניא דמעלי שבתא – יום שישי לפנות
ערב הוה משרד שלוחא לשוקא, וכל ירקא דהוה פריש (נשאר) להו
לנינאי (מוכרי ירקות) ובין ליה, ושדרי ליה לנהרא. שואלת הגמרא:
וליתביה לעניים. משיבה הגמרא: זמנין דסקמא דעתיהו של העניים
על ירקות אלו ולא אתו למיזבן – ולכך לא יקנו, ואם לא ישארו
ירקות לא יהיו לעניים ירקות לשבת. שואלת הגמרא: ולשדרייה
לבתיה, וזה עדיף מלאבד בנהר. משיבה הגמרא: קכבר מאכל אדם
אין מאכילין לבתיה משום ביזוי אוכלים, שנראה כבועט בטובה
שהשפיע ה' בעולם. שואלת הגמרא: ולא לזבניה כלל לירקות
אלו. משיבה הגמרא: אם כן נמצאת מכשילין למוכרים לעתיד לבא
כלומר לשבת אחרת, שלא יביאו אז ירקות, אם ישארו אצלם
עתה.
מעשה טוב נוסף של רב הונא: כי הוה ליה מילתא דאסותא
(תרופה), הוי מלי ממנה בוזא דמאי (וכלי של מים), ותלי ליה
בסיפא (פתח) דביתא, ואמר, כל דבעי ליתי ולישקול ממנה, ואיפא
דמאי מעשה זה באופן אחר, מילתא דשיבתא הוה נמי – היה בקי
במנהג השדים ששמן 'שיבתא' המזיקים לאוכל בלא נטילת ידיים,
והוה מנה בוזא דמאי ודלי ליה – היה תולה כד מלא מים בגובה
נטילה, ואמר, כל דצריך ליתי וליעול ויקח מהם ליטול ידיו, דלא
לסתבן.
מעשה טוב נוסף: כי הוה בך דרפתא – כשהיה אוכל פת, הוה פתח
לבביה ודלת ביתו, ואמר, כל מאן דצריך ליתי וליבול.
דברי רבא על מעשים אלו: אמר רבא, בולחו מצינא מקיימא – אף
אני יכול לעשותם, לבר מהא – חוץ ממעשה זה להזמין את הכל
לסעודתו, דלא מצינא למיעבד,

נדמין לו אדם אחר, שהיה מבוזר ביותר, ואמר לו לרבי אלעזר,
שלום עליך רבי. ולא החזיר לו שלום, אלא אמר לו, ריקא (אדם
ריק), כמה מבוזר אותו האיש ואתה! שמה כל בני עירך מבוזרין
במותך. אמר לו, איני יודע אם כל בני עירי מבוזרים, אלא לך
ואמור לאומן שעשאתי שהוא ה' כמה מבוזר בלי זה שעשיתי,
שבאמירתך שאני מבוזר הנך מטיל דופי ביצירתו. כיון שידע רבי
אלעזר בעצמו ששמה, נדד מן החמור ונשתטח לפניו, ואמר לו,
נענית לך – דיברתי אליך יותר מן הראוי, מחול לי. אמר לו, איני
מוחל לך עד שתלה לאומן שעשאתי ואמור לו כמה מבוזר בלי זה
שעשיתי. היה מטיל רבי אלעזר אתריו לבקש מחילה, עד שהגיע
לעירו. יצאו בני עירו לקראתו, והיו אומרים לו, שלום עליך רבי רבי,
מוזי מורי. אמר להם אותו אדם, למי אתם קורין רבי רבי. אמרו לו,
לזה שמטיל אתריו. אמר להם, אם זה רבי, אל ידבו כמותו בישראל.
אמרו לו, מפני מה אתה אומר כך. אמר להם, כך וכך עשה לי. אמרו
לו, אף על פי כן, מחול לו, שאדם גדול בתורה הוא. אמר להם,
בשבילכם שביקשתם תרני מחול לו, ובלבד שלא יהא רגיל לעשות
כן, כלומר שלא תהא דעתו גסה והיא רגיל בעקבות כך לספר
בגנות בני אדם. מיד כנס רבי אלעזר בן רבי שמעון לבית המדרש
וידרש, לעולם יהא אדם רך וענוי בקנה, ואל יהא קשה וגאווה באריו.
ולפיכך ובה קנה ליפול תימנה קולמוס לבתוב בו ספר תורה תפילין
ומזוזות, לרמוז שהרך בקנה זוכה לתורה.
שנינו במשנה: וכן עיר שיש בה דבר או מפולת בו, אותה העיר
מתענה ומתרת.
ברייתא המבארת דין זה: תנו רבנן, מפולת שאמרו שמתריעים
עליה, כשהחומות שנפלו בריאות ולא רעועות, שאין ראיות ליפול
ולא הראיות ליפול, ונפלו מרוח חזקה שנשבה עליהם. מקשה
הגמרא: הי ניהו בריאות והי ניהו רעועות והי ניהו ראיות ליפול. מתרצת
הגמרא: לא צריכא – לא הוצרכה הברייתא לומר את התנאי
השני, אלא באופן דנפלו מחמת גובהיהו, אי נמי דקיימן אגודא
דנהרא – שעומדות על שפת הנהר, שמי הנהר שוחקים יסודותיהן,
וראיות ליפול על אף שהן בריאות, שאף בהן אין מתריעים. וכן
יתכן שחומה רעועה אינה ראויה ליפול, כי הריא אשיתא (חומה)
רעועה דהוא בנתיבתא, דלא הוה חליף רב ושמאל תותה |
תחתיה, אף על גב דקיימא באתרה תליסר שנין, יומא חד איקלע
רב אדא בר אבהו להם, ואמר ליה שמואל לרב, ייתי מר ונסיק
חומה זו כדרכנו ולא נעבור תחתיה. אמר ליה רב, לא צריכנא
האידינא, דאיבא רב אדא בר אבהו בחדן, דנפיש זכותיה ותנן עלינו
שלא תיפול החומה, ולא מסתפינא.
מעשה דומה נוסף ברב אדא בר אבהו: רב הונא הוה ליה ההוא
מקרא (יין) ביהוה רעיעא, ובעי לפנויה טרם יפול הבית,
עלייה לרב אדא בר אבהו להם שבוכותו לא יפול, ומשכיה
בשמעתיה – בדברי תורה עד דפניה לין. בתר דנפק רב אדא בר
אבהו נפל ביתא. אריגש רב אדא בר אבהו שלכך התכוין, ואיקשר,
שקבר לה כי הא דאמר רבי יצאי, לעולם אל יעמוד אדם במקום
סקנה ואמר עושין לי גם, שמה אין עושין לו גם מחמת שחטא, ואם
תימצו לומר עושין לו גם, מנבין (ממעשים) לו מנביותיו על ידי הנס.
ומבארת הגמרא את המקור לכך: אמר רב חנן, מאי קרא, דכתיב
שאמר יעקב אבינו קודם שפגש בעשו (בראשית לב יא) 'קמנתי מכל
החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך', שהתירא שמה

המשך ביאור למס' תענית ליום חמישי עמ' א

מהלכת.
ברייתא המבארת את דברי המשנה: תנו רבנן, חרב שאמרו במשנה
שמתריעים עליה, אינו צריך לומר חרב שאינו של שלום דהיינו
כשבאו להלחם שם, אלא אפילו חרב של שלום, דהיינו כשעוברים
שם להלחם במקום אחר, שאין לך חרב של שלום יותר מפרעה נכה,
שרצה רק לעבור בירושלים כדי להלחם במקום אחר, ואף על פי
כן נכשל ונהרג בה המלך יאשיהו, שנאמר לאחר שלא נתן יאשיהו
לפרעה לעבור בארצו ויצא לקראתו למלחמה (דברי הימים ב' לה כא)

אינה מפחדת לרדוף אחריהם, אך במקום אחר שמפחדת אם
רדפה נקראת משולחת.
הגמרא דנה בסיוע דברי הברייתא: גופא, עלתה לגג ונטלה תינוק
מערסיה, משולחת. מקשה הגמרא: פשיטא. מתרצת הגמרא: אמר
רב פפא, מדובר בג העשו בכובי דצידי – כוכים קטנים שעשויים
למארב עופות, שאף שאינו קבוע ואינו במקום ישוב, נחשבת
משולחת.
שנינו במשנה: ועל החרב וכן מתריעין עליה מפני שהיא מכה

1 מִשּׁוּם דְּנִפְשִׁי בְּנִי (חֵילָא ד') מְחֻזָּא מְקוּם מַגּוּרֵי רַבָּא, וּמִמִּילָא רַבִּים
2 הַעֲנִיִּים, וְאִם אֲכַרְזוּ כֶּךָ, יִכְלֹה כָּל כֹּסֶפִי.
3 מַעֲשֵׂה בַעֲנִן יִשִּׁיבָה בַסְמוּךְ לְכוּתֵּל רַעוּעַ: אֵילָפָא וְרַבִּי יוֹחָנָן הוּוּ
4 גַּרְמִי בְּאוֹרֵייתָא – הִיוּ לְמוֹמְדִים תּוֹרָה, דְּחִיקָא לָהּ מִלְּתָא טוֹכָא –
5 וּפְרַנְטָתָם הִיטָה דְּחֻקָּה הִרְבָּה, וְאִמְרֵי, נִיקוּם וְנִיזִיל וְנִיַּעֲבֵד עֵיפָקָא –
6 נְקוּם וְנָלַךְ וְנַעֲסוּק בַסְחוּרָה, וּבִכְךָ נִקְיִים בְּנִפְשֵׁינָן (וּבַעֲצָמָנָן) מַה
7 שְׁנֹאמַר (דְּבָרִים טו) **אֵלָפָא בִּי לֹא יִהְיֶה כֶּךָ אֲבִינִי**, וְרַבִּי הֵיִינוּ בַעֲצָמַךְ,
8 שְׁהָאֲדָם מַצּוּהָ לְדֹאגוּ שְׁלֵא יְהֵא אֲבִינִי. אֲזִילוּ לְמַקּוּם סַחּוּרָה,
9 וּבִדְרָךְ אוֹתָנִי תוֹתִי גֵידָא רַעֲיָעָא – הֵתִישְׁבוּ תַּחַת כּוּתֵּל רַעוּעַ, וְהוּוּ
10 קָא כְּרִכִּי רִיפְתָּא – אֲכַלּוּ לָחֶם. אֲתוּ תְרֵי מְלָאכִי הֲשֵׁרֶת הַמְלוּיִם אֵת
11 הָאֲדָם בְּדֶרֶךְ (לַעֲלֵי יֵא), וְשִׁמְעִיתָ רַבִּי יוֹחָנָן דְּאִמְרֵי חַד מִדְּהַמְלָאכִים
12 לְחִבְרִיתָ, נִישְׁדִּי עֲלִייתוּ הָאִי גֵידָא וְנִקְטְלִינָהּ, שְׁמַיְתִין חַד עוֹלָם הָבָא
13 דְּהֵיִינוּ הַתּוֹרָה, וְעוֹסְקִין בְּחַיֵּי שַׁעָה שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, דְּהֵיִינוּ בַסְחוּרָה
14 לְצוּרָךְ פְּרַנְטָה. אִמְרֵי לִיָּה אֲדָךְ – הַמְלָאךְ הַשְּׁנִי, שְׁבִקְיָהּ וְלֹא
15 נִהַרְגָם, כִּיִּן דְּאִיכָא בְּהוּ חַד דְּקִיָּימָא לִיָּה שַׁעָתָא – שַׁעֲתִיד לְגַדּוּל,
16 וְלֹא הִגִּיעַ זְמַנּוּ לְמוֹת. רַבִּי יוֹחָנָן שָׁמַע אֵת דְּבָרֵי הַמְלָאכִים, וְאֵילָפָא
17 שָׁמַע, אִמְרֵי לִיָּה רַבִּי יוֹחָנָן לְאֵילָפָא, הָאֵם שָׁמַע מִרְיָ – שְׁמַעַת
18 דִּיבּוּרִים. אִמְרֵי לִיָּה, לֹא. אִמְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן, מְדַשְׁמַעֵי אֲנָא – מִכָּךְ שָׁנִי
19 שְׁמַעֲתִי וְאֵילָפָא לֹא שָׁמַע, שָׁמַע מִינָּהּ, וּמוֹכַח שְׁאֵלִי נַחֲכוּיָהּ הַמְלָאךְ,
20 וְלִיָּדִי קִרְיָמָא לִי שַׁעָתָא – וְלִי תַעֲמוּד הַשַּׁעָה שְׁאֵגֵדֵל בַּתּוֹרָה, וְלִכֵּן
21 רַק אֲנִי שְׁמַעֲתִי דְּבָרֵיו. וְאִזּוּ אִמְרֵי לִיָּה רַבִּי יוֹחָנָן לְאֵילָפָא, אֲתִיְתֵד –
22 אַחֲזוּר לְלִימּוּד הַתּוֹרָה, וְאִזּוּ בְּנִפְשֵׁינָא – וְאִקְיִים בַּעֲצָמֵי מַה שְׁנֹאמַר
23 (שֵׁם טו יא) **כִּי לֹא יִחְדַּל אֲבִינִי מִקֶּרֶב הָאָרֶץ**, כְּלוּמַר שְׁלַעוּלָם הִיוּ
24 אֲבִינֵינוּ, וּמִמִּילָא אִין חִיּוּב לַעֲזוּב אֵת לִימּוּד הַתּוֹרָה כְּדִי לֹא לְהִיּוֹת
25 אֲבִינִי. רַבִּי יוֹחָנָן תִּדֵּד – חוֹר לְתוֹרָתוֹ, וְאֵילָפָא לֹא תִדֵּד, אֲלֵא הֵלֶךְ
26 לַעֲסוֹק בַּסְחוּרָה.

27 סִיּוּם הַמַּעֲשֵׂה: עַד דְּאִתָּא (וּשְׁחוּר) אֵילָפָא מִמְקוּם שְׁבוּ סַחַר, מְלִיד
28 רַבִּי יוֹחָנָן כְּלוּמַר נִתְמַנָּה לְרֹאשׁ יִשִּׁיבָה, וּמִמִּילָא גַם נִתְעַשֶּׂר, שְׁהִיד
29 מִנְהֵגָם שְׁהִיוּ מִגְדִּלִים וּמַעֲשִׁירִים אֵת רֹאשׁ הַיִּשִּׁיבָה. אִמְרֵי לֹא אֲנִשִּׁי
30 הַמְקוּם לְאֵילָפָא בְּתַמְיָה, אִי אֲתִיב מִרְיָ – אִם הִיִּית חוֹזֵר וְלוּמַד,
31 וְכִי לֹא תָהּ מְלִיד מִרְיָ – לֹא הִיִּית תַּתְמַנָּה לְרֹאשׁ הַיִּשִּׁיבָה, שְׁהִיו
32 לְמַד יוֹתֵר מִרַבִּי יוֹחָנָן. רַצָּה אֵילָפָא לְהִרְאוֹת שֶׁאֵךְ שֶׁהֵלֶךְ לְסַחּוּרָה,
33 עַדִּין לְמַד יוֹתֵר מִרַבִּי יוֹחָנָן, וְלִכֵּן אֲזִילוּ תֵּלָא נִפְשִׁיהּ בְּאִפְסָקֵיָא
34 דְּסִפְיָתָא – הֵלֶךְ וְתִלָּה עַצְמוֹ בְּתוֹרֵן הַסִּפְיָה, וְאִמְרֵי, אִי אִיכָא
35 דְּשִׁאֲלִי לִי בְּתַתְּנִיתָא – אִם יֵשׁ מִי שְׁשׁוֹאֲלֵנִי בְּרִייתָא דְּרַבִּי חֵיָא וְרַבִּי
36 אוֹשְׁעִיָא שְׁלֵא שְׁנֵאֵה רַבִּי בַּמִּשְׁנִית, וְלֹא פְּשִׁימָא לִיָּה מִתְּנִיתִין –
37 וְלֹא אִפְשׁוּט לֹא מִמִּשְׁנָה שְׁמַצִּינוּ בַּה שִׁיטָּה כּוּזָא, נִפְלִינָא מִאִפְסָקֵיָא
38 דְּסִפְיָתָא וּמִבְּעָנָא – אִפִּיל עַצְמִי מִתּוֹרֵן הַסִּפְיָה לִיָּם וְאִטְבַּע, אִתָּא
39 תְּהִיָּא קִבָּא – בֹּא זֶקֶן אֲחֵד וְתִנָּא לִיָּה בְּרִייתָא, אֲדָם הַנוֹטָה לְמוֹת
40 וּמִפְקִיד מִמוֹנֵהוּ אֲצֵל אִמְפּוֹטְרוֹפּוֹס, הָאִמְרֵי תִנּוּ לְאַחַר מוֹתִי שָׁקֵל לְכִנִּי
41 בְּשִׁבְתָּ – בְּכָל שְׁבוּעָה לְהוֹצֵאוֹת פְּרַנְטָתָם, וְהֵן רְאוּיִין לְתַת לָהֶם סֵלַע
42 שְׁהוּא שְׁנֵי שְׁקִלִים, מִפְּנֵי שְׁהֵם מְרֻבִּים וְהוֹצֵאוֹתֵיהֶם גְּדוּלוֹת, נִתְנִין
43 לָהֶם סֵלַע, שְׁאֵם כּוּוֹנְתוֹ הִיטָה דּוּקָא לְשִׁקֵּל הִיָּה אוֹמַר 'אֵל תַּתְּנוּ
44 אֵלָא שְׁקֵל', וּמַה שְׁאִמְרֵי 'תִּנּוּ שְׁקֵל' לִזְרוּם שִׁלְמָדוֹ מִלֵּאכָה וִירִיחוֹ
45 מִמִּנָּה. וְאִם אִמְרֵי 'אֵל תַּתְּנוּ לָהֶם אֵלָא שְׁקֵל', כּוּזָה פִּירֵשׁ דְּבָרֵיו, וְאִין
46 נִתְנִין לָהֶם אֵלָא שְׁקֵל אֵף שְׁצִרִיכִים לִיּוֹתֵר. וְאִם אִמְרֵי 'אֵם מָתוּ
47 הַבְּנִים וְיִשּׁוּ אַחֲרֵיהֶם תַּתְּנִיהֶם', כּוּזָה וְדִאי כּוּוֹנְתוֹ שִׁישְׁאֵר מִמִּמוֹנֵהוּ
48 לִירוּשָׁה וְלֹא יִבְזוּוּהוּ, וְלִכֵּן בִּין שְׁאִמְרֵי 'תִּנּוּ שְׁקֵל' וּבִין שְׁאִמְרֵי 'אֵל
49 תַּתְּנוּ אֵלָא שְׁקֵל', אִין נִתְנִין לָהֶם אֵלָא שְׁקֵל, וְשֹׁאֵל הַזֶּקֶן, הִיכֵן
50 מַצִּינוּ בַּמִּשְׁנָה דִּין זֶה הָאֲחֲרוֹן. אִמְרֵי לִיָּה אֵילָפָא, הָאֵם מִנִּי – כְּפִי מִי
51 הַמִּשְׁנָה, כְּרִפִּי מִאִיר הָאֵי, דְּאִמְרֵי בַּמִּשְׁנָה (תְּכוּבוֹת טו) מְצֻחָה לְכִינִים
52 דְּבִירֵי הַמֵּת, שֶׁאֵךְ שִׁמּוֹן הָאֵי הַבְּנִים הוּא וְנוֹתֵנִים לָהֶם כָּל
53 צְרִיכָהֶם, וְהָאֲחֲרִים יוֹרְשִׁים רַק אֵת מַה שְׁנִשְׁאֵר, כִּיִּן שְׁמַצּוּהָ לְקִיָּים
54 דְּבִירֵי הַמֵּת נִוְתָּנִים לָהֶם רַק שְׁקֵל כְּדִי שִׁישְׁאֵר לְאַחַר מוֹתָם לְאַחֲרִים
55 כְּצִוּוֹי הָאֵם.

56 מַעֲשֵׂה נִוְסָף בִּישִׁיבָה בַּמְקוּם כּוּתֵּל רַעוּעַ: אִמְרֵי עֲלִיוּ עַל נְחוּם אִישׁ
57 גַּם זֶה, שֶׁהָיָה סוּמָא מִשְׁתִּי עֵינָיו, גִּידָם מִשְׁתִּי דִּיָּו, קוֹפֵעַ מִשְׁתִּי רַגְלָיו,
58 וְכָל גּוֹפֵי מְלָא שְׁחִין (וְהִיָּה מוֹטֵל בְּכִית רַעוּעַ), וְרַגְלֵי מְסָתוּ מוֹנָחִין

59 בְּסִפְיָיִן שֶׁל מִיָּם, כְּדִי שְׁלֹא עֲלִיוּ עֲלִיוּ נְמָלִים וְאִינוּ יִכּוּל לְהוֹרִידֵם
60 שְׁהִיד לֹא הִיוּ לוֹ יָדִים וְרַגְלִים. פְּעַם אַחַת [וְהִיָּה מְסָתוּ מוֹנָחִת בְּכִית
61 רַעוּעַ], וּבִקְשׁוּ תַלְמִידֵיו לְפָנוֹת מְסָתוּ שְׁחַשְׁשׁוּ שְׁמָא יִפּוֹל עֲלֵיו, וְאַחַר
62 כֶּךָ לְפָנוֹת אֵת הַכְּלִים. אִמְרֵי לָהֶם, בְּנִי, פִּינוּ אֵת הַכְּלִים וְאַחַר כֶּךָ פִּינוּ
63 אֵת מְסָתוֹ, שְׁמוֹכְמָה לָכֶם שְׁכָל זְמַן שְׁאֵנִי בְּכִית אִין הַכִּית נִוְסֵל וְלֹא
64 יִנְזָקוּ הַכְּלִים. וְאִכֵּן פִּינוּ אֵת הַכְּלִים וְאַחַר כֶּךָ פִּינוּ אֵת מְסָתוֹ, וְאַחַר
65 שְׁהוֹצִיאוּהוּ נִפְל תְּכִית. אִמְרֵי לוֹ תַלְמִידֵיו, רַבִּי, וְכִי מֵאַחַר שְׁצִדִּיק
66 נְמוּד אֲתָה, שְׁהִיד בּוֹכּוֹתָ לֹא נִפְל הַבֵּית, לָמָּה עֲלָתָה לָךְ כֶּךָ שְׁגוּפָךְ
67 כֹּה מִיּוֹסֵר. אִמְרֵי לָהֶם, בְּנִי, אֲנִי נְרַמְתִּי לְעֲצָמֵי זֵאת מִפְּנֵי מַעֲשֵׂה,
68 שְׁפַעֲם אַחַת הִיִּית מְחֻלָּף בְּדֶרֶךְ לְבִית חֵמִי, וְהִיָּה עִמִּי מִשּׁוּי שְׁלִשָּׁה
69 חֲמוּדִים, אֲחֵד שֶׁל מֵאֲכָל, וְאַחֵד שֶׁל מִשְׁתָּה, וְאַחֵד שֶׁל מִינֵי מְגִידִים.
70 וְכֹא עֲנִי אֲחֵד וְעָמַד לִי בְּדֶרֶךְ, וְאִמְרֵי לִי, רַבִּי פְּרַנְטָנִי בְּמֵאֲכָל. אִמְרֵי
71 לוֹ, הַמֵּתֵן עַד שְׁאִפְרִיק מִן הַחֲמוּד דְּבַר מֵאֲכָל לִיתֵן לָךְ. אֵךְ לֹא
72 הִסְפַּקְתִּי לְפָרוֹק מִן הַחֲמוּד, עַד שְׁצִינָתָה נִשְׁמָתוֹ שֶׁל הַעֲנִי מִרַעֲב.
73 הַלְכִיתִּי וְנִפְלִיתִי עַל פִּינוּ, וְאִמְרֵי, עֲנִי שְׁלֹא חֲסוּ עַל עֵינָיָה, יוֹסוּמוּ,
74 דִּיָּי שְׁלֹא חֲסוּ עַל יָדֵיהֶם, וְתַנְדְּמוּ, רַגְלֵי שְׁלֹא חֲסוּ עַל רַגְלֵיהֶם, וְתִקְטְעוּ.
75 וְלֹא נִתְקַרְדָּה דְּעִתִּי דְּבָרִים אֵלּוּ, עַד שְׁאִמְרֵי שֶׁגַם כָּל גּוֹפִי יֵהָא
76 מְלָא שְׁחִין. אִמְרֵי לוֹ הַתְּלִמִּידִים, אוּי לָנוּ שְׁרָאִינוּךְ בְּכֶךָ, שְׁאֵם אַתָּה
77 קִיבַלְתָּ עוֹנֵשׁ כּוּזָה עַל דְּבַר קֵל, מַה יַּעֲנוּ הַתְּלִמִּידִים בְּעוֹלָם הָבָא עַל
78 דְּבָרִים חֲמוּרִים יוֹתֵר. אִמְרֵי לָהֶם, אוּי לִי אִם לֹא רְאִיתוּנִי בְּכֶךָ, שְׁאִז
79 לֹא הִיָּה עוֹנִי מִתְּכַפֵּר לִי.

80 אֲגַב שְׁהוֹכַח נְחוּם אִישׁ גַּם זֶה מִבִּארְתָּ הַגִּמְרָא מְדוּעַ נִקְרָא כֵּן:
81 וְאִמְרֵי קְרוּ לִיָּה נְחוּם אִישׁ גַּם זֶה, דְּכָל מִלְּתָא דְּהָיָה סִלְקָא לִיָּה –
82 בְּכָל מְקָרָה שְׁאִירַע לוֹ, אִמְרֵי גַם זֶה לְמוֹכָךְ, אֵף שְׁנִרְאָה שְׁנַעֲשֵׂה
83 לְרַעָה. וּמִבְּיָאֵה הַגִּמְרָא מַעֲשֵׂה: וְיִמְנָא חֲדָא בְּעָז לְשִׁדְּוִי וְיִשְׂרָאֵל
84 דִּירוּן לְבִי קִיָּסֵר – פַּעַם אַחַת רַצּוּ יִשְׂרָאֵל לְשַׁלּוֹחַ מִתְּנָה לְמַלְךְ,
85 אִמְרֵי, מִאֵן יִזִּיל – מִי יִלַךְ בְּאוּפֵן שְׁלֹא יִירַע לוֹ כָּל רַע, יִזִּיל נְחוּם
86 אִישׁ גַּם זֶה, דְּמִלּוּפִד בְּנִיפִין הוּא. שְׁדָּרוּ בִּידֵיהֶם מְלָא סִיפְטָא – שְׁלַחוּ
87 בִּידוֹ מְלָא אֲרָגוּ דְּאֲכָנִים מוֹבוֹת וּמִרְגִּלִּית. אֲזִילוּ – הֵלֶךְ נְחוּם לְדִרְכוֹ
88 אֵל הַמֶּלֶךְ, וְכַת – לֵן בְּדִרְכוֹ בְּתִהּוּא דִּירָה – דִּירָה אַחַת, בְּלִילָיָא קָמוּ
89 הֵנָּה דִּיָּרְאִי – בְּלִילָה בֹאָ בַּעֲלִי הַדִּירָה, וְשִׁקְלִינָהּ לְסִיפְטָתָה – נִטְלוּ
90 אֵת אֲרָגוֹ, רִקּוּנָהּ מִן הָאֲכָנִים הַטּוֹבוֹת וְהַמְּרַגְלִית, וּמִלּוּנָהּ עֲפָרָא
91 – מִלְּאוּהוּ עֶפֶר (לְמַחַר כִּי חוֹנָהּ אִמְרֵי גַם זֶה לְטוֹכָה). בִּין מְטָא תָהֶם
92 – כִּשְׁהִיַּע נְחוּם לְבִית הַמֶּלֶךְ [שְׁרִינָהּ לְסִיפְטָא – פְּתִחוּ מַשְׁרַתִּי
93 הַמֶּלֶךְ אֵת הָאֲרָגוֹ, וְחִנּוּהָ דְּמִלּוּ עֲפָרָא – רִאָּא שְׁהוּא מְלָא בַּעֲפֵר],
94 בְּעָא מְלָכָא לְמִקְטְלִינָהּ לְכוּלָּהּ – רַצָּה הַמֶּלֶךְ לְהַרְגוֹת אֵת כָּל
95 הַיְּהוּדִים, שְׁאִמְרֵי, קָא מְחִיִּיכוּ בִּי יְהוּדָאִי – הַיְּהוּדִים לּוֹעֲגִים לִי
96 וּמוֹלִילִים בְּכַבּוּדִי כִּשְׁשׁוּלָחִים לִי עֶפֶר בְּמִתְנָה [כִּשְׁשׁוּעַ זֵאת נְחוּם
97 אִמְרֵי, גַּם זֶה לְמוֹכָךְ]. וְאִזּוּ אִתָּא (בֹּאָ) אֵלֵיהּ, וְאִדְמִי לִיָּה בְּחַד מִיָּיִיָּה
98 – נִדְמָה לְמַלְךְ כֹּאחַד מִשְׁרֵיו, וְאִמְרֵי לִיָּה, דְּלִמָּא הָא עֲפָרָא מַעֲפָרָא
99 דְּאֲכָרְהֶם אֲבוּהוֹן הוּא – שְׁמָא עֶפֶר זֶה הוּא מִן הָעֶפֶר שֶׁל אֲבָרְהָם
100 אֲבִי הַיְּהוּדִים בַּעַת מִלְּחָמָתוֹ עִם אֲרַבְעַת הַמְּלָכִים (בְּרַשִׁית יד יט),
101 דְּכִי תָהּ שְׁדִי עֲפָרָא הוּוּ סִיפְיָה – שְׁכַשְׁהִיהָ מִשְׁלִיךְ אֵת הָעֶפֶר עַל
102 אוֹיְבֵיו הִיָּה נִהַפֵּךְ לְחִרְבוֹת, וּכְשׁוֹרֵק גִּילִי (קִשּׁוּ) הוּוּ גִידִי – הִיָּה נִהַפֵּךְ
103 לְחִיצִים, דְּתַתִּיב בִּאֲבָרְהָם אֲבִינוּ (יִשְׁעִיָּה מא ב) 'תִּתֵּן בְּעֶפֶר חֲרִיבוֹ, בְּקִשׁ
104 נִדָּךְ קִשְׁתּוֹ', שְׁעַפְרוּ הִיָּה חֲרִיב, וְהִקְשׁ כְּחִיצִי קִשְׁתָּה, וְאֵף אַתָּה יִכּוּל
105 לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בַּעֲפֵר זֶה לְהַלְחֵם בְּאוֹיְבֶיךָ. בֹּאוּתָה עַת הוּוּא חֲדָא
106 מְדִינָתָא דְּלֹא מִצּוּ לְמִיכְבָּשָׁה – הִיָּה מְדִינָה אַחַת שְׁלֹא יִכְלּוּ חִיילֵי
107 הַמֶּלֶךְ לְכוּבּוּשָׁה, וּבְדִקּוּ מִיָּיִיָּה – זִרְקוּ עֲלֵיהָ מַעֲפֵר זֶה, וּבְכַשְׁוִּתָּה.
108 כִּשְׁנוֹכְחוּ בְּכָר, עֲזִילוּ לְבִין נְגִיָּה – הַכְּנִסוּ אֵת נְחוּם אִישׁ גַּם זֶה לְבִית
109 אֲרַצְרוֹת הַמֶּלֶךְ, וּמְלוּהוּ לְסִיפְטָתָה – מִילָּאֵה אֵת אֲרָגוֹ בְּאֲכָנִים מוֹבוֹת
110 וּמִרְגִּלִּית, וְשִׁדְּוִיהוּ בְּקִיָּאָה רַבָּה – שְׁלַחוּהוּ בְּכַבּוּד גְּדוֹל.
111 סִיּוּם הַמַּעֲשֵׂה: בִּין אֲתוּ – כִּשְׁבָּאוּ נְחוּם אִישׁ גַּם זֶה וּמִלּוּי בְּדִרְכָם,
112 בִּיתוֹ בְּתִהּוּא דִּירָה – לָנוּ בֹּאוּתָה דִּירָה בַּה לֵן נְחוּם בְּדִרְכוֹ לְמַלְךְ.
113 אִמְרֵי לִיָּה בַּעֲלִי הַדִּירָה שְׁגַנְבוּ מִמֶּנּוּ אֵת הַמְּרַגְלִית וְהַנִּיחוּ עֶפֶר,
114 מֵאִי אִיִּיתִית בְּהֶדֶךְ דְּעָבְדִי לָךְ יִקְרָא בּוֹלִי הָאֵי – מַה הִבֵּאתָ עִמָּךְ
115 לְמַלְךְ שְׁעַשׂוּ לָךְ כְּבוֹד כֹּה גְּדוֹל. אִמְרֵי לָהּ, מֵאִי דְּשִׁקְלִי מְהֵבָא אִמְרֵי
116 לְתָהֶם – אוֹתוֹ אֲרָגוּ שְׁהִיד עִמִּי כֹאן הַבֵּאתִי אֵל הַמֶּלֶךְ, וְשַׁח לָהֶם

תענית. סדר תעניות אלו – פרק שלישי דף כא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קפג רש"י

מצות: אל תתנו להן אלא שקל, והאי דקאמר תנו להן שקל ולא אמר תנו סלע – משום
דבעי לזרזיהו, כדאמרן בכתובות (ע,א): כדי לזרזן במשא ובמזון, כדי שיתרו וילמדו
דרך ארץ וירידתו. אם פתו ירשו אחרים תחתיהן – אף על גב דאמר תנו שקל, ולא אמר
אל תתנו אלא שקל – גלי בדעתיה דלא בעי למיתב להו אלא שקל בשבת, כי היכי דאי
מתו – ירשו אחרים תחתיהן. אמר ליה –

אילפא. הא מני – דקתני אף על גב דלא ספקי
בבציר מסלע לא יחבינו להו אלא שקל – רבי
מאיר היא, דאמר במסכת כתובות במתניתין
(ט,ב): מצוה לקיים דברי המת. דאי לא מצוה
– מן הדין נותנין להן כל הראוי להן, שהרי כל
הממון שלהן הוא, ואין בו לאותן אחרים כלום.
אלא לאחר מיתתן, אם יש מותר – יש להן,
ואם לאו – לא יטלו. ומתוך שרצונן אנו לקיים
דבריו שירשו אחרים תחתיהם – אנו מקמצנין
את הממון, כדי שיהא שם מותר, והיה פטור
מונחת בו' – רגלי המטה מונחין בספלים

מלאים מים, שלא יעלו אליו נמלים דרך רגלי
המטה. מפני שהיה גידם, ואם היו עולים – אינו
יכול לטלם בידיו ולזרוקן. דסלקי ליה – כל
המאורע לו, אפילו רעה. בת בהאי דיורא –
לן לילה אחת באותו המלון. לסיפשיה – ארגו
שלו. לכולהו – שונאיהן של ישראל. בחד
מיניהו – כאחד משירי קיסר. מעפרא דאברהם
הוא – כשנלחם עם המלכים. גילי – קשין.
ביתו – לנו במלון. כפר עמיקו שלשה מתים
בשלשה ימים – מת אחד בכל יום.
ביום

משום דנפיש בני מחווא – דאיכא עניי טפי, וקא מיכיל קרנא. דחיקא להו – עניות. כי
לא יהיה כך אביון – כך בעצמך. חיי העולם הבא – תורה. חיי שעה – עולם הזה, זה
סחורה. קיימא ליה שעתא – עתיד להתגדל, ואין זמנו למות. שמע מינה – מדאנא
שמעתיא – איהדר איזיל לתורתא. עד דאתא אילפא – ממקום שהלך שם לסחורה. מלך
רבי יוחנן – מינודו ראש ישיבה עליהן. מנהג

הוא: מי שהוא ראש ישיבה היו מגדלין אותו
משלחן, ומעשירין אותו, כדאמרין לגבי כהן
גדול בספרא וביומא (יח,א): "והכהן הגדול
מאחוריו – גדלוהו משל אחור. אמרו לו – אנשי
המקום לאילפא. אי אתיב מר וגרים – אם היית
יושב ועוסק בתורה, היינו ממליכין אותך כמו
שעשינו לר' יוחנן. דאילפא היה גמיר טפי מר'
יוחנן. תלא נפשיה באסקריא – כלונס עץ ארוך
תקוע בלב הספינה, שמניחין עליה מכסה,
*וילין בלעז. דשאל לי בו' – כלומר, אף על
גב דעבדי עיסקא – גריסנא אנא טפי מיניה. רבי

ר' חייא ורבי ר' אושעיא – דהוו מסדרי מתנייתא
על פי רבינו הקדוש, שהיה רבם. ולא פשיטנא
ליה מפתני' – דאשכחנא משנה כוותיה דההיא
בריייתא. תנא ליה – שנה לפניו, כלומר: בעא
מיניה. האומר תנו שקל לבניי – מי שמת, והניח
ממנו ביד איש נאמן, ואמר: תנו שקל, חצי סלע,
לבניי להוציאה שבווע. ודאיינן לתת להן סלע –
שיש לו בנים הרבה, ואין מסתפקין לשבת
בפחות מסלע. נותנין להן סלע – דאי היה
בדעתיה דלא למתן להו אלא שקל – היה

רבי יוחנן. אמרו לו: "אי אתיב מר וגרים, לא הוה מליך מר?" אול תלא נפשיה באסקריא דספינתא, אמר: אי איפא דשאייל לי

במתניתא דרבי חייא ורבי אושעיא ולא פשיטנא ליה ממתניתין נפלינא מאסקריא דספינתא ומבנא. אתא ההוא סבא, תנא ליה:
"האומר: 'תנו שקל לבניי בשבת', והן ראוין לתת להם סלע, נותנין להם סלע. ואם אמר: 'אל תתנו להם אלא שקל', אין נותנין
להם אלא שקל. אם אמר: 'אם מתו, ירשו אחרים תחתיהם', בין שאמר, 'תנו', בין שאמר, 'אל תתנו', אין נותנין להם אלא שקל".
אמר ליה: הא מני? רבי מאיר היא, דאמר: מצוה לקיים דברי המת. אמרו עליו על נחום איש גם זו שהיה סובא מושתי עניו, גדם
מושתי ידיו, קיטע מושתי רגליו, וכל גופו מלא שחין. והיה מוטל בבית רעוע ורגלי מטות מונחין בספלין של מים כדי שלא יעלו עליו
נמלים. פעם אחת בקשו תלמידיו לפנות מטתו ואחר כך לפנות את הפלים. אמר להם: "בניי, פנו את הפלים ואחר כך פנו את
מטתי, שמוקטח להם שפל זמן שאני בבית, אין הבית נופל". פינו את הפלים ואחר כך פינו את מטתו, ונפל הבית. אמרו לו תלמידיו:
"רבי, וכי מאחר שצדיק גמור אתה, למה עלתה לך כך?" אמר להם: "בניי, אני גרמתי לעצמי. שפעם אחת הייתי מהלך בדרך
לבית חמי, והיה עמי מושי שלשה חמורים, אחד של מאכל ואחד של משה, ואחד של מיני מגדים. בא עני אחד ועמד לי בדרך,
ואמר לי: 'רבי, פרנסני' אמרתי לו: 'המתן עד שאפרוק מן החמור'. לא הספקתי לפרוק מן החמור עד שציצתה נשמתו. הלכתי ונפלתי
על פניו, ואמרתי: 'עני, שלא חסו על עניך, ופומו. דידי, שלא חסו על ידיך, ותגדמו. רגלי, שלא חסו על רגליך, ותקטעו'. ולא
נתקרה דעתי עד שאמרתי: 'כל גופי יהא מלא שחין'". אמרו לו: "אוי לנו שראינוך בכך". אמר להם: "אוי לי אם לא ראיתוני
בכך". ואמאי קרו ליה נחום איש גם זו? דכל מילתא דהוה סלקא ליה, אמר: "גם זו למטובה". וימנא דא בעו לשדורי ישראל דורון

לבי קיסר. אמרו: "מאן ייזיל? ייזיל נחום איש גם זו, דמלופד בגיפין הוא". שדרו בידיה מלא ספטא דאבנים טובות ומרגליות. אול
בת ברהוה דירא. בליליא קמו הנך דיוצאי, ושקלינהו לסיפשיה ומלונתו עפרא. כי מטא התם, שרינהו לסיפטא, חוננהו דמלו עפרא.
בעא מלפא למקטלינהו לכולהו. אמר: "קא מחיכו בי יהודאי?" אמר: גם זו למטובה. אתא אליהו, אדמי ליה כחד מיניהו. אמר ליה:
"דלמא הא עפרא מעפרא דאברהם אבהון הוא. דכי הוה שדי עפרא, הוה סיפיה; גילי, הוה גירי. דכתיב: 'יתן בעפר חרבו, פקש
גדף קשתו'. הווא דא מדינתא דלא מצו למיכבשה. בדקו מיניה וכבשוה. עיילו לבי גנויה, ומלוהו לסיפשיה אבנים טובות ומרגליות,
ושדרוהו ביקרא רבת. כי אתו ברות ברהוה דירא. אמרו ליה: "מאי אייתית בהך דעבדי לך יקרא פולי הא?" אמר להו: "מאי
דשקלי מהכא אמטי להתם". סתרו דירייהו ואמטינהו לבי מלפא. אמרו ליה: "האי עפרא דאייתית הכא מדין הוא". בדקוהו, ולא
אשכחוהו. וקטלינהו להנך דיראי. "אי זו היא דבר? עיר המוציאה חמש מאות רגלי, כו". תנו רבנן: "עיר המוציאה חמש מאות
ואלף רגלי, כפר עבו, ויצאו הימנה תשעה מתים בשלשה ימים זה אחר זה – הרי זה דבר פיוס אחד או בארבעה ימים – אין זה
דבר ועיר המוציאה חמש מאות רגלי פגון פגון כפר עמיקו, ויצאו הימנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה – הרי זה דבר

ביום

קפד תענית. סדר תעניות אלו – פרק שלישי דף כא עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רש"י תוספות

1 **יבא** מנה בן פרס – כלומר: מוטב שיבא גדול בן הדיוט. דפרס לא הוה אלא חצי מנה, ואל
2 יבא מנה בן מנה דהיינו רב חסדא דדיה מנה, כלומר שהיה חשוב. ופרס היינו יצחק
3 אבבה דרב נחמן, דלא מיקרי רב יצחק. **אמר** ליה וזודא איתני בהדיהו – פירוש: וכי צידה
4 הביאו עמדם שיהו אוכלות? כלומר, אי אפשר שלא יאכלו התבואה והורעים. **אמר** ליה
5 לרב יהודה איכא מותנא בחזירי גור תעניתא וכו'
6 עד שאני חזירי דדמו מעיהו לבני אינשי – פירוש:
7 שבני מעיו של חזיר דומין למעים של בני אדם,
8 ויש לחוש שיהא על בני אדם. מכאן נראה שאם
9 יהיה דבר על עובדי כוכבים שיש לחוש ויש
10 להתענות. דהא הכא חזין דגור תעניתא מדבר
11 שהיה בחזירין משום דדמו מעיהו לבני אדם, וכל
12 שכן דנברים דדמו לישראל. **גבירה** לוקה –
13 פירוש: זו ארץ ישראל.
טרפה

1 **ביום אחד או בארבעה ימים** – אין זה דבר. **דרוקרף**
2 **עיר המוציאה חמש מאות רגלי הנה, ויצאו ממנה**
3 **שלושה מתים ביום אחד.** גזר רב נחמן בר רב חסדא
4 **תעניתא. אמר רב נחמן בר יצחק: כמאן? פרבי**
5 **מאיר, דאמר: "ריחק נגחותיו חייב, קירב נגחותיו**
6 **לא כל שפן!" אמר ליה רב נחמן בר רב חסדא לרב**
7 **נחמן בר יצחק: "ליקום מר, לית לנגן". אמר ליה:**
8 **"תנינא: רבי יוסי אומר: לא מקומי של אדם מכבדו,**

9 **אלא אדם מכבד את מקומו. שפן מצינו בחר סיני, שכל זמן שהשכינה שרויה עליו, אמרה**
10 **תורה: "גם הוצאן והבקר אל ירעו אל מול החר ההוא". נסתלקה שכינה ממנו, אמרה תורה:**
11 **"במשך היבל, המה יעלו בחר". וכן מצינו באהל מועד שבמדבר, שכל זמן שהוא נטוי,**
12 **אמרה תורה: "וישלחו מן המחנה כל צרוע". הוגללו הפרוכת, הותרו זבין והמזונועים לנגם**
13 **שם". אמר ליה: "אי הכי, ניקום אנא לגבי מר". אמר ליה: "מוטב יבא מנה בן פרס אצל**
14 **מנה בן מנה, ואל יבא מנה בן מנה אצל מנה בן פרס". בסורא הוות דברתא, בשיכבותיה**
15 **דבר לא הוות דברתא. סברו מיניה משום זכותיה דרב, דנפיש. איתחיו להו בחילמא: רב**
16 **דנפישא זכותיה טובא, הא מילתא זוטרא ליה לרב. אלא משום ההוא גברא, דשייל מרא**
17 **ובילא לקבורה. בדרוקרף הוות דליקתא, ובשיכבותיה דרב הונא לא הוות דליקתא. סבור**
18 **מינה בזכותא דרב הונא, דנפיש. איתחיו להו בחילמא: האי זוטרא ליה לרב הונא. אלא**
19 **משום ההוא איתתא דמחממת תנורא ומשיילי לשיכבותיה. אמרו ליה לרב יהודה: "אתו**
20 **קמצי". גזר תעניתא. אמרו ליה: "לא קא מפסדן". אמר להו: וזודא איתני בהדיהו? אמרו**
21 **ליה לרב יהודה: "איכא מותנא בחזירי". גזר תעניתא. נימא קסבר רב יהודה מפה משולחת**
22 **ממין אחד משולחת מכל המינין? לא. שאני חזיר, דדמיו מעיהו לבני אינשי. אמרו ליה**
23 **לשמואל: "איכא מותנא בי חזאי. גזר תעניתא. א"ל: "והא מרחק!" אמר: "ליכא מעברא**
24 **הכא דפסיק ליה". אמרו ליה לרב נחמן: "איכא מותנא בארעא דישאל". גזר תעניתא.**
25 **אמר: "אם גבירה לוקה, שפחה לא כל שפן!" מעמא דגבירה ושפחה. הא שפחה ושפחה,**
26 **לא. והא אמרו ליה לשמואל: "איכא מותנא בי חזאי", גזר תעניתא! שאני התם, בין**
27 **דאיכא שירתא דלווי ואתיא בהדיה. אבא אומנא הוה אחי ליה שלמא ממותיבתא דרקיעא**
28 **כל יומא, ולאבין כל מעלי יומא דשבתא, לרבא כל מעלי יומא דכיפורי. הוה קא חלשא**
29 **דעתיה דאבין משום דאבא אומנא. אמרו ליה: "לא מצית למיעבד בעובדיה". ומאי הו**
30 **עובדיה דאבא אומנא? דכי הוה עבד מילתא, הוה מחית גברי לחוד וגנשי לחוד. ואית**
31 **ליה לבושא דאית ביה קרנא, דהוות בזעא כי פוסילתא. כי הוות אתיא ליה איתתא, הוה**
32 **מלביש לה, כי הוי דלא נסתפל בה. ואית ליה דוכתא דצניעא דשדי ביה פשיטי דשקיל.**
33 **דאית ליה שדי ביה; דלית ליה לא מיכסיה. כי הוה אתרמי ליה צורבא מרבנן, אנרא**
34 **מיניה לא שקיל, ובתר דקאי, והיב ליה פשיטי, ואמר ליה: "יול בריא נפשך". יומא חד**
35 **שדר אבין זוגא דרבנן למיבדקיה. אוכלניהו, ואכלניהו, ומד להו ביסתרקן בלילא.**

לצפרא

1 **ביום אחד אין זה דבר** — דאקראי בעלמא הוא; הכי גרסינן: עיר גדולה המוציאה אלף
2 וחמש מאות רגלי יצאו הימנה תשעה מתים וכו' — אלף וחמש מאות איש דהיינו פי
3 שלשה בעיר קטנה; כפר עכו דרוקרת. נוסח אחר: ידוקרא. עיר ששמה י"ד, והיא קטנה,
4 על שם שירד קטנה באותיות. הכי גרסינן — יצאו הימנה שלשה מתים בשלשה ימים.
5 ריחק נגחותיו — בשור מועד קאי, בבבא קמא,
6 בפרק "ביצר הרגל מועדת", אי זהו תם ואי זהו
7 מועד? כל שהעידו בו שלשה ימים — דברי ר'
8 יהודה. ר' מאיר אומר: כל שהעידו בו שלש
9 פעמים ביום אחד. ר' יהודה סבר: כתיב "או נודע
10 כי שור נגח הוא מתמול שלשום", מתמול —
11 תרי, שלשום — תלת, הרי שלשה ימים. ורבי
12 מאיר סבר: ריחק נגחותיו, כשנגח בשלשה ימים
13 זה אחר זה — חייב, קירב נגחותיו שנגח שלש
14 פעמים — ביום אחד לא כל שכן? ליקום מר
15 לחבא — דרב נחמן בר יצחק הוה יתב בין גברי
16 דלא חשיבי כולי האי, וקאמר ליה רב נחמן בר
17 רב חסדא ליקום מר מהתם ולית ליתב גבאי.
18 תנינא — תני אנא. שונה אני ברייתא זו: רבי יוסי
19 אומר כן. לא מקומו של אדם מכבדו — ואם
20 אלך ואשב שם — אין המקום מכבדני. גם הוצאן
21 והבקר אל ירעו — דמשום שכניה היה הר סיני
22 מכבד ומקודש. אל מול החר ההוא — מדכתיב
23 "ההוא" משמע: על זמן שהוא בגדולתו,
24 שהשכינה עליו. נסתלקה השכינה במשך
25 היובל וגו'. ואף על גב דהאי קרא בלוחות
26 הראשונות כתיב — לא נסתלקה שכניה עד
27 לוחות האחרונות שניתנו ביום הכפורים. וגם כל
28 ימות החורף שעסקו במלאכת המשכן שהתה
29 שכניה בהר, ומשם ניתנו כל המצוות בקולי
30 קולות ולפידים ביום קבלת עשרת הדברות, עד
31 אחד בניסן שהוקם המשכן. ונסעה זוה שכניה
32 מן החר וישהה לה על הכפורת, ושם באהל
33 מועד נשנית התורה כלליתה ופרטותיה. ועל
34 אותה שעה היה מתיר להם בלוחות הראשונות
35 לעלות, כדאמרין במסכת ביצה (הא), כל דבר
36 שבמנין — צריך מנין אחר להתירו. ובראש
37 שטתסרומי אתה מוצא תשובות רבים בכך.
38 במשך היובל — בסיום השופר, כשתסתלק
39 השכינה. דרך הוא להאריך ולמשך התקיעה
40 בשעת סיום. הוגללו הפרוכת — שהיו נגללין
41 בשעת נסיעתן היו נוסעין כולן, ובאין זבים
42 ומזרועים ונכנסין במחנה. פרס — חצי מנה,
43 ולשון פרוסה. כמו "פרס פריסת מלכותך"
44 (ניגאל ה). שאביו של רב נחמן בר רב חסדא
45 גדול מיצחק אביו של רב נחמן, מדמיתקרי בר
46 רב חסדא ואידך רב נחמן בר יצחק, מכלל שלא
47 נסמך. דברתא — דבר. בשיכבותיה — בשכנותו.
48 איתחיו להו בחילמא — להנך אינשי דסברי
49 משום זכותיה דרב הוא. הא זוטרא ליה לרב —
50 נס זה קטן הוא לפי גדולת רב. מרא — *פשיט
51 בלעז. ויבלי — **פליא בלעז. לקבורה —
52 ומשום זכותיה דקבורה מדדו בו מדה כנגד מדה. ומשיילא לשיכבותיה — ומשאלתו לשכנותיה לאחר שהסיקתו משלה, לפיכך נמדת השכר בה במדה. קמצא — ארבה שממלה את
53 התבואה. לא קא מפסדא — לא בעינן למגור תעניתא. וזודא איתני בהדיהו — בתמיה וכי צידה הביאו עמם שלא יפסידו את התבואה? מעיהו — בני מעיין שלהן. שאן לון כרס
54 הפנימי כשאר בהמה, וסימן רע הוא. כי חזאי — מקום במלכות בבל. גזר תעניתא — בעירו. הא מרחק — ואין לחוש שמא יבא עד כאן. אמר להו ובי מעברא פסיק להו — וכי
55 מעברות ושאר מדינות מפסיקין לפני הדבר שלא יבא? שפחה לא כל שכן — ויש לחוש שמא ישלח עד כאן. הא שפחה ושפחה — שתי עיריות של חוצה לארץ, כגון כי חזאי
56 ונהרדעא דאתריה דשמואל. שירתא — דאולי מבי חזאי לנהרדעא. דלווי — מתולה ובא עממן. שלמא מרקיעא — בת קול אומרת לה שלום עליך. אבא אומנא — מקד דם. כי הוה
57 עבד מילתא — כשהיה מקד דם לבני אדם. ונשנים לחזיריהו — לצניעותא. דאית ביה קרנא — ***וינעושיא, שהיה תקוע בו הקרן שהוא מקד בו, ולנשים הו מלביש לה. ולא מפסיק
58 — דלאחר שהכה לא הוה ידע מאן רמי (בבבסלית) פשיטי להתם, ומאן דלא רמי. בריא נפשך — תבראי עצמך. למיבדקיה — לבדוק במעשי. ומד להו בבתריק — קיפל תחתיו
59 תכשיטי צמר, ****טפידו בלעז, לישן כהן.

תענית דף כא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קפה

אחד, ושאיני חורדי דרמין מעיהו לְבָנִי אִינְשִׁי – החזירים שונים
משאר הבהמות והחיות, שמעיהם דומים למעיים של בני האדם,
שאינן להם כרס פנימי, ולכן חוששים שמגיפה זו תפגע אף באנשים,
ויש להתענות.
מעשה במגיפת אנשים במקום אחר: פעם אָמְרוּ לִיה לְשִׁמוּאֵל שהיה
גר בנהרדעא, דְּאִיבָא מוֹתָנָא – יש מגיפה במקום אחר בבבל
הנקרא בִּי חוּזָא, וְגוֹר תַּעֲנִיתָא בעירו נהרדעא. אָמְרוּ לִיה, וְהָא
מְרַחֵק – הרי אותו מקום רחוק ממקומך, ואין צריך לגזור תענית.
אָמַר להם שמואל, לִיבָא מַעְכְּרָא הָבָא דְּפָסִיק לִיה – אין כאן נהרות
ואו מחיצות אחרות) להפסיק בין בי חוזאי לנהרדעא. ויש חשש
שתתפשט המגיפה לעירנו, ולכן יש להתענות אף כאן.
מעשה נוסף בעין זה: פעם אָמְרוּ לִיה לְרַב נַחֲמָן שהיה גר בבבל,
דְּאִיבָא מוֹתָנָא בְּאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל – שיש מגיפה בארץ ישראל, וְגוֹר
תַּעֲנִיתָא. וְאָמַר לבאר טעמו, שֶׁאֵם נִבְיָהָ שְׁהִיא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִוְקָה,
שְׁפָתָהּ שְׁהִיא חוץ לֶאֱרֶץ לֹא כָּל שָׁבָן שִׁיכוּלָה לִלְקוֹת, ולכן יש
להתענות. מקשה הגמרא: מדברי רב נחמן יש לדייק, מַעְכָּא –
הטעם שגוזרים תענית אף במקום אחר הוא דווקא משום דְּנִבְיָהָ
וְשְׁפָתָהּ הִיא, – אולם אם הן שְׁפָתָהּ וְשְׁפָתָהּ, דְּהֵינּוּ שֶׁבִּמְקוֹם אֶחָד
בחוץ לארץ תהיה מגיפה, לֹא, וְהָא אָמְרוּ לִיה לְשִׁמוּאֵל, אִיבָא
מוֹתָנָא – יש מגיפה בְּבִי חוּזָא, וְגוֹר תַּעֲנִיתָא בעירו כדלעיל. דוחה
הגמרא: שֶׁאֵינִי הֵתֵם – המקרה אצל שמואל שונה, בִּין דְּאִיבָא
שְׁיִירָתָא – מכיון שיש שירות הבאות מבי חוזאי לנהרדעא,
וחוששים דְּלוּוִי וְאַתְנָא בְּתִידָה – שתתלווה המגיפה לשירות,
ותפרוץ אף בנהרדעא.
כיון שדיברה הגמרא בזכויות של צדיקים להגן על מקומם, היא
מביאה צדיקים שזכויותיהם היו זה למעלה מזה: אָבָא אֹמְנָא
ומקו דִּם הָוָה אֵתִי לִיה שְׁלָמָא מִפְּתִיבָתָא דְּרַקִּיעָא כָּל יוֹמָא – היתה
בת קול מן השמים אומרת לו בכל יום 'שלום עליך', וְלֹא אֲבִי הִיא
כך כָּל מַעְלִי יוֹמָא דְּשַׁבְתָּא וְעָרַב שַׁבַּת, וְלִיבָא כָּל מַעְלִי יוֹמָא
דְּכִיפּוּרִי וְעָרַב יוֹם הַכִּיפּוּרִים. וְהָוָה קָא תְּלָשָׁא דְּעִתִּיהָ דְּאֲבִי – אביו
היה מצטער משום דְּאָבָא אֹמְנָא – שמעשי אבא אומנא גרמו לו
לקבל בכל יום, ומעשיו גרמו לקבל רק בערב שבת. אָמְרוּ לִיה
לאביו מן השמים, אין לך להצטער, שכן לא מִצִּית לְמַעְיָד
בְּעוֹבְדֵיהָ – אינך יכול לעשות כמעשי אבא אומנא, שאתה ראש
ישיבה ואינך יכול להיות מקיז דם כמותו, ובדין זכה לכך. מבררת
הגמרא: וְאִי הָוָה עוֹבְדֵיהָ – מה היו מעשיו דְּאָבָא אֹמְנָא. משיבה
הגמרא: דְּכִי הָוָה עֹבֵד מִלְּתָא – כשהיה מקיז דם לאנשים, הָוָה
מְחִית – היתה מניח את הממתנים להקזה בְּכִי לְחוּד וְנִשִּׁי לְחוּד
משום צניעות, וְאִתּוּ לִיה לְבִשְׂתָא דְּאִית בִּיה קְרָנָא – ויש לו בגד שבו
מחובר כלי הקזת הדם, דְּהָוָה בְּיוֹנָא בִּי בּוֹסִילָתָא – שהוא סדוק
רק כגודל כלי הקזזה, ושאר הבגד מחובר וסתום, וְכִי הָוָה אֵתִי
לִיה אֵתִיתָא – וכשבאה אליו אשה להקזי דם, הָוָה מְלַבֵּשׁ לָהּ בגד
זה בִּי הִיכִי וְכַדִּין דְּלֹא נִיפְתַּל בָּהּ כְּשִׁמְקִיז לָהּ, וְכֵן אֵתִי לִיה דּוֹבְתָא
דְּצִנְיָא – יש לו מבחון מקום צנוע שמונחת בו קופה, דְּשָׂדִי בִּיה
פְּשִׁיטִי דְּשָׂקִיל – שמניח בה כל אדם את המעות שהיה נוטל עבור
ההקזה, מִי דְּאִית לִיה מְעוֹת לְשִׁלֵּם שָׂדִי (מניחם) בִּיה, וְמִי דְּלִית לִיה
לֹא מִיבְּסִיף – לא התבייש שלא לתת, שהרי אף אחד לא ראה אם
נתן או לא. וְכִי הָוָה אֵתִרְמִי לִיה צוֹרְכָא מְרַבֵּן – וכשהיה מזדמן לו
תלמיד חכם להקזי לו, אֵתִרְמִי מִינֵיהּ לֹא שָׂקִיל – לא היה נוטל ממנו
שכר אף אם היה לו לשלם. וְכִתְרִי דְּקָא – כשעמד התלמיד חכם
מלהקזי חֵבֵב לִיה פְּשִׁיטִי – נתן לו אבא אומנא מעות, וְאָמַר לִיה, זֵיל
– לך קנה לך מאכל וְכִרְאִי נִפְשָׁךְ – ותבריא עצמך עמו.
לאחר ששמע זאת אביו, רצה לבדוק ולבחון מעשיו: יוֹמָא חַד שָׂדִי
אֲבִי וּזְנָא דְּרַבֵּן לְמִיבְּדִיקָה – יום אחד שלח אביו שני תלמידיו
חכמים לבדוק את מעשי אבא אומנא. וכשבאו לפניו אֵתִרְבִּיתוּ
וְאֵתִרְבִּיתוּ וְאֵתִרְבִּיתוּ – הושיבים והאכילים והשקם, וְכֵן לָהּ בִּיטְרָתִי
בְּלִילָא – ובלילה הניח במיטתם מצעי צמר נאים, לישון עליהם
בנוחות.

אך אם מתו ביום אחד או בארבעה ימים, אין זה דבר.
מעשה בענין זה: דְּרוֹקְרָתָא, עִיר הַמוֹצִיאָה חֶמֶשׁ מֵאֵת גְּלִיל הָהָא,
וְפַעַם אֶחָת יֵצְאוּ מִמֶּנָּה שְׁלֹשָׁה מֵתִים בְּיוֹם אֶחָד, ומכל מקום גוֹר רַב
נַחֲמָן בִּר רַב חֲסִידָא תַּעֲנִיתָא. אָמַר לוֹ רַב נַחֲמָן בִּר יִצְחָק, כְּמָאן פִּסְקַת
שֶׁלֹא כְּפִי שִׁשְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה וּבַבְּרִיתָא, בְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר (בִּיק כג)
בענין שור המועד, לאחר דברי רבי יהודה שרק אם העידו בבעליו
ג' ימים רצופים לאחר שנגח נהיה מועד, ובג' נגיחות ביום אחד
אינו נהיה מועד, וטען, אם כשריח נִיחֹתִיו בג' ימים תִּיב נזק
שלם כמועד, קִרִּב נִיחֹתִיו לשלשה ביום אחד לֹא כָּל שָׁבָן שְׁחִיב.
וכן בדבר, אם כשמתו בג' ימים הוא דבר, ודאי כך הוא ביום אחד.
המשך המעשה: אחר כך אָמַר לִיה רַב נַחֲמָן בִּר רַב חֲסִידָא לְרַב נַחֲמָן
בִּר יִצְחָק, לִיקוּם מָר – יעמוד הרב משיבתו במקום פשוטי העם,
ולִיתִי לְנֶפֶשׁ – ויבא אלינו לישב במקום מכובד יותר. אָמַר לִיה רַב
נחמן בִּר יִצְחָק, תִּנִּינָא – שונה אני ברייתא זו, רַבִּי יוֹסִי אֹמַר, לֹא
מְקוּמָא שֶׁל אָדָם מְכַבְּדוֹ, אֲלֵא אָדָם מְכַבֵּד אֶת מְקוּמוֹ, וממילא ישיבה
במקום מכובד לא תחשיבני יותר, שָׁבָן מְצִינָא בְּהָרַ סִינִי שִׁנִּיתָנָה בּו
תורה, שָׁבָל וְזֵן שֶׁשְׁשִׁבְנִיה שְׁרִינָה עֲלֵיו, אֲמַרְתָּ תוֹרָה (שמות לד א) וְזֵן
הַצֵּאן הַבְּקָר אֶל יָדָעוּ אֶל מוֹל הָהָר הַהוּא, שמפני שהשכינה היה
ההר מכובד ומקודש, וכשנסתלקה שְׁכִינָתָה מִמֶּנּוּ, אֲמַרְתָּ תוֹרָה (שם)
יט א) 'בְּמִשְׁוֹף הַיּוֹבֵל הָמָּה יַעֲלוּ בְּהָרַי', וְהֵינּוּ כְּשִׁמְסִיתִים קוֹל הַשּׁוֹפָר
שהדרך להאריך בו בעת סיום, ואז בטלה קדושת ההר. וְכֵן מְצִינָו
בְּאֵחֶל מוֹעֵד שְׁבַמְדָּבָר, שָׁבָל וְזֵן שְׁהוּא נְטוּי, אֲמַרְתָּ תוֹרָה (במדבר ה)
וְיִשְׁלַחוּ מִן הַמִּתְנַה כָּל צִירֵעַ וְכָל זָב וְכָל טָמֵא לְנֶפֶשׁ, אך כשהוֹלִילוּ
הַפְּרוֹקֶת בעת הנסיעה, הוֹתִירוּ וְכֵן וְהַמְצוֹרְעִים ושאר טמאים לִיבְנֵם
שָׁם, ומוכח שהדבר הנמצא במקום מכבדו, ולא המקום מכבד.
אָמַר לִיה רַב נחמן בִּר רַב חֲסִידָא, אִי הִכִּי כְּדַבְרִיךְ, נִיקוּם אָנָּה לְנִבִּי
מָר – אבוא אבי למקום הרב, לכבד את המקום ואת האנשים
הפשוטים שיושבים בו. אָמַר לִיה, מוֹטָב וְאִי מִנָּה וְשִׁלֵּם כֵּן פְּרָס
וְחִצִּין שְׁהוּא רַב נחמן בִּר יִצְחָק שאביו אינו נקרא 'רב', אֲצִל מִנָּה
כֵּן מִנָּה שְׁהוּא רַב נחמן בִּר רַב חֲסִידָא, וְאֵל יֵבֵא מִנָּה כֵּן מִנָּה אֲצִל
מִנָּה כֵּן פְּרָס.
מעשה נוסף בעין המובא לעיל שזכות אנשים הגינה על
סביבותיהם: בְּסוּרָא הָוָה דְּכִרְתָּא – היתה מגיפה, וּבְשִׁיבְבוֹתִיהָ דְּרַב
לֹא הָוָה דְּכִרְתָּא – בשכונת רב בסורא לא היתה מגיפה, סְבִיר
מִינֵיהּ מְשׁוּם וְכוּתִיָּה דְּרַב דְּנִפְשִׁי – חשבו אנשי המקום, שזה משום
זכויותיו המרובות של רב. אֵתִחְזִי לָהּ בְּחִילָתָא – התגלו להם
בחלום מן השמים ואמרו להם, רַב דְּנִפְשָׁא וְכוּתִיָּה טוֹבָא – כיון
שזכויותיו מרובות, הֵא מִלְּתָא וּזְמַרָא לִיה לְרַב – דבר זה קטן הוא
לפי מידתו של רב, אֲלֵא הַחֲצֵלָה הִיתָה מְשׁוּם הָהוּא נִבְרָא דְּשִׁינִל
מָרָא (מערוד) וּזְבִילָא (את חפירה) לְקַבְּרָהּ של אנשים.
מעשה נוסף בענין זה: בְּדִרְוֹקְרָתָא הָוָה דְּלִיקָתָא – היתה שריפה,
וּבְשִׁיבְבוֹתִיהָ דְּרַב הוּנָא לֹא הָוָה דְּלִיקָתָא, וּסְבִיר מִינֵיהּ דְּהֵינּוּ
בְּכוּתִיָּה דְּרַב הוּנָא דְּנִפְשִׁי. אֵתִחְזִי לָהּ בְּחִילָתָא, הֵא וּזְמַרָא לִיה לְרַב
הוּנָא לגודל זכותו, אֲלֵא הֵנִס אִירֵעַ מְשׁוּם תִּהִיא אֵתִתָּא דְּמַחְמַמַּת
(ומסיקה) תְּנוּרָא בעצים שלה (ומשילי) לְשִׁיבְבוֹתִיהָ (ומשילי)
לְשִׁיבְבוֹתָהּ – משאילה לשכנותיה שישתמשו, ולא יהיו צריכות
להסיק בעצים משלהן.
מעשים שגזרו בהם תעניות על צרות שונות: פעם אָמְרוּ לִיה לְרַב
יְהוּדָה, דָּאִתּוּ קָמְצִי – שבא ארבה המכלה את התבואה, וְגוֹר
תַּעֲנִיתָא באותו מקום. אָמְרוּ לִיה אֲנִשֵּׁי הַמְּקוֹם, לֹא קָא מַפְסְקָה,
שאינם אוכילים מתבואתנו, ואין צריך לגזור תענית מחמתם. אָמַר
לָהּ, וְכִי וְנִוְדָא (צידה) אֵתִירוּ הָאֲרַבָּה בְּהִרְיָהּ לֵאכּוֹל מִמֶּנּוּ, שלא
יהיו צריכים לתבואתכם, הלא ודאי עתידים לכלותה, ועל כך יש
להתענות.
מעשה נוסף: פעם אָמְרוּ לִיה לְרַב יְהוּדָה, דְּאִיבָא מוֹתָנָא בְּחוּרִי –
שנפלה מגיפה בחזירים. וְגוֹר תַּעֲנִיתָא. מבררת הגמרא: נִימָא קִסְבִּר
רַב יְהוּדָה, שֶׁמֶבֶה הַמְּשׁוֹלַחַת מִן הַשְּׂמִימִים מִמֶּנּוּ אֶחָד, נחשבת
כְּמְשׁוֹלַחַת מִכָּל הַמִּינִין וְנִגְזְרָה אף על האדם, ולכן גזר תענית אף
על מגיפה זו. דוחה הגמרא: לֹא, לעולם אין מתענים על מכה במין

58 ואמרינא, ברישא אייל ואשמע להו – תחילה אלך ואשמיע הדבר
 59 לרבנן, דלבעי רחמי עליה דמילתא – שיבקשו רחמים על הדבר
 60 ותבטל הגזירה.
 61 המשך המעשה: אדחכי והכי (בינתיים) אתו תנן תרי (אתי) [אחי]
 62 – באו לשוק שני אחים. אמר ליה אליהו לרבי ברוקא, תנן נמי בני
 63 עלמא דאתי ניהו – גם אלו בני עולם הבא הם. אול לנפיהו – הלך
 64 אצלם רבי ברוקא ואמר להו, מאי עובדיכו – מה מעשיכם. אמרו
 65 ליה, אינש דרחי אנן – אננו אנשים שמחים, מכדחינן עציבי –
 66 ומשמחים אנשים עצובים. אי נמי כי חיונן בי תרי דאית להו תיגרא
 67 כתייהו – כשאנו רואים שנים שיש מריבה ביניהם, מרחינן ועבדינן
 68 להו שלמא – אננו טורחים לעשות שלום ביניהם בדברי שמחה.
 69 שנינו במשנה: על אלו מתריעין בכל מקום בו על השדפון ועל
 70 הירקון ועל הארבה ועל החסיל ועל החיה רעה.
 71 ברייתא המוסיפה על דברי המשנה: תנו רבנן, על אלו צרות
 72 מתריעין בכל מקום ששומעים עליהן, מפני שמחלכות ועלולות
 73 לבוא לשם, על השדפון ועל הירקון שהם חולאים בתבואה, ועל
 74 ארבה וחסיל שאוכלים את התבואה והפירות, ועל חיה רעה
 75 שהורגת בני אדם. רבי עקיבא אומר, על השדפון ועל הירקון
 76 מתריעים אף בכל שהוא. ועל ארבה וחסיל, אפילו אם לא נראה
 77 בארץ ישראל אלא בנה (עוף) אחד מאותו מין, מתריעין עליהן.
 78 שנינו במשנה: ועל חיה רעה וכו'.
 79 ברייתא המבארת מה היא: תנו רבנן, חיה רעה שאמרו במשנה,
 80 בזמן שהיא משולחת מן השמים, מתריעין עליה, אך אם אינה
 81 משולחת, אין מתריעין עליה. ומבארת הברייתא: אי זו היא
 82 משולחת, ואי זו היא שאינה משולחת. נראית בעיר שלא כמנהג
 83 החיות, הרי היא משולחת. ואם נראתה בשדה, דרכה לטרוף שם
 84 ואינה משולחת. נראית ביום בלא פחד, משולחת. וכלילה שזה זמנה,
 85 אינה משולחת. ראתה שני בני אדם ורצתה (רצתה) אחריהן אף שלא
 86 טרפה אותם, משולחת, שאין טבעה כשאר החיות המפחדות מבני
 87 אדם. ואם נחבאת מפניהן, אינה משולחת. אם טרפה – הרגה שני
 88 בני אדם ואכלה רק אחד מהן, משולחת, שאת השני הרגה על אף
 89 שלא היתה צריכה לאכלו. ואם אכלה את שניהן אינה משולחת,
 90 שתולים ברעבונה. אם עלתה לגג, ונמלה תינקן מעריסה, הרי היא
 91 משולחת.
 92 הגמרא דנה ומבארת את דברי הברייתא. מקשה הגמרא: הא גופה
 93 קשיא, אמרת בתחילה שאם נראתה בעיר היא משולחת, ומשמע לא
 94 שני ביום ולא שני בלילה, והדר אמרת – ושוב חזרת ואמרת
 95 שדווקא ביום משולחת, אך בלילה אינה משולחת. מתרצת הגמרא:
 96 לא קשיא, הכי קאמר – כך כוונת הברייתא, אם נראתה בעיר, והיינו
 97 ביום, משולחת, אך אם נראתה בעיר בלילה, אינה משולחת, אי נמי
 98 – ואם נראתה בשדה, [אפילו] ביום [אינה] משולחת, שדרכה בכר.
 99 (בשדה בלילה אינה משולחת).
 100 הגמרא דנה בהמשך הברייתא: ראתה שני בני אדם ורצתה אחריהן
 101 משולחת. מקשה הגמרא: משמע הא עומדת ואינה רצה אינה
 102 משולחת, והדר אמרת שדווקא נחבאת מפניהן אינה משולחת,
 103 ומשמע הא עומדת משולחת, שאינה מפחדת כדרכה. מתרצת
 104 הגמרא: לא קשיא, כאן – ברישא שמשמע שכשעומדת אינה
 105 משולחת, היינו בשדה הסמוכה לאנש – ביצה המלאה קוצים
 106 וסמוכה לעיר, שהוא מקום החיות, ואינה בורחת כיון שנמצאת
 107 סמוך לאגם ויכולה לברוח אליו מפני האדם, ופאן – בסופא שניתן
 108 לדיק שעומדת משולחת, היינו בשדה שאינה סמוכה לאנש, ומכך
 109 שאינה בורחת אף שדרכה לפחד מאדם מוכח שמשולחת היא.
 110 המשך הברייתא: טרפה שני בני אדם (באחד) ואכלה אחד מהן
 111 משולחת, אכלה שניהם אינה משולחת. מקשה הגמרא: משמע
 112 שדווקא אם טרפה היא משולחת, והא אמרת שאפילו רצתה
 113 אחריהם משולחת. מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, כי תני הריא
 114 שדווקא אם טרפה משולחת, באנא שהוא מקום גדילתה, ולכן

1 לציפרא פרביניהו ושקלינהו – בבוקר גללו התלמידים את מצעי
 2 הצמר ונטלום, וקמו ונפקו להו לשוקא – ויצאו לשוק כמי שרוצים
 3 למוכרם. יצא אף אבא אומנא לשוק ואשכחיהו – ומצאם. אמרו
 4 ליה, לשימיה מר חיבי שו – ישום הרב את המצעים כמה שוים
 5 הם. ורצו לבודקו אם יחשדם בגניבה וישומם בפחות מדמיהם.
 6 אמר להו, קבי והכי – כך וכך הם שוים. אמרו ליה, ודלמא שו טפי
 7 – אולי שוים הם יותר מכפי שאמרת. אמר להו, בקבי שקלינהו –
 8 בכך קנתי מצעים כגון אלו. אמרו ליה, דידך ניהו – באמת מצעים
 9 אלו שלך הם, ושקלינהו מינך – ולקחנו ממך לנסותך. ועוד אמרו
 10 ליה, במוטא מינך – בבקשה ממך אמור לנו, במאי חשדתין –
 11 במה חשדתנו בראותך מעשינו. אמר להו, אמרינא – אמרתי שודאי
 12 פדיון שבויים איקלע (הוזמן) להו לרבנן, ואבסיפו (התביישו)
 13 למימר לי שצריכים כסף, ולכן לקחו מצעי למוכרם ולפדות
 14 בדמיהם. אמרו ליה, השתא נשקלינהו מר – עתה לאחר שבדקנוך
 15 קח את המצעים. אמר להו, מהווא שעתא – מאותו זמן שסברתי
 16 שלקחתם לפדיון שבויים, אפחתינהו מדעתאי – הסחתי דעתי מהם
 17 ונתתם לצידיה, ולכן איני רוצה לישלם.
 18 ממשכה הגמרא ומספרת: הוה קא חלשא דעתיא דרבא – נחלשה
 19 דעתו של רבא מכך שמקבל שלום מן השמים רק בערב יום
 20 הכיפורים, משום מעלתו דאפי שמקבל בכל ערב שבת. אמרו ליה
 21 לרבא מן השמים, מסתיד דקא מנתיא אפולא פרבא – דיך
 22 שמרובות זכויותיך להגן על כל יושבי עירך בערב יום הכיפורים.
 23 מעשה נוסף בענין זכויות מיוחדות של אנשים: רבי ברוקא חזא
 24 [מבי חזא] הוה שכיב בשוקא – היה מצוי בשוק במקום הנקרא
 25 בי לפס, והוה שכיב אליהו גביה – והיה אליהו הנביא מצוי אצלו.
 26 אמר ליה רבי ברוקא לאליהו, אבא בהאי שוקא בר עלמא דאתי –
 27 האם יש כאן בשוק אדם שהוא בן עולם הבא. אמר ליה, לא. אדחכי
 28 והכי (בינתיים) הוה להווא נכרא דהוה פייס מסאני אוכמי – ראה
 29 אליהו אדם הלובש מנעלים שחורים שלא כמנהג היהודים, ולא
 30 רמי חוטא דתכלתא בגלימיה – ולא הטיל ציצית בבגדו. אמר ליה
 31 אליהו לרבי ברוקא, הא – אדם זה בר עלמא דאתי הוא. רהט
 32 בתריה – רץ רבי ברוקא אחריו, ואמר ליה, מאי עובדיך – מה
 33 מעשיך. אמר ליה, זיל האדינא ותא למחר – לך עתה ובה לכאן
 34 מחו, ואומר לך. למחר אמר ליה רבי ברוקא לאותו אדם, מאי
 35 עובדיך. אמר ליה, ונדיקנא – שומר בית האסורים אנא בלילות,
 36 ואמרינא נכרי לחוד ונשי לחוד – ואני אוסר שם את הגברים בפני
 37 עצמם והנשים בפני עצמן, ורימא פורייא בין הני לחני – ומניח
 38 מיטתי בין הגברים לנשים, כי חיבי דלא ליהו לידי איסורא – כדי
 39 שלא יבואו לידי איסור. וכן כי חיונא פת ישרא דיהבי נכרים עליה
 40 עיניהו – וכשאני רואה בת ישראל שהנכרים נתנו בה עיניהם
 41 לעבור בה עבירה, מסרנא נפשי ונצילנא לה – אני מוסר נפשי
 42 להצילה מהם. וימא חד חוות נצרה מאורסה נבן – יום אחד היתה
 43 אצלנו נערה מאורסה מ ישראל, ויהבו בה נכרים עיניהו, שקלי
 44 דורדייא דהמרא – לקחתי שמרי יין אדומים כדם, וישדאי לה
 45 בשפולא – ושפכתי בשולי בגדה, ואמרי – אמרתי לנכרים, דיסתנא
 46 [נדה] היא ומאוסה לכך.
 47 רבי ברוקא מברר את מעשיו: אמר ליה רבי ברוקא, מאי מעמא לית
 48 לך חומי – מדוע אינך לובש ציצית. ורימא מסאני אוכמי – ואתה
 49 לובש מנעלים שחורים שלא כמנהגנו. אמר ליה, עיילנא ונסיקנא
 50 ביני נכרים – אני נכנס ויוצא בין הנכרים, ולכן לובש אני כמותם,
 51 כי חיבי דלא ליערו דיהודא אבא – כדי שלא ידעו שיהודי אני,
 52 ואוכל להקשיב ולשמע זממם לעשות ליהודים, וכי הוו נורי
 53 גוירא – וכשגוזרים גזירה על היהודים, מודענא להו – אני מודיע
 54 זאת לרבנן, ובעו רחמי ומבטלי לגויריהו – והם מבקשים רחמים
 55 ומבטלים גזירת הנכרים. עוד שאלו: ומאי מעמא כי אמרינא לך אנא
 56 מאי עובדיך – ומדוע כששאלתיך אתמול מה מעשיך, (ו)אמרתי לי
 57 זיל האדינא ותא למחר. אמר ליה, בהתיא שעתא נורי גוירא,

תענית. סדר תעניות אלו – פרק שלישי דף כב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קפז רש"י

1 לצפרא כרכיניהו – רבנן לביסתרקי דאבא אומנא, ואייתניהו לשוקא לובנינהו. אפרי ליה – לאבא אומנא: לשיימינהו מר, וזב לן דמיהו. וזיו בודקין אותו אם יחשדם בגולנין, או
2 אם יתא שם אותם פחות מכדי דמיהם. במאי חשרתינן – כשלחקנום. ובסיפא – לכו מילתא למימר לי לאלתר ליתן אותם, ואחבי אתו למיגני גבאי, למיעבד כולי האי. לשקלינהו
3 מר – שלא היינו רוצין אלא לנסותן. חלשא דעתיה דרבא אדאבאי – דלרבא לא אתי שלמא אלא ממעלי יומא דכיפורי למעלי יומא דכיפורי, ולאבוי כל מעלי שבתא. אבולא ברבא
4 – על כל בני עירך. רב ברוקא חזאיה – שהיה מבי חזאי. דבי לפט – מקום. אפרי להו – רב ברוקא לאליהו: מי איבא בהאי שוקא בר. מפאני אוכפי – מנעלים שחורים, שלא
5 כמנהג היהודים. ולא רמי חושא – לא הטיל

6 ציצית בטליתו. אפרי ליה – אליהו לרב ברוקא:
7 האי בר עלמא דאתי הוא. קרא ליה – רב
8 ברוקא להווא גברא. ונדוקנא – שומר בית
9 האסורין. רמינא פוריאי בו' – מטיל אני מטתו
10 בין אנשים לנשים. דיהבי נברים עינייהו עלה –
11 בעלי בית האסורים. איתרמי נערה בו' – הדוהא
12 בבית הסודר. דורדיא דחמריא – שמרים של יין.
13 האדומים כדם. כשיפולה – בשולי בגדיה.
14 דיסתנא – דרך נשים לה, ומאוסה היא. והוא
15 לשון פרסי. אפרי ליה – אליהו לרב ברוקא: הני
16 נמי בני עלמא דאתי נינהו. בדוחי – שמוחים,
17 ומשמחים בני אדם. פרחינן – במילי דבדיחותא
18 ביניהו. עד דעביי שלמא – שחן דברים שאדם
19 אוכל פירותיהן בעולם הזה ודוקין קיימת וכו':
20 הבאת שלום בין אדם לחבירו. שדינן וירקון –
21 כיון שנראה כל שהוא מתרעין. ומלא תנור
22 דמתניתין להתענות. אי נמי, מעשה הזה כך.
23 כנא אחר – עוף אחד של אותו מין, כעין "צפר
24 כל כנף" (בראשית ז). משולחת – מן השמים.
25 כשרה אינה משולחת – דהיינו אורחה. טריפה
26 שני בני אדם – ולא אכלה אלא אחד מהם –
27 ודאי משולחת, דכיון דלא היתה רעבה אלא
28 לאחד – מאי טעמא קטלה ליה לאידך? שניהן
29 אינה משולחת – עוף אחד של אותו מין, כעין "צפר
30 לג – רגליך היו להשתמש כל תשמישיהן
31 בגנות, שלא היו משופעים אלא חלקים ושוקן,
32 והוא הדין לבית שתחתיו. עריסה – *ברצורל
33 בלעז. הכי קאמר – האי דקתני נראתה בעיר
34 בו' הכי קאמר: נראתה בעיר, כגון שנראתה
35 ביום, דסתם נראתה – ביום משמע. אבל בלילה
36 – אינה משולחת והאי דקתני נראתה ביסמא –
37 אשרה קאי, דאם נראתה בשדה ביום – אינה
38 משולחת. הא עמדה – בשדה, דלא רצתה ולא
39 נחבאת. כשרה הסמוכה לאגם – עמדה אינה
40 משולחת, דכיון דסמוכה לאגם – היינו רביתה.
41 ולא ברחא – סברה: אי אתי בתראי – עריקא
42 לאגם מיד. כשרה שאינה סמוכה לאגם – עמדה
43 – משולחת, דכיון דלאו מקום רביתה הוא
44 וקיימא – ודאי משולחת גזירה היא. אגם –
45 **מרשיק בלעז. הסמוך לעיר, והוא מלא
46 קרצים. כי תניא ההיא – דאכלה אף, רצתה –
47 לא, באגם, דכיון דהיינו דוכתה – סמוכה
48 אדעתה ורדטא אבתרייהו. כוכא דצידי – כוך
49 קטן של צידין, שיחפרו למארב העופות. ואף
50 על גב דלאו בנין קבוע הוא, ולא הוא כיישוב –
51 היא משולחת. אין צריך לומר חרב שאינו של
52 שלום – שמתרעין עליה: אלא אפילו חרב של
53 שלום – העוברת דרך אותו מלכות לילך
54 להלחם במקום אחרת.

1 לצפרא כרכיניהו ושקליניהו, וקמו ונפקו להו לשוקא,
2 ואשכחניהו. אמרו ליה: "לשיימיה מר היכי שוי".
3 א"ל: "הכי והכי". א"ל: "ורלמא שווי טפי". אמר להו:
4 "בהכי שקליניהו". אמרו ליה: "דידך ניהו ושקליניהו
5 מינך". אמרו ליה: "במטותא מינך, במאי חשרתינן?"
6 אמר להו: "אמינא: פדיון שבויים איקלע להו לרבנן,
7 ואכסיפו למימר לי". אמרו ליה: "השתא נשקליניהו
8 מר!" אמר להו: "מההוא שעמא אסחתיניהו מדעתאי לצדקה". הוה קא חלשא דעתיה
9 דרבא משום דאפרי. אמרו ליה: "מסתריך דקא מנגיט אפולא כרפא". רבי ברוקא חזאיה
10 הוה שכיה בשוקא דבי לפט. הוה שכיה אליהו גביה. אמר ליה: "איפא בהאי שוקא בר
11 עלמא דאתי?" א"ל: "לא". אדהכי והכי, הוה לההוא גברא דהוה סיים מסאני אופמי ולא
12 רמי חזקא דתכלתא בגלימיה. אמר ליה: "האי בר עלמא דאתי הוא". רהט בתריה, אמר
13 ליה: "מאי עובדך?" אמר ליה: "זיל האידנא, ותא למחר". למחר אמר ליה: "מאי עובדך?"
14 אמר ליה: "ונדוקנא אנא, ואסרנא גברי לחוד ונשי לחוד. ורימינא פוריאי בין הני להני
15 כי היכי דלא ליתו לידו איפורא. כי חזינא בת ישראל דיהבי נברים עלה עינייהו, מוסרנא
16 נפשאי ומצילנא לה. וימא חד הוות נערה מאורסה גבן דיהבו בה נברים עינייהו. שקלי
17 דורדייא דחמריא ושדאי לה כשיפולה, ואמרי: "דיסתנא היא". אמר ליה: "מאי טעמא לית
18 לך חוטי ורמית מסאני אופמי?" אמר ליה: "עילנא ונפיקנא ביני נברים כי היכי דלא לידעו
19 דיהודאיה אנא. כי הוו גזרי גזירתא, מודענא להו לרבנן, ובעו רחמי ומבטלי לגזירותיהו".
20 "וימאי טעמא כי אמינא לך אנא, 'מאי עובדך?' ואמרת לי: 'זיל האידנא ותא למחר?'? אמר
21 ליה: "בההיא שעתא גזרי גזירתא, ואמינא: ברישא אזיל ואשמע להו לרבנן דלבעי רחמי
22 עלה דמילתא". אדהכי והכי, אתו הגד תרי אחי. אמר ליה: "הגד נמי בני עלמא דאתי
23 נינהו". אזל לגבייהו אמר להו: "מאי עובדיכו?" אמרו ליה: "אינשי בדוחי אנן, מכרחינן
24 עצבי. אי נמי, כי חזינן בי תרי דאית להו תיגרא בהדיהו, מרחינן ועבדינן להו שלמא".
25 "על אלו מתרעין בכל מקום כו". תנו רבנן: "על אלו מתרעין בכל מקום: על השדפון,
26 ועל הירקון, ועל ארבה וחסיל, ועל חיה רעה. רבי עקיבא אומר: על השדפון ועל הירקון,
27 בכל שהוא. ארבה וחסיל, אפילו לא נראה בארץ ישראל אלא כנף אחד, מתרעין עליה".
28 "ועל חיה וכו'". תנו רבנן: "חיה רעה שאמר, בזמן שהיא משולחת, מתרעין עליה; אינה
29 משולחת, אין מתרעין עליה. אי זו היא משולחת ואי זו היא שאינה משולחת? נראית
30 בעיר, משולחת; בשדה, אינה משולחת. ביום, משולחת; בלילה, אינה משולחת. ראתה
31 שני בני אדם ורצתה אחריהן, משולחת; נחבאת מפניהן, אינה משולחת. מרפה שני בני
32 אדם ואכלה אחד מהן, משולחת; אכלה שניהן, אינה משולחת. עלתה לגג ונטלה תינוק
33 מעריסה, משולחת". הא גופה קשיא. אמרת: "נראתה בעיר, משולחת". לא שניא ביום
34 ולא שניא בלילה. והדר אמרת: "ביום, משולחת; בלילה, אינה משולחת!" לא קשיא. הכי
35 קאמר: נראתה בעיר ביום, משולחת; בעיר בלילה, אינה משולחת. אי נמי, בשדה אפילו
36 ביום, אינה משולחת. "ראתה שני בני אדם ורצתה אחריהן, משולחת". הא עומדת, אינה
37 משולחת. והדר אמרת: "נחבאת מפניהן, אינה משולחת". הא עומדת, משולחת! לא קשיא.
38 כאן, בשדה הסמוכה לאגם, כאן, בשדה שאינה סמוכה לאגם. "מרפה שני בני אדם פאחד
39 ואכלה אחד מהן, משולחת; שניהם, אינה משולחת". והא אמרת: "אפילו רצתה!" אמר
40 רב פפא: כי תני ההיא, באגמא. גופא: "עלתה לגג ונטלה תינוק מעריסה, משולחת".

41 פשיטא! אמר רב פפא: ככוכי דצידי. "על החרב וכו'". תנו רבנן: "חרב שאמר, אינו צריך לומר חרב שאינו של שלום,
42 אלא אפילו חרב של שלום. שאין לך חרב של שלום יותר מפרעה נכה, ואף על פי כן נכשל בה המלך יאשיהו, שאמר:

קפח תענית: סדר תעניות אלו – פרק שלישי דף כב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

כמלא תנור תבואה או דלמא כמלא תנור פת – כמלא תנור תבואה הוי פירשו כמלא חלל התנור תבואה, דהיינו יותר ממלא תנור פת. תא שמע: כמלא פי תנור פת, ואם כן מיירי בפת. **ועדיין** תבעי לך כמלא פי תנור כמלא עגול פי תנור – דהיינו שורה של לחם סביבות פי התנור, או דלמא כי דרא דריפתא, ואהדר ליה לפומיה התנורא שורות שורות של לחם זו למעלה מזו, עד פי התנור.

וזהו את הבשר – פירוש: לפי שנתעבלו במעי הזאבים, וטמאו את העצמות דלא מיעבלו. **ועל** כולן רשאי לסגף עצמו בתענית – פירוש: לענות נפש מותרגמין: לסגף נפש. **ר'** יוסי אומר אין היחיד רשאי לסגף – ונראה לי דהני תנאי לא פליגי בהא דמיירי הני אמוראי בפרקין דלעיל (יא.ב) אם נקרא חוטא או נקרא קדוש וכו'. דהאמוראי פליגי במצי' לצעורי נפשית, והני תנאי פליגי בדלא מצי לצעורי נפשית. **לאנשי** (משמר) (מעמד) – פירוש: דהיינו אנשי מעמד. **דיש** בישראל שהיו נחלקים למעמדות ולהתפלל שיתפללו על אחיהם שבגולה. פירוש: לפי שגגותיהם שוים, ונימוקים מחמת גשמים. **קרן** אפל – פירוש: שם מקום. **אינבא** פירוש לנרא' בלע"ז, מחמת גובהו של הר.

בלילי רביעיות ובלילי שבתות – פירוש: שלא היו בני אדם חולקין בדרכים באותן לילות, מפני אגרת בת מחלת, כדמפרש במסכת פסחים (קכ.ב). השולח

מילתא דלא מוהנא אמר אמר צעריה". גחין ושמייה דקא מצדיק עליה דינא אנפשיה, אמר: "צדיק הוא ה', כי פיהו מריתי". פתח עליה ההיא שעמא: "רוח אפינו, משיח ה'". "מעשה וירדו זקנים מירושלם לעריהם, כו". איבעיא להו: כמלא תנור תבואה, או דלמא כמלא תנור פת? תא שמע: "כמלא פי תנור". ועדיין תיבעי להו: כביסויא דתנורא, או דלמא כי דרא דריפתא דהדר ליה לפומא דתנורא? תיקו. "ועוד גזרו תענית על שאכלו זאבים, כו". אמר עולא משום רבי שמעון בן יהודה: "מעשה ובלעו זאבים שני תינוקות והקיאום דרך בית הרעי. ובא מעשה לפני חכמים, וסיהרו את הבשר, וטמאו את העצמות". על אלו מתריעין בשבת, כו". תנו רבנן: "עיר שהקיפוה נכרים או נהר, ואחד ספינה המיופרפת בים, ואחד יחיד שגדרף מפני נכרים או מפני לסטין, ומפני רוח רעה מתריעין בשבת, ועל כוין יחיד רשאי לסגף את עצמו בתענית. רבי יוסי אומר: אין היחיד רשאי לסגף את עצמו בתענית, שפא יצטרך לברייתו, ואין הברייתו מרחמות עליו". אמר רב יהודה אמר רב: מאי טעמא דרבי יוסי? דכתיב: "יהי האדם לנפש תיח". "נשמה שנתתי בך, החייה". "שמעון התימני אומר: אף על הדבר כו". איבעיא להו: לא הודו לו חכמים בשבת, אבל בחול הודו לו? או דלמא לא הודו לו כלל? תא שמע, דתניא: "מתריעין על הדבר בשבת, ואין צריך לומר בחול. רבי חנן בן פוטום, תלמידו של רבי עקיבא, משום רבי עקיבא אומר: אין מתריעין על הדבר כל עיקר". "על כל צרה שלא תבוא על הצפור כו". תנו רבנן: על כל צרה שלא תבוא על הצפור מתריעין עליה, חוץ מרוב גשמים. מאי טעמא? אמר רבי יוחנן: לפי שאין מתפללין על רוב הטובה. ואמר רבי יוחנן: מניין שאין מתפללין על רוב

הטובה? שנאמר "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר", וגו' מאי "עד בלי די"? אמר רמי בר חמא: עד שיכלו שפתותיכם מלומר: "די". אמר רמי בר רב יוד: ובגולה מתריעין עליה. תנאי נמי הכי: שנה שששמה מרובין, אנשי משמר שולחין לאנשי מעמד: תנו ענייכם באחיכם שפגולה שלא יהא בתייהם קבריהם. שאלו את רבי אליעזר: עד היכן גשמים יורדין ויתפללו שלא ירדו? אמר להם: כדי שיעמוד אדם בקרן אפל, וישכשך רגליו במים. והתניא "רדיו"! רגליו פדיו קאמינא. אמר רבה בר בר חנה: לדידי תווא לי קרן אפל, דקם ההוא טייעא פי רכיב גמלא ונקוט רומחא בדיה מיתחו איניבא. תנו רבנן: "נתתי גשמיכם בעתם". לא שבורה ולא צמאה, אלא בינונית. שכל זמן שהגשמים מרובין – מטשטשין את הארץ, ואינה מוציאה פירות. דבר אחר: "בעתם"

וישלח אליו מלאכים לאמר מה לי ולך מלך יהודה לא עליך אתה היום כי אל בית מלחמתי ואלהים אפר לבהלני חרל לך מאלהים אשר עמי וגו' לא עליך אני חולך היום – יאשיה יצא לקראתו למלחמה, ולא נתנו לעבור בארצו, ושלח לו פרעה נבא מלאכים לאמר כו. מאן אלהים – דקאמר ליה פרעה נבא "חדל לך מאלהים אשר עמי". מלמד

– מדכתיב "ויורו המורים", דמשמע: יריות רבות יורו המורים: אמר רב יהודה אמר רב מלמד שעשו כל גופו ככברה. הא כתיב וגתתי שלום בארץ – ולמאי הלכתא כתביה דחמנא לאידך קרא "וחרב לא תעבור בארצכם" – דלא אפילו חרב של שלום. שאין דורו דומה יפה – בעיני המקום. איניעיא להו כמלא תנור תבואה – דהיינו שיעור גדול יותר ממלא תנור פת, דשיעור קטן הוא. שאין דרך למלאות כל חלל התנור פת, אלא בדפנות מדביקין אותו. הא שמע – דקתני חדא כי האי לישנא כמלא פי התנור, דהיינו פת. דאילו תבואה לא מצי קיימא על פי התנור. או דלמא כי דרא דריפתא – שורה של לחם הדבוקין זה אצל זה בפי התנור. אי נמי: שמדביקין זה למעלה מזה עד פי התנור. ובלען – כשחן שלמין. וזהו את הבשר – שאינו מטמא טומאת מת, דנתעכל ונתבטל תוך מעיו. וכגון ששהו ימי עיכול, ופירשא בעלמא הוא. ושימא את העצמות – דלא מתעבלו. מפני רוח רעה – שנכנס בו רוח שידה, ורץ וחולך, ושמא יטבע בנהר או יפול וימות. לסגף – "לענות נפש" מותרגמין: לסגף נפש (במדבר ל). יצטרך לבריות – כי אין בו כח להרוח ולהתפרנס ממינו. דכתיב לנפש חיה – החיה. חנן בן פסום אומר אין מתריעין על הדבר – אפילו בחול, דגזירה היא. רמי בר רב יוד – חכם ששמו יד. ובגולה – בבל, שהיא במצולה. מתריעין על רוב גשמים – שלא ירדו. שלא יהו בתייהם קבריהם – שעמקה היא, וטבעים בתייהם במים. אנשי משמר ואנשי מעמד – מפרש בשלשה פרקים לקמן (כו.א). תנו ענייכם – התבוננו בתפלתכם בתעניות עליהם, שלא ירדו רוב גשמים. קרן אפל – שן סלע גבוה, וכך שמו. וישכשך רגליו במים – כלומה לעולם אין מתפללין. והתניא ידו – עד שישכשך ידו. רגלו כידו – וכיון דיכול לשכשך ברגלו, אי שוחה – יכול לשכשך בידו נמי. טייעא – סודר ישמעאל. ומיתחו – האי טייעא וגמליה ורומחא לרבה בר בר חנה דהוה על קרן אפל. איניבא – תולעת, לשון אחר: כי אנבא *לינרניא בלע"ז. לא שבורה – לא שתיה יותר מדאי, שמטשטשין את הארץ. דכתיב

על שכיבול שפתותיכם מלומר: "די". אמר רמי בר רב יוד: ובגולה מתריעין עליה. תנאי נמי הכי: שנה שששמה מרובין, אנשי משמר שולחין לאנשי מעמד: תנו ענייכם באחיכם שפגולה שלא יהא בתייהם קבריהם. שאלו את רבי אליעזר: עד היכן גשמים יורדין ויתפללו שלא ירדו? אמר להם: כדי שיעמוד אדם בקרן אפל, וישכשך רגליו במים. והתניא "רדיו"! רגליו פדיו קאמינא. אמר רבה בר בר חנה: לדידי תווא לי קרן אפל, דקם ההוא טייעא פי רכיב גמלא ונקוט רומחא בדיה מיתחו איניבא. תנו רבנן: "נתתי גשמיכם בעתם". לא שבורה ולא צמאה, אלא בינונית. שכל זמן שהגשמים מרובין – מטשטשין את הארץ, ואינה מוציאה פירות. דבר אחר: "בעתם"

תענית דף כב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קפט

ולטבוע בו או ליפול ולמות, על בולן יחיד רשאי לסנף ולענות את
עצמו בתענית אף אם יחלש מחמתה. רבי יוסי אומר, אין תיחיד
רשאי לסנף את עצמו בתענית, שמה יחלש מחמת התענית ולא
יהא בו כח להתפרנס מגיעו, ומתוך כך יצטרך לפריות, ואין
הפריות מרחמות עליו, מפני שגרים זאת לעצמו.
ביאור טעמו של רבי יוסי: אומר רב יהודה אומר רב, מאי מעמא דרבי
יוסי, דכתיב (בראשית ב' ז) 'וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה', שנאמר באדם ולא
על שאר בעלי חיים, לדרוש ששקמה שנתתי בך, החייה, ואל תענה
אותה.
שנינו במשנה: שמעון התימני אומר, אף על הדבר בו' ולא הודו לו
חכמים.
הגמרא מסתפקת במחלוקת זו: איבעיא להו, האם לא הודו לו
חכמים שמתריעים בשבת, אבל בחול הודו לו שמתריעים. או
דלמא, לא הודו לו כלל ואף בחול אין מתריעים. פושטת הגמרא:
תא שמע, דתניא בברייתא, מתריעין על הדבר בשבת, ואין צריך
לומר בחול. רבי חנן בן פנחס תלמידו של רבי עקיבא משום רבי
עקיבא אומר, אין מתריעין על הדבר כל עיקר, שאסור להריע
בשבת, וגורו שלא להריע אף בחול שמא יבואו להריע בשבת,
ומבואר שלדעת החולקים אף בחול אין מתריעים על הדבר.
שנינו במשנה: על כל צרה שלא תבא על הצבור בו' מתריעין עליהן
חוץ מרוב גשמים.
ברייתא כדברי המשנה: תנו רבנן, על כל צרה שלא תבא על הצבור
מתריעין עליה, חוץ מרוב גשמים. מבררת הגמרא: מאי מעמא שאין
מתריעים על רוב גשמים. משיבה הגמרא: אומר רבי יוחנן, לפי שאין
מתפללין על רוב הטובה המושפעת בעולם שתופסק. ואמר רבי
יוחנן, בניין שאין מתפללין על רוב הטובה, שנאמר (מלאכי ג' ט) 'הביאו
את כל המעשר אל בית האוצר וגו' והריקתי לכם ברכה עד בלי די',
והיינו שד' נותן ריבוי ברכה ואין להתפלל על הפסקתה. מבררת
הגמרא: מאי 'עד בלי די', שלכאורה משמעו שהיא ברכה שאינה
מספקת. מבארת הגמרא: אומר רבי בר רב (יוד), עד שיכלו ויגיעו
שפתותיהם מלומר די.
מקום שמתריעים על רוב גשמים: אומר רבי בר רב יוד, אין
מתריעים על ריבוי גשמים דווקא במקום גבוה בארץ ישראל,
ובגולה ובבל העמוקה מתריעין עליה, שברבינו גשמים בתיבה
עלולים לשקוע במים. ראינו לדבריו מברייא: תניא נמי הכי, שנה
שנשפיה מרובין, אנשי המשמר – כהנים שמשמרים חל באותו שבוע
להיות במעמד הקרבת הקרבנות (למקם כו.) שולחין לאנשי מעמד
מישראל העומדים להתפלל על הקרבנות באותו שבוע (שם), תנו
ענינם באחיבתם שפגולה להתכוין בתפילתכם גם עליהם, שלא יהא
בתוכם קבירות מרוב גשמים.
השיעור מאימתי מתפללים על כך: שאלו את רבי אליעזר, עד היכן
נשמים יורדין ויתפללו שלא ירדו, כלומר מאימתי יתפללו על כך.
אמר להם, כדי שיעמוד אדם בשן סלע גבוהה הנקראת 'קרן אפל',
וישכשך רגליו במים, שאז ודאי הגיע כעין מבול לעולם, וכונתו
שלעולם אין מציאות שיתפללו על כך. מקשה הגמרא: והתניא
בברייתא, כדי שישכשך ידיו במים. מתרצת הגמרא: רגליו ברגליו
קאמינא, כלומר שאם יכול לשכשך רגליו במים, יכול גם לשחות
ולשכשך ידיו כדברי הברייתא.
הגמרא מבארת גובהו של קרן אפל: אומר רבה בר בר חנה, לדידי
חזיא לי גובה קרן אפל כשעמדותי עליו, דקם ההוא טייצא וסוחר
ישמעאלין מתחת לקרן כי רביב נקלא ונקיט רומחא בידיה, ומתחזי
לי כגודל איניכא – תולעת מרוב גובהו.
ברייתא בענין מידת הגשמים: תנו רבנן, נאמר (ויקרא כו ד) 'וַתְּהִי
גְשָׁמִים כְּעֶתָּה וַתִּהְיֶה הָאֶרֶץ בֹּלָה' וגו', שירדו גשמים המתאימים
להצמיח את הקרקע, שתהא לא שפורה – שתיה מודאי בגשמים,
ולא צמחא מחסרון גשמים, אלא בינונית וראויה להצמיח פירות,
שכל זמן שהגשמים מרובין מדאי, הם משמשין (מקלקלים) את
הארץ, ואינה מוציאה פירות כראוי. דבר אחר,

ו'ושלח אליו מלאכים לאמר, מה לי וקף מלך יהודה, לא עליו אתה
היום כי אל בית מלחמה, ואלהים אחר לבחלני, חדל לך מאלהים
אשר עמי ואל ישיחיתך, כלומר ששלח לומר לו שאין לו עמו כלום
ואינו בא להלחם בו אלא במלך אשור על פי דברי ירמיהו (איכר א
יה). וזו חרב של שלום. ומבואר שאף חרב של שלום עלולה להביא
סכנה ויש להתריע מפניה, ולכן יצא יאשיהו למלחמה.
מבררת הגמרא: אמנם 'אלהים' הראשון קודש, אך מאי 'אלהים
אשר עמי'. משיבה הגמרא: אומר רב יהודה אומר רב, זו עבודה זרה,
שאמר לו שהיא עמו, ואם ילחם בו הוא כנלחם בה, והיא
תשחיתנו. ועל כך אומר ירמיהו, הואיל וקא פסח – שפרעה בוטח
בעבודה זרה, ויכלנא ליה – אוכל לנצחו.
המשך המעשה: נאמר (דברי הימים ב' לה כג) 'וַיֹּדְרוּ הַיּוֹדִים לְמַלְכָּךְ
יָאֲשִׁיָּהוּ וַיֹּאמְרוּ הַמֶּלֶךְ לַעֲבָדָיו הַעֲבִידוּנִי כִּי הִחֲלִיתִי מָאוּל'. מבררת
הגמרא: מאי 'כי החלית מאול'. משיבה הגמרא: אומר רב יהודה אומר
רב, מלמד ששעשו ביריות החיצים כל גופו כבכרה, שמלשון 'וידרו'
היורים' משמעו שירו הרבה.
הטעם שנענש יאשיהו: אומר רבי שמואל בר נחמני אומר רבי (יוחנן)
(יונתן), מפני מה נענש יאשיהו שהרגו פרעה נכד, מפני שהיה לו
לימלך בירמיהו הנביא האם לצאת למלחמה ולא נמלך, ונחשב
כמורה הוראה בפני רבו שחייב מיתה. מבררת הגמרא: מאי דרש
שיצא למלחמה. משיבה הגמרא: שנאמר (ויקרא יו' ו) 'וְחָרַב לֹא תַעֲבֹד
בָּאֲרָצְכֶם', ודרש, מאי 'חרב', אלימא חרב שאינה של שלום אלא
של מלחמה. והבית בר (שם) 'וַתְּהִי שְׁלֹמֹה בָּאֲרָץ', אלא ודאי
הכוונה שאפילו חרב של שלום לא תעבור בארצכם. מוסיפה
הגמרא: והוא אינו יודע שאין דורו דומה יפה בעיניו, שאין מעשיו
טובים, ואינו ראוי לברכה זו.
סוף המעשה: כי הוה יתא נפשיה של יאשיהו, חזא ירמיהו את
שפוטותיה דקא מרחקת תיבות. אמר ירמיהו, שמה חס ושלום מילתא
דלא מהננא כלפי מעלה אומר אנכי צעירה. חזן ירמיהו ושמעיה דקא
מצידי עליה דינא אנפשיה, ואמר (איכר א יח) 'צדיק הוא ה' כי פיהו
מריתי', שלא נמלך בירמיהו. פתח וקרא עליה בהתא שעתא את
הפסוק (שם ד ט) 'דוּחַ אֲפִינוּ מִשִּׁית ה' נִלְכַּד בַּשְּׁחִיתוּתָם', שהצדיק
נלכד ברעת הגוים.
שנינו במשנה: מעשה וידרו וקנים מירושלים לעריהם בו' וגורו
תענית על שנראה כמלא פי תנור שדפון באשקלון.
הגמרא דנה בכוונת המשנה: איבעיא להו, שיעור זה הוא כמלא
חלל התנור מתבואה עצמה, או דלמא מתבואה שאופים ממנה
כמלא תנור פת שמדביקים אותה בדפנותיו כדרך אפייתה, שהוא
שיעור קטן יותר.
הגמרא פושטת: תא שמע, ששנינו בברייתא, גורו תענית על
שנראה כמלא פי תנור שדפון, ומלשון 'פי' מוכח שהוא כמלא
תנור פת שמדביקים אותה בפי התנור, שבתבואה לא ניתן לעשות
כן. ממשיכה הגמרא להסתפק בזה: ועדיין תיבעי להו, האם שיעור
זה הוא ככיסויא דתנורא – כפת המכסה את פי התנור, או דלמא
כי דרא דריפתא דתנור ליה לפוטא דתנורא – שורת פת שמדביקים
סביב פי התנור. מסיקה הגמרא: תיקו.
שנינו במשנה: ועוד נדרי תענית על שאכלו ואכים בו' שני תינוקות
בעבר הירדן. הגמרא מביאה מעשה דומה: אומר עולא משום רבי
שמעון בן יהוידא, מעשה וכלו ואכים שני תינוקות שלמים, ולאחר
ששדו ימי עיכול הקיאו דוד בית הרע, ופא מעשה לפני חכמים,
ומיהרו את הקשר מלטמא טומאת מת. ששדה כשיעור משך ימי
עיכול, ואינו נחשב בשר מת, ומפאו את העצמות, שקשים ואינם
מתעכלים, ונשארים בטומאתם.
שנינו במשנה: על אלו מתריעין בשבת בו' על עיר שהקיפוה נכרים
או נהר ועל הספינה המיטרפת בים.
ברייתא המוסיפה על המשנה: תנו רבנן, אחד עיר שהקיפוה נכרים
להלחם עמה או נהר לשוטפה, ואחד ספינה המיטרפת בים ועומדת
לטבוע, ואחד יחיד שגורף מפני נכרים או מפני לסטין, ומפני רוח
רעה – רוח שידה שנכנסה באדם ורץ בלא דעת, ועלול לרוץ לנהר

לנדותר מפני שאתה מתחטא – חוטא ומתנהג שלא כהוגן לפני
המקום ומבקש ממנו ועושה לך רצונה, כבן שמתחטא על אביו
ועושה לו רצונו, ואומר לו, אבא, הוליכני לרחצני בחמין ומוליכו,
שטפני בצונן ומוליכו, תן לי אגוזים, שקדים, אפרסקים ורמונים
ונותן לו, ועליו הכתוב אומר (משלי כג כה) 'ישמח אביו ואמרו ותגל
וילדתה', אביו הוא אביו שבשמים, 'אמך' זו כנסת ישראל,
וילדתה הם אביו ואמו.

ברייאתא נוספת שבה שבחו את חוני המעגל על מעשיו: תנו רבנן,
מה שלחו בני לשבת הנזיר (סנהדרין) לומר לחוני המעגל לאחר
שהתפלל על הגשמים וירדו, עליך נאמרו הפסוקים (איוב כב כח-ל),
'ותגור אומר וקם לך ועל דרכיך נגה אור, כי השפילו ותאמר גוה
ושח עינים יושע, ימלט אי נקי ונמלט בבר פפיו', ותגור אומר וקם
לך היינו שאתה גורת מלמטה שירדו גשמים, ותקדוש ברוך הוא
מקנים מאמרך מלמעלה, 'ועל דרכיך נגה אור' היינו שדור שנהיה אפל
מרום צער על עצירת הגשמים, הארת בירידת הגשמים בתפלתך
על כך. כי השפילו ותאמר גוה' היינו שדור שנהיה שפל, שהיו
הגשמים מועטים ושפלים, הנפחתו בתפלתך, שירדו גשמים בחזק,
'ושח עינים יושע' היינו שדור ששח – כפף והשפיל עיניו בצונן על
ידי ירידת הגשמים בועף, והשקעתו בתפלתך מן המיתה, שירדו
גשמי ברכה והבאת לו שובע. 'ימלט אי נקי' היינו שדור שלא היה
נקי מעבירות, ולא היה זכאי להפסקת הגשמים אף שהציפו את
העולם, מלמדת בתפלתך ונפסקו הגשמים, 'ונמלט בבר פפיו' היינו
שמלמדתו במעשה ידיו תברורין שהבאת פר הודאה וסמכת ידיך
עליו.

מעשה נוסף בחוני המעגל: אמר רבי יוחנן, כל ימיו של אותו צדיק
היה מצטער על פירוש מקרא זה שנאמר על אחר שבעים שנות
גלות בבל (תהלים קכז א) 'שיר המעלות בשבוע ה' את שיבת ציון היינו
בחלמים, שלאחר שתיגמו הגלות תהיה נראית כחלום, ואמר, הרי
חלום הוא בשניה, ומי אומר דברים שבעין שנים בחלום – וכי יתכן
לישון ולחלום שבעים שנה ברציפות. יומא חד הוה אול באורחא –
יום אחד הלך חוני בדרך, חזיה ליהוא גברא דהוה נטע חרובא –
וראה אדם אחד הנוטע עץ חרובים. אמר ליה חוני, האי עד כמה
שנין קעין – כמה שנים ימשכו עד שעץ זה יהיה טעון בפירות. אמר
ליה, עד שבעין שנין – שבעים שנה. אמר ליה, פשימא לך דהית
שבעין שנין – וכי פשוט לך שתחיה שבעים שנה שאתה טורח
לנטוע עץ זה. אמר ליה, האי [גברא], כלומר אני, עלמא דחרובא
אשכחתי – מצאתי חרובים בעולם, שאבותי שתלו את העצים
עבורי, וכי היכי דשתלי לי אכתי שתי נמי לגברא – וכשם ששתלו
לי אבותי, כך גם אני שותל לבני. אחר כך יתיב קא בריה ריפתא –
ישב חוני ואכל פת, ואתא ליה שינתא ונים – נפלה עליו שינה
ונרדם, אהדרא ליה משוניתא – עלתה סביבותיו שן סלע, ואיכסי
מעיןא של בני אדם, ונים – וכך ישן שבעין שנין. כי קם חזיה ליהוא
גברא דהוה קא מלכט מיניהו – כשקם ראה אדם אחד מלכט
מחרובי אותו עץ. אמר ליה חוני, אתה הוא דשתלית – האם אתה
הוא זה ששתלו, אמר ליה, בר בריה אמא – אני בן בנו של השותל.
אמר ליה, מכך שהעץ הוציא כבר חרובים, וזמן צמיחתם שבעים
שנה, שמע מינה דניימי – מוכח שישנתי שבעין שנין. וכן הוא
לחמריה דאתיילידא ליה רמכי רמכי – ראה את חמורתו, שבעת
שנדרם היתה מעוברת, ועתה נולדו לו עדרים עדרים, כלומר ולדי
ולדות, שילדה זכר ובאה עליו והולידו את כל אלו.
סיום המעשה: אול ליתיה – הלך חוני לביתו ואמר להו – לבני
ביתו, בריה דחוני המעגל מי קיים – האם בנו של חוני המעגל קיים.
אמר ליה, בריה ליתא בר בריה איתא – בנו איננו, אך בן בנו קיים.
אמר להו, אמא חוני המעגל, ולא הימננהו ונאמינהו. אול לבית
המדרש, ושמיניהו לרבנן שהיו שם דקאמרי, התיין שמעתינן –
שמועתנו ברורה כמו בשני חוני המעגל, דכי הוי עייל לבית מדרשא
– שכשהיה נכנס לבית המדרש, כל קושא דהוה להו לרבנן היו
מקשים לו והוה מפרק ומיישב להו. אמר להו חוני לחכמים, אמא

דורשים מ'בעתם', שירדו כלילי רביעיות וכלילי שבתות, שאז אין
טריחה בגשמים, שאין אנשים יוצאים מבתיהם בזמן זה. ואף בשתי
לילות אלו מספיקים להצמיח התבואה, שכן מצינו בימי שמעון בן
שמש, שירדו להם גשמים רק כלילי רביעיות וכלילי שבתות, עד
שנעשו חטים גדולים כשיעור שתי בליות של שור גדול, ושעורים
כגרעיני ויתם, וערשים דרנרי וזהב, וצירו – קשרו ואצרו מהם
דונמא לדורות, להודיע להם כמה החטא גורם לבטל השפע, שבזמן
שעשו רצונו של מקום היתה התבואה מתברכת, שנאמר (ירמיה ה
כה) 'עונותיכם הפכו אלה וחטאותיכם גנעו הפוך מקם'. וכן מצינו
בימי הורדוס, שהיו ישראל עוסקין בבנין בית המקדש – שסתרו
בנינו של עזרא ובנו בנין יפה ממנו, והיו יורדין גשמים כלילה בזמן
שלא עסקו בזה, ולמחר נשכה הרוח ונתפזרו העצים ונרחה החמה,
ויצאו העם למלאכתו, וידעו מכך שה' הוריד גשמים דווקא כלילה
כשאין זה מפריע למלאכתם, שמלאכת שמים בדיחה.
שנינו במשנה: מעשה ששלחו לחוני המעגל וכו'.

תנו רבנן, פעם אחת יצא רוב חודש אדר ולא ירדו גשמים, שלחו
לחוני המעגל שבטחו בתפלתו בהיותו חסיד גדול ובעל מעשים
טובים, התפלל וירדו גשמים, התפלל ולא ירדו גשמים. ענ עונה –
שורה עגולה כעוגה ועמד בתורה, בדרך שעשה חקוק הנביא,
שנאמר (חבקוק ב א) 'על משמרת אעמדה ואתיצבה על מצור וגו'',
שעשה כעין בית אסורים וישב בו, ואמר שלא יזוז ממנו עד שישב
לו ה' על שאלתו. ואמר חוני המעגל לפניו, רבוננו של עולם, בניך
שמו פנינו עלי להתפלל עבורם, מפני שאני כבן בית שנכנס ויצא
תדיר כרצונו לפניך, נשבע אני בשמך הגדול, שאני זו מבאן עד
שתדעם על בניך וירדו גשמים. התחילו גשמים מנספין – לירד
בטיפות מעטות. אמרו לו תלמידיו, רבי, ראינוך ולא נמות – חפצים
אנו לראותך ולא למות ברעב מחמת עצירת הגשמים, כמדויקין אנו
שאינו גשמים יורדין להרוות האדמה ולהצמיח אלא כדי להתיר
שבועתך שלא תזון ממקומך. אמר חוני לפני ה', לא כך שאלתי
כשביקשתי גשמים, אלא התכוונתי לבקש גשמי פירות שיחין
ומעורות, כלומר גשם רב הממלאם, וכשביקש כך ירדו בנפץ
בחוץ, עד שכל טפה וטפה היתה כמלא פי חבית, וישערו חכמים
שאין טפה פחותה משיעור לוג. אמרו לו תלמידיו, רבי, ראינוך ולא
נמות מגשמי זעף אלו, כמדויקין אנו שאינו גשמים הללו יורדין אלא
לאבד העולם. אמר לפניו, לא כך שאלתי, אלא התכוונתי לבקש
גשמי רצון ונדיה. ואז יורד בתקנתו, עד שעלו כל העם להר
חבית מפני הגשמים שמלאו את המקומות הנמוכים. אמרו לו
תלמידיו, רבי, בשם שהתפללת שירדו, כך התפלל וילכו להם
שאיננו יכולים לסבול את ריבויים. אמר להם, כך מקובלני, שאין
מתפללין על רוב הפיכה שלא תושפע לעולם, אולם אף על פי כן,
הביאו לי פר הודאה להודות על רוב הטובה, הביאו לו פר הודאה,
וקמך שתי ידיו עלי ואמר דבר הודאה והקריבו שלמים, ורק לאחר
מכן אמר לפניו, רבוננו של עולם, עמד ישראל שהוצאת ממצרים,
איני יכולין לעמוד לא ברוב טובה ולא ברוב פורענות, בעקט עליהם
במדבר כשחטאו, איני יכולין לעמוד בפני כעסך, ומאידך השפעת
עליהם טובה בירידת המן ועוד ניסים, איני יכולין לעמוד בפני רוב
השפע, כפי שהיה בשלוי (במדבר יא א), ולכן תנהג בישראל בדרך
ממוצעת, והי רצון מלפניך שיפסקו הגשמים ויהא ריוח בעולם
לבריות. מיד נשכה הרוח ונתפזרו העצים, ונרחה החמה, ויצאו העם
לשדה, והביאו להם בטהון ופטריות שצמחו מלחות הגשמים, וידעו
שהיו גשמי ברכה.

המשך המעשה: שלח לו שמעון בן שמש לחוני המעגל, אלמלא חוני
אתה שאתה אדם גדול, גורני עליך נידוי, שהטחת כלפי מעלה לא
כך שאלתי, ומנדים על כבוד הרב. ועוד טעם, שאילו היו שנים אלו
בשני אלהו הנביא שמפתחות גשמים היו בידו של אליהו ונשבע
שלא ירדו גשמים (מלכים א' יז א), וכי לא נמצא שם שמים מתחלל על
ידך, שהרי שבועתך או שבועת אליהו היתה לבטלה, ואף עתה
שמא צדיק אחר נשבע שלא כשבועתכם. אבל מה אעשה לך, שאין

תענית. סדר תעניות אלו – פרק שלישי דף כג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצא רש"י

לשון חטא, כלומר: הוי הולך חזוטה. לשבת נהיית. סנהדרין. דור שהיה אפל – מרוב
צער שלא ירדו גשמים. חוששת בתפלתך – מן המיתה, שהבאת עליהם שובע. של אותו
צדיק – חוני המעגל היה מצטער על המקרא הזה. שיר המעלות – לשון עילוי. היינו
כחולמים – כחלום נרמה גלות בבל שהיה שבעים שנה. שבעין שני בחלמא – בתמיה:
מי איתא דנינים שבעין שנין בחלמיה(כ) – ויש
אדם ישן שבעים שנה בשנה אחת? עד שבעין
שנין – לא טעין פירא בטעניא קמייתא. יתיב –
חוני המעגל וקא כריך רפתא. הכי גרסינן: אנא
עלמא בחרובא אשכחתי, כי היכי דשתלי לי
אבתיא אנא נמי אשתיל לבראי. אהדרא ליה
משוניתא – עלתה סביבותי שן סלע. ואיכמי
מעינא דאניש – ולא אשכחורו חתם. רמבי
רמבי – וולדי וולדות באלו השנים דנינים.
מעוברת זכר היתה, וחור ובא עליה, והולידו.
אמר להו – שאל להו: בנו של חוני המעגל קים
הוא. נהינא לן הני שפעתא. מוגהת לנו
שמועה זו באילו למדונה בחיי של חוני המעגל,
שהיה מפרקה לנו ומגיה לנו יפה יפה. או
הביוחא או מיתותא – ולא גרסינן הכא בחברי
דאיוב, אלא בבבא בתרא (טזג), גבי מעשה
דאיוב, אם אין חבירי של אדם נהגין בו כבוד
בבתולה – נח לו שמוות. אי נמי משום הני
בריוני לא כתוב בספרינו. רפי' ברבא – עוד
בשדה.

לא

דכתיב בתעם – והו בלילי רביעיות ובלילי שבתות, דאין טורח לבני אדם, דאינם הולכין
לדרכים בלילי רביעיות מפני אגרת בת מחלת, בפסחים (ק"ב). שכן מצינו – כלומר:
ושמא תאמר אין סיפק בגשמים של שני לילות בשבת – מצינו בימי שמעון בן שטח בו.
וצריו – קשרו ואצרו. הורדום – סתר בני דעווא, ובנה בנין יפה ממנו, בבבא בתרא
(ד"א). עונה – שורה עגולה, כמו עונה שהיא
עגולה. כדרך ששעה חבוק – כדמפרש
בתרגום של תפלת חבוק "על משמרת
אעמדה" – כמין בית האסורים עשה יושב.
ראינוך ולא נמות – נראה אותך ולא נמות.
בניחותא: השתדל שלא נמות ברבע מפני
עצירת גשמים. פר הורא – להחיות עליה,
ועשה לו סמיכה, והביא שלמים. חוני בזמן
הבית היה. כמחין ופטריות – "בוליו"י בלע"ה,
שיצאו מלחלוח הגשמים וידעו כי של ברכה
היו. אלמלא חוני אתה – ואדם גדול. למדת –
שמנדין על כבוד הרב, שהטח דברים ואמר: לא
כך שאלתי. שאלמלא היו שנים כשני אליהו –
גזירת עצירת גשמים, ומפתח של גשמים ביד
של אליהו גרסינן, לא נמצא שם שמים מתחלל
– בתמיה. שאליהו נשבע "הי' ה' אם ידעה
השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי'
(מלכים א' ז), ואתה נשבע שאין אתה זו עד
שירדו גשמים. נמצא שם שמים מתחלל על יד
– דוה או זה בא ליד שבעת שוא. מתחטא –

שאני זו מכאן עד שתרחם על בניך. התחילו גשמים מנפסין. אמרו לו תלמידיו: רבי, ראינוך, ולא נמות. כמדומין אנו שאין גשמים
יורדין אלא לחתיר שבועתך. אמר: לא כך שאלתי, אלא גשמי בורות, שחין, ומערות. ירדו בועה, עד שכל טפה וטפה כמלא
פי חבית. ושיערו חכמים שאין טפה פחותה מלוג. אמרו לו תלמידיו: רבי, ראינוך, ולא נמות. כמדומין אנו שאין גשמים יורדין
אלא לאבד העולם. אמר לפניו: לא כך שאלתי, אלא גשמי רצון, ברכה, ונדיבה. ירדו בתיקון, עד שעלו כל העם לחר הבית
מפני הגשמים. אמרו לו: רבי, בשם שהתפללת שירדו, כך התפלל וילכו להם. אמר להם: כך מקובלני שאין מתפללין על רוב
הטובה. אף על פי כן, הביאו לי פר הוראה. הביאו לו פר הוראה. סמך שתי ידיו עליו, ואמר לפניו: רבנו של עולם! עמך ישראל
שהוצאת ממצרים אינן יכולין לא ברוב טובה ולא ברוב פורענות. בעסת עליהם – אינן יכולין לעמוד. השפעת עליהם טובה – אינן
יכולין לעמוד. יהי רצון מלפניך שיפסקו הגשמים ויהא ריוח בעולם. מיד נשבה הרוח, ונתפזרו העבים, ונרחח החמה, ויצאו העם
לשרה והביאו להם כמחין ופטריות. שלח לו שמעון בן שטח: אלמלא חוני אתה, גזרני עליך נידוי. שאילו שנים כשני אליהו
שפעתחות גשמים בידו של אליהו, לא נמצא שם שמים מתחלל על ידך? אבל מה אעשה לך, שאתה מתחטא לפני המקום
ועושה לך רצונך, כבן שמתחטא על אביו ועושה לו רצונו. ואמר לו: אפא, הולכיני לרחצני בחמין, שטפני בצונן, תן לי אגוזים,
שקדים, אפרסקים, ורמונים, ונותן לו. ועליך הכתוב אומר: "ישמח אביך ואמך ותגל יולדתיך". תנו רבנן: "מה שלחו בני לשבת
הגזית לחוני המעגל? ונתנו אמה, וקם לך, ועל דרכיך נגה אור". ונתנו אמה – אתה גזרת מלמטה, והקדוש ברוך הוא מקיים
מאמרך מלמעלה. ועל דרכיך נגה אור – דור שהיה אפל הארץ בתפלתך. כי השפילו, ונתאמר: גוה – דור שהיה שפל, הנבחתו
בתפלתך. ויש עינים יושע – דור ששש בעונו, הושעתו בתפלתך. ימלט אי נקי – דור שלא היה נקי, מלמטו בתפלתך. ונמלט
בבר פפיד – מלמטו במעשה ידיך הברורין. אמר רבי יוחנן: כל ימיו של אותו צדיק, היה מצטער על מקרא זה: "שיר המעלות:
כשוב ה' את שבת ציון, היינו בחלמים". אמר: מי איפא דנינים שבעין שנין בחלמא? יומא חד הוה זול באורחא, חזיה ליהוא
גברא דהוה נטע חרובא. אמר ליה: "הא עד כמה שנין מעין?" אמר ליה: "עד שבעין שנין". א"ל: "פשיטא לך דתניית שבועין
שנין?" אמר ליה: "הא גברא עלמא כחרובא אשכחתי. כי היכי דשתלי לי אבתיא, שתלי נמי לבראי". יתיב קא פריך ריפתא.
אתא ליה שניתא גים. אהדרא ליה משוניתא איפסי מעינא, ונים שבעין שנין. כי קם, חזיה ליהוא גברא דהוה קא מלמט מינייהו.
אמר ליה: "אתה הוא דשתלתיה?" א"ל: "בר בריה אנא". אמר ליה: "שמע מינה דניימי שבעין שנין". תוא לחמריה דאתילידא ליה
רמבי רמבי. זול לביתיה אמר להו: "בריה דחוני המעגל מי קיים?" אמרו ליה: "בריה ליתא, בר בריה איתא". אמר להו: "אנא
חוני המעגל". לא הימננה. זול לבית המדרש שמעניהו לרבנן דקאמרי: "נהינן שמעתתין כבשני חוני המעגל, דכי הו' עייל לבית
מדרשא כל קושיא דהוה לרבנן הוה מפרק להו". אמר להו: "אנא ניהו", ולא הימננהו, ולא עבדי ליה יקרא כדמבעי ליה. חלש
דעתיה, בעי רחמי, ומית. אמר רבא, היינו דאמרי אינשי: "או חברותא או מיתותא". אפא חלקיה בר בריה דחוני המעגל הוה, וכי
מצטריך עלמא למיטרא הוה משרדי רבנן לגביה, ובעי רחמי ואתי מיטרא. וזמנא תרא איצטריך עלמא למיטרא, שדור רבנן וזמנא
דרבנן לגביה למבעי רחמי דגית מיטרא. זול לביתיה ולא אשכחנהו. זול ברבא ואשכחנהו דהוה קא רפי. ויבו ליה שלמא

ולא

קצב תעניות סדר תעניות אלו – פרק שלישי דף כג עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רש"י

25 לאבא, כסבורין עלי שאני אביהן, הכי גרסינן: שהיה מחבא, ולא גרסי' שהיה מחבא בבית
26 הכבא – כי הוה בעי רחמי אמאי הוה מחבא עצמו מרוב ענוה, ומאן דגרס בית הכבא –
27 כלומר: מתחבא בבגדיו כשהוא נכנס להסך את רגליו, מרוב צניעותו, רב הווא ורב חסדא
28 – חסדי דבבל מפרסמין את הדבר, ושל ארץ ישראל צנועין ולא מודיעין שבא המטר
29 בשבילם. תא ליכניף אחרדי – אלמא: משום חד
30 מעניהו לא אתי מיטרא. תקיף דארין ישראל
31 רבי יונה – וקא חזינן דמחמתיה אתי מיטרא.
32 גואלקא – *טשק"א בלע"ז, ואייתי בוואז עיבורא
33 – חגן, משום כפנא, שאפילו לבני ביתו לא היה
34 מודיע. אייתי לן מר מעיבורא – דבעית למיזבן,
35 רווחא עלמא – דליהי שובע, ואהכי לא זבני
36 ביוקרא דהשתא. הווי קא חלפי – דבי נשיאה,
37 חתם – עליה מערתא דרבי יונה, אינקוש –
38 נדבוק בקרקע שעל גבי מערה, ולא הוי יכולין
39 לזוז ממקומן, עתירי דבי חמי – עשירים של בית
40 חמי, ליענו – יהיו עניים, קא דחקי לי – ליתן
41 לחן פרנסה, לא מקבלי עלי אינשי בתי – אין
42 אשתי מקובלת עלי, שאינה יפה, מגנדרא –
43 מתגדלת עלי מתוך גבהות יופיה, מגנדרא –
44 מלשון "מקום גבוה" לי אבותי להתגדר בו
45 (חולין 1א), עמי חיתה ושלחתי – דבר זה היה
46 בידי, שכל מה שאני מבקש הוי נותנין לי,
47 ועכשיו אין תפלותי מקובלת כל כך, דמן דיוקרת
48 – מקום.

יבמא

1 לא אסבר להו אפיה – לא החזיר להם פניו. בפניא – לפנות ערב, כשהלך לביתו. דלינוה
2 למניה – הגביה בגדיו אחר כתיפו, כדי שלא יקרעו. בי מיקשטא – בתכשיטין. לאיניא
3 – עליה, זייתא – זית, מווייתא דביתיהו – מאותו הרוח שאשתו שם עלו העבים תחלה,
4 שהיא נענית תחילה, לא אפני – לא אתבטל ממלאכתי, כמה יומא דמיפגרי רבנן (שבת
5 קטב), מאי מעמא דרת – מדוע נשאת הטלית
6 על כתף אחת, ולא נתת בכתף תחת המשאו.
7 להכי שאלה לי – להתעטף בה, ולהכי לא
8 שאלה לי – להטיל עליה קרצין, לקרעה. כמיא
9 לא חזינן – מה דאית בה, ושמא ישכנו דג או
10 נחש, דלא בדקיתו לי – אם כשרים אם פריצים,
11 דאמר מר (במסכת דרך ארץ רבה פרק ה): כל
12 אדם יהי בעיניו כלסטים, שובת הנאה חנם –
13 דאינהו לא הוו קא אבלי, דליכא ריפתא, וקא
14 מחזיקין בהו טובה חנם, ינוקא קאי בני נשאתא
15 – קמי רביה, ולא אתי כולי יומא, דאיתתא
16 שכיחא בביתא – כל יומא, וכי מצטרף ענייא
17 מיד – אולה ויהבה, ועוד דמקרא הנייתה –
18 שדבר אכילה היא נותנת לעני, והוא בלא טורח,
19 ממה שהיתה נותנת מעות ויטריה העני עד
20 שיקנה, אי נמי – אדכי קדים עניי דידה, משום
21 ברינוי – בורים עמי הארץ, ינוקי דבי רב –
22 להמריר לבו, ויתכין בתפלתו, בשיפולי –
23 בשולי בגדיו, אבא אבא – כך רגלים לקרותה,
24 כיתום שאמר אבי אבי, שאין מכירין – בין חוני

18 ליה: "ידעין דמיטרא מחמת מר הוא דאתא, אלא לימא לן מר הני מילי דתמיהא לן: מאי מעמא בי הדיבנא למר שלמא לא אסבר
19 לן מר אפיה?" אמר להו: "שכיר יום הוא, ואמינא לא איפגרי". "ומאי מעמא דרא מר ציבי אחד פתפיה וגלימא אחד פתפיה?"
20 אמר להו: "טלית שאולה היתה. להכי שאלתי, ולהכי לא שאלתי". "מאי מעמא פולא אורחא לא סיים מר מסאניה, וכי מטי למיא
21 סיים מסאניה?" אמר להו: "פולא אורחא חזינא; כמיא לא קא חזינא". "מאי מעמא בי מטא מר להיזמי והיני, דלינהו למניה?" אמר
22 להו: "זה מעלה ארוכה, וזה אינה מעלה ארוכה". "מאי מעמא בי מטא מר למתא, נפקא דביתיהו דמר בי מיקשטא?" אמר להו:
23 "בדי שלא אתן עיני באשה אחרת". "מאי מעמא עיילא היא ברישא, והדר עייל מר אפתרה, והדר עיילין אנן?" אמר ליה: "משום
24 דלא בדקיתו לי". "מאי מעמא בי פריך מר ריפתא, לא אמר לן איתו ברוכו?" "משום דלא נפישא ריפתא, ואמינא לא אחזיק
25 בהו ברבנן סיבותא בחנפם". "מאי מעמא יהיב מר לינוקא קשישא חדא ריפתא ולוטררא תרי?" אמר להו: "האי קאי בביתא, והאי
26 יתיב בבי כנישתא". "ומאי מעמא קדים סלוק עגני מהך זותא דתוות קיימא דביתיהו דמר לעגנא דידיה?" "משום דאיתתא שכיחא
27 בביתא, ויהבא ריפתא לעגני, ומקרא הנייתה, ואנא יהיבנא וזוא, ולא מקרא הנייתה. אי נמי, הנהו בירויני דהוו בשיכבותן, אנא
28 בעי רחמי דלימותו, והיא בעיא רחמי דליהדרו בתיובתא, ואהדרו. חנן הנחבא פר ברתיה דחוני המעגל הוה. בי מצטרף עלמא
29 למיטרא, הוו משדרי רבנן ינוקי דבי רב לגביה, ונקמי ליה בשיפולי גלימיה ואמרו ליה: "אבא, אבא, הב לן מיטרא!" אמר לפני
30 הקדוש ברוך הוא: "רבונו של עולם, עשה בשביל אלו שאין מכירין בין אבא דיהיב מיטרא לאבא דלא יהיב מיטרא". ואמאי קרי
31 ליה חנן הנחבא? מפני שהיה מחביא עצמו בבית הכפא. אמר ליה רבי זריקא לרב ספרא: תא חזי מה בין תקיפי דארעא דישאאל
32 לחסדי דבבל. חסדי דבבל רב הווא ורב חסדא. בי הוה מצטרף עלמא למיטרא, אמרי: "ליכניף הדי דרבי וניבעי רחמי. אפשר דמירצי
33 הקדוש ברוך הוא דייטי מיטרא". תקיפי דארעא דישאאל, בגון רבי יונה אבוא דרבי מני, בי הוה מצטרף עלמא למיטרא, הוה עייל
34 לביתיה, ואמר להו: "הבו לי גואלקן, ואזיל ואייתי לי בוואז עיבורא". בי הוה נפיק לבגרא, אזיל וקאי בדוכתא עמקתא, דכתיב:
35 "ממעמקים קראתיה, ה". וקאי בדוכתא צניעא ומכפי בשקא, ובעי רחמי, ואתי מיטרא. בי הוה אתי לביתיה, אמרי ליה: "אייתי
36 מר עיבורא?" אמר להו: "אמינא, הואיל ואתא מיטרא השקא, רווח עלמא". ותו, רבי מני בריה הווי קא מצערי ליה דבי נשיאה.
37 וישתטח על קברא דאבוא, אמר ליה: "אבא, אבא, הני מצערו לי". יומא חד הווי קא חלפי התם, אינקוש פרעא דסוסותיהו,
38 עד דקבילו עליהו דלא קא מצערו ליה. ותו, רבי מני הוה שכיח קמיה דרבי יצחק בן אלשיב. אמר ליה: "עתירי דבי חמי קא
39 מצערו לי". אמר: "ליענו", ואיענו. אמר: "קא דחקו לי". אמר: "לעיתרו", ואיעתרו. אמר: "לא מיקבלי עלי אינשי ביתי". אמר
40 ליה: "מה שמה?" "חנה". "תתייפי חנה", ונתייפת. אמר ליה: "קא מגנדרא עלי". אמר ליה: "אי הכי, תחזור חנה לשחרוריתה",
41 וחזרה חנה לשחרוריתה. הנהו תרי תלמידי דהוו קמיה דרבי יצחק בן אלשיב ואמרו ליה: "ניבעי מר רחמי עלן דניחפים טובא!"
42 אמר להו: "עמי היתה, ושלחתיה". רבי יוסי בר אבין הוה שכיח קמיה דרבי יוסי דמן יוקרת. שבקיה ואתא לקמיה דרב אשי.

יבמא

תענית דף כג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קצב

מאי טעמא עיילא היא ברישא וחדר עייל מר אבתרה – ומדוע
כשנכנסת לביתך אשתך נכנסה תחילה ואתה נכנסת אחריה, וחדר
עיילין אמן – ורק לאחר מכן אנו נכנסנו, הרי אסור לילך אחרי
אשתו (ברכות סא.). אמר להו, משום דלא בדיקו לי – שאינכם
בדוקים לי אם אתם כשרים או פרוצים, ולכן לא הנחתה לילך
סמוך לכם, שמה תבואו לידי עבירה.
עוד שאלוהו, מאי טעמא כי בריך מר ריפתא לא אמר לן איתו
ברובו – מדוע כשאכל הרב לחם לא אמר לנו בואו ואיכלו עמי.
אמר להם, משום דלא נפישא ריפתא – שאין הרבה לחם בבית, ואף
אם הייתי מזמינכם לא הייתם אוכלים רק מחזיקים לי טובה על
הזמנתי, ואמינא לא אחזיק בהו בדיקן מיכותא בהם – ואמרתיו
שלא יחזיקו לי חכמים טובה בחינם. עוד שאלוהו, מאי טעמא יהיב
מר לינקא קשישא חדא ריפתא ולוותרא תרי – מדוע נתת לגדול
פרוסת לחם אחת ולקטן שתיים, הרי אכילת הגדול מרובה יותר.
אמר להו, האי קאי בבייתא – הגדול נמצא בבית כל היום ובידו
לאכול במשך היום, והאי יהיב בביי פנישתא – והקטן יושב כל היום
בבית הכנסת אצל רבו, וחוזר רק בסוף היום, ולכן עתה צריך
לאכול יותר.
עוד שאלוהו, ומאי טעמא קדים סלוק עניי מהך וייתא דתנות קיימא
דבייתו דמר לעניא דידיה – ומדוע עלו העניים תחילה מצד אשתו
ורק לאחר מכן עלו מצידו. השיב להם, זכותה רבה יותר, משום
דאיתתא שכיחא בבייתא – שהאשה מצויה בבית כל היום, ויהבא
ריפתא לעניי – ונותנת לחם לעניים, ומקרבא הנתייה – ונותנת
לעניים דברי מאכל שאינם צריכים לטרוח בהם והנאתם קרובה,
[ואילו אמא יהיבנא] וזווא ולא מקרבא הנתייה – אני נותן לעניים
רק כסף שאין הנאתו קרובה, שהרי עליהם לטרוח ולקנות בו
אוכל. אי נמי – ואגו יתכן שזכותה רבה מטעם אחר, משום הנחז
בדידיה דהווי בשיבבותן – אותם בורים ועמי ארצות שדרו
בשכנותינו, [אנא] בעי רחמי דלימותו – ואני בקשתי רחמים
שימותו ויפסיקו לחטוא, והיא בעיא רחמי דליהדיה בתיובתא –
ביקשה רחמים שיחזרו בתשובה ויחיו, [ואהדיהו] – ואכן חזרו
בתשובה, ומדה כנגד מדה, בזכותה ריחם ה' על ישראל אף
שחטאו, ולכן עלו העניים מצידה תחילה.
מעשה נוסף נכבד של חוני המעגל: חנן הנחבא בר ברתיה דחוני
המעגל הוה – היה בן בתו של חוני המעגל, כי מצמריר עלקא
למיטרא – וכשהיה העולם צריך למטר, הווי מצמריר רבנן יגנן דבי
רב לגביה – היו חכמים שולחים אליו תינוקות של בית רבן לעורר
רחמי שיתכבין בתפילתו, ונקמי ליה בשיפולי גלימיה – והיו הילדים
אוחזים בשולי בגדיו, ואמרו ליה, אנא אנא, הב לן מיטרא – הבא
לנו גשם. ואז אמר לפני תפלתו ברוך הוא, רבוננו של עולם, עשה
בשביל אלו שאין מבירין בין אבא דיהיב מיטרא – ה' שהוא אב
הנותן גשם, לאבא דלא יהיב מיטרא – לאב שאינו יכול לתת גשם
שהוא אני חנן, כלומר ססבורים שאני כאביהם שבשמים שיכול
להוריד גשם. מבארת הגמרא: ואמאי קרי ליה – ומדוע היה נקרא
חנן הנחבא, מפני שהיה מחביא עצמו בבגדיו בבית הכנסת מתוך
צניעותו.
חילוק בין החכמים בתפילתם על הגשמים: אמר ליה רבי זריקא
לרב ספרא, תא חזי [מה] בין תקיפי דארישא דהשירא דבבל
– בא וראה מה בין החכמים התקיפים שבארץ ישראל לחכמים
החסידיים של בבל, דהסיד דבבל שהם רב הונא ורב חסדא, כי הוה
מצמריר עלקא למיטרא – כשהיה העולם צריך למטר אמר, יגבינן
חדרי וינבעי רחמי – נתאסף יחד ונבקש רחמים אפשי דמירצי
תקדוש ברוך הוא דיימי מיטרא – אולי יתרחצו ה' ויוריד גשם, ובכך
היה מתפרסם שהתפללו על הגשמים. ואילו תקיפי דארישא
דישרא, כגון רבי יונה אבות [אביו] דרבי מני, כי הוה מצמריר
עלקא למיטרא, הוה עייל לביתיה – היה נכנס לביתו ואמר להו –
לבני ביתו כדי שלא ידעו שהולך להתפלל על כך, הבו לי גואלקין
[שקים] ואייל – ואלך לשוק ואיתי לי בוזא עיבורא – ואקנה

ולא אסבר להו אפיה – לא הסביר להם פניו כלל. בפניא – לפנות
ערב, כי הוה מנקט ציבי – כשהיה מולקט עצים והולך לביתו, דרא
ציבי ומרא בחד בפתא – נשא עצים ומעדר בכתפו האחת, ואת
הגלימא בחד בפתא – בכתפו השניה, וכולה אורחא לא סיים מסאני
– וכל הדרך לא נעל נעליו, ורק כי מטי למיא סיים מסאניה –
כשהגיע למים והיה צריך לעבור בתוכם נעל נעליו. כי מסא
להיומי וחיגי – כשהגיע לקוצים וברקנים, דלינהו למניה – הגביה
גדו על כתיפו שלא יקרע. כי מסא למתא נפקא דבייתו לאפיה
כי מיפשטא – כשהגיע לעיר יצאה אשתו לקבל פניו כשהיא
מקושטת בתכשיטים. כי מסא לבייתא עלת דבייתו ברישא וחדר
עייל איהו – כשהגיע לביתו נכנסה אשתו בתחילה ואחר כך הוא
נכנס, וחדר עיילי רבנן – ורק לאחר מכן נכנסו החכמים שהתלוו
אליו. לאחר שנכנס יתיב וברוך ריפתא – ישב בביתו ואכל לחם,
ולא אמר להו לרבנן תו ברובו – בואו איכלו עמי, פלג ריפתא לינקי
– ובשחלק מן הלחם לילדיו, לקשישא חדא ולוותרא תרי – לבנו
הגדול נתן פרוסה אחת ולקטן שתיים. לאחר הסעודה אמר לה
דבייתו, דענא דרבנן משום מיטרא קא אתו – יודע אני שהוא
החכמים לבקש ממני שאתפלל שירד גשם, ולכן ניפק לאיגרא –
נעלה לעליית הגג וינבעי רחמי – ונבקש רחמים מאת ה', אפשי
דמירצי – אולי יתרחצו תפלתו ברוך הוא לתפילתו וייתי מיטרא,
ולא נחזיק מיכותא לנפשין – טובה לעצמינו בכך, שכיון שאנו
מתפללים בעלייה לא ידעו שמחמת תפילתנו ירדו. סקו לאיגרא –
עלו לגג, וקם איהו בחדא וייתא וייתא בחדא וייתא – עמד הוא
בזווית אחת ואשתו בזווית אחרת, והעתיירו שירדו גשמים. שמע ה'
לתפילתם, וקדים סלוק עניי מהך וייתא דבייתו – העניים עלו
תחילה מן הצד שעמדה אשתו והורידו גשמים, שהיא נענתה
תחילה.
המשך המעשה: כי נחית – כשירד מן הגג, אמר להו אבא חלקיה
לחכמים, אמאי אתו רבנן – מדוע באו החכמים. אמרו ליה, שדרי
לן רבנן לגבי דמר למיבעי רחמי אמיתרא – שלחנו חכמים אליך
לבקש שתתפלל על הגשמים. אמר להו, ברוך המקום שלא הצריך
אתכם לאבא חלקיה, שקודם בקשתכם כבר החל לרדת גשם. אמרו
ליה, דיענין דמיטרא מחמת מר הוא דאתא – יודעים אנו שהגשם
בא מחמת תפילתך, אלא לימא לן מר הני מילי דתמיחא לן – יבאר
לנו הרב כמה דברים הממוהים לנו.
ואלו שאלותיהם ותשובותיו: שאלוהו, מאי טעמא כי יהיבנא למר
שלמא לא אסבר לן מר אפיה – מדוע כששאלנו בשלומך בשדה
לא הסברת לנו פניך. אמר להו, שכייר יום הווא – הייתי שכיר יום
אצל בעל השדה, ואמינא לא אפשי – ואמרתיו שאיני רשאי
להתבטל ממלאכתי להשיב לכם. עוד שאלוהו, ומאי טעמא דרא
מר ציבי אחד בפתיה וגלימא אחד בפתיה – ומדוע סחבת את
העצים על כתפך האחת ואת הגלימא על הכתף השניה, ולא
הנחת את הגלימא תחת העצים להקל משאך. אמר להו, סלית
שאולא היתה, להכי שאלי ולהכי לא שאלי – ורק ללבושה
שאלתי, ולא להניח עליה עצים ולקורעה. עוד שאלוהו, מאי
טעמא כולה אורחא לא סיים מר מסאניה וכי מטי למיא סיים
מסאניה – ומדוע כל הדרך לא נעלת נעליך, ונעלתם רק כשהגעת
לעבור במים. אמר להו, בכולה אורחא חוינא – בכל הדרך רואה
אני את דרכי ונזהר מתקלות גם בלא נעלים, ובמא לא קא חוינא
– אך במים איני רואה את דרכי, ושמאי שי נחש או דג שעלול
לנשכני. עוד שאלוהו, מאי טעמא כי מסא מר להיומי וחיגי דלינהו
למניה – ומדוע כשהגעת לקוצים הגבחת בגדיך שלא יקרעו, ולא
חששת לפציעת גופך בקוצים. אמר להו, זה – פציעת הגוף מעלה
אריבה אחר כך, וזה – קריעת הבגדים אינה מעלה אריבה, שלא
אוכל לתקנם כראוי.
עוד שאלוהו, מאי טעמא כי מסא מר למתא נפקא דבייתו דמר כי
מיפשטא – מדוע כשהגעת לעיר יצאה אשתך לקראתך כשהיא
מקושטת. אמר להו, בדי שלא אתן עיני פאשה אחרת. עוד שאלוהו,

בִּירְתָּא, כִּד הוּוּ חוּוּ לִיה נִבְאִי צִדְקָה הוּוּ מְשֻׁוּ מִינִיה – כִּשְׁהוּ רֹואִים
 אוֹתוּ גִבְאֵי צִדְקָה הִיוּ נִחְבָּאִים מִפְּנֵי, מְשֻׁוּ דְכָל מָאִי דְהָהּ גְּבִיה
 יְהִיב לָהּ – שְׂכַל מַה שְׁהִיה אֲצִלוּ הִיה נֹוֹתן לָהֶם עֲבוּר הֶעֱנִים, וְלֹא
 רָצוּ לִקְחַת כָּל רְכוּשֹׁ. יוֹמָא חַד הָהּ פְּלִיק לְשִׁקָּא לְמִזְבֵּן נְדוּנָא
 לְבִרְתִּיה – הִיה עוֹלָה לְשׁוֹק לִקְנוֹת נְדוּנָא לְבִתּוּ לִקְרֹאת נִישׁוּאִיה,
 חִיּוּהוּ נִבְאִי הַצִּדְקָה וּמְשֻׁו מִינִיה, אֱלֹא וְהָהּ בְּתַרְיִיהוּ – הֵלֶךְ רֹרִץ
 אַחֲרֵיהֶם, וְכִשְׁהִשְׁגִּים אֲמַר לָהּ, אֲשַׁבְּעִיכּוּ בְּמָאִי עֲסָקִיתוּ –
 מִשְׁבִּיעֵכֶם אֲנִי שְׁתֹּאמְרוּ לִי בְּמַה אַתֶּם עוֹסְקִים. אֲמָרוּ לִיה, עוֹסְקִים
 אֲנִי בִּיתוֹם יִתְוֹמָה לְהַשְׁיֵאם. אֲמַר לָהּ, הַעֲבֹדָה וְלִשְׁוֹן שְׁבוּעָה שְׁחָן
 קוֹדְמִין לְבִתִּי בְּצַרְכִּי הַנִּישׁוּאִין. שְׂקָל כָּל דְּהָהּ בְּתַרְיִיה, וְהָהּ לָהּ –
 לִקַּח כָּל מַה שְׁהִיה אֲצִלוּ לְצוֹרֵךְ הַנְּדוּנָא וְנָתַן לָהֶם, וּפְשָׁ לִיה חַד
 וּזְמָא – וְנִשְׁאֵר לוֹ זֹו אֶחָד שֶׁהַחֲזִירוּ לוֹ הַגִּבְאִים מֵאֲחֵר שְׁלֹא הִיוּ
 זְקוּקִים לוֹ, וְכֵן לִיה חִיּוּ – וְקֵנָה בּוֹזֹו זֹו חִיטִּים, וְאִסְפִּיק שְׂרִייה
 בְּאֶבְלָא – וְהַעֲלָה אוֹתָם לְבִיתוֹ וְזָרְקָם בְּאוּצֵר שֶׁל חִיטִּים. אַחֲרֵי כֵן
 אֲתֵי דְבִיתָהּ וְאִמְרָה לָהּ לְבִרְתִּיה – בֵּאָה אִשְׁתּוּ וְאִמְרָה לְבִתּוּ, מָאִי
 אִיְתִי אֲבוּךָ – מַה הֵבִיא אֲבִיךָ מִן הַשּׁוּק. אֲמָרָה לָהּ, כָּל מַה דְּאִיְתִי,
 בְּאֶבְלָא – שְׂרִי – בְּאוּצֵר זָרַק. אֲתֵי לְמִפְתַּח כִּבְשָׁ
 דְּאֶבְלָא – בֵּאָה לְפִתּוֹת אֶת דַּלַּת הָאוּצֵר, וְהָהּ אֶבְלָא דְּמִלִּיאִי אֲתֵי
 וְרֹאתָהּ אֶת הָאוּצֵר שֶׁהִתְמַלָּא כּוֹלוֹ חִיטִּים, וְקָא נִפְקָא בְּצִינְוָא
 דְּדִשָּׁא – וְהִיוּ חִיטִּים כִּה רְבוּת עַד שֶׁהִיוּ יוֹצְאוֹת בַּחוּר שֶׁבִּמְפִּתָּן
 הִדְלַת שְׁבוּ סוֹבֵב צִירָה, וְלֹא מִיפְתַּח בְּכָא – וְלֹא יִכְלָה הִדְלַת
 לְהִפְתַּח מִרְבּוֹב חִיּוּ. אֱלֹא בְּרִיתָה – הִלְכָה בְּתוֹ לִבִּי מִדְּרִשָּׁא, וְאִמְרָה
 לִיה – לֵאבִיָּה, בֵּא וְרֹאָה מַה עָשָׂה לָךְ אוֹתְכָךְ – הַקִּבְכָּה, שְׂכַל הָאוּצֵר
 הִתְמַלָּא מִמַּעַט חִיטִּים שֶׁהִבֵּאת. אֲמַר לָהּ, הַעֲבֹדָה שְׁחָרִי הֵן
 כְּהִרְשָׁ עֲלֶיךָ, כְּלוּמָר, כִּסְף זֶה יִהְיֶה לְצִדְקָה, מְשֻׁוּ שֶׁאֲסוּר לִיהֲנוֹת
 מִמַּעַשֵׁי נְסִים, וְאִין לָךְ בֵּתָן חֶלֶק אֱלֹא בְּאֶחָד מִעֲנֵי יִשְׂרָאֵל הַמִּתְפַּרְס
 מִן הַצִּדְקָה.
 הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְהִבְיֵא מַעַשֵׁי הַחֲכָמִים בְּתִפְלֵתָם עַל הַגְּשָׁמִים: רַבִּי
 יְהוּדָה נִשְׁיָאָה בֵּן רַבִּן גַּמְלִיאֵל בֵּן רַבִּי גִּזְרִי תַעֲנִיתָא עַל עֲצִירַת גְּשָׁמִים
 וּבְקֵי רַחֲמֵי – וּבִיקֶשׁ רַחֲמֵי, וְלֹא אֲתָא מִיִּשְׂרָאֵל – וְלֹא יִרְדּוּ גְשָׁמִים.
 אֲמַר, בְּמַה אֵיכָא מִשְׁמַוְּאֵל הַרְמִיָּה לִיהוּדָה בֵּן גַּמְלִיאֵל – כִּמְהָ הִבְדֵּל
 יֵשׁ בֵּין שְׁמוּאֵל הַנְּבִיא אֱלִי, שֶׁבִּשְׁמוּאֵל נִאֲמַר (שְׁמוּאֵל א' יב יד) –
 'הֲלוֹא צִרִיר חֲטִים הַיּוֹם וְגו', וְיִקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל ה' וַיִּתֵּן ה' קֶלֶת
 וּמִקֵּר בַּיּוֹם הַהוּא, שֶׁנִּעֲנָה מִיד אֵף הַתְּפִלָּה לְבַד וּבַעֲת הַקִּצֵּר,
 וְאִילוּ אֲנִי שֶׁהִטְלוּ עָלַי לְבַשְׁךָ רַחֲמִים, אֵף שֶׁעָתָה עַת הַגְּשָׁמִים
 וְגוֹזֶרֶת תַּעֲנִית יִחָד עִם הָרַבִּים, לֹא נִעֲנִיתִי, אִי לֹא לְדוֹר שְׁבִין נִתְקַע
 – שֶׁנִּתְמַנָּה לוֹ נִשְׂיָא כּוֹחַ שְׁאִין נִשְׁמַעַת תְּפִילָתוֹ, וְאִי לֹא לְמִי שֶׁעָלָהּ
 בְּמִיּוֹ כֶּךָ – שֵׁשׁ בִּימֵי צָרָה וְאִין מִי שְׁרָאִי לְהַתְּפַלֵּל עֲלֶיהָ. וּמִתּוֹךְ
 כֵּךְ חֵלֶשׁ דַּעֲתִיהָ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה וְאִוּ אֲתָא מִיִּשְׂרָאֵל.
 מַעֲשֵׂה נֹוֶסֶף: רַבִּי נִשְׁיָאָה (גִּזְרִי) [גִּזְרִי] תַעֲנִיתָא – בְּבֵית הַנִּשְׂיָא גִזְרִי
 תַעֲנִית עַל הַצִּיּוּר שֶׁתַּעֲנֵנוּ לְמַחֵר מִפְּנֵי עֲצִירַת גְּשָׁמִים, וְלֹא
 אוֹדְעִיָהּ – וְלֹא הוֹדִיעָה לְרַבִּי יוֹתָנִן וְלְרִישִׁי לְקִישִׁי שֶׁיִּקְבְּלוּ עֲלֶיהָ
 הַתַּעֲנִית, אֲלֹא רַק לְצִפְרָא – בְּבוֹקֵר יוֹם הַתַּעֲנִית אוֹדְעִיָהּ. אֲמַר לִיה
 רִישִׁי לְקִישִׁי לְרַבִּי יוֹתָנִן, הֵא לֹא קִבְלִיָּא עָלֶךָ מֵאוֹדְתָא – הָרִי לֹא
 קִיבְּלָנוּ עֲלֵינוּ אֶת הַתַּעֲנִית מֵאֲתֵמּוֹל וְשִׁמָּא לֹא נִתְפַּלֵּל תְּפִילַת
 תַּעֲנִית. אֲמַר לִיה, אֲנִי בְּתַרְיִיהוּ גִרְדִּין – נִגְרָרִים אֲנִי אַחֲרֵיהֶם וְהֵם
 קִיבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַתַּעֲנִית מֵאֲתֵמּוֹל, וְלִכְךָ אֲנִי יֹכִילִים לְהַתְּפַלֵּל.
 מַעֲשֵׂה נֹוֶסֶף בַּעֲנִין: זֶה רַבִּי נִשְׁיָאָה גִזְרִי תַעֲנִיתָא עַל עֲצִירַת גְּשָׁמִים,
 וְלֹא אֲתָא מִיִּשְׂרָאֵל – וְלֹא הוֹעִילָה הַתַּעֲנִית שִׁירָדוּ גְשָׁמִים. תָּנָא לָהּ
 אוֹשְׁעִיא וְעִירָא דְּמִן חֲבֵרָא – שֶׁנָּה לָהֶם אוֹשְׁעִיא הַצִּעִיר שֶׁבִּישִׁיבָה,
 נִאֲמַר (בְּמִדְבָר טו כד) 'וְהָיָה אִם מִעֲנִי הַעֲרָה נִעֲשֶׂתָה לְשִׁנְגָה', עֲנִי
 הַעֲרָה' הֵם זְקִנָּה שֶׁמֵּאִירִים עֲנִי הַעַם. וּרְדִישׁוּ מִשְׁלָל לְכֻלָּה שְׁהִיא
 בְּבֵית אֲבִיהָ, וְאִין מְכִירִים בָּהּ אִם גּוֹפָה יִפָּה אוֹ לֹא, כֵּךְ זְמַן שֶׁעֲנִיָּה
 יִפּוֹת אִין כֵּךְ גּוֹפָה צִרְיָה בְּרִיקָה, שׁוּדָאִי יִפָּה הוּא, אֵךְ אִם עֲנִיָּה
 מְרֻוּוֹת וְאִינִם יִפּוֹת, כֵּךְ גּוֹפָה צִרְיָה בְּרִיקָה, שְׁעִינִי הָאֲדָם מֵרֹאוֹת
 עַל כּוֹל. וְהַנְּמַשֵּׁל, שְׁאֵם עֲנִי הַעֲרָה רְשָׁעִים, אִין פְּשׁוּטֵי הַעַם
 צִרִיכִים בְּדִיקָה. וְרַמּוּ לָהֶם שְׁלֹא נַעֲנוּ, כִּיּוֹן שְׁהֵם עֲנִי הַעֲרָה, וְאֵם

יוֹמָא חַד שְׁמַעִיה – שָׁמַע רַבִּי יוֹסִי בַר אֲבִין אֶת רַב אֲשִׁי דְקָא גְרִים –
 שְׁהוּא לּוֹמַד וְשׁוֹנָה כֵךְ, אֲמַר שְׁמוּאֵל, הַשּׁוּלָה דִּג מִן תִּים בְּשַׁבָּת, בִּין
 שְׁבִיבֵשׁ בֹּו בְּרוּחָב מִטְבַּע פֶּלַע, אֵף שְׁעִדִין מִפְּרַסְס וּבַעוּד שֶׁמִּפְּרַסְס
 הַשְׁלִיכוּ חוֹזְרָה לְמִים חִיִּים מְשֻׁוּ מִלֵּאכַת נְטִילַת נִשְׁמָה, שׁוּדָאִי כִבֵּר
 אִינוּ יִכּוֹל לְחִיּוֹת. אֲמַר לִיה רַבִּי יוֹסִי בַר אֲבִין, וְלִימָא מַר – וְתֹאמַר
 וְתוֹסִיף, וְלֹא חִיִּים שְׁמוּאֵל אֲלֹא כְּשִׁיבֵשׁ בִּין כְּנַפְרִיו שִׁשֵּׁט בָּהֶם
 בְּמִים, כִּיּוֹן שֶׁרַק זֶה סִימָן שְׁעוֹמַד לְמוֹת, אֵךְ אִם יֵבֵשׁ בְּמִקּוֹם אַחֵר
 בַּעוּרֹו אִין זֶה וְדָאִי שִׁימוּת, וּפְטוּר. אֲמַר לִיה רַב אֲשִׁי, וְלֹא כִבֵּר לָהּ
 מַר – וְכִי אֵינֶךָ סְבוּר דְּהַשְׁמוּעָה הָהִיא רַבִּי יוֹסִי בֵּן רַבִּי אֲבִין אֲמָרָה,
 וּמְדוּעָ לֹא אִמְרַת בְּשִׁמּוֹ, וְהָרִי שְׁנִינוּ (אֲבוֹת פ"ו מ"ו) שְׁהָאוּמַר מַר,
 בְּשֵׁם אוֹמְרוּ מִבֵּיא גְאוּלָּה לְעוֹלָם. אֲמַר לִיה, אֲנָא נִיהוּ – אֲנִי הוּא
 רַבִּי יוֹסִי בֵּן רַבִּי אֲבִין, וְלִכְךָ לֹא הִיה לִי לְחֹזְכִיר אֶת בַּעַל הַשְׁמוּעָה.
 אֲמַר לִיה רַב אֲשִׁי, וְלֹאן קָמִיה דְּרַבִּי יוֹסִי דְּמִן יוֹקְרַת הָהּ שְׂכִיבִי מַר
 – וְכִי לֹא לְפָנֵי רַבִּי יוֹסִי מִן הָעִיר יוֹקְרַת הֵיית מְצוּי וְלּוֹמַד. אֲמַר לִיה
 רַבִּי יוֹסִי בַר אֲבִין, (הִיין) [הֵן], אֲבִן לְפָנֵינוּ הֵייתִי מְצוּי. אֲמַר לִיה רַב
 אֲשִׁי, וּמָאִי מַעֲמָא שְׂכִיבִיה מַר וְאֲתָא לְהִבָּא – וּמִפְּנֵי מַה עֹוֹבַת אוֹתוֹ
 וּבֹאֵת לְכֹאן. אֲמַר לִיה גְּבִרָא דְּעַל בְּרִיה וְעַל בְּרִיתָה לֹא חָס – אֲדָם
 כְּרִיב יוֹסִי דְּמִן יוֹקְרַת שַׁעַל בְּנוּ וּבִתּוּ לֹא חָס, עָלִי דִידִי חִיבִי חִיִּים –
 כִּיִּצֵּד יְחוּס עָלַי, וְלִכְךָ אִינוּ רּוֹצֵה לְלַמּוֹד אֲצִלוּ.
 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: הַמַּעֲשֵׂה שְׁבוּ לֹא חָס עַל בְּרִיה, מָאִי הִיא. מִשִּׁיבָה
 הַגְּמָרָא: יוֹמָא חַד הוּוּ אֲמַר לִיה אֲמַרִּי דְּבִרָא – הִיוּ פּוֹעֲלִים שְׁכוּרִים
 לוֹ לַעֲשׂוֹת מִלֵּאכָה בְּשִׁדְּהוּ שֶׁמְחוּץ לְעִיר, נִגָּה לָהּ – נִתְאַחַר לָהֶם
 הַיּוֹם וְלֹא אִיְתִי לָהּ רִיפְתָא – וְעִידִין לֹא הֵבִיא לָהֶם לָחֵם לֹאכּוֹל.
 אֲמָרוּ לִיה לְבִרְיָה שְׁהִיה שֵׁם, בְּפִינִן – רַעֲבִים אֲנַחְנוּ. וְהוּוּ יְהִיב תוֹתִי
 וְתֵינִתָא – וְהוּוּ יוֹשְׁבִים תַּחַת עֵץ תֵּאנָה שְׁעִדִין לֹא הוֹצִיאָה פִירוֹת,
 וְאֲמַר בֵּתָן, תֵּאנָה תֵּאנָה, הוֹצִיא פִירוֹתֶיהָ, וְיִאֲכְלוּ פּוֹעֲלֵי אֲבָא. וְאֲבִן
 אֲפִיקוּ – יִצְאוּ פִירוֹת וְיִאֲכְלוּ הַפּוֹעֲלִים. אֲמַרִּיכִי וְהִיב וּבִינִיִּים אֲתָא
 אֲבוֹתָ – חוֹר אֲבִיו רַבִּי יוֹסִי וְאֲמַר לָהּ לַפּוֹעֲלִים, לֹא תִינְקְמוּ
 בְּדַעֲתִיכּוּ – אֵל תֵּאחֲזוּ בְּדַעֲתֵכֶם וְתַחֲשׁוּדְנִי עַל שְׁלֹא הִבֵּאתִי לָכֶם
 אֶת הַמְּזוֹנוֹת בּוֹמֵן, דְּהָאִי דְּנִתְקָא – שְׁמָה שֶׁנִּתְאַחֲרִיתִי הוּא מְשֻׁוּ
 דְּאִמְצוּהָ מִרְחָא וְעַד הַשְׁתָּא הוּא דְּסָנָא – שֶׁטְרַחֲתִי בְּמַצוּהָ שַׁעַר
 עָתָה נִמְשַׁכָּה. אֲמָרוּ לִיה, דְּחִמָּא לִישְׁבַּעָךְ בִּי חִיבִי דְּאִשְׁבַּעָךְ כֶּךָ –
 ה' יִשְׁבִּיעֶךָ כִּפִּי שֶׁהִשְׁבִּיעֵנוּ בֵּךְ. אֲמַר לָהּ, מִדְּחִיכָא – מִדְּחִיכָן נָתַן לָכֶם
 לֹאכּוֹל. אֲמָרוּ לוֹ, קֵנִי וְהִיב הָהּ מַעֲשֵׂה. אֲמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי לְבִנּוּ, בְּנִי,
 אֲתָה הַחֲרָתָא אֶת קֹנֵךְ לְהוֹצִיא תֵּאנָה פִירוֹתֶיהָ שְׁלֹא בְּזִמְנָה, שְׁלֹא
 כְּדַבְרֵי חֲכָמִים שֶׁאֲמָרוּ לֹא לַעֲשׂוֹת כֵן, לִכֵּן יִאֲסֹף בְּנֵי שְׁלֹא בְּזִמְנָה,
 וְכִךְ הִיה. וְנִמְצָא שְׁרִבִּי יוֹסִי דְּמִן יוֹקְרַת לֹא חָס עַל בְּנוֹ.
 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: בְּרִיתָה, מָאִי הִיא – מַהוּ הַמַּעֲשֵׂה שְׁלֹא חָס עַל בְּתוֹ.
 מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: הָהִיא לִיה בְּרִיתָא – הִיה לוֹ בֵּת פְּעֻלַת יוֹפִי, וְיוֹמָא חַד
 הוּוּא רַבִּי יוֹסִי לְחֵהוּא גְבִרָא, דְּהָהּ בְּרִיא בְּהוּצָא – שְׁהִיה סוֹתֵר נִקֵּב
 בְּגֵדֵר הַעֲצִים וְקָא חָיוּ לָהּ – וּמִסְתַּכֵּל בָּהּ דֶּרֶךְ הַנִּקֵּב. אֲמַר לוֹ רַבִּי
 יוֹסִי, מָאִי הִיא – בְּמַה אַתָּה מִסְתַּכֵּל. אֲמַר לִיה, רַבִּי, אִם לְלוֹקְחָה –
 לְשִׂאת אֶת בֵּתָךְ הַעוֹמֶדֶת כֹּאן לֹא זָכִיתִי, וְכִי לְרֹאוֹתָהּ לֹא אֲזָכָה,
 וְכִדִּי לְרֹאוֹתָהּ אֲנִי מִסְתַּכֵּל. אֲמַר לָהּ רַבִּי יוֹסִי לְבִתּוּ, בְּתִי, קָא
 מַצְעֲרָתָ לָהּ לְבִרְיָתָא – מַצְעֵרַת אֶת אֶת הַבְּרִיּוֹת מִפְּנֵי יוֹפֶיךָ,
 שִׁיִּצְרֵם תּוֹקֶפֶם, שׁוּבִי לְעַפְרִיךָ קוֹדֵם זְמַנִּי, וְאֵל יִבְשְׁלוּ בִידְ בְּנֵי אֲדָם.
 וְכִךְ הִיה.
 הַגְּמָרָא מִבֵּיאָה מַעֲשֵׂה בְּגִדְלוֹתוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי דְּמִן יוֹקְרַת: הָהִיא לִיה
 הָהוּא חֲסָא – הִיה לוֹ חֲמוּר, בְּדִהּוּ אֲמַרִּי לָהּ – שֶׁבִּשְׁהִיו שׁוֹכְרִים
 אוֹתָהּ לְמִלֵּאכָה, כָּל יוֹמָא לְאוֹדְתָא – כָּל יוֹם לַעַת עֶרֶב הוּוּ מְשַׁדְּרִי
 לָהּ אֲגָרָה אֲנָכָה – הִיוּ שׁוֹלְחִים לוֹ הַשׁוֹכְרִים דְּמִי שְׁכִירוֹתָהּ עַל גִּבָּה,
 וְאֲתֵי לִבִּי מָרָה – וְהִיתָה שְׁבָה לְבֵית בַּעֲלִיהָ. וְאִי מְשֻׁו לָהּ אוֹ בְּצִרִי
 לָהּ – וְאִם הוֹסִיפוּ אוֹ חִסְרוּ מִדְּמִי שְׁכִירוֹתָהּ, לֹא אֲתֵי לְבֵית
 בַּעֲלִיהָ. יוֹמָא חַד, אֵינְשׁוּ וּזְמַן דְּסִנְגָּלִי עָלָה – שֶׁכְּחוּ זוּג מְנַעֲלִים עַל
 גִּבָּה, וְלֹא אֱוָלָה – וְלֹא הִלְכָה לְבֵית בַּעֲלִיהָ עַד דְּשִׁקְלוּנָהּ מִינָה – עַד
 שֶׁנִּטְלוּ הַמְנַעֲלִים מִמֶּנָּה, וְתִרְדּוּ אֱוָלָה – וְרַק אַחֲרֵי כֵךְ הִלְכָה.
 הַגְּמָרָא מִבֵּיאָה מַעֲשֵׂה נְסִים נֹוֶסֶף שֶׁאִירַע לַחֲכָם: אֲלֵעֲזָר אִישׁ

תענית. סדר תעניות אלו – פרק שלישי דף כד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קצה רש"י

1 יומא חד שמעיה – רב אשי לרבי יוסי בר אבין. ליטא אחריתא: יומא חד שמעיה רבי יוסי בר אבין לרב אשי דקא גריס: אמר שמואל השולח דג מן הים בשבת כיון דיבש בו כסלע, אף על פי שהוא מפרסם לאחר כן, ובעוד שהוא מפרסם השליכו במים – חייב משום נטילת נשמה, שהיא אב מלאכה, דתנן (שבת עגא) השוחט בו, אמר ליה רבי יוסי: ובין סנפיריו, דודאי לא חי. וכשאין מחוסר צידה עסקין, כגון שצדו בתוך הסל והגורו במים לחיות, כדרך שעושין הרייגין. אמר ליה – רב אשי: ולא סבר לה מר דהאי ובין סנפיריו רבי יוסי בר אבין אמרה? כלומר, מאי טעמא לא אמרת ליה משימה? שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם. סנפיריו – שפורה בהן. לא הנקטו לי בדעתיהו – אל תחשדני שלא

הבאתי לכם מזונות עד עכשיו. דסנאי –

6 שטרותי ואיחרתי. יהוה כריא בחוצא – סותר
7 גדר העצים, כדי להסתכל דרך הנקב. אמר ליה
8 רבי יוסי מאי האי – מה אתה מעיין כאן. אינשו
9 – שכחו. משו מפניו – היו מתחבאים. העבודה
10 – שבוטה. ביתום ויתומה – לזווג זה לזה.
11 אבלא – אוצר של חטים. אוהבך – הקדוש
12 ברוך הוא. אלא כאחד מעניי ישראל – משום
13 דמנשה נסים הוא, ואסור לאדם להנות
14 ממעשה נסים, כדאמר לעיל (כב). ואם עושין
15 לו נס – מנכין לו מזכותיו. רבי יהודה נשיא
16 – היה בנו של רבן גמליאל בר רבי. לשמואל
17 הרבתי – שיוודק בשמים בשבילו. דכתיב "אלא
18 קציר חטים היום". ועכשיו באין כל ישראל
19 והטילו על ר' יהודה בן גמליאל דצוות, וליכא
20 דמנשה ביה. שנתק – תקע. והא לא קבילין
21 מאתמול – בהדיהו. גרורין – (גרירין) גרורין
22 ומשוכין אנו אחריהן, וכמי שקבלו עלינו. ועירא
23 דמן חבירא – צעיר שבשיבה. והאי דקרי ליה
24 הכי – משום דאשעיא אחריתא הוה התם.
25 מעיני העדה – זקנים, מאירי עיני העם. בזמן
26 שעניה יפות אין כל גופה וכו' – דודאי כל
27 גופה יפה. אין עניה יפות בו' – הואיל והנחו
28 דבי נשיאה דהוה "עני העדה" רשעים – דלת
29 העם אין צריכין לבדוק מה מעשיהם, לכך לא
30 משנהו בזה מן שמים. אתו עבדי דריש גלותא
31 וקא מצערו ליה – לאושעיא. אמרו ליה בני
32 מתא – לעבדי דבי נשיאה. מצער לן – מחורף
33 ומגורף אונתו. נחית קמיה – לפני התיבה. נשא
34 – כמו נשב. בקוסטא דחיקא – בכפר דחוק.
35 שיש בו עניות ביותר. פירא דכוורי – מחילות
36 של דגים. כל מאן דפשע – דלא בעי מיקר
37 משחדיתא ליה בו, ומפדרינא ליה ומפייסנא
38 ליה – מתקן כסדר.

1 יומא חד שמעיה דקא גריס: "אמר שמואל: השולח
2 דג מן הים בשבת, כיון שיש בו כסלע, חייב". אמר
3 ליה: "וליקמא מר: ובין סנפיריו". אמר ליה: "ולא סבר
4 לה מר דההיא רבי יוסי בן רבי אבין אמרה?" אמר
5 ליה: "אנא ניהו". אמר ליה: "ולאו קמיה דרבי יוסי
6 דמן יוקרת הוה שכיח מר?" אמר ליה: "הין". אמר
7 ליה: "יומא טעמא שבקיה מר ואתא הכא?" אמר ליה: "גברא דעל בריה ועל ברתיה לא

8 חס, עלי ידידי היכי חיים?" בריה מאי היא? יומא חד הוה אנרי ליה אנרי דברא. נגה להו,
9 ולא איתיה להו ריפתא. אמרו ליה לבריה: "כפינו!" הוה יתבי תותי תאניתא. אמר: "תאנה,
10 תאנה! הוציא פירותיך, ויאכלו פועלי אבא". אפיקו, ואכלו. אדהכי והכי אתא אבוה, אמר
11 להו: "לא תינקטו בדעתייכו, דהאי דננהא אמצוה טרחא, ועד השתא הוא דסנאי". אמרו
12 ליה: רחמנא לי שבקך, פי היכי דאשבען בך?" אמר להו: "מהיכא?" אמרו: "הכי והכי הוה
13 מעשה". אמר לו: "בני, אתה הטרחת את קונך להוציא תאנה פירותיה שלא בזמנה, ואסף
14 שלא בזמנו". ברתיה מאי היא? הוויא ליה ברתא בעלת יופי. יומא חד הוויא להוהא גברא
15 פריא בהוצא וקא חזי לה. אמר לו: "מאי האי?" אמר ליה: "רבי, אם ללוקחה לא זכית,
16 לראותה לא אובה?" אמר לה: "בתי, קא מצערת להו לבריתא. שוכי לעפריה, ואל יכשלו
17 ביד בני אדם". הוויא ליה ההוא חמרא, פדהו אנרי לה כל יומא, לאורתא הוה משדרי לה
18 אגרה אגבה, ואתתא לבי מרה. ואי טפו לה או בצרי לה, לא אתתא. יומא חד אינשו זונא

19 דסנדלי עלה, ולא אזלה עד דשקלונתה מינה, והדר אזלה. אלעזר איש ברתא פד הוה חזו
20 ליה גבאי צדקה, הוה משו מיניה, דכל מאי דהוה גביה יהיב להו. יומא חד הוה סליק
21 לשוקא למיוזבן דנוניא לברתיה. חזוהו גבאי צדקה משו מיניה. אזל ורבת בתרייהו. אמר
22 להו: "אשבעתיכו, במאי עסקיתו?" אמרו ליה: "ביתום ויתומה". אמר להו: "העבודה! שהן
23 קודמין לבתי". שקל כל דהוה בהדיה ויהב להו. פש ליה חד זונא, וכן ליה חיט, ואפיק
24 שדייה באכלא. אתתא דביתהו, אמרה לה לברתיה: "מאי איתתא אבדך?" אמרה לה: "כל
25 מה דאיתי, באכלא שדיתיה". אתתא למיפתח בבא דאכלא, חות אכלא דמליא חיט, וקא
26 נפקא בציונא דדשא, ולא מיפתח בבא מחיט. אזלא ברתיה לבי מדרשא, אמרה ליה:

27 "בא וראה מה עשה לך אהבך?" אמר לה: "העבודה! הרי הן הקדש עלוה, ואין לך בהן
28 אלא פאחד מעניי ישראל". רבי יהודה נשיא גזר תעניתא. בעי רחמי ולא אתא מיטרא. אמר: "כמה איכא משמואל הרקמי
29 ליהודה בן גמליאל! איז לו לדור שפן נתקע! איז לו למי שעלתה בזמיו כד!" חלש דעתיה, ואתא מיטרא. דבי נשיא גזר תעניתא,
30 ולא אודעניהו לרבי יוחנן ולרבי לקיש. לצפרא אודעניהו. אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן: "הא לא קבילנא עלן מאורתא?"
31 אמר ליה: "אנן בתרייהו גרירין". דבי נשיא גזר תעניתא, ולא אתא מיטרא. תנא להו אושעיא ועירא דמן חבירא: "'והיה, אם
32 מעיני העדה נעשתה לשננה'. משל לכלה שהיא בבית אביה. כל זמן שעניה יפות, אין כל גופה צריכה בדיקה. עניה טרוטות,
33 כל גופה צריכה בדיקה". אתו עבדיה ורבו ליה סודרא בצואריה, וקא מצערו ליה. אמרו להו בני מאתיה: "שבקיה, דהא נמי
34 מצער לן. כיון דחזינו דכל מיליה לשום שמום, לא אמרי ליה מדי שבקינו ליה. אתון נמי שבקוהו". רבי גזר תעניתא, ולא אתא
35 מיטרא. נחית קמיה אילפא, ואמרי לה רבי אילפי. אמר: "משיב הרוח", וגשם זקא. "מוריד הגשם", ואתא מיטרא. אמר ליה: "מאי
36 עובדך?" אמר ליה: "דיירנא בקוסטא דחיקא דלית ביה חמרא לקידושא ואבדלתא. טרחא ואתתא חמרא לקידושא ואבדלתא,
37 ומפיקנא להו ידי חובתייהו". רב איקלע להוהא אתר. גזר תעניתא, ולא אתא מיטרא. נחית קמיה שליחא דצבורא. אמר: "משיב
38 הרוח", וגשם זקא. אמר: "מוריד הגשם", ואתא מיטרא. אמר ליה: "מאי עובדך?" אמר ליה: "מיקר דרדקי אנא, ומקרינא לבני
39 עמי כבני עתירי. וכל דלא אפשר ליה, לא שקלינא מינה מדי. ואית לי פירא דכוורי, וכל מאן דפשע, משחדיתא ליה מינייהו,
40 ומפדרינא ליה, ומפייסנא ליה, עד דאתי וקרי". רב נחמן גזר תעניתא. בעא רחמי, ולא אתא מיטרא. אמר: "שקלוה לנחמן, חבוטו
41 מן גורא לארעא". חלש דעתיה, ואתא מיטרא. רבה גזר תעניתא. בעי רחמי, ולא אתא מיטרא. אמרו ליה: "והא רב יהודה פי
42 הוה גזר תעניתא, אתא מיטרא!" אמר להו: "מאי אעבדך? אי משום תנאי, אנן עדיפין מינייהו, דבשני דרב יהודה כל תנאי

השולח דג מן הים – שולח כמו מגביה. כיון
שיש בו כסלע, שעדיין הוא מפרסם,
ובשעה שמפרסם חזר והשליכו לים – חייב משום
נטילת נשמה שהיא אב מלאכה, דתנן (שבת
עגא): השוחט והמפטיט, גבי אבות מלאכות,
הא

1 הכי גרסינן: בניקין חוה – למודם לא היה גדול אלא בסדר נזיקין. שבוששת ירק בקריה
2 – במסכת (וטהרות) היא, בפרק שני (משנה א) גבי ידות מיירי. דקימא לן (עוקצין פרק
3 ראשון משנה א): כל ידות האוכלין, אם נגעה טומאה בהן – נטמא גם האוכל הצריך
4 לידות, ידי מכניס ומוציא. כדאמרין ב"העור והרוטב" (חולין ק"ח, א): "מכל האוכל" –
5 לרבות הידות. וקתני הוה: אשה שהיא כובשת
6 ירק, וידות שלהן טהורין, וכשהיא עוצרת
7 אותם – הידות משתברות, ואי אפשר ליטול
8 היקות בידות שלהן, שנשמת ונפסק האוכל מן
9 הדי, מחמת כבישה. כובשת – *שול"ץ בלע"ז.
10 עוצרת שיצא המשקה שלהן ויבשו. דרך אשה
11 בכך כובשת ירק ממנו, שישתמרו לזמן מרובה.
12 טהורין – העלין והקלחין. ואמר לה – כי
13 מטא לאידך בפרק שני (דעוקצין משנה א)
14 "זיתים שכבשן בטריפיהן". בתרגומה: עלה –
15 טרפא (בראשית ח), עלין שלהן דהיינו ידות.
16 טהורין – הידות דהיינו טומאה לאוכל, דהו
17 לא חזי למחוי ביד ית. הוויית דרב ושמואל –
18 עומק גדול, ולא הוה נהירא ליה. תליסר
19 מתיבא – שלש עשרה ישיבות איבא בך.
20 מתא וגמרי מסכת עוקצין. כי הוה שליף חד
21 מכסא – משום עינוי. דהוא מידי – חס ושלוס
22 בעבדי ביש. פריצי בריפתא – זורקים אותם
23 זה לזה. נעשייה – יעשו שיצא לחוץ. אכוספא
24 דתמרי – על כלי מלא תמרים, או פסולת של
25 תמרים. קאימא אהר פפא – ההוא יומא
26 דעבד רב יהודה הכי. חלא – חול. דסמירא –
27 סולה, ודן עצמן מוכרין אותו. אמר להו מעשה
28 נסים בו! – ובמה דאפשר להתרחק ממעשה
29 נסים – יותר טוב ונכון. דפריצא – מקום.
30 אקרון – הקרון, דהיינו קורא בחלומי. גדא –
31 מלקות. איפרא הורמיו – כך שמה איפרא חן
32 יופי שדים היה לה. מאי היא – מאי עבדי לה.
33 אמרה ליה – דכל אימת דבעי מיטרא. זימא

34 מיטרא הוא – ואפילו לא בעו – נמי אתי מיטרא. שלחא ליה לרבא – דרמחא ליה
35 לרבא. אבותינו ספרו לנו פועל פעלת בימיהם בימי קדם – שהיית מפילא להם נסים.
36 עד דשפך טרובי דציפורי – שקילוחו מים מן המריבות, עד ששטפין בחוצות ויורדין
37 ושופכין. לדיגלת – לנהר חוקל. אשני מטתך – אל תשכב במטתך הלילה. בסכניי –
38 שרצו שדים להורגו, וחתכו את מטתו. ודיעו
39 דאמרין בשחיתת חולין בפרק "הורוע" (קל"א).
40 וליקריה לרבא? רבא נוזף היה. לא מצינו לו
41 נזיפה בכל התלמוד אלא בזה המעשה,
42 כשיבקש הגשמים בתמוה שלא לצורך. הכי
43 גרסינן: רב פפא נזר תעניתא חלש לביה טעים
44 מידי בעא דחמי ולא אתא מיטרא. אי שריף מר
45 חרא פניבא דייסא – מלשון "שורפה ידה"
46 (עבודה זרה כ"ט). פניבא – מלא כף. כמו
47 מלחץ פניב (פסחים מט, א). דייסא – *טרייס
48 בלע"ז. ולחוצא קאמר ליה הכי, משום דטעים
49 חנינא וחדר בעא רחמנו. רבי חנינא בן דוסא
50 – תנא הוא. כל העולם כולו בצער –
51 שמבקשין מים לשדוהיה. בנחת – שאני יושב
52 בביתי, ואיני צריך לגשמים, לפי שאני גלי שדות.
53 מאי אהניא ליה צלותיה דבתן גדול – כשהיה
54 מתפלל תפלה קצרה ביום הכפורים, שהיה
55 אומר: אל יכנס לפניך תפלת עוברי דרכים, דר'
56 חנינא מבטל ליה לצלותיה דבתן גדול, שאף
57 על פי כן שמע הקדוש בריך הוא תפלתו ופסיק
58 מיטרא. שחונה – חמה. כמו "חמותי ראיתי
59 אור" (ישעיהו מד). תירגם יונתן בן עוזיאל:
60 שחנת. אם שחונה תהא נשומה – כשהיא
61 חמה צריכה הארץ לגשמים מאד ותדיר. בת
62 קול יוצאת ואומרת כל העולם כולו – ולא
63 גרסינן מהר חורב. קב חריבים מערב שבת לערב
64 שבת – כל השבת היה ניוון בכך. חסר להם
65 היה, ומתגלגל היה בחרוכין. אקפרתא – דבר
66 שמעלה עשן כקשור הכבש.
משום

24 עלמא למיזבן. אמינא להו: 'מהא לא תיזבנון, דמעשה נסים הוא'. למחר אתין ארבי דחיישי דפריונא. רבא איקלע להגרוניא. גזר
25 תעניתא, ולא אתא מיטרא. אמר להו: 'ביתו כולי עלמא בתעניתייכו'. למחר אמר להו: 'מי איפא דחזא חילמא, לימא'. אמר
26 להו רבי אלעזר מהגרוניא: 'לדידי אקריין בחלמי: 'שלם טב לרב טב מריבון טב דמטוביה מטיב לעמיה''. אמר: 'שמע מינה עת
27 רצון היא מפעי רחמי'. בעי רחמי, ואתי מיטרא. ההוא גברא דאיחייב נגדא פבי דינא דרבא משום דבעל נברית. נגריה רבא
28 ומית. אשתמוע מילתא בי שבור מלכא, בעא לצעורי לרבא. אמרה ליה איפרא הורמיו, אמייה דשבור מלכא, לברה: 'לא ליהו
29 לך עסק דברים ביהדי יהודאי, דכל מאן דבעין מפריהו, ויחי להו'. אמר לה: 'מאי היא?' "בעין רחמי ואתי מיטרא". אמר לה:
30 "ההוא משום דזימא דמיטרא הוא. אלא לבועי רחמי האידנא, בתקופת תמוז, ולית מיטרא". שלחא ליה לרבא: "פזין דעתך, ובעי
31 רחמי דלית מיטרא". בעי רחמי, ולא אתי מיטרא. אמר לפניו: "רבונו של עולם! אלהים, באזינו שמענו, אבותינו ספרו לנו,
32 פעל פעלת בימיהם, בימי קדם, ואנו בעינינו לא ראינו". אתא מיטרא עד דשפוד מרובי דמחזא דדיגלת. אתא אבוה איתחזי ליה
33 בחלמיה, ואמר ליה: "מי איפא דמיטרא קמי שמאי כולי האי?" אמר ליה: "שני דוכתיד". שני דוכתיה. למחר אשכחיה דמרשם
34 פוריה בסכניי. רב פפא גזר תעניתא, ולא אתא מיטרא. חלש ליביה, שרף פניבא דדייסא, ובעי רחמי, ולא אתא מיטרא. אמר ליה
35 רב נחמן בר אשפותי: "אי שריף מר פניבא אחריתי דדייסא, אתי מיטרא". איכסיף וחלש דעתיה, ואתא מיטרא. רבי חנינא בן
36 דוסא הוה קא אזיל באורחא אתא מיטרא. אמר לפניו: "רבונו של עולם! כל העולם כולו בנחת, וחנינא בצער?" פסק מיטרא.
37 כי כמא לביתיה, אמר לפניו: "רבונו של עולם! כל העולם כולו בצער, וחנינא בנחת?" אתא מיטרא. אמר רב יוסף: מאי אהניא
38 ליה צלותא דבתן גדול לגבי רבי חנינא בן דוסא? דתנן: "היה מתפלל תפלה קצרה בפיות החיצון". מאי מצלי? רבין בר אדא
39 ורבא בר אדא דאמרי תרוניהו משמיה דרב יהודה: "יהי רצון מלפניך, ה' אלהינו, שתהא השנה הזו גשומה ושחונה". שחונה
40 מעלייתא היא? אדרבה, גרעוהא היא! אלא: "אם שחונה, תהא גשומה וטלולה". "ואל יכנס לפניך תפלת עוברי דרכים". רב
41 אחא בריה דרבא מפסיים משמיה דרב יהודה: "לא יעדי עבד שולמן מדבית יהודה, ואל יהו עמך ישראל צריכין להתפרנס זה
42 מזה, ולא לעם אחר". אמר רב יהודה אמר רב: בכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת: "כל העולם כולו ניוון בשביל חנינא בני,
43 וחנינא בני דיו בקב חריבים מערב שבת לערב שבת". הוה רגילא דביתיהו למיחמא תנורא כל מעלי דשבתא ושיריאי אקמרתא,
משום

תענית דף כד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שבת קודש) קצו

בחלומי כך, שְׁלֵם מִבְּ לֶרֶב טֹב – שלום טוב לרב טוב, שהוא רבא, 60
מִרִּיבֹן טֹב – מאדון טוב, שהוא ה', דְּמִפּוֹכִיט מְטִיב לְעַמִּיה – 61
שְׁמֻטוֹב מְטִיב לַעֲמֹ. אֲמַר רַבא, שְׁמַע מִיָּנָה – מוכח מחלום זה, 62
שַׁעְתָּה עַתְּ רָצוֹן הָיָא מִכְּעֵי רַחֲמֵי – לבקש רחמים, כְּעֵי רַחֲמֵי וְאִתִּי 63
מִיָּטְרָא – ביקש רחמים וירד גשם. 64
מַעֲשֵׂה נֹסֶף שִׁירְדוּ גַשְׁמִים מִתְּפִילַת רַבא שְׁלָא בַּעֲתָם: הָהוּא נִבְרָא 65
דְּאִתְחִיב נִגְרָא – אדם אחד התחייב מלקות כְּבִי דִינָא – בבית דינו 66
דְּרַבָּא מְשֻׁם דְּכַעַל בּוֹתִית (ונברית), נִגְרִיה רַבָּא וּמִית – ציוה רבא 67
שִׁילְקוּהוּ, וּמֵת מַחֲמַת הַמַּלְקוֹת. אֲשַׁתְּמַע מִיָּלְתָּא בִּי שְׁבוֹר מִלְּבָא – 68
נִשְׁמַע הַמַּעֲשֵׂה בְּבֵית מֶלֶךְ פֶּרַס, וּבְעָא לְצַעֲרוֹ – רצה לצער לְרַבָּא 69
עַל כֹּךְ. אֲמַרְהָ לִּיה אִיפְרָא הוֹרְמִיז אִמִּיהּ (אמו) דְּשְׁבוֹר מִלְּבָא לְבָרָה 70
וּלְבִנְהָ, לֹא לִיְהוֹי לָךְ עֶסֶק דְּרַחֲמֵי בְּהָרִי וְהוֹדָא – לא יהא לך עסק 71
עִם הַיְּהוּדִים לְרַעָה, דְּכָל מָאָן דְּכַעֲרִין מְפָרְיִיהוּ יְהִיב לָהּ – שכל מה 72
שְׂרוּצִים וּמִבְקָשִׁים מֵאֲדוֹנָם (ה') נֹתֵן לָהֶם. אֲמַר לָהּ, מָאי הָיָא – מהו 73
הַדְּבַר שַׁעֲשֵׂה לָהֶם. אַמְרָה לֹה, כְּעוֹן רַחֲמֵי וְאִתִּי מִיָּטְרָא – כשצריכים 74
גַּשְׁם מִבְּקָשִׁים רַחֲמִים וְיורֵד גַּשְׁם. אֲמַר לָהּ, תְּהוּא – ירידת גשם זו 75
אִינֵה מַחֲמַת תְּפִילַתָּם, אֵלָּא מְשֻׁם דִּימְנָא דְּמִיָּטְרָא הוּא – שזמן 76
יְרִידַת הַמָּטֶר הוּא, אֵף בְּלֹא תְּפִילַתָּם. אֵלָּא אִם כְּדַבְרִךְ, לְכַעֲרֵי רַחֲמֵי 77
הָאִידְנָא – יבקשו רחמים עתה בְּתַקְוַת תְּמִיז שְׁאִינָה עֹנֹת הַגַּשְׁמִים, 78
וְלִיתִי מִיָּטְרָא – וירד גשם. קִיבֵּלָה זֹאת אִמּוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ וְשִׁלְחָה לִּיה 79
לְרַבָּא, בְּרִין דְּעָתָךְ וּכְעֵי רַחֲמֵי לִיתִי מִיָּטְרָא – בקש רחמים שירדו 80
גַּשְׁמִים עֲתָה, אֵף שְׁאִין זֶה זְמַנָּה. כְּעֵי רַחֲמֵי וְלֹא אִתִּי מִיָּטְרָא – ביקש 81
רַבָּא רַחֲמִים וְאֵף עַל פִּי כֵן לֹא ירֵד גַּשְׁם. אֲמַר לְפָנָיו, רְבוּנִי שֶׁל 82
עוֹלָם, נֹאמַר (תהלים מ ב) 'אֱלֹהִים כְּאֻנְיִנוּ שְׁמַעֲנוּ אֲבוֹתֵינוּ סִפְרוּ לָנוּ 83
פַּעַל פְּעֻלַּת כִּימִיָּהֶם בְּיָמֵי קֶדֶם', שְׁהִית עוֹשֶׂה נְסִים, וְאֵנִי כְּעֻנְיִנוּ לֹא 84
רָאִינוּ בַּעֲשׂוֹתָךְ נְסִים. אֲמַרָא מִיָּטְרָא – ירד גשם כה רב עַד דְּשִׁפְקוֹ 85
מְרֹבִי (דַּצְפּוֹרִי) [דְּמַחְזוֹן] – שֶׁנִּשְׁפְּכוּ וְזָרְמוּ הַגַּשְׁם שִׁירְדוּ מִמְּרֹבִי 86
הַעִיר מַחְזוֹא עַד לְדִנְגֵלָה – לנהר חִידְקֵל, בְּלִילָה שְׁאֲחַר כֹּךְ אֲתָא 87
אֲבוֹתָ אִיתְחִיו לִיה בְּתַלְמִיָּה – בא אביו של רבא ונראה לו בחלומו, 88
וְאֲמַר לִיה, מִי אִיפְרָא דְּמִיָּטְרָח מְטִיב שְׁמַיָּא בּוֹלִי הָיָא – וכי יש מי 89
שֶׁמִּטְרִיחַ כָּל כֹּךְ לִפְנֵי ה' לְהוֹרִיד גַּשְׁמִים שְׁלָא בַּעֲתָם. וְעוֹד אֲמַר 90
לִיה, שְׁנֵי דּוֹבְחִין – תשנה מקומך, כְּלוּמַר, לֹאֵן בְּמִקּוֹם אַחֵר. שְׁנֵי 91
דּוֹבְחִיָּה – ואכן שינה רבא את מקום לינתו, וְלִמְחַר אֲשַׁבְּחִיה דְּמַרְשָׁם 92
פּוֹרְיָה כְּסִבְיָי – מצא שמיתו חתוכה בסכנינים, שְׂרָצוּ שְׂדִים 93
לְהוֹרֵג בָּהֶם. 94
מַעֲשֵׂה נֹסֶף בַּעֲנִן הַגַּשְׁמִים: רַב פֶּפְא נִזְרַת תַּעֲנִיתָא עַל עֲצִירַת 95
גַּשְׁמִים, וְלֹא אֲתָא מִיָּטְרָא – ומכל מקום לא ירד גשם. חֲלַשׁ לִיבִיה 96
– נחלש לבו מן התענית, וּלְכֹן שָׁרַף פִּינְבָּא – גמע כף מלאה 97
דִּירֶבְרָא, וְשׁוּב כְּעֵי רַחֲמֵי – ביקש רחמים שירדו גַּשְׁמִים, וְעִדִּין לֹא 98
אֲתָא מִיָּטְרָא. אֲמַר לִיה רַב נִחְנָן לֶרֶב פֶּפֶא בְּדֶרֶךְ שַׁחֲוָק, בִּר 99
אוֹשְׁפִיתִי, שְׁמָא אִי שָׂרִיף מִר פִּינְבָּא אֲחֵרִיתִי דִּירֶבְרָא – אם היית 100
גּוֹמַע כֹּף דִּיִּסָא נֹסַפַת הִיתָה תְּפִילַתְךָ מִתְּקַבֵּלָא וְאִתִּי מִיָּטְרָא, 101
כְּלוּמַר, מִדּוּעַ אֲבָלַת קוֹדֶם שֶׁבִּיקַשְׁתָּ רַחֲמִים. וְכִסְפָּךְ וְחֲלַשׁ דַּעֲתִיה 102
– הַתְּבִישִׁי רַב פֶּפֶא וְנַחֲלֶשָׁה דַּעֲתָה, וּמִתּוֹךְ כֹּךְ אֲתָא מִיָּטְרָא. 103
הַגְּמָרָא מִבִּיָּאָה כִּמְהָ מַעֲשִׂים בְּגִדּוּלַת רַבִּי חֲנִינָא בִּן דּוּסָא. הֶרָאשׁוֹן 104
לַעֲנִין גַּשְׁמִים: רַבִּי חֲנִינָא בִּן דִּיקָא הָוָה קָא אֲוִיל בְּאוֹרְתָא – היה הולך 105
בְּדֶרֶךְ וְאֲתָא מִיָּטְרָא. אֲמַר לְפָנָיו, רְבוּנִי שֶׁל עוֹלָם, כָּל הָעוֹלָם בּוֹלִי 106
שְׂרִוי בְּנַחַת, שֶׁהִכֵּל חֲפָצִים בְּגַשְׁמִים לְהַשְׁקוֹת שְׂדוֹתֵיהֶם, וְחֲנִינָא 107
כְּצַעַר שֶׁהִגֵּשְׁם יוֹרֵד בְּדַרְכּוֹ. וּמִיד פֶּסֶק מִיָּטְרָא – נִפְסַק הַגַּשְׁם. בִּי 108
מְטָא לְבִיתִיהָ כְּשֶׁהִגִּיעַ לְבִיתוֹ אֲמַר לְפָנָיו, רְבוּנִי שֶׁל עוֹלָם, כָּל הָעוֹלָם 109
בּוֹלִי כְּצַעַר וּמִצַּפָּה לַגַּשְׁמִים, וְחֲנִינָא בְּנַחַת, שְׁאִנִּי יוֹשֵׁב בְּבֵיתִי וְאִין 110
לִי שְׂדוֹת וְאִינִי צָרִיךְ לַגַּשְׁמִים. וּמִיד אֲתָא מִיָּטְרָא. אֲמַר עַל כֹּךְ רַב 111
יֹסֵף, מָאי אֲתֵינָא לִיה צְלוֹתָא – מה הוֹעִילָה לוֹ תְּפִילַתוֹ דְּכֶהֱן גְּדוֹל 112
שְׁלָא יִקְבֵּל ה' תְּפִילַת עוֹבְרֵי דְרָכִים שִׁיעֲצַר הַגַּשְׁם לְפָנָיו רַבִּי חֲנִינָא 113
בִּן דִּיקָא, שְׁהִיר עֵבֶר בְּדֶרֶךְ וּבִיקַשׁ שִׁיעֲצִרוּ הַגַּשְׁמִים וְנִעְצְרוּ. 114
הַגְּמָרָא מִבִּיָּאָה שֶׁעַל עֲנִין זֶה הִיתָה תְּפִילַתוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל: דִּתְנִן 115
בְּמִשְׁנָה (יומא נב) שֶׁהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הָיָה מְתַפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה בְּבֵית 116
הַמִּקְדָּשׁ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים בְּפִת הַחֵיצוֹן – בְּהִיכֵל. וּמָאי מְצִילִי – ומה 117
הִיָּה מִתְּפַלֵּל, רַבִּין בִּר אֲדָא וְרַבָּא בִר אֲדָא דְּאֲמַרִּי תְּנִינִיהוּ מְשִׁמִּיָּה – 118

כְּסִדֵּר נִיזְקִין הָוָה, וְאֵינִן קָא מַתְנִינִן בְּשִׁיתָא סְרִין – ואילו אנו לומדים 1
וְשׁוֹנִים בְּכָל שֵׁשֶׁת סְדְרֵי הַתְּלִמּוּד. וְעוֹד רַבִּי הָוָה מְטִי – כְּשֶׁהִיָּה 2
מִגִּיעַ רַב יְהוּדָה בְּדִינִי עוֹקְצִין לַמַּשְׁנָה שֶׁל הָאִשָּׁה שְׁכּוֹבֶשֶׁת דָּקָא 3
בְּקִרְיָהָ, כְּלוּמַר שֶׁמִּנְחִיתָהּ בְּכָלִי כְּדֵי שִׁיבֶא מִימִיז וַיִּבֶשׁ וַיִּשְׁתַּמֵּר 4
לְזִמְן מְרֻבָּה (סוֹדָה פ"ב מ"א), וְאֲמַרִּי לָהּ – ויש אומרים שְׁכַשְׁהִיָּע 5
לַמַּשְׁנָה שֶׁל יִיתִים שְׁכַבְשָׁן בְּתַרְפִּיחָן – עִם הָעֵלִים שְׁלָהֶם (עוֹקְצִין פ"ב 6
מ"א), הַזִּיתִים מְהוֹרִין אִם נִגְעָה טוֹמָאָה בִּידוֹת שְׁלָהֶם, אֲמַר, הַזִּיזוֹת 7
דְּרַבִּי וְשִׁמּוּאֵל קָא חֲזִינָא הָבָא – עוֹמֵק גְּדוֹל וְקוֹשִׁיּוֹת וְתִירּוּצִים 8
וּסְפִיקוֹת שֶׁל רַב וְשִׁמּוּאֵל רֹאֵה אִנִּי כֹאֵן, שְׁלָא הִיוּ בְּרוּרִים לוֹ דִּינִים 9
אִלּוּ. וְאֵינִן קָא מַתְנִינִן – ואנו לומדים אֵף בְּעוֹקְצִין שְׁהִיא הַמַּסְכָּת 10
הַאֲחֵרֹנָה בְּש"ס בְּתַלְמִיר מְתִיבָתָא – בְּשֵׁשֶׁל עֶשְׂרֵה יְשִׁיבוֹת, עַל אֵף 11
קוֹשִׁי הַהִלְכּוֹת. וְאִילוּ רַב יְהוּדָה, בִּי הָוָה שְׁלִיף חַד מְסָאנָא – מִיד 12
כְּשֶׁהִיָּה חוֹלֵץ נֶעַל אַחַת לְהַצְטַעַר עַל עֲצִירַת גַּשְׁמִים, הִיָּה נִעְנָה 13
וְאִתִּי מִיָּטְרָא – הִיָּה יוֹרֵד גַּשְׁם. וְאֵינִן קָא צְוִינִין בּוֹלִי יוֹסָא – ואילו 14
אֲנוּ צוֹעֲקִים כָּל הַיּוֹם בְּתַפִּילָּה, וְלִיבָא דְּאִשְׁנָא בֵּן – ואִין מִשְׁגִּיחַ בְּנו 15
לַעֲנוֹת לָנוּ, וּלְפִי הָאֲמוּרָא אִין זֶה מַחֲמַת גְּדוֹל לִימּוּד הַתּוֹרָה בִּימִיז. 16
וְאִי מְשֻׁם עוֹבְרָא – ואם זאת מְשֻׁם מַעֲשֵׂי רַב יְהוּדָה, שֶׁהֵם טוֹבִים 17
מִמַּעֲשֵׂי, אִי אִיפְרָא דְּהוּא מְיָד – אִם יש מי שְׂרֹאָה בִּי דְּבֶר שְׁאִינִי 18
הַגּוֹן, לִיבָא – יֹאמַר אֵת שְׂרֹאָה. אֲכָל בִּאֲמַת אִין זֶה תְּלוֹי בְּמַעֲשֵׂי, 19
אֵלָּא מָה יַעֲשֹׂו גְּדוֹלִי הַדּוֹר שְׁאִין דּוֹרָה דּוֹמָה בְּמַעֲשֵׂי כְּמַעֲשֵׂי בְּנֵי 20
דּוֹרוֹ שֶׁל רַב יְהוּדָה, וּלְכֹן אִין תְּפִילַת גְּדוֹלִי הַדּוֹר נִעֲנִית. 21
הַגְּמָרָא מִבִּיָּאָה אֵת הַמַּעֲשֵׂה שֶׁרַב יְהוּדָה נִעְנָה בְּחֻלְצוֹ נֶעַל אַחַת: 22
רַב יְהוּדָה הָוָה תְּנִיז בִּי תִרִי דְּהוּי קָא פִּרְצִי בְּרִיפְתָא – רֹאֵה שְׁנֵי 23
אֲנָשִׁים הַפְּרוּצִים בַּפֶּת, שְׁהִיוּ זורקים פֶּת זֶה לַזֶּה כְּמִשְׁחָקִים, וּמִבְּזִים 24
אוֹתוֹ, וְאֲמַר, שְׁמַע מִיָּנָה אִיפְרָא שְׁכַעָא בְּעֻלְמָא – מוכח מִמַּעֲשֵׂה זֶה 25
שִׁישׁ שׁוֹבַע בְּעוֹלָם, וּלְכֹן אֲנָשִׁים מוֹלְזִים בַּפֶּת. יְהִיב עֵינֵיה – נתן 26
עֵינָיו בָּהֶם לְהַעֲנִיֵּשׂם, וְהָוָה כְּפָנָא – נָתַח רַעַב בְּאוֹתוֹ מִקּוֹם. אֲמַרִּי 27
לִיה רַבָּנִי לֶרֶב כְּהִנָּא בְּרִיה וּבְנוֹ דְּרַבִּי נְחוּנָא, שְׁהִיָּה שְׁמַעִיָּה – שְׁמַעֲנוּ 28
שֶׁל רַב יְהוּדָה, מִר דְּשִׁבְחִי קָמִיָּה – אַתָּה שְׁמַצִּי לִפְנֵי רַב יְהוּדָה, 29
נִיעֲשִׂיָּה לְדִישִׁיךְ בְּתַתָּא דְּסִמּוּךְ לְשׁוּקָא – תִּגְרוּם לוֹ שִׁיבֶא מִבֵּיתוֹ 30
בַּפֶּתַח הַסִּמּוּךְ לְשׁוּק, וִירָאָה אֵת הָרַעַב בַּעִיר. וְאִין עֲשִׂיָּה וְנִפְסָא 31
לְשׁוּקָא – גִּרָם רַב כְּהִנָּא לֶרֶב יְהוּדָה שִׁיבֶא לְשׁוּק, וְהָוָה כְּנִפְתָּא – 32
רֹאֵה אֲסִיפַת אֲנָשִׁים, וְאֲמַר לָהּ, מָאי הָיָא – מִדּוּעַ מִתְּאֲסָפִים 33
הָאֲנָשִׁים. אֲמַרִּי לִיה, אֲבִסְפָא דְּתַמְרֵי קִינִי דְּקָא מוֹדֵבִן – מִתְּאֲסָפִים 34
הֵם סוֹבִיב סִסּוּלַת שֶׁל תְּמָרִים הַעוֹמֶדֶת לְמַכִּירָהּ. כְּשִׁנּוּכָא בְּכֹךְ אֲמַר 35
רַב יְהוּדָה, שְׁמַע מִיָּנָה כְּפָנָא בְּעֻלְמָא – מוכח מִזֶּה שִׁישׁ רַעַב בְּעוֹלָם, 36
עַד שֶׁצְרִיכִים לְהִיאֲסֹף עַל דְּבֶר כּוּזָה. אֲמַר לִיה לְשַׁמְעִיָּה (לְשִׁמְשׁוֹן), 37
שְׁלוֹף לִי מְסָאנִי – חֲלוּץ לִי נִעֲלִי לְהַצְטַעַר עַל כֹּךְ. שְׁלָף לִיה חַד 38
מְסָאנָא – חֲלִץ לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ נֶעַל אַחַת. וְאֲתָא מִיָּטְרָא – וּמִיד הַחֵל 39
לִירֵד גַּשְׁם, וְכִי מְטָא לְמִישְׁלָף אֲחֵרִינָא – וכִּשְׁבָא לְחֲלוּץ נִעֲלֹ 40
הַשְּׁנִיָּה, אֲתָא – נִגְלָה אִלּוּי אֱלֹהִים, וְאֲמַר לִיה, אֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ 41
הוּא, אִי שְׁלַפְתָּ אֲחֵרִינָא מִתְּרִיבָנָא לְעֻלְמָא – אִם תִּחְלֹץ אֵת הַנֶּעַל 42
הַשְּׁנִיָּה אַחֲרָיִה שֶׁל הָעוֹלָם מְרֻב גַּשְׁמִים. 43
הַמֶּשֶׁךְ הַמַּעֲשֵׂה: אֲמַר רַב מְרִי בְרַה דְּבַת שִׁמּוּאֵל, בְּאוֹתוֹ יוֹם אֲנָא הָוָה 44
קָאִינָא אֲנוּבָא דְּנִחָר – עֲמַדְתָּ עַל שַׁפַּת נֹהַר שְׁמִיז פֶּפְא, חוּאִי 45
לְמַלְאֲכֵי דְּאִידְמוֹ לְמַלְאֲכֵי – וְרֹאִיתִי מַלְאָכִים שֶׁנִּדְמוּ כְּמַלְאָכִים שֶׁל 46
סַפִּינָה, דְּקָא מִיָּתִי חֲלָא וּמִלּוֹנְהוּ לְאַרְבִּי – שְׁמַבִּיאִים חוֹל מִמַּלְאָכִים 47
סַפִּינּוֹת, וְהָוָה קִמְחָא דְּסִמְיָא – וְהַחֲוֹל נִהַפֵּךְ לְקַמַּח סוֹלַת מִשׁוּבָה, 48
וְהֵם עֲצָמָם מְכֻרֵי אוֹתוֹ, וְאִתּוֹ בּוֹלִי עֲלִמָא לְרִיבִין – וּבֹאֵו כָּל הָעוֹלָם 49
לְקַנּוֹת מִקַּמָּח זֶה. אֲמַר לָהּ רַב יְהוּדָה לְרוּצִים לְקַנּוֹת, מְחָא לֹא 50
תִּינְבּוּנִין – מִקַּמָּח זֶה אֵל תִּקְנוּ, דְּמַעֲשֵׂה נְסִים הוּא, וְרֹאִי לְהַתְרַחֵק 51
מִמַּעֲשֵׂה נְסִים. לְמַחַר אֲתִינִן אֲרִבִּי דְּחִימִי – לְמַחֲרַת בֹּאֵו סַפִּינּוֹת שֶׁל 52
חִיטִּים דְּפִרְזִינָא – מִמִּקּוֹם הַנִּקְרָא פְּרִזִּינָא, וּמִהֵם קִנּוּ. 53
מַעֲשֵׂה שְׁבֹא מִטֶּר בְּתַפִּילַת רַבָּא: רַבָּא אִיקְלַע – הוֹדְמָן לְעִיר 54
הַגְּרִינָא, נִזְרַת תַּעֲנִיתָא וְלֹא אֲתָא מִיָּטְרָא – ואֵף עַל פִּי כֹךְ לֹא ירֵד 55
גַּשְׁם. אֲמַר לָהּ – לְבִנִּי הַעִיר, בִּיתוֹ בּוֹלִי עֲלִמָא בְּתַעֲנִיתִיכֹו – לִינוּ 56
כּוֹלְכֶם בְּתַעֲנִיתְכֶם. לְמַחַר אֲמַר לָהּ, מִי אִיפְרָא דְּהוּא חִילְמָא – הָאֵם 57
יש כֹּאֵן אָדָם שְׂרֹאָה חֲלוּם, לִיבָא – יֹאמַר מִה רֹאֵה בְּחֻלּוּמוֹ. אֲמַר 58
לָהּ רַבִּי אֲלֵעָזַר מְהִירָנָא, לְדִירִי אֲקִרְיוֹן בְּתַלְמִי – לִי הַקְּרִיאוּ 59

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **יב.** בימי חכמי הגמרא אף להאומרים שהמפטיר אינו עולה למנין והיה נשלם המנין קדם המפטיר לא
- 2 היה המפטיר חוזר וקורא איזה פסוקים במה שקרא השביעי כמו שאנו נוהגים אלא השביעי היה
- 3 משייר במה פסוקים בפרשה שיקרא המפטיר⁴⁷ ואף שהמפטיר אינו קוראם אלא בשביל כבוד התורה
- 4 ופסוקים ההם הם חובת היום שחובה לקרותם היום אף על פי כן יכול המפטיר לקרותם שאף שלענין
- 5 לעלות למנין אין קריאת המפטיר נחשבת הואיל ואינו קורא אלא בשביל כבוד התורה מכל מקום לענין
- 6 חיוב קריאת כל הפרשה אין מקפידים על כך.
- 7 ואחר חבור הגמרא תקנו רבנן סבוראי לומר קדיש אחר שנשלם מנין הקרואים קדם המפטיר כדי להפסיק
- 8 בין קריאתם לקריאת המפטיר באמירת הקדיש להודיע שהמפטיר אינו מן המנין ואם כן אי אפשר שהשביעי
- 9 ישיר במה פסוקים בפרשה להמפטיר שאין להפסיק בקדיש באמצע הפרשה שעדין לא נשלמה חובת היום
- 10 לכן הנהיגו שיגמור השביעי או האחרון כל הפרשה ויאמרו קדיש והמפטיר חוזר וקורא ג' פסוקים לפחות
- 11 במה שקרא כבר השביעי או האחרון (או שאר העולים).
- 12 במה דברים אמורים בשבת ויום טוב ויום הכפורים שהמפטיר אינו מן המנין אבל בתשעה באב⁴⁸ ושאר
- 13 תעניות צבור במנחה ויום הכפורים במנחה שהמפטיר הוא מהמנין⁴⁹ אין אומרים קדיש קדם המפטיר שלא
- 14 להפסיק באמצע המנין וגם באמצע הפרשה⁵⁰:

סימן רפב הלכות שבת קריאת התורה והמפטיר סעיף יב

הלכתא רבנא

כת] באמצע הפרשה - במנחה של תעניות ציבור, ובתשעה באב שחרית יאמרו קדיש מיד אחר קריאת
שלישי קודם ברכות ההפטרה⁵¹.
מסתמכים על הקדיש שאומרים קודם שמונה עשרה⁵⁰,

ציונים והוספות

- (47) היינו בשבת, אבל ביו"ט היה קורא המפטיר מעניינו של יום (סימן תפח ס"ו), וכן הוא בימינו.
- (48) בשחרית ובמנחה.
- (49) כדלעיל ס"א.
- (50) עיקר תקנת הקדיש הוא משום קריאת התורה ויש לאמרו גם כשאין מפטיר (ראה שער הכולל פכ"ט סק"ד), אלא שמבקום שתיקנוהו בין מפטיר להפטרה יש לאמרו ביניהם כדי להבדיל ביניהם, ובמקום שמתפללים מיד שמו"ע מסתמכים על הקדיש שלפני שמו"ע גם בשביל קריאת שאין לומר שני קדישים ברציפות.
- (51) לאחר קריאת התורה של תשעה באב שחרית יש לומר קדיש (שאין קדיש אחר הסמוך לקריאת שניתן לסמוך עליו), ולכן יש לאמרו מיד בסיום הקריאה כפי שנוהגים בקריאת של שני וחמישי (ואף שבגליון רע"א סי' תקנט
- ס"ד כתב לומר הקדיש לאחר ההפטרה, מ"מ המנהג ברוב קהילות ישראל אינו כן) וכן נהג כ"ק אדמו"ר ברבים (ראה קובץ 'התקשרות' גליונות תתלו, תתמו, תתנו).
- (52) חשיבות הסמכת הקדיש ככל הניתן לקריאת התורה ניכרת גם במנהג שהנהיג אדמו"ר להתחיל הקדיש שלאחר קריאת במנחה של שבת עוד קודם שיכניסו הס"ת להיכל כדי להסמיך הקדיש לקריאת התורה ככל האפשר (ראה שער הכולל שם).
- (53) אמנם במנחה של יוה"כ, תענית ציבור, ותשעה באב כיון שניתן להסתמך על הקדיש שקודם שמו"ע אף שהוא אחרי ההפטרה - אין להוסיף קדיש נוסף, (ומ"מ ממתנינים עם הקדיש עד שיכניסו הס"ת להיכל - שבכל אופן ההפטרה מפסיקה בין הקדיש לקריאה).

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **כו** במה דברים אמורים כשימוח שומן הרבה כל כך עד
- 2 שיזוב לחוץ והרי הוא בעין לבדו שאינו מעורב בשום
- 3 דבר אלא הוא ניכר בפני עצמו אבל אם מניחה בריחוק
- 4 מקום כל כך בענין שאין הרבה שומן נימוח עד שיזוב לחוץ

- 5 אלא מעט ממנו נימוח ונבלע בפת עצמו ואינו בעין לבד
- 6 מותר אפילו לכתחלה כמו שמותר ליתן חתיכת בורד לתוך
- 7 כוס של יין אע"פ שהברד נמחה לשם מפני שהוא מתערב
- 8 ומתבטל ביין שבכוס ואינו בעין כמו שיתבאר שם.

39 שהמיחם חם כל כך שאילו היה הצונן מונח עליו הרבה היה
40 בא לידי בישול דהיינו שתהא היד סולדת בו שדין מניח על
41 גבי מיחם כדין מניח כנגד המדורה אבל אם אינו חם כל כך
42 מותר:

43 ל האלפס והקדרה שהעבירן מרותחין מעל גבי האור אם
44 אינן מבושלין כל צרכן לא יוציא מהם בכף שנמצא
45 מגיס ויש בזה משום בישול כמ"ש למעלה אבל אם נתבשלו
46 כל צרכן מותר להגיס בהן לאחר שהעבירן מעל גבי האור
47 אבל צמר שביורה אע"פ שקלט העין אסור להגיס בו (משום
48 צובע) שכן דרך הצבעין להגיס בו תמיד כדי שלא יחרך.

49 ויש מחמירין גם בקדרה בכל ענין והעיקר כסברא הראשונה
50 והרוצה להחמיר יחמיר בהגסה ממש אבל להוציא בכף אין
51 להחמיר כלל בנתבשלה כל צרכה ואינה על האש:

52 לא אסור לטוח שמן ושום על גבי הצלי בעודו חם שהיד
53 סולדת בו אפילו נצלה מבעוד יום דמכל מקום יתבשל
54 השום והשמן אבל שומן שנקרש אין בו משום בישול אלא
55 שיש להסתפק בו מצד אחר כמו שנתבאר למעלה:

חלק ב סימן שיח, דין המבשל בשבת טעמים כ"לא

56 א הבורר הוא מאבות מלאכות שכן במשכן היו בוררים
57 הפסולת מתוך הסממנים לפיכך כל הבורר פסולת מתוך
58 האוכל אפילו בידו אחת ואפילו כדי לאכול לאלתר חייב.

59 אבל הבורר אוכל מתוך הפסולת כדי לאכול לאלתר אינו
60 חייב אלא אם כן בורר בנפה או כברה שזהו דרך ברירתו
61 אבל אם בירר בקנון או תמחוי פטור מן התורה אבל אסור
62 מדברי סופרים גזרה משום נפה וכברה ואם בורר האוכל
63 בידו כדי לאכול לאלתר מותר מפני שנטילת האוכל מתוך
64 הפסולת כדי לאכול מיד אין זה מעין מלאכה כלל שדרך
65 אכילה כך הוא שהרי אי אפשר לאכול הכל האוכל עם
66 הפסולת ולא אסרתו תורה אלא לעשותו בכלי המיוחד לכך
67 דהיינו נפה וכברה אבל נטילת הפסולת אין זו דרך אכילה
68 אלא דרך תיקון האוכל שהיא ראוי לאכילה הרי זו מלאכה
69 גמורה ולפיכך אפילו אם האוכל מרובה על הפסולת ויש
70 טורח יותר בברירת האוכל אעפ"כ לא יברור הפסולת אפילו
71 כדי לאכול לאלתר:

חלק סימן שיט דין הבורר בשבת טע"ף א

1 ואפילו אם מקצתו זב לחוץ מעט וישנו בעין כיון שדבר
2 מועט הוא אינו חשוב כלום ומותר ולכן מותר להחם בשבת
3 חתיכת בשר שמן אע"פ שמקצתו זב כיון שדבר מועט הוא
4 אבל אסור להחם קדרה שקרש שמנוניתה אפילו במקום
5 שאין היד סולדת בו ואע"פ שיש בה רוטב הרבה ונימוח
6 השומן בתוך הרוטב מכל מקום השומן הוא צף למעלה
7 וישנו בעין:

8 כז אבל יש חולקים על כל זה ואומרים שאין איסור כלל
9 במה שנימוח השומן ע"י שמניחו במקום חם ולא אסור
10 גבי חתיכת ברד אלא לרסק בידיים אבל בנימוח מאליו לא
11 גזרו ולכן מותר להחם פת זו הממולאת בשומן אפילו
12 במקום שהיד סולדת בו שהרי אין כאן משום בישול לא
13 בפת מפני שאין אפיה אחר אפיה ולא בשומן הקרוש
14 שנימוח מפני שאין בישול אחר בישול בדבר יבש אע"פ
15 שנימוח בבישול זה השני כמו שנתבאר למעלה אבל קדרה
16 שקרש שמנוניתה אין להחם אותה אלא במקום שלא יוכל
17 התבשיל להתחמם עד שתהא היד סולדת בו מפני שברוטב
18 שנצטנן יש בו משום בישול כמו שנתבאר למעלה.

19 ולענין הלכה נהגו להחמיר לכתחלה כסברא הראשונה אבל
20 בדיעבד יש להקל כסברא האחרונה ואפילו לכתחלה יש
21 לסמוך במקום הצורך על סברא האחרונה כי כן עיקר.

22 וכן יש להקל ליתן פת הממולאת בשומן על תנור בית
23 החוץ קודם שהוסק וכשיסיקנו הנכרי גם היא תתחמם עליו
24 לפי שאפילו לענין איסור בישול בדבר שיש בו משום
25 בישול אין בזה איסור מן התורה אלא מדברי סופרים כיון
26 שנותן שם קודם שיתן הנכרי את האור בתנור כמו שנתבאר
27 בס' רנ"ג א"כ כאן שיש מתירין לגמרי יש להקל על כל
28 פנים קודם שהוסק התנור ומכל מקום אין להקל בפני עם
29 הארץ ויש לעשות על ידי נכרי:

30 כח ולדברי הכל מותר ליתן שומן מהותך שנקרש על גבי
31 מיני קמחים וקטניות ורתחים ובלבד שלא ירסקנו
32 בידיים אלא יניחנו על גביהן או בתוכן והוא נימוח מאליו
33 שהרי מה שנימוח אינו בעין אלא נכנס בתוכן אבל על גבי
34 צלי חם יש להסתפק אם מותר ליתן עליו שומן קרוש שהיא
35 נימוח מאליו שכיון שאין הנימוח נכנס בתוכו אלא צף על
36 גביו יש לדמותו לקדרה שקרש שמנוניתה שנוהגין להחמיר
37 לכתחלה:

38 כט אסור ליתן צונן על המיחם אפילו להפשיר כל

תורה אור

6 ונקודת הענין, דמסירת נפש מורה על ביטול
7 מוחלט להקב"ה בכבודו ובעצמו. ונמצא שהביטול
8 דבני ישראל בימי הפורים הי' מדריגה גבוהה ביותר
9 בביטול, היינו לא סתם ביטול המתבטא בקיום רצונו
10 ית' בלימוד התורה וקיום המצוות, אלא ביטול כזה

1 תוכן הפרק: ההבדל בין אהבת ה' "כי הוא חייך"
2 וכח המסירת נפש על קידוש השם
3 [בפרק זה ימשיך לבאר בעומק יותר ענין הביטול
4 שהי' אצל בני' בזמן גזירת המן, שבא לידי ביטוי בכך
5 שהיו מוכנים למסור נפשם על קדושת השם.

מאחר שמסירת נפש היא למעלה מן השכל
והדעת, לכן לא מצינו בתורה טעם על מסירת נפש,
דרך על אהבת ה' מתאים לומר שיש טעם שכלי
שהיא סיבת האהבה, וכמ"ש "לאהבה את הוי'
אלקיך כי הוא חייד", דכשארם מביין ומשיג
שהקב"ה הוא מקור חייו, מתעורר בדרך ממילא
באהבה ותשוקה להתקרב אליו יתברך מאחר שזהו
מקור חיי נפשו.

אולם הסברה זו ד"כ הוא חייד" אינה סיבה
שהאדם ימסור נפשו עבורו יתברך, שהרי מסירת
נפש שענינה להשליך חיו מנגד עבורו יתברך הוא
ההיפך של "כי הוא חייד".

וכן כל ה"טעמים המעוררים לאהבה הנזכרים
בכל ספרי החכמים . . . אין זה טעם על מסירת
נפש".

**אלא הענין שאין שייך טעם ושכל על מסירת
נפש כי המסירת נפש נלקח מבחינה שלמעלה
מן הדעת.**

ובאמת לא שייך שום טעם בשכל על מסירת
נפש, שהרי השכל יכול להסכים רק על ענין המחזק
את מציאות האדם אבל לא על דבר המאבד את
מציאותו, ולפיכך כל ענין המסירת נפש מקורו
מבחינה שלמעלה מן הדעת.

- ענין זה, שמסירת נפש היא למעלה מן הדעת,
רואים גם בחוש, דהרי "אפילו קל שבקלים ופושעי
ישראל מוסרים נפשם על קדושת ה' על הרוב כו'
ואף אם הם בורים ועמי הארץ ואין יודעים גדולת
ה' וגם במעט שיודעים אין מתבוננים בה' כלל
[בגדולת ה'] ואין מוסרים נפשם מחמת דעת
והתבוננות בה' כלל.. רק כאילו הוא דבר שאי
אפשר כלל לכפור בה' אחד בלי שום טעם וטענה
ומענה כלל".

ד"ה חייב איניש פרק ו

שאינו משאיר שום מקום למציאות האדם. והוא על
דרך הביטול בעת מתן תורה שבא לידי ביטוי באמירת
"נעשה ונשמע" וכן בכך ש"פרחה נשמתך".

וזהו עומק הקשר בין פורים למתן תורה, כי קבלת
התורה ענינה שבני נעשו "כלים" לגילוי "קדמונו של
עולם" (ע"י ביטולם המוחלט להקב"ה) - וכן ה'
בפורים, שע"י מסירת נפשם וביטולם המוחלט
למהותו ועצמותו ית', זכו לגילוי אור אין סוף ב"ה
"קדמונו של עולם".

וזהו שהולך ומבאר:]

והנה בחינת מסירת נפש נמשך מחמת אהבה
המסותרת שהיא למעלה מן הדעת.

ביטול ומסירת נפש הנ"ל שישנו בכח בכל
אחד ואחד מישראל כנ"ל, נמשך מן ה"אהבה
המסותרת" שבכל נפש מישראל, כמבואר בספר
התניא שכל נפש מישראל יש לה בירושה מאברהם
אבינו אהבה טבעית להקב"ה שהיא מסותרת בלב.
ואהבה זו היא "למעלה מן הדעת". פירוש:
סתם אהבה להשם נולדת בליבו של אדם ע"י
התבוננות, שזוהי אהבה שעל פי טעם, כפי שיבואר
להלן, אך אהבה זו שבאה בירושה היא אהבה
שלמעלה מן הדעת, כלומר, אין אהבה זו תולדת
השכל אלא היא נטועה בעצם בנפש כל
ישראל(ולכן נקראת "אהבה מסותרת").

ומאהבה זו בא הכח של מסירת נפש על קידוש
השם, דמסירת נפש ואיבוד חייו למען קדושת שמו
ית' אינו ענין שכלי אלא למעלה מן הדעת, כפי
שיבואר לקמן.

ולכן לא נזכר בתורה טעם על מסירת נפש, רק
על אהבה נאמר טעם כמ"ש לאהבה את הוי'
אלקיך כי הוא חייד, ואין זה טעם על מסירת
נפש, כיון שהטעם הוא כי הוא חייד, והרי
מסירת נפש הוא להשליך חיו מנגד.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

כנ"ל ה"ז בבחי' פנימית ח"ע כמו שהיא ממקורה
בבחי' אין וכמ"ש והחכמה מאין כו' וירידת ח"ע
למטה מטה לברר בורים דגה הוא בחי' מירא דכיא

(עא) אך עדיין יש להבין מה צריך מרדכי דוקא לבוש
זה וע"י המן שהוא בחי' התנשאות כו'
הענין הוא לפי ששרש מרדכי מר דרור ומירא דכיא

מטה כ"כ שהוא מעוצם ההסתר שבנוגה כו' אשר אין
 זה בכח מרדכי מצד עצמו כי הוא רק בבחי' א' דחכמה
 יו"ד וי"ו יו"ד שבא' אבל מבחינת מקיף הנעלם דיו"ד
 דחכמה שהוא ס' דסוס ב"פ ס"ג כו' איך יהיה ע"י בחי'
 כנ"ל בענין ו' דסוס ב"פ ס"ג כו' אלא ע"י המן דוקא
 ששרשו בבחי' מקיף דחכמה הוא המרכיב למרדכי על
 בחי' סוס אשר רכב עליו המלך להיות מגיע ע"י סוס
 האור דח"ע לברר למטה מטה ולהפך גם החשך לאור
 משום דס' הא' דסוס הוא מ"ש ישת חשך סתרו
 שלמעלה מבחי' אור דחכמה ע"כ בבואו למטה יוכל
 להפוך גם בחי' הסתר וחשך גמור דקליפה לאור כו'
 וז"ש במ"ת כי תרכב על סוסך כו' כנ"ל וע"כ דוקא
 ב' דברי' הללו דלבוש מל' ורכיבת הסוס היו ע"י המן
 שהוא דוקא המלביש לבוש מל' את מרדכי ומרכיבו על
 סוס אשר רכב עליו המלך בזמן מ"ת להיות בח"ע
 אתברירו גם עכשיו כו' ולפי שב' דברים הללו הן הן
 בבחי' מקיף ולבוש דחכמה כו' וד"ל:

שער הפורים

כנ"ל אמנם הנה כדי שיהי' בכח ח"ע להתצמצם ולירד
 כ"כ למטה ולהיות לו כח ועוז גדול כזה לברר
 ולא הפכא חשוכא כו' והגם שהחכמה נקרא אור כידוע
 והאור מאיר הוא את החשך כו' היינו שנדחה החשך
 מפני האור אבל לא שיהפך החשך עצמו לאור כו' כי
 איך יהיה יכולת באור להפוך חשך לאור ובודאי אין
 זה רק מבחי' מקור האור שהוא בבחי' מקיף לאור
 דח"ע ונק' מקיף דכתר בחכמה כו' וזהו בחי' מקיף
 דחיה בכלל והוא בחי' הלבוש שצריך מרדכי בחי'
 פנימי' יסוד אבא שע"י דוקא יש בו כח לירד מטה
 מטה ולבר' וכמ"ש או יחזיק במעוזי מעוזי מפעיל כי
 התורה עצמה נק' עוז כידוע ומעוזי בחי' מקיף דח"ע
 כו' והוא בחי' לבוש מל' דא"ס שמאיר בראשית הקו
 והחוט שנקרא אור כמ"ש יהי אור כו' בבחי' מקיף
 ולבוש והוא הנמשך ע"י בחי' המן דקדושה מטעם
 הנ"ל וד"ל:

וכן סוס אשר רכב עליו המלך ג"כ ע"י המן שמרכיב
 למרדכי בחי' ח"ע דהיינו שירד אור ח"ע למטה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

נמשך המשכה חדשה, והוא בחי' אור המאיר בשם
 הוי', וכשארז"ל אור שנברא ביום ראשון הי' מביט בו
 מסוף העולם ועד סופו עמדו וגנוז, וירא אלקי' את
 האור כי טוב כי טוב לגנוז, וע"ז נאמר מה רב טובך
 אשר צפנת כו', משם נמשך המשכה חדשה לגמרי
 דהיינו הולדת נשמות חדשות. ובזה יובן מה שבשבת
 הוא היחוד להוליד נשמות חדשות, כי בשבת מאיר ג"כ
 אור חדש, ולכן אומרים בשבת טוב להודות לפי
 שמתגלה בחי' רב טובך, וזהו אור חדש, ובכל השבוע
 המשכה זו ע"י המצות, כי אשר צפנת ליראיך ס"ת
 תר"ך שהם תר"ך מצות, ונמשך ע"י בחי' רב טובך, וכן
 בתורה נגנו האור וכמ"ש היכן גנוז בתורה.

והתהלכתי בתוככם

והנה כשיתבונן בכל זה איך שזה הכח הוא דוקא
 בעוה"ז עי"ז יהי' בעיניו כחדשים ממש, ועוד
 י"ל כי להיות המשכה מסוכ"ע לכן ההמשכה שממשיך
 בכל יום ע"י מעשה המצוות הוא המשכת אור חדש
 שאין המשכה שממשיך היום שוה לשל אתמול, כי
 הנה כתי' אין כל חדש תחת השמש, ופי' תחת השמש
 היינו אפי' בבחי' שמש ומגן הוי' אלקי', והיינו אפי'
 מבחי' שם הוי' שנק' שמש אין כל חדש המשכת אור
 חדש כ"א לחדש את הישנות, אבל לעילא מן שמשא
 דהיינו מבחי' אור הגנוז שהוא בחי' אור שבעת הימים
 שהוא למעלה מבחי' שם הוי' שהוא בחי' חכ' דהיינו
 בחי' פנימי' יסוד אבא שהוא פנימי' ע"י משם דוקא

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

17 והשתלשלות המדריגות נעשו שמרי האופנים, ומשם
18 נמשכו ע"י השתלשלות בחי' ומדריגות שמהם נמשכו
19 כל תענוגי עוה"ז והכח המתאווה כנ"ל, וכשנתעלה
20 ונכלל בשרשו מתהפך מרע לטוב. ובעבודה הוא בחי'
21 שתיים שלפני' בהתבוננות שורש ומקור נה"ב איך
22 שהאופני' וחיות הקדש הם ברעש גדול כו' ועי"ז
23 תתעלה הנה"ב. ונק' בשם מראות הצובאות שבחי'
24 המראות דכנס"י שיהי' נש"י בבחי' הראיני את מראיך
25 גם בהיותם בחגווי הסלע בסתר המדריגה בזה"ג נמשך
26 מבחי' התבוננות בענין ה' צבאות, איך כי כל צבאי
27 צבאות עליונים נמשכי' רק מבחי' אות אחד לבד
28 בהבראם בה' בראם, וזהו פי' צבאות אות הוא בצבא
29 שלו, ועש"ז נקראו המראות היינו בחי' ההתפעלות
30 דאספקלריא המאירה ושאינה מאירה בשם מראות
31 הצובאות להיותם נמשכי' מבחי' ההתבוננות מבחי'
32 צבאות מה שאות הוא בצבא שלו כו'.

וישם את הכיור

בס"ד. (ש"פ פקודי, ל"ב).

1 **וענין מה שנק' בשם מראות הצובאות יש לבאר**
2 **עפמ"ש בת"א פ' בא בד"ה בעצם כו' יצאו כל**
3 **צבאות ה', ההפרש שבין צבאות הוי' לבחי' ה' צבאות,**
4 **שצבאות הוי' הם בחי' הנצוצי' שנתעלו מנפילתן**
5 **ודבוקי' וסמוכי' לשם הוי' שאין להם שם בפ"ע, וזהו**
6 **ענין יצאו כל צבאות הוי' הם בחי' העלאות הנצוצין**
7 **שבררו במצרי' ר"ב נצוצין מרפ"ח נצוצין שנפלו**
8 **בשבה"כ וכמ"ש וגם ערב רב, וזהו שא' הקב"ה למשה**
9 **אלו חביבין עלי מן הכל שהעמידו צבאות רבי' במצרי'**
10 **ע"י בירור הנה"ב ויצה"ר וכו"ל. וכדי שיוכל לברר את**
11 **הנה"ב עז"נ כי תצא למלחמה על אויבך פי' כי תצא**
12 **למלחמה זו לנצח כח המתאווה שבנפשו לקררה**
13 **בתענוגי עוה"ז הגשמי ולאתהפכא לאהבת ה', תהי'**
14 **בבחי' על אויבך דהיינו בבחי' שרשם למעלה, כי אין**
15 **רע יורד מלמעלה ושרשם הוא טוב שהוא מבחי'**
16 **מרכבה עליונה שבקדושה, אלא שלאחר ירידת**

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

14 עצמו, הרי כל עוד המוחין מאירים לא יכולה להתעורר
15 המידה.
16 כיצד הדברים מסתדרים יחד, שמצד אחד המוחין
17 מולידים את המידות, ומצד שני חייב להיות התעלמות
18 המוחין? הנה על זה אומר הרבי נ"ע: **אך התעוררות**
19 **המדה הוא מהבכך – כלומר מהמסקנה דהיינו מה**
20 **שקרבת אלקים לו טוב כו', המוחין עצמם – שזה כל**
21 **ההשכלה – מתעלמים, אך המסקנה נשאת, שקרבת**
22 **אלקים זה דבר טוב, ומהמסקנה נולדים המידות (רק**
23 **בדרך מקיף נרגש או האלקות על מה שנתפעל והיינו**
24 **מה שהשיג במוחו כו'), – כלומר יש השפעה מקיפה**
25 **מההשכלה במוחין על המידות, אך באופן גלוי יש**
26 **התעלמות המוחין.**

1 **ויובן זה – ההבדל הנזכר לעיל בין המוחין למידות**
2 **בעבודת ה' דכשמתבונן באיזה ענין אלקי ומעמיק דעתו**
3 **בזה הרי הענין האלקי מאיר במוחו ומה שנשאר במדות**
4 **הוא רק מה שקרבת אלקים לו טוב, וכל האור שמאיר**
5 **במוחו מתעלם בהתעוררות המדה כו', – כלומר, המעבר**
6 **בין ה"מוחין" ל"מידות" הוא מעבר מהתבוננות בענין**
7 **השכלי האלקי בטהרתו, לבין כיצד קרבת האלוקים היא**
8 **טובה עבורו.**
9 **ונודע דבכדי שיהיה התעוררות המדות בהכרח שיהיה**
10 **התעלמות המוחין דכאשר אור המוחין מאיר בגילוי אי**
11 **אפשר להיות התעוררות המדה כי אם כאשר מתעלם**
12 **אור המוחין או מתעורר המדה כו'. – כיון שהמידה**
13 **תלויה בהרגשת עצמו, ואילו במוחין עצמם אין הרגשת**

שבת פרשת פנחס תער"ב

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים חלק א'

ונפש השנית – חלק אלקה ממעל ממש, ויפח באפיו נשמות חיים, ושרשה מחכמה
עילאה, טהורה היא. ירידת הנשמה כמו בגלות מצרים – ירידה צורך עליה.

וּנְפֹשׁ הַשְּׁנִיית הַיָּה חֵלֶק אֱלֹקָה מִמַּעַל מִמֶּשׁ, דְּכָתִיב "כִּי
חֵלֶק הָיָה עָמוֹ", דִּי נִשְׁמָה פֻּן אַ אִיד אִיו אַ
חֵלֶק יֵא מֶשֶׁם הָיָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נְשָׁמַת
חַיִּים", וְ"אֵתָה נִפְחָת בִּי", וְכֵמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּזֶהָר "מֵאֵן
דְּנִפַּח מִתּוֹכֶיהָ "נִפַּח" י, פְּרוּשׁ מִתּוֹכִיּוֹת וּמִפְּנִימִיּוֹתוֹ,
שֶׁאֵנוּ רוֹאִים בְּמוֹחַשׁ בְּטֻבֵּעַ בְּנִי אָדָם דְּאֵינוּ דוֹמָה
הוֹצָאת הַכֵּל הַלֵּב כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּדַבּוּר אוֹ בְּקוֹל נִגּוֹן, לְכֵמוֹ
שֶׁהוּא מוֹצִיא הַכֵּל לְבוֹ כְּשֶׁמִּנְפַּח בְּכַחוֹ, וּבְמוֹחַשׁ אָנוּ
רוֹאִים שֶׁתּוֹכִיּוֹת וּפְנִימִיּוֹת הַחַיּוֹת שֶׁבְּאָדָם מוֹצִיא
בְּנִפְחִיתוֹ בְּכַח, כֶּף עַל-דֶּרֶךְ-מֶשֶׁל נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עָלוּ
בְּמַחֲשָׁבָה בְּדְכָתִיב "בְּנִי בְּכָרִי יִשְׂרָאֵל", "בְּנִים אֲתֵם לָהּ"
אֱלֹקִיכֶם", פְּרוּשׁ כְּמוֹ שֶׁחֵבֶן נִמְשָׁף מִמֶּחַ הָאֵב, כֶּף
כְּבִיכּוֹל נְשָׁמַת כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁכָה מִמֶּחַשְׁבָּתוֹ
וְחֻכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, דְּאִיהוּ חִכִּים וְלֹא בְּחֻכְמָה דִּיעָא י,
שֶׁהִיא חֻכְמָה דְּאֶצִּילוֹת, וְיָדוּעַ דְּחֻכְמָה דְּכָרִיָּא יִצִּירָה
עֲשִׂיהָ נִקְרָאת "חֻכְמָה דִּיעָא", לְפִי שֶׁמִּשְׁגָּת בְּנִבְרָאִים,
אֲבָל חֻכְמָה דְּאֶצִּילוֹת הִיא "לֹא דִיעָא", שֶׁהִנְבְּרָאִים
אֵינָם מְשִׁיגִים זֹאת, וּמֶשֶׁם הוּא שָׁרֵשׁ נְשָׁמַת כָּל אִישׁ
יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ דְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל אוֹמֵר "נְשָׁמָה שֶׁנִּתְּתָה
בִּי טְהוֹרָה הִיא", דְּטְהוֹרָה, הִיא מַעֲלַת מִדְּרַגַּת הַנְּשָׁמָה

כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּאֶצִּילוֹת, וּמֶשֶׁם נִסְעָה וְיִרְדָּה לְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף
וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה, דִּירִידָה זוֹ הֵגֵם שֶׁהִיא יִרְדָּה גְדוּלָּה
וְעֲצוּמָה בְּמָאֵד, דְּהִנְשָׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא לְמַעַלָּה קָדָם
יִרְדָּתָה לְמַטָּה לְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה הָרִי
מַעֲמָדָה הִיא בְּגֵן עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן, וְיִוְרְדָת לְמַטָּה לְהַתְלַבֵּשׁ
בְּגוֹף, הָרִי זֶה יִרְדָּה מֵאֲגָרָא רְמָא לְבִירָא עֲמִיקָתָא י,
הֵנָּה בְּאֵמַת הָרִי יִרְדָּה זוֹ הִיא לְצִרְף עֲלִיָּה, דְּעַל יָדִי
שֶׁהָאָדָם עוֹסֵק בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת הֵנָּה עַל יָדִי זֶה נִעֲשֶׂה
עֲלִית הַנְּשָׁמָה לְמַעַלָּה וּמִדְּרַגָּה יוֹתֵר. אֲמֵנָם יִרְדָּה זוֹ מֵהַ
שֶׁהִנְשָׁמָה יוֹרְדָת לְמַטָּה לְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה
נִקְרָאת בְּשֵׁם "גְּלוֹת מִצְרַיִם", דְּמִצְרַיִם הוּא לְשׁוֹן מִצְרַיִם
וְגִבּוֹל, וְכֶשֶׁם שֶׁבְּגְלוֹת מִצְרַיִם הָרִי הָיָה בְּנִי יִשְׂרָאֵל
לְחוּצִים וְדַחוּקִים מִמִּצְרַיִם, כְּמוֹ כֵּן הוּא גְּלוֹת מִצְרַיִם
בְּרוּחַנִיּוֹת, מֵהַ שֶׁהִנְשָׁמָה הַבְּהֵמָה מִגְבִּיל וּמִסְתִּיר עַל
הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, דְּהִנְשָׁמָה הָאֱלֹקִית מִתְלַבֵּשׁ בְּהִנְשָׁמָה
הַשְּׁכֵלִי וְהַטְּבָעִי בְּשִׁבִּיל לְכַרְרֵם וּלְזַכֵּכֵם, אֲבָל הַנֶּפֶשׁ
הַבְּהֵמָה מְקִיף אֶת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית מִכָּל צֶדֶת וּפְנֵה, עַד
שֶׁהִנְשָׁמָה הָאֱלֹקִית מִתְצַמֵּצֵם כָּל כֶּף שֶׁנִּעֲשֶׂה בְּקִטְנוּת
וְהַעֲלָם, וְכֵמוֹ הִיִּשָּׁב בְּגְלוֹת וְשָׁכְנָה שְׁמִתְצַמֵּצֵם וּמִתְבָּרֵךְ
מִבְּלָתִי יִכְלַת לְהַתְפַּשֵּׁט כָּלָל.

י"ב י"ג תמוז תר"צ

יא. נשמות היהודי היא חלק. יב. מי שנופח - מתוכו הוא נופח. יג. שהוא חכם ולא בחכמה נודעת (נתפסת). יד. מגג גבוה
לבור עמוק.

לקוטי דיבורים

מאה ושלוש עשרה איש נחסרו בלילה העברה,
ממערכה זו השיטת, 61 ניתן חופשה, 23 נדונו
לשלחם לנארים, 1 לסאלאווקי, 6 לסיביר, 2
לקרעסטי (מבצר עבודת פרך בליענינגראד), 7
לאוראל, 9 נדונו למיתה ע"י ראסטרעל, ומאה
שמונים ושלוש הובאו במערכה זו מחדש.
האסיר ש. לבן כסיד, מי יודע - אומר - מה יהי
אחרית כל האסירים, הלא טוב יותר להשתגע,

להתגולל בבית החולים מלישב פה, ואפשר - מדבר
הוא לעצמו - טוב יותר לאלו שנהרגו בלילה העברה
מחינו אנחנו, הם כבר אינם, כבר הם במנוחה,
ואנחנו עוד טרם ידענו גורלנו מה הוא.
את זה לא תאחר - אומר האסיר ק. - ויתרון לנו
החיים כשעה על חברנו המתים, כי יש לנו תקווה
בחיים, יכולה היא רחמי העליון מכל, לזרוח גם
עלינו, ואדם חי יכול הוא לקוות למיתה יפה, בין

45 המה מחכים עלי, ואראה כי שכיני ש. וק. בוכים
46 ודמעות מתפרצים מעיניהם וס. פיו פתוח ועומד
47 כפסל שיש לבן כסיד.
48 מבלי דבר דבר, יצאתי אל האכסדרא ויפן א' אלי,
49 וישאל להראותו חפצי, ואראהו ויביט עליהם מרחוק.
50 הלכתי צעדים אחדים, הא' מהשלשה הלך
51 ראשונה, והארבעה אוחזי החרבות השלופות הולכים
52 שתיים לפני, ושתיים מאחורי, ושתיים מהשלשה
53 שעמדו בחדר הולכים אחריהם.
54 הסר המצנפת, וצנוף בגדך אשר לא יראה לבושך
55 המצויצת.
56 לא, לא אסיר המצנפת.
57 הנני מצוה עליך במפגיע, ובאם לאו מרה יהי'
58 אחריתך.
59 אנכי לא אסיר המצנפת, וחפצי לדעת האם
60 יודעים אתם מי אנכי.
61 ומי?
62 הרבי מליובאוויטש.
63 ומה?
64 הרבי מליובאוויטש איננו נבעת ואיננו נרעש
65 מהפחדות.
66 הגפא"ו יכולה להרעיש גם את אלו התקיפים
67 בארבעים ושמונה שעות הראשונים.
68 ובכ"ז לא הזכיר דבר הסרת המצנפת, וכאשר
69 ירדנו סולם אחת השלשה נתפזרו לאכסדראות שונות
70 ולקחו אתם שנים מהשלופי חרב, ושנים הוליכו אותי.
71 ירדנו עוד סולם והנני הולך לאט לאט, כי הכאב
72 התעורר ביותר, עד כי נאנחתי באנחה פנימית,
73 ואעמודה מבלי יכולת ללכת הלאה. אז הגיד אחד
74 המלוים כי עוד מעט ויביאוני לחדר החקירה ודרישה,
75 ושם אוכל לנוח.
76 דברי המלוה פעלו עלי רושם כפול, נודעתי כי
77 מובילים אותי אל החקירה ודרישה כי מכל התערוכה
78 הי' כעין הובלה לדין ירי' ר"ל ועוד כי ראיתי אשר
79 גם בתוככי אנשים כאלו מרחף רגש אנושי המתעורר
80 לקול אנקת אסיר.
81 רגעים אחדים עמדתי ואחגור שארית כוחי ללכת
82 הלאה.
83 פה, הראה אחד המלוים בידו השמאלית, פה
84 עלינו לחכות עד בוא פקודה.
85 כאשר העמידה בלא סמיכה כבדה לפני במאד
86 נשענתי אל הכותל.
87 בעמדי כה, פנה אלי השני מהמלוים ויאמר, ניע
88 זאוודעו טיעבא זאווטרא אילי פאסליע זאווטרא,
89 טיעבע זבוט פיליולי, אינני מקנא לך או מחרתים יתנו

1 קרובים ואוהבים, ולא כחי' או בהמה הנטרפת
2 בעמקי היער, ולקבורה לא תבוא. לא! האלקים ברא
3 את האדם אשר ימות ויחי' כאחד.
4 החום גבר מאד, האסירים כולם פשטו בגדיהם
5 הולכים ערומים. ש. וס. עם כותנות והאסיר ק. אין
6 לו כותנת והולך ערום כיום הולדו.
7 האויר מחניק, ואנכי יושב בבגדי וקר לי. שכני
8 משתוממים עלי, אבל כנראה חולה הנני.
9 לבי יחלצני ביותר כבר ניתן מים חמים האחרונים
10 הניתנים בכל יום, ותפילין אין לי.
11 זה לי יותר על ארבעים שעות אשר גם מים לא
12 בא אל פי. שעות של כאב ועינוי גופני והעולה עליו
13 עינוי נפשי, תפילין, תפילין.
14 כרוז יוצא "שכב לישן" וגם אני כבר התפללתי
15 ערבית ושוכב על מקומי.
16 רעדה אחזתנו בשמענו צעדי אנשים מתקרבים
17 אל חדרנו, ובעוד רגעים אחדים פותחים המנעולים,
18 ומבחוץ על ידי חוט מברק האירו את החדר.
19 כולנו, איש אל רעהו מביטים, בתמהון בהלה
20 ורעדת מות.
21 הדלת נפתחת, שלשה אנשים נכנסים כולם
22 אוחזים קנה יריות, וארבעה נשארו מבחוץ, עומדים
23 וחרבותיהם שלופות.
24 כמה אנשים פה.
25 ארבעה, עונה אחד מהשלשה הבאים.
26 אסירים, מה שמכם? הגידו זה אחר זה.
27 פעריו (ראשון).
28 גוטייניק, עונה האסיר.
29 וטאראיי (שני).
30 שעפטעליעוויטש עונה האסיר.
31 טרייעטי (שלישי).
32 סייטין עונה האסיר.
33 ציעטוארטי (רביעי).
34 דוחאוני ראוין (רב רוחני) יוסף יצחק ש"ס.
35 מבט של בוז הביט אחד הבאים, ויסתכל בי,
36 וישוחחו רגעים ביניהם, אשר אנחנו האסירים מגודל
37 הפחדים לא הבינו דבר.
38 ויען האחד ויאמר בשפה רפה ציעטורטי, ויא
39 פאיידיאטי ס נאמי (אתם תלכו אתנו).
40 אנכי כל העת ישבתי על מטתי והאלונטית עם
41 מים קרים מונחת על התחבושת אשר נתן לי הרופא,
42 מלוש ט"ק ומצנפת על ראשי.
43 עמדתי ממשכבתי, והסרתי את האלונטית עם
44 המים, והכינותי ללכת.

- 1 לך קטניות (כינוי לכדורי מות, כלומר משפט מות ע"י
- 2 יריית קנה רובה).
- 3 חבר - אמר חבירו - מדוע כה תגיד התוכל לדעת
- 4 את אשר יגידו השופטים ויחליטו, עלינו רק לעשות
- 5 מלאכתנו ולא יותר.
- 6 אנכי - אומר המתחיל לדבר - שמעתי דברי
- 7 החבר מ. אשר אמר כי במשך לא יאחר מן שלשה
- 8 ימים יוגמר הדין אל הפועל, טרם אשר יספיקו
- 9 הגבירים האדירים להשפיע על ראשי המנהיגים.
- 10 שמע הדברים פעלה עלי רושם עז ומקרב נקודת
- 11 לבבי התפללתי אל ה' כי יחזקני ויאמצני לדבר בעת
- 12 החקירה והדרישה מבלי חת.
- 13 עודני מהרהר בלבי והדלת נפתחת בקריאת קול

- 14 אדיר נגיד ומצוה, הביאו את האסיר הנה, תנו את
- 15 תעודת האסיר 4/061/3 (האסירים המובאי אל
- 16 החקירה ודרישה נקראי על שם המערכה ומספר
- 17 החדר ומספר האיש היושב שם בעת ההיא, 3
- 18 מערכה, 160 חדר, 4 האיש) ואחתום, ולכו לכם.
- 19 בבואי החדרה פלצות אחזתני, מהשלשה אנשים
- 20 אשר ישבו וקנה רובה מונח אצל כל אחד ובפינות
- 21 הבית כלי משחת שונים, לפני האנשים זעומים
- 22 ומעיניהם יתפוצץ מבטי דקירה וזעם.
- 23 אורך החדר כשמונה אמות ורוחב כחמשה ובו
- 24 שולחן וכמה כסאות, חלון אחת גדולה ורחבה אשר
- 25 זכוכיותי משוחים בצבע שלא יוכלו לראות מאומה.
- 26 בקרבי אל השולחן הגיד לי אחד...⁷.

יומן, תרפ"ז

(7) ע"כ נמצא. על המשך החקירה ראה ס' התולדות ח"ג ע' 185 (תרגום מתוך "די יסורים פון ליובאוויטשן רבין אין סאוועט רוסלאנד" ע' 35).

אגרות קודש

- 4 גם מלאכת השו"ב, והשי"ת ישמור אותך ויצילך ויצליח
- 5 לך, רק שמור ללמוד בכ"י פרק תניא ושיעור קטן בגמרא,
- 6 ובש"ק להוסיף לימוד בלקו"ת תו"א או כתבי, דרושי לא
- 7 ארוכים. והשי"ת יהי בעזרך ויתן לך פרנסה טובה בריוח.
- 8 והי' ברכה כאו"י והדו"ש בן מו"ר.

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

ב"ה ב' ו' אדר פ"ב

אל התלמיד אהרן שלמה שי

1 שלום

2 במענה על מכתבך מגי' משפטים, נכון הי' הדבר

3 שתשתדל להשיג מלמדות במקום באופן שתוכל להתלמד

אגרות קודש

ב"ה, ה' תמוז, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מז"ך סיון במ"ש אודות ביהכ"נ החדש בקשר עם הקייטנא.

כנראה שלא נודע להם מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר למנהלי ביהכ"נ במאנטרעאל, על אשר סרבו לעשות שם מסיבות שבת, והלבישו הענין בקדושת ביהכ"נ וכו'.

ויהי רצון שכיון שממשמשים ובאים ימי י"ב וי"ג תמוז שהי' נצחון למעלה מדרך הטבע, הנה סו"ס ינוצחו ויתבטלו כל העניינים המפריעים להנהלת כפר חב"ד מתאים לכוונת מייסדו מנהלו הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר ויעשה זה בחסד וברחמים ומתוך הרחבה אמיתית ובאופן דמוסיף והולך מוסיף ואור עד אשר לילה כיום יאיר.

בברכה לבשו"ט בכהנ"ל.

פרק ה משנה ה

עֲשֶׂה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבְוֵתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. לֹא הִפִּילָה אֱשֶׁה מְרִיחַ בִּשְׂרֵי הַקֶּדֶשׁ, וְלֹא הִסְרִיחַ בִּשְׂרֵי הַקֶּדֶשׁ מֵעוֹלָם, וְלֹא נִרְאָה זָכוּב בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים, וְלֹא אָרַע קָרִי לְכַהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְלֹא כָּבוּ הַנְּשָׁמִים אֶשׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרֵכָה, וְלֹא נִצְחָה הָרוּחַ אֶת עֲמוּד הָעֶשֶׂן, וְלֹא נִמְצָא פָסוּל בְּעֶמֶר וּבִשְׂתֵי חֶלֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים, עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רוּחִים, וְלֹא הוֹיָק נֶחֱשׁ וְעֶקְרֵב בִּירוּשָׁלַם, וְלֹא אָמַר אָדָם לְחִבְרוֹ צַר לִי הַמָּקוֹם שְׁאֵלִין בִּירוּשָׁלַם:

נקודות משיחות קודש

בביאור דברי המשנה המציינת שני בעלי חיים אלה דוקא, אף שלבטח גם שאר החיות לא הזיקו - יש לומר (על-פי פנימיות הענינים):

בספר ערכי-הכנויים⁴ כתוב שהנחש ארסו חם [כנרמז בלשון הכתוב⁵ - "הנחשים השרפים"] ואילו העקרב ארסו קר.⁶

בעבודת האדם הנחש והעקרב מייצגים שני אופנים של התנגדות לקדושה:

"נחש שרף" - היינו החמימות וההתלהבות בעניני העולם ותאוותיו. ואולם לכך יש תקנה - להפוך את ההתלהבות לקדושה, אהבת ה' כרשפי אש.

"עקרב ארסו קר" - ענינו קרירות בעבודת ה'. הנהגה זו גרועה אף יותר משל הנחש, כי הקרירות היא סימן להפך החיים.

על-פי זה יובן מה שנאמר בגמרא⁷ על אדם העומד בתפילת שמונה-עשרה, "נחש כרוך על עקבו לא יפסיק; עקרב כרוך על עקבו - יפסיק". כאשר יהודי עומד בתפילה ולפתע אוחות בו חמימות לעניני העולם, אין לו להפסיק את תפילתו שכן סוף-סוף עם החיות והחמימות שבו, יכול הוא להפוך את ההתלהבות לעניני קדושה.

אבל כאשר עומד הוא בתפילה ולפתע אוחות בו קרירות, הנה גם אם זו נאחות ב"עקבו" בלבד, כלומר שעדיין לא השפיעה על מוחו ולבו - עליו להפסיק את תפילתו. כי קרירות היא (כאמור) סימן להפך החיים ואם זהו מצבו הוא שכל סדר עבודתו אינו כדבעי ועליו לשנותו ולהתחיל סדר עבודה אחר; עבודה מתוך חיות והתלהבות הבאה כתוצאה מלימוד פנימיות התורה - אילנא דחיי.

זהו אפוא הנס שהיה בירושלים, "שלימות היראה"⁸ - לא היה בה נתינת-מקום לחמימות בעניני עולם וכל-שכן לא לקרירות.

הגמרא¹ מקשה - "פתח במקדש וסיים בירושלים". ומתרצת "איכא תרתי אחרנייתא במקדש". ואולם מכך שהמשנה בכלל-זאת כוללת את שני הנסים שאירעו בירושלים בתוך רשימת עשרת הנסים ש"נעשו לאבותינו בבית-המקדש", מוכרחים לומר שגם שני אלה ("לא הזיק נחש ועקרב", "ולא אמר אדם לחבירו צר לי המקום") החלו בבית-המקדש ומשם התפשטו לכל ירושלים:

הסיבה לכך שנחש ועקרב לא הזיקו היתה - שתהיה מנוחת הנפש לאדם המקריב קרבן. מסיבה זו צריך היה הנס להתרחש בכל רחבי ירושלים, שכן שם שהה האדם בזמן הקרבת הקרבן ובעת אכילתו.

כעין זה גם בנס "שלא אמר אדם לחבירו צר לי המקום". מכיון שהקרבת הקרבן מחייבת לינה בירושלים, שהרי אי-אפשר ללון בעזרה², צריך היה להתרחש נס מיוחד - שכל מי שהקריבו את קורבנותיהם יוכלו ללון בלא דוחק בירושלים³.

ובכל זאת היה הבדל בפרטי שני הנסים האלה, בין בית-המקדש לירושלים:

בירושלים היה הנס ש"לא הזיק נחש ועקרב", אף כי יתכן שהיו שם "נחש ועקרב"; ואילו בבית-המקדש כלל לא היו "נחש ועקרב", שהלא קל-יחומר הוא ממה שנאמר במשנתנו "ולא נראה זכוב בבית המטבחים" - ומה אם מציאותו של זכוב פוגמת בקדושת בית-המקדש, מציאותם של נחש ועקרב על-אחת-כמה-וכמה!

גם בנס השני ש"לא אמר אדם צר לי המקום שאלין בירושלים" - יתכן לומר שבפועל היה המקום צר לכולם, אך הדבר לא היה מורגש, (וזאת מסיבת היותם עסוקים בענינים רוחניים) ולכן בפועל איש "לא אמר" זאת. לעומת זה בבית-המקדש עצמו הנס היה גדול עוד יותר: המקום עצמו אכן היה מרווח - "עומדים צפופים ומשתחוים רוחים".

(יגרות-מנחם - התוועדויות' תשמ"ג, כרך ד, עמ' 1914)

(שיחות קודש תשל"ו - פרשת חוקת-בלק, לקוטי-שיחות כרך ב, עמ' 372)

(1 יומא כא, א. 2) שהרי קל וחומר היא מהדין ש"אין ישיבה בעזרה" (יומא כה, א. 3) ויש לומר, שנס זה נפעל כתוצאה מהנס שאירע בבית-המקדש, "עומדים צפופים ומשתחוים רוחים". (4 מערכת נחש. 5 חוקת כא, ו. 6) ראה ברכות נח, ב "אלמלא חמה של כסיל וכו'". (7 ברכות ל, ב. 8) בראשית רבה נו, י.

פרשת בלק

כב וַיֵּרָא בָּלָק בֶּן־צֶפּוֹר אֶת פְּלִאֲשֶׁר־עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַמְרֵי: וַיִּגֶר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד כִּי רַב־הָיָה וַיִּקְצֶן מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל־זִקְנֵי מְדִיָּן עֲתָה יִלְחָכוּ הַקָּהָל אֶת־פְּלִסְטִיכִיתֵינוּ בְּלַחֵךְ הַשּׁוֹר אֶת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבָלָק בֶּן־צֶפּוֹר מִלֶּךְ לְמוֹאָב בָּעֵת הַהוּא: (א) וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־בָּלָעַם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עַל־הַנֶּחֱר אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹ לְקַרְאֵלֹּ לֵאמֹר הִנֵּה עָם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כָּסָה אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְהוּא יֵשֵׁב מִמֶּלֶךְ: וְעַתָּה לְכֵה־נָא אֶרְהֶלֶי אֶת־הָעָם הַזֶּה כִּי־עָצוּם הוּא מִפְּנֵי אוֹלֵי אוֹכְלֵי נֶפֶחַ־בּוֹ וְאֶגְרֹשְׁנוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי יִדְּעֵתִי אֶת אֲשֶׁר־תִּבְרָךְ מִבְּרָךְ וְאֲשֶׁר תָּאֵר יוֹאֵר: וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי מוֹאָב וּזִקְנֵי מְדִיָּן וַקְּסָמִים בָּיָדָם וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלָעַם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו דְּבָרֵי בָּלָק: (ישראל) ח וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לֵינוּ פֹה הַלֵּילָה וְהִשְׁבֵּתִי אֶתְכֶם דָּבָר כַּאֲשֶׁר יִדְּבַר יְהוָה אֵלָי וַיֵּשְׁבוּ שְׁרֵי־מוֹאָב עִם־בָּלָעַם: ט וַיָּבֹאוּ אֱלֹהִים אֶל־בָּלָעַם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ: וַיֹּאמֶר בָּלָעַם אֶל־הָאֱלֹהִים בָּלָק בֶּן־צֶפּוֹר מִלֶּךְ מוֹאָב שָׁלַח אֵלָי: י הִנֵּה הָעָם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם וַיִּכָּסּוּ אֶת־עֵין הָאָרֶץ עַתָּה לְכֵה קִבְּה־לִּי אֹתוֹ אוֹלֵי אוֹכְלֵי הַלֶּחֶם בּוֹ וְגִרְשֵׁתִיו: יא וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־בָּלָעַם לֹא תִלָּךְ עִמָּהֶם לֹא תֹאֵר אֶת־הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כח עמ' 275)

כִּי עָצוּם הוּא מִפְּנֵי (א)

פֶּתַח הַשָּׂדֶה, שֶׁבָּלָק הָיָה חָסֵם גְּדוֹל וַיִּדַּע שֶׁהַעוֹצָמָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מַלְכוּת בֵּית דָּוִד וּמַלְכוּת, תִּצָּא מִמֶּנּוּ (דָּוִד הַמֶּלֶךְ יֵצֵא מֵרֹת הַמּוֹאֲבִיָּה). לִפִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מֵה שֶׁפָּרְשָׁה בַּתּוֹרָה נִקְרָאת "בָּלָק", הַפֶּךְ "וְשֵׁם רִשְׁעִים יִקְרָב". שָׂפָן, "בָּלָק" מוֹרָה עַל אֶת־הַפָּכָה בַּתְּכִלִּית הַעֲלִוִּי - הַפִּיכָת מִלֶּךְ מוֹאָב כֹּךְ שֶׁתִּצָּא מִמֶּנּוּ מַלְכוּת בֵּית דָּוִד וּמַלְכוּת.

שני י וַיָּקָם בָּלָעַם בִּפְקָר וַיֹּאמֶר אֶל־שְׂרֵי בָּלָק לָבוּ אֶל־אַרְצְכֶם כִּי מֵאֵן יְהוָה לַתִּתִּי לַחֲלֹךְ עִמָּכֶם: יא וַיִּקְוֹמוּ שְׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלָק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בָּלָעַם הִלָּךְ עִמָּנוּ: יב וַיִּסָּף עוֹד בָּלָק שְׁלַח שְׂרֵים רַבִּים וְנִכְפָּדִים מֵאֵלֶּה: יג וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלָעַם וַיֹּאמְרוּ לֹא כֹה אָמַר בָּלָק בֶּן־צֶפּוֹר אֶל־נָא תִּמְנַע מִחֲלֹךְ אֵלָי: יד כִּי־כִבְדֶּךָ אֲכַבְּדֶךָ מְאֹד וְכָל אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלָי אֶעֱשֶׂה וּלְכֵה־נָא קִבְּה־לִּי אֶת הָעָם הַזֶּה: טו וַיַּעַן בָּלָעַם וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדִּי בָּלָק אִם־יִתֵּן־לִּי בָּלָק מִלֹּא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לַעֲבֹר אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת קִטְנָה אוֹ גְּדוֹלָה: יז וְעַתָּה שָׁבוּ נָא בֹזֶה גַם־אַתֶּם חֲלִילָה וְאִדְעָה מִה־יִּסָּף יְהוָה דְּבַר עַמּוֹ: יח וַיָּבֹאוּ אֱלֹהִים אֶל־בָּלָעַם לַיְלָה וַיֹּאמֶר לֹא אִם־לִקְרֹא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוֹם לְךָ אַתָּם וְאִךְ אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר־אָדַבְרָ אֵלֶיךָ אֹתוֹ תַעֲשֶׂה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כג עמ' 152)

קוֹם לְךָ אַתָּם (כב, כ)

חז"ל לְמַדּוּ מִכֶּךָ שֶׁ"בְּדֶרֶךְ שְׂאֵדָם רוֹצֵה לִילָךְ בָּה, מוֹלִיכִין אוֹתוֹ", וְכֵן שֶׁ"חֲצָפָה אָפִילוּ כִּלְפֵי שְׂמִיָּא מִהֲנִי". וַיֵּשׁ לְבָאֵר זֹאת בְּעִבּוּרֵת ה'. לְפָעַמִּים עוֹשֶׂה אָדָם חֲשִׁבוֹן נֶפֶשׁ וּמַגִּיעַ לְמַסְקָנָה שֶׁהוּא רוֹצֵה לִלְכֹּת בְּדֶרֶכָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית, וַיֵּשׁ לְחַשֵּׁשׁ אַפּוֹא שִׁיּוּלִיכּוֹ אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ זוֹ. וְהַעֲצָה הִיא, לְהַתְעַקֵּשׁ וּלְטַעוֹן בְּ"חֲצָפָה" שְׂאֵינָנוּ מַסְכִּים לָכֶּה, וְעַל־דֶּרֶךְ "כָּל מֵה שִׁיאֵמַר לְךָ בַּעַל הַבֵּית עֲשֶׂה, חוּץ מִצָּא".

שלישי יא וַיָּקָם בָּלָעַם בִּפְקָר וַיִּחְבֹּשׁ אֶת־אַתָּנוּ וַיִּלָּךְ עִם־שְׂרֵי מוֹאָב: יב וַיַּחֲרֹאֲף אֱלֹהִים כִּי הוֹלֵךְ הוּא וַיִּתְּצֵב מִלֶּאֶךְ יְהוָה בְּדֶרֶךְ לְשִׁטְן לֹא וְהוּא רִכְבּ עַל־אַתָּנוּ וַיִּשְׁנֵי נַעֲרָיו עִמּוֹ: יג וַתֵּרָא הָאֲתוֹן אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה נֹצֵב בְּדֶרֶךְ וַחֲרָבוֹ שְׁלוּפָה בִּידּוֹ וַתֵּט הָאֲתוֹן מִן־הַדֶּרֶךְ וַתִּלָּךְ בַּשָּׂדֶה וַיִּךְ בָּלָעַם אֶת־הָאֲתוֹן לְהַטִּיתָה הַדֶּרֶךְ: יד וַיַּעֲמֹד מִלֶּאֶךְ יְהוָה בְּמִשְׁעוֹל הַפְּרָמִים גָּרַר

עָתָה הִיכַל אוֹכַל דִּבֶּר מְאוֹמָה הַדָּבָר אֲשֶׁר
יָשִׁים אֱלֹהִים בְּפִי אֹתוֹ אֲדַבֵּר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש ב עמ' רסח)

ויפתח ה' את פי האתון (כב, כח)

וקשה, לאיזו תועלת היה מופת זה. ויש לומר, דהנה
מבאר בזהר שידיעת בלעם הייתה באמצעות האתון, ועל-ידיה
רצה להמשיך קללה על ישראל; והיה כאן גם בתוך גס, שעל
ידי הוכנס עם האתון וקרא התחיל בטול מחשבתו. ובינות
אלם כתב, שבלעם ואתונו הם זעיר-אנפין ונוקבא דקליפה,
”והוא טעם פתיחת פי האתון . . . כדי שיקטרגו זה על זה,
בסוד פזור לרשעים”.

רביעי ^א וילך בלעם עם-בלק ויבאו קרית
חצות: ^ב ויזבח בלק בקר ויצאן וישלח לבלעם
ולשרים אשר אתו: ^ג ויהי בפקר ויקח בלק
את-בלעם ויעלהו במות בעל וירא משם
קצה העם: ^ד כג ויאמר בלעם אל-בלק
בנה-לי בזה שבעה מזבחת והכן לי בזה
שבעה פרים ושבעה אילים: ^ה ויעש בלק
כאשר דבר בלעם ויעל בלק ובלעם פר ואיל
במזבח: ^ו ויאמר בלעם לבלק התיצב על-
עלתך ואלכח אולי יקרה יהוה לקראתי ודבר
מה-יראני והגדתי לך וילך שפי: ^ז ויקר
אלהים אל-בלעם ויאמר אליו את-שבעת
המזבחת ערכתי ואעל פר ואיל במזבח:
^ח וישם יהוה דבר בפי בלעם ויאמר שוב
אל-בלק וכה תדבר: ^ט וישב אליו והנה נצב
על-עלתו הוא וכל-שרי מואב: ^י וישא משלו
ויאמר מן-ארם ינחני בלק מלך-מואב מהררי-
קדם לכה ארה-לי יעקב ולכה זעמה ישראל:
^{יא} מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם
יהוה: ^{יב} כפי-מראש צרים אראנו ומגבעות
אשורנו הן-עם לבדר ישפן ובגוים לא יתחשב:
^{יג} מי מנה עפר יעקב ומספר את-רבע ישראל
תמות נפשי מות ישרים ותהי אחירתי כמהו:

מוֹה וְגֵר מוֹה: ^א וַתֵּרָא הָאֶתוֹן אֶת־מִלְאָךְ
יְהוָה וַתִּלְחֹץ אֶל־חֲקוֹר וַתִּלְחֹץ אֶת־רֶגֶל בִּלְעָם
אֶל־חֲקוֹר וַיִּסַּף לְהַכְתֹּה: ^ב וַיִּסַּף מִלְאָךְ־יְהוָה
עָבוֹר וַיַּעֲמֵד בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר אֵין־דֶּרֶךְ לְנִטּוֹת
יָמִין וּשְׂמֹאוֹל: ^ג וַתֵּרָא הָאֶתוֹן אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה
וַתִּרְבֵּץ תַּחַת בִּלְעָם וַיַּחֲרִיף בִּלְעָם וַיֵּךְ
אֶת־הָאֶתוֹן בַּמַּקֵּל: ^ד וַיִּפְתַּח יְהוָה אֶת־פִּי
הָאֶתוֹן וַתֹּאמֶר לְבִלְעָם מַה־עָשִׂיתִי לָךְ כִּי
הַפִּיתָנִי זֶה שֶׁלֹּשׁ רִגְלִים: ^ה וַיֹּאמֶר בִּלְעָם
לְאֶתוֹן כִּי הִתְעַלְלָתְ כִּי לוֹ יִשְׁחָרֵב בְּיָדֵי כִּי
עָתָה הִרְגִּיתִיךְ: ^ו וַתֹּאמֶר הָאֶתוֹן אֶל־בִּלְעָם
הֲלוֹא אָנֹכִי אֲתֹנָךְ אֲשֶׁר־רַכַּכְתָּ עָלַי מֵעוֹדֶךְ
עַד־הַיּוֹם הַזֶּה הִסְכַּנְתָּ הַסְכַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת לָךְ
כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא: ^ז וַיִּגַּל יְהוָה אֶת־עֵינָי בִּלְעָם
וַיֵּרָא אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה נֹצֵב בְּדֶרֶךְ וַחֲרָבוֹ
שֹׁלֶפֶה בְּיָדוֹ וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחוּ לָאָפוּי: ^ח וַיֹּאמֶר
אֵלָיו מִלְאָךְ יְהוָה עַל־מַה הַפִּיתָ אֶת־אֲתֹנָךְ זֶה
שֶׁלֹּשׁ רִגְלִים הִנֵּה אָנֹכִי יֵצְאֲתִי לִשְׁטֹן כִּי־יִרְט
הַדֶּרֶךְ לְגִגְדִּי: ^ט וַתֵּרָאֵנִי הָאֶתוֹן וַתֵּט לִפְנֵי זֶה
שֶׁלֹּשׁ רִגְלִים אוֹלִי נִטְתָּה מִפְּנֵי כִּי עָתָה
גַּם־אֲתַכָּה הִרְגִּיתִי וְאוֹתָהּ הַחַיִּיתִי: ^י וַיֹּאמֶר
בִּלְעָם אֶל־מִלְאָךְ יְהוָה חֲטָאתִי כִּי לֹא יָדַעְתִּי
כִּי אַתָּה נֹצֵב לִקְרָאתִי בְּדֶרֶךְ וְעָתָה אִם־רַע
בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה לִּי: ^{יא} וַיֹּאמֶר מִלְאָךְ יְהוָה
אֶל־בִּלְעָם לֹךְ עִם־הָאֲנָשִׁים וְאַפָּם אֶת־הַדֶּבֶר
אֲשֶׁר־אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תִּדְבֹּר וַיִּלְךָ בִּלְעָם
עִם־שָׂרֵי בָלָק: ^{יב} וַיִּשְׁמַע בָּלָק כִּי בָא בִלְעָם
וַיֵּצֵא לִקְרָאתוֹ אֶל־עִיר מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־גְּבוּל
אֲרָנָן אֲשֶׁר בַּקְצָה הַגְּבוּל: ^{יג} וַיֹּאמֶר בָּלָק
אֶל־בִּלְעָם הֲלֹא שָׁלַח שְׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לִקְרֹא־לָךְ
לְמַה לֹּא־הִלַּכְתָּ אֵלַי הֲאִמַּנְתָּ לֹא אוֹכַל בְּבִדְךָ:
^{יד} וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק הִנֵּה־בָאתִי אֵלֶיךָ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב א עמ' 128)

הן עם פלביא קרם (כג, כד)

"כשנחן עומדין משינתם שחרית הן מתגברים... לחטף את המצות" (רש"י). לש לומר בדרך הצחות, שהוא על-דרך מאמר רז"ל "חטף ואכל חטף ואשתי". ולהעיר, ש"חטף" באידיש הוא 'כאפן', ששייך גם ל"עומדים משינתם", אויפגעכאפט'.

ששי ב ויאמר בלק אל-בלעם לכה-נא אקחך אל-מקום אחר אולי יישר בעיני האלהים וקבצתו לי משם: כ ויקח בלק את-בלעם ראש הפעור הנשקף על-פני הישימון: ד ויאמר בלעם אל-בלק בנה-לי בזה שבעה מזבחת והכן לי בזה שבעה פרים ושבעה אילים: ו ויעש בלק פאשר אמר בלעם ויעל פר ואיל במזבח: כד א וירא בלעם כי טוב בעיני יהוה לדרך את-ישראל ולא-הלך בפעם-בפעם לקראת נחשים וישת אל-המדבר פניו: ז וישא בלעם את-עיניו וירא את-ישראל שכן לשבטיו ותהי עליו רוח אלהים: ח וישא משלו ויאמר נאם בלעם בנו בער ונאם הנגר שתם העין: ט נאם שמע אמרי-אל אשר מחזה שדי יחזה נפל וגלוי עינים: י מה-טבו אהליך יעקב משפנתיך ישראל: יא פנחלים נפיו פגנת עלי נהר פאהלים נטע יהוה פארזים עלי-מים: יב וזל-מים מדליו וזרעו פמים רבים וזרם מאנג מלכו ותנשא מלכתו: יג אל מוציאו ממצרים פתועפת ראם לו יאכל גוים צריו ועצמותיהם יגרם וחציו ימחץ: יד פרע שכב פארי וכלביא מי יקימנו מברכיך ברוך וארריך ארור: יו ויחר-אף בלק אל-בלעם ויספק את-פיו ויאמר בלק אל-בלעם לקב איבי קראתיך והנה ברכת ברוך זה שלש פעמים: יז ועתה ברח-לך אל-מקומך אמרתי בפך אכבדך והנה מנעך יהוה מפבד: יח ויאמר בלעם אל-בלק הלא גם אל-מלאכך אשר-

א ויאמר בלק אל-בלעם מה עשית לי לקב איבי לקחתיך והנה ברכת ברוך: יט ויען ויאמר הלא את אשר ישים יהוה בפני אתו אשמר לדבר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"א א ב עמ' 686)

לקב אויבי לקחתיך, והנה ברכת ברוך (כג, יא)

היינו בחינת אתהפכא, וינהפך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה, וכפי שכתב רש"י להלן: "מברכותיו של אותו רשע אנו למדים מה היה בלבו לקללם". ויש לומר, שמשמע זה נזכר מלך המשיח בפרשתנו דוקא (כד, יט), שכן עם ביאת המשיח תהפך הגלות לגאולה – כל הצומות יהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים.

חמישי ג ויאמר אליו בלק לך-נא אתי אל-מקום אחר אשר תראה משם אפס קצחו תראה וכלו לא תראה וקבצו לי משם: ד ויקחלו שדה צפים אל-ראש הפסגה ויבן שבעה מזבחת ויעל פר ואיל במזבח: ז ויאמר אל-בלק התיצב פה על-עלתך ואנכי אקרה פה: ח ויקר יהוה אל-בלעם וישם דבר בפיו ויאמר שוב אל-בלק וכה תדבר: ט ויבא אליו והננו נצב על-עלתו ושרי מואב אתו ויאמר לו בלק מה-דבר יהוה: י וישא משלו ויאמר קום בלק ושמע האזינה עדי בנו צפר: יא לא איש אל ויכזב ובן-אדם ויתנחם ההוא אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה: יב הנה ברוך לקחתי וברך ולא אשיבנה: יג לא-הפיט און ביעקב ולא-ראה עמל בישראל יהוה אלהיו עמו ותרועת מלך בו: יד אל מוציאם ממצרים פתועפת ראם לו: טו כי לא נחש ביעקב ולא-אקסם בישראל פעת יאמר ליעקב ולישראל מה-פעל אל: טז הן-עם פלביא יקום וכארי יתנשא לא ישפב עד-יאכל מרר ודם-חללים ישתה: טז ויאמר בלק אל-בלעם גם-קב לא תקבנו גם-ברך לא תברכנו: טז ויען בלעם ויאמר אל-בלק הלא דברתי אליך לאמר כל אשר-ידבר יהוה אתו אעשה:

רֹאשֵׁי הָעָם וְהוֹקֵעַ אוֹתָם לַיהוָה נִגַּד הַשָּׁמַיִם
וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן אַף־יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל: ^ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־שֹׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הֲרֹגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו הַנֹּצֵמִים
לְבַעַל פְּעוֹר: וְהִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא
וַיִּקְרַב אֶל־אֲחִיו אֶת־הַמְדֻנִּית לְעִינֵי מֹשֶׁה
וּלְעִינֵי כָל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְהָמָּה בָכִים פָּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד: וַיֵּרָא פִּינָחָם בֶּן־אֱלֶעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן
הַכֹּהֵן וַיִּקָּם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ:
^ה וַיָּבֹא אַחֵר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקָּפָה וַיִּדְקֹר
אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־
קַבְּתָהּ וַתַּעֲצֹר הַמִּגְפָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ט וַיְהִי
הַמָּתִים בַּמִּגְפָּה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אָלֶף: פַּפֵּה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 319)

וַיֵּרָא פִּינָחָם בֶּן אֱלֶעָזָר (כה, ז)

פִּנְחָס סָפֵן לֹא רָק אֶת גּוֹפוֹ (כִּי שִׁבְטֵי שְׁמַעוֹן רָצוּ לְהִרְגוֹ)
אֲלֹא גַם אֶת נַפְשׁוֹ (כִּי פָעַל "שָׁלָא בְּרַצוֹן חֲכָמִים"), וּבִלְבָד
שְׁתוּסֵר חֲמַת ה' מִיִּשְׂרָאֵל. וַיֵּשֶׁ לְהַעִיר מִן הַמִּסְפָּר עַל אֲדָמוֹר
הַזָּקֵן, שִׁפְעָם פָּרְצָה שָׂרָפָה בְּבִיתוֹ וְנִשְׂרָף 'בִּיכֹל' חֲסִידוֹת
אֲחֵד. אַחֵר הַשָּׂרָפָה שָׂאֵל הַרְבֵּי אִם מִיִּשְׁהוּ עֵינֵי בִּיכֹל זֶה.
הַשִּׁיב לוֹ בְּנוֹ, אֲדָמוֹר הָאֲמָצֵעִי: חֲרִי כְּתִבָּת עָלָיו 'חָרָם בְּזֶה
וּבְכָא'! עֲנֵה הַרְבֵּי: אֵיפֹה מְסִיר־נַפֶּשׁ עַל חֲסִידוֹת . . ?

ק"ד פסוקים, מנח"ס סימן.

♦ ♦ ♦

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַתִּתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹהָ רַבָּא. אִמֹּן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא
כְּרַעוּתָהּ וַיִּמְלִיד מַלְכוּתָהּ, וַיִּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ
וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אִמֹּן בְּחִיבוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחִי רִכְל בֵּית
יִשְׂרָאֵל, בְּעֶנְלָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אִמֹּן: אִמֹּן יֵהָא שְׂמָה
רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמִיָּא. יְהִיבְרָ: יְהִיבְרָ: וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר,
וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלָּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמָה
דְּקִדְשָׁא בְּרִיד הוּא. אִמֹּן לְעָלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא
וַיִּשְׁרֵתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנִחְמַתָּא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ
אִמֹּן: אִמֹּן

שְׁלַחַת אֵלַי דְּבַרְתִּי לֵאמֹר: ^י אִם־יִתֵּן־לִי בָלָק
מָלֵא בֵיתוֹ פָּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לַעֲבֹד אֶת־פִּי
יְהוָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה מִלְּפִי אֲשֶׁר־יְדַבֵּר
יְהוָה אֹתוֹ אֲדַבֵּר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 337)

כָּרַע שָׂכָב כְּאָרִי וּכְלִבְיָא (כד, ט)

גַּם כְּשִׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִמְצָאִים בְּגִלּוֹת ("כָּרַע שָׂכָב"), וַיֵּשׁ
לְאַמּוֹת הָעוֹלָם שְׁלִיטָה עֲלֵיהֶם, אֵין זֹאת אֲלֹא בְּעִנְיֵי הַגּוֹר, אֲבָל
בְּכָל הַקָּשׁוֹר לְקִיּוּם הַמִּצְוֹת אֵין אֵף אֶחָד שְׁהוּא "בְּעַל
הַבֵּית" עַל יְהוּדִי, כְּשֶׁם שֶׁעַל אָרִי וְלִבְיָא אֵין לְשׁוּם אָדָם
שְׁלִיטָה (כַּנְפֹּסָא בְּשׁוּלְחָן עֵרוֹן חוּשֵׁן מִשְׁפָּט).

שְׁבִיעִי ^י וַעֲתָה הִנְנִי הוֹלֵךְ לַעֲמִי לָכֹה אִיעֲצֹךְ אֲשֶׁר
יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לַעֲמֹךְ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים:
^י וַיֵּשֶׂא מֹשֶׁלּוֹ וַיֹּאמֶר נָאם בְּלָעַם בְּנוֹ כְּעוֹר וְנָאם
הַגִּבֹּר שְׁתֵּם הָעֵינִ: ^י נָאם שְׁמַע אֲמִרִיָּאל וַיִּדַּע
דַּעַת עֲלִיּוֹן מַחֲזֶה שְׂדֵי יְחִזֶּה נִפְל וְגִלּוֹי עֵינִים:
^י אֲרָאנּוּ וְלֹא עָתָה אֲשׁוּרָנּוּ וְלֹא קָרוֹב דְּרִיד בּוֹכָב
מִיַּעֲקֹב וְקָם שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל וּמַחֲלִן פְּאִתִּי מוֹאָב
וְקָרַקֵר כָּל־בְּנֵי־שֵׁת: ^י וְהָיָה אֲדוֹם יִרְשָׁה וְהָיָה
יִרְשָׁה שְׁעִיר אִיבּוֹ וְיִשְׂרָאֵל עֲשֶׂה חֵיל: ^י וַיִּרְדַּ
מִיַּעֲקֹב וְהָאֵבִיד שְׂרִיד מַעִיר: ^י וַיֵּרָא אֶת־עַמְלָק
וַיֵּשֶׂא מֹשֶׁלּוֹ וַיֹּאמֶר רֹאשִׁית גּוֹיִם עַמְלָק וְאַחֲרִיתוֹ
עַדִּי אֲבַד: ^י וַיֵּרָא אֶת־הַקִּינִי וַיֵּשֶׂא מֹשֶׁלּוֹ וַיֹּאמֶר
אֵיתֵן מוֹשֶׁבְּךָ וְשֵׁם בְּסָלַע קִנְדִּ: ^י כִּי אִם־יְהִיָּה
לְבַעַר קִין עַד־מָה אֲשׁוּר תִּשְׁבְּךָ: ^י וַיֵּשֶׂא מֹשֶׁלּוֹ
וַיֹּאמֶר אֹי מִי יְחִיָּה מִשְׁמֹי אֵל: ^י וְצִים מִיָּד
כְּתִים וְעֵנּוּ אֲשׁוּר וְעֵנּוּ־עֲבָר וְגַם־הוּא עַדִּי אֲבַד:
^י וַיִּקָּם בְּלָעַם וַיִּלָּךְ וַיֵּשֶׁב לְמִקְמוֹ וְגַם־בָּלָק הִלָּךְ
לְדַרְכּוֹ: ^י כֹּה ^א וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים וַיַּחֲל
הָעָם לְזִנוֹת אֶל־בָּנוֹת מוֹאָב: ^י וַתִּקְרָאן לָעָם
לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכַל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהֵיהֶן:
^י וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר וַיַּחֲרִי־אֵף יְהוָה
בְּיִשְׂרָאֵל: ^י וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח אֶת־כָּל־

מפטיר ז וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וַיִּקָּם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ: ה וַיָּבֹא אַחֲרֵי אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֶּפֶה וַיִּדְקֹר אֶת־שִׁנֵּיהֶם

את איש ישראל ואת־האשה אל־קֶבֶתָהּ וַתַּעֲצֹר הַמּוֹנֶפֶה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ט וַיְהִי הַמָּתִים בַּמּוֹנֶפֶה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אָלֶף: פפפ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֶזְרָחִים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרָכִיָּה דְרַכֵּי־נַעַם, וְכַל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אֶרֶךְ יָמִים בְּיִמִּינָהּ, בְּשִׂמְלָהָ עֶשֶׂר וּכְבוֹד. יי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וַיִּדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדְקָה:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת בלק לקריאה בציבור ולשנים מקרא

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים

ע"פ שי למורא

ואחד תרגום בתרי עשר במיכה פרק ה

ו) שְׂאִרִית יַעֲקֹב, אוֹתָם שִׁישְׁאָרוּ אַחֲרֵי שִׁיבְרָפּוּ. בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים, בְּתוֹךְ הָעַמִּים הַרְבִּים שִׁיבְרָפּוּ עַל יִרְשָׁלַם עִם גֹּזַל וּמִגֹּזַל, וַיְהִי בִינֵיהֶם יְהוּדִים. כְּטַל מֵאֵת ה', כִּמּוֹ הַטַּל שֶׁבָא מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמַיִם וְאִין אַחֲרֵי שִׁיבְרָפּוּ לְאִישׁ שִׁיבְרָפּוּ לוֹ, אֱלֹא לֹה' יִקְנֶה כִּי הוּא הַמְּבִיא לְאֶרֶץ טַל וּמָטָר. בְּרַכִּיבִים, כְּטַפּוֹת הַמָּטָר. יִיחַל, לְשׁוֹן תּוֹחֶלֶת וְתִקְוָה. ז) בְּאֶרֶץ בְּבִהְמוֹת יַעַר, קֶדֶר וְהִיא מְלָכָם שׁוֹלֵט בְּכָל. בְּכַפִּיר, הוּא אֶרֶץ צִעִיר. ט) וְהַכְרַתִּי סוּסֶיךָ מִקֶּרְנֶיךָ, הִיא

ט וַהֲיָה בְיוֹם־הַהוּא נְאֻם־יְהוָה: ח תָּרֵם יָדְךָ עַל־צִרְיֶיךָ וְכָל־אֲבִיֶיךָ יִפְרֹתוּ:

ה וַהֲיָה שְׂאִרִית יַעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּטַל מֵאֵת יְהוָה בְּרַכִּיבִים עַל־יַעֲשֵׁב אֲשֶׁר לֹא־יִקְנֶה לְאִישׁ וְלֹא יִיחַל לְבָנִי אָדָם: ז וַהֲיָה שְׂאִרִית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים בְּאֶרֶץ בְּבִהְמוֹת יַעַר בְּכַפִּיר בְּעִדְרֵי־צֹאן אֲשֶׁר אִם־עֶבֶר וְרָמָם וְטָרַף וְאִין מִצִּיל: ח תָּרֵם יָדְךָ עַל־צִרְיֶיךָ וְכָל־אֲבִיֶיךָ יִפְרֹתוּ:

והכרתי סוסיך מקרנך והאבדתי מרפבתיך:
 וְהִכְרַתִּי עָרֵי אֶרֶץ וְהִרְסֹתִי כָּל־מִבְצָרֶיהָ:
 יֹא וְהִכְרַתִּי כִשְׁפִים מִיָּדְךָ וּמַעֲוֹנִים לֹא יִהְיוּ־לְךָ:
 יֹא וְהִכְרַתִּי פְסִילֶיךָ וּמַצְבֹּתֶיךָ מִקְרַנְךָ וְלֹא־
 תִּשְׁתַּחֲוֶה עוֹד לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: יֹא וְנָתַשְׁתִּי אֲשִׁירֶיךָ
 מִקְרַנְךָ וְהִשְׁמַדְתִּי עָרֶיךָ: יֹא וְעָשִׂיתִי בְּאֶף וּבַחֲמָה
 נָקָם אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ: וְ אֲשָׁמְעוּ־נָא אֶת
 אֲשֶׁר־יִהְיֶה אִמְרֵי קוֹם רִיב אֶת־הַהָרִים וְתִשְׁמַעְנָה
 הַגְּבָעוֹת קוֹלְךָ: כִּשְׁמָעוּ הָרִים אֶת־רִיב יִהְיֶה
 וְהָאֲתָנִים מְסִדֵּי אֶרֶץ כִּי רִיב לִיְהוָה עִם־עַמּוֹ
 וְעַם־יִשְׂרָאֵל יִתּוֹפֵחַ: ג עַמִּי מִה־עֲשִׂיתִי לְךָ וּמִה
 הִלַּאתִיךָ עֲנֵה בִּי: ד כִּי הִעֲלִיתִךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 וּמִבְּרִית עֲבָדִים פָּדִיתִיךָ וְאֲשַׁלַּח לְפָנֶיךָ אֶת־מֹשֶׁה
 אֶחָד וּמְרִיָּם: ה עַמִּי זָכַר־נָא מִה־יַּעֲזֹב בְּלֹק מִלֶּךָ
 מוֹאָב וּמִה־עֲנָה אֹתוֹ בַּלְעָם בֶּן־בְּעֹזֵר מִן־הַשָּׁטִיִּם
 עַד־הַגִּלְגָּל לְמַעַן דַּעַת צְדָקוֹת יִהְיֶה: ו בְּמַה אֶקְדָּם
 יִהְיֶה אִפְּךָ לְאַלְהֵי מְרוֹם הָאֶקְדָּמְנוּ בְּעוֹלוֹת
 בַּעֲגָלִים בְּנֵי שָׁנָה: ז הִירָצָה יִהְיֶה בְּאַלְפֵי אֵילִים
 בְּרִבְבוֹת נְחִיל־שֶׁמֶן הָאֵתָן בְּכוֹרֵי פִשְׁעֵי פָרִי בְטָנִי
 חַטָּאת נִפְשֵׁי: ח הַגִּיד לְךָ אָדָם מִה־טוֹב וּמִה־יְהוָה
 דוֹרֵשׁ מִמֶּךָ כִּי אִם־עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד
 וְהִצָּנֶע לָכֶת עִם־אֱלֹהֶיךָ:

עזרת מצרים שאתם נשענים עליהם שיבואו לעזרתכם
 בסוסים ומרכבות. (י) והכרתי ערי ארצך וגו',
 "ערים" הן המצודות בחומה סביב. ואמר שאנו לא יהיה
 צורך בערים בצורות ובמבצרים, כי לא יבואו עוד
 למלחמה עליהם. פרוש אחר, שכרית את הערים
 והמבצרים של הגוים שבארץ ישראל. (יא) מידך,
 מרשותך, כמו "ונקח את כל ארצו מידו" (במדבר כא,כו).
 ומעווננים, מיני פשוע, מחשבי עונות ופשעים (ראה
 פרוש רש"י ויקרא יט,כו). (יג) והשמדתי עריך,
 והשמדתי את שונאיו. כמו "ויהי ערך" (שמואל א,כו).
 (יד) אשר לא שמעו, אשר מעולם לא שמעו נקמה
 מפלגת בואת. (א) את ההרים, אל ההרים. כלומר,
 הרים קול להתנפח בפרסום רב. פרוש אחר, "ההרים"
 הם האבות אברהם יצחק ויעקב. ו"הגבעות" הם
 האמהות שרה רבקה רחל ולאה. (ב) שמעו הרים
 וגו', כך תאמר להם "שמעו וגו'". והאתנים,
 והחזקים. מסדי ארץ, שהם יסודות העולם.
 (ג) הלאיתך, הבאתי עליך וניעה להקבד על ענה
 כִּי, העד כִּי, לומר הנה בזה הונעתי. (ד) ומרים,
 שהתנבאה לנשים ולמדה אותן דיני התורה. (ה) מן
 השמים עד הגלגל, זכרו את הטובה שעשה לכם,
 שאף על פי שהטאתם בשמים בבעל פעור, וכפר לכם
 בזה שהמית מקצת החוטאים במנפה, והעבירכם את
 הירדן ביבשה והביאכם עד הגלגל שהוא בתחלת ארץ
 ישראל מפעריב לירדן. צדקות ה', שעושה עמכם
 לפני משרת הדין. (ו) במה אקדם ה', ובמה
 אתרצה לבוא לפני ה'. (מקאן הוא כמו מאמר מספר, מה
 שאמר ישראל אז אחרי שנכשלו בשמים בבעל פעור). אפך
 לאלתי מרום, אהיה כפוף ונכנע לאלתי מרום.
 האקדמנו בעולות, וכי צריך הוא לתקורות.
 (ז) ברבבות נחיל שמן, ברבוי שמן למנחות, כמו
 נחלים. האתן בכורי פשעי, האם בשביל לכפר על
 פשעי, שהוא החטא במזיד, הנה ראוי שאתן לקרבן
 את בני הכבוד. פרי בטני חטאת נפשי, האם
 בשביל לכפר על חטאת נפשי, שהוא החטא בשוגג,
 הנה ראוי שאתן לקרבן את פרי בטני שהם הבנים
 הקטנים. (עד כאן הוא המאמר המספר, מה ששאלו ישראל

אז). (ח) הגיד לך אדם מה טוב, וזאת היא תשובת הנביא, הקב"ה הגיד לך אתה האדם שאתה שואל "במה אקדם וגו'". מה טוב,
 מה טוב לעשות במצות שבין אדם לחבירו. ומה ה' דורש ממך, במצות שבין אדם למקום. כי אם עשות משפט ואהבת חסד,
 שלא תעשה עול בעמיתך, ולא תצערנו בדבור או בהזק ממנו, רק תעשה חסד עמו בכל וכלתך. והצנע לכת עם אלהיך, והצנע לכתך
 עם ה' לבדו, חלף בדרךיו בתם לבב. ובמאמר רז"ל "וכל מעשיך יהיו לשם שמים" (אבות כ"ב). וכלשון הפתוב "בכל דרכיך דעהו" (משל)

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְנִים, שָׁפַל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כְּסֹא לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי כֵשֶׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרְתָּה. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יְתִבְרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

זמן תחילת קידוש לבנה באה"ק:
מוצאי שבת קודש ז' תמוז

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח תמוז, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

... במ"ש ושואל לקבל הסבר אודות המקווה ממנו בפעולות בהחזקת היהדות והפצתה והפצת
המעיינות ביחוד.

אינו מובן מהו ההסבר הנדרש, שהרי יושב הוא בעיה"ק ירושלים ת"ו אשר מעלה נוספת
בקדושתה, וזוהו תוצאה מובנת, שגם בקדושת האדם צ"ל הוספה, שהרי אתדל"ית נדרש מתאים
לאתעדל"ע, והוספת הקדושה הוא ע"י עניני התורה והמצוה ופנימיותם, שזהו ענין המעיינות, וזוהו
הענין דואהבת לרעך כמוך, ז.א. שלא רק עינו טובה בשלו אלא גם בשל אחרים, והרי בכמה שטחים
הכרחית עבודת הפצה האמורה, ובודאי שעל כאו"א החיוב בזה, שמזה מובן שלכאו"א ניתנה האפשרות
ואין הדבר תלוי אלא ברצונו, וק"ל.

בברכה לבשו"ט בכל הנ"ל.

לוח זמנים לשבוע פרשת בלק בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:39	5:42	8:29	8:31	9:10	9:12	10:23	10:24	19:49	19:49	20:19	20:18	19:29	20:30
חיפה (ק)	5:35	5:37	8:25	8:27	9:07	9:09	10:21	10:22	19:52	19:52	20:23	20:22	19:22	20:34
ירושלים (ק)	5:36	5:39	8:26	8:28	9:07	9:09	10:20	10:22	19:54	19:54	20:19	20:18	19:14	20:30
תל אביב (ק)	5:37	5:40	8:27	8:29	9:09	9:11	10:22	10:24	19:51	19:51	20:21	20:21	19:31	20:33
אוסטריה, וינה (ק)	4:57	5:01	7:41	7:45	8:55	8:58	10:18	10:20	20:59	20:57	21:43	21:41	20:40	22:00
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:37	7:36	9:18	9:19	9:58	9:58	10:48	10:49	17:11	17:13	17:42	17:45	16:55	17:56
אוקראינה, אודסה (ק)	5:07	5:11	7:55	7:59	9:02	9:04	10:23	10:25	20:54	20:52	21:36	21:34	20:35	21:51
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:32	4:36	7:17	7:21	8:30	8:32	9:52	9:54	20:32	20:31	21:16	21:14	20:13	21:33
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	4:41	4:45	7:24	7:29	8:40	8:42	10:02	10:04	20:45	20:44	21:30	21:28	20:26	21:47
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	4:58	5:02	7:28	7:36	9:01	9:04	10:25	10:27	21:20	21:18	22:08	22:05	21:00	22:26
אוקראינה, קייב (ק)	4:49	4:53	7:16	7:26	8:53	8:56	10:17	10:19	21:13	21:11	22:02	21:59	20:54	22:20
איטליה, מילאנו (ק)	5:37	5:41	8:27	8:31	9:30	9:32	10:50	10:52	21:16	21:14	21:56	21:54	20:57	22:11
אקוואדור, קיטו (ח)	6:14	6:15	8:43	8:44	9:14	9:15	10:16	10:18	18:21	18:22	18:45	18:46	18:04	18:55
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	8:01	8:01	9:49	9:50	10:27	10:28	11:19	11:19	17:53	17:56	18:23	18:25	17:37	18:37
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:12	9:11	10:46	10:46	11:28	11:28	12:16	12:17	18:26	18:29	18:59	19:02	18:11	19:15
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:43	5:46	8:35	8:37	9:24	9:26	10:41	10:43	20:37	20:36	21:12	21:10	20:18	21:24
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:28	5:31	8:20	8:22	9:11	9:13	10:29	10:30	20:31	20:30	21:06	21:05	20:12	21:20
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	5:28	5:31	8:20	8:23	9:12	9:14	10:29	10:31	20:32	20:31	21:07	21:06	20:13	21:20
ארה"ב, דטרויט (ק)	5:58	6:01	8:50	8:53	9:45	9:47	11:03	11:05	21:13	21:12	21:50	21:48	20:54	22:04
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:24	6:26	9:12	9:14	9:52	9:54	11:04	11:06	20:26	20:26	20:55	20:55	20:08	21:07
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:44	5:47	8:35	8:37	9:18	9:20	10:32	10:33	20:07	20:06	20:38	20:37	19:49	20:50
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:32	6:35	9:19	9:21	9:56	9:58	11:07	11:08	20:16	20:16	20:44	20:44	19:58	20:55
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:21	5:24	8:13	8:16	9:06	9:08	10:24	10:26	20:29	20:28	21:05	21:04	20:10	21:18
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:18	5:21	8:10	8:13	9:04	9:06	10:22	10:24	20:30	20:29	21:06	21:05	20:11	21:20
בוליביה, לה-פס (ח)	7:01	7:02	9:15	9:16	9:47	9:48	10:45	10:45	18:11	18:13	18:36	18:37	17:54	18:47
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:30	5:34	7:46	8:27	9:36	9:38	11:00	11:02	22:02	22:00	22:52	22:49	21:42	23:11
בלגיה, בריסל (ק)	5:32	5:36	7:46	8:03	9:37	9:39	11:01	11:03	22:00	21:58	22:49	22:46	21:40	23:08
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:49	6:49	8:54	8:55	9:28	9:28	10:23	10:24	17:31	17:33	17:57	17:59	17:15	18:09
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:36	6:36	8:42	8:42	9:15	9:16	10:11	10:12	17:21	17:23	17:47	17:49	17:04	17:59
בריטניה, לונדון (ק)	4:46	4:50	7:04	7:05	8:53	8:56	10:18	10:20	21:21	21:19	22:12	22:09	21:05	22:32
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:43	4:48	7:12	7:14	8:56	8:58	10:22	10:25	21:41	21:39	22:38	22:34	21:24	23:00
גרמניה, ברלין (ק)	4:47	4:51	7:10	7:11	8:56	8:59	10:22	10:24	21:33	21:31	22:26	22:23	21:13	22:47
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:18	5:23	7:51	7:58	9:22	9:24	10:45	10:47	21:39	21:37	22:27	22:24	21:19	22:45
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:56	6:56	8:57	8:57	9:31	9:32	10:26	10:26	17:26	17:28	17:53	17:55	17:10	18:05
הודו, מומבאי (ח)	6:04	6:06	8:46	8:48	9:21	9:22	10:29	10:31	19:20	19:20	19:46	19:46	19:02	19:56
הודו, פונה (ח)	6:01	6:03	8:43	8:45	9:18	9:19	10:26	10:27	19:15	19:15	19:41	19:41	18:57	19:51
הונגריה, בודפשט (ק)	4:49	4:53	7:35	7:39	8:46	8:48	10:08	10:10	20:45	20:43	21:28	21:26	20:26	21:44
טורקיה, איסטנבול (ק)	5:31	5:34	8:23	8:26	9:15	9:17	10:33	10:35	20:37	20:36	21:12	21:11	20:18	21:26
יוון, אתונה (ק)	6:05	6:08	8:57	9:00	9:45	9:47	11:01	11:02	20:52	20:51	21:25	21:24	20:33	21:38
מולדובה, קישינב (ק)	5:12	5:16	7:59	8:03	9:08	9:10	10:29	10:31	21:04	21:02	21:46	21:44	20:45	22:02

לוח זמנים לשבוע פרשת בלק בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:01	6:02	8:43	8:45	9:18	9:19	10:26	10:28	19:18	19:18	19:44	19:44	19:00	19:55
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	8:11	8:10	9:34	9:34	10:20	10:20	11:06	11:06	16:55	16:58	17:31	17:34	16:40	17:48
נפאל, קטמנדו (ח)	5:11	5:13	7:58	8:00	8:37	8:39	9:48	9:50	19:03	19:03	19:32	19:32	18:45	19:43
סינגפור, סינגפור (ח)	7:02	7:03	9:32	9:33	10:03	10:04	11:06	11:07	19:14	19:15	19:38	19:39	18:57	19:48
פולין, ורשא (ק)	4:17	4:22	6:39	6:41	8:26	8:29	9:52	9:54	21:01	20:59	21:54	21:50	20:41	22:14
פרו, לימה (ח)	6:29	6:30	8:47	8:48	9:18	9:19	10:18	10:18	17:55	17:56	18:19	18:20	17:38	18:30
צרפת, ליון (ק)	5:54	5:57	8:43	8:46	9:47	9:49	11:07	11:09	21:34	21:33	22:15	22:13	21:15	22:31
צרפת, פריז (ק)	5:50	5:54	8:31	8:36	9:50	9:52	11:13	11:15	21:58	21:56	22:44	22:41	21:39	23:01
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:48	5:49	8:20	8:22	8:52	8:53	9:56	9:57	18:12	18:13	18:36	18:37	17:55	18:46
קנדה, טורונטו (ק)	5:39	5:42	8:30	8:33	9:28	9:30	10:47	10:49	21:03	21:02	21:41	21:40	20:44	21:56
קנדה, מונטריאול (ק)	5:08	5:12	7:58	8:01	9:01	9:03	10:21	10:23	20:47	20:46	21:27	21:26	20:28	21:43
קפריסין, לרנקה (ק)	5:34	5:37	8:25	8:28	9:10	9:12	10:24	10:26	20:03	20:03	20:35	20:34	19:45	20:47
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	5:21	5:26	8:00	8:01	9:38	9:41	11:07	11:09	22:38	22:35	23:39	23:34	22:17	0:04
רוסיה, מוסקבה (ק)	4:48	4:53	7:33	7:34	9:08	9:12	10:38	10:40	22:18	22:14	23:23	23:18	21:57	23:51
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	5:28	5:32	8:15	8:19	9:24	9:27	10:46	10:48	21:21	21:20	22:04	22:02	21:02	22:20
שווייץ, ציריך (ק)	5:32	5:36	8:18	8:22	9:29	9:31	10:50	10:52	21:26	21:25	22:09	22:07	21:07	22:26
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:54	5:55	8:33	8:34	9:06	9:07	10:12	10:14	18:49	18:50	19:14	19:15	18:32	19:25

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזולה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנסוע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פונדעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקט: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00432
29/06/2014

P.P.
שולם
1949
תל אביב

